

ఆర్థిక గణక శాస్త్రము

బి.కాం. మొదటి సంవత్సరం

రచయితలు

శ్రీ సి.హెచ్. వెంకటేశ్వర్లు, ఎమ్.కాం.
కామర్స్ విభాగము
టి.జె.పి.యస్. కళాశాల, గుంటూరు

శ్రీ టి. నాగేశ్వరరావు, ఎమ్.కాం., ఎం.ఫిల్
కామర్స్ విభాగము
హిందూ కాలేజి, గుంటూరు

శ్రీ ఎన్. విష్ణు మోహన్, ఎమ్.కాం.
కామర్స్ విభాగము
వి.ఎస్.ఆర్. మరియు ఎస్.వి.ఆర్. కాలేజి
తెనాలి

డా॥ కె.వి.ఎన్.బి. కుమార్, ఎమ్.కాం., పిహెచ్.డి.
కామర్స్ విభాగము
జె.కె.సి. కాలేజి
గుంటూరు

సంపాదకులు

డా॥ వి. సుబ్బారాయుడు, ఎం.కాం., పిహెచ్.డి.
ప్రిన్సిపాల్ జి.కె.ఎమ్. కాలేజి, సత్తెనపల్లి

సమన్వయకర్త

ఆచార్య నూర్ భాషా అబ్దుల్, ఎం.కాం., ఎం.బి.ఏ., పిహెచ్.డి.
డిపార్ట్‌మెంట్ ఆఫ్ కామర్స్ అండ్ బిజినెస్ అడ్మినిస్ట్రేషన్
ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం

డైరెక్టర్

ఆచార్య పి. శంకర్ పిచ్చయ్య

ఎం.ఎన్.సి., పిహెచ్.డి., ఎం.ఎ., పిహెచ్.డి. (సైకాలజి), పిజిడిహెచ్ఆర్ఎం

దూర విద్యా కేంద్రము

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం, నాగార్జున నగర్ - 522 510

Ph: 0863-2293299, 2293356 (08645) 211023, 211024; Cell: 98482 85518

e-mail: info@anucde.ac.in

website: www.anucde.ac.in (or) www.anucde.info

B.Com., I Year: Financial Accounting- I

First Edition : 2003

Second Edition : 2006

Third Edition : 2007

Fourth Edition : 2008

Fifth Edition: 2011

Sixth Edition: 2014

Seventh Edition: 2016

No. of Copies : 400

(C) Acharya Nagarjuna University

This book is exclusively prepared for the use of students of B.Com. Centre for Distance Education, Acharya Nagarjuna University and this book is meant for limited circulation only.

Published by :

Prof. P. Sankara Pitchaiah,

Director

Centre for Distance Education,
Acharya Nagarjuna University

Prof. P. Vara Prasada Murthy,

Deputy Director,

Centre for Distance Education,
Acharya Nagarjuna University

Printed at :

M/s. Romith Technologies

Guntur.

ముందుమాట

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం 1976లో స్థాపించినది మొదలు నేటి వరకు ప్రగతి పథంలో పయనిస్తూ వివిధ కార్యక్రమాలు, పరిశోధనలు అందిస్తూ, 2003 వ సంవత్సరంలో NAAC చే B** (80-85) గ్రేడును సంతోషించుకొని నేటికంటే ఒక ప్రకృతి విశ్వవిద్యాలయంగా గుర్తింపు సాధించుకొన్నది తెలియజేయటానికి ఎంతో సంతోషిస్తున్నాము. ప్రస్తుతం గుంటూరు, కృష్ణా ప్రాంతం జిల్లాలలోని సుమారు 300 అనుబంధ కళాశాలల విద్యార్థులకు డిగ్రీ, పి.జి. స్థాయి విద్యోగోపకారక పాటు పరిశోధన డిగ్రీలను కూడా ఆచార్య నాగార్జున విశ్వ విద్యాలయం అందిస్తోంది.

ఉన్నత విద్యను అందరికీ అందించే లక్ష్యంతో ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం, మూర విద్య కేంద్రాన్ని స్థాపించింది. దీని ద్వారా ప్రతి స్థాయిలో కళాశాలకు వెళ్ళే విద్య నష్టపడేలా చేసి, ఎంతో ఘన ఫలితమైన ఫీజులు చెల్లించలేని వారికి, ఉన్నత విద్య చదువలను కొరకల్పించే గృహిణులకు ఈ మూర విద్యకాశం ఎంతో దోహదపడుతుంది. ఇటీవలి కాలంలో తమ ముంగిట్లో విద్యను అందించే ఉద్దేశ్యంతో ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం, 2003-04 విద్య సంవత్సరంలో డిగ్రీస్థాయిలో ఇ.ఏ., ఇ.కాం., పి.జి. స్థాయిలో ఎం.ఏ., ఎం.కాం., ఎం.ఎస్.సి, ఎం.ఇ.ఏ, ఎం.ఎల్.యమ్ కార్యక్రమాలను ప్రారంభించడం జరిగింది.

ఈ మూర విద్య పద్ధతి ద్వారా విద్యనభ్యసించే విద్యార్థుల కొరకు రూపొందించే పాఠ్యంశాల, సులభంగాను, సరళంగాను, విద్యార్థి తనంతట తానుగా అర్థం చేసుకోవడానికి ఉండాలనే ఉద్దేశ్యంతో విశేష చోదనానుభవం కలిగి రచనా విధానంలో విశేష అనుభవంల అధ్యయనాలతో పాఠ్యంశాలను వ్రాయించడం జరిగింది. దీని ఎంతో నేర్పుతో, నైపుణ్యంతో, నిర్ణీత సమయంలో పాఠ్యంశాలను తయారుచేశారు. ఈ పాఠ్యంశాలపై విద్యార్థి విద్యార్థులు, ఈ పాఠ్యంశాల చోదనలో నిష్ణాతులైన వారు ఇచ్చే సలహాలు, సూచనలు సర్వోపయంతో స్వీకరించబడతాయి. నిర్ణీతకాలమైన సూచనలను ద్రవించి మున్నగు చోటి ప్రచురణలో మరంత నిర్దిష్టంగా, మరంత సులువుగా విద్యార్థులకు అర్థమయ్యే రీతిలో ప్రచురణ చేయగలం. ఈ పాఠ్యంశాల అవగాహన కోసం, సంశయాల నివృత్తి కోసం డిగ్రీ స్థాయిలో వెబ్సైట్ తరగతులు, పి.జి. స్థాయిలో కంటాక్ట్ క్లెసులు ఏర్పాటు చేయడం జరిగింది.

మూర విద్య కేంద్రం ద్వారా విజ్ఞాన సముపార్జన చేసి, ఉన్నత విద్యార్థులకు సంతోషాన్ని జీవనయాత్ర సుగమం చేసుకోవడమేగాక, చక్కటి ఉద్యోగోపకారాలు పొంది, ఉద్యోగాలలో ఉన్నత స్థాయికి చేరాలని వారి ద్వారా నేన ప్రోత్సాహం దోహదపడాలని నా ఆశయం. రిపోయే సంవత్సరంలో మూర విద్య కేంద్రం మరిన్ని కొత్త కార్యక్రమాలతో దిన దినోపాధి చెంది ప్రజలందరికీ అనుభవాలతో రివెలం ఆకాంక్షిస్తున్నాము. ఈ మా ప్రయత్నానికి సహకరించిన మూర విద్య కేంద్రం డైరెక్టర్లకు, సహకారులకు, రచయితలకు నా అభినందనలు.

ఆచార్య ఎ. రాజేంద్రప్రసాద్

కులపతి

ఆచార్య నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయం

**Revised Common Core Syllabus
B.Com., First Year**

FINANCIAL ACCOUNTING - I

The objective of this paper is to help the students to acquire fundamental knowledge of accounting and their applications.

Unit - I : Introduction to Accounting

Need for Accounting - Definition and scope of accounting - Book keeping and Accounting Branches of Accounting - Advantages and limitations - Accounting process - Journalising - Classification of Accounts - Ledger - Interpretation of Balance of Ledger Accounts - Subsidiary Books including different types of cash books.

Unit - II : Bank Reconciliation Statement and Bills of Exchange

Bank Reconciliation Statement - Need - Reasons for difference between Cash Book and Pass Book balances - Problems on favourable and overdraft balance - Ascertainment of correct Cash Book balance.

Bills of Exchange - Definition - Promissory Notes and Bills of exchange - Recording of transactions relating to Bills - Books of Drawer and Acceptor - Honour and dishonour of Bills - Retiring of Bills under rebate - Accommodation Bills.

Unit - III : Preparation of Trial Balance, Final Statement of Accounts Errors and Rectification.

Final Accounts of Sole Trader - Trial Balance - Capital and Revenue Expenditures and Receipts - Trading Account - Manufacturing Account - Profit and Loss Account and Balance Sheet - Adjusting and closing entries. Errors and their Rectification - Types of Errors Rectification before and after preparation of final statements of Accounts - Suspense Account Effect of Errors on profit.

Unit - IV : Consignments and Joint Ventures

Consignments - Features, Proforma Invoice - Account Sale, Delcredere Commission - Accounting Treatment in the books of the consignor and the Consignee - Valuation of Consignment stock - Normal and abnormal Loss - Invoice of goods at a price higher than cost price. Joint Ventures - Accounting procedure - Joint Bank Account.

Unit - V : Depreciation - Provisions and Reserves :

Meaning of Depreciation - Causes - Objects of providing for depreciation - Factors affecting Depreciation - Accounting Treatment Methods of providing depreciation - Straight line Method - Diminishing Balance Method - Annuity Method - Depreciation Fund Method. Provisions and Reserves - Reserve Fund - Different types of Provisions and Reserves.

2004 జూలై 18న పణి రూ. 50,000ల సరుకును మురళికి అమ్మి, మూడు నెలల బిల్లును అతని నుండి అంగీకారము పొందినాడు. (క్రింది సందర్భాలను పరిగణనలోకి తీసుకొని, ఇరువురి పుస్తకాలలో చిట్టపట్టులు వ్రాయండి.

- ఎ) బిల్లు గడువు తేదీన ఆదరణ పొందితే
- బి) బిల్లును రూ. 49,200 లకు బ్యాంకులో డిస్కాంట్ చేసిట్లయితే.

12. On 1st January 2005 Ameer of Anantapur sent 20,000 toys to Zaheer of Zaheerabad on consignment. The cost of these toys is Rs. 1,50,000. The proforma invoice price fixed at 25% profit on sales. On the same day, Ameer paid Rs. 14,000 towards freight charges. Zaheer paid Rs. 6,000 for godown rent. He sold 16,000 toys for Rs. 1,60,000. Zaheer is to be paid 5% commission on Sales. Zaheer paid the amount due by a bank draft. Prepare the necessary ledger accounts in the books of Ameer.

1.1.2005 అనంతపూర్ కు చెందిన అమీర్, జహీరాబాద్ కు చెందిన జహీర్ కు 20,000ల బొమ్మలను కన్ సైన్ మెంట్ పై పంపినాడు. ఆ బొమ్మల అసలు ధర రూ. 1,50,000. అమ్మకపు ధరపై 25% లాభాన్ని కలుపుకుంటూ ప్రోఫార్మా ఇన్వాయిస్ ధర నిర్ణయించడం జరిగింది. అమీర్ రూ. 14,000 రవాణా ఖర్చులుగా చెల్లించినాడు. జహీర్ గిడ్డంగి అద్దె రూ. 6,000 లు చెల్లించెను. అతడు 16,000ల బొమ్మలను రూ. 1,60,000లకు అమ్మెను. జహీర్ కు అమ్మకాలపై 5% కమిషన్ చెల్లించాలి. జహీర్ మిగిలిన పైకాన్ని బ్యాంకు డ్రాఫ్టు ద్వారా చెల్లించినాడు. అమీర్ పుస్తకాలలో అవసరమైన అవర్ణా ఖాతాలు చూపండి.

SECTION C - (3 x20 = 60 marks)

Answer any THREE questions.

13. From the following particulars ascertain the balance by means of a reconciliation statement that would appear in the pass book of Mr. Surya Prakash as on 31st December 2004.

- a) Overdraft as per cash book on 31st December 2004 - Rs. 14,380.
- b) Recorded in pass book only for 6 months ending 31.12.2004:
 - i) Interest on overdraft - Rs. 320
 - ii) Bank charges for the above period - Rs. 140
- c) Cheques drawn but not cashed before 31.12.2004 - Rs. 4,420.
- e) A bill receivable discounted with the bank in November was dishonoured on 31.12.2004 - Rs. 600.

ఈ క్రింది వివరాలనుండి 31.12.2004 తేదీ సూర్య ప్రకాష్ యొక్క పాస్ పుస్తకం నిల్వ ఎంత ఉన్నదో తెలుసుకోవటానికి సమన్వయ పట్టిని తయారు చేయండి :

- ఎ) 31.12.2004 తేదీన నగదు పుస్తకం ప్రకారం ఓవర్ డ్రాఫ్టు నిల్వ రూ. 14,380.
- బి) 31.12.04 తేదీతో అంతమయ్యే ఆరు నెలలకు పాస్ పుస్తకంలో మాత్రమే నమోదు చేసినది.

14. Mahadev and Satyadev, for mutual accommodation drew bills on each for Rs. 5,000 for 3 months. Each bill was discounted at 6%. On the due date, Satyadev paid his acceptance. Mahadev could not pay his acceptance on the due date. Mahadev paid Rs. 2,000 to Satyadev on the due date accepted another bill for Rs. 3,050 for two months including interest. This will was met on the due date. Pass the necessary journal entries in the books of Mahadev.

పరస్పర సర్దుబాటుకోసం మహాదేవ్ మరియు సత్యదేవ్ ఒకరిపై ఒకరు 3 నెలల హుండీలు రూ. 5,000 లు విలువ కలిపి వ్రాసుకున్నారు. ఎవరి వసూలు హుండీని వారు 6% వెంటనే డిస్కాంట్ చేసుకొన్నారు. గడవు తేదీన సత్యదేవ్ తను చెల్లించవలసిన హుండీని చెల్లించినాడు. కాని మహాదేవ్ తన అంగీకారాన్ని చెల్లించలేక పోయాడు. అందువల్ల అతడు సత్యదేవ్ కు రూ. 2,000 నగదు చెల్లించి, 2 నెలలు హుండీని రూ. 3,050 విలువగలది వడ్డీతో సహా అంగీకరించినాడు. ఈ హుండీని మహాదేవ్ గడవు తేదీన చెల్లించినాడు. పై వ్యవహారాలకు మహాదేవ్ పుస్తకాలలో అవసరమగు చిట్టా పద్దులు వ్రాయుము.

15. The following is the Trial Balance of Sudharshan at 31, March 2004 :

Debit Balances	Rs.	Credit Balances	Rs.
Drawings	4,000	Capital	80,000
Debtors	96,000	Creditors	68,000
Bills Receivable	24,000	Bills payable	21,200
Loan to Anupam	20,000	Sales	2,80,000
Debit Balances	Rs.	Credit Balances	Rs.
Stock on 1.4.2003	50,000	Discount	800
Cash at Bank	35,800		
Purchases	1,86,000		
Clearing charges	7,000		
Returns Inwards	5,000		
Freights	1,600		
Salaries	13,000		
Trading expenses	600		
Rent	4,600		
Income Tax	2,400		
	4,50,000		4,50,000

Stock on 31st March was Rs. 58,000. Salaries outstanding Rs. 400

Interest accrued on loan Rs. 300.

Write off Rs. 3,000 as bed debts and provide for doubtful debts at 5% on debtors.

Prepare the Profit & Loss a/c for the period ended 31st March 2004 and the Balance Sheet as on that date.

31.3.2004 నాటి సుదర్శన్ అంకణా ఈ దిగువ ఈయబడినది :

డెబిట్ నిల్వలు	రూ.	క్రెడిట్ నిల్వలు	రూ.
సొంత వాడకాలు	4,000	మూలధనం	80,000
ఋణగ్రస్తులు	96,000	ఋణదాతలు	68,000
వసూలు హుండీలు	24,000	చెల్లింపు హుండీలు	21,200
అనువమ్ కు ఇచ్చిన ఋణం	20,000	అమ్మకాలు	2,80,000
1.4.2003 నాటి సరుకు	50,000	డిస్కాంట్	800
బ్యాంకులో నగదు	35,800		

కొనుగోళ్ళు	1,86,000	
క్లియరింగ్ ఛార్జీలు	7,000	
అమ్మకపు వాపసులు	5,000	
రవాణా	1,600	
జీతాలు	13,000	
వర్తకపు ఖర్చులు	600	
అద్దె	4,600	
ఆదాయపు పన్ను	2,400	
	4,50,000	4,50,000

31 మార్చి 2004న సరుకు నిల్వ రూ. 58,000 చెల్లించవలసిన జీతాలు రూ. 400. అప్పుపై రావలసిన వడ్డీ రూ. 300 రాని బాకీలు రూ. 3,000 సంశయాత్మక బాకీలకు ఋణాగ్రస్తులపై 5% రద్దు చేయవలెను.

ఈ కాలానికి లాభ నష్టాల ఖాతాను, 31 మార్చి 2004 నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయండి.

16. Rectify the following errors by using suspense account :

- Goods sold to Sateesh Rs. 7,000 were not posted to his account.
- Purchase book was overcast by Rs. 2,800.
- Sales book was undercast by Rs. 371.
- Purchase returns book was undercast by Rs. 112.
- Cash received from Govind Rs. 777 was posted to his account as Rs. 7,777.
- Cash paid to Nagaraju Rs. 5,390 was posted to his account as Rs. 3,590.

అనామతు ఖాతానుపయోగించి క్రింది తప్పులను సవరించండి :

- సతీష్ కు అమ్మిన సరుకు రూ. 7,000 అతని ఖాతాకు నమోదు కాలేదు.
- కొనుగోలు పుస్తకం రూ. 2,800 ఎక్కువ కూడినారు.
- అమ్మకాలు పుస్తకం రూ. 371 తక్కువ కూడినారు.
- కొనుగోలు వాపసుల పుస్తకం రూ. 112 తక్కువ కూడినారు.
- గోవిందు నుంచి వచ్చిన నగదు రూ. 777 అతని ఖాతాకు రూ. 7,777 గా నమోదు చేసినారు.
- నాగరాజుకు చెల్లించిన నగదు రూ. 5,390 అతని ఖాతాకు రూ. 3,590 గా నమోదు చేసినారు.

17. Ramesh of Ranchi and Suresh of Surat entered into a Joint Venture for sending cotton bales to Bangladesh for sale. Ramesh sent bales of Rs. 30,000 and spent Rs. 1,500 for freight and Rs. 1,575 for sundry expenses. Suresh sent bales of Rs. 20,750 and spent Rs. 1,200 for freight, Rs. 200 for dock dues, Rs. 500 for customs and Rs. 500 for other expenses. Ramesh gave Rs. 6,000 to Suresh as advance. Suresh received Rs. 80,000 from Basha of Bangladesh for sale of bales which were sent to him. Suresh paid the amount due to Ramesh by bank draft. Show the necessary ledger accounts in the books of Ramesh and Suresh.

రాంచీలోని రమేష్ మరియు సూరత్ లోని సురేష్ దూది బేళ్ళను బంగ్లాదేశ్ కు పంపి అమ్మడానికై ఉమ్మడి వ్యాపారంలో ప్రవేశించినారు. రమేష్ రూ. 30,000 విలువగల బేళ్ళను పంపి, రవాణా క్రింద రూ. 1,500, వివిధ ఖర్చులు క్రింద రూ. 1,575 చెల్లించినాడు. సురేష్ రూ. 20,750 విలువ గల బేళ్ళను పంపి, రవాణా క్రింద రూ. 1,200, డాక్ ఛార్జీలు రూ. 200, కస్టమ్స్ డ్యూటీ రూ. 500, ఇతర ఖర్చులు రూ. 500

చెల్లించినాడు. రమేష్ సురేష్ కు రూ. 6,000 బయ్యానాగా ఇచ్చినాడు. సురేష్ బర్గాదేక్ లోని భాష నుంచి బేళ అమ్మకపు సొమ్ము రూ. 80,000లను స్వీకరించినాడు. రమేష్ కు చెల్లించవలసిన సొమ్మును సురేష్ బ్యాంకు డ్రాఫ్టు ద్వారా చెల్లించినాడు. రమేష్ సురేష్ పుస్తకాలలో అవసరమైన ఆవర్ణా ఖాతాలను వ్రాసి చూపండి.

18. XYZ Collieries Ltd. acquired a lease right for 10 years of a mine on 1st January 2000 on a payment of Rs. 10,00,000 to the landlord. It was estimated that the coal deposit of the mine was 2,00,000 tons.

The annual raising were :

2000 - 10,000 tons

2001 - 40,000 tons

2002 - 32,000 tons

2003 - 42,000 tons

By using 'Depletion' method of depreciation you are required to show the lease account for four years.

జనవరి 1, 2000 న XYZ కోలరీస్ లిమిటెడ్ ఒక బొగ్గు గనిపై పది సంవత్సరములకు కొలు హక్కును పొందుతూ రూ. 10,00,000 కొలుదారుకు చెల్లించినారు. గనిలో 2,00,00 టన్నుల బొగ్గు ఖనిజం వున్నట్లు అంచనా వేసినారు.

సంవత్సరపు ఉత్పత్తి ఇట్లు వుంది :

2000 10,000 టన్నులు

2001 40,000 టన్నులు

2002 32,000 టన్నులు

2003 42,000 టన్నులు

తగ్గింపు పద్ధతి తరుగుదలను వుపయోగించి, పై నాలుగు సంవత్సరములకు గని ఖాతాను చూపండి.

B.Com. Degree Examination, May 2006
(Examination at the end of First Year)

Part II - Commerce
PAPER - I : FINANCIAL ACCOUNTING - I

Time : Three hours

Maximum : 100 marks

SECTION A - (4 x 5 = 20 marks)
Answer any FOUR questions.

1. Limitations of Accounting.
అకౌంటింగ్ యొక్క పరిధులు.
2. Accounting Concepts.
అకౌంటింగ్ భావనలు.
3. Journal and Ledger.
చిట్టా మరియు ఆవర్ణా.
4. Petty cash book.
చిల్లర నగదు పుస్తకము.
5. Bills of Exchange.
మారకపు బిల్లు.
6. Revenue expenditure.
రాబడి వ్యయము.
7. Depreciation.
తరుగుదల.
8. Consignment.
కన్సైన్మెంట్.

SECTION B - (2 x 10 = 20 marks)
Answer any TWO questions.

- i. Journalise the following transactions.
 - a) 1.04.2005 Started business with cash Rs. 50,000
 - b) 3.04.2005 Goods purchased for cash Rs. 35,000
 - c) 5.04.2005 Purchased furniture Rs. 5,000
 - d) 9.04.2005 Sold goods to Naresh Rs. 7,000
 - e) 11.04.2005 Goods purchased from Jagan Rs. 40,000
 - f) 15.04.2005 Goods returned by Naresh Rs. 1,000
 - g) 22.04.2005 Paid salaries by cash 1,500
 - h) 25.04.2005 Paid office rent by cash Rs. 800.

క్రింది వానికి పద్దులు వ్రాయండి :

ఎ)	1.04.2005	నాడు రూ. 50,000 నగదుతో వ్యాపారం ప్రారంభించినాడు
బి)	3.04.2005	రూ. 35,000 సరుకును కొనుగోలు చేసినాడు
సి)	5.04.2005	రూ. 5,000 ఫర్నిచర్ను కొనుగోలు చేసినాడు
డి)	9.04.2005	నరేష్ కి రూ. 7,000 సరుకు అమ్మినాడు.
ఇ)	11.04.2005	నాడు బిగన్ నుండి కొనుగోలు చేసిన సరుకు రూ. 40,000
ఎఫ్)	15.04.2005	నాడు నరేష్ చేత వాపసు చేయబడిన సరుకు రూ. 1,000
జి)	22.04.2005	నగదు రూపంలో చెల్లించిన జీతాలు 1,500
హెచ్)	25.04.2005	నగదు రూపంలో చెల్లించిన ఆఫీసు అద్దె 800.

10. From the following ledger balances prepare Trial Balance :

Capital Rs. 10,000, Machinery Rs. 15,000, Cash Rs. 3,000, Purchases Rs. 16,000, Sales Rs. 15,000, Bills receivable Rs. 3,000, Salaries Rs. 2,000, Bills payable Rs. 8,000, Bank overdraft Rs. 6,000.

ఈ క్రింది అవధులనుండి అంకణ తయారు చేయండి :

మూలధనం రూ. 10,000, యంత్రాలు రూ. 15,000 నగదు రూ. 3,000 కొనుగోళ్ళు రూ. 16,000 అమ్మకాలు రూ. 15,000 వసూలు బిల్లులు రూ. 3,000, జీతాలు రూ. 2,000 చెల్లింపు బిల్లులు రూ. 8,000 బ్యాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్ట్ రూ. 6,000.

11. Prepare a Bank reconciliation statement :

- Balance as per cash book (or) Rs. 4,500
- Payment side of cash book was undercast by Rs. 150
- Cheques drawn Rs. 750 not recorded in cash book
- Cheques drawn Rs. 1,000 but not yet presented to bank
- Bank charges recorded twice in pass book Rs. 30
- Dividends paid into bank Rs. 100 but not entered in cash book.

బ్యాంకు నిల్వల సమన్వయ నివేదికను తయారు చేయుము :

- నగదు పుస్తకం ప్రకారం నిల్వ (కెడిట్) రూ. 4,500
- నగదు పుస్తకములో చెల్లింపుల వైపున రూ. 150 తక్కువ చూపించడం అయినది.
- తీసుకొన్న చెక్కులు రూ. 750 నగదు పుస్తకములో నమోదు చేయబడలేదు.
- తీసుకొన్న చెక్కులు రూ. 1,000 బ్యాంకులో జమచేయలేదు.
- బ్యాంకు ఛార్జీలు పాస్ బుక్ లో రెండుసార్లు నమోదు చేయబడ్డది రూ. 30
- రూ. 100 డివిడెండ్ బ్యాంకులో నమోదు చేయబడ్డది కాని నగదు పుస్తకములో నమోదు చేయబడలేదు.

12. A, B and C for mutual accommodation drew the following bills for three months.

A drew on B for Rs. 15,000 and on C Rs. 12,000

B drew on A for Rs. 18,000 and on C Rs. 30,000

C drew on A for Rs. 24,000 and on B. Rs. 12,000

Pass journal entries in the books of 'A'.

ఏ, బి. సి. లు పరస్పర అంగీకారము మీద 3 నెలలకు బిల్లులు వ్రాసికొనినారు.

'ఏ' రూ. 15,000 లకు 'బి' మీద, రూ. 12,000 'సి' మీద వ్రాసినాడు.

'బి' రూ. 18,000 లకు 'ఏ' మీద, రూ. 30,000 'సి' మీద వ్రాసినాడు.

'సి' రూ. 24,000 లకు 'ఏ' మీద, రూ. 12,000 'బి' మీద వ్రాసినాడు.

A పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.

SECTION C - (3 x 20 = 60 marks)

Answer any THREE questions.

13. On 31st December 2005 the cash book of a firm showed a Bank Balance of Rs. 3,000. Prepare a Bank Reconciliation statement showing the balance as per pass book.

- Cheques have been issued for Rs. 2,500 out of which cheques worth Rs. 2,000 only were presented for payment.
- Cheque worth Rs. 700 were deposited on 28th Dec. but not credited by the bank.
- A cheque from Mohan for Rs. 200 was paid in on 26th Dec. but not dishonoured and the advice was received on 2nd Jan. 2006.
- Pass book showed bank charges Rs. 10 debited by the bank. It also showed Rs. 400 collected by bank as interest.
- A degree of Rs. 250 entered in the cash book on 30th December but was banked on 3rd Jan. 2006.

ఒక సంస్థ నగదు పుస్తకము 31, డిసెంబరు 2005 నాటికి రూ. 3,000 బ్యాంకు నిల్వ చూపిస్తున్నది. పాస్ బుక్ ప్రకారం నిల్వ చూపిస్తూ బ్యాంకు నిల్వల సమన్వయ నివేదికను తయారు చేయండి.

- రూ. 2,500 జారీ చేయబడిన చెక్కులలో రూ. 2,000 చెక్కులు మాత్రమే చెల్లింపు కొరకు పంపబడినవి.
- 28 డిసెంబర్ నాడు రూ. 700 విలువ గలిగిన చెక్కులు జమ చేయబడినవి. కాని బ్యాంకు వాటిని క్రెడిట్ చేయలేదు.
- 28 డిసెంబర్ నాడు మోహన్ నుండి రూ. 200 చెక్కు వచ్చినది కాని అది అనాదరింపబడినది. ఆ సమాచారం 2, జనవరి 2006న అందినది.
- బ్యాంకు ఛార్జీలు క్రింద రూ. 10 పాస్ బుక్ లో డెబిట్ చేయబడినది. అది ఇంకనూ బ్యాంకు రూ. 400 వడ్డీ వసూలు చేసినట్లు చూపిస్తున్నది.
- రూ. 250 చెక్కు డిసెంబర్ 30న నగదు పుస్తకములో నమోదు అయినది. కాని బ్యాంకులో జనవరి 3, 2006 న జమచేయబడినది.

14. Sudhir accepted a three months bill for Rs. 15,000 drawn by Kamal for mutual accommodation. The bill was immediately discounted for Rs. 14,560. Just before maturity Sudhir received a cheque for Rs. 2,500 from Kamal and the bill was duly honoured. On the mean time, Sudhir was declared insolvent and only 0.25 paise in a rupee was received as dividend from his estate. Show the journal entries in the books of both the parties.

పరస్పర అంగీకారము మీద 3 నెలలకు రూ. 15,000 లకు బిల్లును కమల్ వ్రాసినాడు. దానికి సుధీర్ అంగీకారము తెలిపినాడు. ఆ బిల్లు రూ. 14,560 డిస్కాంట్ చేయబడినది. సుధీర్ గడువుకాలానికిముందు కమల్ దగ్గర నుండి రూ. 2,500లకు చెక్కు

తీసుకొనినాడు. మరియు బిల్లు ఆదరింపబడినది. సుధీర్ తనను దివాదారుగా ప్రకటించినాడు. ఆతని ఎస్టేట్ నుండి రూపాయి 0.25 పైసలు చొప్పున వసూలు అయినది. ఇరువురి పుస్తకాలలో చిట్టా పద్ధతులు వ్రాయండి.

15. From the following balances taken from the books of Ravi Kumar, prepare final accounts for the year ending 31.03.2005.

Capital Rs. 35,000 Building Rs. 18,750, Machinery Rs. 9,250, Debtors Rs. 7,000, General expenses Rs. 800, Rent paid Rs. 3,710, Drawings Rs. 650, Electric charges Rs. 190, Carriage inward Rs. 850, Cash & bank Rs. 3,000; Return inwards Rs. 450, Return outwards Rs. 110; Salaries Rs. 1,110, Discount allowed Rs. 200, Stock (1.04.2004) Rs. 16,500, Bills payable Rs. 5,000, Sales Rs. 63,500, Purchases Rs. 46,850, Wages Rs. 2,500, Cash in hand Rs. 1,800, Creditors Rs. 10,000 Stock (31.03.05) Rs. 18,210.

ఈ క్రింది బిల్లులు రవికుమార్ పుస్తకాల నుండి తీసుకొనబడినవి. 31.03.2005 సంవత్సరాంతానికి ముగింపు ఖాతాలు తయారుచేయండి.

మూలధనం రూ. 35,000 భవనాలు రూ. 18,750, యంత్రాలు రూ. 9,250, ఋణగ్రస్తులు రూ. 7,000, సాధారణ ఖర్చులు రూ. 800, అద్దె చెల్లించినది రూ. 3,710, సొంత వాడకాలు రూ. 650, ఎలక్ట్రిక్ ఛార్జీలు రూ. 190, కొనుగోలు రవాణా రూ. 850, బ్యాంకులో నగదు రూ. 3,000 వచ్చిన వాపసులు రూ. 450, పంపిన వాపసులు రూ. 110, జీతాలు రూ. 1,110, చెల్లించిన డిస్కౌంట్ రూ. 200, స్టాక్ (1.04.2004) రూ. 16,500, చెల్లింపు బిల్లులు రూ. 5,000 అమ్మకాలు రూ. 63,500, కొనుగోళ్ళు రూ. 46,850, వేతనాలు రూ. 2,500 చేతిలో నగదు రూ. 1,800, ఋణదాతలు రూ. 10,000 స్టాక్ (31.03.05) రూ. 18,210.

16. Pass rectification for the following errors :

- A builders bill for Rs. 4,600 for erection of a small shed was debited to repairs account.
- Repairs to plant and machinery Rs. 900 had been charged to plant and machinery account.
- Wages paid to workers for making certain additions to machinery Rs. 340 were debited to wages account.
- A cheque for Rs. 750 received from John was credited to David.
- Goods to the value of Rs. 700 returned by 'X' were included in closing stock but no entry was made in the books.
- Goods sold to Z for Rs. 475 have been wrongly entered in the sales book as Rs. 745.

ఈ క్రింది తప్పులను సవరించండి :

- చిన్న షెడ్డు నిర్మాణమునకు అయిన బిల్డర్స్ బిల్లు రూ. 4,600 మరమ్మత్తుల ఖాతాకు డెబిట్ చేయబడినది.
- ప్లాంట్ మరియు మిషనరీకి అయిన మరమ్మత్తు ఖర్చులు రూ. 900 ప్లాంట్ మరియు మిషనరీ ఖాతాకు ఛార్జి చేయబడినది.
- మిషనరీకి కొన్ని చేర్పులు చేసినందుకుగాను వర్కర్లకు చెల్లించిన వేతనాలు రూ. 340, వేతనాల ఖాతాకు డెబిట్ చేయబడినది.
- జాన్ నుండి వసూలు అయిన రూ. 750 చెక్కు డేవిడ్ ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయబడినది.
- X నుండి తిరిగి వచ్చిన రూ. 700 సరుకు ముగింపు సరకులో కలిపేయబడినది కాని పుస్తకాలలో ఏ విధమైన పద్దు వ్రాయలేదు.
- Z కు అమ్మిన రూ. 475 సరుకు అమ్మకం పుస్తకాలలో రూ. 745గా నమోదు అయినది.

17. 'X' and 'Y' entered into joint venture for purchase and sale of some household items. They agreed to share profits and losses in the ratio of their respective contributions. X contributed Rs. 10,000 in cash and Y Rs. 13,000. The whole amount was placed in a joint bank. Goods were purchased by 'X' for Rs. 10,000 and expenses paid by 'Y' amounted to Rs. 2,000. They also purchased goods for Rs. 15,000 through the Joint Bank Account. The expenses on purchase and sale of the articles amounted to Rs. 6,000 (including those met by 'Y'). Goods costing Rs. 20,000 were sold for Rs. 45,000 and the balance was lost by fire. Prepare Joint venture account, Joint Bank account and the ventures account closing the venture.

కొన్ని గృహోపకరణాలు కొని అమ్ముటకు 'X' మరియు 'Y' ఉమ్మడి వ్యాపారములోకి ప్రవేశించినారు. వారు లాభాలను మరియు పార్టీలను తమ వంతులకు అనుగుణమైన నిష్పత్తిలో పంచుకొనుటకు అంగీకరించినారు. 'X' రూ. 10,000, 'Y' రూ. 13,000 లను తమ వంతు ఇచ్చినారు. ఆ మొత్తాన్ని వారి ఉమ్మడి ఖాతాలో నమోదు చేసినారు. 'X' రూ. 10,000 సరుకును కొనుగోలు చేసినాడు. మరియు 'Y' రూ. 2,000 ఖర్చులు చెల్లించినాడు. వారు తమ ఉమ్మడి ఖాతానుండి కూడా రూ. 15,000 సరుకును కొనుగోలు చేసినారు. సరుకుల కొనుగోలు మరియు అమ్మకానికి అయిన ఖర్చు మొత్తం రూ. 6,000 ('Y' చెల్లించిన మొత్తము కలుపుకొని) రూ. 20,000 విలువచేసే సరుకును రూ. 45,000 అమ్మినారు. మరియు మిగిలినది అగ్ని ప్రమాదములో పోయినవి. వారి ఉమ్మడి ఖాతాను, ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతాను, మరియు వ్యాపారమును ముగించుటకు వ్యాపార ఖాతాను తయారు చేయండి.

18. A mine was acquired at a cost of Rs. 5,00,000 on 1st June 2001. It was expected it would yield 1,00,000 tonnes of minerals in all. The actual output was as follows :

2001 -	5,000 tonnes
2002 -	20,000 tonnes
2003 -	16,000 tonnes

Write up the mines account for the above years using depletion method of charging depreciation.

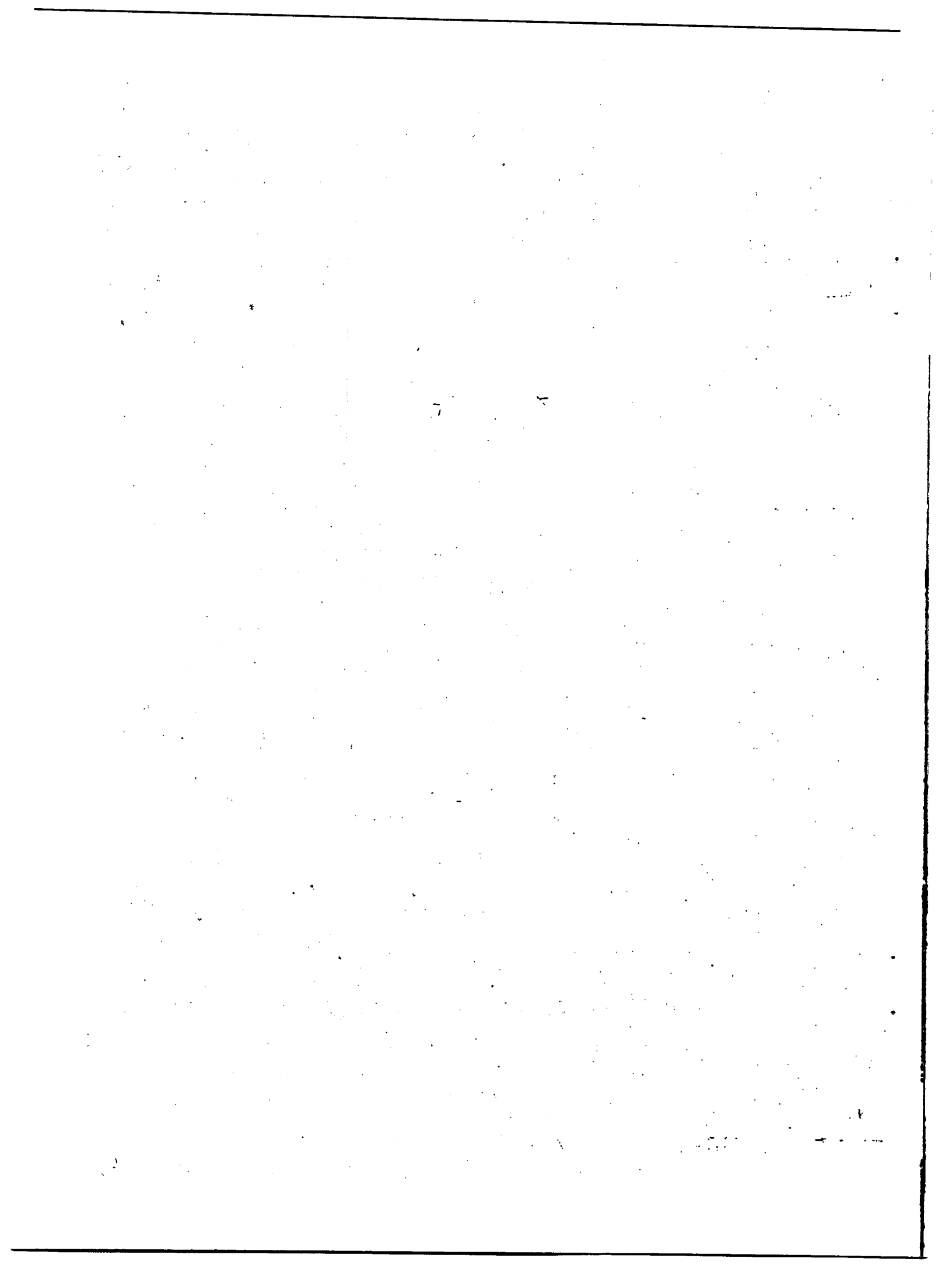
1జూన్ 2001 నాడు రూ. 5,00,000 వ్యయమునకు ఒక మైన్ తీసుకొనబడినది. అది 1,00,000 టన్నుల ప్రతిఫలాన్ని ఇస్తుంది అని అంచనా వేయబడినది. వాస్తవ ఉత్పత్తి ఈ క్రింది విధంగా ఉంది :

2001-	5,000 టన్నులు
2002	- 20,000 టన్నులు
2003	- 16,000 టన్నులు

పై సంవత్సరాలకు మైన్స్ ఖాతాలు వ్రాయండి. తగ్గింపు పద్ధతి ప్రకారం తరుగుదలను ఏర్పరచండి.

విషయసూచిక

1.	అకౌంటింగ్ - పరిచయము	1.1 - 1.10
2.	జంటపద్దు విధానము	2.1 - 2.6
3.	చిట్టా	3.1 - 3.18
4.	ఆవర్ణా	4.1 - 4.12
5.	సహాయక చిట్టాలు	5.1 - 5.10
6.	నగదు చిట్టా	6.1 - 6.18
7.	బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టీ	7.1 - 7.14
8.	అంకణా - తప్పుల సవరణ	8.1 - 8.22
9.	చినమయ బిల్లులు	9.1 - 9.44
10.	ముగింపు లెక్కలు - వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతా	10.1 - 10.22
11.	ముగింపు లెక్కలు - ఆస్తి అప్పులపట్టీ	11.1 - 11.14
12.	ముగింపు లెక్కలు	12.1 - 12.66
13.	కన్సైన్మెంట్ ఖాతాలు	13.1 - 13.48
14.	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాలు	14.1 - 14.22
15.	తరుగుదల	15.1 - 15.30
16.	వీర్యాట్లు - రిజర్వులు	16.1 - 16.20

అకౌంటింగ్ - పరిచయం

(ACCOUNTING - INTRODUCTION)

ఉద్దేశాలు (Objectives): ఈ అధ్యాయం చదవడం వలన

1. అకౌంటింగ్ అంటే ఏమిటి ?
2. వ్యాపార వ్యవహారాలను పుస్తకాలలో వ్రాయవలసిన అవశ్యకత ఏమిటి ?
3. బుక్ కీపింగు అకౌంటింగ్ కి గల వ్యత్యాసాలేమిటి ?
4. పుస్తకాలలో వ్యాపార వ్యవహారాలను రికార్డు చేయడానికి ఏ ఏ విషయాలను గుర్తుంచుకొనవలె ?
అనే విషయాలను మీరు తెలుసుకోగలరు.

నిర్మాణము లేదా ముఖ్యాంశాలు (Structure) :

- 1.1 అకౌంటింగ్ పరిచయం, పరిధి
- 1.2 అకౌంటింగ్ నిర్వచనం
- 1.3 అకౌంటింగ్ విధులు
- 1.4 బుక్ కీపింగ్ - అకౌంటింగ్
- 1.5 అకౌంటింగ్ ఆశయాలు
- 1.6 అకౌంటింగ్ వలన ప్రయోజనాలు - పరిమితులు
- 1.7 అకౌంటింగ్ ప్రక్రియ
- 1.8 అకౌంటింగ్ శాఖలు
- 1.9 అకౌంటింగ్ భావనలు
- 1.10 అకౌంటింగ్ సంప్రదాయాలు
- 1.11 సారాంశం
- 1.12 ప్రశ్నలు

1.1 అకౌంటింగ్ పరిచయం

మనము నిత్యజీవితంలో అనేక వ్యాపార సంస్థలను చూస్తుంటాము. వాటిలో ఒకే వ్యక్తి సొంత మూలధనం, నైపుణ్యంతో నిర్వహించే సొంత వ్యాపార సంస్థలున్నాయి. ఇద్దరుగాని అంతకన్నా ఎక్కువ మంది కలిసి వ్యాపారం చేసే భాగస్వామ్య సంస్థలు మరియు కంపెనీ వ్యవస్థలున్నాయి. ఇవి అన్నియు లాభార్జన ముఖ్య ఉద్దేశ్యంగా కలిగి వాటివాటి వ్యాపారాలను కొనసాగిస్తుంటాయి. అందుచేత ఈ సంస్థలు కొంత కాలం వ్యాపారం చేసిన తరువాత తమ వ్యాపారంలో లాభం వచ్చినదా? నష్టం వచ్చినదా? ఎంత? తమ ఆర్థిక స్థితిగతులు ఎలా ఉన్నాయి? అనే అనేక విషయాలు తెలుసుకోవలసి ఉంటుంది. ఎందుచేతనంటే ఏ వ్యాపార సంస్థ

అయినా లాభం వస్తూ ఉంటే తన వ్యాపారం కొనసాగిస్తుంది. ఇంకా విస్తృత పరుస్తుంది. వ్యాపార సంస్థకు నష్టం వస్తే నష్టాలు రాకుండా నివారించడానికి ప్రయత్నం చేస్తుంది. లేదా వ్యాపారం ముగిస్తుంది. అందుచేత వ్యాపార సంస్థ అనేక యాజమాన్య నిర్ణయాలు తీసుకోవడానికి తన లాభనష్టాలను ఆర్థిక స్థితిగతులను తెలుసుకోవలసి ఉంటుంది. ఒక నిర్ణీత కాలంలో సంస్థ చేసిన వ్యాపార వ్యవహారాల నికర ఫలితమే ఆ సంస్థ సంపాదించిన లాభం లేదా నష్టంగా పరిణమిస్తుంది. అందుచేత ఒక నిర్ణీత కాలంలో వ్యాపారానికి వచ్చే లాభనష్టాలు తెలుసుకోవడానికి ఆ కాలంలో జరిగిన వ్యాపార వ్యవహారాలన్నింటినీ సక్రమమైన పద్ధతిలో రికార్డు చేయవలసి ఉంటుంది. "వ్యాపార లెక్కలను సక్రమమైన సహాయకమైన శాస్త్రీయ పద్ధతిలో వ్రాయడాన్ని ఆకౌంటెన్సీ (Accountancy) అంటారు. దీనినే "వ్యాపార గణక శాస్త్రము" అని కూడా అంటారు.

"ఆకౌంటెన్సీ (Accountancy) అమెరికన్ ఇన్ స్టిట్యూట్ ఆఫ్ సర్టిఫైడ్ పబ్లిక్ ఆకౌంటెంట్స్ (American Institute of Certified Public Accountants (AICPA)) వారు క్రిందివిధంగా నిర్వచించారు. "ఆర్థిక సంబంధమైన వ్యవహారాలను శాస్త్రీయమైన పద్ధతిలో పరిశీలించి విశ్లేషించి, రికార్డు చేసి, సంక్షిప్త పరచి, వాటి ఫలితాలను కార్యనిర్వాహకులకు, యజమానులకు వివరించే కళ ఆకౌంటెన్సీ".

ఆకౌంటెన్సీ ఒక శాస్త్రము, కళ, ఆచరణ కూడాను. ఆకౌంటెన్సీలో ప్రధానంగా రెండు దశలు ఉన్నాయి 1) బుక్ కీపింగ్ (Book-keeping), 2) ఆకౌంటింగ్ (Accounting). వ్యాపార వ్యవహారాలను శాస్త్రీయమైన పద్ధతిలో ప్రప్రథమంగా పుస్తకాలలో వ్రాయడాన్ని బుక్ కీపింగ్ అంటారు. పుస్తకాలలో వ్రాసిన లెక్కలను సంక్షిప్త పరచి వాటి ఫలితాలు నివేదించడాన్ని 'ఆకౌంటింగ్' అంటారు. అందుచేత బుక్ కీపింగ్ పూర్తి అయిన తరువాతనే ఆకౌంటింగ్ ప్రారంభమవుతుంది అని చెప్పవచ్చును. వ్యాపార లెక్కలు ఆధారంగా సంవత్సరాంతాన ముగింపు లెక్కలు (Final Accounts) తయారు చేయడం జరుగుతుంది. ముగింపు లెక్కలను అనగా వర్తకపు ఖాతా, లాభనష్టాల ఖాతా మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టి వీటిలో వర్తకపు ఖాతా మరియు లాభనష్టాల ఖాతా అనే మొదటి రెండు ఖాతాలు సంస్థ సంపాదించిన లాభాన్ని లేదా నష్టాన్ని తెలియజేస్తాయి. ఆ రోజు వాటి సంస్థ ఆర్థిక స్థితిని ఆస్తి అప్పులపట్టి చూపుతుంది.

ఆకౌంటెన్సీ వ్యాపార నిర్వాహకులకు, యజమానులకు అవసరమైన ఆర్థిక సమాచారాన్ని సమకూరుస్తుంది. ఈ సమాచారం ఆధారంగా వ్యాపార నిర్వాహకులు, యజమానులు అనేక యాజమాన్య నిర్ణయాలు (Management Decisions) తీసుకోగలుగుతారు. ఆకౌంటెన్సీ సమకూర్చే ఆర్థిక నివేదికలు (Financial Statements) యాజమాన్యం భావి ప్రణాళికలు తయారు చేసుకోవడానికి మార్గ దర్శకంగా ఉంటాయి.

ఆకౌంటెన్సీ అతి పురాతనమైనది. ద్రవ్యం పుట్టుకతోనే ఆకౌంటెన్సీ అవిచ్ఛిన్నమైంది అని చెప్పవచ్చును. ఆర్థిక శాస్త్రవేత్తయైన చాణుక్యుడు తన అర్థశాస్త్రం (Arthashastra) లో ఆకౌంటింగ్, ఆడిటింగ్ అవశ్యకతను గురించి వివరించినాడు. అయితే ఆధునిక పద్ధతులలో లెక్కలు వ్రాయడం ప్రప్రథమంగా "లూకాపాసియాలో" (Luca Pacialo) 1494లో ఇటలీ భాషలో వ్రాసిన గ్రంథంలో ప్రారంభమయిందని చెబుతారు. 1553లో జేమ్స్ పీల్ (James Peele), ఋణగ్రస్తుల (Debtors), ఋణదాతల (Creditors) ఖాతాలను వ్రాసే పద్ధతిని కనిపెట్టినాడు. 1795లో ఎడ్వర్డ్ జోన్స్ (Edward Jones) ఆంగ్లంలో వ్రాసిన తన గ్రంథంలో ఆకౌంటింగ్ కు మూలసూత్రాలైన "డెబిట్", "క్రెడిట్" (Debit, Credit) లను ప్రవేశపెట్టినాడు. వీటి పైననే ఆధారపడి ఆధునిక ఆకౌంటెన్సీ రూపొందించబడింది. 19వ శతాబ్దంలో వ్యాపార, వాణిజ్య, పారిశ్రామిక రంగాలు అభివృద్ధి చెందడంతో ఆకౌంటెన్సీ కూడా అనేక విధాలుగా అభివృద్ధి చెందింది. దీని నుండి కాస్ట్ ఆకౌంటింగ్ (Cost Accounting), మేనేజ్మెంటు ఆకౌంటింగ్ మొదలైన అనేక శాఖలు ఉపయోగంలోనికి వచ్చినాయి.

ప్రతి వ్యాపార సంస్థ లాభసముపార్జన ముఖ్యోద్దేశ్యంగా అనేక వ్యాపార వ్యవహారాలు నిర్వహిస్తూ ఉంటుంది. నగదుకు మరియు ఆరువుకు సరుకు కొనుగోలు చేయడం, అమ్మడం, నగదు వసూలు చేయడం, నగదు చెల్లించడం, ఆదాయాలు రాబట్టడం, ఖర్చులు చెల్లించడం, నగదును అప్పుగా ఇవ్వడం, తీసుకోవడం, ఆస్తులు కొనుగోలు చేయడం మొదలైన అనేక

వ్యవహారాలను చేస్తూ ఉంటుంది. వ్యాపార సంస్థలో ఇలాంటి వ్యవహారాలు సంవత్సరంలో అసంఖ్యాకంగా అనేక రకాలుగా అనేక స్థాయిలలో జరుగుతూ ఉంటాయి. వీటన్నిటిని ఏదో ఒక రీతిలో వప్పటికప్పుడు వ్యాపార సంస్థ పుస్తకాలలో రికార్డు చేయవలసి ఉంటుంది. ఎందుచేతనంటే అసంఖ్యాకంగా ఉండే వ్యవహారాలన్నింటినీ సంవత్సరాంతం వరకు జ్ఞాపకం ఉంచుకోవడం చాల కష్టం. అంతేగాక నిర్దిత కాలాంతాన, సాధారణంగా సంవత్సరాంతాన ప్రతి వ్యాపారస్తుడు తాను చేసిన వ్యాపారంలో లాభం వచ్చిందా లేక నష్టం వచ్చిందా అని తెలుసుకోదలచుకొంటాడు. సంవత్సరం పొడవునా జరిపిన వ్యాపార వ్యవహారాల నికర ఫలితమే లాభం లేదా నష్టం అవుతుంది. అందుచేత వ్యాపార వ్యవహారాలన్నింటినీ ఒక క్రమ పద్ధతిలో రికార్డు చేసినప్పుడే సంస్థ యొక్క లాభనష్టాలు తెలుసుకోగలుగుతాడు. అంతేగాక ఏదైనా ఒక రోజున సంస్థ ఆస్తులెన్ని? అప్పులెన్ని? సంస్థకు ఇతరులనుండి రావలసిన సొమ్ము ఎంత? ఎవరి నుండి ఎంతెంత? సంస్థ ఇతరులకు చెల్లించవలసింది ఎంత? ఎవరికి ఎంతెంత? అని తెలుసుకోవలసి ఉంటుంది. వీటన్నింటి గురించి పూర్తి సమాచారం అందుబాటులో ఉండాలంటే వ్యాపార వ్యవహారాలన్నింటినీ సక్రమమైన, సహేతుకమైన పద్ధతిలో లెక్కలు వ్రాయవలసిన ఆవశ్యకత ఎంతైనా ఉంది.

లాభార్జన ముఖ్య ఉద్దేశ్యంగాగల వ్యాపార సంస్థలకేగాక లాభార్జన రహిత సంస్థలకు అనగా వ్యాపారేతర సంస్థలకు కూడా సక్రమమైన పద్ధతిలో లెక్కలు వ్రాయవలసిన ఆవశ్యకత ఉన్నది. వాటికి లాభం ముఖ్య ఉద్దేశ్యం కానప్పటికీ, ఆ సంస్థలు కూడా తమ ఆదాయం ఎంత? వ్యయం ఎంత? మిగులు లేదా లోటు ఎంత? సంస్థ స్థితిగతులు ఎలా ఉన్నాయి? అనే విషయాలు తెలుసుకోవలసి ఉంటుంది. అందుచేత వ్యాపారేతర సంస్థలు కూడా వాటి వ్యవహారాలను విధిగా ఒక క్రమ పద్ధతిలో లెక్కలు వ్రాయవలె. ఆ విధంగా వ్యాపార మరియు వ్యాపారేతర సంస్థల వ్యవహారాలను సక్రమమైన, సహేతుకమైన, శాస్త్రీయ పద్ధతిలో పుస్తకాలలో వ్రాయడాన్ని "అకౌంటెన్సీ" (Accountancy) అంటారు.

అకౌంటెన్సీ పరిధి :

1. ఇది వ్యాపార సంస్థ ఆర్థిక స్థితిలో మార్పు తీసుకొని వచ్చే వ్యవహారములు మరియు సంఘటనలు మాత్రమే అకౌంటెన్సీ పరిధిలోకి వస్తాయి.
 2. వ్యాపార వ్యవహారములు మరియు సంఘటనలు ద్రవ్య రూపములోగాని, లేదా ద్రవ్య రూపములో ప్రకటించడానికిగాని వీలుకలిగి ఉండవలెను. ఇందుకు బిన్నమైన వ్యవహారములు అకౌంటెన్సీ పరిధిలోనికి రావు.
- అకౌంటెన్సీ నిర్వచనాలను ఈ దిగువ పరిశీలిద్దాము.

1.2. అకౌంటెన్సీ నిర్వచనం (Definition of Accountancy)

అకౌంటెన్సీని అనేక మంది శాస్త్రవేత్తలు అనేక విధాలుగా నిర్వచించినారు. వాటిలో ముఖ్యమైనవి పరిశీలిస్తే ఈ శాస్త్ర స్వభావాన్ని (Nature) అర్థం చేసుకోవచ్చును.

"ఆర్థిక స్వభావంగల వ్యవహారాలను, కార్యకలాపాలను రికార్డుచేసి వర్గీకరించి, వాటిని సంగ్రహ పరచి, విశ్లేషించి, వివరించే, నిర్ణయాలు తీసుకొనే వ్యక్తులకు తెలియజేసే కళయే అకౌంటెన్సీ" స్మిత్ మరియు అష్బన్స్ (Smith & Ashbuns)

(Accountancy is the Science of recording and classifying business transactions and events primarily of a financial character and the art of making significant summaries, analysis and interpretations of those transactions and events and communicating the results to persons who must make decisions or form judgements).

"ఆర్థిక సంబంధమున్న వ్యవహారాలను శాస్త్రీయ పద్ధతిలో వర్గీకరించి, విశ్లేషించి, రికార్డు చేసి, సంక్షిప్త పరచి వాటి ఫలితాలను వ్యాపార నిర్వాహకులకు యజ్ఞమానులకు వివరించే కళ" అమెరికన్ ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ సర్టిఫైడ్ పబ్లిక్ అకౌంటెంట్స్ (AICPA).

పై నిర్వచనాలను బట్టి అకౌంటెన్సీ విధులు ఇలా ఉంటాయని తెలుస్తున్నది.

1.3 ఆకౌంటింగ్ విధులు (Functions of Accounting)

1. రికార్డు చేయడం (Recording) : ఆర్థిక సంబంధమున్న వ్యవహారాలన్నింటినీ సక్రమమైన, శాస్త్రీయమైన పద్ధతిలో లెక్కల పుస్తకాలలో రికార్డుచేయడం ఆకౌంటింగ్ ప్రధానవిధి. అరువు వ్యవహారమైననూ, నగదు వ్యవహారమైననూ జరిగిన వెంటనే ప్రత్యేకంగా 'చిట్టా' (Journal) అనే పుస్తకంలో రాయడం జరుగుతుంది. సంస్థ స్థాయిని బట్టి చిట్టా అనేక భాగాలుగా విభజించబడి సహాయక చిట్టాలుగా (Subsidiary books) కూడా ఏర్పరచవచ్చును. ఉదాహరణకు: నగదు చిట్టా (నగదు వ్యవహారాలనన్నింటినీ రికార్డు చేయుటకు), కొనుగోలు చిట్టా (అరువు కొనుగోళ్ళు రికార్డు చేయుటకు), అమ్మకాల చిట్టా (అరువు అమ్మకాలు రికార్డు చేయుటకు), ఆసలు చిట్టా (ఇతర వ్యవహారాలు నమోదు చేయుటకు) మొదలైనవి.
2. వర్గీకరించడం (Classification) : చిట్టాలో వ్రాసిన వ్యవహారాలను వర్గీకరించడం ఆకౌంటింగ్ యొక్క రెండవ విధి. చిట్టాలో అన్ని రకముల వ్యవహారాలు కలగావులగంగా కలపబడి ఉంటాయి. వీటినుండి ఒక తరహా వ్యవహారాలను ఒకచోటికి చేర్చడం, దీనినే ఆవర్తంలోని వివిధ ఖాతాలలో నమోదు చేయడం అంటారు. ఉదాహరణకు సరుకు కొనుగోలు వ్యవహారాలనన్నింటినీ కొనుగోలు ఖాతాలో, జీతాల చెల్లింపులనన్నింటినీ జీతాల ఖాతాలో, స్టేషనరీ కొనుగోలు వ్యవహారాలనన్నింటినీ స్టేషనరీ ఖాతాలో, వేతనాల చెల్లింపులనన్నింటినీ వేతనాల ఖాతాలో వ్రాయడం మొదలైనవి. చిట్టా అనే తొలి పద్ధతి పుస్తకంలో ఇవి అన్నియు తేదీల వారీగా ఒక క్రమపద్ధతిలో వ్రాయబడి ఉంటాయి. అంశాలవారీగా వ్రాయబడి ఉండవు. చిట్టాలో వేరు వేరు తేదీలలో వ్రాయబడిన ఒకే తరహా అంశాలనన్నింటినీ ఒకచోట వ్రాయడాన్నే 'వర్గీకరణ' అంటారు.
3. సంక్షిప్త పరచడం (Summarising) : వర్గీకృతమైన సమాచారాన్ని సంక్షిప్త పరిచి, విశ్లేషణ చేసి, ఉపయుక్తమైన పద్ధతిలో రూపొందడానికి ఆకౌంటింగ్ ఉపయోగపడుతుంది. ఖాతాల నిల్వలను తేల్చి ఆకౌంటింగ్ సమాచారాన్ని అవసరమైన వ్యక్తులకు అర్థమయ్యేటట్లు పట్టికల రూపంలో అందిస్తుంది. వ్యాపార సంవత్సరాంతన తయారుచేసే అంకణా (Trial Balance), ఆదాయ నివేదికలు (Income Statements), ఆస్తి ఆప్పులపట్టీలు (Balance Sheets) ఈ కోవకు చెందుతాయి.
4. ఆర్థిక వ్యవహారాలను మాత్రమే వివరించడం (Deals in financial transactions) : ఆర్థిక సంబంధం ఉన్న వ్యవహారాలను మాత్రమే ఆకౌంటింగ్ రికార్డు చేస్తుంది. ఆర్థిక సంబంధంలేని వ్యవహారాలను ఆకౌంటింగ్ పరిగణనలోనికి తీసుకోదు.
5. ఫలితాలను వివరించడం (Interprets results) : వ్యాపార లెక్కల ఫలితాలను నిర్వాహకులకు తెలియజెప్పే వాటి పర్యవసానాలను కూడా వివరించడం ఆకౌంటింగ్ యొక్క చివరి విధి. ఆకౌంటింగ్ అందించిన ఆర్థిక పట్టికలు భవిష్యత్ ప్రణాళికలను రూపొందించడానికి ఉపయోగపడతాయి.

1.4 బుక్ కీపింగ్ - ఆకౌంటింగ్ (Book Keeping - Accounting) :

జి. ఎ. లీ (G. A. Lee) ప్రకారం ఆకౌంటింగ్ ప్రధానంగా రెండు దశలు ఉన్నాయి. వ్యాపార వ్యవహారాలను ముందుగా వ్యాపారపు పుస్తకాలలో రికార్డు చేయడం, వర్గీకరించడం మొదటి దశ. వ్యాపారపు పుస్తకాలలో రాసిన లెక్కలను సంక్షిప్తపరిచి, విశ్లేషణ చేసి, నివేదించడం (నివేదికలు సమర్పించడం) రెండవ దశ. మొదటి దశను లెక్కలు వ్రాయడం లేదా బుక్ కీపింగ్ (Book-keeping) అంటారు. రెండవ దశను ఆకౌంటింగ్ (Accounting) అంటారు. బుక్ కీపింగ్ అనగా రోజువారీ వ్యాపార వ్యవహారాలను వ్యాపార పుస్తకాలలో ఏ రోజు కారోజు రికార్డు చేయడం. "వ్యాపార వ్యవహారాలను సక్రమంగా, సంస్థ అవసరాలకు అనుగుణంగా ఏర్పాటు చేసిన పుస్తకాలలో క్రమ పద్ధతిన వ్రాయడాన్ని "బుక్ కీపింగ్" అంటారు అని ఎ. హెచ్. రోజెస్ (A. H. Roses) నిర్వచించినారు. (Book-keeping is the art of recording Business transactions in a systematic manner in the books of accounts maintained by the trader for that purpose) అయితే ఆకౌంటింగ్ అంటే "పుస్తకాలలో వ్రాసిన లెక్కలను సంక్షిప్తపరిచి, విశ్లేషణ చేసి, నివేదించి ఫలితాలను వివరించడం". పుస్తకాలలో వ్రాసిన లెక్కలను సంక్షిప్తపరిచి, వర్తకపు ఖాతాను, లాభనష్టాల ఖాతాను, (లేదా ఆదాయ వ్యయాల ఖాతాను) ఆస్తి ఆప్పుల పట్టీని తయారుచేయడాన్ని ఆకౌంటింగ్ అని చెప్పవచ్చును. పై వివరణను బట్టి

బుక్ కీపింగ్, అకౌంటింగ్ అనే రెండూ ఈ శాస్త్రానికి రెండు అంశాలని, లెక్కలు వ్రాయడం పూర్తి అయిన తరువాతనే అనగా బుక్ కీపింగ్ పూర్తయిన తరువాతనే అకౌంటింగ్ ప్రారంభమవుతుందని చెప్పవచ్చును (Accounting starts where Book-keeping ends).

1.5 అకౌంటింగ్ ఆశయాలు (Objects of Accounting) :

1. ఆర్థిక సంబంధమైన వ్యవహారాలకు శాస్త్రీయ పద్ధతిలో రికార్డులు సృష్టించడం.
2. సంస్థ ఆస్తులను, అప్పులను పుస్తకాలలో నిర్వహిస్తూ ఏ తేదీనైనా సంస్థ ఆర్థిక స్థితిగతుల సమాచారాన్ని అందుబాటులో ఉంచడం.
3. ఆదాయాలు, లాభాలు, వ్యయాలు, నష్టాలఖాతాలను నిర్వహిస్తూ నిర్ణీత కాలానికి నికర లాభం వచ్చిందో నికర నష్టం వచ్చిందో లెక్కించడం.
4. విశ్లేషణాత్మక రికార్డుల, నివేదికల ఆధారంగా సంయుక్తమైన నిర్ణయాలు (Rational Decisions) తీసుకోవడానికి దోహదపడడం.

1.6 అకౌంటింగ్ వలన ప్రయోజనాలు (Advantages of Accountancy) :

అకౌంటింగ్ వల్ల ఈ క్రింది ప్రయోజనాలు ఉన్నాయి. అవి :

1. సంస్థ యొక్క ఆర్థిక సంబంధమైన వ్యవహారాలన్నిటికీ శాశ్వతంగా రికార్డు ఉంటుంది. భవిష్యత్తులో ఎప్పుడైనా ఏ సమాచారాన్నయినా ఖాతా పుస్తకాల నుండి వెంటనే పొందవచ్చును.
2. వ్యవహారాలన్నియు పుస్తకాలలో వ్రాయబడి ఉండడం వలన వ్యాపార వ్యవహారాలన్నిటిని జ్ఞాపకం ఉంచుకొనవలసిన అవసరం లేదు. పుస్తకాలలో వ్రాయబడే ఉంటాయి కాబట్టి, అవసరమయినపుడు పుస్తకాలను పరిశీలిస్తే అన్ని విషయాలు కనపడతాయి. దాని వలన మానవుని మేధస్సుపై అనవసరపు ఒత్తిడిని నివారించవచ్చు.
3. ఒక నిర్ణీత కాలాంతరము సంస్థకు లాభం వచ్చిందా లేక నష్టం సంభవించిందో తెలుసుకోవచ్చును.
4. వ్యాపార సంస్థ ఆర్థిక పరిస్థితిని, స్థితిగతులను క్షుణ్ణంగా తెలుసుకోవచ్చును.
5. సంస్థ ఉత్పత్తి చేసే వివిధ వస్తువులలో ఏ వస్తువులలో లాభదాయకంగా ఉందో, ఏది నష్టం వస్తుందో తెలుసుకోవచ్చును. ఈ విధముగా తెలియడం వలన లాభము వచ్చే వస్తువులపై పెంచడము లేదా విస్తృతపరచడము చేయవచ్చును. నష్టం వచ్చే వస్తువుల ఉత్పత్తిని తగ్గించవచ్చును. లేదా వస్తువుల తయారీని తగ్గించవచ్చును. లేదా నష్టం నివారణకు ప్రయత్నించవచ్చును. ఈ విధంగా యాజమాన్యం తగిన నిర్ణయాలు తీసుకోగలుగుతుంది.
6. సంస్థ తయారుచేసే వస్తువుల ఉత్పత్తి వ్యయం తగు మాత్రంగా ఉందో లేదో తెలుసుకొని తగిన 'వ్యయ నియంత్రణ' (Cost Control) విధానాన్ని రూపొందించుకొనవచ్చును. అనగా వస్తువుల తయారీ వ్యయం ఎక్కువగా ఉంటే ఖర్చులు తగ్గించుకోవడానికి ప్రయత్నించవచ్చును.
7. వ్యాపార సంస్థలోని వివిధ విభాగాలకు వేరు వేరుగా లెక్కలు వ్రాసి ఆ యా విభాగముల సామర్థ్యము వేరువేరుగా తెలుసుకొనవచ్చును. అనగా ఏ ఏ విభాగములు ఎట్లా పనిచేస్తున్నాయో ఏ విభాగములో లాభం వచ్చినది, ఏ విభాగములో నష్టం వచ్చినది స్పష్టముగా తెలుసుకొనవచ్చును.
8. గత సంవత్సరపు అనుభవాన్ని పునర్మూల్యాంకనం చేసి భవిష్యత్ ప్రణాళికలను, విధానాలను లాభం ఆర్జించే విధంగా రూపొందించుకొనవచ్చును.
9. క్రమపద్ధతిలో తయారుచేయబడిన అకౌంటింగ్ రికార్డుల నుండి వ్యాపార ఫలితాలను లాభనష్టాలను పోల్చి చూసుకోవచ్చు. ఏ సంవత్సరంలో లాభదాయకత ఎలా ఉన్నదో విశ్లేషించి తగు నిర్ణయాలు తీసుకోవచ్చును. అనగా ఏదైనా సంవత్సరంలో నష్టం వచ్చిననూ లేదా లాభం తగ్గిననూ అందుకు కారణాలను పరిశీలించి, అలాంటివి ఇక ముందట జరగకుండా జాగ్రత్తపడవచ్చు.

10. వ్యాపార సంస్థ యొక్క ప్రస్తుత నిర్వహణా విధానాలు సంస్థ లాభదాయకతపై ఎలాంటి ప్రభావాన్ని చూపిస్తున్నాయో తెలుసుకోవచ్చును. ఏవైనా కొత్త విధానాలను ప్రవేశపెడితే సంస్థ లాభార్జనశక్తిపై ఎలాంటి ప్రభావం చూపుతాయో కూడా తెలుస్తుంది.
11. వాణిజ్య బాంకులనుండి ఋణసదుపాయాన్ని పొందడానికి ఖాతా పుస్తకాలు ఎంతగానో ఉపయోగపడతాయి. వ్యాపారపు ఆస్తి అప్పులపట్టి ఆ వ్యాపారపు నిజమైన ఆర్థిక స్థితిగతులను తెలియజేస్తుంది. అలాంటి ఆస్తి అప్పుల పట్టి ఆధారంగానే బాంకులు వ్యాపార సంస్థలకు ఋణాలు మంజూరు చేస్తాయి.
12. ఆదాయపు పన్ను మరియు అమ్మకం పన్ను చెల్లింపుల విషయంలో కూడా ఖాతా పుస్తకాలు ఎంతగానో ఉపయోగపడతాయి. సంవత్సరాంతంలో తయారు చేసే ముగింపు లెక్కల ద్వారా నీకర లాభం తెలుస్తుంది. దాని ఆధారంగా ఆదాయపు పన్ను చెల్లించవలసి ఉంటుంది. బుక్ కీపింగ్ లో తయారుచేయబడిన అమ్మకాల పుస్తకం లేదా అమ్మకాల ఖాతా ఆధారముగా అమ్మకం పన్ను చెల్లించవలసి ఉంటుంది.
13. సంస్థ అమ్మకాలపై వస్తే అమ్మకపు ధర నిర్ణయించడానికి అనగా తగు మూల్య నిర్ధారణ చేయడానికి (Valuation) ఖాతా పుస్తకాలే ముఖ్య ఆధారము.
14. అకౌంటింగ్ అందించిన ఆర్థిక నివేదికలు యాజమాన్యం భావి ప్రణాళికలను తయారు చేయడానికి ఉపయోగపడతాయి.

అకౌంటింగ్ పరిమితులు :

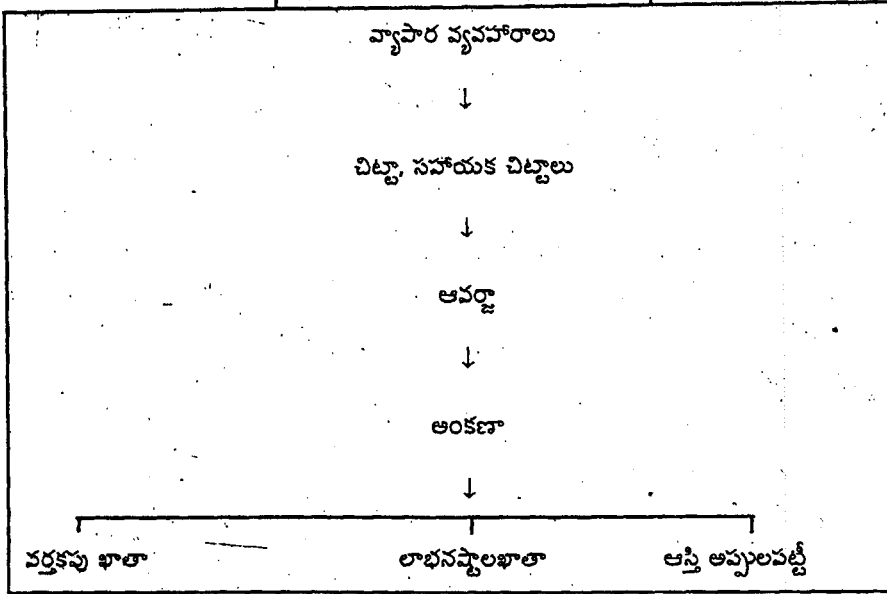
ఖాతా పుస్తకాలలో వ్రాయబడే అకౌంటింగ్ సమాచారం వివిధ వ్యక్తులకు, సంస్థలకు అనేక ప్రయోజనాలు కల్పిస్తున్నప్పటికీ, అకౌంటింగ్ కిన్ని పరిమితులు కూడా ఉన్నాయి.

1. అకౌంటింగ్ లో ద్రవ్యేతర రూపంలో జరిగే వ్యవహారాలను నమోదు చేసే అవకాశం లేదు.
2. సంస్థ యొక్క ఆస్తి అప్పులను అకౌంటింటులు చారిత్రక వ్యయ ప్రాతిపదికగా మూల్యాంకనము చేసి నివేదిస్తుంటారు. అవి ప్రస్తుత మార్కెట్ విలువను ప్రతిబింబించలేవు. అందుచేత ఆస్తి అప్పుల విలువలు ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో చూపిన విలువల కన్నా భిన్నంగా ఉంటాయి.
3. అకౌంటింగ్ నివేదిక తయారీపై వ్యక్తిగత ప్రభావం ఉంటుంది. అందువలన ఆర్థిక నివేదికలు సంస్థ యొక్క నిజ పరిస్థితిని చూపవు.
4. ఇది అధిక ఖర్చుతో, అధిక శ్రమతో కూడుకున్న విధానము. చిన్న వ్యాపార సంస్థలు అధిక ఖర్చును భరించలేకపోవచ్చును.

1.7 అకౌంటింగ్ ప్రక్రియ (Accounting Process)

వ్యాపార సంస్థలు రెండు రకములు. అవి వస్తుసేవలను ఉత్పత్తి చేసే ఏకరాయించేవి మరియు తయారైన వస్తువులను కొని అమ్మేవి. వస్తుసేవల ఉత్పత్తి సంస్థలలో ఉత్పత్తికి అవసరమయ్యే వివిధ మెటీరియల్స్, ఆస్తులను, పరికరములను, సేవలను నగదుకు లేదా అరువుకు కొని, వస్తువులు తయారు చేసి, వాటిని నగదుకు లేదా అరువుకు అమ్ముతాయి. తయారైన వస్తువులు కొని అమ్మే సంస్థలలో నగదు వసూళ్ళు, చెల్లింపులు జరుగుతాయి. ఈ వ్యవహారాలన్నియు ద్రవ్య రూపంలో జరిగేవి ఆర్థిక వ్యవహారాలే. వీటికి ఇన్వాయిస్, బిల్లు, ఓవర్, రసీదు, చలానా, రవాణా పత్రం మొదలైన పత్రముల రూపములో ఋణావులు ఉంటాయి. ఈ వ్యవహారాలను మొదట "చిట్టా" అనే పుస్తకంలో వ్రాసి, తదుపరి ఆపద్ధా అనే పుస్తకములో ఖాతాల రూపములో నమోదు చేసి (వర్గీకరించి), ఖాతాల నిల్వలు తేల్చి, ఆ నిల్వలను డెబిట్ మరియు క్రెడిట్ నిల్వలుగా విభజించి, ఆ నిల్వల ఆధారంగా అంకణా అనే పట్టి తయారుచేసి అంక గణితపు ఖచ్చితాన్ని ఋణావు చేస్తారు. అలాంటి అంకణా నుండి సంవత్సరాంతాన లాభనష్టాలు కనుగొనడానికి వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా తయారుచేస్తారు. సంవత్సరపు ముగింపు తేదీన వ్యాపార సంస్థ ఆర్థిక స్థితిని తెలుసుకోవడానికి ఆస్తి అప్పుల పట్టి తయారు చేస్తారు. ఆ సంవత్సర ముగింపు నిల్వలు తదుపరి సంవత్సరానికి ప్రారంభనిల్వలు అవుతాయి. ప్రతి సంవత్సరం వ్యాపార సంస్థలు ఈ ప్రక్రియను మళ్ళీ మళ్ళీ ఉపయోగిస్తాయి.

అకౌంటింగ్ ప్రక్రియ చిత్రపటము

1.8 అకౌంటింగ్ శాఖలు :

అకౌంటింగ్ని ఈ క్రింది విధముగా వర్గీకరించవచ్చును.

1. సైన్సిఫికెయిల్ అకౌంటింగ్
2. కాస్ట్ అకౌంటింగ్
3. మేనేజ్మెంట్ అకౌంటింగ్
4. ద్రవ్యోల్బణ అకౌంటింగ్ (Inflation Accounting)
5. మానవ వనరుల అభివృద్ధి అకౌంటింగ్
6. బాధ్యతాయుత అకౌంటింగ్

1.9 అకౌంటింగ్ భావనలు (Accountancy Concepts)

వ్యాపార సంస్థలు వ్యాపార వ్యవహారాలను రికార్డు చేసేటప్పుడు కొన్ని భావనలను దృష్టిలో ఉంచుకోవడం జరుగుతుంది. వీటినే అకౌంటింగ్ భావనలు (Accounting Concepts) అంటారు. ఇవి అకౌంటింగ్ సిద్ధాంతాలను, పద్ధతులను, ఆచారాలను రూపొందించుకోవడానికి మూలాధారాలు. వాటి గురించి దిగువ చర్చిద్దాం.

1) వ్యాపార అస్తిత్వ భావన (Business Entity Concept) : ఈ భావనలో వ్యాపారపు లెక్కలు వ్రాసేటప్పుడు యజమాని వేరు, సంస్థ వేరు అని భావించడం జరుగుతుంది. వాస్తవముగా యజమాని, సంస్థ ఒకటిగా అనిపించినప్పటికీ, లెక్కలు వ్రాసేటప్పుడు మాత్రం, సంస్థ వేరు, యజమాని వేరుగా భావించి, వ్యాపార పుస్తకాలలో ప్రతి వ్యవహారాన్ని సంస్థ దృక్పథంలోనే అన్వయించి వ్రాస్తారు. వాస్తవంగా మూలధనం తెచ్చింది యజమాని, సరుకు కొనేది అతడే, అమ్మిది కూడా అతడే, లాభం వస్తే అతడే తీసుకుంటాడు. నష్టం వచ్చినా అతడే భరిస్తాడు. అనగా అతడే సంస్థ. సంస్థే అతడు. అయినప్పటికీ లెక్కలు వ్రాసేటప్పుడు అతడు వేరు, సంస్థ వేరు అనే దృక్పథం అనుసరించబడుతుంది. వ్యాపారపు దృక్పథం నుండి వ్యాపార వ్యవహారాన్ని పరిశీలించవలె. అంతేగాని యజమానికి లాభమా ? నష్టమా ? యజమానికి నగదు వచ్చుచున్నదా ? యజమాని నగదు ఇస్తున్నదా ? అది యజమానికి ఆస్తి ? అప్పా ? అనే భావనతో వ్యవహారాన్ని పరిశీలించరాదు. ఆ వ్యాపార వ్యవహారం జరిగింది సంస్థతో అని భావిస్తూ పుస్తకాలలో రికార్డు చేయవలె. దీనిలోని ఆంతర్యం ఏమిటంటే యజమాని సొంత వ్యవహారాలు, సంస్థ వ్యవహారాలు వేరువేరుగా వ్రాయకపోతే అన్ని వ్యవహారాలు కలసిపోయి, వ్యాపార సంస్థ యొక్క

వాస్తవిక పరిస్థితిని వ్యాపారపు లెక్కలు చూపలేవు. ఉదాహరణకు యజమాని సంస్థనుండి నగదు తీసుకొని తనకుమారునికి స్కూటర్ కొన్నాడనుకొందాము. స్కూటర్ అనే ఆస్తి కొనడం వాస్తవమే. కాని ఆ స్కూటర్ వ్యాపార నిమిత్తంకొనలేదు. అది అతని వ్యక్తిగత లేదా కుటుంబ అవసరాల కోసం కొన్నాడు. అందుచేత అతడు నగదును సంస్థ నుండి తీసుకున్నప్పటికీ, ఆ సంస్థ యజమానిదే (అతడిదే). అయినప్పటికీ, అతని నుండి సంస్థను వేరుగా భావించినా అతడు నేరు, వ్యాపార సంస్థ వేరు అని భావించి, ఆ మొత్తం సొంతానికి సంబంధించిన వ్యవహారంగా రికార్డు చేయకపోతే, ఈ రకమైన సొంత వాడకాలు కూడా వ్యాపార ఖర్చులలో కలిసిపోయి, సంస్థ లెక్కలు వాస్తవిక పరిస్థితులను చూపలేవు. అందుచేత వ్యాపార లెక్కలు వ్రాస్తున్నప్పుడు సంస్థ వేరు, యజమానివేరు అనే దృక్పథం కలిగి ఉండవలె.

2) వదుస్తున్న వస్తు భావన (Going Concern Concept) : అకౌంటెన్సీ ప్రకారం లెక్కలు వ్రాస్తున్నప్పుడు, వ్యాపార సంస్థ చాల కాలంపాటు వ్యాపార రంగంలో ఉంటుందని భావించడం జరుగుతుంది. అంటే ఏదో ఒక వ్యవహారం జరిపి సంస్థ రద్దుకాదు. అనగా వ్యాపారం తాత్కాలికం కాదు. చాల కాలం అది కొనసాగుతుంది అనే భావనతో చూడవలె. ఇతరుల నుండి వరుకు కొన్నప్పుడు లేదా అమ్మినప్పుడుగాని తాను శాశ్వతంగా వ్యాపారంలో ఉంటాననే భావనతోనే ఉంటుంది. ఆ భావనే లేకపోతే అసలు వ్యాపార లెక్కలు వ్రాసే అవసరమే ఉండదు.

ఈ భావన ప్రధానంగా ఆస్తుల విలువలను నిర్ణయించేందుకు ఉపయోగపడుతుంది. ఈ భావన క్రింద ఆస్తి అప్పులవట్టిలో ఆస్తుల విలువను చూపేటప్పుడు అది అమ్మితే వసూలయ్యే విలువ (Realised value) తో ప్రమేయం లేకుండా దాని తగ్గింపు విలువతోనే చూపుతారు. ఉదాహరణకు ఒక యంత్రాన్ని రూ. 1,00,000 లకు కొన్నామనుకుందాము. దాని జీవిత కాలం అంచనా 10 సంవత్సరాలు. మొదటి సంవత్సరాంతమున ఆస్తి అప్పులవట్టిలో దాని విలువ రూ. 90,000 (రూ. 1,00,000 - రూ. 10,000) లుగా చూపవలె. ఆ యంత్రాన్ని ఆ రోజున మార్కెట్లో అమ్మితే రూ. 1,50,000 రావచ్చును. లేదా రూ. 50,000 మాత్రమే రావచ్చును. అయినప్పటికీ దాని తగ్గింపు విలువనే (Written down value) చూపవలెను. అంతేగాని మార్కెట్ విలువకు చూపకూడదు. దీనినే "గతిశీల సంస్థ భావన" అని కూడా అంటారు.

3) ద్రవ్య కొలమాన భావన (Money Measurement Concept) : ద్రవ్య రూపాన్ని ఆపాదించి, మదింపుచేసి నిర్ణయమైన విలువలు గల వ్యాపార వ్యవహారాలను మాత్రమే అకౌంటెన్సీ ప్రకారం వ్యాపారపు పుస్తకాలలో వ్రాస్తారు (ద్రవ్యంలో కొలవలేని అనగా డబ్బు విలువతో చూపలేని లేదా ద్రవ్యరూపాన్ని ఆపాదించలేని ఏ వ్యవహారాన్ని కూడా వ్యాపారపు పుస్తకాలలో వ్రాయరు. ఉదాహరణకు సంస్థకు ఒక ఉద్యోగిస్తుడు చేసే సేవల విలువ అతనికి ఇచ్చే జీతం విలువగా పుస్తకాలలో వ్రాస్తారు. కాని ఒక అనుభవజ్ఞుడైన ఉద్యోగి పదవీ విరమణవల్ల సంస్థపై పడే ప్రభావాన్ని ద్రవ్య రూపంలో కొలవడం కష్టం. అందుచేత ద్రవ్య రూపంలో కొలవలేని వ్యవహారాలను అకౌంటెన్సీ పరిగణనలోనికి తీసుకోదు

4) వ్యయ భావన (Cost Concept) : సంస్థలో జరిగిన వ్యవహారాలకు అవి వాస్తవంగా జరిగిన విలువలు లేదా ధరలకు మాత్రమే లెక్కలు వ్రాయవలెనని ఈ భావన. అంతకంటే ఎక్కువ మొత్తాలకుగాని తక్కువ మొత్తాలకుగాని పుస్తకాలలో వ్రాయకూడదు. ఉదాహరణకు సంస్థకు కావలసిన ఒక యంత్రాన్ని రూ. 50,000లకు కొన్నారనుకుందాము. దానిని తెచ్చి స్థాపించడానికి రూ. 10,000 ఖర్చు అయిందనుకుంటే, సంస్థపరంగా పుస్తకాలలో యంత్రం విలువ రూ. 60,000లు అని మాత్రమే చూపవలెను. అంతకంటే ఎక్కువగాని తక్కువగాని చూపడానికి వీలులేదు. ఈ యంత్రం సంస్థ యొక్క ఉత్పత్తి కార్యకలాపాలలో అత్యంత కీలకమైనదికావచ్చును లేదా ఆ యంత్రం లేకపోతే మొత్తం ఉత్పత్తి కార్యక్రమాలే స్తంభించి పోవచ్చును. కాబట్టి సంస్థ నిర్వహణకు ఆ యంత్రం అత్యంత కీలకమైనది, విలువైనది అయినప్పటికీ వ్యాపారపు పుస్తకాలలో ఆ యంత్రం విలువను అసలు విలువకు మాత్రమే చూపవలెను. (రూ. 60,000), అంతేగాని అది అత్యంత కీలకమైనది కాబట్టి, దాని ప్రాధాన్యతను బట్టి సంస్థకు ఆ యంత్రం యొక్క అనివార్యతను బట్టి, అధిక విలువతో పుస్తకాలలో వ్రాయకూడదు. వాస్తవిక వ్యయాలు మాత్రమే వ్రాయడం వలన సంస్థ పుస్తకాలలో యదార్థ ఆర్థిక స్థితి వెల్లడవుతుంది.

5) వసూలు భావన (Realisation Concept) : ఈ భావన ప్రకారం సంపాదించిన లాభాన్ని (Realised Profit) మాత్రమే లెక్కలోనికి తీసుకొనవలె. రాబోయే లాభాన్ని (ఇంకనూ సంపాదించని/వసూలు కాని లాభాన్ని) లెక్కలోనికి తీసుకోకూడదు. ఉత్పత్తి చేసినదంతా అమ్ముకొనికే, అయినప్పటికీ, ఉత్పత్తి అయిన సరుకు అంతయూ అమ్ముడయిందని భావించి, మార్కెట్టు ధర ప్రకారం సరుకు

ధరలోని లాభాన్ని లెక్కలోనికి తీసుకోకూడదు. ఉదాహరణకు తయారైన సరుకు గిట్టుబాటు వ్యయం రూ. 1,00,000లు అయింది అనుకుందాము. మార్కెట్లో ఆ సరుకు ధర రూ. 1,50,000లు ఉంది అనుకుందాము. సరుకు అమ్ముకుందానే రూ. 50,000లు లాభం అని లెక్కలోనికి తీసుకోకూడదు. ఆ సరుకు అమ్మిన తరువాతనే దానిపై వచ్చిన లాభాన్ని పరిగణనలోనికి తీసుకోవాలి. "సంపాదించిన లాభాన్నే లెక్కలోకి తీసుకొని సంపాదించని లాభాన్ని లెక్కలోనికి తీసుకోకూడదు" (Take into account realised profits, but do not take into account unrealised profits) అనేది ఈ భావనలోకి సారాంశము.

6) ద్వంద్వ రూప భావన (Dual Aspect Concept) : ఈ భావన జంటపద్దు విధానానికి నాంది. ప్రతి వ్యవహారానికి రెండు అంశాలుంటాయని ఒకటి వచ్చిన ప్రయోజనం అయితే, రెండవది ఇచ్చిన ప్రయోజనం అని, అంతేగాక వచ్చిన ప్రయోజనం విలువ ఎంత ఉంటే దానికి సమానమైన ప్రయోజనం ఇవ్వడం జరుగుతుందని ఈ భావనలోని సారాంశము. ఒక వ్యాపార వ్యవహారం జరిగినప్పుడు దానిలోని రెండు అంశాలు వేరువేరుగా రెండు ఖాతాలలో వ్రాయడం జరుగుతుంది. అంటే వచ్చిన ప్రయోజనం ఒక ఖాతాలో డెబిట్ వైపునా, ఇచ్చిన ప్రయోజనం మరొక ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపునా వ్రాస్తారు. ఉదాహరణకు రూ. 10,000లతో ఒక యంత్రం కొన్నామనుకుందాము. దీనిలో వచ్చిన ప్రయోజనం యంత్రం అనే ఆస్తు మన వద్దనున్న నగదు నుండి రూ. 10,000లు చెల్లింపు చేస్తున్నాము. కాబట్టి ఇచ్చిన ప్రయోజనం నగదు. మనవద్దనున్న నగదులో నుండి రూ. 10,000 తగ్గి అంతే సమాన విలువగల ఆస్తు మనకు లభిస్తున్నది. ఇదే విధంగా ప్రతి వ్యవహారాన్ని ఒక డెబిట్, ఒక క్రెడిట్ అనే రెండు అంశాలపై ప్రభావాన్ని చూపుతూ లెక్కలు వ్రాయడం ఈ భావనలోని ఉద్దేశ్యము.

1.10 అకౌంటింగ్ సంప్రదాయాలు (Accounting Conventions) :

అకౌంటింగ్లోని పద్ధతులను, విధానాలను, సూత్రాలను సక్రమంగా అమలు చేయాలంటే కొన్ని ప్రాథమికమైన సాంప్రదాయాలను పాటించవలసి ఉంటుంది. ఆర్థిక నివేదికలలోని సమాచారం ఉపయోగకరంగా ఉండాలంటే లాభనష్టాల ఖాతా, ఆస్తి అప్పుల పట్టీలు అర్థవంతముగా ఉండాలంటే వాటిని రూపొందించేటప్పుడు ఈ క్రింది సూత్రాలను తప్పనిసరిగా పాటించవలె. ఈ సూత్రాలను అకౌంటింగ్ సంప్రదాయాలు అని అంటారు.

1. స్థిరత్వము (Consistency) : వివిధ సంవత్సరాలలో పాటించిన అకౌంటింగ్ పద్ధతులలో సారూప్యత ఉండవలెను. అనగా ఒకే తరహాలో ఉండవలెను. వేరువేరు తరహాలో ఉండకూడదు. వ్యాపారపు రోజువారీ వ్యవహారాలను రికార్డు చేసే విధానంలో తరచూ మార్పులను చేయరాదు. వ్యాపార వ్యవహారాల రికార్డింగ్ ఒక సంవత్సరానికి మాత్రమే పరిమితమైనది కాదు కాబట్టి, గడచిన సంవత్సరాల వ్యవహారాలను కూడా పరిశీలించి వలసిన అవసరం ఉంటుంది. కాబట్టి వ్యవహారాల రికార్డింగ్లో ఒకే తరహా పద్ధతిని అనుసరించవలె. ఉదాహరణకు సంవత్సరాంతాన ఉన్న ముగింపు సరుకుకు విలువ కట్టడానికి అన్ని సంవత్సరాలలో ఒకే పద్ధతిని పాటించవలెను. అకౌంటింగ్ పద్ధతులను మార్చటం తప్పనిసరి అయినప్పుడు ఆ మార్పును, దాని ప్రభావాన్ని నివేదికలలో వివరించవలెను.

2. వెల్లడిచేయడం (Disclosure) : వ్యాపార వ్యవహారాలను రికార్డు చేయుటలో అవలంబించిన పద్ధతులను వెల్లడిచేయడం శాసనాత్మక విధి. అంతేగాక అలా వెల్లడి చేయడం మంచి అకౌంటింగ్ విధానం అవుతుంది. సంవత్సరాంతాన తయారు చేసే ముగింపు లెక్కలపై ప్రభావాన్ని చూపే, ప్రతి అంశాన్ని, ప్రతి సంఘటనను వ్యాపారపు లెక్కలు వెల్లడి చేయవలె. ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో చూపిన ఆస్తుల విలువలు నిర్ణయించడానికి అనుసరించిన పద్ధతులను కూడా తెలియజేయవలెను. వివిధ రకముల ఆదాయాలను, వ్యయాలను స్పష్టముగా వివరించవలెను. కంపెనీ లెక్కలను తయారు చేయడంలో వెల్లడి చేయడం అనే అంశానికి ప్రత్యేక ప్రాధాన్యత ఉంటుంది. ఎందుచేతననగా కంపెనీ యజమానులైన వాటాదారులు ఆర్థిక సంఖ్యలో ఉండడమే గాక దేశం మొత్తం విస్తరించి ఉండడమే. కంపెనీ వ్యవహారాలను తుది నివేదికలలో వెల్లడి చేయకపోతే వాటాదారులకు వాటిని గురించి తెలిసే అవకాశం ఉండదు.

3. భచ్చితమైన, నిగూఢమైన వ్యభావాన్ని కలిగి ఉండడం (Conservatism) : ఆర్థిక నివేదికలను భచ్చితమైన, నిగూఢ స్వభావములో తయారుచేయడం జరుగుతుంది. లెక్కలకు మెరుగులు దిద్దడం, వాటిని అందంగా తయారుచేయడానికి అకౌంటింగ్ సూత్రాలు ఒప్పుకోవు. ఆర్థిక పరిస్థితి సక్రమముగా లేనప్పుడు దానిని దాచి పెట్టడానికి అకౌంటింగ్ సంప్రదాయాలు అనుమతించవు. అనగా రహస్య రిజర్వులు ఏర్పాటు చేయు విధానాన్ని అకౌంటింగ్ సూత్రాలు అనుమతించవు.

1.11 సారాంశము

ఒక నిర్దిత కాలంలో వ్యాపార సంస్థ చేసిన వ్యాపార వ్యవహారాల ఫలితాలను, సంపాదించిన లాభం లేదా నష్టం తెలుసుకోడానికి, జరిగిన వ్యవహారాలను సక్రమమైన పద్ధతిలో సహేతుకమైన, శాస్త్రీయ పద్ధతిలో లెక్కలు వ్రాయడం వ్యాపార గణక శాస్త్రం. బుక్ కీపింగ్ ప్రకారం వ్రాసిన లెక్కలను సంక్షిప్తపరచి వాటి ఫలితాలను నివేదించడం ఆకౌంటింగ్ అంటారు. వ్యాపార వ్యవహారాలు శాస్త్రీయ పద్ధతిలో ప్రప్రథమంగా పుస్తకాలలో వ్రాయడాన్ని స్థూలంగా బుక్ కీపింగ్ అంటారు. లెక్కలు వ్రాసేటప్పుడు ఆర్థిక సంబంధం వున్న వ్యవహారాలను వర్గీకరించి, సంక్షిప్త పరిచి వ్రాయాలి. ఆర్థిక వ్యవహారాలను మాత్రమే రికార్డు చేసి ఫలితాలు తెలియజేప్పే విధంగా వుండాలి.

వ్యవహారాలను రికార్డు చేసేటప్పుడు యజమాని వేరు, సంస్థ వేరు అనే ఆస్థిత్య భావన, వ్యాపార సంస్థ చాల కాలం కొనసాగుతుందనే నడుస్తూన్న సంస్థ భావన, ద్రవ్య రూపాన్ని విలువలు తెలిపే ద్రవ్య కొలమాన భావన, జరిగిన వ్యవహారాలకు వాస్తవంగా జరిగిన విలువతో వ్రాసే వ్యయభావన, సంపాదించిన లాభాన్ని మాత్రమే తీసుకొనే వసూలు భావన, ప్రతి వ్యవహారానికి రెండు అంశాలుంటాయనే ద్వంద్వ రూప భావన దృష్టిలో వుంచుకోవాలి.

వ్యవహారాలను రికార్డు చేసే విధానంలో తరచూ మార్పులు చేయరాదనే స్థిరత్వము, లెక్కల ప్రభావాన్ని ప్రతి అంశాన్ని వెల్లడి చేయాలనేది ఖచ్చితమైన యదార్థతను తెలిపే అంశాలు గమనించి వ్రాయాలి.

1.12 ప్రశ్నలు

a) సంగ్రహ ప్రశ్నలు

1. ఆకౌంటింగ్ అనగానేమి? నిర్వచించుము.
2. ఆకౌంటింగ్ ముఖ్యమైన విధులను వివరించుము
3. ఆకౌంటింగ్ యొక్క ముఖ్యమైన శాఖలను పేర్కొనుము.
4. ఆకౌంటింగ్ యొక్క ముఖ్యమైన మూడు ప్రయోజనాలను వివరించుము.
5. ఆకౌంటింగ్ పరిమితులను వివరించుము.
6. ఆకౌంటింగ్ ప్రక్రియ అనగానేమి?
7. వ్యాపార ఆస్థిత్య భావన గురించి వివరించండి.
8. నడుస్తూన్న సంస్థ భావన గురించి వ్రాయండి.
9. వ్యయ భావన అనగానేమి?
10. ద్వంద్వ రూప భావన గురించి వ్రాయండి.
11. ఆకౌంటింగ్ విధానములోని సంప్రదాయాలను గురించి వివరించండి.

b) వ్యాస రూప ప్రశ్నలు

1. ఆకౌంటింగ్ అంటే ఏమిటి ? నిర్వచనాన్ని, పరిధిని, విధులను, ఆశయాలను వివరించండి.
2. ఆకౌంటింగ్ ప్రయోజనాలను, పరిమితులను వివరించండి.
3. ఆకౌంటింగ్ కు, బుక్ కీపింగ్ కు మధ్యగల తేడాలను తెలియజేసి, ఆకౌంటింగ్ ప్రయోజనాలను తెలియజేయండి.
4. ఆకౌంటింగ్ భావన అనగానేమి? కొన్ని ముఖ్యమైన ఆకౌంటింగ్ భావనలను గూర్చి క్లుప్తంగా వివరించండి.
5. ఆకౌంటింగ్ సంప్రదాయాలను గురించి వ్రాయండి.
6. ఆకౌంటింగ్ ప్రక్రియను వివరించండి.

రచయిత

రాడిబోయిన వాగేశ్వరరావు

జంటపద్దు విధానము

(DOUBLE ENTRY SYSTEM)

ఉద్దేశ్యాలు (Objectives): ఈ అధ్యాయం చదవడం వలన మీరు

1. ఒంటి పద్దు విధానం గురించి
2. జంటపద్దు విధానం గురించి
3. ఖాతాలు, వాటి విభజన గురించి తెలుసుకోగలరు.

నిర్మాణము (Structure):

- 2.1 ఒంటి పద్దు విధానం
- 2.2 ఒంటి పద్దు పద్ధతిలోని లోపాలు
- 2.3 జంట పద్దు విధానం
- 2.4 ఖాతాలు, వ్యక్తిగత, వాస్తవిక, నామ మాత్రపు ఖాతాలు
- 2.5 జంటపద్దు విధానం వలన ప్రయోజనాలు
- 2.6 జంట పద్దు విధానానికి, ఒంటి పద్దు విధానానికి ఉన్న తేడాలు
- 2.7 సారాంశం
- 2.8 ప్రశ్నలు

జంటపద్దు పద్ధతి (Double Entry System):

వ్యాపార వ్యవహారాలను పుస్తకాలలో వ్రాయడానికి ప్రధానంగా రెండు పద్ధతులు వాడుకలో ఉన్నాయి. 1) ఒంటి పద్దు విధానము (Single Entry System), 2) జంట పద్దు విధానము (Double Entry System).

2.1 ఒంటి పద్దు పద్ధతి (Single Entry System)

ఈ పద్ధతి ఆశాస్త్రీయమైనది, అసంపూర్ణమైనది. కొంత మంది గణక నిపుణులు ఒంటి పద్దు విధానం అనేది ఒక గణక విధానం కాదని స్పష్టం చేశారు. ఈ విధానంలో వ్యాపార వ్యవహారంలోని రెండు అంశాలకు బదులు ఒక అంశాన్ని మాత్రమే నమోదు చేస్తారు. అందువల్ల దీనిని ఒంటి పద్దు పద్ధతి (Single Entry System) అని అంటారు. ఈ పద్ధతిలో వ్యక్తిగత ఖాతాలు, నగదు చిట్టాను మాత్రమే నిర్వహిస్తారు. వ్యక్తిగత ఖాతాలు, వాస్తవిక ఖాతాలు రాసి, నామమాత్రపు ఖాతాలు వదిలి వేయడం ఒంటిపద్దువిధానంలో మరొక పద్ధతి. అందువల్లనే ఈ పద్ధతిని "అసంపూర్ణ జంట పద్ధతి"గా పిలవడం జరుగుతున్నది. ఉదాహరణకు రామారావుకు రూ. 3,000లు సరుకును అరువుకు అమ్మినపుడు, ఒంటి పద్దు విధానములో రామారావును ఋణగ్రస్తునిగా మాత్రమే లెక్క వ్రాయడం జరుగుతుంది. అమ్మకాలకు సంబంధించిన లెక్క వ్రాయరు. దీన్నే జంట పద్దు విధానములో అయితే, రామారావు ఖాతాకు డెబిట్ చేసి, అమ్మకాల ఖాతాను క్రెడిట్ చేస్తారు. కేవలం ఒక అంశాన్ని మాత్రమే నమోదు చేసే ఈ ఒంటి పద్దు పద్ధతి ఆశాస్త్రీయమైనది, అసమగ్రమైనది. ఈ పద్ధతిలో అంకణా తయారు చేయడానికి పూర్తి సమాచారం లభించదు. కాబట్టి సంవత్సరాంతంలో వ్యాపార ఆర్థిక పరిస్థితిని తెలుసుకోవడానికి తయారు చేసే ముగింపు లెక్కలు

(Final Accounts) తయారు చేయడం వీలుపడదు. ఈ పద్ధతిని సొంత వ్యాపారస్తులూ భాగస్వామ్య సంస్థలూ అవలంబించవచ్చు. భారతీయ కంపెనీ చట్టం 1956 ప్రకారం జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీలలో ఈ పద్ధతిని పాటించరాదు.

2.2 ఒంటి పద్దు విధానంలోని లోపాలు (Defects of Single Entry System)

ఒంటి పద్దు విధానంలో క్రింది లోపాలు గోచరిస్తాయి.

1. సంవత్సరాంతంలో ముగింపు లెక్కలు (Final Accounts) తయారు చేయడానికి అవసరమైన పూర్తి సమాచారం లభించదు.
2. అంకణా (Trial Balance) తయారు చేయడం సాధ్యపడదు. కాబట్టి ఖాతా పుస్తకాల అంకగణితపు కచ్చితత్వాన్ని (Arithmetical Accuracy) నిరూపించడం సాధ్యపడదు.
3. వాస్తవిక ఖాతాలు, నామమాత్రపు ఖాతాలు ఉండవు కాబట్టి వర్తక లాభనష్టాల ఖాతా, ఆస్తి అప్పుల పట్టి, ముగింపు లెక్కలు తయారుచేయడం సాధ్యంకాదు.
4. ఈ పద్ధతిలో ప్రారంభ, ముగింపు మూలధనాల నిల్వలను (Capital Balances) పోల్చి లాభం కనుగొనడం ఆశాస్త్రియమైంది, అసమగ్రమైంది.
5. ఆశాస్త్రియమైన ఈ విధానం వల్ల వ్యాపారస్తుడు సకాలంలో సరైన నిర్ణయాలు తీసుకోవడానికి వీలుండదు.

2.3 జంటపద్దు విధానము (Double Entry System)

జంట పద్దు విధానం శాస్త్రీయమైన సంపూర్ణమైన, సమగ్రమైన అకౌంటింగ్ విధానము. అందుచేతనే జంట పద్దు విధానము ప్రపంచ వ్యాప్తముగా ఆచరణలో ఉన్నది. జంటపద్దు విధానము గురించి దిగువ పరిశీలిద్దాము.

వ్యాపార సంబంధమైన వ్యవహారాలు రెండూ భక్తాలు. అవి నగదు వ్యవహారాలు. అరువు వ్యవహారాలు. ప్రతి వ్యాపార వ్యవహారములో రెండు అంశాలు ఉంటాయి. ఒకటి ప్రయోజనము పుచ్చుకునే అంశము (Receiving Aspect), రెండవది ప్రయోజనాన్ని ఇచ్చే అంశము (Giving Aspect). ప్రతి వ్యాపార వ్యవహారంలోనూ ఏదైనా ఒక ప్రయోజనం పుచ్చుకుంటే దానికి బదులుగా ఏదో ఒక ప్రయోజనం ఇవ్వడం జరుగుతుంది. అంతేగాక ఎంత విలువగల ప్రయోజనం పుచ్చుకున్నామో అంతే విలువగల ప్రయోజనం ఇవ్వడం జరుగుతుంది.

ఉదాహరణకు నగదుకు సరుకు రూ. 1,000 లకు కొనుగోలు చేస్తే సరుకు అనే ప్రయోజనం వస్తుంది. నగదు అనే ప్రయోజనం పోతుంది. అనగా సరుకు ఖాతా ప్రయోజనం పుచ్చుకున్నది. నగదు ఖాతా ప్రయోజనం ఇచ్చింది అంటారు. అదేవిధంగా రూ. 2,000లకు ఫర్నిచర్ కొంటే, ఫర్నిచర్ అనే ప్రయోజనం వస్తుంది. నగదు అనే ప్రయోజనం పోతుంది. అనగా ఫర్నిచర్ ఖాతా ప్రయోజనం పుచ్చుకున్నది, నగదు ఖాతా ప్రయోజనం ఇచ్చింది అంటారు.

ఈ విధంగా ప్రతి వ్యవహారాన్ని రెండు ఖాతాలలో రాయడాన్ని "జంటపద్దు విధానం (Double Entry System)" అంటారు. దీనినిబట్టి "జంటపద్దు విధానము" అంటే "ఒక వ్యాపార వ్యవహారములోని రెండు అంశాలను వేరు వేరు ఖాతాలలో జంటగా వ్రాసే పద్ధతి" అని చెప్పవచ్చును.

1. ప్రతి వ్యవహారానికి రెండు అంశాలు ఉంటాయి.
 - a) వచ్చిన ప్రయోజనము, b) ఇచ్చిన ప్రయోజనము.
2. ఏదైనా ఒక ప్రయోజనం తీసుకున్నామంటే దానికి బదులు ప్రయోజనం ఇవ్వడం జరుగుతుంది.
3. ఒక వ్యవహారములో ఎంత విలువగల ప్రయోజనం పుచ్చుకున్నామో, అంతే విలువగల ప్రయోజనం ఇవ్వడం జరుగుతుంది. అకౌంటింగ్ పరిభాషలో వచ్చిన ప్రయోజనాన్ని "డెబిట్" అంశం అని, ఇచ్చిన ప్రయోజనాన్ని "క్రెడిట్" అంశం అని అంటారు. వ్యాపార వ్యవహారంలో ఏ అంశం ప్రయోజనం పుచ్చుకుంటుందో ఆ ఖాతాకు డెబిట్నూ, ఏ అంశం ప్రయోజనం ఇస్తుందో ఆ

ఖాతాకు క్రెడిట్ను ఇవ్వడం జంటపద్దు విధానం యొక్క ప్రధాన లక్షణము. ఈ విధంగా ప్రతి డెబిట్కు తల్పమానమైన క్రెడిట్ను ఇవ్వడం వలన డెబిట్ నిల్వల మొత్తము క్రెడిట్ నిల్వల మొత్తమునకు సమానమవుతుంది. ఈ పద్ధతి శాస్త్రీయమైనది. అన్ని పరీక్షలకు నిలబడుతుంది. దీనికంటే మెరుగైన విధానము మరొకటి లేదు.

2.4 ఖాతాలు (Accounts)

అకౌంటిన్సిలో "ఖాతా" (Account) అనే పదానికి చాల ప్రాముఖ్యమున్నది. అకౌంటిన్సిని "ఖాతాల శాస్త్రం" అని కూడా అంటారు. ప్రతి వ్యాపార సంబంధమైన వ్యవహారములోనూ రెండు ఖాతాలు ఉంటాయి. అందులో ఒకటి ఇచ్చే ఖాతా వేరొకటి పుచ్చుకునే ఖాతా. ఈ రెండు ఖాతాలలో నగదు వ్యవహారములో అయితే ఒకటి నగదు ఖాతా వుంటుంది. ఆరువు వ్యవహారాలలో అయితే వ్యక్తిగత ఖాతా వుంటుంది. "అకౌంటిన్సిలో ప్రతి అంశం పేరుకు చివర "ఖాతా" అని వ్రాయవలె. ఉదాహరణకు ఫర్నిచర్ కొనుగోలు చేస్తే దానిని ఫర్నిచర్ అని వ్రాయకూడదు. "ఫర్నిచర్ ఖాతా" అని వ్రాయవలె. సరుకు కొంటే దానిని సరుకు అని వ్రాయకూడదు. "సరుకు ఖాతా" అని వ్రాయవలె. జీతాలు చెల్లిస్తే దానిని జీతాలు అని వ్రాయకూడదు. "జీతాల ఖాతా" అని వ్రాయవలె. రామారావు అనే పేరు వ్రాయవలసి వస్తే "రామారావు ఖాతా" అని వ్రాయవలె. నగదు వచ్చినపుడుగాని, నగదు చెల్లించినపుడుగాని, దానిని నగదు అని వ్రాయకూడదు. "నగదు ఖాతా" అని వ్రాయవలె. ఈ విధంగా ప్రతి అంశానికి చివర "ఖాతా" అని తప్పక వ్రాయవలె. వ్యాపార వ్యవహారాలలో అనేక రకాల ఖాతాలు ఉంటాయి. మొత్తం ఖాతాలను మూడు రకములుగా విభజించ వచ్చును. అవి

1. వ్యక్తిగత ఖాతాలు (Personal Accounts)
2. వాస్తవిక లేదా ఆస్తి ఖాతాలు (Real or Asset Accounts)
3. నామమాత్రపు ఖాతాలు (Nominal Accounts)

1. వ్యక్తిగత ఖాతాలు (Personal Accounts)

సాధారణంగా వ్యాపార సంస్థ అనేక మంది వ్యక్తులతోను, సంస్థలతోను వ్యవహరించవలసి ఉంటుంది. ఆ యా వ్యక్తుల, సంస్థల లేదా కంపెనీల పేర్ల మీదుగా ఖాతాలు ఏర్పాటు చేస్తే వాటిని "వ్యక్తిగత ఖాతాలు" అంటారు. ఉదాహరణకు శ్రీరాం ఖాతా, కళ్యాణ్ ఖాతా, X ఖాతా, A ఖాతా, ఆండ్రాబ్యాంక్ ఖాతా, భీమా కంపెనీ ఖాతా మొదలైనవి.

2. వాస్తవిక ఖాతాలు లేదా ఆస్తి ఖాతాలు (Real or Asset Accounts)

సంస్థ వ్యాపార నిర్వహణకు అనేక ఆస్తులను సమకూర్చుకుంటుంది. అలాంటి ఆస్తులకు సంబంధించిన వ్యవహారాలు నమోదు చేయడానికి ఏర్పాటు చేయబడే ఖాతాలను వాస్తవిక లేదా ఆస్తి ఖాతాలు అంటారు. ఇవి వాస్తవముగా కంటికి కనుపించే ఆస్తి ఖాతాలు కాబట్టే వీటిని వాస్తవిక ఖాతాలు అంటారు. ఉదాహరణకు, భవనాల ఖాతా, యంత్రాలఖాతా, ఫర్నిచర్ ఖాతా, నగదు ఖాతా, బాంకు ఖాతా మొదలైనవి.

3. నామ మాత్రపు ఖాతాలు (Nominal Accounts)

సంస్థ వ్యాపార నిర్వహణలో అనేక ఖర్చులు పెట్టవలసి ఉంటుంది. వ్యాపారానికి అనేక ఆదాయాలు వస్తూంటాయి. అటువంటి ఖర్చులకు, నష్టాలకు, ఆదాయాలకు లాభాలకు సంబంధించిన ఖాతాలను నామమాత్రపు ఖాతాలు అంటారు. ఉదాహరణకు జీతాల ఖాతా, వేతనాల ఖాతా, ఆదై ఖాతా, వడ్డీ ఖాతా, వచ్చిన కమీషన్ ఖాతా, వచ్చిన డిస్కౌంట్ ఖాతా మొదలైనవి. సరుకు బదులుగా పచ్చే కొనుగోలు ఖాతా, అమ్మకాల ఖాతా, కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా, అమ్మకాల వాపసుల ఖాతాలు కూడా ఈ రకానికి చెందినవి.

2.5 జంటపద్దు విధానంలో డెబిట్, క్రెడిట్ సూత్రాలు (Rules of Debit and Credit in Double Entry System) :

జంటపద్దు విధానంలో ఖాతాలను పైన చెప్పిన మూడు వర్గాలుగా విభజించిన తరువాత, వ్యాపార వ్యవహారాలను పుస్తకాలలో రికార్డు చేయడానికి మూడు రకములు ఖాతాలకు మూడు సూత్రములను ప్రయోగించవలె. ఆ సూత్రములు ఇవి.

1. వ్యక్తిగత ఖాతాలు (Personal Accounts)

"పుచ్చుకునే వాని ఖాతాను డెబిట్ చేయవలె."

"ఇచ్చేవాని ఖాతాను క్రెడిట్ చేయవలె".

("Debit the Receiver, Credit the Giver")

2. వాస్తవిక ఖాతాలు (Real Accounts)

"వచ్చే ఆస్తు ఖాతాను డెబిట్ చేయవలె".

"పోయే ఆస్తు ఖాతాను క్రెడిట్ చేయవలె".

("Debit what comes in, Credit what goes out")

3. నామమాత్రపు ఖాతాలు (Nominal Accounts)

"ఖర్చులను, నష్టాలను డెబిట్ చేయవలె".

"ఆదాయాలను, లాభాలను క్రెడిట్ చేయవలె".

("Debit all expenses and losses, Credit all incomes and gains")

మూడు రకముల ఖాతాలకు చెప్పబడిన మూడు రకముల సూత్రాలలోనూ కనిపిస్తున్నది రెండే రెండు అంశాలు. అవి డెబిట్ చేయడం, క్రెడిట్ చేయడం. వాటినే ప్రయోజనాన్ని పుచ్చుకునే అంశం, ప్రయోజనం ఇచ్చే అంశం అంటారు. ఈ రెండు అంశాల కలయికే "జంటపద్దు విధానము".

జంటపద్దు విధానము వలన ప్రయోజనాలు (Advantages of Double Entry System) :

జంటపద్దు పద్ధతి వలన క్రింది ప్రయోజనాలు చేకూరును.

1. సంపూర్ణముగా వ్రాయడం జరుగుతుంది. అందుచేత వ్యాపారానికి సంబంధించిన సంపూర్ణమైన, ఖచ్చితమైన సమాచారం ఎప్పటికప్పుడు అందుబాటులో ఉంటుంది.
2. వ్యాపార సంస్థ ఏ తేదీనైనా తనకు రావలసిన మొత్తాలను (ఋణగ్రస్తులను), తను చెల్లించవలసిన మొత్తాలను (ఋణదాతలను) తెలుసుకోవచ్చును.
3. వ్యాపారసంస్థకు ఏ ఏ అంశం క్రింద ఎంత ఖర్చు అయినదీ వివరంగా తెలుస్తుంది. అదేవిధంగా ఏ ఏ ఆదాయం క్రింద ఎంత వచ్చినదీ తెలుసుకోవడానికి వీలు అవుతుంది.
4. ప్రతి వ్యవహారానికి జంటపద్దు విధానములో లెక్కలు వ్రాయడం వలన అంకణా (Trial Balance) తయారుచేసి, అంక గణితపు ఖచ్చితత్వాన్ని (Arithmetical Accuracy) నిరూపించవచ్చును.
5. నిర్ణీత కాలానంతరం సంస్థ సంపాదించిన లాభంగాని, నష్టంగాని ఖచ్చితంగా లెక్కట్టడానికి వీలుపడుతుంది.
6. జంటపద్దు విధానములో సంస్థ ఆస్తులు అప్పులకు సంబంధించిన సమాచారం సంపూర్ణంగా లభ్యమవుతుంది. అందుచేత ఏ తేదీనైనా ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారుచేయడం ద్వారా సంస్థ ఆర్థిక పరిస్థితిని తెలుసుకోవచ్చును.

7. శాస్త్రీయంగా సాంవత్సరిక ఖాతాల తయారు చేయడం, అమ్మకం పన్ను ఆదాయం పన్ను ఆధికారులకు చట్టబద్ధంగా లెక్కలను సమర్పించడానికి వీలుపడుతుంది.
8. జంటపద్దు విధానం అమలు పరచే సంస్థలు సులభంగా ప్రజల విశ్వాసాన్ని పొందగలవు.
9. ఈ విధానం ద్వారా తయారు చేసిన నివేదికల ద్వారా యాజమాన్యం సరియైన నిర్ణయాలు తీసుకోగలదు.

పైన వివరించిన ప్రయోజనాల దృష్ట్యా వ్యాపార ప్రపంచంలో జంటపద్దు విధానము అత్యంత ప్రాధాన్యతను సంతరించుకొన్నది. వ్యాపార సంస్థలేగాక, వ్యాపారేతర సంస్థలు, ప్రభుత్వ కార్యాలయాలు, వ్యక్తులు సర్వసాధారణముగా జంటపద్దు విధానాన్ని అమలు పరచి సత్యలితాలు పొందుచున్నారు.

2.6 జంటపద్దు విధానానికి, ఒంటి పద్దు విధానానికి ఉన్న తేడాలు (Differences between Double Entry System and Single Entry System)

జంట పద్దు విధానం	ఒంటి పద్దు విధానం
1. అన్ని వ్యాపార వ్యవహారాలను పుస్తకాలలో నమోదు చేస్తుంది.	1. అన్ని వ్యాపార వ్యవహారాలను పుస్తకాలలో నమోదు చేయడం జరగదు.
2. వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాల ద్వారా ఖచ్చితమైన లాభాన్ని లేదా నష్టాన్ని తెలుసుకోవచ్చును.	2. వ్యాపార లాభనష్టాలను ఖచ్చితంగా కనుగొనడం సాధ్యపడదు. వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాలు తయారై చేయడం సాధ్యపడదు.
3. ఆస్తి అప్పుల పట్టీ తయారు చేయడం ద్వారా ఖచ్చితమైన ఆర్థిక పరిస్థితిని (Financial Position) కనుక్కోవచ్చును.	3. అసంపూర్తి రికార్డుల ద్వారా వాస్తవమైన ఆస్తి అప్పులపట్టీ తయారు చేయడం సాధ్యపడదు. కాబట్టి వాస్తవమైన ఆర్థిక పరిస్థితిని తెలుసుకోవడం కష్టమవుతుంది.
4. వ్యక్తిగత, వాస్తవ, నామ మాత్రపు ఖాతాలను సక్రమంగా నిర్వహించడం ద్వారా పూర్తి వ్యాపార సమాచారం (Business Information) లభిస్తుంది.	4. నగదు ఖాతా, వ్యక్తిగత ఖాతాలను మాత్రమే నిర్వహిస్తారు. అందువల్ల వ్యాపారపు పూర్తి సమాచారం లభించదు.
5. ఖాతా నిల్వల ఆధారంగా అంకణా తయారు చేయడం వల్ల గణక శాస్త్ర లెక్కల పుస్తకాల అంకగణితపు ఖచ్చితత్వాన్ని (Arithmetical Accuracy) నిరూపించవచ్చు.	5. అంకణా తయారు చేయడం సాధ్యపడదు కాబట్టి అంకగణితపు ఖచ్చితత్వాన్ని నిరూపించడం సాధ్యంకాదు.
6. ఈ పద్ధతిలో దోషాలు (Errors), మోసాలు (Frauds) సులభంగా కనుక్కోవచ్చు (Detected).	6. గణకుడు చేసిన దోషాలు, మోసాలు కనుగొనడం అంత తొందరగా సాధ్యంకాదు.
7. రెండు విభిన్న కాలాలకు సంబంధించిన రెండు ఖాతాల నిల్వలను పోల్చడానికి సాధ్యపడుతుంది.	7. అవసరమైన ఖాతాలను నిర్వహించరు కాబట్టి రెండు కాలాల ఖాతాలను పోల్చడం సాధ్యంకాదు.

2.7 సారాంశము (Summary)

ఒంటి పద్దు విధానం అశాస్త్రీయమైనది, అసంపూర్ణమైనది. జంటపద్దు విధానం శాస్త్రీయమైనది, సమగ్రమైనది మరియు లోపాలు లేనిది.

ఖాతాలు మూడు రకములు : వాటి నమోదుకు మూడు సూత్రాలు

1. వ్యక్తిగత ఖాతాలు : పుచ్చుకునే వాని ఖాతాను డెబిట్ చేయవలె.
ఇచ్చే వాని ఖాతాను క్రెడిట్ చేయవలె.
2. వాస్తవిక ఖాతాలు : వచ్చే ఆస్తుల ఖాతాలను డెబిట్ చేయవలె.
పోయే ఆస్తుల ఖాతాలను క్రెడిట్ చేయవలె.
3. దాను మాత్రపు ఖాతాలు : ఖర్చులను, నష్టాలను డెబిట్ చేయవలె.
ఆదాయాలను, లాభాలను క్రెడిట్ చేయవలె.

వ్యాపార వ్యవహారములు రెండు రకములు - నగదు వ్యవహారాలు, అరువు వ్యవహారాలు.

2.8 ప్రశ్నలు

a) సజ్ఞాన ప్రశ్నలు (Short Answer Questions)

1. ఒంటి పద్దు పద్ధతి గురించి వివరించండి.
2. ఒంటి పద్దు పద్ధతిలోని లోపాలను చర్చించండి.
3. జంటపద్దు పద్ధతి యొక్క ప్రయోజనాలను వివరించండి.
4. ఖాతాలు ఎన్ని రకములు ? అవి ఏవి ? ఉదాహరణలతో వివరించండి.
5. జంట పద్దు పద్ధతి అనగానేమి?
6. జంట పద్దు విధానములోని డెబిట్, క్రెడిట్ సూత్రాలను వివరించండి.

b) వ్యాస రూప ప్రశ్నలు (Essay Questions)

1. ఒంటి పద్దు విధానం అనగానేమి? దానిలోని లోపాలు ఏవి?
2. జంట పద్దు విధానం అనగానేమి? దాని వలన ప్రయోజనాలు ఏవి ?
3. వివిధ ఖాతాలు, వాటికి సంబంధించిన సూత్రాలను ఉదాహరణలతో వివరించండి.
4. జంటపద్దు పద్ధతి, ఒంటిపద్దు పద్ధతి మధ్యగల తేడాలను చర్చించండి.

రచయిత

డా. బి. వి. నాగేశ్వరరావు

చిట్టా (JOURNAL)

ఉద్దేశాలు (Objectives) : ఈ అధ్యాయం చదవడం వలన మీరు

1. వ్యాపార వ్యవహారాలు ఎన్ని రకములు ?
2. చిట్టా అంటే ఏమిటి ? చిట్టా ప్రాముఖ్యం ఏమిటి ?
3. చిట్టా పద్దులు వ్రాయుట ఎలా ?

అనే విషయాల గురించి తెలుసుకోగలరు.

నిర్మాణము (Structure) :

- 3.1 చిట్టా
- 3.2 వ్యాపార వ్యవహారాలు
- 3.3 చిట్టా పద్దు
- 3.4 చిట్టా పద్దు వ్రాసే విధానము
- 3.5 చిట్టా పద్దులు వ్రాసేటపుడు గమనించవలసిన విషయాలు
- 3.6 చిట్టా వ్రాయడం వలన ప్రయోజనాలు
- 3.7 ఉదాహరణలు
- 3.8 సాఠాంశం
- 3.9 ప్రశ్నలు
- 3.10 అభ్యాసాలు

3.1 చిట్టా (Journal)

వ్యాపారస్తుడు వ్యాపార వ్యవహారం జరిగిన వెంటనే తను గుర్తుంచుకోవడం కోసం ఒక చిత్తు (Rough Book) పుస్తకంలో క్లుప్తంగా వ్రాసుకుంటాడు. ఈ చిత్తు పుస్తకం నుండి సక్రమమైన పుస్తకాలలో వ్యాపార వ్యవహారాలకు లెక్కలు వ్రాసుకోవాలి. వ్యాపార లెక్కలు వ్రాయడానికి వ్యాపార సంస్థలు ప్రధానంగా రెండు పుస్తకాలను నిర్వహిస్తాయి. అవి 1) చిట్టా (Journal), 2) ఆవర్ణా (Ledger). చిత్తు పుస్తకంలో వ్రాసుకున్న వ్యవహారాలను ఒక క్రమ పద్ధతిలో విశ్లేషణచేసి, తేదీలవారీగా, డెబిట్, క్రెడిట్ సూత్రాలను పాటిస్తూ వ్యాపార వ్యవహారాలను ప్రప్రథమంగా ఒక ప్రాథమిక పుస్తకంలో వ్రాస్తారు. ఈ ప్రాథమిక పుస్తకాన్నే 'చిట్టా' (Journal) అంటారు. ఇది మొట్టమొదటిగా పద్దులు వ్రాసే పుస్తకం కాబట్టి దీనిని 'తొలిపద్దు పుస్తకం' (Book of Original Entry) అని లేదా "రోజువారీ పుస్తకం" (Day Book) అని కూడా అంటారు. ఇందులో కొనుగోళ్ళు, అమ్మకాలు, కొనుగోలు వాపసులు, అమ్మకపు వాపసులు, నగదు వసూళ్ళు, నగదు చెల్లింపులు, ఆస్తులు కొనడం, ఆస్తులు అమ్మడం, అప్పులు ఇవ్వడం, అప్పులు తీసుకోవడం, ఖర్చులు చెల్లించడం, ఆదాయాలు రావడం మొదలైన వ్యవహారాలన్నియూ తొలిసారిగా చిట్టాలో వ్రాస్తారు.

3.2 వ్యాపార వ్యవహారాలు (Business Transactions)

వ్యాపార వ్యవహారాలను రెండు రకములుగా విభజించవచ్చును. 1) నగదు వ్యవహారాలు, 2) అరువు వ్యవహారాలు.

1. నగదు వ్యవహారాలు (Cash Transactions)

సరుకు కొనడం, సరుకు అమ్మడం, ఖర్చులు చెల్లించడం, ఆదాయాలు రావడం మొదలైన వ్యాపార వ్యవహారాలన్నియు నగదుకు అనగా ద్రవ్యమునకే జరుగుతుంటే, వాటిని నగదు వ్యవహారాలంటారు. నగదు చెల్లించి సరుకు కొనడం, నగదుపై సరుకు అమ్మడం, నగదు రూపంలో ఖర్చులు చెల్లించడం, నగదు చెల్లించి ఆస్తులు కొనడం, నగదు రూపంలో ఆదాయాలు వసూలు చేయడం మొదలైనవి అన్నియు నగదు వ్యవహారాలంటారు. నగదు వ్యవహారాల విషయంలో, ఎవరితో వ్యాపార వ్యవహారం జరుగుతుందో, అతడి పేరును వ్యాపారపు పుస్తకాలలో వ్రాయవలసిన అవసరంలేదు.

ఉదా : నగదుకు X నుండి సరుకు కొనుగోలు చేస్తే, నగదు వ్యవహారం కాబట్టి X పేరును పుస్తకాలలో వ్రాయవసరం లేదు. ఇక్కడ వ్యవహారం జరిగింది సరుకు ఖాతా మరియు నగదు ఖాతాల మధ్య అని గుర్తుంచుకొనవలె. అదే విధముగా, బాలకృష్ణకు నగదుకు సరుకు అమ్మితే, నగదు వ్యవహారం కాబట్టి, బాలకృష్ణ పేరును పుస్తకాలలో వ్రాయకూడదు. సరుకుఖాతా, నగదు ఖాతాల మధ్యనే వ్యవహారం జరిగింది అని భావించవలె. ఆదాయం వచ్చినపుడుగాని ఆయా ఖాతాలు వ్రాసేటప్పుడుగాని, ఖర్చులు చెల్లించినపుడుగాని ఆ యా ఖాతాలు వ్రాసేటప్పుడు ఇచ్చి పుచ్చుకునే వ్యక్తులపేర్లు వ్రాయకూడదు. ఆ ఖర్చుల మరియు ఆదాయాల పేర్లు మాత్రమే చిట్టాలో వ్రాయవలె. ఉదాహరణకు ఆఫీసు మేనేజర్ నరసింహారావుకు జీతం చెల్లించినపుడు, నరసింహారావు పేరుతోగాక జీతం పేరుతో లెక్కలు వ్రాయవలె. ఇంటి యజమాని సాంబశివరావుకు అద్దె చెల్లించినపుడు, సాంబశివరావు పేరుతోగాక, అద్దె పేరుతో చిట్టాలో వ్రాయవలె. బాలస్వామికి కమీషన్ చెల్లించినపుడు, బాలస్వామిపేరుతోగాక, కమీషన్ పేరుతో చిట్టాలో వ్రాసుకొనవలె. అనగా నగదు వ్యవహారములలో వ్యక్తిపేరును పుస్తకాలలో వ్రాయవసరం లేదు. కొనుగోలు చేసినపుడుకాని, అమ్మినపుడుకాని నగదుకు అని చెబితే అది ఖచ్చితంగా నగదు వ్యవహారమే. కొన్నవాని లేదా అమ్మినవాని పేరు చెప్పినప్పటికీ నగదు మీద అని చెబితే అది ఖచ్చితంగా నగదు వ్యవహారమే. కొన్న వాని లేదా అమ్మినవాని పేరు చెప్పినప్పటికీ నగదు మీద అని చెబితే అది కూడా నగదు వ్యవహారమే అవుతుంది. కొనుగోళ్ళు లేదా అమ్మకాలు అని చెప్పి అవి నగదుకా లేక అరువు మీదనా అనే విషయం చెప్పకపోయినప్పటికీ, వీటిని కూడా నగదు వ్యవహారాలే అంటారు.

2. అరువు వ్యవహారాలు (Credit Transactions)

సరుకు కొన్నప్పుడు లేదా అమ్మినపుడు, డబ్బు తరువాత చెల్లిస్తానని, డబ్బు ఇవ్వడం వాయిదా వేస్తే వాటిని అరువు వ్యవహారాలంటారు. ఉదాహరణకు, రామారావుకు సరుకు అమ్మడం, కృష్ణారావునుండి సరుకు కొనడం మొదలైనవన్నియు అరువు వ్యవహారాలే. సరుకు కొన్నపుడుగాని, అమ్మినపుడుగాని కొనేవారి పేరు చెప్పి లేదా అమ్మేవాని పేరు చెప్పి, నగదుకు అని చెప్పని వక్లంలో అది ఖచ్చితంగా అరువు వ్యవహారమే అవుతుంది. ఉదాహరణకు కళ్యాణ్ కు అరువుకు అమ్మిన సరుకు రూ. 1,000 అరువు వ్యవహారం. అరువు వ్యవహారాల విషయంలో, వ్యవహారం ఎవరితో చేస్తున్నామో, అతని పేరును తప్పనిసరిగా వ్యాపారపు పుస్తకాలలో వ్రాయవలె. అవతలి వ్యక్తి పేరు ఇస్తేనే అది అరువు వ్యవహారవుతుంది. అయితే వ్యక్తిపేరు ఇచ్చి నగదుకు అని చెబితే అది నగదు వ్యవహారమవుతుంది.

ప్రతి వ్యాపార వ్యవహారానికి ప్రధానంగా రెండు అంశాలు ఉంటాయి. 1) వచ్చిన ప్రయోజనం (Receiving Aspect), 2) ఇచ్చిన ప్రయోజనం (Giving Aspect). అకౌంటింగ్ పరిభాషలో వచ్చిన ప్రయోజనం డెబిట్ అంశం అని, ఇచ్చిన ప్రయోజనం క్రెడిట్ అంశం అని అంటారు. ప్రతి వ్యాపార వ్యవహారాన్ని ఈ విధంగా విశ్లేషించి, ఒక అంశం ఖాతాకు డెబిట్, మరొక అంశం ఖాతాకు క్రెడిట్ వ్రాసి, చిట్టాల్లో వ్రాయవలె. అందుచేత "వ్యాపార వ్యవహారాలను విశ్లేషించి అందులోని వివిధ ప్రయోజనాలను (వచ్చిన, ఇచ్చిన) వర్గీకరించి, ఆ యా ఖాతాల నూత్రాలను వర్తించజేసి, డెబిట్, క్రెడిట్ అంశాలను గుర్తించి,

తేదీలవారీగా వాటిని వ్రాసే పుస్తకాన్ని "చిట్టా" అంటారు. చిట్టా ఆకృతి లేదా నమూనా (Proforma) క్రింది విధముగా ఉంటుంది.

చిట్టా నమూనా

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్తా పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.

3.3 చిట్టాపద్దు (Journal Entry) :

ఒక వ్యవహారం జరిగిన వెంటనే, వ్యవహారాన్ని విశ్లేషించి, డెబిట్, క్రెడిట్ అంశాలను వర్గీకరించి చిట్టాలో (Journal Entry) తేదీల వారీగా పద్దు వ్రాసే ప్రక్రియను 'చిట్టాపద్దు' అంటారు. పైన చూపినట్లుగా చిట్టాలో మొత్తం ఐదు వరుసలు ఉంటాయి. మొదటి వరుసలో వ్యవహారం జరిపిన తేదీని వ్రాయవలె. రెండవ వరుసలో ఆ వ్యవహారం వలన ప్రభావితమైన రెండు ఖాతాలు (అంశాల) పేర్లను వ్రాయవలె. ఈ చిట్టాపద్దులోని రెండు అంశాలు ఆవర్తాలోని ఏ పేజీలో నమోదు చేయబడినాయో ఆ పేజీ సంఖ్యను మూడవ వరుసలో వ్రాయవలె. నాల్గవ వరుసలో డెబిట్ మొత్తమును, ఐదవ వరుసలో క్రెడిట్ మొత్తమును చూపవలె. ఒక వ్యవహారంలో వచ్చిన ప్రయోజనం ఎంత ఉంటుందో, ఇచ్చిన ప్రయోజనం కూడా అంతే ఉంటుంది. అందుచేత చిట్టాలో వ్రాసిన డెబిట్ మొత్తము క్రెడిట్ మొత్తమునకు సమానముగా ఉంటుంది. చిట్టాపద్దు వ్రాసిన వెంటనే, అది ఎందుకు వ్రాయబడిందో ఆ వ్యవహారం దేనికి సంబంధించినదో అర్థం చేసుకోవడానికి వీలుగా క్లుప్తవివరణ (Narration) ఇవ్వబడుతుంది.

3.4 చిట్టాలో పద్దులు వ్రాసే విధానము

చిట్టాపద్దు రెండు వరుసలలో వ్రాయబడుతుంది. అందులో మొదటి వరుసను డెబిట్ వరుస అని, రెండవ వరుసను క్రెడిట్ వరుస అని అంటారు. వ్యక్తిగత, వాస్తవిక, నామమాత్రపు ఖాతాల సూత్రాల ప్రకారం ఒక ఖాతాను డెబిట్ చేయవలసి ఉంటే ఆ ఖాతాను చిట్టాపద్దులోని మొదటి వరుసలో అనగా డెబిట్ వరుసలో వ్రాయవలె. మరొక విధంగా చెబితే, ఒక ఖాతా పేరును చిట్టాపద్దులోని మొదటి వరుసలో వ్రాస్తే ఆ ఖాతా "డెబిట్ చేయబడింది" అంటారు. అదే విధంగా మూడు రకములు సూత్రాల ప్రకారం ఒక ఖాతాలో క్రెడిట్ చేయవలసి వస్తే ఆ ఖాతా పేరును చిట్టా పద్దులోని రెండవ వరుసలో అనగా క్రెడిట్ వరుసలో వ్రాయవలె. మరొక విధముగా చెబితే ఒక ఖాతా పేరును చిట్టా పద్దులోని రెండవ వరుసలో వ్రాస్తే ఆ ఖాతా క్రెడిట్ చేయబడింది అంటారు.

ఉదా : 2003 ఏప్రిల్ 12న నగదుకు రూ. 3,000ల ఫర్మిచర్ కొనుగోలు చేయబడింది అనుకుందాము. ఈ వ్యవహారంలో రెండు అంశాలు ఉన్నాయి.

1. వచ్చిన ప్రయోజనం (డెబిట్) - రూ. 3,000ల విలువగల ఫర్మిచర్
2. ఇచ్చిన ప్రయోజనం (క్రెడిట్) - రూ. 3,000ల నగదు చెల్లింపు

అనగా ఫర్మిచర్ ఖాతా డెబిట్ చేయవలె. (చిట్టాపద్దులోని మొదటి వరుసలో ఫర్మిచర్ ఖాతా అని వ్రాయవలె). నగదు ఖాతా క్రెడిట్ చేయవలె. (చిట్టాపద్దులోని రెండవ వరుసలో నగదు ఖాతా అని వ్రాయవలె).

దీనిని చిట్టాలో క్రిందివిధంగా వ్రాయవలె.

చిట్టా

తేదీ	వివరాలు	అవధి పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
12.4.2003	ఫర్మీచర్ ఖాతా To నగదు ఖాతా (నగదుకు ఆస్తి కొనుగోలుకు)	Dr.	3,000	3,000

దీనినే మరొక విధంగా వివరిస్తే నగదుకు ఫర్మీచర్ కొనుగోలు రూ. 3,000లు అనే వ్యవహారం జరిగింది రెండు ఖాతాల మధ్య అవి 1) ఫర్మీచర్ ఖాతా, 2) నగదు ఖాతా. ఈ రెండూ ఆస్తి ఖాతాలే. అనగా వాస్తవిక ఖాతాల సూత్రం ప్రకారం

"వచ్చే ఆస్తిని డెబిట్ చేయవలె.

పోయే ఆస్తిని క్రెడిట్ చేయవలె."

నగదుకు ఫర్మీచర్ కొంటే, వచ్చేది ఫర్మీచర్ కనుక ఫర్మీచర్ ఖాతా డెబిట్ చేయవలె. (మొదటి వరుస) పోయేది నగదు కనుక నగదు ఖాతా క్రెడిట్ చేయవలె. (రెండవ వరుస).

3.5 చిట్టాలో పద్దులు వ్రాసేటప్పుడు గమనించవలసిన విషయాలు

1. ప్రతి వ్యవహారాన్ని ఏ సంస్థ పుస్తకాలలో లెక్కలు వ్రాయడం జరుగుచున్నదో ఆ సంస్థ దృక్పథంలో చూడవలె.
2. వ్యవహారం ఏ తేదీన జరిగింది ఎంత మొత్తంలో జరిగింది గుర్తించవలె.
3. వ్యవహారాన్ని విశ్లేషించి ప్రభావితమయ్యే రెండు ఖాతాలను గుర్తించవలె. ఏ ఖాతా డెబిట్ అంశమో, ఏ ఖాతా క్రెడిట్ అంశమో నిర్ధారణ చేయవలె.
4. వివరాల వరుసలో పద్దు వ్రాయవలె. చిట్టా పద్దులో ప్రధానంగా రెండు వరుసలు (Lines) ఉంటాయి. మొదటి వరుసలో (First-line) డెబిట్ చేయవలసిన ఖాతాను, రెండవ వరుసలో (Second Line) క్రెడిట్ చేయవలసిన ఖాతాను వ్రాయవలె. ఈ రెండు వరుసలు మూలమే గాక మూడవ వరుస కూడా మరొకటి ఉంటుంది. ఇందులో చిట్టాపద్దు ఎందుకు వ్రాయబడింది వివరించవలె. అనగా వ్యవహారానికి చెందిన క్లుప్త వివరణ (Narration) వ్రాయవలె. మొదటి వరుస అనగా డెబిట్ వరుస, తేదీ, వరుస దగ్గర నుండి ప్రారంభమై అవధి పుట సంఖ్యకు జేరి Dr అని వ్రాయడంతో అంతమవుతుంది. రెండవ వరుస అనగా క్రెడిట్ వరుస, తేదీ వరుస నుండి కొద్ది దూరం వదిలి To అనే అక్షరంతో ప్రారంభించబడి క్రెడిట్ చేయబడే ఖాతా వ్రాయబడుతుంది.
5. మొదటి లైన్ కు ఎదురుగా డెబిట్ వరుసలో డెబిట్ మొత్తమును, రెండవ లైన్ కు ఎదురుగా క్రెడిట్ వరుసలో క్రెడిట్ మొత్తమును వ్రాయవలె. డెబిట్ మొత్తం ఎంతో క్రెడిట్ మొత్తం కూడా అంతే ఉండవలె.
6. వ్యాపార వ్యవహారం చూడగానే అది నగదు వ్యవహారమా లేక అరువు వ్యవహారమా అని తెలుసుకొనవలె.
7. నగదు వ్యవహారమైతే 'నగదు ఖాతా' తప్పనిసరిగా ఒక అంశంగా ఉంటుంది. రెండవ అంశం ఖాతాను తెలుసుకొనవలె.
8. అరువు వ్యవహారమైతే "వ్యక్తిగత ఖాతా" తప్పనిసరిగా ఒక అంశంగా ఉంటుంది. రెండవ అంశం ఖాతాను తెలుసుకొనవలె.
9. చిట్టాలో పద్దులు అతిస్పష్టంగా కొట్టివేతలు, దిద్దుళ్ళు లేకుండా రాయవలె. ఎందుచేత ననగా చిట్టాలో వ్రాసే పద్దులే ఆకౌంటింగ్ రికార్డులకు మూలాధారాలు.

3.5 చిట్టా వ్రాయడం వలన ప్రయోజనాలు

1. చిట్టాను పరిశీలిస్తే సంస్థ చేసిన వ్యవహారాల విషయాలు అన్నియూ వివరంగా తెలుస్తాయి. చిట్టా దానంతట అదే తెలియజేప్పే పుస్తకం (Self Explanatory)

2. వ్యవహారాలన్నింటినీ తేదీవారీగా వ్రాయడం వలన, ఎప్పుడైనా, ఏ వ్యవహారానికి సంబంధించిన సమాచారాన్నియినా సులభంగా తెలుసుకోవచ్చును.
 3. చిట్టాలో ప్రతి వ్యవహారం వివరంగా వ్రాస్తారు. కాబట్టి భవిష్యత్తులో ఎవరితో నైనా తగాదావస్తే ఆ చిట్టాలో ఉన్న వ్యవహారాలు వివరాలను ఎదుటి పార్టీకి చూపి తగాదా పరిష్కరించుకొనవచ్చును.
 4. చిట్టాలోని పద్దుల ఆధారంగా ఆపరేషన్లోని వీటికి సంబంధించిన ఖాతాలలో సులభంగా సమాధానం చేయవచ్చును.
 5. చిట్టా ద్వారా జంటపద్దు విధానం యొక్క డెబిట్, క్రెడిట్ అనే ప్రాథమిక సూత్రాలను సులభంగా అవగాహన చేసుకోవచ్చును.
- చిట్టా వ్యాపార సంస్థలకు వ్యవహారాలు పరిమితంగా ఉంటాయి. కాబట్టి అన్ని వ్యవహారాలను ఒకే చిట్టాలో వ్రాయడం పరిపాటి. కాని పెద్ద వ్యాపార సంస్థలలో అసంఖ్యాకమైన వ్యవహారాలన్నీంటినీ ఒకే చిట్టాలో పద్దులు వ్రాయడం కష్టం. అంతేగాక భవిష్యత్తులో ఏదైనా ఒక వ్యవహారం గురించి వివరణ కావలసివస్తే చిట్టాలో ఏదీ ఎక్కడ ఉందో వెతకడం కూడా చాల కష్టం. కాలం కూడా వృధా అవుతుంది. అందుచేత పెద్ద సంస్థలు చిట్టాకు బదులు అనేక సహాయక చిట్టాలను (Subsidiary Books) ఉపయోగిస్తాయి.

3.7 ఉదాహరణలు :

ఉదాహరణ : 1

ఈ క్రింది వ్యవహారాలకు చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.

2003			రూ.
మార్చి	1	ఫర్నిచర్ కొనుగోలు	5,000
"	2	యంత్రాల కొనుగోలు	20,000
"	3	భవనాల కొనుగోలు	1,00,000
"	12	కారు కొనుగోలు	2,70,000
"	13	టైప్ రైటర్ కొనుగోలు	5,000
"	18	ఫర్నిచర్ అమ్మకం	5,000
"	21	టైప్ రైటర్ అమ్మకం	4,000
"	30	యంత్రాల అమ్మకం	20,000

జవాబు :

చిట్టా (Journal)

తేదీ	వివరాలు	అవర్ణా పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
2003 మార్చి 1	ఫర్నిచర్ ఖాతా Dr. To నగదు ఖాతా (నగదుకు ఫర్నిచర్ కొన్నందుకు)		5,000	5,000
" 2	యంత్రాల ఖాతా Dr. To నగదు ఖాతా (నగదుకు యంత్రాలను కొన్నందుకు)		20,000	20,000
" 3	భవనాల ఖాతా Dr. To నగదు ఖాతా (నగదుకు భవనాలను కొన్నందుకు)		1,00,000	1,00,000

" 12	కారు ఖాతా To నగదు ఖాతా (నగదుకు కారు కొన్నందుకు)	Dr.	2,70,000	2,70,000
" 13	ట్రైవర్లెటర్ ఖాతా To నగదు ఖాతా (నగదుకు ట్రైవర్లెటర్ కొన్నందుకు)	Dr.	5,000	5,000
" 18	నగదు ఖాతా To పర్సనల్ ఖాతా (నగదుకు పర్సనల్ అమ్మినందుకు)	Dr.	5,000	5,000
" 21	నగదు ఖాతా To ట్రైవర్లెటర్ ఖాతా (నగదుకు ట్రైవర్లెటర్ను అమ్మినందుకు)	Dr.	4,000	4,000
" 30	నగదు ఖాతా To యంత్రాల ఖాతా (నగదుకు యంత్రాలను అమ్మినందుకు)	Dr.	20,000	20,000

వ్యాపారపు సరుకు నాలుగు రకములుగా విభజింపబడుతుంది.

1. సరుకు కొనుగోళ్లు (కొనుగోలు ఖాతా Purchase Account)
2. సరుకు అమ్మకాలు (అమ్మకాల ఖాతా Sales Account)
3. సరుకు కొనుగోలు వాపసులు (కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా) (Purchase Returns Account)
4. సరుకు అమ్మకాల వాపసులు (అమ్మకాల వాపసుల ఖాతా) (Sales Returns Account)

పై నాలుగు ఖాతాలను గురించి క్రింది విషయాలు గుర్తుంచుకొనవలె.

"కొనుగోలు ఖాతా" ఎల్లప్పుడూ డెబిట్ చేయవలె.

"అమ్మకాల ఖాతా" ఎల్లప్పుడూ క్రెడిట్ చేయవలె.

"కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా" ఎల్లప్పుడూ క్రెడిట్ చేయవలె.

"అమ్మకాల వాపసుల ఖాతా" ఎల్లప్పుడూ డెబిట్ చేయవలె.

ఉదాహరణ : 2

ఈ క్రింది వ్యవహారాలకు చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.

2003	రూ.
మే 1 సరుకు కొనుగోలు	1,00,000
" 3 సరుకు అమ్మకం	1,25,000
" 10 రామారావు నుండి నగదుకు కొన్న సరుకు	50,000
" 12 కృష్ణారావు నుండి నగదుకు కొన్న సరుకు	40,000
" 21 చిరంజీవికి నగదుకు అమ్మిన సరుకు	60,000
" 30 నాగార్జునకు నగదుకు అమ్మిన సరుకు	70,000

జవాబు :

చిట్టా (Journal)

తేదీ	వివరాలు	అవర్ణా పుటనంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
2003 మే 1	కొనుగోలు ఖాతా To నగదు ఖాతా (నగదుకు సరుకు కొన్నందుకు)	Dr.	1,00,000	1,00,000
" 3	నగదు ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (నగదుకు సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr.	1,25,000	1,25,000
" 10	కొనుగోలు ఖాతా To నగదు ఖాతా (నగదుకు సరుకు కొన్నందుకు)	Dr.	50,000	50,000
" 12	కొనుగోలు ఖాతా To నగదు ఖాతా (నగదుకు సరుకు కొన్నందుకు)	Dr.	40,000	40,000
" 21	నగదు ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (నగదుకు సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr.	60,000	60,000
" 30	నగదు ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (నగదుకు సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr.	70,000	70,000

గమనిక : రామారావు, కృష్ణారావు, చిరంజీవి, నాగార్జున అనే వ్యక్తులపేర్లు ఇచ్చినప్పటికీ, నగదు వ్యవహారాలలో వ్యక్తులపేర్లు వ్రాయ నవసరం లేదు.

ఉదాహరణ : 3

ఈ క్రింది వ్యవహారాలకు చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.

2003	జనవరి	వివరాలు	రూ.
	1	విశ్వనాథ్ నుండి కొన్న సరుకు	50,000
	2	ప్రతాప్ నుండి కొన్న సరుకు	80,000
	3	సచిన్ నుండి కొన్న సరుకు	1,00,000
	4	నగదుకు కొన్న సరుకు	70,000
	5	కొనుగోళ్లు	1,20,000
	6	గంగూలీ నుండి నగదుకు కొన్న సరుకు	1,30,000
	7	పర్షియర్ కొనుగోలు	1,00,000

8	యంత్రాల కొనుగోలు	1,50,000
9	విక్రయాల్కు వాపసు చేసిన సరుకు	5,000
10	ప్రత్యామ్నాయ వాపసు చేసిన సరుకు	8,000
11	రివర్ట్స్కు అమ్మిన సరుకు	5,00,000
12	బ్రియాన్ లారాకు అమ్మిన సరుకు	4,00,000
13	గవాస్కర్కు అమ్మిన సరుకు	3,00,000
15	సోబర్స్కు అమ్మిన సరుకు	2,00,000
16	అమ్మకాలు	1,30,000
17	రాహుల్ ద్రావిడ్కు నగదుకు అమ్మిన సరుకు	1,50,000
18	నగదు అమ్మకాలు	2,50,000
19	పత్నీవర్ అమ్మకం	1,00,000
20	రిచర్డ్స్ నుండి సరుకు వాపసులు	10,000
21	బ్రియాన్ లారా నుండి సరుకు వాపసులు	20,000
22	సోబర్స్ నుండి సరుకు వాపసులు	5,000
23	బాలస్వామికి అమ్మిన సరుకు	1,20,000
24	బాలస్వామి నుండి సరుకు వాపసులు	10,000
25	బాలస్వామి నుండి వచ్చిన నగదు	1,10,000
27	జీతాలు చెల్లింపు	20,000
28	అడ్వై చెల్లింపు	12,000
29	తపాలా ఖర్చుల చెల్లింపు	1,000
30	బీమా ప్రీమియం చెల్లింపు	6,000
30	వచ్చిన కమీషన్	10,000
30	వచ్చిన వడ్డీ	7,000
30	బాంకులో వేసిన నగదు	40,000
31	బాంకు నుండి తెచ్చిన నగదు	35,000
31	శ్రీరాంకు చెల్లించిన నగదు	20,000

సమాఖ్య :

చిట్టా (Journal)

తేదీ	వివరాలు	అవధానము	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
2003 జనవరి 1	కొనుగోలు ఖాతా To విక్రయాల్ ఖాతా (అరువుకు సరుకు కొన్నందుకు)	Dr.	50,000	50,000

" 2	కొనుగోలు ఖాతా To ప్రలాస్ ఖాతా (అరువుకు సరుకు కొన్నందుకు)	Dr.	80,000	80,000
" 3	కొనుగోలు ఖాతా To సచిన్ ఖాతా (అరువుకు సరుకు కొన్నందుకు)	Dr.	1,00,000	1,00,000
" 4	కొనుగోలు ఖాతా To నగదు ఖాతా (నగదుకు సరుకు కొన్నందుకు)	Dr.	70,000	70,000
" 5	కొనుగోలు ఖాతా To నగదు ఖాతా (నగదుకు సరుకు కొన్నందుకు)	Dr.	1,20,000	1,20,000
" 6	కొనుగోలు ఖాతా To నగదు ఖాతా (నగదుకు సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr.	1,30,000	1,30,000
" 7	ఫర్చీవర్ ఖాతా To నగదు ఖాతా (నగదుకు ఫర్చీవర్ కొన్నందుకు)	Dr.	1,00,000	1,00,000
" 8	యంత్రాల ఖాతా To నగదు ఖాతా (నగదుకు యంత్రాలను కొన్నందుకు)	Dr.	1,50,000	1,50,000
" 9	విశ్వనాథ్ ఖాతా To కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా (సరుకు వాపసు చేసినందుకు)	Dr.	5,000	5,000
" 10	ప్రలాస్ ఖాతా To కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా (సరుకు వాపసు చేసినందుకు)	Dr.	8,000	8,000
" 11	రిచర్డ్స్ ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (అరువుకు సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr.	5,00,000	5,00,000
" 12	బ్రియాన్ లారా ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (అరువుకు సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr.	4,00,000	4,00,000
" 13	గవాస్కర్ ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (అరువుకు సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr.	3,00,000	3,00,000

" 15	సోబర్స్ ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (అరువుకు సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr.	2,00,000	2,00,000
" 16	నగదు ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (నగదుకు సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr.	1,30,000	1,30,000
" 17	నగదు ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (నగదుకు సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr.	1,50,000	1,50,000
" 18	నగదు ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (నగదుకు సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr.	2,50,000	2,50,000
" 19	నగదు ఖాతా To ఫర్నిచర్ ఖాతా (నగదుకు ఆస్తిని అమ్మినందుకు)	Dr.	1,00,000	1,00,000
" 20	అమ్మకాల వాపసుల ఖాతా To రిచర్జ్ ఖాతా (సరుకు వాపసు వచ్చినందుకు)	Dr.	10,000	10,000
" 21	అమ్మకాల వాపసుల ఖాతా To బ్రియాన్ లారా ఖాతా (సరుకు వాపసు వచ్చినందుకు)	Dr.	20,000	20,000
" 22	అమ్మకాల వాపసుల ఖాతా To సోబర్సు ఖాతా (సరుకు వాపసు వచ్చినందుకు)	Dr.	5,000	5,000
" 23	బాలస్వామి ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (అరువుకు సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr.	1,20,000	1,20,000
" 24	అమ్మకాల వాపసుల ఖాతా To బాలస్వామి ఖాతా (సరుకు వాపసు వచ్చినందుకు)	Dr.	10,000	10,000
" 25	నగదు ఖాతా To బాలస్వామి ఖాతా (నగదు వచ్చినందుకు)	Dr.	1,10,000	1,10,000
" 27	జీతాల ఖాతా To నగదు ఖాతా (జీతాలు చెల్లించినందుకు)	Dr.	20,000	20,000

" 28	అద్దె ఖాతా To నగదు ఖాతా (అద్దె చెల్లించినందుకు)	Dr.	12,000	12,000
" 29	తపాలా ఖర్చుల ఖాతా To నగదు ఖాతా (తపాలా చెల్లించినందుకు)	Dr.	1,000	1,000
" 30	భీమా ప్రీమియం ఖాతా To నగదు ఖాతా (భీమాప్రీమియం చెల్లించినందుకు)	Dr.	6,000	6,000
" 30	నగదు ఖాతా To వచ్చిన కమీషన్ ఖాతా (కమీషన్ వచ్చినందున)	Dr.	10,000	10,000
" 30	నగదు ఖాతా To వచ్చిన వడ్డీ ఖాతా (వడ్డీ వచ్చినందుకు)	Dr.	7,000	7,000
" 30	బాంకు ఖాతా To నగదు ఖాతా (నగదు బాంకులో డిపాజిట్ చేసినందుకు)	Dr.	40,000	40,000
" 31	నగదు ఖాతా To బాంకు ఖాతా (బాంకు నుండి నగదు తెచ్చినందుకు)	Dr.	35,000	35,000
" 31	శ్రీరాం ఖాతా To నగదు ఖాతా (నగదు చెల్లించినందుకు)	Dr.	20,000	20,000

ఉదాహరణ 4 :

2003

రూ.

జనవరి	1	శ్రీరాం వ్యాపారం ప్రారంభించడానికి తెచ్చిన నగదు	3,00,000
	2	జానకిరాం నుండి కొన్న సరుకు	50,000
	3	వ్యాపారం కోసం కారు కొనుగోలు	1,00,000
	4	జానకిరాంకు సరుకు వాపసులు	4,000
	5	జానకిరాంకు చెల్లించిన నగదు వచ్చిన డిస్కాంట్	45,000 1,000
	6	రాజేష్ కు అమ్మిన సరుకు	70,000
	7	రాజేష్ నుండి సరుకు వాపసులు	7,000
	8	రాజేష్ నుండి వచ్చిన నగదు	61,500

ఇచ్చిన డిస్కౌంట్	1,500
9 బాంకులో వేసిన నగదు	15,000
10 బాంకు నుండి తెచ్చిన నగదు	12,000
11 సొంతానికి వాడుకున్న నగదు	3,000
12 సొంతానికి వాడుకున్న సరుకు	4,000
13 ఏడుకొండలు నుండి తెచ్చిన ఆప్పు	10,000
14 ఆఫీస్ మేనేజర్ బాబూరావుకు చెల్లించిన జీతం	12,000
15 ఇంటి యజమాని ముకుందరావుకు చెల్లించిన అద్దె	3,000
16 కిష్ట మోహనరావు నుండి వచ్చిన కమీషన్	5,000
17 కుమారుని కోసం సైకిల్ కొనుగోలు	2,000
18 వచ్చిన వడ్డీ	5,000
19 వచ్చిన అద్దె	3,000
20 మరమ్మత్తులు	7,000
21 అదనపు మూలధనంగా తెచ్చినవి :	
భూమి, భవనాలు	50,000
స్లాంబు యంత్రాలు	30,000
సర్వీసర్	5,000
నగదు	15,000
22 బాంకు నుండి తెచ్చిన ఆప్పు	30,000
23 కుమారుని కళాశాల జీతం చెల్లింపు	3,000
24 లీగల్ ఖర్చులు	2,000
25 కొనుగోలు రవాణా	1,000
26 ప్రకటనలు	10,000
27 లాంబాబు నుండి వచ్చిన చెక్కు	20,000
28 రాజన్ బాబుకు ఇచ్చిన చెక్కు	15,000
29 నివసేస్తున్న గృహానికి చెక్కుద్వారా చెల్లించిన అద్దె	2,000
30 బాంకు ఆప్పు చెల్లింపు	30,000

జనాబు :

చిట్టా (Journal)

తేదీ	వివరాలు	అవధా పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
2003 జనవరి 1	నగదు ఖాతా Dr. To మూలధనం ఖాతా (మూలధనంగా నగదు తెచ్చినందుకు)		3,00,000	3,00,000

" 2	కొనుగోలు ఖాతా To జానకిరాం ఖాతా (అరువుకు సరుకు కొన్నందుకు)	Dr.	50,000	50,000
" 3	కారు ఖాతా To నగదు ఖాతా (కారు కొన్నందుకు)	Dr.	1,00,000	1,00,000
" 4	జానకిరాం ఖాతా To కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా (సరుకు వాపసు చేసినందుకు)	Dr.	4,000	4,000
" 5	జానకిరాం ఖాతా To నగదు ఖాతా To డిస్కాంట్ ఖాతా (నగదు చెల్లించినందుకు)	Dr.	46,000	45,000 1,000
" 6	రాజేష్ ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (అరువుకు సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr.	70,000	70,000
" 7	అమ్మకాల వాపసుల ఖాతా To రాజేష్ ఖాతా (సరుకు వాపసు వచ్చినందుకు)	Dr.	7,000	7,000
" 8	నగదు ఖాతా డిస్కాంట్ ఖాతా To రాజేష్ ఖాతా (నగదు వచ్చినందుకు)	Dr. Dr.	61,500 1,500	63,000
" 9	బాంకు ఖాతా To నగదు ఖాతా (బాంకులో నగదు వేసినందుకు)	Dr.	15,000	15,000
" 10	నగదు ఖాతా To బాంకు ఖాతా (బాంకునుండి నగదు తెచ్చినందుకు)	Dr.	12,000	12,000
" 11	సొంతవాడకాల ఖాతా To నగదు ఖాతా (సొంతానికి నగదు వాడుకున్నందుకు)	Dr.	3,000	3,000
" 12	సొంతవాడకాల ఖాతా To కొనుగోలు ఖాతా (సొంతానికి సరుకు వాడుకున్నందుకు)	Dr.	4,000	4,000
" 13	నగదు ఖాతా To ఏడు కొండలు అప్పు ఖాతా (అప్పు తెచ్చినందుకు)	Dr.	10,000	10,000

" 14	జీతాల ఖాతా To నగదు ఖాతా (జీతం చెల్లించినందుకు)	Dr.	12,000	12,000
" 15	అద్దె ఖాతా To నగదు ఖాతా (అద్దె చెల్లించినందుకు)	Dr.	3,000	3,000
" 16	నగదు ఖాతా To వచ్చిన కమీషన్ ఖాతా (కమీషన్ వచ్చినందుకు)	Dr.	5,000	5,000
" 17	సంతకాదకాల ఖాతా To నగదు ఖాతా (కుమారునికి, సంతానికి, సైకిల్ కొన్నందుకు)	Dr.	2,000	2,000
" 18	నగదు ఖాతా To వచ్చిన వడ్డీ ఖాతా (వడ్డీ వచ్చినందుకు)	Dr.	5,000	5,000
" 19	నగదు ఖాతా To వచ్చిన అద్దె ఖాతా (అద్దె వచ్చినందుకు)	Dr.	3,000	3,000
" 20	మరమ్మత్తుల ఖాతా To నగదు ఖాతా (మరమ్మత్తులు చెల్లించినందుకు)	Dr.	7,000	7,000
" 21	భూమి, భవనాల ఖాతా స్లాబు యంత్రాల ఖాతా పర్సనల్ ఖాతా నగదు ఖాతా To మూలధనం ఖాతా (అదనపు మూలధనం ఆస్తులరూపంలో తెచ్చినందుకు)	Dr. Dr. Dr. Dr.	50,000 30,000 5,000 15,000	100,000
" 22	నగదు ఖాతా To బాంకు అప్పు ఖాతా (బాంకునుంచి అప్పు తెచ్చినందుకు)	Dr.	30,000	30,000
" 23	సంతకాదకాల ఖాతా To నగదు ఖాతా (కుమారుని కళాశాల జీతం చెల్లించినందుకు)	Dr.	3,000	3,000
" 24	లీగల్ ఖర్చుల ఖాతా To నగదు ఖాతా (లీగల్ చెల్లించినందుకు)	Dr.	2,000	2,000
" 25	కొనుగోలు రవాణా ఖాతా To నగదు ఖాతా (రవాణా చెల్లించినందుకు)	Dr.	1,000	1,000

" 26	ప్రకటన ఖర్చుల ఖాతా To నగదు ఖాతా (ప్రకటనలు చెల్లించినందుకు)	Dr.	10,000	10,000
" 27	బాంకు ఖాతా To రాంబాబు ఖాతా (రాంబాబు నుంచి చెక్కు వచ్చినందుకు)	Dr.	20,000	20,000
" 28	రాజన్ బాబు ఖాతా To బాంకు ఖాతా (రాజన్ బాబుకు చెక్కు ఇచ్చినందుకు)	Dr.	15,000	15,000
" 29	సొంత వాడకాల ఖాతా To బాంకు ఖాతా (నివసించే గృహానికి చెక్కు ద్వారా అడ్డై చెల్లించినందుకు)	Dr.	2,000	2,000
" 30	బాంకు అప్పు ఖాతా To నగదు ఖాతా (బాంకు అప్పు చెల్లించినందుకు)	Dr.	30,000	30,000

3.8 సారాంశం

వ్యాపార వ్యవహారాన్ని ప్రప్రథమంగా వ్రాసే పుస్తకము పేరు "చిట్టా" దీనినే "తొలిపద్దు పుస్తకం" అని కూడా అంటారు. చిట్టాపద్దుకు రెండు వరుసలు ఉంటాయి. మొదటిది "డెబిట్" వరుస, రెండవది "క్రెడిట్" వరుస. తేదీలవారీగా చిట్టా వ్రాయబడుతుంది. వ్యక్తిగత, వాస్తవిక, నామ మాత్రపు ఖాతాల స్వతంత్ర ఆధారంగా చిట్టాలో పద్దులు వ్రాయబడతాయి. వ్యాపార వ్యవహారాలు రెండు రకములు - నగదు వ్యవహారాలు, అరుపు వ్యవహారాలు. నగదు వ్యవహారాల విషయంలో అవతలి వ్యక్తి పేరు వ్రాయకూడదు. అరుపు వ్యవహారాల విషయంలో అవతలి వ్యక్తి పేరును తప్పనిసరిగా చిట్టాలో వ్రాయవలె.

ప్రతి వ్యాపార వ్యవహారానికి రెండు అంశాలు ఉంటాయి. 1) ప్రయోజనం పుచ్చుకొనే అంశం, 2) ప్రయోజనం ఇచ్చే అంశం. ప్రయోజనం పుచ్చుకునే అంశాన్ని "డెబిట్" అంటారు. ప్రయోజనం ఇచ్చే అంశాన్ని "క్రెడిట్" అంటారు. ఈ డెబిట్, క్రెడిట్ల సమ్మేళనమే చిట్టాపద్దు.

చిట్టాలో తప్పులు దొడ్లై అవకాశం చాల తక్కువ. చిట్టాయే అన్నిటికీ ఆధారం. చిట్టా లేనిదే ఆవర్ణా లేదు, అంకణా లేదు, ముగింపు లెక్కలు ఉండవు.

3.9 ప్రశ్నలు

a) సంగ్రహ ప్రశ్నలు (Short Answer Questions)

1. వ్యాపార వ్యవహారాలను గురించి వ్రాయండి.
2. చిట్టా అనగా నేమి? చిట్టా నమూనాను ఇమ్ము.
3. చిట్టా పద్దును వివరించండి.
4. చిట్టాలో పద్దులు వ్రాసే విధానం గురించి వ్రాయండి.
5. చిట్టాలో పద్దులు వ్రాస్తున్నప్పుడు గమనించవలసిన విషయాలేమిటి ?
6. చిట్టా వ్రాయడం వలన ప్రయోజనాలను వివరించండి.

b) వ్యాస రూప ప్రశ్నలు (Essay Questions)

1. "అరువు వ్యవహారాలు, నగదు వ్యవహారాలు". వీటిని గురించి చర్చించండి.
2. చిట్టా అనగానేమి? దాని ప్రాముఖ్యమేమిటి? దాని వలన ప్రయోజనాలు వ్రాయండి.
3. చిట్టా పద్దును వివరించి, చిట్టాలో పద్దు వ్రాసే విధానం గురించి వివరించండి.

3.10 అభ్యాసాలు

1. క్రింది వ్యవహారాలకు చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.

2003

ఏప్రిల్

	రూ.
1. పర్మిట్ కోసుగోళ్లు	5,000
2. యంత్రాల కోసుగోళ్లు	6,000
3. భవనాల కోసుగోళ్లు	1,00,000
4. కారు కోసుగోళ్లు	70,000
5. టైప్ రైటర్ కోసుగోళ్లు	4,000
6. పర్మిట్ అమ్మకం	5,000
7. టైప్ రైటర్ అమ్మకం	4,000
8. యంత్రాల అమ్మకం	6,000
9. భవనాల అమ్మకం	1,00,000
10. కారు అమ్మకం	70,000

2. క్రింది వ్యవహారాలకు చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.

2003

మార్చి

	రూ.
1. వ్యాపారం ప్రారంభించడానికి కిరణ్ తెచ్చిన మూలధనం	1,00,000
2. బాంకులో వేసిన నగదు	80,000
3. ప్రకాష్ నుండి కొన్న సరుకు	6,000
4. సూరి నుండి కొన్న సరుకు	7,000
5. శ్రీనివాస్ నుండి నగదుకు కొన్న సరుకు	8,000
6. కోసుగోళ్లు	5,000
7. ప్రకాష్ కు సరుకు వాపసులు	3,000
8. ప్రకాష్ కు చెల్లించిన నగదు	9,500
9. సూరికి సరుకు వాపసులు	600
10. సూరికి చెల్లించిన నగదు	6,400
11. సొంతవాడకాలు	2,000
12. సొంతానికి వాడుకున్న సరుకు	1,000
13. బాంకు నుండి తీసిన నగదు	40,000
14. ప్రసాద్ కు అమ్మి సరుకు	10,000
15. ప్రసాద్ నుండి సరుకు వాపసులు	1,000
16. ప్రసాద్ నుండి వచ్చిన నగదు ఇచ్చిన డిస్కాంట్	8,800
	200

17	జీతాలు చెల్లింపు	1,000
18	వేతనాల చెల్లింపు	500
19	వచ్చిన ఆదై	900
20	వచ్చిన కమీషన్	1,200
21	అమ్మకాలు	3,000

3. ఈ క్రింది వ్యవహారాలకు చిట్టా-చదువుల వ్రాయండి.

2003

రూ.

మే	1	మూలధనం క్రింద తెచ్చినవి :	
		ఫర్నిచర్	20,000
		భూమి, భవనాలు	80,000
		స్టాంబు యంత్రాలు	30,000
		నగదు	10,000
		సరుకు	10,000
"	2	బాంకులో వేసిన నగదు	2,000
"	3	రాజన్ నుండి అరువుకు కొన్న సరుకు	3,000
"	4	అనిల్ కు అమ్మిన సరుకు	5,000
"	5	అగస్తీకి నగదుకు అమ్మిన సరుకు	4,000
"	6	రాజన్ కు వాపసులు	100
"	7	రాజన్ కు చెల్లించిన నగదు	2,800
		డిస్కౌంట్	100
"	8	నరసింహం కు అమ్మిన సరుకు	6,000
"	9	నరసింహం నుండి వాపసులు	500
"	10	నరసింహం నుండి వచ్చిన నగదు	5,300
		డిస్కౌంట్	200
"	19	బాంకు నుండి తెచ్చిన ఆప్పు	4,000
"	12	చంద్రశేఖర్ కు ఇచ్చిన ఆప్పు	3,000
"	13	వచ్చిన వడ్డీ	100
"	14	వచ్చిన కమీషన్	300
"	15	ప్రకటన ఖర్చులు	1,000
"	16	రవాణా ఖర్చులు	800
"	17	భీమా ప్రీమియం	200
"	18	ముద్రణ, స్టేషనరీ	105
"	19	ట్రైప్ రైటర్ కొనుగోలు	5,000
"	20	బాంకు నుండి తెచ్చిన నగదు	1,800
"	21	శివ నుండి వచ్చిన చెక్కు	3,000
"	22	ఆర్జున్ కు ఇచ్చిన చెక్కు	2,000
"	23	వవన్ కు నగదుకు అమ్మిన సరుకు	5,000

4. ఈ క్రింది వ్యవహారాలకు చిట్టాలో పద్దులు వ్రాయండి.

2002		రూ.
అక్టోబర్	1 మూలధనంగా తెచ్చినవి :	
	భవనాలు	50,000
	యంత్రాలు	50,000
	ఫర్నిచర్	10,000
	ఋణరగిస్తులు	20,000
	వసూలు హుండీలు	30,000
	ఋణదాతలు	20,000
	3 కారు కొనుగోలు	10,000
	4 సరుకు కొనుగోలు	6,000
	5 నగదుకు కొన్న సరుకు	3,000
	6 కారు అమ్మకం	10,000
	7 సరుకు అమ్మకం	4,000
	8 సావిత్రికి అమ్మిన సరుకు	5,000
	9 రమ్యకృష్ణకు అమ్మిన సరుకు	6,000
	10 సావిత్రీ నుండి వాపసులు	500
	11 రమ్యకృష్ణ నుండి వాపసులు	400
	12 కృష్ణవంశీ నుండి కొన్న సరుకు	3,000
	13 విద్యుత్ శక్తి ఖర్చులు	500
	14 టెలిఫోన్ ఖర్చులు	600
	15 మునాఫ్ నుండి వచ్చిన నగదు	2,900
	ఇచ్చిన డిస్కౌంట్	100
	16 సాంబశివరావుకు చెల్లించిన నగదు	3,800
	వచ్చిన డిస్కౌంట్	200
	17 రమేష్ నుండి వచ్చిన కమీషన్	500
	18 కిషోర్ కు చెల్లించిన నగదు	2,000
	19 సురేష్ నుండి తెచ్చిన అప్పు	3,000
	20 నాగరాజుకు ఇచ్చిన అప్పు	4,000

రచయిత

తాడిబోయిన నాగేశ్వరరావు

ఆవర్ణం (LEDGER)

ఉద్దేశ్యాలు (Objectives) : ఈ అధ్యాయం చదవడం వలన మీరు

1. ఆవర్ణం అంటే ఏమిటి?
2. ఒకే తరహా వ్యవహారాలను ఒక చోటికి చేర్చడం యొక్క ఆవశ్యకత ఏమిటి?
3. ఖాతా అంటే ఏమిటి?
4. ఆవర్ణం యొక్క ప్రయోజనాలు ఏమిటి?
5. చిట్టాలోని పద్దులను ఆవర్ణం ఖాతాలోనికి ఏవిధంగా నమోదు చేస్తారు?
6. ఖాతాలు ఏవిధంగా నిల్వలు తేల్చబడతాయి, అనే విషయాలు తెలుసుకొనగలరు.

నిర్మాణము లేదా ముఖ్యాంశాలు (Structure) :

- 4.1 ఆవర్ణం - విషయ పరిచయం
 - 4.2 ఖాతా ఆకృతి
 - 4.3 చిట్టా పద్దులను ఆవర్ణంలోనికి నమోదు చేయు విధానం
 - 4.4 ఖాతాల నిల్వలు తేల్చే విధానం
 - 4.5 ఆవర్ణంలో ఖాతాలు తయారు చేస్తున్నప్పుడు గుర్తుంచు కొనవలసిన విషయాలు.
 - 4.6 ఆవర్ణం వలన ప్రయోజనాలు.
 - 4.7 ఖాతాలు - నిల్వలు
 - 4.8 సారాంశము
 - 4.9 ఉదాహరణలు
 - 4.10 ప్రశ్నలు
 - 4.11 అభ్యాసాలు
- 4.1 విషయ పరిచయం :

వ్యాపార వ్యవహారాలను ప్రప్రథమముగా "చిట్టా" అనే పుస్తకంలో వ్రాస్తారు. "ఆవర్ణం" అనేది రెండవ పుస్తకం. చిట్టాలో పద్దుల రూపంలో వ్రాసిన అన్ని వ్యవహారాలను "ఆవర్ణం"లో నమోదు చేస్తారు. చిట్టాలో పద్దులను తేది వారిగా ఒకదాని తరువాత మరొకటి వ్రాస్తారు. చిట్టా పద్దులలో అన్ని రకాల వ్యవహారాలు కలగాపులంగా కలసి ఉంటాయి. ఈ విధంగా అన్ని రకములు వ్యవహారాలకు సంబంధించిన చిట్టా పద్దులు కలసిపోయి ఉండడం వలన వ్యాపార ఫలితం అనగా లాభనష్టాలు కనుగొనడం, ఎవరెవరు ఎంత బాకీ ఉన్నదీ తెలుసుకోవడం, వ్యాపారపు ఆర్థిక పరిస్థితి తెలుసుకోవడం కష్టం. అందుచేత తేదివారీగా చిట్టాలో వ్రాయబడిఉన్న వ్యవహారాలను వ్యవహారాల వారీగా విభజించి ఒకే తరహా వ్యవహారాలు అన్నియు ఒక చోటుకు చేరుస్తారు. ఆ విధంగా చేర్చే పుస్తకాన్ని ఆవర్ణం అంటారు. ఉదాహరణకు - చిట్టాలో అనేక చోట్ల వ్రాయబడి ఉన్న కొనుగోళ్ళు అన్నియు ఒక చోటుకు, అమ్మకాలు అన్నియు ఒక చోటుకు, నగదు అంతయూ ఒక చోటుకు తెస్తారు. ఇలా చేయడం వలన మొత్తం కొనుగోళ్ళు, మొత్తం అమ్మకాలు; మొత్తం ఖర్చులు; మొత్తం ఆదాయాలు; మొత్తం ఆస్తులు; అప్పులు స్పష్టంగా తెలుస్తాయి. దాని వలన కావలసిన ఫలితాన్ని తెలుసుకోవడం తేలికవుతుంది.

ప్రతి వ్యాపారస్తుడు తన రోజువారీ వ్యాపారంలో అనేకమంది వ్యక్తులతో వ్యాపారవ్యవహారాలను చేస్తూ ఉంటాడు. ఇతర వ్యక్తులకు సరుకు అరువుపై అమ్మవచ్చును లేదా ఇతర వ్యక్తుల నుండి అరువుపై సరుకు కొనుగోలు చేయవచ్చును. ఇటువంటి వ్యవహారాల వలన వ్యాపారస్తునికి (సంస్థకు) అనేకమంది వ్యక్తులతో లేదా సంస్థలతో ప్రత్యక్ష సంబంధ మేర్పడుతుంది. అంతే గాక వ్యాపారానికి ఉపయోగించే భవనాలు, యంత్రాలు, పన్నివర్ మొదలైన ఆస్తులు సమకూర్చుకొంటాడు. వ్యాపార నిర్వహణకు కొన్ని ఖర్చులు చెల్లిస్తాడు. కొన్ని ఆదాయాలు వస్తాయి. పైన వివరించిన విధంగా ప్రతివ్యాపార సంస్థకు ప్రధానంగా మూడు విషయాలు జరుగుతాయి.

1. వ్యక్తులతో సంబంధం, 2. ఆస్తులను కలిగి ఉండడం, 3. ఖర్చులు చెల్లించడం, ఆదాయాలు రావడం.

ఈ మూడు విషయాలకు సంబంధించిన ప్రతి అంశానికి విడివిడిగా తగిన రీతిలో పుస్తకాలలో వేరు వేరుగా వ్రాయవలె. ఎందుచేతనంటే ఒక వ్యక్తితో చేసిన వ్యవహారాల వలన, అతను సంస్థకు బాకీ ఉన్నాడా? లేక సంస్థ తానే అతనికి బాకీ ఉన్నదా? ఎంత?

అదే విధంగా సంస్థలో ఏదైనా ఒక తేదీన ఉన్న ఆస్తుల విలువ ఎంత? వివిధ అంశాల క్రింద ఖర్చులు ఎంతెంత? ఏవి అంశాలపై ఆదాయం ఎంత వచ్చింది? అనే విషయాలను వివరంగా తెలుసుకోవడానికి ఒక్కొక్క అంశానికి సంబంధించిన విషయాలన్నింటినీ ఒక చోట పొందుపరచవలె. అప్పుడు ఒక నిర్ణీత కాలానికి ఒక అంశానికి సంబంధించిన వ్యవహారాలన్నింటినీ ఒక చోటుకు తెచ్చినట్లవుతుంది. దానిని ఖాతా (Account) అంటారు. ఉదాహరణకు శ్రీరాంతో జరిపిన వ్యవహారాలన్నింటినీ చిట్టాలో వేరు వేరు చోట్ల పద్దుల రూపంలో వ్రాయబడిన వాటిని ఒక చోట పొందుపరిస్తే దానిని "శ్రీరాంఖాతా" అంటారు. నగదు అనే ఆస్తికి సంబంధించిన వ్యవహారాలన్నియు చిట్టాలో అనేక చోట్ల వ్రాయబడి ఉంటాయి. వాటన్నింటినీ ఒక చోటుకు చేరిస్తే దానిని 'నగదు ఖాతా' అంటారు. సంస్థ సంవత్సరంలో అనేక సార్లు సరుకు కొనుగోలు చేస్తుంది. ఈ కొనుగోళ్ళకు సంబంధించిన చిట్టా పద్దులు చిట్టాలో అనేకచోట్ల వ్రాయబడి ఉంటాయి. వీటన్నింటినీ ఒక చోటుకు చేరిస్తే దానిని "కొనుగోలు ఖాతా" అంటారు. సంవత్సరంలో మొత్తం కొనుగోళ్ళు ఎంత? అనే విషయం కూడా తెలుస్తుంది. అదే విధంగా అమ్మకాలకు సంబంధించిన చిట్టా పద్దులు చిట్టాలో అనేక చోట్ల వ్రాయబడి వుంటాయి. వీటినిన్నింటినీ ఒక చోటుకు చేర్చితే దానిని 'అమ్మకాల ఖాతా' అంటారు. సంవత్సరంలో మొత్తం అమ్మకాలు ఎంత? అనే విషయం తెలుస్తుంది. సంస్థకు వచ్చిన వడ్డీలకు సంబంధించిన వ్యవహారాలను అన్నింటినీ ఒక చోట వ్రాస్తే దానిని "వచ్చిన వడ్డీ ఖాతా" అంటారు. సంస్థ సంవత్సరం పొడవునా చెల్లించిన జీతాలనన్నింటినీ ఒక చోట పొందు పరిస్తే దానిని "జీతాల ఖాతా" అంటారు. ఈ విధంగా "నిర్దిష్టమైన కాలానికీ, వ్యక్తులకు, ఆస్తులకు, ఖర్చులకు, ఆదాయాలకు సంబంధించిన పద్దుల శోధనానుక్రమణం నుండి వచ్చిన నివేదికను ఖాతా అంటారు. ఇటువంటి అనేక ఖాతాలు కలిగి ఉన్న పుస్తకాన్ని "ఆవర్ణా" (Ledger) అంటారు. ఆవర్ణా నుండి "ఖాతాల సంపుటి" (Book of Accounts) అని అర్థం. చిట్టాలో ఒకే తరహా పద్దులు మళ్ళీ మళ్ళీ కనిపిస్తాయి. కాని ఆవర్ణాలో ఒక పేరుతో ఒకే ఖాతా ఉంటుంది. ఒకే పేరుతో రెండు చోట్ల ఖాతాలు ఉండకూడదు. చిట్టాలో వ్రాయబడిన ప్రతిఖాతా ఆవర్ణాలో తప్పనిసరిగా ఉంటుంది. చిట్టాలో లేని ఖాతా ఆవర్ణాలో ఉండదు.

4.2 ఖాతా ఆకృతి :

ప్రతి వ్యాపార వ్యవహారానికి రెండు అంశాలుంటాయి. 1. ప్రయోజనం పుచ్చుకునే అంశం (Receiving Aspect) 2. ప్రయోజనం ఇచ్చే అంశం (Giving Aspect). అకౌంటెన్సీ పరిభాషలో ప్రయోజనం పుచ్చుకునే అంశాన్ని డెబిట్ (Debit) అని, ప్రయోజనం యిచ్చే అంశాన్ని క్రెడిట్ (Credit) అని అంటారు. అందుచేత చిట్టాలో పద్దులు వ్రాసేటప్పుడు ఒక ఖాతాను డెబిట్ (Debit) చేసి, మరొక ఖాతాను క్రెడిట్ (Credit) చేస్తారు. ఈ అంశాలను రికార్డు చేయడానికి వీలుగా ఖాతా నిలుపునా రెండు భాగాలుగా వీలి ఉంటుంది. ఎడమవైపు భాగాన్ని డెబిట్ వైపు అని కుడివైపు భాగాన్ని క్రెడిట్ వైపు అని అంటారు. ఖాతా ఆకృతి క్రింది విధంగా ఉంటుంది.

చిట్టాలో క్రెడిట్ చేసిన ఖాతాను ఆవర్షాలో క్రెడిట్ చేస్తున్నప్పుడు - కుడివైపున "తేదీ" వరుసలో తేదీ వేసి వివరాల వరుసలో "By" అనే అక్షరాలతో ప్రారంభించి, చిట్టా పద్ధతిలోని డెబిట్ వరుసలో ఉన్న ఖాతా పేరు వ్రాసి, "మొత్తం" వరుసలో మొత్తమును నమోదు చేయవలె. దీనిని క్రెడిట్ చేయడం అంటారు.

పై ఉదాహరణలో : 'శ్రీరాం ఖాతా' క్రెడిట్ చేయబడింది. ఆవర్షాలో కూడా 'శ్రీరాం ఖాతా' క్రెడిట్ చేయవలె. అనగా "శ్రీరాం ఖాతా" లో కుడివైపున తేదీ వరుసలో జనవరి 3 అని వ్రాసి, వివరాల వరుసలో 'By నగదు ఖాతా' అని వ్రాసి "మొత్తం" వరుసలో రూ.1000/-లు నమోదు చేయవలె.

తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.
				జనవరి 3	By నగదు ఖాతా		1,000

ఈ విధంగా చిట్టాలోని అన్ని పద్దులను ఆవర్షాలోని ఖాతాలలోనికి నమోదు చేయవలె. చిట్టాలో ఒకసారి వచ్చిన ఖాతా మరలా రావచ్చును. అయితే ఆవర్షాలో మాత్రం ఆపేరుతో ఒకచోట మాత్రమే ఖాతాను తయారు చేయవలె. ఉదాహరణకు 'నగదు ఖాతా' ఆవర్షాలో ఒకచోట మాత్రమే ఉంటుంది. రెండు నగదు ఖాతాలు ఆవర్షాలో ఉండకూడదు. నగదు ఖాతా పేరుతో చిట్టా పద్దులు మళ్ళీ మళ్ళీ వస్తే ఆ నగదు ఖాతాలోనే నమోదు చేయవలె.

4.4 ఖాతాల నిల్వలు తేల్చే విధానము :

చిట్టాలో పద్దులన్నియు ఆవర్షాలోని ఆయా ఖాతాలలో నమోదు చేసిన తరువాత (సంవత్సరాంతానగాని, నెలాఖరునగాని) ఖాతాలు నిల్వలు తేల్చవలె. ఒక ఖాతా నిల్వ తేల్చడానికి - ఆ ఖాతా డెబిట్ వైపు మొత్తం ఎక్కువగా ఉన్నదో, క్రెడిట్ వైపు మొత్తం ఎక్కువగా ఉన్నదో గమనించి, ముందుగా ఎక్కువగా ఉన్న వైపుకూడవలె. కూడిన మొత్తాన్ని అదే వరుసలో రెండవ వైపు (తక్కువ మొత్తం ఉన్నవైపు) వేయవలె. ఆ రెండవవైపున ఎంత తక్కువగా ఉన్నదో లెక్కించి ఆతేడాను తక్కువవైపు ఉన్న అంశాల క్రిందుగా వేసి "తేల్చిన నిల్వ" (Balance C/D) అని వ్రాయవలె. ఈ విధంగా తేల్చిన నిల్వను తరువాత సంవత్సరపు ప్రారంభ తేదీకి గాని, తరువరి నెల ప్రారంభ తేదీకిగాని తీసుకువెళ్ళ వలె. దానిని తెచ్చిన నిల్వ (Balance B/D) అంటారు. అది ఖాతాకు మరల ప్రారంభ నిల్వ అవుతుంది. దానిని ఖాతాకు బయట నమోదు చేయవలె.

4.5 ఆవర్షాలో ఖాతాలు తయారు చేస్తున్నప్పుడు గుర్తుంచుకొనవలసిన విషయాలు :

ఆవర్షాలో ఖాతాలు తయారుచేసేటప్పుడు క్రింది విషయాలను గుర్తుంచుకోవాలి.

1. ఆవర్షాలో ఖాతాను ప్రారంభించినప్పుడు సుమారు ఎంతచోటు ఆఖాతాకు కావలెనో అంచనావేసుకొనవలె.
2. ఆవర్షాలో ఒక ఖాతా ఒకచోటనే ఉండవలె. అంతేగాని రెండుమూడు చోట్ల ఉండరాదు.
3. ఆవర్షాలోని ఖాతాలు ఒక దాని క్రింద (తరువాత) ఒకటి తయారు చేయవలె. ఒకదాని ప్రక్కన మరొకటి తయారు చేయకూడదు.
4. చిట్టాపద్దులను తేదీవారీగా వరుసక్రమంలో ఆవర్షాలో నమోదు చేయవలె. ముందుగా డెబిట్ అంశం నమోదు చేసి, తరువాత క్రెడిట్ అంశం నమోదు చేయవలె.
5. చిట్టాలో డెబిట్ చేసిన ఖాతాను, ఆవర్షాలో డెబిట్ చేస్తున్నప్పుడు ఖాతాలో డెబిట్ వైపున చిట్టా పద్దులోని రెండవ వరుసలో (క్రెడిట్ వరుసలో) ఉన్న పేరు వ్రాయవలె చిట్టాలో క్రెడిట్ చేసిన ఖాతాను ఆవర్షాలో క్రెడిట్ చేస్తున్నప్పుడు, ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున చిట్టాపద్దులోని మొదటి వరుసలో (డెబిట్ వరుస) ఉన్న ఖాతా పేరు వ్రాయవలె.

4.6 ఆవర్తన వలన ప్రయోజనాలు :

1. వ్యక్తిగత ఖాతాలకు సంబంధించిన మొత్తం చెల్లించవలసిన బాకీల వివరాలను మొత్తం రావలసిన బాకీల వివరాలను ఆవర్తన తెలియజేస్తుంది.
2. వ్యాపార సంస్థకు సంబంధించిన ఆదాయవ్యయాల వివరాలను తెలియజేసి, లాభనష్టాల ఖాతాను తయారు చేయడానికి ఆవర్తన సహకరిస్తుంది.
3. ఆస్తి అప్పుల వివరాలు తెలుసుకొని, ఆస్తి అప్పుల పట్టి తయారు చేయడానికి ఆవర్తన ఉపయోగపడుతుంది.
4. సంస్థకు సంబంధించిన ప్రతి కార్యకలాపాన్ని ఒక క్రమపద్ధతిలో వర్గీకరించడం జరుగుతుంది.
5. సంస్థకు సంబంధించిన ఆర్థిక సమాచారమంతా ఆవర్తనలో లభ్యమవుతుంది.
6. నిర్ణీత కాలవ్యవధిలో సంస్థకు సంబంధించిన ఆర్థిక స్థితిగతులను గురించి తెలియజేస్తుంది.
7. ఆర్థిక బడ్జెట్లను తయారు చేయడంలో ఆవర్తన ఎంతగానో ఉపకరిస్తుంది.
8. సంస్థ వ్యవహారాల మీద సంపూర్ణ నియంత్రణకు ఆవర్తన అవకాశం కల్పిస్తుంది.

4.7 ఖాతాలు - నిల్వలు

వ్యక్తిగత ఖాతాలు (Personal Accounts) : వ్యక్తిగత ఖాతాలు డెబిట్ నిల్వలు లేదా క్రెడిట్ నిల్వలు చూపవచ్చును. డెబిట్ నిల్వలు చూపే వ్యక్తి గత ఖాతాలన్నింటినీ కలిపి "బుణాగ్రస్తుల ఖాతా (Debtors Account) అంటారు. క్రెడిట్ నిల్వలు చూపే వ్యక్తిగత ఖాతాలన్నింటినీ కలిపి "బుణదాతల ఖాతా (Creditors Account) అంటారు. వ్యాపారస్తుని మూలధనం వ్యాపారానికి అప్పు. వ్యాపారస్తుని సొంత వాడకాల ఖాతా డెబిట్ నిల్వ చూపుతుంది. సొంత వాడకాల ఖాతా యొక్క డెబిట్ నిల్వ మూలధనం ఖాతాకు మళ్ళించడం ద్వారా రద్దవుతుంది. వ్యక్తిగత ఖాతాలు ఆయా వ్యక్తుల యొక్క బాకీ నిల్వలను చూపుతాయి. వ్యక్తిగత ఖాతాలో డెబిట్ నిల్వ ఉంటే - అది సంస్థకు రావలసిన మొత్తం. వ్యక్తిగత ఖాతాలో క్రెడిట్ నిల్వ ఉంటే - అది సంస్థ చెల్లించవలసిన మొత్తం.

వాస్తవిక ఖాతాలు (Real Accounts) : వ్యాపారంలో ఆస్తి ఉన్నంతకాలం ఇవి డెబిట్ నిల్వలు చూపుతాయి. ఆస్తి అమ్మగానే ఈ ఖాతాలు రద్దవుతాయి. ఆస్తి ఖాతాలో ఉన్న విలువ కంటే ఎక్కువ ధరకుగాని, తక్కువ ధరకుగాని అమ్మినప్పుడు వచ్చే వాటిని లాభనష్టాలు అంటారు.

నామమాత్రపు ఖాతాలు (Nominal Accounts) : నామమాత్రపు ఖాతాలు డెబిట్ నిల్వలు చూపవచ్చు లేదా క్రెడిట్ నిల్వలు చూపవచ్చును. ఖర్చులకు, నష్టాలకు సంబంధించిన ఖాతాలు డెబిట్ నిల్వలు చూపుతాయి. ఆదాయాలకు, లాభాలకు సంబంధించిన ఖాతాలు క్రెడిట్ నిల్వలు చూపుతాయి.

4.8 సారాంశము

వ్యాపార వ్యవహారాలను వ్యవహారాల వారీగా విభజించి ఒకే తరహా వ్యవహారాలను ఒక చోట వ్రాయడానికి ఏర్పాటు చేసిన పుస్తకాన్ని ఆవర్తన అంటారు.

ఖాతాలో పుచ్చుకునే అంశాన్ని డెబిట్ చేయడం ఇచ్చే అంశాన్ని క్రెడిట్ చేయడం జరుగుతుంది, ఒక నిర్ణీత కాలానికి ప్రతి ఖాతా నిల్వ తేల్చాలి.

ముందుగా ఎక్కువ మొత్తం ఉన్న వైపు కూడాలి. అదే మొత్తాన్ని రెండోవైపు వేసి ఎంత తక్కువ అవుతుందో లెక్కిస్తే వచ్చే మొత్తాన్ని తెల్లిన నిల్వ" అంటారు. ఆ మొత్తాన్ని తరువాత, దానికి ఎదురువైపు (అంశాలు ఎక్కువ పుస్తకవైపు) వేయడాన్ని 'తేల్చిన నిల్వ' అంటారు.

4.9 ఉదాహరణలు

ఉదాహరణ-1

క్రింది వ్యవహారాలకు చిట్టా పద్దులు వ్రాసి, ఆనధారలో నమోదు చేసి ఖాతా నిల్వలు తేల్చండి.

2003

రూ.

ఏప్రిల్ 1	శ్రీరాం రూ. 3,00,000లతో వ్యాపారం ప్రారంభించినాడు.	
2	బాలస్వామి నుండి సరుకుకొనుగోలు	1,00,000
5	బాలస్వామికి చెల్లించిన నగదు	50,000
7	ప్రసాద్ కు అమ్మిన సరుకు	80,000
10	నగదుకు సరుకు అమ్మకం	50,000
15	ప్రసాద్ నుండి నగదు వసూలు	60,000
19	రమేష్ నుండి సరుకు కొనుగోలు	40,000
23	రమేష్ కు చెల్లించిన నగదు	60,000
26	పర్మిచర్ కొనుగోలు	20,000
27	రాజేష్ కు సరుకు అమ్మకం	80,000
28	వచ్చిన కమీషన్	4,000
29	రాజేష్ నుండి వచ్చిన నగదు	40,000
30	అద్దె చెల్లింపు	2,000
30	జీతాలు	8,000

జవాబు :

చిట్టా

తేదీ	వివరాలు	LF	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
1-4-2003	నగదు ఖాతా To మూలధనం ఖాతా (మూలధనంగా నగదు తెచ్చినందుకు)	Dr	3,00,000	3,00,000
2-4-2003	కొనుగోలు ఖాతా To బాలస్వామి ఖాతా (అరువుకు సరుకు కొన్నందుకు)	Dr	1,00,000	1,00,000
5-4-2003	బాలస్వామి ఖాతా To నగదు ఖాతా (నగదు చెల్లించినందుకు)	Dr	50,000	50,000

7-4-2003	ప్రసాద్ ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (అరువుకు సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr	80,000	80,000
10-4-03	నగదు ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (నగదుకు సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr	50,000	50,000
15-4-03	నగదు ఖాతా To ప్రసాద్ ఖాతా (నగదు వచ్చినందుకు)	Dr	60,000	60,000
19-4-03	కొనుగోలు ఖాతా To రమేష్ ఖాతా (అరువుకు సరుకు కొన్నందుకు)	Dr	40,000	40,000
23-4-03	రమేష్ ఖాతా To నగదు ఖాతా (నగదు చెల్లించినందుకు)	Dr	60,000	60,000
26-4-03	పల్లివర్ ఖాతా To నగదు ఖాతా (ఆస్తి కొన్నందుకు)	Dr	20,000	20,000
27-4-03	రాజేష్ ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (అరువుకు సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr	80,000	80,000
28-4-03	నగదు ఖాతా To వచ్చిన కమీషన్ ఖాతా (ఆదాయం వచ్చినందుకు)	Dr	40,000	40,000
29-4-03	నగదు ఖాతా To రాజేష్ ఖాతా (నగదు వచ్చినందుకు)	Dr	40,000	40,000
30-4-03	అద్దె ఖాతా To నగదు ఖాతా (ఖర్చులు చెల్లించినందుకు)	Dr	60,000	60,000
30-4-03	జీతాల ఖాతా To నగదు ఖాతా (ఖర్చులు చెల్లించినందుకు)	Dr	8,000	8,000

ఆవర్ణ (LEDGER)

నగదు ఖాతా

తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.
1.4.03	To మూలధనం ఖాతా		3,00,000	5.4.03	By బాలస్వామి ఖాతా		50,000
10.4.03	To అమ్మకాల ఖాతా		50,000	23.4.03	By రమేష్ ఖాతా		60,000
15.4.03	To ప్రసాద్ ఖాతా		60,000	26.4.03	By ఫర్నిచర్ ఖాతా		20,000
28.4.03	To వచ్చిన కమీషన్ ఖాతా		4,000	30.4.03	By అద్దె ఖాతా		2,000
29.4.03	To రాజేష్ ఖాతా		40,000	30.4.03	By జీతాల ఖాతా		8,000
				30.4.03	By తేల్చిన నిల్వ		3,14,000
			4,54,000				4,54,000
1.5.03	To తెచ్చిన నిల్వ		3,14,000				

మూల ధనం ఖాతా

తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.
30.4.03	To తేల్చిన నిల్వ		3,00,000	1.4.03	By నగదు		3,00,000
			3,00,000				3,00,000
				1.5.03	By తెచ్చిన నిల్వ		3,00,000

కొనుగోలు ఖాతా

తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.
2.4.03	To బాలస్వామి ఖాతా		1,00,000	30.4.03	By తేల్చిన నిల్వ		1,40,000
19.4.03	To రమేష్		40,000				1,40,000
			1,40,000				
1.5.03	To తెచ్చిన నిల్వ		1,40,000				

బాలస్వామి ఖాతా

తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.
5.4.03	To నగదు ఖాతా		50,000	2.4.03	By కొనుగోలు ఖాతా		1,00,000
30.4.03	To తేల్చిన నిల్వ		50,000				1,00,000
			1,00,000	1.5.03	By తెచ్చిన నిల్వ		50,000

ప్రసాద్ ఖాతా

తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.
7.4.03	To అమ్మకాల ఖాతా		80,000	15.4.03	By నగదు ఖాతా		60,000
			80,000		By తేల్చిన నిల్వ		20,000
1.5.03	To తెచ్చిన నిల్వ		20,000				80,000

అమ్మకాల ఖాతా

తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.
30.4.03	To తేల్చిన నిల్వ		2,10,000	7.4.03	By ప్రసాద్ ఖాతా		80,000
				10.4.03	By నగదు ఖాతా		50,000
				27.4.03	By రాజేష్ ఖాతా		80,000
			2,10,000				2,10,000
				1.5.03	By తెచ్చిన నిల్వ		2,10,000

రమేష్ ఖాతా

తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.
23.4.03	To నగదు ఖాతా		60,000	19.4.03	By కొనుగోలు ఖాతా		40,000
				30.4.03	By తేల్చిన నిల్వ		20,000
			60,000				60,000
1.5.03	To తెచ్చిన నిల్వ		20,000				

ఫర్మివర్ ఖాతా

తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.
23.4.03	To నగదు ఖాతా		20,000	30.4.03	By తేల్చిన నిల్వ		20,000
			20,000				20,000
1.5.03	To తెచ్చిన నిల్వ		20,000				

రాజేష్ ఖాతా

తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.
27.4.03	To అమ్మకాల ఖాతా		80,000	29.4.03	By నగదు ఖాతా		40,000
				30.4.03	By తేల్చిన నిల్వ		40,000
			80,000				80,000
1.5.03	To తెచ్చిన నిల్వ		40,000				

వచ్చిన కమీషన్ ఖాతా

తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.
30.4.03	To తేల్చిన నిల్వ		4,000	28.4.03	By నగదు నిల్వ		4,000
			4,000				4,000
				1.5.03	By తెచ్చిన నిల్వ		4,000

అద్దె ఖాతా

తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.
30.4.03	To నగదు ఖాతా		20,000	30.4.03	By తేల్చిన నిల్వ		20,000
			20,000				20,000
1.5.03	To తెచ్చిన నిల్వ		20,000				

జీతాల ఖాతా

తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.
30.4.03	To నగదు ఖాతా		80,000	30.4.03	By తేల్చిన నిల్వ		80,000
			80,000				80,000
1.5.03	To తెచ్చిన నిల్వ		80,000				

ఆర్థిక నిల్వల ఆధారంగా అంకణా (Trial Balance) తయారు చేయబడుతుంది. అంకణా తయారు చేయడం వలన అప్పటి వరకు రాసిన లెక్కల అంకగణితపు ఖచ్చితం (Arithmetical accuracy) ఋజువువుతుంది. అనగా చిట్టాలోగాని, ఆవర్తా ఖాతాల నమోదులోగాని ఖాతాల నిల్వలు తేల్చడంలో గాని తప్పులేమైనా ఉన్నాయేమో తెలుస్తుంది. అంకణా రెండు వైపులా సమానంగా ఉంటే తప్పులు లేవని భావించవచ్చును. అంకణాలో తేడా ఉంటే రాసిన లెక్కలలో తప్పులున్నాయని అర్థం. తప్పులు సవరించిన తరువాత మాత్రమే ముగింపు లెక్కలు ప్రారంభించవలె.

ఆవర్తా ఖాతాలో డెబిట్ నిల్వను అంకణాలో డెబిట్ వరుసలో నమోదు చేయవలె. ఆవర్తా ఖాతాలో క్రెడిట్ నిల్వను అంకణాలో క్రెడిట్ వరుసల్లో నమోదు చేయవలె. ఆవర్తా ఖాతాలో ఏ నిల్వ లేకపోతే, అలాంటి ఖాతాలను వదిలివేయవలె. అంకణా గురించి "అంకణా" అనే పాఠంలో వివరంగా చర్చించబడింది.

పై ఉదాహరణకు అంకణా ఇలా ఉంటుంది.

వరుస సంఖ్య	వివరాలు	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
1	నగదు ఖాతా	3,14,000	
2	మూలధనం ఖాతా		3,00,000
3	కొనుగోలు ఖాతా	1,40,000	
4	ఋణదాతల ఖాతా - (బాలస్వామి)		50,000
5	ఋణగ్రస్తుల ఖాతా - ప్రసాద్	20,000	
6	- రమేష్	20,000	
7	- రాజేష్	40,000	
8	అమ్మకాల ఖాతా		210,000
9	ఫర్నిచర్ ఖాతా	20,000	
10	వచ్చిన కమీషన్ ఖాతా		4,000
11	అద్దె ఖాతా	2,000	
12	జీతాల ఖాతా	8,000	
		5,64,000	5,64,000

4.10 ప్రశ్నలు

a) సంగ్రహరూప ప్రశ్నలు (Short Answer Questions)

1. ఖాతా అనగా నేమి? వివరించండి?
2. ఆవర్ణా అంటే ఏమిటి?
3. నమోదు చేయడం గురించి వివరించండి?
4. నిల్వలు తేల్చడం గురించి వివరించండి?

b) వ్యాసరూప ప్రశ్నలు (Essay Questions)

1. ఆవర్ణా అంటే ఏమిటి? ఆవర్ణాలో నమోదు ఎట్లా చేస్తారు?
2. ఆవర్ణా ఆవశ్యకతను వివరించి, ఆవర్ణా వలన చేకూరే ప్రయోజనాలను వివరించండి?
3. ఖాతాలు నిల్వలు తేల్చడమంటే ఏమిటి? నిల్వలు తేల్చే విధానాన్ని వివరించండి?

.11 అభ్యాసాలు

1. క్రింది వ్యవహారాలకు చిట్టా పద్దులు వ్రాసి ఆవర్ణాలో నమోదు చేసి ఖాతా నిల్వలు తేల్చండి?

2003

రూ.

మార్చి	1	మూలధనంగా తెచ్చిన నగదు	75,000
	2	బ్యాంకులో తీసిన నగదు	20,000
	3	నగదుపై కొన్న సరుకు	16,000
	4	కుమార్ వద్ద కొన్న సరుకు	23,000
	7	కుమార్ కు వాపసు చేసిన సరుకు	500
	10	నగదు అమ్మకాలు	40,000
	16	రాజేష్ వద్ద కొన్న సరుకు	13,000
	19	వికాస్ కు అమ్మిన సరుకు	15,000
	23	వికాస్ వాపసు చేసిన సరుకు	2,000
	26	సొంత వాడకాలు	3,000
	27	వచ్చిన అద్దె	150
	31	అద్దె క్రింద చెల్లించినది	500

2. క్రింది వ్యవహారాలకు చిట్టా పద్దులు వ్రాసి ఆవర్ణాలో నమోదు చేసి ఖాతా నిల్వలు తేల్చండి?

2003

రూ.

జనవరి	1	మూలధనంగా తెచ్చిన నగదు	65,000
	4	నగదు కొనుగోళ్లు	20,000
	8	సోలంకీ వద్ద కొన్న సరుకు	16,000
	10	సోలంకీకి వాపసు చేసిన సరుకు	2,000
	19	సోలంకీకి చెల్లించిన నగదు	10,000
	25	గోవర్ధన్ కు అమ్మిన సరుకు	29,500
	26	గోవర్ధన్ వాపసు చేసిన సరుకు	1,500
	27	వచ్చిన డిస్కాంట్	850
	29	చెల్లించిన వడ్డీ	500
	30	సొంత వాడకాలు	400
	31	జీతాలు చెల్లింపు	5,000
	31	బ్యాంకులో వేసిన నగదు	6,000

	31	జీతాలు చెల్లింపు	5,000
	31	బ్యాంకులో వేసిన నగదు	6,000
3. క్రింది వ్యవహారాలకు చిట్టా పద్దులు వ్రాసి ఆనర్జా వ్రాసి చూపండి?			
2003			రూ.
జనవరి	1	సామంత్ రూ. 75,000 మూల దనంతో వ్యాపారం ప్రారంభించాడు.	
	5	నగదుపై కొన్న సరుకు	7,500
	6	ప్రభు వద్ద కొన్న సరుకు	4,000
	9	బ్యాంకులో వేసిన నగదు	8,500
	10	విమ్లకు అమ్మిన సరుకు	8,000
	18	కులశేఖర్ కు చెల్లించిన నగదు	4,000
	23	చెక్కు ద్వారా చెల్లించిన కమీషన్	1,500
	24	బ్యాంకు నుంచి తీసిన నగదు	2,000
	31	చెక్కు ద్వారా చెల్లించిన జీతాలు	1,000
	30	సొంత వాడకాలు	400
	31	జీతాలు చెల్లింపు	5,000
	31	బ్యాంకులో వేసిన నగదు	6,000
4. క్రింది వ్యవహారాలకు చిట్టా పద్దులు వ్రాసి, ఆనర్జాలో వమోదు చేసి నిల్వలు తేల్చండి?			
2002			రూ.
జనవరి	1	వ్యాపారం ప్రారంభించడానికి కిరణ్ తెచ్చిన మూలదనం	5,00,000
	2	బ్యాంకులో వేసిన నగదు	4,00,000
	3	నగదుపై సరుకు కొనుగోలు	40,000
	4	బ్యాంకు నుండి తెచ్చిన నగదు	3,00,000
	5	పర్మిషన్ కొనుగోలు	10,000
	6	ట్రైపు రైటర్ కొనుగోలు	30,000
	7	శ్యామ్ కు అమ్మిన సరుకు	50,000
	9	మోహన్ కు అమ్మిన సరుకు	70,000
	11	చెన్నయ్యకు అమ్మిన సరుకు	1,00,000
	13	శరత్ నుండి కొన్న సరుకు	30,000
	16	చక్రపాణి నుండి కొన్న సరుకు	40,000
	17	అనంత్ నుండి కొన్న సరుకు	50,000
	18	నగదుకు అమ్మిన సరుకు	70,000
	19	శ్యామ్ నుండి సరుకు వాపసులు	5,000
	20	మోహన్ నుండి సరుకు వాపసులు	7,000
	21	చెన్నయ్య నుండి సరుకు వాపసులు	10,000
	23	శరత్ కు సరుకు వాపసులు	3,000
	24	చక్రపాణికి సరుకు వాపసులు	4,000
	25	అనంత్ కు సరుకు వాపసులు	5,000
	26	సొంత వాడకాలు	10,000
	27	జీతాలు	20,000
	28	యంత్రాల కొనుగోలు	30,000
	29	అద్దె	10,000
	30	వచ్చిన కమీషన్	30,000
	31	వచ్చిన వడ్డీ	20,000

రచయిత

డా. బి. బి. నాగేశ్వరరావు

సహాయక చిట్టాలు (SUBSIDIARY BOOKS)

ఉద్దేశ్యాలు (Objectives):

ఈ అధ్యయనం చదవడం ద్వారా మీరు క్రింది విషయములు తెలుసుకోగలుగుతారు.

1. సహాయక చిట్టాలు, అర్థము, ఆవశ్యకత
2. సహాయక చిట్టాలలో వివిధ రకాలు.

నిర్మాణము లేదా ముఖ్యాంశాలు (Structure):

- 5.1 సహాయక చిట్టాల అర్థము, ఆవశ్యకత
- 5.2 సహాయక చిట్టాల ఉపయోగము
- 5.3 సహాయక చిట్టాల విభజన
- 5.4 తెలుసుకోవలసిన ముఖ్యాంశాలు
 - 5.4.1. డెబిట్ నోట్
 - 5.4.2. క్రెడిట్ నోట్
 - 5.4.3. డిస్కాంటు
- 5.5. సహాయక చిట్టాలు వ్రాసే పద్ధతి
- 5.6 సారాంశం
- 5.7 ప్రశ్నలు
- 5.8 అభ్యాసాలు
- 5.1 సహాయక చిట్టాల అర్థము, ఆవశ్యకత :

వ్యాపార వ్యవహారాలను ముందుగా పద్దుల రూపములో చిట్టాలో వ్రాసి తదుపరి ఆవర్ణా ఖాతాలలో నమోదు చేస్తారు. ఇలా చేయడం వలన శ్రమ, వ్యయము ఎక్కువగా అవసరము అవుతాయి. బారీ వ్యాపార సంస్థలు చిట్టా పద్దులను వ్రాయకుండా వాటి స్థానములో సహాయక చిట్టాలను వ్రాస్తాయి. సహాయక చిట్టాలనే 'తొలి పద్దు' పుస్తకాలని కూడా అంటారు. చిన్న వ్యాపార సంస్థలు సహాయక చిట్టాలకు బదులుగా చిట్టా మరియు ఆవర్ణాలను వ్రాస్తాయి.

5.2 సహాయక చిట్టాల ఉపయోగము :

పెద్ద వ్యాపార సంస్థలలో అనేక వ్యవహారాలు భారీ సంఖ్యలో జరుగుతూ వుంటాయి. వీటిని న్నింటిని చిట్టాలోను మరియు ఆవర్ణా ఖాతాలలోను వ్రాయడం వలన అధిక ప్రయాస, కాల వ్యయము జరుగుతుంది. సహాయక చిట్టాలలో వ్యాపార వ్యవహారాలను కొన్ని తరగతులుగా విభజించి, ఒక్కొక్క తరగతిని ఒక్కొక్క ప్రత్యేక పుస్తకములో వ్రాస్తారు. ఈ పద్ధతిలో శ్రమ, కాలము, వ్యయము ఆదా చేయడానికి అవకాశముంటుంది. పనిని వభజించి, ఒక్కొక్క పనిని ఒకరికి అప్పగించడం వలన శ్రమ విభజన ప్రయోజనాలను పొందవచ్చు. స్వేచ్ఛనరీ వ్యయాన్ని తగ్గించవచ్చు. విడివిడిగా పుస్తకాలు వుండడంవల్ల తప్పులు దొర్లినప్పుడు తేలికగా తనిఖీ చేసుకోవచ్చు.

5.3 సహాయక చిట్టాల విభజన :

వ్యాపార వ్యవహారాలను ప్రాథమికముగా రెండు రకాలుగా విభజిస్తారు.

- a) నగదు వ్యవహారాలు b) ఆరువు వ్యవహారాలు.

నగదు వ్యవహారాలను నగదు చిట్టాలో నమోదు చేసి, అరువు వ్యవహారాలను ఇతర సహాయక చిట్టాలలో నమోదు చేస్తారు. సహాయక చిట్టాలు మొత్తము ఎనిమిది రకాలు.

1. కొనుగోలు చిట్టా (Purchases Book)
2. అమ్మకాల చిట్టా (Sales Book)
3. కొనుగోలు వాపసుల చిట్టా (Purchases Returns Book)
4. అమ్మకాల వాపసుల చిట్టా (Sales Returns Book)
5. వసూలు హుండీల చిట్టా (Bills Receivable Book)
6. చెల్లింపు హుండీల చిట్టా (Bills Payable Book)
7. నగదు చిట్టా (Cash Book)
8. అసలు చిట్టా (Journal Proper)

5.4 సహాయక చిట్టాలను తయారుచేయడానికి ముందుగా క్రింది అంశాలపై అవగాహన కలిగి వుండాలి.

5.4.1. డెబిట్ నోట్ (Debit Note):

అరువుకు సరుకును కొనుగోలు చేసి, తదుపరి అందులో కొంత సరుకును వాపసు చేసినప్పుడు, తయారుచేసే పత్రాన్ని డెబిట్ నోట్ లేదా ఖర్చు పత్రము అంటారు. ఇందులో వాపసు చేసే సరుకు వివరాలు, వాపసు చేయబడిన వారి పేరు, సరుకు విలువ వాపసుకు కారణాలను పేర్కొంటారు. దీనిని వాపసుచేసే సరుకుతోపాటు అమ్మకందారునికి షంపుతారు.

5.4.2. క్రెడిట్ నోట్ (Credit Note):

అరువుకు సరుకును అమ్మిన తదుపరి, ఆ సరుకులో కొంత వాపసు వచ్చినప్పుడు, వ్రాసే పత్రాన్ని క్రెడిట్ నోట్ లేదా జమ పత్రము అంటారు. ఇందులో వాపసు వచ్చిన సరుకు వివరాల విలువ, వాపసు చేసిన వారి పేరు ఉంటాయి.

5.4.3. డిస్కాంట్లు (Discount):

వ్యాపారములో డిస్కాంట్లు లేదా వట్టము ఇచ్చి పుచ్చుకోవడం సర్వ సాధారణముగా జరుగుతుంటుంది. ఈ డిస్కాంట్లు రెండు రకాలు 1. వర్తకపు డిస్కాంట్లు (Trade discount) 2. నగదు డిస్కాంట్లు (Cash discount).

1. వర్తకపు డిస్కాంట్లు (Trade discount) :

ఉత్పత్తిదారు, టోకు వర్తకునికి వ్యతిరేకము టోకు వర్తకుడు, చిల్లర వర్తకునికి కేటలాగు ధరలపై ఇచ్చే డిస్కాంట్లను వర్తకపు డిస్కాంట్లు అంటారు. ధరల పట్టాలో పేర్కొన్న ధరలో ఇచ్చే తగ్గింపునే వర్తకపు డిస్కాంట్లుగా పరిగణిస్తారు. దానివలన సరుకును ధరల పట్టాలో వున్న ధరకు అమ్మే సౌకర్యము కలగుతుంది. ఇన్వాయిస్లో ఈ వర్తకపు డిస్కాంట్లను తగ్గించి మిగిలిన మొత్తాన్ని చూపుతారు. కాబట్టి వర్తకపు డిస్కాంట్లు ఖాతాలలో కనపడదు.

2. నగదు డిస్కాంట్లు (Cash discount) :

అరువు అమ్మకాల తాలూకు డబ్బు సకాలములో వసూలు అయినపుడు ఋణదాత, ఋణగ్రస్తునికి ఇచ్చే తగ్గింపును నగదు డిస్కాంట్లు అంటారు. ఇది ఋణదాతకు ఖర్చు అంశము మరియు ఋణగ్రస్తునికి ఆదాయపు అంశము అవుతుంది. నగదు పుస్తకములో ఇచ్చిన డిస్కాంట్లను డెబిట్ వైపున, వచ్చిన డిస్కాంట్లను క్రెడిట్ వైపున చూపుతారు.

5.5 సహాయక చిట్టాలను వ్రాసే పద్ధతి :

సహాయక చిట్టాలను ఎనిమిది రకాలుగా విభజించవచ్చు. ఒక్కొక్క రకమైన సహాయక చిట్టాను ఏ విధంగా తయారుచేస్తారో తెలుసుకుందాము.

5.5.1. కొనుగోలు చిట్టా లేదా పుస్తకము :

ఈ చిట్టాలో అరువుకు కొనుగోలు చేసిన సరుకు తాలూకు వివరాలను మాత్రమే వ్రాస్తారు. నగదు కొనుగోళ్ళు మరియు ఆస్తుల కొనుగోళ్ళను రికార్డు చేయరు. ఈ చిట్టా వెరశిని కొనుగోలు ఖాతా డెబిట్ వైపుకు మళ్ళిస్తారు. విడి మొత్తాలలో విక్రయ దాఖలా ఖాతాకు క్రెడిట్ వచ్చును. ఈ చిట్టా నమూనా క్రింది విధముగా ఉంటుంది.

కొనుగోలు చిట్టా

తేదీ	వివరాలు	వచ్చిన ఇన్వాయిస్ సంఖ్య	ఆవర్తా పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.

వ్యవహారాలను నమోదు చేసే పద్ధతి :

1. మొదటి వరుసలో వ్యవహారపు తేదీని నమోదు చేయాలి.
2. రెండవ వరుసలో (వివరాల వరుసలో) అరువుపై అమ్మిన వ్యక్తి / సప్లయ్ దారు పేరు వ్రాయాలి.
3. సప్లయ్ దారు పంపిన ఇన్వాయిస్ సంఖ్యను మూడవ వరుసలో వ్రాయాలి.
4. చివరి వరుసలో కొనుగోళ్ళ నికర మొత్తాన్ని (వర్తకపు డిస్కాంటు పోను) వ్రాయాలి.

5.5.2. అమ్మకాల చిట్టా లేదా పుస్తకము :

ఈ చిట్టాలో అరువుకు అమ్మిన సరుకు తాలూకు వివరాలను మాత్రమే వ్రాస్తారు. ఈ చిట్టాలో నగదు అమ్మకాలు మరియు ఆస్తుల అమ్మకాలను రికార్డుచేయరు. ఒక నిర్ణీత కాలం తర్వాత ఈ చిట్టాలోని మొత్తాన్ని అమ్మకాల ఖాతాకు క్రెడిట్ చేసి క్రయ దారుల ఖాతాలకు విడివిడిగా డెబిట్ చేస్తారు. అమ్మకాల చిట్టా క్రింది విధంగా వుంటుంది.

అమ్మకాల చిట్టా

తేదీ	వివరాలు	పంపిన ఇన్వాయిస్ సంఖ్య	ఆవర్తా పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.

వ్యవహారాలను నమోదు చేసే పద్ధతి :

1. మొదటి వరుసలో అమ్మకపు వ్యవహారాల తేదీని నమోదు చేయాలి.
2. రెండవ వరుసలో సరుకు కొనుగోలుదారుని పేరు వ్రాయాలి.
3. మూడవ వరుసలో సరుకు అమ్మినప్పుడు పంపి ఇన్వాయిస్ సంఖ్య వెయ్యాలి.
4. నాలుగవ వరుసలో నికర అమ్మకాల మొత్తాన్ని నమోదు చేయాలి.

5.5.3. కొనుగోలు వాపసుల చిట్టా:

అరువుకు కొన్న సరుకు ఆర్డరు ప్రకారము లేనపుడు లేదా నాణ్యత లోపించినపుడు లేదా ఇతర కారణాల వలన కొనుగోలుదారుడు అమ్మకపు దారునికి సరుకు వాపసుచేయవచ్చు. వీటినే కొనుగోలు వాపసులు లేదా పంపిన వాపసులు అంటారు. ఇటువంటి వాపసులు రికార్డు చేయడానికి ప్రత్యేకముగా వ్రాసే పుస్తకాన్ని "కొనుగోలు వాపసులు చిట్టా లేదా కొనుగోలు వాపసుల పుస్తకము అంటారు. ఈ చిట్టాతోపాటుగా డెబిట్ నోట్‌ను తయారుచేసి ఋణదాతకు పంపుతారు. ఈ చిట్టా వెరళిని కొనుగోలు వాపసుల ఖాతాకు క్రెడిట్ చేసి విక్రయ దారుల ఖాతాను విడివిడిగా డెబిట్ చేస్తారు. ఈ చిట్టా నమూనా క్రింది విధముగా ఉంటుంది.

కొనుగోలు వాపసుల చిట్టా

తేదీ	వివరాలు	డెబిట్ నోట్ సంఖ్య	ఆవర్తా పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.

వ్యవహారాలను నమోదు చేసే పద్ధతి :

1. మొదటి వరుసలో వ్యవహారపు తేదీని నమోదు చెయ్యాలి.
2. రెండవ వరుసలో సరుకు అమ్మకందారు / సప్లయ్‌దారు పేరు వ్రాయాలి.
3. మూడవ వరుసలో డెబిట్ నోట్ సంఖ్యను నమోదు చెయ్యాలి.
4. నాలుగవ వరుసలో వాపసు పంపిన సంఖ్యను నమోదు చెయ్యాలి.

5.5.4. అమ్మకాల వాపసుల చిట్టా :

అరువుకు సరుకును అమ్మిన తదుపరి నాణ్యత సరిగా లేనపుడు లేదా రవాణాలో పాడైనపుడు మరియు ఇతర కారణాల వలన ఆ సరుకు వాపసు వచ్చే అవకాశముంది. ఇటువంటి వాపసులను అమ్మకాల వాపసులు లేదా వచ్చిన వాపసులు అంటారు. ఇటువంటి వాపసులను రికార్డు చేయడానికి ప్రత్యేకముగా తయారుచేసే చిట్టాను "అమ్మకాల వాపసుల చిట్టా" అంటారు. అమ్మకాల వాపసుల వివరాలతో వ్రాసే నోట్‌ను క్రెడిట్ నోట్ అంటారు. ఈ చిట్టా వెరళిని అమ్మకాల వాపసుల వాపసుల ఖాతాకు డెబిట్ చేసి వ్యక్తుల ఖాతాకు విడివిడి మార్గాలతో క్రెడిట్ చెయ్యాలి. ఈ చిట్టా నమూనా క్రింది విధముగా ఉంటుంది.

అమ్మకాల వాపసుల చిట్టా

తేదీ	వివరాలు	క్రెడిట్ నోట్ సంఖ్య	ఆవర్తా పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.

5.5.5. వసూలు హుండీల చిట్టా లేదా పుస్తకము :

వ్యాపారములో అరువు కొనుగోళ్ళు, అరువు అమ్మకాలు సర్వసాధారణము. సరుకును అరువుకు అమ్మిన తరువాత అమ్మకందారు, కొనుగోలుదారు పై వ్రాసే పత్రాన్ని వసూలు హుండీ అంటారు. దీనిని కొనుగోలుదారు అంగీకరించి అమ్మకందారుకు అందజేసి, గడువు తేదీన ఆ బాకీ పరిష్కరిస్తాడు. ఈ వసూలు హుండీలను ఏప్పుడు వ్రాసినది, వాటి గడువు తేదీ, కొనుగోలుదారు పేరు, మొత్తము మొదలైన వివరాలను వ్రాసే పుస్తకాన్ని వసూలు హుండీల చిట్టా లేదా పుస్తకమని అంటారు. దీని నమూనా క్రింది విధముగా ఉంటుంది.

వసూలు హుండీల చిట్టా

వరుస సంఖ్య	హుండీ తేదీ	హుండీ వచ్చిన తేదీ	ఎవరి వద్ద నుంచి వచ్చినది	స్వీకర్త పేరు చిరునామా	హుండీ కాలము	హుండీ గడువు తేదీ	హుండీ విలువ	ఆవర్తా పుట సంఖ్య	ఎక్కడ చెల్లిస్తారు	ఏ విధంగా పరిష్కరింప బడినది	రిమార్కులు

5.5.6. చెల్లింపు హుండీల చిట్టా లేదా పుస్తకము :

అరువుకు సరుకును కొని ఒక నిర్ణీత గడువు లోపల చెల్లించేందుకు అమ్మకందారు వ్రాసిన హుండీకి అంగీకారము తెలియచేసినట్లయితే దానిని చెల్లింపు హుండీ అంటారు. ఈ హుండీలను అంగీకరించిన తేదీ, గడువు తేదీ, మొత్తము మొదలైన వివరాలతో వ్రాసే పుస్తకాన్ని చెల్లింపు హుండీల చిట్టా పుస్తకమని అంటారు. దీని నమూనా క్రింది విధముగా ఉంటుంది.

చెల్లింపు హుండీల చిట్టా

వరుస సంఖ్య	తేదీ	హుండీ ఆమో దించిన తేదీ	హుండీ గ్రహీత పేరు, చిరునామా	హుండీ కాలము	గడువు తేదీ	హుండీ విలువ	ఎక్కడ చెల్లిస్తామో	ఆవర్తా పుట సంఖ్య	రిమార్కులు

5.5.7. నగదు చిట్టా లేదా నగదు పుస్తకము :

వ్యాపార వ్యవహారాలు రెండు రకాలుగా ఉంటాయి. 1. నగదు వ్యవహారాలు 2. అరువు వ్యవహారాలు. నగదు వ్యవహారాలను రికార్డుచేయడానికి ప్రత్యేకముగా తయారుచేసే పుస్తకాన్ని నగదు చిట్టా లేదా నగదు పుస్తకము అంటారు. నగదు వసూళ్ళను డెబిట్ వైపున, నగదు చెల్లింపులను క్రెడిట్ వైపున రికార్డు చేసి ప్రస్తుత నగదు నిల్వను లెక్కిస్తారు. అన్ని రకాల నగదు వ్యవహారాలను ఇందులో వ్రాస్తారు. అందువలన ఇది తొలి పద్ధతి పుస్తకము లాంటిది. అందుకే దీనిని నగదు ఖాతా అని కూడా అంటారు.

5.5.8. అసలు చిట్టా (Journal Proper) :

పైన వివరించిన చిట్టాలలో వ్రాయడానికి వీలులేని పద్ధతులను అసలు చిట్టాలో వ్రాస్తారు.
ఉదా : మగింపు పద్దులు, సవరణ పద్దులు, బదిలీ పద్దులు, కస్టోమర్స్, ఉమ్మడి వ్యాపారాలకు సంబంధించిన పద్దులు.

ఉదాహరణ-1:

క్రింది వ్యవహారాలను ఆనంద్ పుస్తకాలలో అనవసరమైన సహాయక చిట్టాలలో సమోదు చేయండి.

2002	రూ.
జనవరి 01 'A' నుండి కొన్న సరుకు	4000
05 'X' కి చేసిన అమ్మకాలు వర్తకపు డిస్కాంటు 10%	6000
07 కొనుగోలు చేసిన సరుకు	1000
08 'A' కి వాపసు చేసిన సరుకులు	150
10 'X' వాపసు చేసిన సరుకులు	200
14 'B' నుండి కొన్న సరుకులు వర్తకపు డిస్కాంటు 10%	3000
16 ఆనంద్ నుండి 'Y' కొన్న సరుకు	4000
18 'Z' నుండి కొన్న ఫర్నిచర్	3000
24 'B' కి వాపసు చేసిన సరుకు	100
26 'Y' వాపసు చేసిన సరుకు	250

జవాబు :

కొనుగోలు చిట్టా

తేదీ	వివరాలు	ఇన్వాయిస్ సంఖ్య	మొత్తము రూ.
01-1-02	'A' ఖాతా		4000
14-1-02	'B' ఖాతా (3000-300)		2700
	(కొనుగోలు ఖాతా డెబిట్ వైపుకు మళ్ళింపు)		6700

Dr	కొనుగోలు ఖాతా	Cr
	రూ.	
	'To' వివిధాలు	6700

అమ్మకాల చిట్టా

తేదీ	వివరాలు	ఇన్వాయిస్ సంఖ్య	మొత్తము రూ.
05-1-02	'X' ఖాతా (6000-600)		5400
16-1-02	'Y' ఖాతా		4000
	(అమ్మకాల ఖాతా క్రెడిట్ వైపుకు మళ్ళింపు)		9400

Dr కొనుగోలు ఖాతా Cr

	రూ.
'By' వివిధాలు	9400

కొనుగోలు వాపసుల చిట్టా

తేదీ	వివరాలు	డెబిట్ నోట్ సంఖ్య	మొత్తము రూ.
08-1-02	'A' ఖాతా (6000-600)		150
24-1-02	'B' ఖాతా		100
	(కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా క్రెడిట్ వైపుకు మళ్ళింపు)		250

Dr కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా Cr

	రూ.
'By' వివిధాలు	250

అమ్మకాల వాపసుల చిట్టా

తేదీ	వివరాలు	క్రెడిట్ నోట్ సంఖ్య	మొత్తము రూ.
10-1-02	'X' ఖాతా		200
26-1-02	'Y' ఖాతా		250
	(అమ్మకాల వాపసుల ఖాతా డెబిట్ వైపుకు మళ్ళింపు)		450

Dr అమ్మకాల వాపసుల ఖాతా Cr

	రూ.
'By' వివిధాలు	450

Note : జనవరి 18న 'Z' నుండి కొన్ని ఇన్వాయిట్స్ అసలు చిట్టాలో వస్తుంది.

5.6. సారాంశం

సహాయ చిట్టాలలో వ్యాపార వ్యవహారాలను కొన్ని తరగతులుగా విభజించి ఒక్కొక్క తరగతిని ఒక్కొక్క ప్రత్యేక పుస్తకంలో వ్రాస్తారు. ఇందువల్ల వ్యయం తగ్గుతుంది. శ్రమ తగ్గుతుంది.

5.7. ప్రశ్నలు

a) పరిగ్రహించిన ప్రశ్నలు

1. సహాయక చిట్టాలంటే ఏమిటి? వీటి ఉపయోగాలను వ్రాయండి ?
2. డెబిట్ నోట్, క్రెడిట్ నోట్లను గురించి వివరించి, వాటి మధ్య వ్యత్యాసాలను వివరించండి ?
3. క్రింది వాటిని గురించి క్లుప్తంగా వివరించండి ?

(a) ఇన్వాయిట్ (b) వర్తకపు డిస్కాంబు (c) నగదు డిస్కాంబు

b) వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. సహాయక చిట్టలు అనగా నేమి? వాటి ప్రాముఖ్యాన్ని సోదాహరణముగా వివరించండి ?
2. వివిధ రకాల సహాయక చిట్టలను గురించి వ్రాయుము ?
3. సాధారణ నగదు చిట్టా అనగా నేమి?

5.7. అభ్యాసాలు

1. ఈ క్రింది వ్యవహారాల నుండి రాజన్ ట్రేడింగ్ కంపెనీ పుస్తకాలలో అమ్మకాల వాపసుల పుస్తకమును తయారు చేయండి?

1999

- జనవరి 2 ఒక్కొక్కటి రూ.550 ల రేటు చొప్పున 50 బస్తాల బియ్యాన్ని ప్రభాకర్ & కో వాపసు చేశారు.
- 4 ఒక్కొక్కటి రూ.750 ల రేటు చొప్పున 40 బస్తాల పంచదారను రావు & కో వాపసు చేశారు.
- 19 ఒక్కొక్కటి రూ.600 ల రేటు చొప్పున 10 డబ్బాల వేరు శనగ నూనెను శ్రీవాణి & కో వాపసు చేశారు.
- 21 రూ.400 ల సరుకును శ్రీవాణి వాపసు చేసింది.

(జవాబు : అమ్మకాల వాపసుల చిట్టా మొత్తము రూ. 63,900)

2. మార్చి 2003 నెలకు ప్రయాంక కంపెనీ వారి అమ్మకాల పుస్తకముకు రాణికి సంబంధించిన ఆనర్ణా భాతాలను తయారు చేయుము.

1999

- జనవరి 4 పారిశ్రామిక పరికరాల కంపెనీకి అరువు అమ్మకాలు
20 కుర్చీలు ఒక్కొక్కటి రూ.20
20 బల్లలు ఒక్కొక్కటి రూ.70
- 11 ప్రభుత్వ ఇంజనీరింగ్ కళాశాలకు అరువు అమ్మకాలు
15 కుర్చీలు ఒక్కొక్కటి రూ.25
25 చెక్క చిన్న స్టూఫు రూ.15
- 17 రాజా సోదరులకు నగదు అమ్మకాలు
5 బల్లలు ఒక్కొక్కటి రూ.60
- 20 బ్రిష్టల్ కంపెనీ వారికి పాత టైపు రైటర్ రూ. 1200లకు
అరువుపై అమ్మకం

(జవాబు : అమ్మకాల మొత్తము రూ. 3,750)

3. దిగువ యిచ్చిన వ్యవహారాల నుండి సహాయక చిట్టలను వ్రాయండి?

2002

జనవరి	సంఖ్య	వివరాలు	రూ.
	1	మూర్తికి అమ్మిన సరుకు	200
	5	రాము దగ్గర కొన్న సరుకు	400
	7	మోహన్ మన దగ్గర కొన్న సరుకు	600
	10	మూర్తి వాపసు చేసిన సరుకు	20
	12	రాముకు వాపసు చేసిన సరుకు	40
	15	రావు & కో మన దగ్గర కొన్న సరుకు	500
	19	మోహన్ దగ్గర నుంచి వచ్చిన వాపసు సరుకు	40

22	మధు & కో నుంచి కొన్న సరుకు	300
27	మధు & కో కు వాపసు చేసిన సరుకు	20
31	హరికి అమ్మిన సరుకు	350

(బనాబు: కొనుగోలు పుస్తకము మొత్తము రూ. 700, అమ్మకాల పుస్తకము మొత్తము రూ. 1650, కొనుగోలు వాపసు పుస్తకము మొత్తము రూ. 60, అమ్మకాల వాపసు పుస్తకము మొత్తము రూ. 60)

4. తొండవ కృష్ణ & సన్స్ వారి క్రింది వ్యాపార వ్యవహారాలను సరైన సహాయక చిట్టాలో వ్రాసి ఆవర్ణా నమోదులను చూపండి.

2002

ఏప్రియల్	1	సోహన్ కుమార్ నుంచి సరుకు కొనుగోలు	6000
	2	బ్రహ్మానంద్ కంపెనీకి అమ్మిన సరుకు	1700
	4	క్రిష్ణా ఎంపోరియమ్ కు అమ్మిన సరుకు	2000
	5	సోహన్ కుమార్ కు వాపసులు	50
	7	కృష్ణా ఎంపోరియమ్ నుంచి వాపసులు	110
	8	మూర్తి బ్రదర్స్ నుంచి కొనుగోలు	5200
	9	సుహాసిని బ్రేడర్స్ నుంచి కొనుగోలు	2100
	9	మహానంది స్టోర్స్ కు అమ్మిన సరుకులు	4350
	10	మూర్తి బ్రదర్స్ కు పంపిన వాపసులు	100
	13	సుహాసిని బ్రేడర్స్ కు చెల్లింపు	400
	14	మహానంది స్టోర్స్ చేసిన వాపసులు	100
	14	నాగినీ బ్రదర్స్ నుంచి కొనుగోళ్ళు	1500
	15	మహేష్ కు సరుకు అమ్మినది	1000
	17	నాగినీ బ్రదర్స్ చెల్లింపు	500
	17	నాగినీ బ్రదర్స్ కు వాపసులు	150
	18	సరుకు అమ్మకం	2500
	18	మారుతీ సన్స్ కు అమ్మకాలు	1500
	19	శ్రీకాంత్ నుంచి సరుకు కొనుగోలు	2700
	20	మహేష్ చేసిన సరుకు వాపసులు	170
	21	రాజేష్ కు అమ్మిన సరుకు	500
	23	శ్రీకాంత్ కు పంపిన వాపసులు	150
	24	నరేష్ కు అమ్మినది	200
	26	రాజేష్ నుంచి వాపసులు	70
	26	రాజేష్ నుంచి వసూలు	400
	27	ఫర్మిచరు మార్పు నుంచి ఫర్మిచరు కొనుగోలు	1000
	28	నరేష్ కు అమ్మిన సరుకు	300
	29	మారుతీ సన్స్ నుంచి వాపసులు	200
	30	జగదీష్ కు అమ్మిన సరుకు	1200

(జనాబు : కొనుగోలు పుస్తకము మొత్తము రూ. 17,500, కొనుగోలు వాసనుల పుస్తకము మొత్తము రూ. 450, అమ్మకాల చిట్టా మొత్తం రూ. 12,750, అమ్మకాల వాసనుల చిట్టా మొత్తం రూ. 650)

కదాపారణ 5 :

క్రింది వ్యవహారాలను ప్రసాద్ అవే వ్యాపారస్తుని కొనుగోలు పుస్తకంలో వ్రాసి, అవర్ణా నమోదు చూపండి.

2003

- జులై 1 కుమార్ నుండి కొనుగోలు
3 డజన్లు రెనాల్డ్ పేన్నులు ఒక్కొక్క దాని దర. రూ. 15
- 10 సిన్టా నుండి కొనుగోలు
5 రీముల తెల్ల కాగితాలు, రీము 1కి రూ. 150
- 15 దీనదయాళ్ నుండి కొనుగోలు
6 డజన్ల పార్లే బిస్కెట్స్ పాకెట్ 1కి రూ. 20
- 19 అరువుసై రజనీలాల్ వద్ద ఫర్నీచరు రూ. 5000
- 21 నగదుపై కొన్న డయిరీలు రూ. 250
- 31 రామ్ గోపాల్ కు 1 డజను పార్కర్ పేన్నులు విక్రయం
పేన్ను 1కి రూ. 20

(జనాబు : కొనుగోలు పుస్తకం మొత్తం రూ. 2730)

నగదు చిట్టా (CASH BOOK)

ఉద్దేశ్యాలు (Objectives) : ఈ అధ్యాయం చదవడం ద్వారా మీరు క్రింది విషయాలు తెలుసుకోగలుగుతారు.

1. నగదు చిట్టా ప్రాముఖ్యము
2. సాధారణ నగదు చిట్టా
3. నగదు, డిస్కాంట్ వరుసల నగదు చిట్టా
4. బ్యాంకు, డిస్కాంట్ వరుసల నగదు చిట్టా
5. మూడు వరుసల నగదు చిట్టా
6. చిల్లరనగదు చిట్టా

నిర్మాణము లేదా ముఖ్యాంశాలు (Structure) :

- 6.1 సాధారణ నగదు చిట్టా
- 6.2 నగదు డిస్కాంట్ వరుసల నగదు చిట్టా
- 6.3 బ్యాంకు, డిస్కాంట్ వరుసల నగదు చిట్టా
- 6.4 మూడు వరుసల నగదు చిట్టా ఆవశ్యకత
- 6.5 మూడు వరుసల నగదు చిట్టా తయారు చేసే విధానము
- 6.6 ఎదురు పద్దులు (Contra entries)
- 6.7 గమనించవలసిన ముఖ్యాంశాలు.
- 6.8 మూడు-వరుసల నగదు చిట్టా నమూనా
- 6.9 చిల్లర నగదు చిట్టా - ఆవశ్యకత
- 6.10 బయోనా భర్తీ పద్ధతి
- 6.11 చిల్లర నగదు చిట్టాను తయారు చేసే విధానము
- 6.12 చిల్లర నగదు చిట్టా నమూనా

నగదు చిట్టాల ంకాలు :

వ్యాపార సంస్థల స్థాయినిబట్టి నగదు చిట్టాలు క్రింది రకాలుగా ఉంటాయి.

- a) సాధారణ నగదు చిట్టా
- b) నగదు, డిస్కాంట్-వరుసల నగదు చిట్టా
- c) బ్యాంకు, డిస్కాంట్ వరుసల నగదు చిట్టా
- d) మూడు వరుసల నగదు చిట్టా
- e) చిల్లర నగదు చిట్టా

6.1 సాధారణ నగదు చిట్టా (General Cash Book) :

చిన్న వ్యాపార సంస్థలు కొద్ది మూలధనముతో వ్యాపారాన్ని నడుపుతూ చిన్నమొత్తాలలో వసూళ్ళు, చెల్లింపులు జరుపుతాయి. ఈ సంస్థలు బ్యాంకు ఖాతాలను నిర్వహించవు. నగదు వసూళ్ళను, చెల్లింపులను రికార్డుచేయడానికి నగదు ఖాతాను నిర్వహిస్తాయి. నగదు వసూళ్ళను డెబిట్ వైపున, నగదు చెల్లింపులను క్రెడిట్ వైపున నమోదుచేస్తాయి. ఇది తొలిపద్దు పుస్తకము. కాబట్టి ఆవర్తక ఖాతాలో నమోదు చేసే నియమమును ఇక్కడ కూడా పాటించాలి. దాని నమూనా క్రింది విధముగా ఉంటుంది.

సాధారణ నగదు చిట్టా లేదా ఖాతా

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్తక పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	ఆవర్తక పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.

ఉదాహరణ -1

క్రింది వివరాలతో సాధారణ నగదు చిట్టాను తయారుచేయండి.

2002	జనవరి	తేదీ	వివరాలు	రూ.
	1		నగదు నిల్వ	2,000
	2		సరుకు కొనుగోలు	500
	7		వచ్చిన అద్దె	400
	9		'X' కు చెల్లించినది	1500
	10		రామారావుకు చెల్లించినది	350
	12		సొంత వాడకాలు	100
	15		ప్రయాణపు ఖర్చులు	120
	18		'X' నుండి వచ్చిన నగదు	3000
	19		'A' కి చేసిన అప్పుకాలు	1600
	22		బ్యాంకు నుండి తీసుకున్న ఋణము	1000
	24		'Y' నుండి కొన్న సరుకు	800
	27		చెల్లించిన వేతనాలు	300
	29		'Y' కి చెల్లించిన నగదు	200

జవాబు :

Dr సాదారణ నగదు ఖాతా Cr

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్తన పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	ఆవర్తన పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.
2002				2002			
జనవరి 1	To తెచ్చిన నిల్వ		2000	జనవరి 2	By కొనుగోలు ఖాతా		500
7	To అద్దె ఖాతా		400	9	By X ఖాతా		1500
18	To X ఖాతా		3000	10	By రామారావు ఖాతా		350
22	To బ్యాంకు బ్యూణం ఖాతా		1000	12	By సొంతవాడకాల ఖాతా		100
				15	By ప్రయాణపుఖర్చుల ఖాతా		120
				27	By వేతనాల ఖాతా		300
				29	By Y ఖాతా		200
				31	By తెచ్చిన నిల్వ		3330
			6400				6400
1	To తెచ్చిన నిల్వ		3330				

నోటు: జనవరి 19న అరువు అమ్మకాలు జరిగినవి మరియు జనవరి 24న అరువు కొనుగోళ్ళు జరిగినవి. ఇవి నగదు పుస్తకములోకి రావు.

6.2 నగదు, డిస్కాంటు వరుసల నగదు పుస్తకము (Cash book with cash and discount columns):

ప్రతి వ్యాపారములోను నగదు డిస్కాంటును ఇవ్వడము మరియు పుచ్చుకోవడం సర్వ సాదా సాదారణము. నగదు పుస్తకములో ఇచ్చిన డిస్కాంటును డెబిట్ వైపున, వచ్చిన డిస్కాంటును క్రెడిట్ వైపున చూపుతారు. నగదు ఖాతాలో రెండు వైపులా నగదు వరుసతోపాటుగా డిస్కాంటు వరుసను కూడా చూపుతారు. కాబట్టి దానిని నగదు, డిస్కాంటు వరుసల నగదు చిట్టా లేదా రెండు వరుసల నగదు చిట్టా అంటారు. దీని నమూనా క్రింది విధముగా ఉంటుంది.

Dr రెండు వరుసల నగదు చిట్టా Cr

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్తన పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	ఆవర్తన పుట సంఖ్య	మొత్తము రూ.

ఉదాహరణ-2 :

క్రింది వ్యవహారాలను నగదు, డిస్కాంటు వరుసల నగదు చిట్టాలో నమోదు చేయుము.

2002	హాల్సీ	రూ.
	1. నగదు నిల్వ	4,500
	2. సరుకు కొనుగోళ్ళు	1,500
	4. ప్రకటనలు	

5	వచ్చిన డివిడెండ్లు	700
8	సొంత వాడకాలు	200
11	'A' నుండి వచ్చిన నగదు ఇచ్చిన డిస్కాంట్లు	1,425 75
14	'B' కి అరువుపై అమ్మకాలు	4,000
17	'C' కి చెల్లించిన నగదు వచ్చిన డిస్కాంట్లు 5%	1,900
22	నగదు అమ్మకము	2,000
24	పూర్తి పరిష్కారముగా 'B' నుండి వచ్చిన నగదు	3,800
31	'A' కి చెల్లించిన నగదు వచ్చిన డిస్కాంట్లు 5%	950

Dr రెండు వరుసల నగదు చిట్టా Cr

తేదీ	వివరాలు	అవర్ణా పుట సంఖ్య	ఇచ్చిన డిస్కాంట్ రూ.	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	అవర్ణా పుట సంఖ్య	వచ్చిన డిస్కాంట్ రూ.	మొత్తం రూ.
2002					2002				
జనవరి 1	To తెచ్చిన నిల్వ			4,500	జనవరి 2	By కొనుగోలు ఖాతా			1,500
5	To డివిడెండ్లు			700	4	By ప్రకటనలు			300
5	To A ఖాతా		75	1,425	8	By సొంత వాడకాలు			200
22	To అమ్మకాల ఖాతా			2,000	17	By C ఖాతా (1900 X 5/95)		100	1,900
23	To B ఖాతా		200	3,800	27	By A ఖాతా (1900 X 5/95)		50	950
					31	By తేల్చిన నిల్వ			7,575
			275	12,425				150	12,425
ఫిబ్రవరి 1	To తేల్చిన నిల్వ			7,575					

- నోటు : 1) మార్చి 14న అరువు అమ్మకాలు జరిగినవి. అందువల్ల అవి నగదు చిట్టాలోకి రావు.
- 2) ఇచ్చిన డిస్కాంట్లు వెరళి రూ. 275 లను ఇచ్చిన డిస్కాంట్లు ఖాతా డెబిట్ వైపు మరియు వచ్చిన డిస్కాంట్లు వెరళి రూ. 150 లను వచ్చిన డిస్కాంట్లు ఖాతా క్రెడిట్ వైపునకు మళ్ళిస్తారు. వాటికి నిల్వ తేల్చారు.
- 3) C కి రూ. 1900 చెల్లిస్తే వచ్చే డిస్కాంట్లు రూ. 5. అంటే ప్రతి రూ. 95ల చెల్లింపుపై వచ్చే డిస్కాంట్లు రూ. 5. C కి రూ. 1900 చెల్లిస్తే వచ్చే డిస్కాంట్లు ? $5/95 \times 1900 =$ రూ. 100

c) బ్యాంకు, డిస్కాంట్లు వరుసల నగదు చిట్టా (Cash book with Bank and discount columns): కొన్ని వ్యాపార సంస్థలు తమ నగదు వసూళ్ళు మరియు చెల్లింపులనన్నింటిని బ్యాంకు ద్వారా జరుపుతాయి. సంస్థకు వచ్చిన నగదు లేదా చెక్కులను వెంటనే బ్యాంకులో డిపాజిట్టు చేసినట్లు బావింది, చెల్లింపులనన్నింటిని చెక్కుల ద్వారానే చేస్తాయి. ఈ రకమైన సంస్థలు బ్యాంకు, డిస్కాంట్లు వరుసల నగదు చిట్టాను తయారుచేస్తాయి. వచ్చిన నగదు లేదా చెక్కులను డెబిట్ వైపున మరియు చెల్లింపులను క్రెడిట్ వైపున చూపుతాయి. నగదు చిట్టాలో నగదు వరుసకు బదులుగా బ్యాంకు వరుసను వ్రాస్తారు.

ఉదాహరణ-3 :

క్రింది వ్యవహారాలను బ్యాంకు, డిస్కాంట్ వరుసల వగదు పుస్తకములో వ్రాయుము.

2002		రూ.
జనవరి	1 బ్యాంకు నిల్వ	5000
	3 వగదు కొనుగోలు	400
	4 మూర్తికి వగదు అమ్మకాలు	500
	6 వగదు అమ్మకాలు	200
	7 ప్రసాదు నుండి వచ్చిన చెక్కు	195,
	ఇచ్చిన డిస్కాంట్లు	5
	10 రాజాకు ఇచ్చిన చెక్కు	290,
	వచ్చిన డిస్కాంట్లు	10
	12 రాజా నుండి వరుకుకొని ఇచ్చిన చెక్కు	300
	15 ట్రైపు రైటర్ అమ్మగా వచ్చిన వగదు	400
	18 సొంత వాడకాలు	100
	24 పెట్టుబడులపైన వచ్చిన వడ్డీ	50
	29 'X' కు చెల్లించినది	200
	31 మురళికి చెల్లించినది	500
	31 వచ్చిన కమీషన్	50

జవాబు :

Dr బ్యాంకు, డిస్కాంట్ వరుసల వగదు చిట్టా Cr

తేదీ	వివరాలు	అవర్షా పుట సంఖ్య	ఇచ్చిన డిస్కాంట్ రూ.	బ్యాంకు రూ.	తేదీ	వివరాలు	అవర్షా పుట సంఖ్య	వచ్చిన డిస్కాంట్ రూ.	బ్యాంకు రూ.
2002					2002				
జనవరి 1	To తెచ్చిన నిల్వ			5000	జనవరి 3	By కొనుగోళ్ళు			400
4	To అమ్మకాలు			500	10	By రాజా		10	290
6	To అమ్మకాలు			200	12	By కొనుగోళ్ళు			300
7	To ప్రసాదు		5	195	18	By సొంత వాడకాలు			100
15	To ట్రైపు రైటర్			400	29	By X భారా			200
24	To వడ్డీ			50	31	By మురళి			500
31	By కమీషన్			50	31	By తెచ్చిన నిల్వ			4605
			5	6395				10	6395
బ్రవరి 1				4605					

6.4 మూడు వరసల నగదు చిట్టా ఆవశ్యకత

పెద్ద తరహా వ్యాపార సంస్థలలో అనేక వ్యాపార వ్యవహారాలు నగదులో జరుగుతాయి. ఈ సంస్థలు ఖర్చులు పోగా మిగిలిన నగదును భద్రత నిమిత్తము బ్యాంకులో డిపాజిట్ చేస్తాయి. అందు నిమిత్తం బ్యాంకులో కరెంటు ఖాతాను ప్రారంభిస్తాయి. కొన్ని చెల్లింపులను కూడా బ్యాంకు ద్వారానే జరుపుతాయి. ఋణగ్రస్తుల నుండి వచ్చిన చెక్కులను బ్యాంకు ద్వారా వసూలు చేస్తాయి. అందుచేత ఈ తరహా సంస్థలు నగదు ఖాతాకు అదనముగా బ్యాంకు ఖాతాను కూడా తయారు చెయ్యాలి. ఈ రెండు ఖాతాలను విడివిడిగా తయారు చేయకుండా ఒకే చిట్టాలో నగదు వరసను, బ్యాంకు వరసను, డిస్కాంటు వరసను ఏర్పాటు చేస్తాయి. దీనినే మూడు వరసల నగదు చిట్టా అని అంటారు.

6.5 మూడు వరసల నగదు చిట్టాను తయారు చేసే విధానము :

సాధారణముగా అన్నిచిట్టలలో ఉండే తేదీ, వివరాలు, ఆవర్తన పుట సంఖ్య వరసలే కాకుండా అదనముగా ఈ చిట్టాలో డిస్కాంటు, నగదు మరియు బ్యాంకు వరసలు రెండు వైపులా ఉంటాయి. బ్యాంకు వరసను నగదు చిట్టాలో కలిపి చూపించారు కాబట్టి బ్యాంకు ఖాతా నగదు చిట్టాలో అంతర్భాగంగా ఉంటుంది. బ్యాంకు ఖాతాలో నగదు నిల్వ ఉన్నప్పుడు బ్యాంకు వరస డెబిట్ నిల్వను, ఓవర్ డ్రాఫ్ట్ ఉన్నప్పుడు క్రెడిట్ నిల్వను చూపుతుంది. బ్యాంకులో నగదు లేదా చెక్కులను డిపాజిట్ చేసినపుడు బ్యాంకు వరసలో డెబిట్ వైపున, చెక్కులను జారీ చేసినపుడు క్రెడిట్ వైపున చూపాలి.

6.6 ఎదురు పద్దులు (Contra entries) :

మూడు వరసల నగదు చిట్టాను తయారు చేసేటప్పుడు గమనించవలసిన అంశాలలో ముఖ్యమైనవి ఎదురు పద్దులు. ఒకే వ్యవహారాన్ని నగదు చిట్టాలో ఇరువైపులా నమోదు చేసినపుడు, దానిని ఎదురు పద్దు అంటారు. వీటికి ఎదురుగా ఆవర్తన పుట వరసలో 'A' అని లేదా 'C' అని గాని గుర్తు వ్రాయాలి. ఈ క్రింది సందర్భాలలో ఎదురు పద్దులు వ్రాయవలసి ఉంటుంది.

a) నగదును లేదా చెక్కులను బ్యాంకులో డిపాజిట్ చేసినపుడు : సంస్థ లోని నగదును లేదా వసూలుకు వచ్చిన చెక్కులను తుదపరి తేదీలలో బ్యాంకులో డిపాజిట్ చేసినపుడు, దాని ప్రభావము నగదు నిల్వ మరియు బ్యాంకు నిల్వలపై ఉంటుంది. అందుచేత ఈ వ్యవహారాలను మూడు వరసల నగదు చిట్టాలో డెబిట్ వైపున బ్యాంకు వరసలోను మరియు క్రెడిట్ వైపున నగదు వరసలోను చూపుతారు.

b) బ్యాంకు నుండి ఆఫీసు ఉపయోగము కోసము నగదు తీసినపుడు: ఆఫీసు పని నిమిత్తము బ్యాంకు నుండి నగదు తీసినపుడు సంస్థలోని నగదు నిల్వ పెరిగి, బ్యాంకు నిల్వ తగ్గుతుంది. అందుచేత ఈ వ్యవహారాన్ని మూడు వరసల నగదు చిట్టాలో డెబిట్ వైపున నగదు వరసలోను మరియు క్రెడిట్ వైపున బ్యాంకు వరసలోను చూపాలి.

6.7 గమనించవలసిన ముఖ్యంశాలు :

మూడు వరసల నగదు చిట్టా తయారు చేయడములో క్రింది ముఖ్యంశాలను గమనించాలి.

1. నగదు వరుస ప్రారంభపు నిల్వ ఎల్లప్పుడు డెబిట్ వైపున ఉంటుంది. బ్యాంకు వరుస ప్రారంభపు నిల్వ అనుకూల నిల్వ కావచ్చు (డెబిట్) లేదా ప్రతికూల నిల్వ కావచ్చు (క్రెడిట్). అనుకూల నిల్వ అయితే డెబిట్ వైపు బ్యాంకు వరుసలోను, ప్రతికూల నిల్వ అయితే బ్యాంకు వరుసలో క్రెడిట్ వైపు ప్రారంభ నిల్వగా చూపాలి.
2. వచ్చిన నగదు మరియు వచ్చిన చెక్కులను (అదే తేదీన బ్యాంకుకు పంపనివి) నగదు గానే భావించి డెబిట్ వైపున నగదు వరసలో చూపాలి. ఆ తర్వాత తేదీలో ఆ చెక్కులను బ్యాంకులో డిపాజిట్ చెయ్యాలి.
3. నగదు చెల్లింపులను క్రెడిట్ వైపున నగదు వరసలోను, చెక్కు ద్వారా చెల్లింపులను క్రెడిట్ వైపున బ్యాంకు వరుసలోను చూపాలి.
4. సంస్థలోని నగదు లేదా చెక్కులను బ్యాంకులో డిపాజిట్ చేసినపుడు మరియు సంస్థ అవసరము నిమిత్తము బ్యాంకు నుండి నగదును తీసినపుడు 'ఎదురు పద్దులు' వ్రాయాలి.
5. ఒక ఋణగ్రస్తుడు నేరుగా బ్యాంకులో నగదును డిపాజిట్ చేసినపుడు డెబిట్ వైపున బ్యాంకు వరసలో చూపాలి.
6. నగదు సొంత వాడకాలను క్రెడిట్ వైపున నగదు వరసలోను, బ్యారకు నుండి తీసుకున్న సొంత వాడకాలను క్రెడిట్ వైపు బ్యాంకు వరసలోను చూపాలి. (ఎదురు పద్దురాదు)
7. బ్యాంకు చార్జీలను క్రెడిట్ వైపు బ్యాంకు వరసలోను అనుకూల నిల్వపై బ్యాంకు వడ్డీని డెబిట్ వైపున బ్యాంకు వరసలోను చూపాలి.

8. వసూలు కోసం బ్యాంకుకు పంపిన చెక్కులు అనాదరణ జరిగినప్పుడు-డెబిట్ వైపున నగదు వరుసలో ఉన్న వాటిని క్రెడిట్ వైపు నగదు వరుసలోను, డెబిట్ వైపున బ్యాంకు వరుసలో ఉన్న వాటిని క్రెడిట్ వైపున బ్యాంకు వరుసలోను చూపాలి.

9. అరువు వ్యవహారాలు ఇందులో చూపరాదు.

6.8 మూడు వరసల నగదు చిట్టా నమూనా :

సాధారణముగా రెండు వరసల నగదు చిట్టాలో ఉండే డిస్కాంటు, నగదు వరసలకు అదనముగా రెండు వైపులా ఒక బ్యాంకు వరస ఉంటుంది. మూడు వరసల నగదు చిట్టా నమూనా క్రింది విధముగా ఉంటుంది.

మూడు వరసల నగదు చిట్టా

తేదీ	వివరాలు	అవర్షా పుట సంఖ్య	ఇచ్చిన డిస్కాంట్ రూ.	నగదు రూ.	బ్యాంకు రూ.	తేదీ	వివరాలు	అవర్షా పుట సంఖ్య	వచ్చిన డిస్కాంట్ రూ.	నగదు రూ.	బ్యాంకు రూ.

ఉదాహరణ 4

క్రింది వివరాల నుండి మూడు వరసల నగదు చిట్టాను తయారు చేయండి.

2002	ఆగస్టు	వివరాలు	రూ.
1	ప్రారంభపు నగదు నిల్వ		5,000
		బ్యాంకు నిల్వ	15,000
3	మూర్తి నుండి వచ్చిన నగదు		3,000
		ఇచ్చిన డిస్కాంటు	30
4	బ్యాంకులో డిపాజిట్ చేసిన నగదు		5,000
6	చెక్కు ద్వారా చెల్లించిన అద్దె		1,000
8	నగదు అమ్మకాలు		2,000
10	బ్యాంకు నుండి తీసిన నగదు		1,500
12	చెల్లించిన జీతాలు		1,200
14	రావు నుండి వచ్చిన చెక్కు		2,500
16	రావు నుండి వచ్చిన చెక్కును బ్యాంకుకు పంపారు.		

మూడు వరసల నగదు చిట్టా

తేదీ	వివరాలు	అవర్షా పుట సంఖ్య	ఇచ్చిన డిస్కాంట్ రూ.	నగదు రూ.	బ్యాంకు రూ.	తేదీ	వివరాలు	అవర్షా పుట సంఖ్య	వచ్చిన డిస్కాంట్ రూ.	నగదు రూ.	బ్యాంకు రూ.
ఆగస్టు 1	To తెచ్చిన నిల్వ			5000	15000	ఆగస్టు 4	By బ్యాంకు ఖాతా	(C)		5000	
3	To మూర్తి ఖాతా		30	3000		6	By అద్దె ఖాతా				1000
4	To నగదు ఖాతా	(C)			5000	10	By నగదు ఖాతా	(C)			1500
8	To అమ్మకాల ఖాతా			2000		12	By జీతాల ఖాతా			1200	
10	To బ్యాంకు ఖాతా	(C)		1500		16	By బ్యాంకు ఖాతా	(C)		2500	
14	To రావు ఖాతా			2500		31	By తేల్చిన నిల్వ			5300	2000
16	To నగదు ఖాతా	(C)			2500						
			30	14000	22500				-	14000	22500
సెప్టెంబర్ 1	To తెచ్చిన నిల్వ			5300	20000						

ఉదాహరణ 5

క్రింది వ్యవహారాలను మూడు వరసల వగదు చిట్టాలో వ్రాయుము.

2002

ఏప్రిల్	1	నగదు నిల్వ	రూ.	600
		బ్యాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్ట్		860.
	1	చెల్లించిన జీతాలు		350
	2	నగదు కొనుగోళ్ళు		230
		నగదు అమ్మకాలు		800
	3	రూ.270ల బాకీ పూర్తి పరిష్కారముగా		
		కృష్ణకు జారీ చేసిన చెక్కు		260
	4	దావూద్ నుండి వచ్చిన చెక్కు		285
		ఇచ్చిన డిస్కాంట్లు		15
	5	ఆలీ నుండి వచ్చిన చెక్కు		290
		ఇచ్చిన డిస్కాంట్లు		10
	5	బ్యాంకులో చేసిన నగదు		200
	5	రవి నుండి పర్మిచర్ కోని జారీ చేసిన చెక్కు		250
	6	ఆలీ నుండి వచ్చిన చెక్కు ఆనాదరణ చెందినది.		
		దీనిపై బ్యాంకు ఛార్జీలు		2
	7	చెక్కు ద్వారా చెల్లించిన అద్దె		100
	7	బ్యాంకు వసూలు చేసిన సెక్యూరిటీలపై వడ్డీ		150

మూడు వరసల వగదు చిట్టా

గ్రా. సంఖ్య	వివరాలు	అవధి పుట సంఖ్య	ఇచ్చిన డిస్కాంట్ రూ.	నగదు రూ.	ద్యయ రూ.	తేదీ	వివరాలు	అవధి పుట సంఖ్య	వచ్చిన డిస్కాంట్ రూ.	నగదు రూ.	ద్యయ రూ.
2002						2002					
ఏప్రిల్ 1	To తెచ్చిన నిల్వ			600		ఏప్రిల్ 1	By తెచ్చిన నిల్వ				860
2	To అమ్మకాలు			800		1	By జీతాలు			350	
4	To దావూద్		15	285		2	By కొనుగోళ్ళు			230	
5	To నగదు	(C)			285	3	By కృష్ణ		10		260
5	To ఆలీ ఖాతా		10	290		5	By బ్యాంకు	(C)		285	
5	To నగదు	(C)			200	5	By బ్యాంకు	(C)		200	
6	To నగదు	(C)			290	6	By బ్యాంకు	(C)		290	
						6	By పర్మిచర్				250
							By ఆలీ	(C)	10		292
30	To వడ్డీ				150						2
30	To తెచ్చిన నిల్వ				837	11	By అద్దె				100
						30	By తెచ్చిన నిల్వ			620	
			25	1,975	1,762				20	1,975	1,762
మే 1	To తెచ్చిన నిల్వ			620		మే 1	By తెచ్చిన నిల్వ				837

Working Notes : 1. ఏప్రిల్ 4వ తేదీన వచ్చిన దావూద్ చెక్కును ఏప్రిల్ 5వ తేదీన బాంకులో డిపాజిట్ చేయబడినది.

2. ఏప్రిల్ 5వ తేదీన ఆలీ నుంచి వచ్చిన చెక్కును ఏప్రిల్ 6వ తేదీన బాంకులో డిపాజిట్ చేయబడినది.

6.9 చిల్లర నగదు చిట్టా - అవశ్యకత

ప్రస్తుతము అనేక వ్యాపార సంస్థలు తమ నగదు వ్యవహారాలన్నింటినీ బ్యాంకుల ద్వారానే జరుపుతున్నాయి. అయితే కొన్ని చిల్లర మల్లర ఖర్చులను మాత్రము నగదులోనే చెల్లిస్తాయి. ఉదాహరణకు స్టేషనరీ కొనుగోలు ఖర్చులు, అతిదుల తేనీరు ఖర్చులను చెక్కుల ద్వారా చెల్లించడానికి వీలుపడదు. అందుకని ఇలాంటి కొద్ది మొత్తాలలో చెల్లించే ఖర్చులను నగదు రూపములో చెల్లిస్తారు. ఒక నిర్ణీత కాలానికి లేదా నెలకు అయ్యే చిల్లర ఖర్చులను ముందుగా అంచనా వేసి అందుకు అవసరమయ్యే మొత్తాన్ని చిన్న షరాబుకు నగదుగా అందజేస్తారు. ఇతడు ఈ మొత్తము నుండి చిల్లర ఖర్చులను చెల్లిస్తాడు.

చిన్న చిన్న మొత్తాలలో ఉన్న ఖర్చులను ప్రధాన నగదు చిట్టాలో వ్రాయడం వలన కాలహరణము, ఎక్కువ ప్రయాసలు కూడా ఉంటాయి. అందువలన చిల్లర ఖర్చులను రికార్డు చేయడానికి ప్రత్యేకముగా చిల్లర నగదు చిట్టాను తయారు చేస్తారు. దీని వలన చిల్లర ఖర్చులపై నియంత్రణ సాధించడం సాధ్యమౌతుంది.

6.10 బయానా భర్తీ పద్ధతి :

చిల్లర నగదు చిట్టాను చిన్న షరాబు (Petty cashier) బయానా భర్తీ పద్ధతిలో వ్రాస్తాడు. ఒక నెలకు అయ్యే చిల్లర ఖర్చులను ముందుగా అంచనా వేసి, ఆ మొత్తాన్ని పెద్ద షరాబు, చిన్న షరాబుకు అందజేస్తాడు. చిన్న షరాబు, ఈ మొత్తము నుండి వివిధ చిల్లర ఖర్చులను చెల్లిస్తాడు. నెలాఖరున చెల్లించిన ఖర్చుల మొత్తాన్ని తిరిగి పెద్ద షరాబు నుండి పొందుతాడు. దీనినే బయానా భర్తీ పద్ధతి అంటారు.

6.11 చిల్లర నగదు చిట్టాను తయారు చేసే విధానము :

ఈ చిట్టాలో కూడా నగదు-వసూళ్ళు చెల్లింపులు ఉంటాయి. పెద్ద షరాబు నుండి వచ్చిన మొత్తాన్ని డెబిట్ వైపున, చెల్లించిన వివిధ చిల్లర ఖర్చులను క్రెడిట్ వైపున చూపుతారు. డెబిట్ వైపు మరియు చిన్నదిగా ఉండి, తేది, వివరాల వరుసలు ప్రత్యేకము ఉండవు. చెల్లింపుల వైపున ఉండే తేది, వివరాల వరుసలను డెబిట్ వైపునకు కూడా ఉపయోగిస్తారు. క్రెడిట్ వైపున వివిధ చిల్లర ఖర్చులను విశ్లేషణ చేసి, ఒక్కొక్క రకమైన చిల్లర ఖర్చులను ఒక ప్రత్యేక వరుసలో చూపుతారు. అందువలన ఈ చిట్టాను "విశ్లేషణాత్మక చిల్లర నగదు చిట్టా" అని కూడా అంటారు. ప్రతి ఒక రకమైన చిల్లర ఖర్చును ఒకసారి మొత్తము వరుసలో చూపి, రెండవసారి సంబంధిత వరుసలో చూపుతారు. నెలాఖరున చిల్లర నగదు నిల్వ తేల్చుతారు. ప్రతి ఖర్చు వరస వెరశి కూడా కూడుతారు.

6.12 చిల్లర నగదు చిట్టా నమూనా:

దీనిని చిన్న షరాబు తయారు చేస్తాడు. ఇది నగదు చిట్టా అయినప్పటికీ దీని నమూనా విభిన్నముగా ఉంటుంది. దీనిలో డిస్కాంటు వరస ఉండదు.

వచ్చిన నగదు	తేదీ	వివరాలు	చెల్లింపులు మొత్తము	ఖర్చుల విశ్లేషణ				
				ముద్రణ స్టేషనరీ	తంటి తపాలా	ప్రయాణ ఖర్చులు	కూలీ ఖర్చులు	ఇతర ఖర్చులు
రూ.			రూ.	రూ.	రూ.	రూ.	రూ.	రూ.

ఉదాహరణ 6

క్రింది చిల్లర ఖర్చులను విశ్లేషణాత్మక చిల్లర నగదు చిట్టాలో బయానా భర్తీ పద్ధతిలో వ్రాయండి. అవసరమైన చిట్టా పద్ధతులను చూపండి.

2002			రూ.
ఆగస్టు	16	చిన్న షరాబుకు ఇచ్చిన నగదు చెల్లింపులు :	200
	16	రవాణా ఖర్చులు	10

16	ట్యాక్సీ బాడుగ	8
16	తపాలా ఖర్చులు	12
17	స్టేషనరీ కై చెల్లించినది	16
17	బస్సు చార్జీలు	4
17	పలహారపు ఖర్చులు	5
18	చెల్లించిన వేతనాలు	20
18	కూలీ ఖర్చులు	6
19	తంతి ఖర్చులు	5
19	ఖాతా మీద గోపాల్ కు చెల్లింపు	15
19	ఇచ్చిన టిప్పులు	6
20	బస్సు చార్జీలు	5
20	ముద్రణ ఖర్చులు	8
20	రవాణా ఖర్చులు	4
21	వేతనాలు	15
21	వారా పత్రికల బిల్లు చెల్లింపు	8

చిల్లర నగదు చిట్టా

వచ్చిన నగదు	తేదీ	వివరాలు	చెల్లింపులు మొత్తము	ఖర్చుల విశ్లేషణ					
				ముద్రణ స్టేషనరీ	తంతి తపాలా	ప్రయాణ ఖర్చులు	కూలీ ఖర్చులు	ఆవర్తా ఖాతాలు	ఇతర ములు
రూ. 200	2002 ఆగష్టు 16	To నగదు	రూ.	రూ.	రూ.	రూ.	రూ.	రూ.	రూ.
	16	By రవాణా	10			10			
	16	By ట్యాక్సీ బాడుగ	8			8			
	16	By తపాలా	12		12				
	17	By స్టేషనరీ	16	16					
	17	By బస్సు చార్జీ	4			4			
	17	By పలహారపు ఖర్చు	5						5
	18	By వేతనాలు	20				20		
	18	By కూలీ ఖర్చులు	6				6		
	19	By తంతి ఖర్చు	5		5				
	19	By గోపాల్ ఖాతా	15					15	
	19	By టిప్పులు	6						6
	20	By బస్సు చార్జీ	5			5			
	20	By ముద్రణ	8	8					
	20	By రవాణా	4			4			
	20	By వేతనాలు	15				15		
	21	By వారా పత్రికలు	8						8
			147	24	17	31	41	15	19
	22	By తేల్చిన నిల్వ	53						
200			200						
53		To తెచ్చిన నిల్వ							
147		To నగదు							

చిట్టా పద్ధతులు

16-9-02	చిల్లర నగదు ఖాతా		200
	To నగదు ఖాతా		200
	(చిన్న పరాబుకు ఇచ్చిన నగదుకు)		
22-8-02	ముద్రణ, స్టేషనరీ ఖాతా	Dr	24
	తంటి తపాలా ఖాతా	Dr	17
	ప్రయాణపు ఖర్చుల ఖాతా	Dr	31
	కూలీ ఖర్చుల ఖాతా	Dr	41
	గోపాల్ ఖాతా	Dr	15
	ఇతర ఖర్చుల ఖాతా	Dr	19
	To చిల్లర నగదు ఖాతా		147
	(వివిధ చిల్లర ఖర్చులను చెల్లించినదందుకు)		

హిందూపాఠశాల

క్రింది వ్యవహారాలను విశ్లేషణాత్మక చిల్లర నగదు చిట్టాలో వ్రాయండి. (బయనా మొత్తము రూ.250)

2001		రూ.
డిసెంబరు 1	చిన్న పరాబు వద్ద ఉన్న నగదు	60
2	తపాలా బిళ్ళల కొనుగోలు	10
3	స్టేషనరీ	30
5	ప్రయాణపు ఖర్చులు	20
7	కూలీ చార్జీలు	14
8	తంటి ఖర్చులు	12
10	ముద్రణ ఖర్చులు	25
15	ఆటో చార్జీలు	18
16	అతిధులకు తేనీదు ఖర్చులు	10
19	స్టేషనరీ	15
22	రవాణా ఖర్చులు	8
24	ఆఫీసు సుభ్రత ఖర్చులు	10
26	రామదాసుకు ఖాతా మీద చెల్లింపు	30
30	రిజిస్ట్రేషన్ చార్జీలు	9

	అచార్య	నాగార్జున	విశ్వవిద్యాలయం
28 నగదు అమ్మకాలు		1000	
29 వచ్చిన కమీషన్		200	
30 పెట్టుబడులపై వచ్చిన వడ్డీ		500	
30 రాధాకృష్ణకు చెల్లించినది		300	
వచ్చిన డిస్కాంటు		20	
31 మూర్తి నుంచి వసూలు		4500	
ఇచ్చిన డిస్కాంటు		100	

(జవాబు : నగదు నిల్వ - రూ. 9,780, వచ్చిన డిస్కాంటు రూ. 60, ఇచ్చిన డిస్కాంటు రూ. 150)

3. క్రింది వ్యవహారాలను రెండు వరుసల నగదు చిట్టాలో చూపండి.

2002

జాబ్	2	శ్రీనివాసరావు వ్యాపార ప్రారంభానికి తెచ్చిన నగదు	రూ.
3	కృష్ణకు రూ. 4,000 ఇచ్చి సరుకు కొన్నాడు		15,00
5	కృష్ణమూర్తి నుంచి కొన్న సరుకు		200
9	అమ్మకాలు		1000
10	కృష్ణమూర్తికి ఇచ్చిన నగదు మిగిలించి డిస్కాంటు		1950
12	రంగారావుకు అమ్మిన సరుకు		1000
14	రంగారావు నుంచి వచ్చిన నగదు మిగిలించి డిస్కాంటు		990
16	నగదుకు మోహన్ నుంచి కొన్న సరుకు		3500
18	పర్మిచరు కొనుగోలు		400
20	అదై క్రింద చెల్లించిన అడ్వాన్సు		1000
25	కృష్ణారావు నుంచి కొనుగోలు		6000
26	అమ్మకాలు		4000
30	కృష్ణారావుకు చెల్లించిన నగదు రూ. 100 డిస్కాంటు ఇచ్చారు.		5900
30	జీతాల చెల్లింపు		500

(జవాబు : నగదు నిల్వ రూ. 3740 ఇచ్చిన డిస్కాంటు రూ. 10, వచ్చిన డిస్కాంటు రూ. 150)

4. మూర్తి & కో వారు వసూళ్ళు, చెల్లింపులు బ్యాంకు ఖాతా ద్వారా జరిపారని భావించి క్రింది వ్యవహారాలను డిస్కాంటు, బ్యాంకు వరుసలున్న నగదు పుస్తకంలో వ్రాసి నిల్వ తేల్చండి.

2002

అక్టోబరు	1	బ్యాంకు ఖాతాలో వున్న నిల్వ	రూ.
	2	నగదు కొనుగోళ్ళు	4,250
	5	రాజా & కోకు నగదుకు అమ్మిన సరుకు	200
	7	రామకృష్ణ నుంచి వచ్చిన చెక్కు ఇచ్చిన డిస్కాంటు	150
			175
			5

9	చంద్రారెడ్డికి బాకీ తీర్మానం నిమిత్తం రూ. 195 ఇచ్చి రూ. 5 డిస్కాంట్లు పుచ్చుకొన్నారు.	5
10	రామిరెడ్డి దగ్గర నగదుకు సరుకు కొని ఇచ్చింది	100
12	పర్నిచర్ కొన్నది	200
14	ఆఫీసు పరికరాలు కొని, యిచ్చిన చెక్కు	150
16	టేబుల్ స్పాన్ కొని ఇచ్చిన చెక్కు	220
22	పెట్టుబడుల మీద వచ్చిన వడ్డీ	120
24	సోమసుందరం కమీషన్ కోసం ఇచ్చినది	40
28	చిల్లర ఖర్చులకు చిన్న పరాబుకు ఇచ్చిన చెక్కు	100
31	జీతాలకు ఇచ్చినది	400
31	ఇంటి యజమానికి అద్దె క్రింద ఇచ్చిన చెక్కు	100

(జనాబు : ఇచ్చిన డిస్కాంట్లు రూ.5, వచ్చిన డిస్కాంట్లు రూ.5, బ్యాంకు డెబిట్ నిల్వ రూ. 3070)

5. ఈ క్రింది వ్యవహారాలను రఘునందన్ యొక్క మూడు వరసల నగదు పుస్తకాలలో వ్రాయండి?

2002

మార్చి

1	ఆఫీసులో వున్న నగదు బ్యాంకు నిల్వ (క్రెడిట్)	రూ. 600 3,000
2	నగదు అమ్మకాలపై వచ్చినది	2,000
3	బ్యాంకులో డిపాజిట్ చేసినది	2,000
5	నారాయణ యివ్వవలసిన రూ. 530 లకు గానూ, రూ. చెక్కు యిచ్చి అతని ఖతాను పరిష్కారం చేసుకున్నాడు.	500
8	నాయక్ అంటే కంపెనీ వద్ద రూ.1000 విలువ గల సరుకులను 5 శాతము వరకపు డిస్కాంట్లతో కొని, సగము మొత్తాన్ని చెక్కు రూపములోను, మిగతాది నగదు రూపములోను చెల్లించినాడు.	
15	నారాయణ చెక్కు అనాదరించబడి తిరిగి వచ్చింది.	
20	ఆఫీసు ఉపయోగం కొరకు సొంత వాడకము కొరకు బ్యాంకు నుండి తీసినాడు	300 200
25	భూస్వామికి ఆఫీసు అద్దెకు గాను చెల్లించిన నగదు	200
27	పాస్ పుస్తకం ప్రకారం బ్యాంకు ఛార్జీలు	10
29	చెక్కు ద్వారా చెల్లించిన జీతాలు	500
30	సత్యం నుండి వసూలైన నగదు చెక్కు అతనికి యిచ్చిన రూ.	500 1,000 50
31	రామచంద్రకు అతని బాకీ రూ.500లకు గాను పూర్తి పరిష్కారంగా చెల్లించిన మొత్తము	475

(జనాబు : నగదు నిల్వ రూ.1250, బ్యాంకు నిల్వ 2485)

6. రామ్ & మోహన్ వారి దిగువ వివరాలను మూడు వరసల నగదు చిట్టాను తయారు చేయండి.

2002		రూ.
ఏప్రిల్	1 చేతిలో నగదు	300
	బ్యాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్ట్	450
	మార్చి నెల జీతాల చెల్లింపు	250
	2 నగదుకు సరుకు కొనుగోలు	30
	నగదు అమ్మకాలు	80
	3 రూ.270 బాకీ తీర్మాన నిమిత్తం కృష్ణా & కోకి యిచ్చిన చెక్కు	260
	4 ధావన్ & కో నుండి ముట్టినది	235
	ఇచ్చిన డిస్కాంటు	15
	5 ఆలీ బ్రదర్స్ నుండి రావల్లిన బాకీ	200
	పూర్తి పరిష్కారంగా ముట్టినది	190
	5 బ్యాంకుకి పంపిన నగదు	200
	5 ఫర్నిచర్ కొనుగోలుకు రవి బ్రదర్స్ కి యిచ్చిన చెక్కు	150
	6 ఆలీ బ్రదర్స్ చెక్కు అనాదరణ పొందినది	
	బ్యాంకు వారు డెబిట్ చేసిన ఖర్చులు	2
	6 అద్దె చెక్కు ద్వారా చెల్లించినది	100
	6 సెక్యూరిటీలపై బ్యాంకు వసూలు చేసిన వడ్డీ	150

(జవాబు : నగదు నిల్వ - రూ.135, బ్యాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్ట్ రూ.612)

7. ఈ క్రింది వ్యవహారాలను సరియైన నగదు పుస్తకంలో నమోదు చేయండి.

2002		రూ.
ఏప్రిల్	1 ప్రారంభ నిల్వ : బ్యాంకు	8,000
	నగదు	3,000
	3 చెక్కు ద్వారా సరకుల కొనుగోలు	1,000
	4 నగదు అమ్మకాలు	800
	6 బ్యాంకులో డిపాజిట్ చేసినది	300
	9 మోహన్ నుండి వచ్చినది	400
	అతనికి యిచ్చిన డిస్కాంటు	10
	12 సొంత ఉపయోగానికి చెక్కు ద్వారా తీసినది	500
	14 సొంత ఉపయోగానికి తీసినది	50
	15 చెల్లింపు బిల్లులపై చెల్లించినది	600
	17 సురేష్ కు చెక్కు ద్వారా చెల్లించినది	400
	అతడు యిచ్చిన డిస్కాంటు	10
	20 దినేష్ నుండి రావల్లిన రూ. 525. పూర్తి పరిష్కారంగా	
	వచ్చిన చెక్కు రూ. 500 బాలానాథ్ కు బదిలీ చేసారు.	
	దినేష్ నుండి వచ్చిన చెక్కు బాలానాథ్ కు బదిలీ చేసారు.	500
	21 నగదు అమ్మకాల ద్వారా వచ్చిన నగదు	300

8. ఈ క్రింది వివరాల ఆధారంగా వెంకట్ మూడు వరసల నగదు పుస్తకాన్ని 31, జనవరి 2001 నాటికి తయారు చేయండి

a) 2001 జనవరి 1న గల నగదు, బ్యాంకు మొత్తాలు వరసగా రూ.5,000, రూ.12,000

b) నగదు అమ్మకాలు ఈ క్రింది విధంగా వున్నాయి.

1-1-2001, రూ.2,000, 15-1-2001 రూ.500, 9-1-2001, రూ.1,000, 28-1-2001, రూ.1,200

పై అమ్మకాలకు 2% నగదు డిస్కాంట్లు వుంది.

c) 2000 డిశంబరు నెల జీతాల మొత్తము రూ.2,000, 2001 జనవరి 2న చెల్లించడమైనది.

d) నగదు కొనుగోళ్ళు ఈ క్రింది విధంగా వున్నాయి.

4-1-2001 రూ. 1,000, 8-1-01 రూ. 1,500, 15-1-01 రూ. 1300, 25-1-01 రూ. 2,400

పై కొనుగోళ్ళపై 1% డిస్కాంట్లు వున్నది.

e) బ్యాంకు నుండి 2-1-2001న రూ.4,000 నగదు, 15-1-2001న రూ.3,000 నగదు తీసుకోవడమైనది.

f) బ్యాంకుకు 8-1-2001న రూ.600 నగదు, 19-1-2001న రూ.1,200 చెల్లించడమైనది.

(జవాబు : నగదు నిల్వ రూ.6668, బ్యాంకు నిల్వ రూ.6,800)

9. ఈ దిగువ ఇవ్వబడిన వివరాల ఆధారంగా జనవరి 2001 నాటికి శ్రీ మాధవన్ అండ్ కో వారి చిల్లర నగదు చిట్టాను చేతి వాడకానికి నగదు నిల్వ వర్గతి ప్రకారం తయారు చేయండి.

2001	రూ.
జనవరి 1 ప్రారంభ నిల్వ	1,000
2 స్టాంపు కొనుగోలుకు చెల్లించబడినది	120
3 క్లీన్ డ్రాస్ వేతనం చెల్లింపు	150
4 బాడుగ చెల్లింపు	160
5 ఆఫీసు టీ చెల్లింపు	150
6 ప్రాప్రైటర్ సొంతానికి చెల్లింపు	100
7 ప్రకటనలకు చెల్లింపులు	300
8 చేతి వాడకానికి క్యాషియర్ నుండి నగదు తీసుకోవడమైనది	
9 కార్పేజీ చెల్లింపు	100
10 రవాణా ఖర్చు చెల్లింపు	250
11 టెలిగ్రాము పంపుటకు చెల్లింపు	150
12 రవాణా అమ్మకం దారునికి వినోదపు ఖర్చు చెల్లింపు	200
13 బంట్లోతుకు యిచ్చిన బయానా	100
14 ప్రింటింగ్ బిల్లు చెల్లింపు	50
15 స్టేషనరీ చెల్లింపు	50
16 చేతి వాడకానికి క్యాషియర్ నుండి నగదు తీసుకోవడమైనది.	

(జవాబు : 8-1-2001 వరకు చిన్న షరాబు రూ. 980 అను ఖర్చు చేసినాడు. తిరిగి ఈ మొత్తాన్ని (రూ. 980)

ఈ తేదీన పెద్ద షరాబు నుండి తీసుకున్నట్లుగా ఊహించడమైనది. 16-1-2001న తిరిగి తీసుకున్నది. రూ. 900)

10. క్రింది వివరాల నుండి చిల్లర నగదు చిట్టా తయారు చేయండి.

2001

జనవరి		రూ.
1	హెచ్.కాషియర్ నుండి తీసుకొన్నది.	200
5	తపాలా చెల్లింపు	15
7	రవాణా చెల్లింపు	10
10	ఆతిథ్యపు చెల్లింపు	12
12	రిపేర్లు చెల్లింపు	23
14	ఆఫీసు క్లీనింగ్ చెల్లింపు	10
19	పెన్సు - పెన్సిళ్ళు	40
20	రామాకు ఖాతాపై చెల్లింపు	15
24	చిల్లర ఖర్చులు	20
28	టెలిగ్రాం	10
30	ప్రింటింగ్	10

(జవాబు:- చిల్లర నగదు నిల్వ - రూ.35)

బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టి

(BANK RECONCILIATION STATEMENT)

ఉద్దేశ్యాలు (Objectives): ఈ అధ్యాయం చదవడం వలన మీరు

1. బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టి అర్థము, ఆవశ్యకత
2. అనుకూల నిల్వలతో బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టి
3. ప్రతికూల నిల్వలతో బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టి.

అనే విషయాల గురించి తెలుసుకోగలరు.

నిర్మాణము లేదా ముఖ్యాంశాలు (Structure):

- 7.1 బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టి అర్థము, ఆవశ్యకత
- 7.2 నగదు చిట్టా, ఫాను పుస్తకం వేరువేరు నిల్వలు చూపడానికిగల కారణాలు
- 7.3 బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టి తయారీలో తీసుకోవలసిన జాగ్రత్తలు
- 7.4 బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టి తయారుచేయు విధానము (అనుకూలనిల్వలతో)
- 7.5 బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టి తయారు చేయు విధానం (ప్రతికూల నిల్వలతో)
- 7.6 ప్రశ్నలు
- 7.7 అభ్యాసాలు
- 7.1 అర్థము - ఆవశ్యకత

ఆధునిక వ్యాపార సంస్థలు నగదు వ్యయాలను నగదులోను మరియు బాంకు ద్వారాను జరుపుతున్నాయి. ఇందునిమిత్తము బాంకులో కరెంటు ఖాతాను ప్రారంభించి, ఈ ఖాతా ద్వారా వసూళ్ళు మరియు చెల్లింపులను జరుపుతాయి. సంస్థ తన పుస్తకాలలో బాంకు ఖాతాను (మూడు వరుసల నగదు చిట్టా ఒక వరుస) నిర్వహిస్తుంది. ఈ ఖాతాలో బాంకులో డిపాజిట్ చేసిన నగదును, చెక్కులను మరియు బాంకు ద్వారా చేసిన చెల్లింపులను రికార్డుచేస్తుంది.

బాంకు తన పుస్తకాలలో వ్యాపార సంస్థ ఖాతాను తయారుచేస్తాడు. దీనినే పాస్ బుక్ అంటారు. ఇందులో సంస్థ డిపాజిట్లు చేసిన మొత్తాలను మరియు తిరిగి తీసుకున్న మొత్తాలను, బాంకు ద్వారా చేసిన చెల్లింపులను బాంకురు నమోదు చేస్తాడు. బాంకు ద్వారా జరిగిన వ్యవహారాలను సంస్థ తన బాంకు ఖాతాలోను మరియు బాంకురు తన పాస్ బుక్ లోను నమోదు చేస్తుంది.

నగదు చిట్టా బాంకు వరుస నిల్వ మరియు పాస్ బుక్ నిల్వలు సాధారణముగా సమానముగా ఉండాలి. కాని ఎక్కువ సందర్భాలలో ఈ రెండు పుస్తకాల నిల్వలు వేరువేరుగా ఉంటాయి. ఈ రెండు నిల్వలు ఏవి కారణాలవలన సరితూగడము లేదో తెలుసుకోవడానికి బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టిని నిర్ణీత కాలానికి ఒకసారి తయారు చేస్తారు.

నగదు పుస్తకము (బాంకు వరుస) పాస్‌బుక్‌ల నిల్వలలోని తేదాలను సమన్వయ పరచడం కోసం తయారు చేసే నివేదికను "బాంకునిల్వల సమన్వయ పట్టి" అని అంటారు.

7.2 నగదు చిట్టా, పాసుపుస్తకం వేరువేరు నిల్వలు చూపడానికిగల కారణాలు

నగదు పుస్తకం మరియు పాస్‌బుక్‌లు వేరువేరు నిల్వలు చూపడానికి కింది కారణాలను పేర్కొనవచ్చు.

1. వసూలుకు పంపినా వసూలు కాని చెక్కులు (Cheques sent for collection but not collected): వ్యాపారస్తుడు తన ఋణగ్రస్తులనుండి వచ్చిన చెక్కులను వసూలు కోసం బాంకుకు పంపుతూ తన నగదు చిట్టా (బాంకు వరుస)లో డెబిట్ వైపున వ్రాస్తాడు. సమన్వయ తేదీలోగా ఆ చెక్కులను బాంకు వసూలు చేయకపోతే ఈ చెక్కులను పాస్‌బుక్‌లో వ్రాయరు. అందువలన పాస్‌బుక్ నిల్వకంటే నగదు చిట్టా నిల్వ ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది.
2. జారీ అయి చెల్లింపుకు దాఖలు కాని చెక్కులు (Cheques issued but not presented for payment): వ్యాపారస్తుడు తన ఋణదాతలకు చెక్కులను జారీ చేసినపుడు, నగదు చిట్టా (బాంకు వరుస)లో క్రెడిట్ వైపున వ్రాస్తాడు. ఈ చెక్కులు చెల్లింపుకు దాఖలు అయినపుడు మాత్రమే వీటిని పాస్‌బుక్ డెబిట్ వైపున చూపుతారు. సమన్వయ తేదీలోగా జారీ చేసి, చెక్కులు, చెల్లింపుకు దాఖలు కానపుడు నగదు చిట్టా నిల్వ కంటే పాస్‌బుక్ నిల్వ ఎక్కువగా ఉంటుంది.
3. నేరుగా జమ చేసిన మొత్తాలు (Amounts directly credited in Bank): వ్యాపారస్తుని యొక్క ఋణగ్రస్తులు తమ బాకీ మొత్తాలను నేరుగా వ్యాపారస్తుని బాంకుఖాతాలో (పాస్‌బుక్) జమచేయవచ్చు. సమన్వయ తేదీలోగా బాంకరు ఈ విషయాన్ని వ్యాపారస్తునికి తెలియజేయనపుడు నగదు చిట్టా నిల్వ కంటే పాస్ బుక్ నిల్వ ఎక్కువగా ఉంటుంది.
4. స్టాండింగ్ ఆర్డర్లు (Standing Orders): వ్యాపారస్తుని ఆదేశానుసారము బాంకరు అతని తరపున కొన్ని ఖర్చులను (విద్యుచ్ఛక్తి బిల్లులు, మున్సిపల్ పన్నులు, జీవిత బీమా ప్రీమియం) చెల్లించి, కొన్ని ఆదాయాలను (పెట్టుబడులపై వడ్డీ డివిడెండ్లు, బీమా క్లెయిమ్‌లు) వసూలు చేసి పెడుతుంది. వీటిని ముందుగా పాస్‌బుక్‌లో నమోదు చేసి తదుపరి వ్యాపారస్తునికి తెలియజేస్తుంది. వాటిని సమన్వయ తేదీలోగా వ్యాపారస్తునికి తెలియజేయకోతే ఈ రెండు పుస్తకాల నిల్వలలో వ్యత్యాసం కనిపిస్తుంది.
5. బాంకు ఖర్చులు, కమిషన్ (Bank expenses, commission): బాంకరు, వ్యాపారస్తునికి అనేక సేవలను అందజేస్తాడు. అందుకు ప్రతిఫలముగా వ్యాపారస్తునినుండి కొంత కమిషన్‌ను ఛార్జీ చేస్తాడు. ఈ కమిషన్ లేదా బాంకు ఖర్చులను బాంకు పాస్‌బుక్‌లో డెబిట్ వైపున చూపుతాడు. సమన్వయ తేదీలోగా బాంకరు ఈ సమాచారము వ్యాపారస్తునికి తెలియజేయనట్లయితే పాస్‌బుక్ నిల్వ కంటే నగదు చిట్టా నిల్వ ఎక్కువగా ఉంటుంది.
6. నగదు చిట్టాలో వ్రాసి బాంకుకు పంపిన వసూలు చెక్కులు : వ్యాపారస్తుడు తనకి వచ్చిన వసూలు చెక్కులు నగదు చిట్టా (బాంకు వరుస)లో వ్రాసి బాంకుకు పంపడము మరిచి పోవడము వలన పాస్‌బుక్ నిల్వ కంటే నగదు చిట్టా నిల్వ ఎక్కువగా ఉంటుంది.
7. ఇతర కారణాలు : వసూలుకు పంపిన చెక్కులు అనాదరణ చెందడము, డిస్కోంటు చేసిన ఘనాలు వూండీలు అనాదరణ చెందడము మరియు ఒక ఖాతాలో చేయవలసిన నమోదులను మరొక ఖాతాలో నమోదు చేయడము మొదలైన ఇతర కారణాల వలన కూడా ఈ రెండు నిల్వలలో వ్యత్యాసాలు వస్తాయి.

7.3 బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టి తయారీలో లీసుకోవలసిన జాగ్రత్తలు :

1. నగదు పుస్తకములోని ప్రతి అంశపు మొత్తాన్ని పాస్‌బుక్‌లోని సంబంధిత అంశపు మొత్తముతో సరిపోల్చాలి.
2. ఈ రెండు పుస్తకాలలోని అంశాలను సరిపోల్చునపుడు సమన్వయ తేదీని తప్పనిసరిగా గుర్తుంచుకోవాలి.
3. ఈ సమన్వయ పట్టిని వ్యాపారస్తుడు మాత్రమే నిర్దిష్ట తేదీన తయారు చేస్తాడు.

7.4 బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టి తయారుచేయు విధానము (అనుకూలనిల్వలు) (Preparation of Bank Reconciliation Statement) (Favourable Balances) :

బాంకు నిల్వల సమన్వయపట్టిని ఒక నిర్దిష్ట కాలానికి తయారు చేస్తారు. (ఒక నెల లేదా రెండు నెలలు లేదా సంవత్సరము) నగదు పుస్తకము నిల్వను ఇచ్చినపుడు కొన్ని అంశాల మొత్తాలను కూడి, మరికొన్ని అంశాల మొత్తాలను తీసివేయాలి. ఇలా చేయటంవలన పాస్బుక్ నిల్వ వస్తుంది.

పాస్బుక్ నిల్వ ఇచ్చినపుడు నగదు పుస్తకము నిల్వను కొనుగొనవచ్చును. నగదు పుస్తకము నిల్వకు క్రింది అంశాల మొత్తాలను కూడాలి.

1. జారీ అయిన చెల్లింపుకు దాఖలు కాని చెక్కులు.
2. నగదు పుస్తకములో వ్రాయకుండా నేరుగా బాంకులో డిపాజిట్ చేసిన మొత్తాలు.
3. పాస్బుక్లో మాత్రమే క్రెడిట్ అయిన వడ్డీ, బాంకు వసూలు చేసిన పెట్టుబడులపై వడ్డీ, డివిడెండ్లు.

నగదు పుస్తకము నిల్వ నుండి క్రింది అంశాల మొత్తాలను తీసివేయాలి.

1. వసూలుకు పంపినా వసూలుకాని చెక్కులు.
2. నగదు పుస్తకములో వ్రాసినా బాంకుకు పంపని చెక్కులు.
3. బాంకు చార్జీలు, వ్యాపారస్తుని తరపున బాంకరు చెల్లించిన మొత్తాలు.

పాస్బుక్ ప్రకారం బాంకు నిల్వ ఇచ్చి, నగదు చిట్టా నిల్వను లెక్కించవలసి వచ్చినపుడు సైన పేర్కొన వలసిన అంశాలను తీసివేసి, తీసివేయవలసిన అంశాలను కూడాలి.

ఉదాహరణలు (అనుకూల నిల్వలు)

ఉదాహరణ : 1

31.12.2002 వాటికి రామారావు నగదు పుస్తకము (బాంకు వరుస) రూ. 1,000ల డెబిట్ నిల్వను చూపుతుంది. క్రింది వివరాలనుండి అతని పాస్బుక్ ప్రకారము బాంకు నిల్వను కనుగొనండి.

- a) బాంకులో చేసిన వసూలుకాని చెక్కులు రూ.200
- b) వసూలుకు పంపిన చెక్కులు, అనాదరించబడినవి రూ.300
- c) జారీ అయి చెల్లింపుకు దాఖలుకాని చెక్కులు రూ. 2,000.
- d) బాంకు వడ్డీ రూ. 100 పాస్బుక్లో మాత్రమే క్రెడిట్ చేయబడినది.
- e) బాంకు వసూలు చేసిన పెట్టుబడులపై వడ్డీ రూ.36 నగదు పుస్తకంలో నమోదు కాలేదు.

వాబు :

31.12.2002వ రామారావు బాంకు నిల్వల సమన్వయపట్టి

వివరాలు	మొత్తము రూ.	మొత్తము రూ.
నగదు పుస్తకము ప్రకారము బాంకు నిల్వ		1,000
జారీ అయి చెల్లింపుకు దాఖలు కాని చెక్కులు	2,000	
పాస్బుక్లో మాత్రమే వ్రాసిన బాంకు వడ్డీ	100	
నగదు పుస్తకములో తప్పుగా వ్రాసిన బాంకు చార్జీ	36	
		2,136
		3,136
వసూలుకు పంపినా వసూలుకాని చెక్కులు	200	
అనాదరణ చెందిన వసూలు చెక్కులు	300	
పాస్బుక్ ప్రకారము బాంకు నిల్వ		2,636

ఉదాహరణ : 2

30.6.1999న రమణ నగదు పుస్తకము రూ. 4,000ల బాంకు నిల్వను చూపుతుంది. క్రింది వివరాలనుండి ఈ తేదీన బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టిని తయారుచేయండి.

- 28.6.99న రూ.2,000 చెక్కులు వసూలుకై బాంకుకు పంపగా అవి అనాదరణ చెందిన నోటీసు 4.7.99న రమణకు చేరినవి.
- జారీ అయి చెల్లింపుకు దాఖలు కాని చెక్కులు రూ. 400.
- బాంకు చార్జీలు రూ. 100 మరియు బాంకు వడ్డీ రూ. 200 పాస్ బుక్ లో మాత్రమే కనిపిస్తున్నాయి.
- రమణ స్థాయి ఉత్తర్వుల ప్రకారము బాంకరు ఇతని జీవిత భీమా ప్రీమియమ్ రూ. 200లను చెల్లించి మరియు ఇతని పెట్టుబడులపై వడ్డీ రూ. 400లను వసూలు చేశాడు. కాని ఈ సమాచారము నగదు పుస్తకములో వ్రాయలేదు.

జవాబు :

30.6.1999న రమణ బాంకు నిల్వల సమన్వయపట్టి

వివరాలు	మొత్తము రూ.	మొత్తము రూ.
నగదు పుస్తకము ప్రకారము బాంకు నిల్వ		4,000
కూ॥ జారీ అయి చెల్లింపుకు దాఖలు కాని చెక్కులు	400	
పాస్ బుక్ లో మాత్రమే క్రెడిట్ అయిన వడ్డీ	200	
బాంకు వసూలు చేసిన పెట్టుబడులపై వడ్డీ	400	1,000
		5,000
తీ॥ అనాదరణ చెందిన వసూలు చెక్కులు	2,000	
బాంకు చార్జీలు, నగదు పుస్తకములో లేనివి	100	
బాంకు చెల్లించిన భీమా ప్రీమియం	200	2,300
పాస్ బుక్ ప్రకారము బాంకు నిల్వ		2,700

ఉదాహరణ : 3

31.12.1999న మూర్తి యొక్క పాస్ బుక్ రూ. 2,000ల క్రెడిట్ నిల్వను చూపుతుంది. క్రింది వివరాల సహాయముతో మూర్తి నగదు పుస్తకము ప్రకారము ఈ తేదీన బాంకు నిల్వను లెక్కించండి.

- 20.12.99న రూ.200 చెక్కును వసూలుకు పంపగా ఇది 2.1.2000న వసూలు అయినది.
- 15.12.99న రెండు చెక్కులను జారీ చేయడమైనది. మొదటిది రూ.500, రెండవది రూ. 300. మొదటి చెక్కు 30.12.99న, రెండవ చెక్కు 3.1.2000న చెల్లింపుకు దాఖలు అయినవి.
- బాంకు చార్జీలు రూ. 20లను నగదు చిట్టాలో వ్రాయలేదు.
- బాంకు వడ్డీ రూ. 100లను నగదు పుస్తకములో రూ.10లుగా వ్రాశారు.
- పాస్ బుక్ లో రూ. 100ల తప్పు క్రెడిట్ కనిపిస్తున్నది.
- నగదు పుస్తకములో (బాంకు వరుస) డెబిట్ వైపున రూ.100 ఎక్కువగా కూడినారు.

జనాబు :

31.12.99 నాటికి మూర్తి బాంకు నిల్వల సమన్వయపట్టి

వివరాలు	మొత్తము రూ.	మొత్తము రూ.
పాస్ పుస్తకము ప్రకారము బాంకు నిల్వ		2,000
కూ వసూలుకు పంపినా వసూలుకాని చెక్కులు	200	
నగదు పుస్తకములో వ్రాయని బాంకు చార్జీలు	20	
నగదు పుస్తకము తప్పు కూడిక	100	320
		2,320
తీ జారీ అయి చెల్లింపుకు దాఖలు కాని చెక్కులు	300	
నగదు పుస్తకములో తప్పుగా చూపిన వడ్డీ	90	
పాస్ బుక్ లో తప్పు క్రెడిట్	100	490
నగదు పుస్తకము ప్రకారము బాంకు నిల్వ		1,830

ఉదాహరణ : 4

- 30.6.2000వ వెంకటేశ్ పాస్ బుక్ రూ. 3,000ల క్రెడిట్ నిల్వ చూపుతుంది. క్రింది వివరాల ఆధారముగా నగదు పుస్తకము ప్రకారము బాంకు నిల్వను లెక్కించండి.
- జాన్ నెలలో బాంకులో డిపాజిట్టు చేసిన చెక్కులలో రూ. 1,500లలో రూ. 200 చెక్కులు 1999 జూలై నెలలో వసూలు అయినవి.
 - జాన్ నెలలో జారీ చేయబడిన చెక్కులు రూ. 2,000లలో నెలాఖరులోగా చెక్కులు రూ. 1,700 మాత్రమే చెల్లింపుకు దాఖలు అయినవి.
 - బాంకు వడ్డీ రూ.45లను నగదు పుస్తకములో రూ. 54గా చూపినారు.
 - బాంకు చార్జీలు రూ.20లను పాస్ బుక్ లో రెండుసార్లు డెబిట్ చేశారు.

జనాబు :

30.6.2000వ వెంకటేశ్ బాంకు నిల్వల సమన్వయపట్టి

వివరాలు	మొత్తము రూ.	మొత్తము రూ.
పాస్ బుక్ ప్రకారము బాంకు నిల్వ		3,000
కూ వసూలుకు పంపినా వసూలుకాని చెక్కులు	200	
నగదు పుస్తకములో తప్పుగా చూపిన వడ్డీ	9	
నగదు పుస్తకంలో రికార్డు కాని బాంకు వడ్డీ	45	229
		3,229
తీ జారీ అయి చెల్లింపుకు దాఖలు కాని చెక్కులు		300
నగదు పుస్తకము ప్రకారము బాంకు నిల్వ		2,929

ఉదాహరణ : 5

- క్రింది వ్యవహారాలనుండి బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టిని 31.12.1993వ తేదీనాటికి తయారుచేయుము.
- 31.12.1993వ తేదీనాటికి నగదు పుస్తకం ప్రకారం బాంకు నిల్వ రూ. 10,000
 - జారీచేసిన, ఇంకనూ బాంకుకు దాఖలు కాని చెక్కులు రూ. 5,000
 - బాంకులో డిపాజిట్ చేసినా, ఇంకా వసూలు కాబడని చెక్కులు రూ. 4,000.
 - బాంకు ఖర్చులు రూ. 100, పెట్టుబడులపై వడ్డీ రూ.200 నగదు పుస్తకంలో కనపడుట లేదు.
 - ఒక వసూలు చూపింపై బాంకు వసూలు చేసిన మొత్తం రూ. 2,500 పాస్ పుస్తకంలో మాత్రమయే కనిపించినది.

జవాబు :

డిసెంబరు 31, 1993వ వున్న బాంకు నిల్వల సమన్వయపట్టి

వివరాలు	మొత్తము	మొత్తము
	రూ.	రూ.
నగదు పుస్తకము ప్రకారము వున్న బాంకు నిల్వ		10,000
కూ॥ జారీచేసిన చెక్కులలో సమన్వయ తేదీనాటికి దాఖలు కానివి	5,000	
పాస్ బుక్ లో క్రెడిట్ చేసిన పెట్టుబుడులపై వడ్డీ	200	
బాంకు వసూలు చేసిన వసూలు హుండి మొత్తం	2,300	7,700
		17,700
తీ॥ బాంకులో డిపాజిట్ చేసినా, ఇంకా వసూలు కాబడని చెక్కులు	4,000	
బాంకు ఖర్చులు	100	4,100
పాస్ పుస్తకము ప్రకారము బాంకు నిల్వ		13,600

7.6 ప్రతికూలనిల్వ లేదా ఓవర్ డ్రాఫ్ట్ (Overdraft) :

వ్యాపారస్తుని బాంకు ఖాతాలో అనుకూల నిల్వ ఉన్నప్పుడు నగదు పుస్తకం ప్రకారము బాంకు ఖాతా డెబిట్ నిల్వను మరియు పాస్ బుక్ క్రెడిట్ నిల్వను చూపుతాయి. బాంకరు అనుమతిలో వ్యాపారస్తుడు తనకు బాంకులో ఉన్న మొత్తము కంటే ఎక్కువ మొత్తాన్ని వాడుకోవచ్చు. దీనినే "ప్రతికూల నిల్వ లేదా ఓవర్ డ్రాఫ్ట్" అంటారు. బాంకు నిల్వ ప్రతికూలముగా ఉన్నప్పుడు నగదు పుస్తకము ప్రకారము బాంకు ఖాతా క్రెడిట్ నిల్వను, పాస్ బుక్ డెబిట్ నిల్వను చూపుతాయి. ప్రతికూల నిల్వపై వ్యాపారస్తుడు బాంకరుకు వడ్డీని చెల్లించాలి. ప్రతికూల నిల్వ ఉన్నప్పుడు కూడా బాంకునిల్వల సమన్వయ పట్టికను తయారు చేయవలసి రావచ్చును. అనుకూల నిల్వలు వున్నప్పుడు కూడిన అంశాలు అన్నీ ప్రతికూల నిల్వలో వున్నప్పుడు తీసివేయాలి. అలాగే అనుకూల నిల్వ వున్నప్పుడు తీసి వేసిన అంశాలు ప్రతికూలనిల్వలు వున్నప్పుడు కూడాలి.

ఉదాహరణ : 6

డిసెంబరు 31, 1999వ రామ్ యొక్క నగదు పుస్తకం రూ.2,500 ఓవర్ డ్రాఫ్ట్ నిల్వ చూపినది. కాని పాస్ పుస్తకంలో నిల్వలో సరిపోలేదు. రెండు పుస్తకాలను పోల్చి చూడగా క్రింది తేడాలు కనపడినవి.

- రూ.1,200 చెక్కులు జారీ చేసినా డిసెంబరు 31, 1999లోగా అవి నగదులోకి మారలేదు.
- డిపాజిట్ చేసిన చెక్కులు జనవరి 3 వరకు క్రెడిట్ కాలేదు. రూ.600.
- వసూలు చేయడానికి బాంకు విరిచిన ఖర్చులు నగదు పుస్తకంలో వ్రాయలేదు రూ.50
- బాంకు చార్జీ చేసిన వడ్డీ నగదు పుస్తకంలో వ్రాయలేదు రూ.150
- బాంకు వసూలు చేసిన వడ్డీ రూ.200 నగదు పుస్తకంలో వ్రాయలేదు.
- X యొక్క చెక్కు రూ.200 అనాదరణ పొందినది.

డిసెంబరు 31, 1999 నాటి బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టి తయారు చేయుము.

జవాబు :

31.12.1999 వాటికి రామ్ యొక్క బాంకు నిల్వల సమన్వయవట్టి

వివరాలు	మొత్తము రూ.	మొత్తము రూ.
నగదు పుస్తకము ప్రకారం ఓవర్ డ్రాఫ్టు		2,500
కూ॥ డిపాజిట్ చేసిన క్రెడిట్ కాని చెక్కులు	600	
నగదు పుస్తకములో వ్రాయని బాంకు ఖర్చులు	50	
బాంకు చార్జీ చేసిన వడ్డీ	150	
అనాచరణ చెందిన వసూలు చెక్కు	200	1,000
		3,500
కీ॥ జారీ అయి చెల్లింపుకు దాఖలు కాని చెక్కులు	1,200	
బాంకు వసూలు చేసిన వడ్డీ	200	1,400
పాస్ బుక్ ప్రకారము ఓవర్ డ్రాఫ్టు నిల్వ		2,100

వివరాలు : 7

క్రింది వివరాలనుండి 31.12.2000 వాటి పాస్ పుస్తకం నిల్వను కనుగొనుము.

- నగదు పుస్తకం ప్రకారం ఓవర్ డ్రాఫ్టు నిల్వ రూ. 32,000
- పాస్ పుస్తకంలో డెబిట్ చేసిన ఓవర్ డ్రాఫ్టు వడ్డీ రూ. 2,000
- పాస్ పుస్తకంలో డెబిట్ చేసిన బాంకు ఖర్చులు రూ. 200
- జారీ చేసిన చెక్కులు రూ. 3,000 డిశంబరు 31, 2000 వరకు దాఖలు కాలేదు.
- బాంకులో వేసిన చెక్కులు రూ. 15,000 డిశంబరు 31, 2000 వరకు వసూలు కాలేదు.
- పాస్ పుస్తకంలో మాత్రమే నమోదు అయిన పెట్టుబడులపై వడ్డీ రూ. 2,000

జవాబు :

31.12.2000 వాటి బాంకు నిల్వల సమన్వయవట్టి

వివరాలు	మొత్తము రూ.	మొత్తము రూ.
నగదు పుస్తకము ప్రకారం ఓవర్ డ్రాఫ్టు నిల్వ		32,000
కూ॥ పాస్ బుక్ లో డెబిట్ చేసిన ఓవర్ డ్రాఫ్టు వడ్డీ	2,000	
పాస్ బుక్ లో మాత్రమే చూపిన బాంకు చార్జీలు	200	
వసూలుకు సంపన్న వసూలు కాని చెక్కులు	15,000	17,200
		49,200
కీ॥ జారీ అయిన చెల్లింపుకు దాఖలు కాని చెక్కులు	3,000	
పాస్ బుక్ లో మాత్రమే నమోదు అయిన పెట్టుబడులపై వడ్డీ	2,000	5,000
పాస్ బుక్ ప్రకారము ఓవర్ డ్రాఫ్టు నిల్వ		44,200

ఉవాహరణ : 8

31.12.1999న Mr. వాసు యొక్క నగదు పుస్తకాన్ని బాంకు పాస్ బుక్ లో పోల్చగా ఈ క్రింది విషయములు వెల్లడయ్యాయి.

- బాంకు పాస్ బుక్ ప్రకారం ఓవర్ డ్రాఫ్టు నిల్వ రూ. 15,000
- 25.12.1999న నగదు పుస్తకంలో క్రెడిట్ వైపు మొత్తాన్ని రూ.2,600కు బదులుగా రూ.1,600 చూపటమే కాక ఆ నిల్వను ముందుకు తీసుకు వెళ్ళడం జరిగింది.
- జారీ చేసిన చెక్కుల విలువ రూ. 5,500, కానీ వాటిలో 31.12.1999 లోపల రూ. 5,000 మాత్రమే దాఖలు అయినాయి.
- 25 డిసెంబరున వాసు బాంకు ఖాతాలో అతని ఋణగ్రస్తుడు నేరుగా రూ.1,000 జమ చేసాడు. కాని ఈ విషయమై నగదు పుస్తకంలో ఎటువంటి నమోదు లేదు.
- ఒక రోజున నగదు పుస్తకంలో క్రెడిట్ వైపు రూ. 3,200 నిల్వను పారసాటున తరువాత పేజీలో డెబిట్ వైపున తీసుకువెళ్ళడమైనది.
- నగదు పుస్తకంలో నమోదుకాని బాంకుచే వసూలు చేయబడిన డివిడెండ్లు రూ.1,000, అంతేకాక ఓవర్ డ్రాఫ్టు చార్జ్ చేసిన రూ.300ల వడ్డీ కూడా నగదు పుస్తకంలో నమోదు కాలేదు.
- బాంకు చెల్లించిన రూ.200 బీమా ప్రీమియంను నగదు పుస్తకంలో రూ.20లుగా నమోదు చేయడమైనది.
బాంకు నిల్వల సమన్వయం పట్టిని తయారుచేయుము.

జవాబు :

31.12.1999 నాటి వాసు బాంకు నిల్వల సమన్వయపట్టి

వివరాలు	మొత్తము రూ.	మొత్తము రూ.
పాస్ పుస్తకము ప్రకారము ఓవర్ డ్రాఫ్టు నిల్వ		15,000
కూ జారీ అయి దాఖలు కాని చెక్కులు	500	
ఋణగ్రస్తుడు నేరుగా బాంకులో జమ చేసినది	15,000	
బాంకు వసూలు చేసిన డివిడెండ్లు	1,000	16,500
		31,500
తీ నగదు/పుస్తకములో తక్కువగాచూపిన క్రెడిట్ నిల్వ	1,000	
నగదు పుస్తకములో తప్పుగా డెబిట్ చేసినది	6,400	
నగదు పుస్తకములో వ్రాయని ఓవర్ డ్రాఫ్టు వడ్డీ	3,000	
బాంకు చెల్లించిన బీమా ప్రీమియం	180	10,580
నగదు పుస్తకము ప్రకారము ఓవర్ డ్రాఫ్టు		20,920

ఉదాహరణ : 9

పీటర్ డ్రక్కరు నగదు పుస్తకము (బాంకు వరుస) అతని పాస్‌బుక్ నుంచి దిగువ వివరాలు గ్రహించడమైనది.

Dr.		నగదు పుస్తకం (బాంకు వరుస)			Cr.
తేదీ	వనూశ్య	మొత్తము	తేదీ	చెల్లింపులు	మొత్తము
1997		రూ.	1997		రూ.
అక్టోబరు			అక్టోబరు		
1	To నగదు	10,000	5	By రోషన్	1,250
8	To S ఖాతా	20,000	8	By దీలిస్	1,000
18	To R ఖాతా	7,250	16	By ప్రేమ్ కుమార్	5,000
20	To నగదు	2,000	19	By ఉస్మాన్	2,000
21	To C ఖాతా	3,000	25	By నగదు	1,000
21	To రాజ్	5,000	26	By డిండినాద్	15,000
27	To వీరాలాల్	2,000	31	By తేల్విన నిల్వ	24,000
		49,250			49,250

Dr.		బాంకు పాస్ పుస్తకం			Cr.
తేదీ	వివరాలు	విత్‌డ్రావల్స్	డిపాజిట్	Dr/Cr	నిల్వ
1997					
అక్టోబరు					
1	By నగదు		10,000	Cr.	10,000
5	To రోషన్	1,250		"	8,750
8	To దీలిస్	1,000		"	7,750
15	By S		20,000	"	27,750
16	To ప్రేమ్ కుమార్	5,000		"	22,750
20	By R		7,250	"	30,000
22	By నగదు		2,000	"	32,000
25	To నగదు	1,000		"	31,000
27	To వీరాలాల్		2,000	"	33,000
31	To భీమా ప్రీమియం	250		"	32,750
31	To బాంకు చార్జీలు	750		"	32,000
31	By వడ్డీ		1,000	"	33,000

పై వివరాల ఆధారంగా బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టిని తయారు చేయండి.

జవాబు :

ఆక్టోబర్ 31, 1997న బాంకు నిల్వల సమన్వయపట్టి

వివరాలు	మొత్తము రూ.	మొత్తము రూ.
నగదు పుస్తకము (ప్రకారం బాంకు నిల్వ)		24,000
కూ II		
జారీ చేసిన చెక్కులలో సమన్వయ తేదీ నాటికి దాఖలు కానివి		
ఉస్సాన్	2,000	
డిండినాథ్	<u>15,000</u>	17,000
పాస్‌బుక్‌లో క్రెడిట్ చేసిన వడ్డీ	<u>1,000</u>	18,000
		42,000
తీ II		
వసూలుకై పంపిన చెక్కులలో సమన్వయ తేదీ నాటికి వసూలు కానివి (C 3,000, రాజ్ 5,000)	8,000	
భీమా ప్రీమియమ్	250	
బాంకు చార్జీలు	<u>750</u>	9,000
పాస్‌బుక్ ప్రకారం బాంకు నిల్వ		33,000

Working Notes :

1. నగదు పుస్తకంలోని డెబిట్ వైపు వున్న వివిధ వ్యక్తుల పెర్ల పున్న మొత్తాలను పాస్‌బుక్‌లో డిపాజిట్ మొత్తంలో పోల్చి చూచి, వసూలుకై పంపిన చెక్కులలో వసూలు కాని వాటి మొత్తమును తెలుసుకోవడమైనది. నగదు పుస్తకంలో C కి సంబంధించి రూ. 3,000, రాజ్ కు సంబంధించి రూ. 5,000 వున్నవి. అవి పాస్‌బుక్‌లో డిపాజిట్ వైపు కనబడుటలేదు. అంటే వాటిని బాంకు వారు వసూలు చేయలేదున్నమాట.
2. నగదు పుస్తకంలోని క్రెడిట్ వైపు వివిధ వ్యక్తులకు జారీచేసిన చెక్కుల మొత్తాలు వున్నాయి. వారు బాంకులో నుంచి ఆ యా మొత్తాలను ఆ చెక్కులను, దాఖలు చేసి తీసుకున్నది, లేనిదీ పాస్‌బుక్ విత్‌డ్రావల్స్ తో పోల్చి చూడాలి. అలా పోల్చిచూచితే ఉస్సాన్ రూ.2,000, డిండినాథ్ రూ. 15,000 తమ చెక్కులను చెల్లింపు నిమిత్తం దాఖలు చేయలేదని తెలుస్తుంది.
3. భీమా ప్రీమియమ్ రూ. 250, బాంకు చార్జీలు రూ. 750 పాస్‌బుక్ విత్‌డ్రావల్స్ వైపు ఉన్నాయి. నాటికి సంబంధించిన వివరాలు నగదు పుస్తకంలో లేవు. అంటే భీమా ప్రీమియం, బాంకు చార్జీలు పాస్‌బుక్‌లో వ్రాసినా నగదు పుస్తకాలలో కనబడుటలేదు. పాస్‌బుక్‌లో వ్రాయడంవల్ల బాంకు నిల్వ తగ్గుతుంది.
4. వడ్డీ పాస్‌బుక్‌లో క్రెడిట్ వైపు మాత్రమే కనబడుతుంది. ఇందుకు సంబంధించిన నగదు పుస్తకంలో ఏమీ కనబడుటలేదు.

ఉదాహరణ : 10

31.12.2000 నాడు రామన్ పాస్ బుక్ రూ. 20,600 ఓవర్‌డ్రాఫ్టు చూపుతుంది.

- a) 31.12.2000కి ముందుగా జారీ చేసిన చెక్కులు రూ. 1,600 ఇంకను చెల్లింపునకు దాఖలు కాలేదు.
- b) 31.12.2000కి ముందు బాంకులో వేసిన చెక్కులు రూ. 4,500 యింకా క్రెడిట్ కాలేదు.
- c) ఓవర్‌డ్రాఫ్టుపై వడ్డీ రూ. 250 పాస్‌బుక్‌లోనే డెబిట్ చేసినది.
- d) రూ. 1,400 పెట్టుబడులపై వడ్డీలు, బాంకరు వసూలు చేసినది పాస్‌బుక్‌లోనే క్రెడిట్ కాబడినది.
- e) రూ. 24 బాంకు చార్జీలు నగదు పుస్తకంలో వ్రాయలేదు.
- f) రూ. 1,500 అనాదరణ కాబడ చెక్కు. పాస్‌బుక్‌లోనే వ్రాయబడినది.

జవాబు :

31.12.2000న దానున్ బాంకు నిల్వల సమన్వయపట్టి

వివరాలు	మొత్తము రూ.	మొత్తము రూ.
పాస్ పుస్తకము ప్రకారము బాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్టు నిల్వ		29,600
కూ॥ జారీచేసిన చెక్కులలో సమన్వయ తేదీనాటికి దాఖలు కానివి	1,600	
బాంకరు వసూలు చేసి, పాస్ బుక్ లో క్రెడిట్ చేసిన పెట్టుబడులపై వడ్డీ	1,400	3,000
తీ॥ వసూలుకై బాంకుకు పంపిన చెక్కులలో సమన్వయ తేదీ నాటికి		23,600
వసూలు కానివి	4,500	
ఓవర్ డ్రాఫ్టుపై వడ్డీ (పాస్ బుక్ లో వ్రాసినది)	250	
పాస్ పుస్తకంలో మాత్రమే బాంకు చార్జీలు	24	
అనాదరణ చేయబడి పాస్ బుక్ లో వ్రాయబడిన మొత్తము	1,500	6,274
నగదు పుస్తకము ప్రకారము బాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్టు		17,326

7.6 ప్రశ్నలు

a) వంగ్రహ ప్రశ్నలు (Short Answer Questions)

1. బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టి అంటే ఏమిటి? దానిని ఏవిధంగా తయారు చేస్తారు?
2. నగదు పుస్తకం నిల్వకు, బాంకు పాస్ బుక్ నిల్వకు మధ్య తేడా ఉండడానికి కారణాలు వివరించండి.

b) వ్యాస రూప ప్రశ్నలు (Essay Questions)

1. బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టిని ఎందుకు తయారు చేస్తారు? దాని ప్రయోజనాన్ని వివరించండి.
2. పాస్ పుస్తకంలోని నిల్వ, నగదు పుస్తకంలోని నిల్వలో ఎందుకు విభేదిస్తుంది. కారణాలను విశ్లేషించండి.

7.7 అభ్యాసాలు

1. క్రింది వ్యవహారాల నుండి బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టిని 31 మార్చి 2001న తేదీ నాటికి తయారుచేయుము.

- a) 31.3.2001న తేదీ నాటికి నగదు పుస్తకం ప్రకారం బాంకు నిల్వ రూ. 6,000.
- b) జారీ చేసిన, యింకనూ బాంకుకు దాఖలు కాని చెక్కులు రూ. 4,850
- c) బాంకులో డిపాజిట్ చేసిన, యింకనూ వసూలు కాబడని చెక్కులు రూ. 12,650.
- d) భీమా ప్రీమియం రూ.250, వాటాలపై డివిడెండు రూ. 150లు నగదు పుస్తకంలో కనబడుటలేదు.
- e) చెల్లింపు బిల్లులపై బాంకు చెల్లించిన రూ. 13,450లు పాస్ బుక్ లో మాత్రమే కనబడుచున్నది.
(జవాబు : నగదు పుస్తకం ప్రకారము బాంకు నిల్వ రూ. 5,270)

2. క్రింది వివరాలలో 31 మార్చి 1999 నాటి బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టి తయారు చేయుము.

- a) నగదు పుస్తకం ప్రకారం బాంకు నిల్వ రూ. 5,877.
- b) జారీ అయి చెల్లింపుకు దాఖలు కాని చెక్కులు రూ. 2,013
- c) డిపాజిట్ చేసిన 31 మార్చి 1999 వరకు వసూలు కాని చెక్కులు రూ. 1,419
- d) పాను పుస్తకంలో పారపాటున రూ 225 బాంకరు డెబిట్ చేసినారు.

దానిని మార్చి 31, 1999 వరకు పాస్ పుస్తకం సరిదిద్దలేదు.

(జవాబు : పాను పుస్తకం ప్రకారం బాంకు

3. దిగువ ఇచ్చిన వివరాలనుండి 31.3.2001వ ఉన్న మిస్టర్ కరుణాకర్ యొక్క బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టిని నగదు పుస్తకం ప్రకారం బాంకు నిల్వల చూపుతూ తయారుచేయండి.

- 31 మార్చి 2001న ఉన్న పాస్ బుక్ నిల్వ రూ. 6,000
 - రూ. 1,500ల విలువైన చెక్కులు జారీ చేస్తే రూ. 900 చెక్కులు బాంకులో దాఖలు అయినాయి.
 - రూ. 400 చెక్కు బాంకులో వేస్తే వసూలు కాలేదు.
 - రూ. 500 వసూలు చెక్కుల నగదు పుస్తకము బాంకు వరుసలో వ్రాసినా బాంకులో డిపాజిట్ చేయలేదు.
 - పాస్ బుక్ లో వడ్డీ కోసం క్రెడిట్ చేసిన రూ. 40; బాంకు ఖర్చుల నిమిత్తం డెబిట్ చేసిన రూ. 10 నగదు పుస్తకంలో ఇంకనూ వ్రాయలేదు.
 - ఋణగ్రస్తుడు, బాంకు ఖాతాలో నేరుగా జమ చేసిన రూ. 1,000 నగదు పుస్తకంలో రికార్డు కాబడలేదు.
- (జవాబు : పాస్ బుక్ ప్రకారము బాంకు నిల్వ రూ. 15,350)

4. ఈ క్రింది వివరాల నుండి 30.9.2001 నాటి మెహతా బ్రదర్స్ నగదు చిట్టా ప్రకారం బాంకు నిల్వ తల్పండి.

- 30.9.2001న పాస్ పుస్తకం ప్రకారం బాంకు నిల్వ రూ. 7,850
 - సెప్టెంబరు 2001లో బాంకులో వేసిన రూ. 7,500ల చెక్కులలో రూ. 5,000ల చెక్కులు ఇంకనూ వసూలు కావలసి యున్నవి.
 - ముర్తి ఆనీ ఒక సరఫరాదారుకు యిచ్చిన రూ. 2,000ల చెక్కులు ఇంకనూ దాఖలు కావలసియున్నవి.
 - కిషోర్ నుండి వచ్చిన రూ. 3,750 చెక్కు సెప్టెంబరు 15న బాంకులో వేసినారు గానీ నగదు పుస్తకంలో వ్రాయడం జరగలేదు.
 - మోహన్ కు జారీ చేసిన చెక్కు రూ. 4,500ల నగదు పుస్తకంలో పారపాటు రూ. 4,050 లుగా వ్రాసినారు.
 - మోహతా కంపెనీకి చెందిన రూ. 1,500ల మొత్తము పారపాటు బాంకు వారు క్రెడిట్ చేసినారు.
- (జవాబు : నగదు పుస్తకం ప్రకారము బాంకు నిల్వ రూ. 6,050)

5. దిగువ యివ్వబడిన వివరాల ఆధారంగా 31 మార్చి 2001 నాటికి శ్రీ సి. దాస్ యొక్క బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టిని తయారుచేయుము.

- నగదు పుస్తకం ప్రకారం నిల్వ రూ. 12,500
 - 31.3.2001 తర్వాత దాఖలు అయిన జారీ చేసిన చెక్కులు రూ. 3,000
 - ఈ నెలలో జమ చేసిన చెక్కులు, కాని ఏప్రిల్ 2001లో రూ. 2,000 క్రెడిట్ అయినవి.
 - బాంకుకు పంపించి మరచిన నగదు పుస్తకంలో నమోదు చేసిన చెక్కులు రూ. 1,500
 - నగదు పుస్తకంలో నమోదు చేయకుండా బాంకుకు పంపిన వచ్చిన చెక్కులు రూ. 1,000
 - నగదు పుస్తకంలో నమోదు చేయకుండా పాస్ బుక్ లో డెబిట్ చేసిన బాంకు ఖర్చులు రూ. 100
 - నగదు పుస్తకంలో నమోదు చేయకుండా క్రెడిట్ చేసిన బాంకు వడ్డీ రూ. 350
 - పాస్ బుక్ లో మాత్రమే క్రెడిట్ చేయబడిన బాంకుచే వసూలు చేయబడిన డివిడెండ్ రూ. 750
 - నమోదు చేయని బాంకు ద్వారా చెల్లించబడి భీమా ప్రీమియం రూ. 400
 - మిస్టర్ కె. ఖాన్ నుండి వచ్చిన చెక్కు అనాదరణ పొందినది. కానీ నగదు పుస్తకంలో నమోదు కాలేదు రూ. 900
 - ఖాతాదారు సూచన మేరకు బాంకు చెల్లింపును చేపట్టి దానిని పాస్ బుక్ లో డెబిట్ చేసినప్పటికీ, అది నగదు పుస్తకంలో నమోదు కాబడలేదు రూ. 300
- (జవాబు : పాస్ బుక్ ప్రకారము బాంకు నిల్వ రూ. 11,400)

6. దిగువ ఇచ్చిన వివరముల నుండి బాంకు నిల్వల సమన్వయ పట్టి తయారుచేయండి.

	రూ.
పాస్ పుస్తకం ప్రకారం బాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్టు	8,000
జారీ చేసిన చెక్కులలో చెల్లింపు కానివి	3,000
బాంకుకు పంపిన చెక్కులలో వసూలు కానివి	2,500

పాస్ పుస్తకంలో తప్పుగా యిచ్చిన డెబిట్ 200
 పాస్ పుస్తకంలో మాత్రమే నమోదైన వడ్డీ, బాంకు ఛార్జీలు 150
 స్థాయి కట్టర్లు ప్రకారంచేసిన చెల్లింపులు పాస్ పుస్తకంలో మాత్రమే నమోదైనవి
 (బాబు) నగదు పుస్తకం ప్రకారం బాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్టు రూ. 6,750

7. దిగువ వీయబడిన నగదు చిట్టా, పాస్ బుక్ లోని వివరాలను బట్టి 30.9.1998 నాటి బాంకు నిల్వల పనుల వట్టిని తయారుచేయండి.

Dr.		నగదు చిట్టా (బాంకు వరుసలు మాత్రమే)			Cr.	
తేదీ	వివరములు	మొత్తము	తేదీ	వివరములు	మొత్తము	
1998		రూ.	1998		రూ.	
సెప్టెంబరు			సెప్టెంబరు			
1	To నిల్వ	8,000	4	By సొంతవాడకాలు	800	
3	To ఆనంద్	2,400	8	By అనిల్	3,600	
9	To బాస్కర్	1,500	12	By జీతం	2,400	
16	To రామనాథ్	3,400	16	By సునీల్	1,600	
23	To గోపీనాథ్	2,500	18	By బాబు	4,200	
27	To గుప్తా	100	21	By కుమార్	2,000	
30	To గోపాల్	350	26	By రాజేష్	1,100	
			30	By కమీషన్	100	
			30	By తేల్చిన నిల్వ	2,450	
		18,250			18,250	

బాంకు పాస్ బుక్

		Debit	Credit		నిల్వ
		రూ.	రూ.		రూ.
సెప్టెంబరు			సెప్టెంబరు		
1	By నిల్వ			Cr.	8,000
4	To సొంతవాడకాలు	800		Cr.	7,200
5	By ఆనంద్		2,400	Cr.	9,600
9	To అనిల్	3,600		Cr.	6,000
11	By బాస్కర్		1,500	Cr.	7,500
12	To జీతం	2,400		Cr.	5,100
17	To సునీల్	1,600		Cr.	3,500
20	By గోపీనాథ్		2,500	Cr.	6,000
30	By డివిడెండ్లు		1,200	Cr.	7,200
30	To బాంకు				
	ఛార్జీలు	20		Cr.	7,180
30	To విద్యుత్				
	ఛార్జీలు	60		Cr.	7,120
30	To కమీషన్	100		Cr.	7,020

8. 1994 డిసెంబరు 31న Mr. గోపి తాలూకు క్రింది సమాచారాన్ని బట్టి బాంకు నిల్వల సమస్యను పట్టి తయారుచేయండి.
- Mr. గోపి పాస్ బుక్ ప్రకారం ఓవర్ డ్రాఫ్టు 31.1.1994న రూ.1,200
 - డిశంబరు 30న జారీ అయిన రూ. 700 చెక్కులలో రూ.300 విలువ గల చెక్కులు మాత్రమే డిశంబరు 31 నాటికి చెల్లించడం జరిగింది.
 - బాంకుకు వసూలు కోసం పంపిన రూ. 350ల చెక్కులలో రూ.50లు విలువగల చెక్కులు మాత్రమే పాస్ బుక్ లో క్రెడిట్ చేయటం జరిగింది.
 - బాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్టుపై వడ్డీ రూ. 50లు ఖర్చు వ్రాసినారు. దీని తాలూకు సమాచారం 1995 జనవరి 2న అందింది.
 - గోపి పెట్టుబడి మీద, బాంకు నేరుగా వసూలు చేసిన వడ్డీ రూ.60 అతని ఋణగ్రస్తుడు నేరుగా బాంకులో చెల్లించిన రూ.40 కలిపి రూ.100లు బాంకు పాస్ బుక్ లో క్రెడిట్ కనబడుతోంది. ఈ అంశాల గురించి గోపికి ఏమీ తెలియదు.
- (జవాబు : నగదు పుస్తకం ప్రకారము ఓవర్ డ్రాఫ్టు రూ. 1,330)
9. క్రింది వివరాలలో Mr. రోహిల్ నగదు చిట్టాలో మార్చి 31, 1996 కన్పించే నిల్వను కనుగొనండి.
- 1996 మార్చి 31న పాస్ బుక్ ప్రకారం రూ. 13,880 ఓవర్ డ్రాఫ్ట్ నిల్వ
 - నగదు చిట్టాలో వ్రాయబడిన ఓవర్ డ్రాఫ్టుపై వడ్డీ రూ. 1,240
 - నగదు చిట్టాలో వ్రాయబడిన బాంకు ఛార్జీలు రూ.60
 - జారీచేయబడిన చెక్కులు, చెల్లింపుకు దాఖలు కాలేదు రూ. 13,300
 - వసూలుకు పంపిన చెక్కులు వసూలు కాలేదు రూ. 4,340
 - పాస్ బుక్ లో మాత్రమే నమోదు అయిన అనాదరణ బిల్లు రూ. 10,000
- (జవాబు : నగదు పుస్తకం ప్రకారము ఓవర్ డ్రాఫ్టు రూ. 11,540)
10. క్రింది వివరముల నుండి 31.12.1993 నాటికి రాజా యొక్క పాస్ బుక్ నిల్వను కనుగొనండి.
- నగదు చిట్టా ప్రకారం బాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్టు రూ. 16,340
 - పాస్ బుక్ లో మాత్రమే డెబిట్ చేయబడిన ఓవర్ డ్రాఫ్టుపై వడ్డీ రూ. 1,000
 - రూ. 60 బాంకు ఛార్జీలు పాస్ బుక్ లో మాత్రమే ఛార్జీ చేయబడినవి.
 - రూ. 1,500 విలువగల చెక్కులు జారీ చేసినా 31.12.1993 నాటికి దాఖలు కాలేదు.
 - పాస్ బుక్ లో మాత్రమే నమోదు చేయబడిన పెట్టుబడులపై వడ్డీ రూ. 1,000
 - వసూలు కోసం పంపిన చెక్కులు రూ. 2,500; 31.12.93 వరకూ వసూలు కాలేదు.
- (జవాబు : పాస్ బుక్ ప్రకారం బాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్టు రూ. 17,400)
11. దిగువ ఇచ్చిన వివరాలనుండి పాస్ పుస్తకం ప్రకారం నిల్వను కనుగొనండి.
- ఏప్రిల్ 30, 1999 నాటికి నగదు పుస్తకం ప్రకారం బాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్టు నిల్వ రూ. 2,000.
 - జారీ అయి చెల్లింపులకు సమర్పించని చెక్కులు రూ. 1,350
 - డిఫాజిట్ చేసినప్పటికీ వసూలు కావలసిన చెక్కులు రూ. 560
 - నగదు పుస్తకంలో నమోదు కాని బాంకు ఛార్జీలు రూ. 80
 - పెట్టుబడులమీద వసూలు అయిన వడ్డీ మొత్తం రూ. 905లను పాస్ పుస్తకంలో మాత్రమే క్రెడిట్ చేయబడినది.
- (జవాబు : పాస్ బుక్ ప్రకారం బాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్టు నిల్వ రూ. 385)
12. 31.12.1992 న రామారావుకి చెందిన నగదు పుస్తకం క్రెడిట్ నిల్వ రూ. 15,000. రామారావు ఖాతా బాంకు ఆఫ్ ఇండియాలో ఉన్నది. పై తేదీకి ముందు రూ. 5,000 చెక్కులు జారీ చేశారు. ఇవీ రూ. 3,000ల చెక్కులు మాత్రమే 31.12.1992 లోపల బాంకులో దాఖలు అయినాయి.
- మరొకరికి చెందిన రూ.500 చెక్కు తప్పుగా పాస్ బుక్ లో క్రెడిట్ అయింది. అనాదరణ బిల్లు రూ. 550 పాస్ బుక్ లో డెబిట్ చేయబడింది. ఓవర్ డ్రాఫ్ట్ మీద వడ్డీ రూ. 400లు. పాస్ బుక్ లో డెబిట్ అయినాయి. 31.12.1992నాటికి బాంకు నిల్వల సమస్యను పట్టి తయారుచేయండి.
- (జవాబు : పాస్ బుక్ ఓవర్ డ్రాఫ్ట్ నిల్వ రూ. 13,450)

రచయిత

యస్. విష్ణుమోహన్ రావు

అంకణా - తప్పుల సవరణ (TRIAL BALANCE - ERRORS AND RECTIFICATION)

ఉద్దేశ్యాలు (Objectives): ఈ అధ్యాయం చదవడం వలన మీరు

1. అంకణాను తయారు చేయు విధానము
2. అంకణా వలన వెల్లడికాని దోషాలు
3. అంకణా వలన వెల్లడి అయ్యే దోషాలు
4. తప్పుల సవరణ

అనే విషయాల గురించి తెలుసుకోగలరు.

నిర్మాణము లేదా ముఖ్యాంశాలు (Structure)

- 8.1 అంకణా అర్థము, ఆవశ్యకత
- 8.2 అంకణా తయారు చేయు విధానము
- 8.3 తప్పులు - వివిధ రకాలు
- 8.4 ప్రశ్నలు
- 8.5 అభ్యాసాలు
- 8.1 అంకణా అర్థము - ఆవశ్యకత

జంటపద్దు విధానములో ప్రతి వ్యాపార వ్యవహారానికి రెండు అంశాలుంటాయి. పుచ్చుకునే అంశము, తీసుకునే అంశము; ప్రయోజనము పుచ్చుకొనే అంశాన్ని డెబిట్ అని; ప్రయోజనము ఇచ్చే అంశాన్ని క్రెడిట్ అని అంటారు. కనుక ప్రతి డెబిట్ కు సమానముగా క్రెడిట్ ఉంటుంది. సంవత్సరములో ఏ రోజునైనా పద్దులలో క్రెడిట్ చేసిన అంశాల విలువ, డెబిట్ చేసిన అంశాల విలువకు సమానముగా ఉండాలి. అదే విధముగా చిట్టాపద్దులనుండి లేదా సహాయక చిట్టాలనుండి తయారు చేసిన ఆవర్తనా ఖాతాల డెబిట్ నిల్వల మొత్తము, క్రెడిట్ నిల్వల మొత్తానికి సమానముగా ఉండాలి. ఈ రెండు నిల్వలు సమానము లేనప్పుడు అంకణా తప్పు సారపాట్లు జరిగినట్లు భావించాలి. ఇలాంటి సారపాట్లు ఉంటే ముగింపు లెక్కలు వ్యాపార సంస్థ యొక్క యుద్ధాత్మ స్థితిని తెలియజేయవు. సంవత్సరాంతాన ఖాతా పుస్తకాల అంకణా తప్పు ఖచ్చితత్వాన్ని రుజువు చేయడానికి ఉపయోగించే సాధనాన్ని 'అంకణా' (Trial Balance) అంటారు. ఆవర్తనా ఖాతాల నిల్వల సహాయముతో తయారుచేసే పట్టియే అంకణా. ఇది ఖాతా కాదు.

8.2 అంకణా తయారుచేసే విధానము

అంకణాను రెండు పద్ధతులలో తయారు చేస్తారు.

1. వెరశుల పద్ధతి (Totals Method)
2. నిల్వ పద్ధతి (Balance Method)

1. వెరశుల పద్ధతి (Totals Method)

ఈ పద్ధతిలో ఆవర్తనాలోని ప్రతి ఖాతా డెబిట్, క్రెడిట్ వైపుల వున్న కూడి డెబిట్ వైపు మొత్తాన్ని అంకణాలో డెబిట్ వైపు, క్రెడిట్ వైపు వున్న మొత్తాన్ని అంకణాలో క్రెడిట్ వైపు చేస్తారు.

2. నిల్వ పద్ధతి (Balance Method)

ఈ అంకణాను ఆవర్తా ఖాతాల నిల్వల సహాయముతో తయారుచేస్తారు. ఇది పట్టిక రూపములో ఉంటుంది. కాబట్టి ఖాతా తయారు చేసేటపుడు పాటించవలసిన నియమాలు ఇక్కడ పాటించవలసివస్తాయి. ఆవర్తా ఖాతాలలో కొన్ని డెబిట్ నిల్వలను, మరికొన్ని క్రెడిట్ నిల్వలను చూపుతాయి. అంకణాలో క్రమసంఖ్య, వివరాలు, L. F. డెబిట్ మరియు క్రెడిట్ అనే ఆయిదు వరుసలు వుంటాయి. ఆవర్తా ఖాతాలలో ఉన్న డెబిట్ నిల్వలను అంకణాలో డెబిట్ వైపున, క్రెడిట్ నిల్వలను అంకణాలో క్రెడిట్ వైపున చూపుతారు. నిల్వలు లేని ఖాతాలను వదలి వేయాలి. ఈ ప్రకారము అంకణాను తయారుచే చేసినపుడు డెబిట్ మరియు క్రెడిట్ వరుసల వెరకులు సమానముగా వస్తే అంకణానికి తప్పు దోషాలు లేవని భావించాలి. రెండు వరుసల వెరకులు సమానముగా లేనపుడు ఎక్కడో దోషాలు చోటుచేసుకున్నామని భావించి అంకణా వ్యత్యాసాన్ని తాత్కాలికముగా 'అనామిట్ ఖాతా'క (Suspense) మళ్ళిస్తారు. అంకణాలో ఏవైనా నిల్వ తప్పువగా ఉంటుందో ఆ వైపున అనామిట్ ఖాతాను ఉపయోగిస్తారు.

8.3 ఉదాహరణలు

ఉదాహరణ : 1

క్రింది ఆవర్తా నిల్వల నుండి అంకణాను తయారుచేయండి.

	రూ.		రూ.
ప్రారంభపు సరుకు	26,280	కొనుగోళ్ళు	39,800
వసూలు బిల్లులు	10,500	చేతిలో నగదు	350
బాంకులో నగదు	10,000	చెల్లింపు బిల్లులు	3,600
ఋణదాతలు	12,000	మూలధనం	30,400
రానిబాకీల నిధి	2,000	అమ్మకాలు	77,400
వచ్చిన కమీషన్	1,405	చిల్లర ఖర్చులు	375
రానిబాకీలు	450	జీతాలు	8,400
సొంత వాడకాలు	4,760	ఋణగ్రహణలు	15,600
అమ్మకాల వాపసులు	1,800	పర్చీవరు	2,400
భీమా	840	కొనుగోలు రవాణా	3,250
అద్దెలు	2,000		

అంకణా

క్రమ సంఖ్య	వివరాలు	L.F.	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
1	ప్రారంభపు సరుకు		26,280	
2	కొనుగోళ్ళు		39,800	
3	వసూలు బిల్లులు		10,500	
4	చేతిలో నగదు		350	
5	బాంకులో నగదు		10,000	
6	చెల్లింపు బిల్లులు			3,600
7	ఋణదాతలు			12,000
8	మూలధనం			30,400
9	రానిబాకీల నిధి			2,000
10	అమ్మకాలు			77,400
11	వచ్చిన కమీషన్			1,405

12	చిల్లర ఖర్చులు	375	
13	రానిబాకీలు	450	
14	జీతాలు	8,400	
15	సొంతవాడకాలు	4,760	
16	ఋణాగ్రస్తులు	15,600	
17	అమ్మకాల వాపసులు	1,800	
18	ఫర్నిచరు	2,400	
19	భీమా	840	
20	కొనుగోలు రవాణా	3,250	
21	అద్దెలు	2,000	
		1,26,805	1,26,805

ఉదాహరణ : 2

క్రింది ఆవర్ణా నిల్వల నుండి అంకణాను తయారుచేయండి.
 ప్రారంభపు సరుకు రూ. 3,000; కొనుగోళ్ళు రూ. 8,500; వేతనాలు రూ. 1,300; చెల్లింపు బిల్లులు రూ. 900; అద్దెలు రూ. 300; భీమా రూ. 200; రవాణా రూ. 200; ఋణదాతలు రూ. 6,000; వసూలు బిల్లులు రూ. 1,000; ఫర్నిచరు రూ. 4,000; యంత్రాలు రూ. 12,000; ఋణాగ్రస్తులు రూ. 11,300; డిస్కాంట్లు రూ. 500; మూలధనం రూ. 18,000; అమ్మకాలు రూ. 18,600; కొనుగోలు వాపసులు రూ. 250; జీతాలు రూ. 800; ప్రకటనలు రూ. 600.

అంకణా

క్రమ సంఖ్య	వివరాలు	L.F.	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
1	ప్రారంభపు సరుకు		3,000	
2	కొనుగోళ్ళు		8,500	
3	వేతనాలు		1,300	
4	జీతాలు			800
5	అద్దెలు			300
6	భీమా			200
7	రవాణా			200
8	ప్రకటనలు		600	
9	వసూలు బిల్లులు		1,000	
10	ఫర్నిచరు		4,000	
11	యంత్రాలు		12,000	
12	ఋణాగ్రస్తులు		11,300	
13	డిస్కాంట్లు		500	
14	మూలధనం			18,000
15	అమ్మకాలు			18,600
16	కొనుగోలు వాపసులు			250
17	చెల్లింపు బిల్లులు			900
18	ఋణదాతలు			6,000
			43,750	43,750

8.4 తప్పులు లేదా దోషాలు - వివిధ రకాలు

సవరణ జరిగిన వ్యాపార వ్యవహారాలను చిట్టాపద్దుల రూపములో లేదా సహాయక చిట్టాలలో రికార్డు చేస్తారు. వీటి నుండి ఆవర్ణా ఖాతాలను తయారుచేస్తారు. చిట్టాపద్దులు వ్రాయుటలోను, ఆవర్ణాల ఖాతాల తయారీలోను తెలిసే లేదా తెలియక లేదా అజాగ్రత్త వలన కొన్ని దోషాలు దొర్లవచ్చు. ఇలాంటి దోషాల వలన అంకణా నిల్వలు సరితూగవు. మరియు సరియైన తయారు చేసే ముగింపు లెక్కలు సంస్థ యొక్క యదార్థ స్థితిని తెలియజేయవు. అందు వలన ఈ దోషాలను కనుగొని, తప్పని సరిగా వాటికి సవరణ చేయాలి.

కొన్ని రకాల దోషాలు ఉన్నప్పటికీ అంకణా నిల్వలు సరితూగుతాయి. మరికొన్ని దోషాల వలన అంకణా నిల్వలు సరితూగవు. అంకణా నిల్వలు సరితూగినంత మాత్రాన అంకణానితప్పు ఖచ్చితత్వము ఉన్నట్లు గట్టిగా చెప్పలేము. ఈ దోషాలను ప్రాథమికముగా రెండు రకాలుగా విభజించవచ్చు.

1. అంకణా వలన వెల్లడి కాని దోషాలు
2. అంకణా వలన వెల్లడి అయ్యే దోషాలు

I. అంకణా వలన వెల్లడికాని దోషాలు (Errors not disclosed by Trial Balance) :

జరిగిన వ్యాపార వ్యవహారాలకు చిట్టాపద్దులు వ్రాయడములో మరియు సహాయక చిట్టాల తయారీలో జరిగే దోషాలను అంకణా వలన వెల్లడికాని దోషాలు అంటారు. ఇలాంటి దోషాలు దొర్లినప్పటికీ అంకణా నిల్వలు సరితూగుతాయి. కాబట్టి ఈ తహా దోషాలను 'అంకణా వలన వెల్లడికాని దోషాలు' అంటారు. వీటిని క్రింది విధముగా పేర్కొనవచ్చు.

a) మరచిపోవడం వలన జరిగే దోషాలు (Errors of Omission) : జరిగిన వ్యాపార వ్యవహారాన్ని పుస్తకాలలో వ్రాయడం పూర్తిగా మరచిపోతే ఈ రకమైన దోషాలు ఏర్పడుతాయి. వీటినే 'అకృత దోషాలు' లేదా 'కార్యాకరణ దోషాలు' అంటారు. ఈ రకమైన దోషము ఉన్నప్పటికీ అంకణా నిల్వలు సరితూగుతాయి. మరచి పోయిన చిట్టా పద్దు వ్రాయడం ద్వారా ఈ దోషాన్ని సవరించవచ్చు.

ఉదాహరణ : X నుండి కొన్న సరుకు రూ. 1,000లను పుస్తకాలలో వ్రాయలేదు.

సవరణ పద్దు :

కొనుగోలు ఖాతా	Dr.	1,000	
To X ఖాతా			1,000
(X నుండి కొన్న సరుకుకు పద్దు వ్రాయగా)			

b) అకార్యాకరణ దోషాలు (Errors of Commission) : వ్యవహారాలను ఎక్కువ లేదా తక్కువ మొత్తాలతో చిట్టాపద్దులు వ్రాయడం లేదా సహాయక చిట్టాలలో వ్రాయడం వలన ఏర్పడే దోషాలను 'అకార్యాకరణ దోషాలు' అని అంటారు.

ఉదాహరణ :

1) చెల్లించిన అద్దె రూ. 100లను పుస్తకాలలో రూ. 1,000లుగా వ్రాశారు.

సవరణ పద్దు : ఎక్కువగా వ్రాసిన మొత్తముతో చిట్టాపద్దును తిప్పి వ్రాయాలి.

నగదు ఖాతా	Dr.	900	
To అద్దె ఖాతా			900
(అద్దె ఖాతాకు ఎక్కువగా వ్రాసిన మొత్తాన్ని తగ్గించగా)			

2) వచ్చిన కమీషన్ రూ. 500లను రూ. 50గా వ్రాశారు.

సవరణ పద్దు : తక్కువగా వ్రాసిన మొత్తముతో తిరిగి అదే పద్దు వ్రాయాలి.

నగదు ఖాతా	Dr.	450	
To కమీషన్ ఖాతా			450
(తక్కువగా వ్రాసిన కమీషన్ ను పెంచగా)			

c) ఖాతాలో తప్పు శీర్షికలో వేరూదు (Posting to a wrong Head): వ్యాపార వ్యవహారానికి సరియైన చిట్టాపద్దు వ్రాసిన తరువాత ఖాతాలోనవేరూదు చేసేటప్పుడు ఒక ఖాతాకు బదులు మరొక ఖాతాలో వేరూదు చేయడంవలన ఈ రకమైన దోషాలు జరుగుతాయి.

ఉదాహరణ :

1) రాముకు అమ్మిన సరుకు రూ.500లు అమ్మకాల చిట్టానుండి రామన్ ఖాతాకు డెబిట్ చేశారు.

వనరణ పద్దు : రాము ఖాతాకు బదులుగా రామన్ ఖాతాకు డెబిట్ చేశారు. ఈ తప్పును క్రింది విధంగా సవరణ చేయవచ్చు.

రాము ఖాతా	Dr.	500	
To రామన్ ఖాతా			500
(రాము ఖాతాకు డెబిట్ చేయవలసిన మొత్తానికి పద్దు వ్రాయుగా)			

d) సిద్ధాంత దోషాలు (Errors of Principle) : గణక శాస్త్ర సిద్ధాంతాలకు విరుద్ధంగా జరిగే దోషాలను సిద్ధాంత దోషాలు అని అంటారు. ఆస్తులను కొనుగోలు చేసినప్పుడు ఆస్తుల ఖాతాను డెబిట్ చేసి, వ్యాపార సరుకును కొనుగోలు చేసినప్పుడు "కొనుగోలు ఖాతా"ను డెబిట్ చేయాలి. ఆస్తులను అమ్మినప్పుడు ఆస్తుల ఖాతాను క్రెడిట్ చేసి, తయారైన సరుకును అమ్మినప్పుడు 'అమ్మకాల ఖాతా'ను క్రెడిట్ చేయాలి. ఇది గణక శాస్త్ర సిద్ధాంతము. ఇందుకు వ్యతిరేకంగా పాఠపాఠ్య దృష్టి వాటిని సిద్ధాంత దోషాలని అంటారు.

ఉదాహరణ :

1) పర్షియన్ కొనుగోలు రూ. 2,000లు కొనుగోలు ఖాతాకు డెబిట్ చేశారు.

వనరణ పద్దు :

పర్షియన్ ఖాతా	Dr.	2,000	
To కొనుగోలు ఖాతా			2,000
(కొనుగోలు ఖాతాకు వ్రాసిన మొత్తాన్ని రద్దుపరచగా)			

2) యంత్రము అమ్మకము రూ. 10,000లను అమ్మకాల ఖాతాకు జమ చేశారు.

వనరణ పద్దు :

అమ్మకాల ఖాతా	Dr.	10,000	
To యంత్రము ఖాతా			10,000
(అమ్మకాల ఖాతాకు జమ చేసిన మొత్తాన్ని రద్దు చేయగా)			

e) సరిపెట్టే దోషాలు (Compensating errors) : కొన్ని సందర్భాలలో ఖాతాలలో డెబిట్ వైపున వేసిన తప్పులు అనుకోని విధముగా క్రెడిట్ వైపున వేసిన తప్పులను సరిపెట్టడాన్ని అంటారు. ఇలాంటి దోషాలను సరిపెట్టే దోషాలు అంటారు. ఇలా సరిపెట్టడం వలన దోషాలు జరగనట్లు కనిపిస్తుంది.

ఉదాహరణ :

కొనుగోలు పుస్తకము వెరళి రూ. 1,000లు మరియు అమ్మకాల పుస్తకము వెరళి రూ. 1,000లు ఎక్కువ కూడినారు.

వనరణ పద్దు :

అమ్మకాల ఖాతా	Dr.	1,000	
To కొనుగోలు ఖాతా			1,000
(ఎక్కువగా కూడిన మొత్తాలను సవరించగా)			

పైన పేర్కొన దోషాలు అంకణాపై ప్రభావము చూపవు. ఈ రకమైన దోషాలు ఉన్నప్పటికీ అంకణా నిల్వలు సరి తూగుతాయి.

2) అంకణా వలన వెల్లడి అయ్యే దోషాలు (Errors disclosed by Trial Balance) :

వ్యాపార వ్యవహారాలకు చిట్టాపద్దులు వ్రాసిన తరువాత లేదా సహాయక చిట్టాలలో వ్రాసిన తదుపరి వాటిని ఆవర్ణా ఖాతాలలో నమోదు చేస్తారు. ఆవర్ణా ఖాతాలలో నమోదులు చేయడంలో జరిగే దోషాలను 'అంకణా వలన వెల్లడి అయ్యే దోషాలు' అంటారు. ఈ రకమైన దోషాల వలన అంకణా నిల్వలు సరితూగవు. ఈ దోషాలను సవరించడానికి ఆనామల్ ఖాతాను ఉపయోగిస్తారు. ఈ దోషాలను క్రింది విధముగా పేర్కొనవచ్చు.

a) ఆవర్ణాలో నమోదు చేయక పోవడం : వ్యాపార వ్యవహారాన్ని సహాయక చిట్టాలో వ్రాసిన తదుపరి సంబంధిత ఖాతాలో నమోదు చేయకపోవడం వలన ఈ రకమైన దోషాలు జరుగుతాయి.

ఉదాహరణ :

• మూర్తి నుండి కొన్న సరుకు రూ. 1,000లు మూర్తి ఖాతాలో నమోదు చేయలేదు.

సవరణ పద్దు :

మూర్తి నుండి కొన్న సరుకును మూర్తి ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయాలి. కాని ఆ విధముగా నమోదు జరగలేదు. అందుచేత ఆతని ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున By ఆనామల్ ఖాతా అని వ్రాస్తారు.

ఆనామల్ ఖాతా	Dr.	1,000	
To మూర్తి ఖాతా			1,000
(నమోదు చేయవలసిన మొత్తానికి పద్దు వ్రాయగా)			

b) ఆవర్ణాలో ఖాతాలో తప్పు మొత్తాన్ని నమోదు చేయడం : ఆవర్ణా ఖాతాలో నమోదు చేసేటప్పుడు తప్పు మొత్తాలను నమోదు చేయడం వలన ఈ రకమైన దోషాలు దొర్లుతాయి.

ఉదాహరణ :

రాముకు చేసిన అమ్మకాలు రూ. 2,000లు రాము ఖాతాలో రూ. 200లుగా నమోదు చేశారు.

సవరణ పద్దు :

రాము ఖాతాలో డెబిట్ చేయవలసిన రూ. 2,000లను పారపాటున రూ. 200లుగా నమోదు చేశారు. మిగిలిన రూ. 1,800లతో రాము ఖాతాలో To ఆనామల్ ఖాతా అని వ్రాస్తారు.

రాము ఖాతా	Dr.	1,800	
To ఆనామల్ ఖాతా			1,800
(రాము ఖాతాలో తక్కువగా నమోదు చేసిన మొత్తానికి పద్దు వ్రాయగా)			

c) ఆవర్ణా ఖాతాలో తప్పువైపున నమోదు చేయడం : ఆవర్ణా ఖాతాలో ఒక వైపున నమోదు చేయవలసిన మొత్తాన్ని మరొక వైపున నమోదు చేయడం వలన ఈ రకమైన దోషాలు దొర్లుతాయి.

ఉదాహరణ :

క్రిష్ణనుండి కొన్న ఫర్నిచర్ రూ. 500లను క్రిష్ణ ఖాతాలో డెబిట్ వైపున నమోదు చేశారు.

సవరణ పద్దు :

క్రిష్ణ నుండి కొన్న ఫర్నిచర్ను క్రిష్ణ ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున నమోదు చేయాలి. కాని పారపాటున డెబిట్ వైపున నమోదు చేశారు. అందువలన రెట్టింపు మొత్తముతో క్రిష్ణ ఖాతాలో By ఆనామల్ ఖాతా అని వ్రాయాలి.

ఆనామల్ ఖాతా	Dr.	1,000	
To క్రిష్ణ ఖాతా			1,000
(తప్పుగా నమోదు చేసిన మొత్తానికి)			

d) సహాయక చిట్టాలు, ఆవర్ణా ఖాతాల వెరకులు లెక్కించడముతో దోషాలు : సహాయక చిట్టాలను తయారుచేసేటప్పుడు ఆవర్ణా ఖాతాల తయారీలోను వెరకులను లెక్కించడముతో దోషాలు జరగవచ్చు.

ఉదాహరణ :

1) కొనుగోలు పుస్తకము వెరశి రూ.100లు తక్కువగా కూడినారు.

సవరణ పద్ధతి :

కొనుగోలు పుస్తకము వెరశిని కొనుగోలు ఖాతాకు డెబిట్ వైపున చూపుతారు. తక్కువగా కూడినారు కాబట్టి కొనుగోలు ఖాతాలో To అనామల్ ఖాతా అని వ్రాయాలి.

కొనుగోలు ఖాతా	Dr.	100	
To అనామల్ ఖాతా			100
(తక్కువగా కూడిన మొత్తానికి)			

2) వేతనాల ఖాతా వెరశిని రూ. 500లు ఎక్కువగా కూడినారు.

సవరణ పద్ధతి :

వేతనాల ఖాతా డెబిట్ నిల్వను చూపుతుంది. ఎక్కువగా కూడినారు కాబట్టి వేతనాల ఖాతాలో By అనామల్ ఖాతా అని వ్రాయాలి.

అనామల్ ఖాతా	Dr.	500	
To వేతనాల ఖాతా			500
(ఎక్కువగా కూడిన మొత్తానికి)			

e) ఆవర్తన ఖాతాల నిల్వలను అంకణాల్లో చూపకపోవుట : ఆవర్తన ఖాతాల నిల్వల సహాయముతో అంకణాన్ని తయారుచేస్తారు. ఆవర్తన ఖాతాల నిల్వలను అంకణాల్లో చూపకపోతే అంకణా నిల్వలు సరితూగవు.

ఉదాహరణ :

1) కిరణ్ నుండి రావలసిన మొత్తము రూ. 1,000లను ఋణగ్రస్తుల జాబితాలో చేర్చలేదు.

సవరణ పద్ధతి :

వివిధ వ్యక్తులను దా రావలసిన మొత్తాలను ఒకచోట వ్రాసి దానిని ఋణగ్రస్తుల జాబితాగా పరిగణిస్తారు. కిరణ్ అనే వ్యక్తి నుండి రావలసిన మొత్తాన్ని ఋణగ్రస్తుల జాబితాలో చేర్చలేదు కనుక ఋణగ్రస్తుల ఖాతా నిల్వ తగ్గుతుంది(డెబిట్)

ఋణగ్రస్తుల ఖాతా	Dr.	1,000	
To అనామల్ ఖాతా			1,000
(ఋణగ్రస్తుల జాబితాలో చేర్చవలసిన మొత్తానికి)			

2) రవికి చెల్లించాల్సిన మొత్తాన్ని రూ. 500 ఋణదాతల జాబితాలో చేర్చలేదు.

సవరణ పద్ధతి :

వివిధ వ్యక్తులకు చెల్లించవలసిన మొత్తాలను ఒకచోట వ్రాసి దానిని ఋణదాతల జాబితాగా పరిగణిస్తారు. రవికి చెల్లించవలసిన మొత్తాన్ని ఋణదాతల జాబితాలో చేర్చలేదు. కనుక ఋణదాతల ఖాతా నిల్వ తగ్గుతుంది(డెబిట్)

అనామల్ ఖాతా	Dr.	500	
To ఋణదాతల ఖాతా			500
(ఋణదాతల జాబితాలో చేర్చవలసిన మొత్తానికి)			

పైన పేర్కొన్న దోషాలు ఆవర్తన ఖాతాల తయారీలో జరుగుతాయి. వీటి వలన అంకణా నిల్వలు సరితూగవు. అందువల్ల వాటిని అనామల్ ఖాతా ద్వారా సవరించాలి.

ఉదాహరణ : 3

చిట్టా పద్దుల ద్వారా ఈ క్రింది తప్పులను సవరించుము.

- పాత యంత్రము కొని మరమ్మత్తులకుగాను చెల్లించిన రూ. 7,500 సాధారణ ఖర్చుల ఖాతాలో నమోదైనది.
- వర్తకుడు చెల్లించిన జీవిత బీమా ప్రీమియం రూ.150 ఆఫీసు ఖర్చుల ఖాతాలో వ్రాయడమైనది.
- అమ్మకముల పుస్తకం రూ.500లు తక్కువగా కూడడమైనది.
- కొనుగోలు పుస్తకం రూ. 300లు ఎక్కువగా కూడడమైనది.
- ఆరువుపై కొన్న ఫర్నిచరు రూ. 3,000 మొత్తం కొనుగోలు పుస్తకంలో నమోదైంది.
- రామారావుకి చెల్లించిన జీతం రూ.500లు రామారావు ఖాతాలో వ్రాసారు.

జవాబు :

సవరణ పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్ణా పుటవంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
a)	యంత్రము ఖాతా Dr. To సాధారణ ఖర్చుల ఖాతా (సాధారణ ఖాతాలో తప్పు డెబిట్ను రద్దు చేసినందుకు)		7,500	7,500
b)	సంతవాడకాల ఖాతా Dr. To ఆఫీసు ఖర్చుల ఖాతా (ఆఫీసు ఖర్చుల ఖాతాలో తప్పు డెబిట్ను రద్దుచేసినందుకు)		150	150
c)	అనామల్ ఖాతా Dr. To అమ్మకాల ఖాతా (తక్కువగా కూడిన మొత్తానికి)		500	500
d)	అనామల్ ఖాతా Dr. To కొనుగోలు ఖాతా (ఎక్కువగా కూడిన మొత్తానికి)		300	300
e)	ఫర్నిచరు ఖాతా Dr. To కొనుగోలు ఖాతా (తప్పుగా డెబిట్ చేసి కొనుగోలు ఖాతాను కొనుగోలు ఖాతాను రద్దుపరచగా)		3,000	3,000
e)	జీతాల ఖాతా Dr. To రామారావు ఖాతా (తప్పుగా డెబిట్ చేసి రామారావు ఖాతాను రద్దు పరచగా)		500	500

ఉదాహరణ : 4

క్రింది తప్పులకు సవరణ పద్దులు వ్రాయుము.

- ఫర్నిచర్ మరమ్మత్తుకై చెల్లించిన రూ. 300లు, ఫర్నిచర్ ఖాతాకు డెబిట్ అయింది.
- రోజువారీ అమ్మకాల పుస్తకం రూ.200ల మేరకు ఎక్కువగా కూడడమైనది.
- Mr. X కు అమ్మిన అమ్మకాలు రూ.50లు పొరపాటున Y ఖాతాకు డెబిట్ చేయడమైనది.
- సాధారణ ఖర్చులు రూ. 18లు, ఆవర్ణాలో రూ. 180లుగా నమోదయింది.
- కృష్ణా టెక్స్టైల్స్ కు చేసిన అమ్మకాలు రూ. 430లు, రూ. 340లుగా క్రెడిట్ అయింది.

జవాబు :

సవరణ పద్ధతులు

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్ణా పుటనంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
a)	మరమ్మత్తుల ఖాతా Dr. To ఫర్నిచర్ ఖాతా (ఫర్నిచర్ ఖాతా తప్పుగా డెబిట్ చేసినందుకు)		300	300
b)	అమ్మకాల ఖాతా Dr. To అనామల్ ఖాతా (ఎక్కువగా కూడిన మొత్తానికి)		200	200
c)	X ఖాతా Dr. 50 To Y ఖాతా (Y ఖాతాకు తప్పుగా డెబిట్ చేసిన మొత్తానికి)			50
d)	అనామల్ ఖాతా Dr. To సారాంశ ఖర్చుల ఖాతా (ఎక్కువగా నమోదు మొత్తానికి)		162	162
e)	కస్టా టెక్స్టైల్స్ ఖాతా Dr. To అనామల్ ఖాతా (తక్కువగా నమోదు చేసిన మొత్తానికి)		90	90

ఉదాహరణ : 5

ఈ క్రింది తప్పులను సవరణ పద్ధతులను వ్రాయడం ద్వారా సవరించుము

- రూ. 2,550లు జీతములు చెల్లించినారు. నగదు పుస్తకంలో రూ. 2,505గా వ్రాసినారు.
- వేణు నుంచి వచ్చిన వాపసులు రూ. 200లు పుస్తకంలో నమోదు చేయలేదు.
- వేణుకి అమ్మిన రూ.500ల సరుకును పుస్తకములలో నమోదు చేయలేదు.
- రూ 200లు స్వేషనరీ కొని, జీతముల ఖాతాకు డెబిట్ చేసినారు.
- రూ. 450లకు టేబిల్ స్పాను కొని, కొనుగోలు ఖాతాలో నమోదు చేశారు.
- కొనుగోలు పుస్తకం రూ.100లు ఎక్కువగా చూపుతున్నది.

జవాబు :

సవరణ పద్ధతులు

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్ణా పుటనంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
a)	జీతాల ఖాతా Dr. To నగదు ఖాతా (తక్కువగా వ్రాసిన మొత్తానికి)		45	45
b)	అమ్మకపు వాపసుల ఖాతా Dr. To వేణు ఖాతా (నమోదు చేయవలసిన మొత్తానికి)		200	200
c)	వేణు ఖాతా Dr. To అమ్మకాల ఖాతా (నమోదు చేయవలసిన మొత్తానికి)		500	500

d)	స్టేషనరీ ఖాతా To జీతాల ఖాతా (జాతాలకు తప్పుగా డెబిట్ చేసిన మొత్తానికి)	Dr.	200	200
e)	టేబిల్ ప్యాన్ ఖాతా To కొనుగోలు ఖాతా (కొనుగోలు ఖాతాకు తప్పుగా డెబిట్ చేసిన మొత్తానికి)	Dr.	450	450
f)	అనామల్ ఖాతా To కొనుగోలు ఖాతా (ఎక్కువగా కూడిన మొత్తానికి)	Dr.	100	100

ఉదాహరణ : 6

ఈ క్రింది తప్పులు సరిచేయుము.

- అమ్మకాల వాపసుల పుస్తకం రూ. 100లు ఎక్కువ కూడడమైనది.
- యంత్రాల స్థాపనకు చెల్లించిన వేతనాలు రూ. 500 వేతనాల ఖాతాకు వ్రాయబడినవి.
- పాత యంత్రం అమ్మకం రూ. 5,000 అమ్మకాల పుస్తకంలో వ్రాయబడింది.
- రానిబాకీగా పరిగణించిన రూ. 500లు ఋణగ్రస్తుని ఖాతాకు డెబిట్ చేయబడింది.
- ఇచ్చిన డిస్కౌంట్ రూ. 200 డిస్కౌంట్ ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయబడింది.

జవాబు :

సవరణ పద్దులు

శ్రేణి	వివరాలు	ఆచార్య పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
a)	అనామల్ ఖాతా To అమ్మకాల వాపసుల ఖాతా (ఎక్కువగా కూడిన మొత్తానికి)	Dr.	100	100
b)	యంత్రాల ఖాతా To వేతనాల ఖాతా (వేతనాల ఖాతాకు తప్పుగా డెబిట్ చేసినందుకు)	Dr.	500	500
c)	అమ్మకాల ఖాతా To యంత్రాల ఖాతా (అమ్మకాల ఖాతాలో తప్పు క్రెడిట్ రద్దుకు)	Dr.	5,000	5,000
d)	అనామల్ ఖాతా To ఋణగ్రస్తుల ఖాతా (తప్పు నమోదును రద్దు చేసినందుకు) (500 + 500)	Dr.	1,000	1,000
e)	ఇచ్చిన డిస్కౌంట్ ఖాతా To అనామల్ ఖాతా (తప్పు నమోదును రద్దు చేసినందుకు) (200 + 200)	Dr.	400	400

ఉదాహరణ : 7

ఈ క్రింది తప్పులను చిట్టాపద్దుల ద్వారా సవరించండి.

- a) ఫర్నిచరు అమ్మకం అమ్మకముల పుస్తకంలో నమోదైంది. రూ.500
- b) రావు వద్ద చేసిన కొనుగోలు, కొనుగోలు పుస్తకంలో నమోదు కాలేదు. రూ. 5,000
- c) అద్దెకు గాను ఇచ్చిన చెక్కు, నగదు వరుసలో నమోదైనది రూ. 200
- d) అమ్మకముల వాపసుల పుస్తకం రూ. 100లు తక్కువగా కూడడమైనది.

జవాబు :

సవరణ పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్ణా పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
a)	అమ్మకాల ఖాతా To ఫర్నిచర్ ఖాతా (అమ్మకాల ఖాతాలో తప్పు క్రెడిట్ రద్దుకు)	Dr.	500	500
b)	కొనుగోలు ఖాతా To రావు ఖాతా (నమోదు చేయవలసిన మొత్తానికి)	Dr.	5,000	5,000
c)	నగదు ఖాతా To బాంకు ఖాతా (తప్పు నమోదు రద్దుకు)	Dr.	200	200
d)	అమ్మకపు వాపసుల ఖాతా To అనామత్ ఖాతా (తక్కువగా కూడిన మొత్తానికి)	Dr.	100	100

ఉదాహరణ : 8

క్రింది వ్యవహారాలకు సవరణ పద్దులు వ్రాయుము.

- a) ఒక ఖాతాదారుని దగ్గర్నుంచి రూ. 100 అమ్మకపు వసూలు వస్తే అతని ఖాతాకు రూ. 120లు డెబిట్ చేయబడినది.
- b) తపాలా ఖర్చు రూ. 5లు ఫర్నిచర్ ఖాతాకు శ్రేసినారు.
- c) అద్దెకున్న వారి నుంచి వచ్చిన అద్దె రూ. 145లు వారి వ్యక్తిగత ఖాతాకు రూ. 45లు నమోదయింది.
- d) రామనాథ్ దగ్గర్నుంచి వచ్చిన రూ. 909ల ఇన్వాయిస్ను కొనుగోలు ఖాతాలో రూ. 99లుగా వ్రాయడం జరిగింది.
- e) ఓవర్ డ్రాఫ్టు మీద వడ్డీ రూ. 112లు వడ్డీ ఖాతాకు క్రెడిట్ చేసినారు.
- f) గుప్తా అండ్ కో కు రూ. 100లు సరుకు వాపసు చేసి పుస్తకాలలో గుప్తా అండ్ కో నుంచి కొన్నట్లుగా వ్రాసినారు.

జవాబు :

సవరణ పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్ణా పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
a)	అనామత్ ఖాతా To ఖాతాదారుని ఖాతా (డెబిట్ వైపున తప్పుగా నమోదు చేసినందుకు)(100+120)	Dr.	220	220
b)	తపాల ఖర్చు ఖాతా To ఫర్నిచర్ ఖాతా (ఫర్నిచర్ ఖాతాలో తప్పు డెబిట్ రద్దుకు)	Dr.	5	5

d)	అనామల్ ఖాతా To రాము ఖాతా (రాము ఖాతాలో నమోదు చేయవలసిన మొత్తానికి)	Dr.	39	39
e)	కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా To అనామల్ ఖాతా (ఎక్కువగా కూడిన మొత్తానికి)	Dr.	50	50

Note : నామ మాత్రపు ఖాతాలకు బదులుగా లాభనష్టాల ఖాతాను కూడా ఉపయోగించవచ్చు. (కొనుగోలు ఖాతా డిస్కాంట్ ఖాతా, కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా, మరమ్మత్తు ఖాతా)

Dr.		అనామల్ ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము
	To తెచ్చిన నిల్వ To రాము ఖాతా	రూ. 151 39		By కొనుగోలు ఖాతా By డిస్కాంట్ ఖాతా By కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా	రూ. 100 40 50
		190			190

Note : అంకణా నిల్వ ఎటువైపు తక్కువ ఉంటుందో అనామల్ ఖాతా ప్రారంభపు నిల్వ అటువైపు ఉంటుంది.

Dr.		లాభనష్టాల ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము
	To కొనుగోలు ఖాతా To ఇచ్చిన డిస్కాంట్ ఖాతా To మరమ్మత్తుల ఖాతా To కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా To నికర లాభము	రూ. 100 40 76 50 4,054		By నికర లాభము	రూ. 4,320
		4,320			4,320

Note : తప్పులను సవరించిన తర్వాత 2002 సంవత్సరానికి వచ్చిన లాభము రూ. 4,054.

ఉదాహరణ : 11

ఒక వర్తకుని అంకణా నిల్వలు డెబిట్ వైపున రూ. 498లు ఎక్కువగా ఉన్నాయి. ఈ వ్యత్యాసాన్ని తాత్కాలికముగా అనామల్ ఖాతాకు మళ్ళించి, తరువాత క్రింది దోషాలను కనుగొన్నారు.

- అమ్మకాల పుస్తకాన్ని రూ. 350లు తక్కువగా కూడారు.
- సాధారణ ఖర్చులు రూ. 95 నగదు పుస్తకములో వ్రాసినప్పటికీ ఆవర్తా ఖాతాలో నమోదు కాలేదు.
- నగదు పుస్తకములో వచ్చిన డిస్కాంట్ వరుసతో రూ. 120లను తప్పుగా రూ. 140లుగా వ్రాశారు.
- చెల్లించిన కమీషన్ రూ. 25. దీనిని ఒక సారి కమీషన్ ఖాతాలోను, రెండవసారి డిస్కాంట్ ఖాతాలోను నమోదు చేశారు.
- రామన్ కు అమ్మకము ర. 139. కాని అతని ఖాతాలో రూ. 193లుగా నమోదు అయినది.
- గోపి నుండి కొనుగోలు రూ. 92, అతని ఖాతాలో తప్పుగా డెబిట్ అయినది.
 - సవరణ పద్దులు వ్రాయండి.
 - అనామల్ ఖాతాను తయారుచేయండి.
- తప్పులను కనుగొనకముందు లాభము రూ. 10,000. ఈ లాభముపై తప్పుల సవరణ ప్రభావాన్ని చూపండి.

జనాబు :

1) సవరణ పద్ధతులు

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్ణా పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
a)	అనామల్ ఖాతా To లాభనష్టాల ఖాతా (తక్కువ కూడిన అమ్మకాలకు)	Dr.	350	350
b)	లాభనష్టాల ఖాతా To అనామల్ ఖాతా (సాధారణ ఖర్చుల ఖాతాలో నమోదు చేయనందుకు)	Dr.	95	95
c)	లాభనష్టాల ఖాతా To అనామల్ ఖాతా (వచ్చిన డిస్కౌంట్ ఖాతాలో ఎక్కువగా చూపిన మొత్తానికి)	Dr.	20	20
d)	అనామల్ ఖాతా To లాభనష్టాల ఖాతా (ఇచ్చిన డిస్కౌంట్ ఖాతాలో తప్పు నమోదు చేసినందుకు)	Dr.	25	25
e)	అనామల్ ఖాతా To రామన్ ఖాతా (రామన్ ఖాతాలో ఎక్కువగా నమోదు చేసిన మొత్తానికి)	Dr.	54	54
e)	అనామల్ ఖాతా To గోపీ ఖాతా (తప్పు నమోదును రద్దు చేసినందుకు) (92 + 92)	Dr.	184	184

Note : లాభాన్ని లెక్కించిన తరువాత తప్పుల సవరణ జరిగినది కాబట్టి నామ మాత్రపు ఖాతాలకు బదులుగా లాభనష్టాల ఖాతాను ఉపయోగించడమైనది.

2) అనామల్ ఖాతా

Dr.		అనామల్ ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము
		రూ.			రూ.
	To లాభనష్టాల ఖాతా	350		By తెచ్చిన నిల్వ	498
	To లాభనష్టాల ఖాతా	25		By లాభనష్టాల ఖాతా	95
	To రామన్ ఖాతా	54		By లాభనష్టాల ఖాతా	20
	To గోపీ ఖాతా	184			
		613			613

Note : అంకణా నిల్వలు డెబిట్ వైపున ఎక్కువ ఉన్నాయి. కాబట్టి అనామల్ ఖాతా (సారంభపు నిల్వ క్రెడిట్ చేసిన ఉంటుంది.

Dr.		లాభనష్టాల ఖాతా			Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము	
		రూ.			రూ.	
	To సాధారణ ఖర్చుల ఖాతా	95		By నికర లాభము	10,000	
	To వచ్చిన డిస్కౌంట్లు ఖాతా	20		By అమ్మకాల ఖాతా	350	
	To నికర లాభము	10,260		By డిస్కౌంట్లు ఖాతా	25	
		10,375			10,375	

Note : వ్యక్తిగత ఖాతాలలో జరిగిన తప్పులకు లాభముపై ప్రభావము ఉండదు. తప్పు సవరణ తరువాత లాభము రూ. 10,260.

ఉదాహరణ : 12

సొంత వ్యాపారస్తుడైన రమేష్ తన పుస్తకాలలో కొన్ని తప్పులు చేశాడు. అంకణా రూ. 947లను అనామల్ ఖాతా డెబిట్ వైపున వ్రాసినాడు. ఆ తర్వాత క్రింది తప్పులు బయటపడినవి. ఈ తప్పులకు సవరణ చిట్టా పద్దులు వ్రాసి అనామల్ ఖాతాను చూపుము.

- రమణ నుంచి కొనుగోలు చేసిన మొత్తము రూ. 5,000 కొనుగోలు పుస్తకంలో రాయలేదు.
- రాజా నుండి వచ్చిన రూ. 200లను రఘు ఖాతాకు క్రెడిట్ చేశారు.
- గోపీకి రూ.250ల సరుకు అమ్మగా అతని ఖాతాలో డెబిట్ వైపున రూ. 520గా నమోదు చేయబడినది.
- శ్యామ్ కు చెల్లించిన వేతనాలు రూ. 750 అతని ఖాతాకు పారబాటున డెబిట్ చేశారు.
- రూ. 100లు వడ్డీ వసూలు కాగా పారబాటున కమీషన్ ఖాతాకు క్రెడిట్ చేశారు.
- కొనుగోలు వాసుల పుస్తకం మొత్తం రూ. 220 ఆవర్షాలో నమోదు కాలేదు.
- రాకేష్ కు అరువుకు రూ. 1,000ల సరుకు అమ్మగా అతని ఖాతాకు పారబాటున క్రెడిట్ చేయబడినది.
- గోవింద్ కు అరువుకు రూ. 140లకు అమ్మగా అతని ఖాతాలో రూ. 104 డెబిట్ చేయడమైనది.
- సునీల్ నుండి రూ. 250 అరువుకు కొనుగోలు చేయగా అతని ఖాతాకు డెబిట్ చేయడమైనది.
- నగదు చిట్టాలో డిస్కౌంట్ డెబిట్ వరుస మొత్తం రూ. 102 తరువాత పేజీకి రూ. 201గా తిసుకొనిపోవుట జరిగింది.

జవాబు :

సవరణ పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్షా పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
a)	కొనుగోలు ఖాతా To రమణ ఖాతా (వ్రాయవలసిన కొనుగోలు పద్దుకు)	Dr.	5,000	5,000
b)	రఘు ఖాతా To రాజా ఖాతా (రఘు ఖాతాలో తప్పు క్రెడిట్ రద్దుకు)	Dr.	200	200
c)	అనామల్ ఖాతా To గోపీ ఖాతా (గోపీ ఖాతాలో ఎక్కువగా డెబిట్ చేసిన మొత్తానికి)	Dr.	270	270

జనాబు :

1) సవరణ పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్ణ పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
a)	అనామల్ ఖాతా To లాభనష్టాల ఖాతా (తక్కువ కూడిన అమ్మకాలకు)	Dr.	350	350
b)	లాభనష్టాల ఖాతా To అనామల్ ఖాతా (సాధారణ ఖర్చుల ఖాతాలో నమోదు చేయనందుకు)	Dr.	95	95
c)	లాభనష్టాల ఖాతా To అనామల్ ఖాతా (వచ్చిన డిస్కౌంట్లు ఖాతాలో ఎక్కువగా చూపిన మొత్తానికి)	Dr.	20	20
d)	అనామల్ ఖాతా To లాభనష్టాల ఖాతా (ఇచ్చిన డిస్కౌంట్లు ఖాతాలో తప్పు నమోదు చేసినందుకు)	Dr.	25	25
e)	అనామల్ ఖాతా To రామన్ ఖాతా (రామన్ ఖాతాలో ఎక్కువగా నమోదు చేసిన మొత్తానికి)	Dr.	54	54
e)	అనామల్ ఖాతా To గోపీ ఖాతా (తప్పు నమోదును రద్దు చేసినందుకు) (92 + 92)	Dr.	184	184

Note : లాభాన్ని లెక్కించిన తరువాత తప్పల సవరణ జరిగినది కాబట్టి నామ మాత్రపు ఖాతాలకు బదులుగా లాభనష్టాల ఖాతాను ఉపయోగించడమైనది.

2) అనామల్ ఖాతా

Dr.		అనామల్ ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము
		రూ.			రూ.
	To లాభనష్టాల ఖాతా	350		By తెచ్చిన నిల్వ	498
	To లాభనష్టాల ఖాతా	25		By లాభనష్టాల ఖాతా	95
	To రామన్ ఖాతా	54		By లాభనష్టాల ఖాతా	20
	To గోపీ ఖాతా	184			
		613			613

Note : అంకణ నిల్వలు డెబిట్ వైపున ఎక్కువ ఉన్నాయి. కాబట్టి అనామల్ ఖాతా (సారంభపు నిల్వ క్రెడిట్ వెపున ఉంటుంది.

Dr.		లాభనష్టాల ఖాతా			Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము	
		రూ.			రూ.	
	To సాధారణ ఖర్చుల ఖాతా	95		By నికర లాభము	10,000	
	To వచ్చిన డిస్కౌంట్ ఖాతా	20		By అమ్మకాల ఖాతా	350	
	To నికర లాభము	10,260		By డిస్కౌంట్ ఖాతా	25	
		10,375			10,375	

Note : వ్యక్తిగత ఖాతాలో జరిగిన తప్పులకు లాభముపై ప్రభావము ఉండదు. తప్పు సవరణ తరువాత లాభము రూ. 10,260.

ఉదాహరణ : 12

సొంత వ్యాపారస్తుడైన రమేష్ తన పుస్తకాలలో కొన్ని తప్పులు చేశాడు. అంకణా రూ. 947లను అనామల్ ఖాతా డెబిట్ వైపున వ్రాసినాడు. ఆ తర్వాత క్రింది తప్పులు బయటపడినవి. ఈ తప్పులకు సవరణ చిట్టా పద్ధతులు వ్రాసి అనామల్ ఖాతాను చూపుము.

- రమణ నుంచి కొనుగోలు చేసిన మొత్తము రూ. 5,000 కొనుగోలు పుస్తకంలో రాయలేదు.
- రాజా నుండి వచ్చిన రూ. 200లను రఘు ఖాతాకు క్రెడిట్ చేశారు.
- గోపీకి రూ.250ల సరుకు అమ్మగా అతని ఖాతాలో డెబిట్ వైపున రూ. 520గా నమోదు చేయబడినది.
- శ్యామ్ కు చెల్లించిన వేతనాలు రూ. 750 అతని ఖాతాకు పారబాటున డెబిట్ చేశారు.
- రూ. 100లు వడ్డీ వసూలు కాగా పారబాటున కమీషన్ ఖాతాకు క్రెడిట్ చేశారు.
- కొనుగోలు వాషింగుల పుస్తకం మొత్తం రూ. 220 ఆవర్తంలో నమోదు కాలేదు.
- రాకేష్ కు ఆరువుకు రూ. 1,000ల సరుకు అమ్మగా అతని ఖాతాకు పారబాటున క్రెడిట్ చేయబడినది.
- గోవింద్ కు ఆరువుకు రూ. 140లకు అమ్మగా అతని ఖాతాలో రూ. 104 డెబిట్ చేయడమైనది.
- సునీల్ నుండి రూ. 250 ఆరువుకు కొనుగోలు చేయగా అతని ఖాతాకు డెబిట్ చేయడమైనది.
- నగదు చిట్టాలో డిస్కౌంట్ డెబిట్ వరుస మొత్తం రూ. 102 తరువాత పేజీకి రూ. 201గా తిసుకొనిపోవుట జరిగింది.

జవాబు :

సవరణ పద్ధతులు

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్తా పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
a)	కొనుగోలు ఖాతా Dr. To రమణ ఖాతా (వ్రాయవలసిన కొనుగోలు పద్దుకు)		5,000	5,000
b)	రఘు ఖాతా Dr. To రాజా ఖాతా (రఘు ఖాతాలో తప్పు క్రెడిట్ రద్దుకు)		200	200
c)	అనామల్ ఖాతా Dr. To గోపీ ఖాతా (గోపీ ఖాతాలో ఎక్కువగా డెబిట్ చేసిన మొత్తానికి)		270	270

ఉదాహరణ : 7

ఈ క్రింది తప్పులను చిట్టాపద్దుల ద్వారా సవరించండి.

- a) పర్మివర్షు అమ్మకం అమ్మకముల పుస్తకంలో నమోదైంది. రూ.500
- b) రావు వద్ద చేసిన కొనుగోలు, కొనుగోలు పుస్తకంలో నమోదు కాలేదు. రూ. 5,000
- c) అద్దెకు గాను ఇచ్చిన చెక్కు, వగదు వరుసలో నమోదైనది రూ. 200
- d) అమ్మకముల వాపసుల పుస్తకం రూ. 100లు తక్కువగా కూడడమైనది.

జవాబు :

సవరణ పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	అవర్షా పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
a)	అమ్మకాల ఖాతా To పర్మివర్ ఖాతా (అమ్మకాల ఖాతాలో తప్పు క్రెడిట్ రద్దుకు)	Dr.	500	500
b)	కొనుగోలు ఖాతా To రావు ఖాతా (నమోదు చేయవలసిన మొత్తానికి)	Dr.	5,000	5,000
c)	వగదు ఖాతా To బాంకు ఖాతా (తప్పు నమోదు రద్దుకు)	Dr.	200	200
d)	అమ్మకపు వాపసుల ఖాతా To అనామల్ ఖాతా (తక్కువగా కూడిన మొత్తానికి)	Dr.	100	100

ఉదాహరణ : 8

క్రింది వ్యవహారాలకు సవరణ పద్దులు వ్రాయుము.

- a) ఒక ఖాతాదారుని దగ్గర్నుంచి రూ. 100 అమ్మకపు వసూలు వస్తే అతని ఖాతాకు రూ. 120లు డెబిట్ చేయబడినది.
- b) తపాలా ఖర్చు రూ. 5లు పర్మివర్ ఖాతాకు ఖేసినారు.
- c) అద్దెకున్న వారి నుంచి వచ్చిన అద్దె రూ. 145లు వారి వ్యక్తిగత ఖాతాకు రూ. 45లు నమోదయింది.
- d) రామనాథ్ దగ్గర్నుంచి వచ్చిన రూ. 909ల ఇన్వాయిస్ను కొనుగోలు ఖాతాలో రూ. 99లుగా వ్రాయడం జరిగింది.
- e) ఓవర్ డ్రాఫ్టు మీద వడ్డీ రూ. 112లు వడ్డీ ఖాతాకు క్రెడిట్ చేసినారు.
- f) గుప్తా అండ్ కో కు రూ. 100లు సరుకు వాపసు చేసి పుస్తకాలలో గుప్తా అండ్ కో నుంచి కొన్నట్లుగా వ్రాసినారు.

జవాబు :

సవరణ పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	అవర్షా పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
a)	అనామల్ ఖాతా To ఖాతాదారుని ఖాతా (డెబిట్ వైపున తప్పుగా నమోదు చేసినందుకు)(100+120)	Dr.	220	220
b)	తపాల ఖర్చు ఖాతా To పర్మివర్ ఖాతా (పర్మివర్ ఖాతాలో తప్పు డెబిట్ రద్దుకు)	Dr.	5	5

c)	వ్యక్తిగత ఖాతా అనామల్ ఖాతా To అదై ఖాతా (వ్యక్తిగత ఖాతాలో తప్పు నమోదు రద్దుకు)	Dr. Dr.	45 100	145
d)	కొనుగోలు ఖాతా To అనామల్ ఖాతా (తక్కువగా నమోదు చేసిన మొత్తానికి) (909 - 99)	Dr.	810	810
e)	వడ్డీ ఖాతా To అనామల్ ఖాతా (వడ్డీ ఖాతాలో తప్పు క్రెడిట్ రద్దుకు) (112 + 112)	Dr.	224	224
f)	గుప్తా అండ్ కో ఖాతా To కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా To కొనుగోలు ఖాతా (కొనుగోలు వాపసుల ఖాతాలో నమోదు చేయవలసిన మొత్తానికి కొనుగోలు ఖాతాలో తప్పు డెబిట్ రద్దుకు)	Dr.	200	100 100

ఉదాహరణ : 9

అంకణ సరిపోకపోవడంలో, ఒక వర్తకుడు అనామల్ ఖాతాకు రూ. 76ల క్రెడిట్ నిల్వను మళ్ళించాడు. తరువాత క్రింది తప్పులు బయల్పడినవి.

- ఒక అరువు అంశము వ్యక్తిగత ఖాతాలో రూ. 224గా నమోదు కావాలి. అయితే నమోదు కాలేదు.
- ఫర్నిచర్ పై తరుగుదల రూ.150, తరుగుదల ఖాతాకు నమోదు కాలేదు.
- సాయ్ అండ్ సన్స్ కి అనుమతించబడిన డిస్కాంట్ రూ. 90 వారి ఖాతాకు రూ. 108గా క్రెడిట్ చేయబడింది.
- అమ్మకాల వాపసుల పుస్తకం రూ. 20లు తక్కువ కూడబడింది.

చిట్టవద్దు వ్రాసి, అనామల్ ఖాతా చూపండి. సవరణకు ముందు లాభం రూ. 3,000లుగా ఉంటే, సవరణ ప్రభావం లాభంపై ఏ విధంగా వుంది.

జవాబు :

సవరణ పద్దులు

శ్రేణి	వివరాలు	ఆవర్తన పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
a)	అనామల్ ఖాతా To వ్యక్తిగత ఖాతా (తప్పుగా నమోదు చేసిన మొత్తానికి)	Dr.	264	264
b)	తరుగుదల ఖాతా To అనామల్ ఖాతా (నమోదు చేయవలసిన మొత్తానికి)	Dr.	150	150
c)	సాయ్ అండ్ సన్స్ ఖాతా To అనామల్ ఖాతా (ఎక్కువగా నమోదు చేసిన మొత్తానికి)	Dr.	18	18
d)	అమ్మకాల వాపసుల ఖాతా To అనామల్ ఖాతా (తక్కువగా కూడిన మొత్తానికి)	Dr.	20	20

తప్పుల సవరణ తరువాత లాభాన్ని లెక్కించడము.

సవరణకు ముందు లాభము		3,000
తీ॥ తక్కువగా చూపిన అమ్మకపు వాపసులు	20	
తీ॥ నమోదు చేయని తరుగుదల	150	170
తప్పుల సవరణకు తదుపరి లాభము		<u>2,830</u>

Dr.		అనామల్ ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము
	To వ్యక్తిగత ఖాతా (186 + 78)	264		By తెచ్చిన ఖాతా	76
				By తరుగుదల ఖాతా	150
				By సాయ్ అండ్ సన్స్ ఖాతా	18
				By అమ్మకాల వాపసుల ఖాతా	20
		264			264

Note : వ్యక్తిగత ఖాతాలలో జరిగిన దోషాలను సరిచేసినప్పటికీ లాభముపై ప్రభావము ఉండదు.

ఉదాహరణ : 10

31.12.2002న మూర్తి సుస్తకాలలో క్రింది తప్పులు కనిపించాయి. అంకణా నిల్వలు డెబిట్ వైపున రూ. 151లు తక్కువగా ఉన్నాయి. ఈ తేడాను అనామల్ ఖాతాకు మళ్ళించారు.

- కొనుగోలు పుస్తకము రూ. 100 తక్కువ కూడారు.
- నగదు పుస్తకము డెబిట్ వైపు డిస్కాంటు వరుస బదులు క్రెడిట్ వైపు డిస్కాంటు వరుసలో రూ. 20 లు నమోదు చేశారు.
- మోటారు వ్యాను మరమ్మత్తు కు రూ. 76 అయినవి, వాటిని మోటారు వ్యాను ఖాతాకు వ్రాశారు.
- రాము నుండి వచ్చిన చెక్కు రూ. 39 నగదు పుస్తకములో డెబిట్ అయినది. కాని జంటపద్దు పూర్తికాలేదు.
- కొనుగోలు వాపసుల పుస్తకము రూ.50 ఎక్కువ కూడారు.
 - సవరణ పద్దులను వ్రాయుము.
 - అనామల్ ఖాతాను తయారుచేయుము.
 - తప్పుల కనుగొనక మునుపు, 31.12.2002 నాటికి రూ. 4,320 లాభము వచ్చినది. ఈ సంవత్సరానికి సరిఅయిన లాభాన్ని లెక్కించండి.

జవాబు :

సవరణ పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	అవల్దా పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
a)	కొనుగోలు ఖాతా To అనామల్ ఖాతా (తక్కువగా కూడిన మొత్తానికి)	Dr.	100	100
b)	ఇచ్చిన డిస్కాంటు ఖాతా To అనామల్ ఖాతా (తప్పు నమోదును రద్దు చేసినందుకు)	Dr.	40	40
c)	మరమ్మత్తు ఖాతా To మోటారు వ్యాను ఖాతా (మోటారు వ్యాను ఖాతాలో తప్పు డెబిట్ రద్దుకు)	Dr.	76	76

d)	అనామత్ ఖాతా To రాము ఖాతా (రాము ఖాతాలో నమోదు చేయవలసిన మొత్తానికి)	Dr.	39	39
e)	కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా To అనామత్ ఖాతా (ఎక్కువగా కూడిన మొత్తానికి)	Dr.	50	50

Note : నామ మాత్రపు ఖాతాలకు బదులుగా లాభనష్టాల ఖాతాను కూడా ఉపయోగించవచ్చు. (కొనుగోలు ఖాతా డిస్కాంట్ ఖాతా, కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా, మరమ్మత్తు ఖాతా)

Dr.		అనామత్ ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము
		రూ.			రూ.
	To తెచ్చిన నిల్వ	151		By కొనుగోలు ఖాతా	100
	To రాము ఖాతా	39		By డిస్కాంట్ ఖాతా	40
				By కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా	50
		190			190

Note : అంకణా నిల్వ ఎటువైపు తక్కువ ఉంటుంది అనామత్ ఖాతా ప్రారంభపు నిల్వ అటువైపు ఉంటుంది.

Dr.		లాభనష్టాల ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము
		రూ.			రూ.
	To కొనుగోలు ఖాతా	100		By నికర లాభము	4,320
	To ఇచ్చిన డిస్కాంట్ ఖాతా	40			
	To మరమ్మత్తుల ఖాతా	76			
	To కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా	50			
	To నికర లాభము	4,054			
		4,320			4,320

Note : తప్పులను సవరించిన తర్వాత 2002 సంవత్సరానికి వచ్చిన లాభము రూ. 4,054.

ఉదాహరణ : 11

ఒక వర్తకుని అంకణా నిల్వలు డెబిట్ వైపున రూ. 498లు ఎక్కువగా ఉన్నాయి. ఈ వ్యత్యాసాన్ని తాత్కాలికముగా అనామత్ ఖాతాకు మళ్ళించి, తరువాత క్రింది దోషాలను కనుగొన్నారు.

- అమ్మకాల పుస్తకాన్ని రూ. 350లు తక్కువగా కూడారు.
- సాధారణ ఖర్చులు రూ. 95 నగదు పుస్తకములో వ్రాసినప్పటికీ ఆవర్త ఖాతాలో నమోదు కాలేదు.
- నగదు పుస్తకములో వచ్చిన డిస్కాంట్ వరుసలో రూ. 120లను తప్పుగా రూ. 140లుగా వ్రాశారు.
- చెల్లించిన కమీషన్ రూ. 25. దీనిని ఒక సారి కమీషన్ ఖాతాలోను, రెండవసారి డిస్కాంట్ ఖాతాలోను నమోదు చేశారు.
- రామన్ కు అమ్మకము ర. 139. కాని అతని ఖాతాలో రూ. 193లుగా నమోదు అయినది.
- గోపి నుండి కొనుగోలు రూ. 92, అతని ఖాతాలో తప్పుగా డెబిట్ అయినది.
 - సవరణ పద్ధతులు వ్రాయండి.
 - అనామత్ ఖాతాను తయారుచేయండి.
- తప్పులను కనుగొనకముందు లాభము రూ. 10,000. ఈ లాభముపై తప్పుల సవరణ ప్రభావాన్ని చూపండి.

d)	వేతనాల ఖాతా To శ్యామ్ ఖాతా (శ్యామ్ ఖాతాలో ఎక్కువగా డెబిట్ చేసిన మొత్తానికి)	Dr.	750	750
e)	వడ్డీ ఖాతా To కమీషన్ ఖాతా (వడ్డీ ఖాతాలో తప్పుగా క్రెడిట్ చేసిన మొత్తానికి)	Dr.	100	100
f)	అనామ వాటా To కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా (నమోదు చేయవలసిన మొత్తానికి)	Dr.	220	220
g)	రాకెట్ ఖాతా To అనామ వాటా (రాకెట్ ఖాతాలో తప్పు క్రెడిట్ రద్దుకు)	Dr.	2,000	2,000
h)	గోవిందు ఖాతా To అనామ వాటా (తక్కువగా డెబిట్ చేసిన మొత్తానికి)	Dr.	36	36
i)	అనామ వాటా To సునీల్ ఖాతా (సునీల్ ఖాతాలో తప్పు డెబిట్ను రద్దు చేసినందుకు)	Dr.	500	500
j)	అనామ వాటా To డిస్కాంట్ ఖాతా (డిస్కాంట్ ఖాతాలో ఎక్కువగా డెబిట్ చేసినందుకు)	Dr.	99	99

Dr.		అనామ వాటా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము
		రూ.			రూ.
	To తెచ్చిన నిల్వ	947		By షామ్ ఖాతా	2,000
	To గోపి ఖాతా	270		By గోవిందు ఖాతా	36
	To కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా	220			
	To సునీల్ ఖాతా	500			
	To డిస్కాంట్ ఖాతా	99			
		2,036			2,036

8.4 ప్రశ్నలు

a) సంగ్రహ ప్రశ్నలు (Short Answer Questions)

1. అంకణా అనగానేమి?
2. అంకణాను తయారుచేసే పద్ధతులను వివరించండి.
3. అంకణాను తయారుచేసే విధానమును క్లుప్తంగా వ్రాయుము.
4. అకార్యకరణ దోషాలు అనగానేమి? రెండు ఉదాహరణలిమ్ము.
5. సిద్ధాంత దోషాలు అనగానేమి? ఒక ఉదాహరణలిమ్ము.
6. అనామత్ ఖాతా అనగానేమి? దానిని ఎందుకు తయారుచేస్తారు ?

b) వ్యాస రూప ప్రశ్నలు (Essay Questions)

1. అంకణా అంటే ఏమిటి ? దీని ఆవశ్యకతను మరియు ప్రయోజనాలను వివరించండి.
2. అంకణా వలన వెల్లడికాని మరియు వెల్లడి అయ్యే దోషాలను ఉదాహరణలతో వివరింపుము.
3. అనామత్ ఖాతా అనగానేమి? ఏ ఏ సందర్భాలలో ఈ ఖాతాను ఉపయోగిస్తారు?

8.5 అభ్యాసాలు

అంకణా తయారీపై :

1. క్రింది ఆవర్త నిల్వల పర్యాయంతో కిరణ్ యొక్క అంకణాను డిశంబరు 31, 2000 నాటికి తయారుచేయండి.

	రూ.		రూ.
మూలధనం—	40,000	స్వేచ్ఛాయుత ఆస్తి	10,800
తరుగుదల	1,200	1.1.2000న ముందుగా చెల్లించిన భీమా	300
1:1.2000న సరుకు నిల్వ	14,360	పర్షివరు	1,500
భీమా రూ. 3,000; అమ్మకాలు	80,410	వచ్చిన వాపసులు	1,590
కొనుగోళ్లు	67,350	పంపిన వాపసులు	2,520
ఆఫీసు ఖర్చులు	5,100	రానిబాకీలు	1,310
అమ్మకాల రవాణా	1,590	కొనుగోలు రవాణా	1,450
జీతాలు	4,950	చెల్లించవలసిన ఖర్చులు	400
వచ్చిన డిస్కౌంట్లు	150	ఋణగ్రస్తులు	11,070
ఋణదాతలు	4,700	బాంకులో నగదు	2,610.

(జవాబు : అంకణా వెరసి రూ. 1,28,180)

2. క్రింది ఆవర్ణా నిల్వల నుండి డిశంబరు 31, 1998 వాటి శ్రీ దాస్ అంకణాను తయారుచేయండి.

కొనుగోళ్ళు రూ. 6,99,200; జీతాలు రూ. 4,200; కొనుగోలు రవాణా రూ. 400; అమ్మకాల రవాణా రూ. 500; మూలధనం రూ. 48,500; 9% అప్పు రూ. 20,000; అమ్మకాలు రూ. 7,20,000; డిస్కాంటు రూ. 500; ఋణదాతలు రూ. 20,000; లైటింగ్ రూ. 300; రేట్లు, భీమా రూ. 400; భవనాలు రూ. 27,000; ఫర్నిచరు రూ. 6,000; ఋణగ్రస్తులు రూ. 8,000; చేతిలో నగదు రూ. 250; బాంకులో నగదు రూ. 1,500; 31.12.1998న సరుకు నిల్వ రూ. 61,250.

(జవాబు : అంకణా వెరసి రూ. 8,09,000)

3. క్రింది వ్యవహారాలను సవరణ పద్ధతులను వ్రాసి అనామల్ ఖాతాను తయారుచేయుము.

- అద్దెకు ఉన్న వ్యక్తి నుండి వచ్చిన అద్దె రూ. 220 అద్దె ఖాతాకు నమోదు కాలేదు.
- రాము నుండి రావలసిన రూ. 160 రానిబాకీగా రద్దు చేయబడింది. కాని అతని వ్యక్తిగత ఖాతాలో మాత్రమే నమోదు అయింది.
- నగదు పుస్తకంలోని డెబిట్ వైపున వున్న డిస్కాంటు రూ.200 వచ్చిన డిస్కాంట్ ఖాతాకు క్రెడిట్ చేసినారు.
- అమ్మకాల పుస్తకం రూ. 3,150 తక్కువగా కూడినారు.
- వచ్చిన కమీషన్ రూ. 95 కమీషన్ ఖాతాకు నమోదు చేయలేదు.
- కష్ట వాసను చేసిన రూ. 27, సరుకులు వాసను పుస్తకంలో వ్రాసినా అతని ఖాతాకు నమోదు కాలేదు.

1. సుధాకర్ పుస్తకాల తేదా చూపగా ఆ తేదాను అనామల్ ఖాతాకు మళ్ళించినారు. క్రింది తప్పులను సవరించి అనామల్ ఖాతాను తయారుచేయుము.

- కొనుగోలు వాసనుల పుస్తకం మొత్తం రూ 210 ఆవర్ణాలో నమోదు కాలేదు.
- సారథి నుండి కొన్న రూ. 400 అమ్మకాల పుస్తకంలో వ్రాసినారు. కానీ సారథి ఖాతాలో సవ్యంగానే క్రెడిట్ చేసినారు.
- పాండేకు రూ. 430 అమ్మకం అతని ఖాతాలో రూ. 340గా క్రెడిట్ అయినది.
- కిషోర్కు రూ. 296 అమ్మకం అమ్మకాల పుస్తకంలో రూ.269గా నమోదు అయినది.
- పాత ఫర్నిచరును రూ. 540లకు అమ్మి అమ్మకాల ఖాతాలో రూ. 450గా నమోదు అయినది.
- యజమాని తీసుకున్న సరుకులు రూ. 100 పుస్తకాలలో వ్రాయబడలేదు

5. ఈ క్రింది తప్పులను సవరించడానికి అవసరమైన చిట్టా పద్ధతులను వ్రాయుము.

- రామ్ నుండి కొన్నయంత్రం రూ. 10,000 కొనుగోలు పుస్తకంలో వ్రాయబడింది.
- గోపాల్కు అమ్మిన రూ. 750 అమ్మకాల పుస్తకాలలో రూ. 570గా వ్రాసినారు.
- రాజానుండి కొన్న సరుకులు రూ.250 అతని ఖాతాకు డెబిట్ చేయబడింది.
- యజమాని సొంత టీ.వి.కి చెల్లించిన మరమ్మత్తులు రూ. 50 సాధారణ ఖర్చుల ఖాతాకు డెబిట్ చేయబడింది.
- పాత ఫర్నిచరు అమ్మగా వచ్చిన రూ. 200 అమ్మకాల పుస్తకంలో నమోదైంది.

6. క్రింది తప్పులకు అవసరమైన సవరణ పద్ధతులను వ్రాయుము.

- అమ్మకాల పుస్తకం రూ.100 తక్కువగా కూడడమైనది.
- ఘోరికి చెల్లించిన రూ. 300ల నగదు రూ. 30గా నమోదైంది.
- ఫర్నిచర్ మరమ్మత్తులకైన రూ.100లు, ఫర్నిచర్ ఖాతాకు డెబిట్ చేయడమైంది.
- ఫర్నిచర్ అమ్మకం రూ.200లు, అమ్మకాల పుస్తకంలో నమోదైంది.
- గోపాల్ నుండి స్వీకరించిన రూ.150లు, గోవింద్ ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయడమైంది.

7. ఈ క్రింది తప్పులను ఎట్లు సరిచేయవలెను.

- రాణా అండ్ కంపెనీ అనే వ్యాపార ఋణదాతకి వాపసు చేసిన రూ.400 సరుకు పుస్తకంలోనికి రాలేదు.
- కాళిదాసు యిచ్చిన నగదు రూ.145 అతని ఖాతాలో రూ. 154గా వ్రాయబడినది.
- గజేష్ నుండి రూ.1,000 విలువైన సరుకు కొనుగోలు, అమ్మకం పుస్తకం ద్వారా వ్రాయబడినది.
- అమ్మకపు చిట్టాలోని ఒక నెలలోని మొత్తం రూ. 650, రూ. 560గా వ్రాయబడినది.
- ఇచ్చిన డిస్కౌంట్ ఖాతాలోని నిల్వ రూ. 45 తప్పు వైపున వేయబడినది.

8. M/s. దాస్ అండ్ కం. యొక్క అకౌంటెంట్ ఈ క్రింది తప్పులను కనుగొన్నాడు. నవరణ పద్దులను వ్రాయండి.

- రూ.520 రామ్ కి నగదు చెల్లింపును అతని ఖాతాలో రూ.250గా నమోదు చేయబడినది.
- రూ. 1,000 రోజువారీ అమ్మకం పుస్తకంలో తక్కువ కూడడమైనది.
- షేషనరీ కొనుగోలు రూ.200 షేషనరీ ఖాతాలో నమోదు చేయలేదు.
- బెనర్జీ తిప్పి పంపిన రూ. 1,500 విలువగల సరుకును, సరుకు వాపసుల పుస్తకంలో అతని ఖాతాకు రూ. 5,100గా నమోదైంది.
- కిష్ డి నుండి రూ.1,000 కొనుగోలు చేసిన సరుకును రోజువారీ కొనుగోలు పుస్తకంలో రూ.100గా నమోదు చేయబడినది.
- రూ. 500లకు కొనుగోలుచేసిన ఫర్నిచరును, ఆఫీసు ఖర్చుల ఖాతాలో నమోదు చేయబడినది.
- శ్రీ పి. కె. సేన్ కు అమ్మకం చేసిన రూ. 500 రోజువారీ కొనుగోలు పుస్తకం ద్వారా నమోదు కాబడినది.

9. క్రింది తప్పులకు అనవరతమైన నవరణ పద్దులు వ్రాయుము.

- ఆక్సిజన్ కం. లి. వారి వద్దనుండి కొన్న ఒక యంత్రము రూ. 10,000లు కొనుగోలు చిట్టాలో వ్రాయబడింది.
- కొనుగోలు వాపసుల పుస్తకం రూ.50 తక్కువగా కూడడమైంది.
- పవన్ కు అమ్మినది రూ. 9,999, అమ్మకాల పుస్తకంలో రూ. 999గా వ్రాయడమైంది.
- రూ. 1,000 ప్రసాద్ నుండి కొనుగోలు అతని ఖాతాకు రూ. 100గా డెబిట్ అయింది.
- యజమాని తుపాకి లైసెన్స్ ఫీజు రూ. 300 సాధారణ ఖర్చుల ఖాతాకు వ్రాయడమైంది.

10. చిట్టా పద్దుల ద్వారా ఈ క్రింది తప్పులను సవరించుము.

- పాత యంత్రము కొని మరమ్మత్తులకుగానుచెల్లించిన రూ. 5,000 సాధారణ ఖర్చుల ఖాతాలో నమోదైనది.
- వర్తకుడు చెల్లించిన జీవిత బీమా ప్రీమియం రూ. 200 ఆఫీసు ఖర్చుల ఖాతాలో వ్రాయడమైనది.
- అమ్మకముల పుస్తకం రూ. 100 తక్కువగా కూడడమైనది.
- కొనుగోలు పుస్తకం రూ. 200 వెక్కువగా కూడడమైనది.
- అరువుపై కొన్న ఫర్నిచరు రూ. 2,000 మొత్తము కొనుగోలు పుస్తకంలో నమోదైనది.

11. ఈ క్రింది తప్పులను ఎట్లు సరిచేయవలెను ?

- జాన్ అండ్ కంపెనీ అనే వ్యాపార ఋణదాతకి, వాపసు చేసిన రూ. 400ల సరుకు పుస్తకములలోనికి రాలేదు.
- కపూర్ కిచ్చిన గనదు రూ. 145 అతని ఖాతాలో రూ. 154గా వ్రాయబడినది.
- గామా అండ్ కంపెనీ నుండి రూ. 1,000 విలువైన సరుకు కొనుగోలు, అమ్మకం పుస్తకం ద్వారా వ్రాయబడినది.
- అమ్మకపు చిట్టాలోని ఒక నెలలోని మొత్తము రూ. 650; రూ. 560గా వ్రాయబడినది.
- ఇచ్చిన డిస్కౌంట్ ఖాతాలోని నిల్వ రూ. 45 తప్పు వైపున వేయబడినది.

12. అంకణా సరితూగక పోబట్టి ఒక వర్తకుడు అనామల్ ఖాతాను రూ. 333 జను వ్రాసినాడు. తరువాత ఈ క్రింది తప్పులను కనుగొన్నాడు. సవరణ పద్దులు వ్రాసి, అనామల్ ఖాతాను చూపండి.

- X నుండి కొన్న రూ. 429 అతని ఖాతాలో నమోదు కాలేదు.
- కొనుగోలు చిట్టా వెరసి రూ. 15 తక్కువగా కూడినారు.
- ఇచ్చిన వడ్డీ రూ. 81, వడ్డీ ఖాతాలో నమోదు కాలేదు.
- రూ. 750 మరమ్మత్తు ఖర్చు, భవనాల ఖాతాకు వ్రాయబడింది.
- పాత యంత్రం అమ్మకం రూ. 1,500లు అమ్మకాల ఖాతాలో వ్రాయబడినది.

13. ఒక వర్తకుని అంకణాలో తేడా రూ. 559లను అనామల్ ఖాతాకు మళ్ళించారు. తదుపరి క్రింది తప్పులను కనుగొన్నారు. కావలయు తప్పుల సవరణ పద్దులు వ్రాసి, అనామల్ ఖాతాను వ్రాయుము. ఈ సవరించిన పద్దులు సంస్థ లాభనష్టాలపై చూపే ప్రభావమును తెల్పుము.

- అమ్మకాల హాఫసుల పుస్తకము రూ. 50 తక్కువ కూడినారు.
- మోహన్ ఖాతాను రూ. 512తో క్రెడిట్ చేయుటకు బదులు రూ. 215 డెబిట్ చేసినారు.
- ఒక యంత్రమును రూ. 2000లకు కొని, కొనుగోలు పుస్తకంలో వ్రాశారు.
- రూ. 172ల అమ్మకమును, అమ్మకాల ఖాతాలో రూ. 217గా నమోదు చేసినారు.
- రమేష్ కు అనుమతించిన డిస్కాంట్ రూ. 41లు, అతని ఖాతాలో రూ. 14గా పడింది.
- యంత్రంపై కట్టిన ఆద్యగుదల రూ. 100లు తరుగుదల ఖాతాలో నమోదు చేయలేదు.

14. పుస్తకాల ఖాతాలను తెల్పుతూ రూ. 1,760ల నిక్కువ క్రెడిట్ ను ఒక అకౌంటెంటు కనుగొన్నాడు. ముగింపు ఖాతాలను తయారుచేయవలసిన కారణంగా ఆ తేడాను కొత్తగా తెరచిన అనామల్ ఖాతాలో వేసి, ఆ నిల్వను మరుసటి సంవత్సరానికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. మరుసటి సంవత్సరంలో క్రింది తప్పులను కనుక్కోవడం జరిగింది.

- రూ. 100ల సరుకును ఒక వర్తకుని వద్ద కొని అతని ఖాతాకు రూ. 1,100లుగా క్రెడిట్ చేయడమైనది.
- బాంకు వాపసు చేసిన రూ. 200ల విలువగల ఒక అనాదరణ చెందిన నసూలు హుండీని బాంకు ఖాతాకు క్రెడిట్ చేసి, నసూలు హుండీల ఖాతాకు డెబిట్ చేశారు.
- అమ్మకాల వాపసుల పుస్తకంలో వేసిన రూ. 200 అంకాన్ని, వాపసు చేసిన ఖాతాదారు ఖాతాకు డెబిట్ చేశారు.
- రూ. 260 మేరకు అమ్మిన చిల్లర మల్లర యంత్రాలను రోజువారీ అమ్మకాల పుస్తకంలో వ్రాయడమైనది.
- ఒక ఖాతాదారు యివ్వవలసిన రూ. 1,200 ఋణగ్రస్తుల పట్టిలో వేయడం ఘరచినారు.
- ఒక ఋణదాత ఇచ్చిన రూ. 40 డిస్కాంట్ ను అతని ఖాతాలో వేసినారు కానీ నగదు పుస్తకంలోని డిస్కాంట్ ను వరుసలో వేయలేదు.

పై తప్పులను సవరించడానికి అవసరమైన చిట్టాపద్దులు వ్రాయండి. అనామల్ ఖాతాను తయారుచేయండి. తప్పుల తుది ఫలితాలు గత సంవత్సరపు లాభనష్టాల మీద ఏ విధంగా ఉంటుందో తెలియజేయండి.

తప్పుల సవరణపై

15. 31 మార్చి, 2001న Mr. A అంకణాను తయారుచేశాడు. కాని అది సరితూగలేదు. కొత్తగా తెరచిన అనామల్ ఖాతాలో ఈ తేడాను పొందుపరిచాడు. ఈ క్రింది తప్పులను గ్రహించడమైనది. తప్పులను సవరించడానికి చిట్టా పద్దులు వ్రాయుము.

- 31, మార్చి 2001న దేవా నుండి రూ. 1,000 వచ్చినవి. కానీ నగదు పుస్తకంలో 3 ఏప్రియల్ 2001న నమోదు చేసినారు.
- మార్చి 2001న వచ్చిన వాపసుల పుస్తకాన్ని రూ. 1,000 తక్కువ కూడడమొనగి

- c) రూ. 3,000లతో ఆఫీసు బల్బు కొనుగోలు చేసి, దానిని రోజువారీ కొనుగోలు పుస్తకం ద్వారా నమోదు చేశారు.
- d) అలకులలు తయారుచేయడానికి పనివాళ్ళకు చెల్లించిన రూ. 3,750లను వేతనాల ఖాతాకు నమోదు చేయడమైనది.
- e) రూ. 671 కొనుగోళ్ళను ఋణదాత యొక్క ఖాతాకు రూ. 617గా నమోదు చేశారు. ఋణదాత పేరు పి. పవన్.
- f) అనాదరణ పొందిన జాన్ నుండి వచ్చిన రూ. 2,000ల చెక్కును బయనా ఖాతాకు డెబిట్ చేసినారు.
- g) ఒక వినియోగదారుని నుండి తిరిగి వచ్చిన రూ. 1,000ల సరుకును, మిగిలిన సరుకుతో కలిపివేశారు గాని, పుస్తకాలలో దీని నిమిత్తమై ఏ విధమైన పద్దు లేదు.
- h) Mr. డల్ (భాగస్వామి) కొరకు కొనుగోలు చేసిన రూ. 15,000ల మోటార్ సైకిలు ఖర్చును, వివిధ ఖర్చుల ఖాతాకు నమోదు చేయడమైనది.
- i) శర్మ అండ్ కం. కి రూ. 2,000 అమ్మకాన్ని వారి ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయడమైనది.
- j) రూ. 1,000ల అమ్మకాలను రోజువారీ కొనుగోలు పుస్తకం ద్వారా నమోదు చేశారు. వినియోగదారుని ఖాతాలో మాత్రం సరిగానే డెబిట్ చేయడమైనది.
- k) అమ్మకాల పుస్తకంలో నిల్వను ఒక పేజీ నుండి మరొక పేజీకి మళ్ళిస్తున్నప్పుడు రూ. 1,67,568లను పారపాటున రూ. 1,76,658 గా వ్రాసినారు.

రచయిత

యన్. విష్ణుమోహనరావు

బిలిమయ బిల్లులు (BILLS OF EXCHANGE)

ఉద్దేశ్యాలు (Objectives) : ఈ అధ్యాయం చదవడం వలన

1. వినిమయ బిల్లు అనగా నేమి?
2. వినిమయ బిల్లు ప్రధాన లక్షణాలు ఏవి?
3. ధృవీకరణ బిల్లులు అనగా నేమి?
4. హుండి బదలాయింపు అనగా నేమి?
5. అనుగ్రహ దినాలు అనగా నేమి?
6. ప్రామిసరీ నోటు అనగా నేమి?
7. బిల్లు వ్యవహారాలను పుస్తకాలలో ఏ విధంగా వ్రాస్తారు?
8. బిల్లు కర్త, స్వీకర్త పుస్తకాలలో బిల్లు పద్దులు ఏవిధంగా వ్రాస్తారు?
9. బిల్లు నవీకరణ అనగా నేమి?
10. సర్దు బాటు హుండి అనగా నేమి? అనే విషయాలను మీరు తెలుసుకుంటారు?

నిర్మాణము లేదా ముఖ్యాంశాలు (Structure)

- 9.1 ఉపోద్ఘాతము
- 9.2 వినిమయ బిల్లు - నిర్వచనం
- 9.3 ప్రామిసరీ నోటు, బిల్లుకు, మధ్యగల తేడాలు
- 9.4 బిల్లు వ్యవహారాలను పుస్తకాలలో వ్రాయడం
- 9.5 బిల్లు కర్త, స్వీకర్త పుస్తకాలలో నమూనా చిట్టా పద్దులు మరియు వివిధ సందర్భాలలో బిల్లు ఆదరణ మరియు అనాదరణ
- 9.6 గడువు తేదీకి ముందు బిల్లును తగ్గించుటో వరస్మరించడం
- 9.7 బిల్లు నవీకరణ
- 9.8 సర్దుబాటు హుండీలు
- 9.9 సారాంశము
- 9.10 ప్రశ్నలు
- 9.11 అభ్యాసాలు
- 9.1 ఉపోద్ఘాతము

నేటి ఆధునిక ప్రపంచమంలో వ్యాపార వ్యవహారాలన్నీ నగదుకు పరిమితం కావని మనకు తెలుసు. అరువు పై సరుకు అమ్మినపుడు, కొనుగోలు దారుడు ఏ తేదీకి సొమ్ము ఇవ్వగలడో చెప్పలేము. అందువల్ల ఏ తేదీన అమ్మకపు దారునకు కొనుగోలు దారు నుండి డబ్బు వస్తుందో తెలియదు. అయితే, ఒక్కొక్కప్పుడు కొనుగోలు చేసిన వ్యక్తి ఇవ్వవలసిన మొత్తాన్ని విక్రయదారు నిర్ణయించిన గడువు లోపుగా చెల్లించునట్లు ఒక పత్రాన్ని వ్రాసి ఇస్తాడు. ఇలా వ్రాసి యిచ్చిన పత్రాన్ని బిల్లు లేదా

హుండ్ అని అంటారు. బిల్లునే వినిమయ బిల్లు అని, మారకపు బిల్లు (Bills of Exchange) అని కూడా అంటారు. వీటిని ఒకరి నుంచి మరొకరికి స్వేచ్ఛగా బదిలీచేయవచ్చు. అన్యాయములకు సూత్రాలకు సంబంధించిన నియమాలన్నీ భారత అన్యాయముల యోగ్యతా పత్రాల చట్టం, 1881 లో (Indian Negotiable Instruments Act 1881) పాండు పరచబడ్డాయి. వినిమయ బిల్లు ప్రామిసరీ నోట్లు, చెక్కులు మొదలైన వాటన్నింటికీ ఈ చట్టం వర్తిస్తుంది. ఈ చట్టం ప్రకారం అన్యాయములకు పత్రం అంటే ఆదేశం ప్రకారం లేదా ఖేరర్ కు చెల్లించదగిన ఒక ప్రామిసరీ నోట్లు, బిల్లు లేదా చెక్కు.

ఉద్దేశ్యాలు:

ఈ అధ్యాయంలో మీరు - వినిమయ బిల్లులు అంటే ఏమిటి? బిల్లులలో వచ్చే వివిధ అంశాల వివరణ, ప్రామిసరీ నోట్లు, వినిమయ బిల్లులకు గల వ్యత్యాసాలు, సర్దుబాటు బిల్లులు, సర్దుబాటు బిల్లు మరియు వినిమయ బిల్లు మధ్య గల వ్యత్యాసాలు, బిల్లు వ్యవహారాల పుస్తకాలలో వ్రాయడం మొదలైన విషయాలకు విపులంగా తెలుసుకుంటారు. వర్తకంలో ఈ బిల్లులకు చోటువుండుట వల్ల, బిల్లులను వర్తకపు బిల్లులని కూడా అంటారు.

9.2 వినిమయ బిల్లు - నిర్వచనం :

అన్యాయముల యోగ్యతా పత్రాల చట్టం, సెక్షన్ 5, బిల్లును ఇట్లా నిర్వచించినది - "నిర్ణీతమైన వ్యక్తికి గాని, లేదా అతని అనుమతి పొందిన వారికి గాని లేదా పత్రం తెచ్చిన వ్యక్తికి గాని నిశ్చితమైన సొమ్మును చెల్లించాల్సిందిగా లిఖిత పూర్వకంగా ఆదేశిస్తూ, ఆదేశించే వ్యక్తి సంతకం చేసిన బేషరతు ఉత్తరపు పత్రమే బిల్లు.

వినిమయ బిల్లు నమూనా (Specimen of Bill)

స్థాపు

గవర్నర్ సేటు,

6-13-114/ఎ,

విజయవాడ

ఏప్రిల్ 4, 2002.

పుచ్చుకున్న విలువకు గాను, రెండు వేల రూపాయల అనుమతి పొందిన వారికి గాను చెల్లించాలి.

మొత్తాన్ని, ఈ తేదీ నుంచి రెండు నెలల తరువాత నాకు గాని నా

రూ.2,000-00

టి. శ్రీనివాసరాజు

ఎ.మోహన్ రావు,

అశోక్ నగర్,

గుంటూరు

అంగీకరించినాను. మోహన్ రావు

9.2.1 వినిమయ బిల్లుకు ముగ్గురు పార్టీలుంటారు (Parties to Bill) :

1. **బిల్లుకర్త (Drawer) :** బిల్లు వ్రాసే వ్యక్తిని బిల్లు కర్త అని అంటారు. సరుకును అమ్మినవాడు ఇతడే. ఇతడిని ఋణదాత అని అంటారు. సొమ్ము చెల్లించమని ఏ వ్యక్తి అయితే ఆదేశిస్తాడో అతనినే బిల్లు కర్త అంటారు. స్థూలంగా చెప్పవచ్చు. పై బిల్లులో టి. శ్రీనివాసరాజు బిల్లుకర్త.
2. **బిల్లు స్వీకర్త (Drawee) :** బిల్లుకు ఏ వ్యక్తి అయితే అంగీకారం తెలుపుతాడో, అతడిని బిల్లు స్వీకర్త అని అంటారు. పై బిల్లులో ఎ. మోహన్ రావు బిల్లు స్వీకర్త.
3. **బిల్లు** - పు తేదీన పొందే వ్యక్తిని బిల్లు గ్రహీత అని అంటారు. బిల్లు మొత్తాన్ని అవుతాడు.

9.2.2 వినిమయ బిల్లు ప్రధాన లక్షణాలు :

1. బిల్లు లిఖిత పూర్వకంగా ఉండాలి.
2. సాము చెల్లించడానికై అవసరమైన ఆదేశాన్ని తప్పనిసరిగా కలిగి ఉండాలి.
3. సాము ఇవ్వాలన్న ఆదేశం బేవరతుగా ఉండాలి.
4. బిల్లులో చెల్లించవలసిన మొత్తం నిర్దిష్టంగా పేర్కొనాలి.
5. బిల్లుకర్త బిల్లుపై తప్పనిసరిగా సంతకం చేయాలి.
6. సాము మాత్రమే ఇవ్వవలసిన ఆదేశం బిల్లులో ఉండాలి.
7. స్టాంప్ చట్టం, 1940 ప్రకారం బిల్లుకు రెవిన్యూ స్టాంపు వేయాలి.
8. చెల్లించే తేదీ నిర్దిష్టమై ఉండాలి.

9.2.3 బిల్లు స్వీకృతి (Acceptance of Bill) :

బిల్లు కర్త తాను వ్రాసిన బిల్లుకు అంగీకారం సాందే నిమిత్తమదాన్ని స్వీకర్తకు అందజేస్తాడు. స్వీకర్త బిల్లుపై అడ్డంగా (నమూనాలో చూపిన విధంగా) "అంగీకరించినాను" అని సంతకము చేస్తాడు. దీనినే 'స్వీకృతి తెలపడం' అంటారు.

బిల్లు స్వీకర్త బిల్లులోని అంశాలను యదాతదంగా లేదా షరతులతో అంగీకరించవచ్చు. సాధారణంగా స్వీకృతి 2 రకాలుగా వుంటుంది.

1. సాధారణ స్వీకృతి (General Acceptance) : బిల్లు అంశాలను స్వీకర్త యదావిదిగా అంగీకరిస్తే దానిని సాధారణ స్వీకృతి అంటారు.
2. షరతుపూర్వక స్వీకృతి (Qualified Acceptance) : బిల్లులోని అంశాలను స్వీకర్త షరతులతో అంగీకరిస్తే దానిని షరతుపూర్వక స్వీకృతి అని అంటారు.

9.2.4 బదలాయింపు (Endorsement) :

బిల్లు బదలాయింపు పత్రం కాబట్టి దానిని సర్వ హక్కులతో ఒకరు మరొకరికి బదిలీ చేయవచ్చు. బిల్లు వెనుక బిల్లు కర్త సంతకం చేసి దానిని మరొకరికి ఇవ్వడాన్ని బిల్లు బదలాయింపు లేక పీటీ లేఖనం అని అంటారు. బిల్లు బదలాయింపు జరిగిన తర్వాత బిల్లు స్వీకర్త బిల్లు మొత్తాన్ని బిల్లుదారునికి గాని లేదా ఉత్తర్వు సాందిన వ్యక్తికి గాని చెల్లించాలి.

పీటీ లేఖకుడు (Endorser) : ఎవరైతే బిల్లు వెనుక సంతకము చేసి మరొకరికి బిల్లును బదిలీ చేస్తాడో ఆ వ్యక్తిని ఎండార్సర్ లేక పీటీ లేఖకుడు అంటారు.

పీటీ లేఖకుడు (Endorsee) : బిల్లును ఎవరికైతే ఇచ్చామో ఆ వ్యక్తిని ఎండార్సీ లేదా పీటీ లేఖకుడు అని అంటారు. ఉదాహరణకు ఒక బిల్లును ఆనంద్, వినమ్ కు పీటీ లేఖనము చేస్తే ఇక్కడ ఆనంద్ పీటీ లేఖకుడు, వినమ్ పీటీ లేఖకుడు అవుతారు. బదలాయింపు లేక పీటీ లేఖనము అనేక రకాలు 1. సాధారణ ఎండార్స్ మెంటు 2. ప్రత్యేక ఎండార్స్ మెంటు 3. పరిమిత ఎండార్స్ మెంటు 4. విచ్చిక ఎండార్స్ మెంటు 5. పూచీ లేని ఎండార్స్ మెంటు.

9.2.5 అనుగ్రహ దినాలు (Days of Grace) :

బిల్లు చెల్లింపునకు ఇచ్చిన గడువును గడువు కాలము అంటారు. ఈ కాలాన్ని రోజుల్లోగాని, నెలలో గాని చెప్పవచ్చు. బిల్లు చెల్లింపుకు వచ్చే తేదీని గడువు తేదీ అంటారు. ఈ గడువు తేదీని లెక్క గట్టేటప్పుడు బిల్లుకర్త అదనముగా 3 రోజుల అనుమతిస్తాడు. ఆ మూడు రోజులనే అనుగ్రహదినాలు అంటారు.

ఉదాహరణ :

2-5-1999న వ్రాయబడిన రెండు నెలల గడువు గల బిల్లుకు గడువు తేదీ 5-7-1999 అవుతుంది
(మే 2 + 2 నెలలు + 3 రోజులు)

గడువుతేదీ సెలవుదినమైతే అంతకు ముందు రోజు గడువు తేదీగా పరిగణించబడుతుంది. ఒక వేళ గడువు తేదీ ఆకస్మిక సెలవు అయిన ఆ మరుసటి రోజును గడువు తేదీగా పరిగణించాలి.

సైట్ బిల్లుకు(Site Bills), డిమాండు బిల్లు (Demand Bills) కు అనుగ్రహ దినాలు అనుమతించబడవు.

9.2.6 బిల్లును బ్యాంకులో డిస్కాంట్ చేసుకోవడం :

బిల్లు కర్తకు గడువు తేదీలోగా సాము అవసరమైనట్లయితే, బిల్లును బ్యాంకుకు అమ్మవచ్చు. దీనినే బిల్లును బ్యాంకులో డిస్కాంట్ చేసుకోవడం అంటారు. అంటే గడువు ముందుగానే బిల్లు కర్త ప్రయోజనం పొందుట జరుగుతుంది. బ్యాంకు వారు అందించే ఋణ సదుపాయాల్లో దీన్ని కూడా చెప్పుకోవచ్చు. బ్యాంకు వారు బిల్లు డిస్కాంట్ చేసుకున్న తేదీ నుంచి గడువు తేదీ వరకు రోజుల సంఖ్యను లెక్కించి వడ్డీని బిల్లు మొత్తంపై లెక్క గట్టి ఆ వడ్డీని బిల్లు నుంచి తగ్గించి యిస్తుంది. ఇట్లా తగ్గించిన మొత్తాన్నే 'డిస్కాంట్' అని అంటారు. సాధారణంగా డిస్కాంట్ను శాతంగా చెబుతారు. ఇటువంటి సందర్భంలో బిల్లు గ్రహీత బ్యాంకరు అవుతారు కాబట్టి గడువు తేదీన స్వీకర్త నుండి బిల్లు మొత్తాన్ని బ్యాంకరు వసూలు చేసుకోవడం జరుగుతుంది.

9.2.7 అనాదరణ (Dishonour) :

బిల్లు స్వీకర్త గడువు తేదీన హుండీపై సాము చెల్లించకపోతే బిల్లు అనాదరణ జరిగినదని అంటారు. ఇలా బిల్లు అనాదరణ జరిగినప్పుడు బిల్లుదారు బిల్లుకు బాధ్యులైన వారి అందరిమీద దావా వేయవచ్చు. బిల్లుదారుకు బిల్లుకర్త స్వీకర్త పిటీ లేఖకుడు అందరూ సమిష్టిగా బాధ్యులు అవుతారు.

9.2.8 ధృవీకరణ ఖర్చులు లేదా నోటరీ ఛార్జీలు (Noting Charges or Notary Charges) :

హుండీ స్వీకర్త గడువు తేదీన హుండీని అనాదరించితే, హుండీ కర్త ఆ హుండీని 'నోటరీ పబ్లిక్' వద్ద నమోదు నిమిత్తం ఇస్తాడు. నోటరీ పబ్లిక్ ను ప్రభుత్వం నియమిస్తుంది. బిల్లు అనాదరణ జరిగిన విషయాన్ని అతడు ధృవీకరించి అందుకు సంబంధించిన కారణాన్ని నోట్ చేస్తాడు. ఈ కార్యక్రమాన్ని నిర్వహించినందుకుగాను హుండీ కర్త లేదా హుండీని నోటరీ పబ్లిక్ వద్దకు తీసుకెళ్ళిన వ్యక్తి నోటరీ పబ్లిక్ కు కొంత మొత్తాన్ని ఫీజుగా చెల్లించాలి. ఆ మొత్తాన్ని ధృవీకరణ ఖర్చులు లేదా నోటరీ ఛార్జీలు అంటారు.

9.2.9 బిల్లును తగ్గింపుతో పరిష్కరించుకొనుట (Retraining of Bill under discount) :

బిల్లు స్వీకర్త గుడువు తేదీకి ముందే ఎవప్పుడైనా బిల్లుపై సాము చెల్లించి తన ఖాతాను పరిష్కరించుకోవచ్చు. ముందుగా సాము వసూలైనందుకు గాను బిల్లుదారుడు బిల్లు సాముపై కొంత తగ్గించి తీసుకుంటాడు. దీనినే రిబేటు లేదా డిస్కాంట్ అని అంటారు.

9.2.10 బిల్లు నవీకరణ (Renual of Bill) :

గడువు తేదీన బిల్లు స్వీకర్త సాము చెల్లించలేని స్థితిలో ఉంటే ముందుగా బిల్లు కర్త వద్దకు వెళ్ళి పరిష్కరించి వివరించి, పాత బిల్లును రద్దు చేసి దాని స్థానంలో కొత్త బిల్లును వ్రాయమని కోరవచ్చు. అందుకు బిల్లు కర్త అంగీకరించి కొత్త బిల్లును వ్రాసినట్లయితే దానిని 'బిల్లు నవీకరణ' అంటారు. సాధారణంగా కొత్త బిల్లులో చెల్లించవలసిన మొత్తానికి, వడ్డీని కూడా కలపడం జరుగుతుంది.

9.2.11 అవసర గ్రహీత (Drawee in case of need) :

బిల్లుకు జామీనుగా వున్న వ్యక్తిని "అవసర గ్రహీత" అని అంటారు. ఇతను బిల్లు అంగీకరించనప్పుడు (Non-Acceptance of Bill) అనాదరించినప్పుడు (Dishonour), బిల్లుకు జామీనుగా వుంటాడు. ఈ పరిస్థితులలో బిల్లుదారు అవసరగ్రహీతను ఆశ్రయిస్తాడు.

9.2.12 బిల్లుల వల్ల ప్రయోజనాలు (Advantages of Bill) :

బిల్లుల వల్ల క్రింది ప్రయోజనాలు చేకూరుతాయి.

1. బిల్లుపై సొమ్ము చెల్లింపు తేదీ ముందుగా తెలుస్తుంది. కనుక ఋణగ్రస్తుడు అరువు కాలాన్ని పూర్తిగా వినియోగించుకోవచ్చు.
2. బిల్లును ఒకరినుండి మరొకరికి సులభంగా బదిలీ చేయవచ్చు.
3. బిల్లు లిఖిత పూర్వకంగా వుండి, బిల్లుపై ఋణగ్రస్తుని సంతకం వుండడం వల్ల ఋణం విషయం న్యాయ స్థానంలో ఋణాన్ని చేయవచ్చు.
4. బిల్లు ఒక పత్రం కాబట్టి ఒక ప్రదేశం నుండి వేరొక ప్రదేశమునకు సులభంగా పంపవచ్చు.
5. బిల్లును గడువు తేదీకి ముందుగా బ్యాంకులో డిస్కాంట్ చేసుకొని సొమ్ము పొందవచ్చు.
6. ఋణగ్రస్తుడు తన ఋణం తీర్చుకోవడానికి బిల్లును ఉపయోగించుకోవచ్చు.

9.3 ప్రామిసరీ నోటు - నిర్వచనం (Promisory Note - definition) :

అన్యకాంత యోగ్యతా పత్రాల చట్టం సెక్షన్ 4 ప్రకారం ప్రామిసరీ నోటు అనగా 'కొంత నిర్ణీత సొమ్మును ఒక నిర్ణీత వ్యక్తికి మాత్రమే లేదా అతని ఆదేశం ప్రకారం లేదా పత్రం యొక్క బేరర్ కు చెల్లించడమనే బేషరతు పూర్వక ఒప్పందాన్ని కలిగి, తయారీ దారు చేత సంతకం చేయబడిన లిఖిత పూర్వకమైన నోటునే ప్రామిసరీ నోటు' అంటారు.

ప్రామిసరీ నోటు లక్షణాలు ;

పై నిర్వచనం ప్రకారం ప్రామిసరీ నోటు క్రింది లక్షణాలు కలిగి ఉంటుంది.

1. ప్రామిసరీ నోటు విధిగా లిఖిత పూర్వకంగా ఉండవలెను.
2. అడిగినప్పుడు డబ్బు చెల్లిస్తాననే వాగ్దానం తప్పకుండా ఉండవలెను.
3. డబ్బు చెల్లిస్తాననే వాగ్దానం బేషరతుగా ఉండవలెను.
4. డబ్బు చెల్లించవలసిన వ్యక్తి పేరు స్పష్టంగా ఉండవలెను.
5. ప్రామిసరీ నోటు వ్రాసి యిచ్చిన వ్యక్తి దానిమీద తప్పకుండా సంతకం చేయవలెను.
6. డబ్బు తీసుకొన్న వ్యక్తి ఇచ్చిన వ్యక్తికి ప్రామిసరీ నోటు వ్రాసి ఇస్తాడు.
7. చెల్లించవలసిన సొమ్ము ఖచ్చితంగా ప్రామిసరీ నోటులో ఉండాలి.
8. స్థాంపు చట్టం ప్రకారం ప్రామిసరీ నోటు మీద రెవిన్యూ స్థాంపు అంటించాలి.

1.2.14 ప్రామిసరీ నోటు నమూనా (Specimen of Promisory Note)

రూ10,000

విజయవాడ

10.6.03

విజయవాడలోని ఆటోనగర్ లో నివశిస్తున్న పి.రాహుల్ అనే నేను 5 మాసాల తర్వాత వి. ప్రకాష్ కు గాని లేదా అతని ఆదేశం పొందిన వారికి కోరగానే అక్షరాలా పదివేల రూపాయలను 12 శాతం వడ్డీ చెల్లిస్తానని వాగ్దానం చేస్తున్నాను.

V. ప్రకాష్

రాహుల్

3/12 అరండల్ పేట,

గుంటూరు

9.3.1. ప్రామిసరీ నోటు-పార్టీలు: ప్రామిసరీ నోటుకు ఇరువురి పార్టీలు వుంటాయి.

1. ప్రామిసరీ నోటు వ్రాసి సంతకం చేసిన వ్యక్తి (ఋణగ్రస్తుడు)
2. గ్రహీత (Payee)

9.3.2 వినిమయ బిల్లు, ప్రామిసరీ నోటుకు మధ్య గల తేడాలు

వినిమయ బిల్లు, ప్రామిసరీ నోటుకు మధ్య క్రింద తేడాలు కలవు.

వినిమయ బిల్లు	ప్రామిసరీ నోటు
1. వినిమయ బిల్లుకు కర్త, స్వీకర్త, గ్రహీత అనే పార్టీలు ఉంటారు.	1. ప్రామిసరీ నోటుకు కర్త, గ్రహీత అనే రెండు పార్టీలు ఉంటారు.
2. వినిమయ బిల్లు సామ్మ్యు చెల్లింపుకు సంబంధించి బేషరతుతో కూడిన ఉత్తర్య (Order) ఉంటుంది.	2. ప్రామిసరీ నోటు సామ్మ్యు చెల్లింపడానికి బేషరతు వాగ్దానం కలిగి ఉంటుంది.
3. బిల్లు మొత్తాన్ని చెల్లించవలసిన ప్రధాన బాధ్యత స్వీకర్త మీద ఉంటుంది. బిల్లు కర్త బాధ్యత అద్వితీయము.	3. డబ్బు చెల్లించవలసిన బాధ్యత నోటు వ్రాసిన వ్యక్తి మీద ఉంటుంది.
4. అనాదరణ నోటీసు అవసరం	4. అనాదరణ నోటీసు అవసరం లేదు.
5. కొన్ని సార్లు కర్త, గ్రహీత ఒకే వ్యక్తి కావచ్చు.	5. కర్త, గ్రహీత ఒకే వ్యక్తి కాలేరు.
6. వినిమయ బిల్లులో కర్తకు గ్రహీతతో కాక, స్వీకర్తతో తక్షణ సంబంధం ఉంటుంది.	6. ప్రామిసరీ నోటులో తయారు దారునకు, గ్రహీతతో తక్షణ సంబంధం ఉంటుంది.
7. బిల్లు స్వీకర్త షరతులతో బిల్లును అంగీకరించవచ్చు.	7. ప్రామిసరీ నోటీసు వ్రాసి వ్యక్తి ఏవిధమైన షరతులు విధించరాదు.
8. బిల్లుకు స్వీకర్త అంగీకారం వుండాలి.	8. డబ్బు తీసుకొనే వ్యక్తి ప్రామిసరీ నోటును వ్రాయడం వల్ల అతను తిరిగి దాన్ని అంగీకరించవలసిన పనిలేదు.

అకౌంటింగ్ విషయాలలో ప్రామిసరీ నోటును వినిమయ బిల్లు గానే పరిగణిస్తారు.

9.4 బిల్లు వ్యవహారాలను పుస్తకాలలో వ్రాయడం :

- A) బిల్లు వ్యవహారాలు ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు : బిల్లు వ్యవహారాలు ఎక్కువగా ఉన్నట్లయితే సహాయక చిట్టాలను ఉపయోగిస్తారు. ఈ వ్యవహారాలను వ్రాయడానికి వసూలు బిల్లుల చిట్టా, చెల్లింపుల బిల్లు చిట్టా అనే రెండు చిట్టాలను వినియోగిస్తారు.
- a) వసూలు బిల్లు చిట్టా (Bills Receivable Book) : వసూలు బిల్లుల వివరాలు ఈ చిట్టాలో వ్రాస్తారు. ఈ చిట్టా నెలసరి మొత్తాన్ని వసూలు బిల్లుల ఖాతాకు డెబిట్ చేసి బిల్లు స్వీకర్త ఖాతాలకు క్రెడిట్ చేస్తారు.
- b) చెల్లింపు బిల్లుల చిట్టా (Bills Payable Book) : చెల్లింపు బిల్లుల వివరాలు చెల్లింపు బిల్లుల చిట్టాలో వ్రాస్తారు. ఈ చిట్టా నెలసరి మొత్తాన్ని బిల్లుకర్తల ఖాతాకు డెబిట్ చేసి చెల్లింపుల బిల్లుల ఖాతాకు డెబిట్ చేస్తారు.
- B) బిల్లు వ్యవహారాలు తగు మాత్రం ఉన్నప్పుడు : బిల్లు వ్యవహారాలు కొద్దిగా ఉన్నప్పుడు సహాయక చిట్టాలను ఉపయోగించరు. వాటిని సాధారణ చిట్టాలోనే వ్రాస్తారు. అలా వ్రాయడానికి ఈ క్రింది నమూనా చిట్టా పేర్లను ఉపయోగిస్తారు.

9.5 బిల్లు కర్త, స్వీకర్త పుస్తకాలలో నమోదు పద్దులు :

- బిల్లులను కింద ఉదహరించిన నాలుగు పద్ధతులలో వర్తతి ప్రకారమైనా వ్యవహరించవచ్చు.
- I. బిల్లును గడువు తేది వరకు తన దగ్గర ఉంచుకొని పైకం వసూలు చేసుకోవచ్చు.
 - II. డబ్బు అవసరమైతే బ్యాంకు దగ్గర బిల్లు డిస్కాంట్ చేయవచ్చు.
 - III. బిల్లును తన బాకీ చెల్లింపు నిమిత్తం తన రుణదాతకు బదలాయింపు చేయవచ్చు.
 - IV. బిల్లు వసూలు చేయడానికి బ్యాంకుకు సంపవచ్చు.
- ఈ నాలుగు పద్ధతులలోను బిల్లు ఆదరణ పొందినప్పుడు, అనాదరణ పొందినప్పుడు బిల్లు కర్త, బిల్లు స్వీకర్త పుస్తకాలలో, నమూనా చిట్టా పద్దులు చూద్దాం.

కర్త పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు	స్వీకర్త పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు
<p>స్వీకర్తకు అరువుపై నరుకు అమ్మినపుడు</p> <p>స్వీకర్త ఖాతా Dr</p> <p>To అమ్మకాల ఖాతా</p>	<p>కర్త వద్ద నుండి అరువుపై నరుకు కొన్నప్పుడు</p> <p>కొనుగోళపు ఖాతా Dr</p> <p>To కర్త ఖాతా</p>
<p>స్వీకర్త పై బిల్లు వ్రాసినపుడు</p> <p>వసూలు బిల్లు ఖాతా Dr</p> <p>To స్వీకర్త ఖాతా</p>	<p>కర్త వ్రాసిన హుండికి ఆమోదించినపుడు</p> <p>కర్త ఖాతా Dr</p> <p>To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా</p>
<p>I. బిల్లును గడువు తేదీ వరకు తన దగ్గర ఉంచుకొన్నప్పుడు</p> <p>a) గడువు తేదీన బిల్లు వసూలైనపుడు</p> <p>నగదు ఖాతా Dr</p> <p>To వసూలు బిల్లు ఖాతా</p> <p>b) గడువు తేదీన బిల్లు అనాదరణ పొందినపుడు</p> <p>స్వీకర్త ఖాతా Dr</p> <p>To వసూలు బిల్లు ఖాతా</p>	<p>a) గడువు తేదీన బిల్లుపై పైకం చెల్లించినపుడు</p> <p>చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా Dr</p> <p>To నగదు ఖాతా</p> <p>b) గడువు తేదీన బిల్లుకు అనాదరణ చేసినపుడు</p> <p>చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా Dr</p> <p>To కర్త ఖాతా</p>
<p>I. బిల్లును బ్యాంకులో డిస్కాంటు చేసుకొన్న సందర్భంలో</p> <p>1) బిల్లును డిస్కాంటు చేసుకొన్నప్పుడు</p> <p>బ్యాంకు ఖాతా Dr.</p> <p>డిస్కాంటు ఖాతా</p> <p>To వసూలు బిల్లుల ఖాతా</p> <p>2) బిల్లు గడువు తేదీన వసూలైతే పద్దురారు</p> <p>c) బిల్లు గడువు తేదీన అనాదరణ పొందినపుడు</p> <p>స్వీకర్త ఖాతా Dr</p> <p>To బ్యాంకు ఖాతా</p>	<p>a)</p> <p>పద్దురారు</p> <p>b) బిల్లు గడువు తేదీన చెల్లిస్తే</p> <p>చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా Dr</p> <p>To బ్యాంకు ఖాతా</p> <p>c) గడువు తేదీన బిల్లును అనాదరణ చేసినపుడు</p> <p>చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా Dr</p> <p>To కర్త ఖాతా</p>
<p>III. బిల్లును ఋణదాతకు ఎండార్స్ చేసిన సందర్భంలో</p> <p>a) బిల్లును ఎండార్స్ చేసినపుడు</p> <p>ఎండార్సీ ఖాతా Dr.</p> <p>To వసూలు బిల్లుల ఖాతా</p>	<p>a)</p> <p>పద్దురారు</p>

<p>b) బిల్లు గడువు తేదీన వసూలైతే పద్దురాదు</p> <p>c) బిల్లు గడువు తేదీన అనాదరణ పొందినపుడు స్వీకర్త ఖాతా Dr To ఎండార్స్ ఖాతా</p>	<p>b) బిల్లు గడువు తేదీన చెల్లిస్తే చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా To నగదు ఖాతా Dr</p> <p>c) గడువు తేదీన బిల్లును అనాదరణ చేసినపుడు చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా Dr To కర్త ఖాతా</p>
<p>IV. వసూలు నిమిత్తం బిల్లును బ్యాంకుకు పంపిన సందర్భంలో</p> <p>a) వసూలు కోసం బిల్లును బ్యాంకుకు పంపినప్పుడు వసూలుకై బ్యాంకుకు పంపిన బిల్లు ఖాతా Dr. To వసూలు బిల్లు ఖాతా</p> <p>b) గడువు తేదీన బిల్లు వసూలైతే బ్యాంకు ఖాతా Dr. To వసూలుకై బ్యాంకుకు పంపిన</p> <p>c) గడువు తేదీన బిల్లు అనాదరణ పొందినపుడు స్వీకర్త ఖాతా Dr To వసూలుకై బ్యాంకుకు పంపిన బిల్లు ఖాతా</p>	<p>a) పద్దురాదు</p> <p>b) గడువు తేదీన బిల్లు చెల్లిస్తే : చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా Dr. To నగదు ఖాతా Dr</p> <p>c) గడువు తేదీన బిల్లును అనాదరణ చేసినపుడు చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా Dr To కర్త ఖాతా</p>
<p>బిల్లు అనాదరణ పొందినపుడు ధృవీకరణ ఖర్చులు కూడా చెల్లిస్తే</p> <p>a) ధృవీకరణ ఖర్చులు కర్త చెల్లిస్తే : స్వీకర్త ఖాతా Dr To నగదు ఖాతా</p> <p>b) ధృవీకరణ ఖర్చులు గ్రహీత చెల్లిస్తే స్వీకర్త ఖాతా Dr. To గ్రహీత ఖాతా</p>	<p>ధృవీకరణ ఖర్చుల ఖాతా To కర్త ఖాతా</p> <p>ధృవీకరణ ఖర్చుల ఖాతా Dr. చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా Dr. To కర్త ఖాతా</p>

గమనిక : ధృవీకరణ ఖర్చులను చెల్లించిన వ్యక్తిని బట్టి ఈ పద్దులను ప్రతి సందర్భంలో అనాదరణ పట్టుకు జత పరచవలెను. వివిధ సందర్భాలలో బిల్లు ఆదరణ పొందినపుడు :

ఉదాహరణ :

1. మార్చి 15, 1999న రాజేష్ రూ. 2000 విలువ చేయు సరుకును సతీష్ కు అమ్మి 2 నెలల గడువు గల బిల్లును వ్రాయగా సతీష్ అంగీకరించి పంపాడు. ఈ క్రింది సందర్భాలలో బిల్లు గడువు తేదీన ఆదరణ పొందినదని భావించి ఇరువురి పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.

- a) బిల్లును గడువు తేదీ వరకు రాజేష్ తన దగ్గర ఉంచుకుంటే
 b) బిల్లును 10% డిస్కాంటుకు ఏప్రిల్ 15న బ్యాంకులో డిస్కాంటు చేసుకొన్నప్పుడు
 c) బిల్లును మహేష్ కు ఎండార్స్ చేసినపుడు
 d) బిల్లును వసూలు నిమిత్తం బ్యాంకుకు పంపినప్పుడు.

రాజేష్ వుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
1999 మార్చి 15	సతీష్ ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (అరువుపై సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr	2000	2000
	వసూలు బిల్లుల ఖాతా To సతీష్ ఖాతా (రెండు నెలల గడువు గల బిల్లు వచ్చినందున)	Dr	2000	2000
(a) 1999 మే 18	నగదు ఖాతా To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లు పై సాము వసూలైనందున)	Dr	2000	2000
(b) 1999 ఏప్రిల్ 15	బ్యాంకు ఖాతా డిస్కాంట్ ఖాతా To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (బిల్లును బ్యాంకులో డిస్కాంటు చేసుకొన్నందున)	Dr Dr	1983 17	2000
1999 మే 18	డిస్కాంటు చేసుకొన్న బిల్లు ఆదరణ పొందితే చిట్టా పద్దురాదు.			
(c) 1999 మే 18	మహేష్ ఖాతా To వసూలు బిల్లు ఖాతా (బిల్లును ఎండార్స్ చేసినందున)	Dr	2000	2000
(d) 1999 మే 18	ఎండార్స్ చేసిన బిల్లు ఆదరణ పొందితే చిట్టా పద్దురాదు.			
	వసూలుకై బ్యాంకుకు పంపిన బిల్లుల ఖాతా To వసూలు బిల్లు ఖాతా (బిల్లును వసూలు నిమిత్తం బ్యాంకుకు పంపినందున)	Dr	2000	2000
1999 మే 18	బ్యాంకు ఖాతా To వసూలుకై బ్యాంకుకు పంపిన బిల్లుల ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లు వసూలైనందుకు)		2000	2000

Note : డిస్కాంటు కనుగొనుట : బిల్లుకు వచ్చిన ఒక నెల తరువాత డిస్కాంటు చేసుకున్నందువల్ల మిగిలిన ఒక నెలకు మాత్రమే డిస్కాంటు లెక్కగట్టవలెను. $2000 \times 10 / 100 \times 1 / 12 = 17$

సతీష్ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
1999 ఏప్రిల్ 15	కొనుగోళ్ళు ఖాతా Dr To రాజేష్ ఖాతా (అరువుపై సరుకు కొనుగోళ్ళు)		2000	2000
	రాజేష్ ఖాతా Dr To చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా (రెండు నెలల గడువు గల బిల్లును ఆమోదించినందున)		2000	2000
(a) మే 18	చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా Dr To నగదు ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లుపై సొమ్ము చెల్లించినందున)		2000	2000
(b) మే 18	బిల్లును బ్యాంకులో డిస్కాంట్ చేసుకొంటే పద్దురాదు చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా Dr To బ్యాంకు ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లు చెల్లించినందున)		2000	2000
(c) మే 18	బిల్లును మహేష్ కు ఎండార్స్ చేస్తే పద్దురాదు. చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా Dr To నగదు ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లును చెల్లించినందున)		2000	2000
(d) మే 18	బిల్లును బ్యాంకుకు వసూలు నిమిత్తం పంపినపుడు పద్దురాదు చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా Dr To నగదు ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లును చెల్లించినందున)		2000	2000

2. వివిధ సందర్భాలలో బిల్లు ఆనాదరణ పొందినపుడు :

X 2002 మే 1న రూ.800 విలువ గల సరుకును Y కు అమ్మి అదే తేదీన Y పై మూడు నెలల గడువు గల బిల్లును వ్రాసి ఆమోదం పొందినాడు. ఈ క్రింది సందర్భాలలో బిల్లు ఆనాదరణ పొందినదని భావించి ఇరువురి పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి:

- బిల్లును X గడువు తేదీ వరకు తన వద్దనే వుంచుకొన్నప్పుడు
- బిల్లును బ్యాంకు లో రూ.770 లకు డిస్కాంట్ చేసుకొన్నప్పుడు.
- బిల్లును Z కు పీటీ లేఖనం చేసినపుడు
- బిల్లును బ్యాంకుకు వసూలు నిమిత్తం పంపినపుడు.

X పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
2002 మే 1	Y ఖాతా Dr To అమ్మకాల ఖాతా (అరువు పై సరుకు ఆమ్మినందున)		800	800
	వసూలు బిల్లుల ఖాతా Dr To Y ఖాతా (మూడు నెలల గుడువు గల బిల్లును Y ఆమోదించినందున)		800	800
(a) ఆగస్టు 4	Y ఖాతా Dr To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లుపై అనాదరణ పొందినపుడు)		800	800
(b) ఆగస్టు 4	Y ఖాతా Dr To బ్యాంకు ఖాతా (Y తరపున గడువు తేదీన సామ్మూ చెల్లించగా)		800	800
(c) ఆగస్టు 4	Y ఖాతా Dr To Z ఖాతా (ఎండాట్ చేసిన బిల్లు గడువు తేదీన అనాదరణ పొందినందున)		800	800
(d) ఆగస్టు 4	Y ఖాతా Dr To వసూలుకై బ్యాంకుకు పంపిన బిల్లు ఖాతా (గడువు తేదీన వసూలుకు పంపిన బిల్లు అనాదరణ పొందినందున)		800	800

Y పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
2002 మే 1	కొనుగోళ్ళ ఖాతా Dr To X ఖాతా (అరువు పై సరుకు కొన్నందున)		800	800
	X ఖాతా Dr To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా (మూడు నెలల గుడువు గల బిల్లును ఆమోదించినందున)		800	800
(a) ఆగస్టు 4	చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా Dr To X ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లుపై అనాదరణ చేసినందున)		800	800

గమనిక: మిగిలిన అన్ని సందర్భాలలోనూ పుస్తకాలలో పైన వ్రాయబడ్డ చిట్టాపద్దు వస్తుంది.

బిల్లు అనాదరణ పొందినప్పుడు కర్త ధృవీకరణ ఖర్చులు చెల్లిస్తే :-

ఉదాహరణ : 3

2000 జూన్ 15న బది రూ.5000 సరుకు జానీ కి అమ్మి ఆ మొత్తానికి 1నెల గడువు గల బిల్లు వ్రాసి స్వీకృతి పొందాడు. గడువు తేదీన బిల్లు అనాదరణ పొందగా బది రూ.15 ధృవీకరణ ఖర్చుల క్రింది చెల్లించినాడు. బది, జానీ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.

బది పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు				జానీ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు			
తేదీ	వివరాలు	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.	తేదీ	వివరాలు	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
2000 జూన్ 1	జానీ ఖాతా Dr To అమ్మకాల ఖాతా (అరువు పై సరుకు అమ్మినందున)	5000	2000 5000	2000 జూన్ 1	కొనుగోళ్ళు ఖాతా Dr To బది ఖాతా (అరువుపై సరుకు కొన్నందున)	5000	5000
	వసూలు బిల్లుల ఖాతా Dr To జానీ ఖాతా (1నెల గడువు గల బిల్లు వ్రాసినందున)	5000	5000		బది ఖాతా Dr To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా (1నెల గడువు గల బిల్లును ఆమోదించగా)	5000	5000
జూలై 4	జాకీ ఖాతా Dr To వసూలు బిల్లుల ఖాతా To నగదు ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లు అనాదరణ పొందగా ధృవీకరణ ఖర్చులు చెల్లించినందున)	5015	5000 15	జూలై 4	చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా Dr ధృవీకరణ ఖర్చుల ఖాతా Dr To బది ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లు అనాదరణ చేసినందున)	5000 15	5015

ఉదాహరణ : 4

గీత, సీత పై రూ.2,000 లకు 3 నెలల గడువు పై ఒక బిల్లును వ్రాయగా సీత దాన్ని అంగీకరించి గీతకు పంపినది. గీత ఆ బిల్లును తన ఋణదాత అయిన మధుకు సీత లేఖనము చేయగా గడువు తేదీన బిల్లు అనాదరణ పొందినది. మధు రూ.30 ల ధృవీకరణ ఖర్చులు చెల్లించినది. ముగ్గురి పుస్తకాలలో అవసరమైన చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.

గీత పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
	వసూలు బిల్లుల ఖాతా Dr To సీత ఖాతా (సీత పై మూడు నెలల గడువు గల బిల్లు వ్రాసినందున)		2,800	2,800
	మధు ఖాతా Dr To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (బిల్లును మధుకు ఎండార్స్ చేసినందున)		2,800	2,800
	సీత ఖాతా Dr To మధు ఖాతా (గడువు తేదీన ఎండార్స్ చేసిన బిల్లు అనాదరణ పొందినందున)		2,830	2,830

సీత పుస్తకాలలో చిటా

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
	గీత ఖాతా Dr To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా (సీత పై మూడు నెలల గడువు గల బిల్లు ఆమోదించినందున)		2,800	2,800
	చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా Dr		2,800	
	ధృవీకరణ ఖర్చుల ఖాతా Dr To గీత ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లు అనాదరణ పొందినందున)		30	2,830

మధు పుస్తకాలలో చిటా

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
	వసూలు బిల్లుల ఖాతా Dr To సీత ఖాతా (ఎండాట్ చేసిన బిల్లు సీత నుంచి రాగా)		2,800	2,800
	గీత ఖాతా Dr To వసూలు బిల్లుల ఖాతా To నగదు ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లు అనాదరణ పొందగా ధృవీకరణ ఖర్చులు చెల్లించినందున)		2,830	2,800 30

9.6 గవువు తేదీకి ముందు బిల్లును తగ్గింపుతో పరిష్కరించడం :

ఉదాహరణ : 5

2001 నవంబరు 2న మారుతి రూ.1500 విలువ చేసే సరుకు కుమార్ కు అమ్మి 2 నెలల గడువు గల బిల్లు వ్రాసి స్వీకృతి పొందెను. డిసెంబరు 15న కుమార్ రూ.1460/-లు చెల్లించిన తన బిల్లును పరిష్కరించెను. ఇరువురి పుస్తకాలలో చిటాపద్దులు వ్రాయండి.

మారుతి పుస్తకాలలో చిటా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
2001 నవంబర్ 2	కుమార్ ఖాతా Dr To అమ్మకాల ఖాతా (అరువు పై సరుకు అమ్మినందున)		1,500	1,500
	వసూలు బిల్లుల ఖాతా Dr To కుమార్ ఖాతా (రెండు నెలల గడువు గల బిల్లు వ్రాసినందున)		1,500	1,530

డిసెంబర్ 15	నగదు ఖాతా డిస్కాంట్ ఖాతా To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (గడువు తేదీకు ముందు రూ. 40లు తగ్గింపుతో బిల్లుపై సొమ్ము వచ్చినందువల్ల)	Dr Dr	1,460 40	1,500
-------------	---	----------	-------------	-------

కుమార్ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
2001 నవంబర్ 2	కొనుగోళ్ళు ఖాతా To మారుతి ఖాతా (అరువు పై సరుకు కొన్నందున) మారుతి ఖాతా To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా (రెండు నెలల గడువు గల బిల్లు ఆమెదించినందున)	Dr Dr	1,500 1,500	1,500 1,530
డిసెంబర్ 15	చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా To నగదు ఖాతా To డిస్కాంట్ ఖాతా (బిల్లుపై రూ.40లు తగ్గింపుతో గడువు తేదీకి ముందు చెల్లించినందువల్ల)	Dr	1,500	1,460 40

9.7 బిల్లు నవీకరణ :

గడువు తేదీన బిల్లుపై స్వీకర్త సొమ్ము చెల్లించలేనపుడు పాత బిల్లు స్థానంలో వడ్డీతో కలిపి కొత్త బిల్లుకు స్వీకృతి తెలపటాన్ని నవీకరణ అంటారు. కొత్త బిల్లు వ్రాస్తే ముందుగా పాత బిల్లు రద్దు చేయవలె. అనగా ఇరువురి పుస్తకాలలో అనాదరణ వద్దు వ్రాయాలన్నమాట. ఈ సందర్భంలో ఈ క్రింది చిట్టా పద్దులు అవసరమవుతాయి.

కర్త పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు	ప్రామిసరీనోటు
1. పాత బిల్లును రద్దు చేయటానికి : స్వీకర్త ఖాతా Dr xxx To వసూలు బిల్లు ఖాతా xxx	1. పాత బిల్లును రద్దు చేయటానికి: చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా Dr xxx To కర్త ఖాతా xxx
2. పాత బిల్లుపై కొంత సైకం వచ్చినపుడు నగదు ఖాతా Dr xxx To స్వీకర్త ఖాతా xxx	2. పాత బిల్లుపై కొంత సైకం చెల్లించినపుడు కర్త ఖాతా Dr xxx To నగదు ఖాతా xxx
3. వడ్డీతో కలుపుకొని కొత్త బిల్లును వ్రాసి స్వీకృతి పొందినపుడు వసూలు బిల్లు ఖాతా Dr xxx To వడ్డీ ఖాతా xxx To స్వీకర్త ఖాతా xxx	3. వడ్డీతో కలుపుకొని కొత్త బిల్లుకు స్వీకృతి తెలిపినపుడు కర్త ఖాతా Dr xxx వడ్డీ ఖాతా Dr xxx To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా xxx

గమనిక : పాత బిల్లు మీద కొంత సైకము వచ్చినా ముందుగా పాత బిల్లును, రద్దు చేసి, వచ్చిన సైకానికి చిట్టా పద్దు వ్రాసి, తరువాత మిగిలిన మొత్తానికి కొత్త బిల్లు రాయాలి.

ఉదాహరణ : 6

శ్రీరామ్ రూ. 800 విలువ గల సరుకు 1.8.99న శ్రీరాజ్ కు అమ్మి 2 నెలలు బిల్లు వ్రాసి స్వీకృతి పొందాడు. గడువు తేదీన బిల్లు చెల్లించే పరిస్థితిలో లేని శ్రీరాజ్ శ్రీరామ్ వద్దకు వచ్చి, పాత బిల్లును రద్దుచేసి, వడ్డీతో సహా 820, మరొక 2 నెలలకు కొత్త బిల్లు రాయమని కోరాడు. శ్రీరామ్ ఆ ప్రతిపాదనకు ఒప్పుకొన్నాడు. బిల్లు ఆదరణ పొందినది. ఇద్దరి పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.

శ్రీరామ్ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
1.8.99	శ్రీరాజ్ ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (అరువుపై సరుకు అమ్మినందున)	Dr	800	800
1.8.99	వసూలు బిల్లు ఖాతా To శ్రీరాజ్ ఖాతా (రెండు నెలలు గడువు గల బిల్లు వ్రాసినందున)	Dr	800	800
4.10.99	శ్రీరాజ్ ఖాతా To వసూలు బిల్లు ఖాతా (గడువు తేదీన పాత బిల్లును రద్దు చేసినందున)	Dr	800	800
4.10.99	వసూలు బిల్లు ఖాతా To వడ్డీ ఖాతా To శ్రీరాజ్ ఖాతా (వడ్డీతో సహా 2 నెలల గడువు గల కొత్త బిల్లు వ్రాసినందున)	Dr	820	20 800
7.12.99	నగదు ఖాతా To వసూలు బిల్లు ఖాతా (కొత్త బిల్లు గడువు తేదీన ఆదరణ పొందినందున)	Dr	820	820

శ్రీరాజ్ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
1.8.99	కొనుగోళ్ళు ఖాతా To శ్రీరామ్ ఖాతా (అరువుపై సరుకు కొన్నందున)	Dr	800	800
	శ్రీరామ్ ఖాతా To చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా (రెండు నెలల గుడువు గల బిల్లును ఆమోదించినందున)	Dr	800	800

4.10.99	చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా To శ్రీరామ్ ఖాతా (నవీకరణకు బిల్లు రద్దు చేసినందున)	Dr	800	800
4.10.99	శ్రీరామ్ ఖాతా వడ్డీ ఖాతా To చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా (వడ్డీతో సహా రెండు నెలల గడువు గల బిల్లును ఆమోదించడమైనది)	Dr Dr	800 20	820
7.12.99	చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా To నగదు ఖాతా (కోత బిల్లుపై గడువు తేదీనసాము చెల్లించినందున)	Dr	820	820

పాత బిల్లు తాతాకు కొంత సైకమిచ్చి, మిగిలిన దానికి వడ్డీతో కొత్త బిల్లు వ్రాయడం:

వివరాలు : 7

హిమజ రూ.1000లు సరుకు సుప్రజకు అమ్మి ది.15.4.96న 2 నెలలకు బిల్లు స్వీకృతి పొందింది. గడువు లోపల సుప్రజ హిమజను సంప్రదించి రూ.400లు ఇచ్చి మిగిలిన మొత్తానికి 6% వడ్డీతో 4 నెలలకు కొత్త బిల్లు వ్రాయమని కోరింది. హిమజ ఒప్పుకొని కొత్త బిల్లును రాసింది. గడువు తేదీన కొత్త బిల్లు అనాదరణ పొందింది. ధృవీకరణ ఖర్చులు రూ.20లు హిమజ చెల్లించింది. ఇద్దరి పుస్తకాలు చిట్టా వద్దులు వ్రాయండి.

హిమజ పుస్తకాలలో చిట్టా వద్దులు

తేదీ	వవరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
15.4.96	సుప్రజ ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (అరువుపై సరుకు అమ్మినందుకు)	Dr	1000	1000
	వసూలు బిల్లు ఖాతా To సుప్రజ ఖాతా (రెండు నెలల గడువు-గల బిల్లు వ్రాసినందున)	Dr	1000	1000
18.6.96	సుప్రజ ఖాతా To వసూలు బిల్లు ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లును రద్దు చేసినందున)	Dr	1000	1000
18.6.96	నగదు ఖాతా To సుప్రజ ఖాతా (కొంత సాము పాత బిల్లుపై వసూలైనందున)	Dr	400	400

18.6.96	వసూలు బిల్లు ఖాతా To వడ్డీ ఖాతా To సుప్రజ ఖాతా (600×4/12×6/100) (వడ్డీతో సహా 4 నెలల గడువు గల కొత్త బిల్లును వ్రాసినందున)	Dr	612	12 600
21.10.96	సుప్రజ ఖాతా To వసూలు బిల్లు ఖాతా To నగదు ఖాతా (గడువు తేదీన కొత్త బిల్లు అనాదరణ పొందగా రూ.20 ధృవీకరణ ఖర్చులు చెల్లించినందున)	Dr	632	612 20

సుప్రజ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
15.4.96	కొనుగోళ్ళ ఖాతా To హిమజ ఖాతా (అరువుపై సరుకు కొన్నందుకు)	Dr	1000	1000
15.4.96	హిమజ ఖాతా To చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా (రెండు నెలల గడువు గల బిల్లు ఆమోదించినందున)	Dr	1000	1000
18.6.96	చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా To హిమజ ఖాతా (గడువు తేదీన పాత బిల్లు ను రద్దు చేసినందున)	Dr	1000	1000
18.6.96	హిమజ ఖాతా To నగదు ఖాతా (పాత బిల్లుపై కొంత సొమ్ము చెల్లించినందున)	Dr	400	400
18.6.96	హిమజ ఖాతా వడ్డీ ఖాతా To చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా (నాలుగు నెలల గడువు గల బిల్లు ఆమోదించినందున)	Dr Dr	600 12	612
21.10.96	చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా ధృవీకరణ ఖర్చుల ఖాతా To హిమజ ఖాతా (గడువు తేదీన కొత్త బిల్లు అనాదరణ చేసినందున)	Dr Dr	612 20	632

9.7.2 బిల్లు నవీకరణ చేసే సందర్భంలో వడ్డీ ఇచ్చి, బిల్లు మొత్తానికి కొత్త బిల్లు రాయడం :

ఉదాహరణ : 7

A, B మీద రూ.2000లు విలువ గల సరఫరా చేసినందుకు గాను 2 నెలలకు బిల్లును ది.1.4.95న వ్రాసాడు. గడువు లోపల వడ్డీ రూ.50లు తీసుకొని మళ్ళీ అదే బిల్లు మొత్తానికి 3 నెలలకు కొత్త బిల్లు వ్రాయమని Y కోరగా అంగీకరించాడు. గడువు తేదీన కొత్త బిల్లు ఆదరణ పొందినది. ఇరువురి పుస్తకాలలో పద్దులు వ్రాయండి.

A పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
1.4.95	B ఖాతా Dr To అమ్మకాల ఖాతా (అరువుపై సరుకు అమ్మినందున)		2000	2000
	వసూలు బిల్లుల ఖాతా Dr To B ఖాతా (రెండు నెలల గడువు గల బిల్లు వ్రాసినందున)		2000	2000
4.6.95	B ఖాతా Dr To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లును రద్దు చేసినందున)		2000	2000
	నగదు ఖాతా Dr వసూలు బిల్లుల ఖాతా To వడ్డీ ఖాతా To B ఖాతా (వడ్డీని నగదు రూపంలో వసూలు కాగా మిగిలిన మొత్తానికి 3 నెలల గడువు గల బిల్లును వ్రాసినందున)		50 2000	50 2000
7.9.95	నగదు ఖాతా Dr To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (గడువు తేదీన కొత్త బిల్లు ఆమోదం పొందినందున)		2000	2000

B పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
1.4.95	కొనుగోళ్ళ ఖాతా Dr To A ఖాతా (అరువుపై సరుకు కొన్నందున)		2000	2000
	A ఖాతా Dr To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా (రెండు నెలల గడువు గల బిల్లు అంగీకరించినందున)		2000	2000
4.6.95	B చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా Dr To A ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లును రద్దు చేసినందున)		2000	2000

	A ఖాతా	Dr	2000	
	వడ్డీ ఖాతా	Dr	50	
	To నగదు ఖాతా			50
	To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా			2000
	(వడ్డీని నగదు రూపంలో చెల్లించి మిగిలిన మొత్తానికి 3 నెలల గడువు గల బిల్లు అంగీకరించినందున)			
7.9.95	చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా	Dr	2000	
	To నగదు ఖాతా			2000
	(నూతన బిల్లు గడువు తేదీన ఆదరణ పొందినందున)			

ఉదాహరణ : 9

నేను కుబేలుని పేర వ్రాసిన రూ.500/-లు బిల్లు గడువు తేదీ లోపల అతడు నాకు ఈ క్రింది ప్రతిపాదనకు చేసాడు.

- కుబేలుడు నాకు రూ.200 ఇస్తాడు. మిగిలిన దానికి వడ్డీ తో సహా కొత్త బిల్లు రూ.315లకు వ్రాయమన్నాడు. నేను అందుకు అంగీకరించాను.
- అతడు నాకు రూ.30 వడ్డీ క్రింద యిస్తాడు. నేను కొత్త బిల్లును బాకీ మొత్తమునకు వ్రాయవలెను.
- అతడు రూ.215 యిచ్చి (అందులో రూ.200 బాకీ క్రింద చెల్లింపు) ఇంకొక బిల్లును రూ.300 లకు ఒప్పుకొంటాడు.
- అతడు రూ. 200 యిస్తాడు. రూ. 125కి అతని వద్దనున్న వసూలు బిల్లుని నాకు యిస్తాడు. ఇంకనూ మిగిలిన దానికి రూ. 25ల వడ్డీతో సహా మరో బిల్లును వ్రాయమన్నాడు. నేను అంగీకరించాను. పై వ్యవహారములను చిట్టాలో చూపుము.

చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
a)	వసూలు బిల్లుల ఖాతా To కుబేలుని ఖాతా (బిల్లు వ్రాసినందున)	Dr	500	500
	కుబేలుని ఖాతా To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (పాత బిల్లును రద్దు చేసినందున)	Dr	500	500
	నగదు ఖాతా To కుబేలుని ఖాతా (నగదు వసూలైనందున)	Dr	200	200
	వసూలు బిల్లు ఖాతా To వడ్డీ ఖాతా To కుబేలుని ఖాతా (వడ్డీతో కలిపి కొత్త బిల్లు వచ్చినందున)	Dr	315	15 300

b).	కుబేలుని ఖాతా To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (పాత బిల్లును రద్దు చేసినందున)	Dr	500	500
	నగదు ఖాతా వసూలు బిల్లు ఖాతా To వడ్డీ ఖాతా To కుబేలుని ఖాతా (వడ్డీ నగదు రూపంలో వసూలు కాగా మిగిలిన మొత్తానికి కొత్త బిల్లు వచ్చినందున)	Dr Dr	30 500	30 500
c).	కుబేలుని ఖాతా To వసూలు బిల్లు ఖాతా (పాత బిల్లును రద్దు చేసినందున)	Dr	500	500
	నగదు ఖాతా To వడ్డీ ఖాతా To కుబేలుని ఖాతా (వడ్డీ కింద, బిల్లు కింద కుబేలుని నుండి నగదు వచ్చినందున)	Dr	215	15 200
	వసూలు బిల్లు ఖాతా To కుబేలుని ఖాతా (మిగిలిన మొత్తానికి కొత్త బిల్లు వ్రాసినందున)	Dr	300	300
d)	కుబేలుని ఖాతా To వసూలు బిల్లు ఖాతా (బిల్లును రద్దు చేసినందున)	Dr	500	500
	నగదు ఖాతా వసూలు బిల్లు ఖాతా To కుబేలుని ఖాతా (నగదు, బిల్లు వచ్చినందువల్ల)	Dr Dr	200 125	325
	కుబేలు ఖాతా To వడ్డీ ఖాతా (వడ్డీ రావసినందున)	Dr	25	25
	వసూలు బిల్లుల ఖాతా To కుబేలుని ఖాతా (కొత్త బిల్లు వచ్చినందువల్ల)	Dr	200	200

9.7.3 బిల్లును అంగీకరించిన స్వీకర్త దివాలా తీసినట్లయితే

బిల్లు స్వీకర్త బిల్లు గడువు తేదీకి ముందుగా దివాలా తీసినట్లయిన, అతనికి ఆస్తి నుండి వచ్చే మొత్తాన్ని లెక్కించి, ఈ క్రింది విధంగా చిట్టా పద్దులు వ్రాయాలి.

బిల్లు కర్త పుస్తకాలలో

బ్యాంకు ఖాతా Dr
రాని బాకీల ఖాతా Dr

To స్వీకర్త ఖాతా

(స్వీకర్త దివాలా తీయడం వల్ల రావలసిన మొత్తంలో కొంత రాగా)

స్వీకర్త పుస్తకాలలో

కర్త ఖాతా Dr

To బ్యాంకు ఖాతా

To లోటు ఖాతా

(దివాలా తీయడం వల్ల కర్తకు చెల్లించవలసిన మొత్తంలో కొంత మొత్తం చెల్లించగా)

ఉదాహరణ : 10

రూ.3000 బిల్లు వ గల బిల్లు తాలూకు ఏప్రిల్ 4, 1999 గడువుకు ముందు, ఆ బిల్లు వ్రాసిన వ్యక్తి M వద్దకు, స్వీకర్త N వచ్చి 2 నెలలకు దానిని నవీకరణ చేయమని కోరాడు. M 6% వడ్డీ కలుపుకొని రెండు నెలల గడువుకు బిల్లును N వ్రాయగా స్వీకృతిని తెలిపాడు. మే 19న M దివాలా తీసాడు. అతని ఆస్తి నుండి రూపాయిలో 50 పైసలు మాత్రమే దక్కింది. ఇరువురి పుస్తకాలలో పద్దులు వ్రాసి ఖాతాలు చూపండి.

M పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
1999 ఏప్రిల్ 4	వసూలు బిల్లుల ఖాతా Dr To N ఖాతా (బిల్లు రద్దుచేసినందున)		3000	3,000
	వసూలు బిల్లు ఖాతా Dr To N ఖాతా To వడ్డీ ఖాతా (వడ్డీతో సహా 2 నెలల గడువు గల బిల్లు వ్రాసినందున)		3030	3000 30
మే 19	N ఖాతా Dr To వసూలు బిల్లు ఖాతా (M దివాలా తీయగా బిల్లు అనాదరణ పొందినందున)		3030	3,030
	నగదు ఖాతా Dr (3030×50%) రాని బాకీల ఖాతా Dr To N ఖాతా (M దివాలా తీయడం వల్ల అతని ఆస్తి నుండి రూపాయికి 50 పైసలు మాత్రమే పూర్తి పరిష్కారం క్రింద వసూలైనందున)		1515 1515	3030
	సూచన : వడ్డీ కనుగొనుట $3000 \times 6/100 \times 2/12 = 30$			

M పుస్తకాలలో ఖాతాలు

Dr		N ఖాతా				Cr	
తేదీ	వివరాలు	LF	రూ.	తేదీ	వివరాలు	LF	రూ.
1999	To తెచ్చిన నిల్వ		3000	1999	By వసూలు బిల్లుల ఖాతా		3000
ఏప్రిల్ 4	To వసూలు బిల్లులు		3000	ఏప్రిల్ 4	By వసూలు బిల్లుల ఖాతా		3000
మే 19	To వసూలు బిల్లుల ఖాతా		3030	మే 19	By నగదు ఖాతా (3030×50/100)		1515
			3030		By రాని బాకీల ఖాతా		1515
							3030

Dr		వసూలు బిల్లుల ఖాతా				Cr	
తేదీ	వివరాలు	LF	రూ.	తేదీ	వివరాలు	LF	రూ.
1999	To తెచ్చిన నిల్వ		3000	1999	By N ఖాతా		3000
ఏప్రిల్ 4	To N ఖాతా		3000	మే 19	By N ఖాతా		3030
	To వడ్డీ ఖాతా		30				
			6030				6030

N పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
1999	చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా Dr		3,000	
ఏప్రిల్ 4	To M ఖాతా (బిల్లు రద్దు చేసినందున)			3,000
ఏప్రిల్ 4	M ఖాతా Dr		3,000	
	వడ్డీ ఖాతా Dr		30	
	To చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా (వడ్డీతో సహా నూతన బిల్లును ఆమోదించినందున)			3030
మే 19	చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా Dr		3030	
	To M ఖాతా (దివాలా తీయడం వల్ల కొత్త బిల్లు రద్దు చేసినందున)			3030
మే 19	M ఖాతా Dr		3030	
	To నగదు ఖాతా			1515
	To లోటు ఖాతా			1515
	(దివాలా తీయడం వల్ల పూర్తి పరిష్కారంగా రూపాయిలో 50 పైసలు మాత్రమే వసూలైనందువల్ల)			

N పుస్తకాలలో ఖాతాలు

Dr				M ఖాతా				Cr			
తేదీ	వివరాలు	LF	రూ.	తేదీ	వివరాలు	LF	రూ.				
1999	To చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా		3000	1999	By తెచ్చిన నిల్వ		3000				
ఏప్రిల్ 4	To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా		3000	ఏప్రిల్ 4	By చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా		3000				
మే 19	To నగదు ఖాతా (3030×50/100)		1515	మే 19	By చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా		3030				
	To లోటు ఖాతా		1515								
			9030				9030				

Dr				చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా				Cr			
తేదీ	వివరాలు	LF	రూ.	తేదీ	వివరాలు	LF	రూ.				
1999	To M ఖాతా		3000	1999	By తెచ్చిన నిల్వ		3000				
ఏప్రిల్ 4				ఏప్రిల్ 4	By M ఖాతా		3000				
మే 19	To M ఖాతా		3030		By వడ్డీ ఖాతా		30				
			6030				6030				

ఉదాహరణ : 11

1992; జనవరి 1న రాంలాల్ రూ.800 సరుకు శశికి అమ్మి అదే రోజున ఆ మొత్తానికి 3 నెలలకు ఒక బిల్లును అతనిపై రాసాడు. శశి ఆ బిల్లును ఒప్పుకొని రాంలాల్ కు తిరిగి పంపాడు. రాంలాల్ ఆ బిల్లును తన బాంకర్లతో డిస్కాంట్ చేసి, రూ.790 పొందాడు. గడువు తేదీన బిల్లు అనాదరణ పొందినది. బాంకర్లు రూ.15 ధృవీకరణ ఖర్చుల క్రింద చెల్లించినారు. అప్పుడు శశి, రూ.300 నగదు చెల్లించి, అప్పటికి ఇచ్చాల్సిన మొత్తానికి రూ.12 వడ్డీ కలిపి, ఒక కొత్త బిల్లును రాంలాల్ రాయగా, ఒప్పుకొన్నాడు. గడువు తేదీకి ముందు శశి దినాలా తీసాడు. రూపాయిలో 80 సైసలు డివిడెండు క్రింద చెల్లింపు జరిగింది. రాంలాల్ పుస్తకాలలో పద్దులు రాయండి.

రాంలాల్ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
1992	శశి ఖాతా Dr		800	
జనవరి 1	To అమ్మకాల ఖాతా (అరువుపై సరుకు అమ్మినందున)			800
	వసూలు బిల్లుల ఖాతా Dr		800	
	To శశి ఖాతా (3 నెలల గడువు కల బిల్లును వ్రాసినందున)			800

ఏప్రిల్ 4	బ్యాంకు ఖాతా డిస్కాంటు ఖాతా To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (బిల్లును బ్యాంకులో డిస్కాంటు చేసుకొన్నందున)	Dr Dr	790 10	800
	శశి ఖాతా To బ్యాంకు ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లు అనాదరణ పొందగా శశితరపున బ్యాంకు వారికి దృవీకరణ ఖర్చులతో బిల్లు మొత్తం)	Dr	815	815
	నగదు ఖాతా To శశి ఖాతా (శశి నుంచి నగదు వసూలైనందున)	Dr	300	300
	వసూలు బిల్లుల ఖాతా To వడ్డీ ఖాతా To శశి ఖాతా (వడ్డీతో సహా మిగిలిన మొత్తానికి బిల్లును వ్రాసినందున)	Dr	527	12 515
	శశి ఖాతా To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (శశి దివాలా తియ్యగా గడువు తేదీన బిల్లు అనాదరణ పొందినందున)	Dr	527	527
	నగదు ఖాతా (527×80/100)	Dr	421.60	
	రాని బాకీల ఖాతా To శశి ఖాతా (శశి ఆస్తి నుండి పూర్తి పరిష్కారంగా రూపాయిలో 80 పైసలు వసూలైనందున)	Dr	105.40	527.00

9.7.4 బిల్లు వ్యవహారాలను సహాయక చిట్టాల్లో వ్రాయండి

ఉదాహరణ : 12

1999 ఏప్రిల్ 1వ తేదీన A రూ.5000 సరుకు B కు అరువుపై అమ్మి 3 నెలల గడువుకు అతని నుండి స్వీకృతిని పొందినాడు.

1999 మే 1న అరువుపై C వద్ద నుండి రూ.7,500 సరుకు కొని బాకీ పరిష్కారం కొరకు తన వద్ద నున్న B యొక్క స్వీకృతిని ఎండాట్ చేసి మిగిలిన రూ.2,500లకు తన మీద C చేత వ్రాయబడిన 5 నెలల గడువు గల హుండ్ పై తన స్వీకృతిని తెలిపినాడు.

గడువు తేదీన B తన స్వీకృతిని అనాదరించగా A ఆ మొత్తాన్ని C కు చెల్లించినాడు. 4 నెలల గడువుకు 12% వడ్డీని కలుపుకొని ఒక కొత్త హుండ్ ని A వ్రాయగా B దాని పై స్వీకృతిని తెలియ చేసాడు.

గడువు తేదీన A తన స్వీకృతిని ఆదరించినాడు. కాని B దివాలా తీయుట వల్ల అతని స్వీకృతి అనాదరణ చెంది అతని ఆస్తి నుండి తుది పరిష్కారంగా రూపాయికి 50 పైసలు వసూలు అయినది.

పై వ్యవహారాలకు A యొక్క సరియైన సహాయక చిట్టాల్లో వ్రాసి, అవసరమైన ఖాతాలను చూపుము.

Dr

వసూలు బిల్లుల ఖాతా

Cr

హుండీ వచ్చిన తేదీ	ఎవరి దగ్గరనుండి వచ్చినది	హుండీ కర్త	హుండీ స్వీకర్త	ఎక్కడ చెల్లించింది	హుండీ తేదీ	గడువు తేదీ	గడువు	మొత్తం రూ.	విశేషాలు
1.4.99	B	సాతం	B	-	1.4.99	4.7.99	3 నెలలు	5,000	C ఎండాప్స్ మెంట్
4.7.99	B	సాతం	B		4.7.99	7.11.99	4 నెలలు	5,200	అనాదరణ

మొత్తం వసూలు హుండీకి ఖాతాకు బదిలీ 10,200

Dr

చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా

Cr

హుండీ వచ్చిన తేదీ	ఎవరి దగ్గరనుండి వచ్చినది	హుండీ కర్త	హుండీ స్వీకర్త	ఎక్కడ చెల్లించింది	హుండీ తేదీ	గడువు తేదీ	గడువు	మొత్తం రూ.	విశేషాలు
1.5.99	C	C	C	-	1.5.99	4.10.99	5 నెలలు	2,500	ఆదరణ

మొత్తం వసూలు హుండీకి ఖాతాకు బదిలీ 2,500

అమ్మకాల చిట్టా

తేదీ	వివరాలు	ఇన్వాయిస్ (క్రమసంఖ్య)	ఆవర్తన పుట సంఖ్య	మొత్తం రూ.
1.4.99	B మొత్తం అమ్మకాల ఖాతాకు బదిలీ			5000
				5000

కొనుగోలు చిట్టా

తేదీ	వివరాలు	ఇన్వాయిస్ (క్రమసంఖ్య)	ఆవర్తన పుట సంఖ్య	మొత్తం రూ.
1.5.99	C మొత్తం కొనుగోలు ఖాతాకు బదిలీ			7,500
		ఖాతాకు బదిలీ		7,500

వగదు చిట్టా

తేదీ	వివరాలు	LF	రూ.	తేదీ	వివరాలు	LF	రూ.
	To B		2,600		By C		5000
					By చెల్లింపు హుండీ		2,500

Dr		B ఖాతా				Cr	
తేదీ	వివరాలు	LF	రూ.	తేదీ	వివరాలు	LF	రూ.
	To అమ్మకాలు		5000		By వసూలు బిల్లు		5000
	To C ఖాతా		5000		By వసూలు బిల్లు		5200
	To వడ్డీ		200		By నగదు		
	To వసూలు బిల్లు		5200		(500 x 50 %)		2600
					By రావి బాకీలు		2600
			15,400				15,400

Dr		C ఖాతా		Cr	
వివరాలు	రూ.	వివరాలు	రూ.	వివరాలు	రూ.
To వసూలు బిల్లు ఖాతా	5000	By కొనుగోళ్ళు ఖాతా	7500		
To చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా	2500	By B ఖాతా	5000		
To నగదు	5000				
	12,500				12,500

Dr		వసూలు హుండీల ఖాతా		Cr	
వివరాలు	రూ.	వివరాలు	రూ.	వివరాలు	రూ.
To వసూలు హుండీ చిట్టా నుండి బదిలీ	10,200	By C ఖాతా	5000		
		By B ఖాతా	5200		
	10,200				10,200

Dr		చెల్లింపు హుండీల ఖాతా		Cr	
వివరాలు	రూ.	వివరాలు	రూ.	వివరాలు	రూ.
To నగదు	2,500	By చెల్లింపు హుండీ చిట్టా నుండి బదిలీ	2,500		
	2,500				2,500

ఉదాహరణ : 13

జూలై 1, 1995న కమల రూ. 5000 విలువచేసే సరుకును విమలకు అమ్మి విమలపై నాలుగు బిల్లులు మొదటిది 1 నెలకు రూ.700 లకు రెండవది 2 నెలలకు రూ. 1500 లకు, మూడవది 3 నెలలకు రూ. 2000లకు; మిగిలిన మొత్తానికి 4 నెలల గడువు గల బిల్లును వ్రాయగా విమల స్వీకృతి తెలిపి కమలకు పంపినది.

మొదటి బిల్లును తన వద్దనే వుంచుకొన్నది. రెండవ బిల్లును జూలై 1న, అమలకు బదిలీ చేసింది. మూడవ బిల్లును ఆగస్టు 1న 6% కి బ్యాంకుకు డిస్కాంటు చేసినది నాల్గవ బిల్లును గడువు తేదీన వసూలు నిమిత్తం బ్యాంకుకు పంపినది.

గడువు తేదీన మొదటి, మూడవ మరియు నాల్గవ బిల్లు ఆదరణ పొందినది. రెండవ బిల్లు అనాదరణ పొందగా అమల రూ.20లు ధృవీకరణ ఖర్చులు చెల్లించినది. కమల అమలకు చెల్లించవలసిన బాకీని చెల్లించి విమలపై రావలసిన మొత్తానికి రూ. 30 వడ్డీ కలిపి రెండు నెలల గడువు గల బిల్లు వ్రాసినది. గడువు తేదీన కొత్త బిల్లు ఆదరణ పొందినది. అన్ని పార్టీల పుస్తకాలలో చిట్టా సర్దులు వ్రాయండి.

కమల పుస్తకాలలో చిట్టా సర్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
1995 జూలై 2	విమల ఖాతా To అమ్మకాల ఖాతా (అరువుపై సరుకు అమ్మినందున)	Dr	5000	5000
	వసూలు బిల్లుల ఖాతా To విమల ఖాతా (రూ.700 లకు 1నెల గడువు, రూ.1500 లకు 2 నెలలు గడువు, రూ.2000లకు 3 నెలల గడువు, రూ.800లకు 4 నెలల గడువు గల నాలుగు బిల్లులను వ్రాసినందున)	Dr	5000	5000
జూలై 1	అమల ఖాతా To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (రెండవ బిల్లును ఎండాట్ చేసినందున)	Dr	1500	1500
ఆగస్టు 4	నగదు ఖాతా To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (మొదటి బిల్లు గడువు తేదీన అదరణ పొందినందున)	Dr	700	700
ఆగస్టు 1	బ్యాంకు ఖాతా డిస్కాంటు ఖాతా To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (మూడవ బిల్లును డిస్కాంటు చేసుకొన్నందున)	Dr Dr	1980 20	2000
సెప్టెంబర్ 4	విమల ఖాతా To అమల ఖాతా (ఎండాట్ చేసిన రెండవ బిల్లు ధృవీకరణ ఖర్చులతో అనాదరణ పొందినందున)	Dr	1520	1520

	వసూలు బిల్లు ఖాతా To వడ్డీ ఖాతా To విమల ఖాతా (వడ్డీలో సహా రెండు నెలల బిల్లు వ్రాసి నందున)	Dr	1550	
	అమల ఖాతా To నగదు ఖాతా (అమల ఖాతాను పరిష్కారం చేసినందున)	Dr	1520	30 1520
అక్టోబరు 4	డిస్కాంటు చేసిన బిల్లు ఆదరణ పొందితే వద్దు రాదు.			
నవంబరు 4	వసూలు కోసం బ్యాంకుకు పంపిన బిల్లు ఖాతా To వసూలు బిల్లు ఖాతా (నాలుగవ బిల్లు వసూలు నిమిత్తం బ్యాంకుకు పంపినందున)	Dr	800	800
	బ్యాంకు ఖాతా To వసూలు కోసం బ్యాంకుకు పంపిన బిల్లు ఖాతా (నాల్గవ బిల్లు గడువు తేదీన ఆదరణ పొందినందున)	Dr	800	800
నవంబరు 8	నగదు ఖాతా To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (కొత్త బిల్లు గడువు తేదీన ఆదరణ పొందినందున)	Dr	1550	1550
	(సూచన: డిస్కాంట్ $2000 \times 6 / 100 \times 2 / 12 =$ రూ. 20)			

అమల పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
జూలై 1	వసూలు బిల్లుల ఖాతా To కమల ఖాతా (ఎండాంట్ చేసిన బిల్లు పొందినందున)	Dr	1500	1500
సెప్టెంబర్ 4	కమల ఖాతా To వసూలు బిల్లుల ఖాతా To నగదు ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లు ఆదరణ పొందినందున)	Dr	1520	1500 20
	నగదు ఖాతా To కమల ఖాతా (కమల నుండి ఖాతా పరిష్కారం నిమిత్తం నగదు వసూలైనందున)	Dr	1520	1520

కమల పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
జులై 1	కొనుగోర్య ఖాతా Dr To కమల ఖాతా (అరువుపై సరుకు కొన్నందున)		5000	5000
	కమల ఖాతా Dr To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా (రూ.700 లకు ఒక నెల, రూ. 1500 లకు రెండు నెలలు, రూ.2000లకు మూడు నెలలు, రూ. 800 లకు నాలుగు నెలల బిల్లును అంగీకరించినందున)		5000	5000
ఆగస్టు 4	చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా Dr To నగదు ఖాతా (మొదటి బిల్లు ఆదరణ చేసినందున)		700	700
సెప్టెంబర్ 4	చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా Dr ధృవీకరణ ఖర్చుల ఖాతా Dr To కమల ఖాతా (రెండవ బిల్లు ధృవీకరణ ఖర్చులలో అనాదరణ చేసినందున)		1500	20
	కమల ఖాతా Dr వడ్డీ ఖాతా Dr To చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా (వడ్డీతో సహా కొత్త బిల్లును అంగీకరించినందున)		1520 30	1550
అక్టోబరు 4	చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా Dr To బ్యాంకు ఖాతా (మూడవ బిల్లు గడువు తేదీన ఆదరణ పొందినందున)		2000	2000
నవంబరు 8	చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా Dr To నగదు ఖాతా (నాల్గవ బిల్లు గడువు తేదీన ఆదరణ పొందినందున)		800	800
	చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా Dr To నగదు ఖాతా (కొత్త బిల్లు గడువు తేదీన ఆదరణ పొందినందున)		1550	1550

9.8. సర్దుబాటు హుండీలు: (Accommodation Bills)

ఉపోద్ఘాతము :

పలుకుబడి గల వ్యాపారస్తులు ఒకరికొకరు బాకీ లేకపోయినప్పటికీ తమ ఆర్థిక అవసరాలు తీర్చుకోవడానికి ఒకరిపై మరియొకరు వ్రాసుకోనే బిల్లులనే సర్దుబాటు బిల్లులు అని అంటారు. వ్యాపారస్థుల స్వల్పకాలిక అవసరాలను తీర్చటానికి, బ్యాంకు నుండి సొమ్ము పొందటానికి సర్దుబాటు బిల్లులు ఎంతగానో ఉపయోగపడతాయి.

ఇద్దరు వ్యక్తులు తాత్కాలికముగా డబ్బు అవసరమై ఒకరు బిల్లు కర్తగాను, మరియొకరు బిల్లు స్వీకర్తగాను వ్యవహరించి బిల్లులను వ్రాసి, దానిని బాకీలో డిస్కాంటు చేసి డబ్బు సర్దుబాటు చేసుకుంటే ఆ బిల్లును సర్దుబాటు బిల్లు అంటారు.

గడువు తేదీన ఈ బిల్లును స్వీకర్త ఆదరించవలెనన్న గడువు తేదీకి ముందుగా కర్త తను వాడుకున్న బిల్లు సొమ్మును స్వీకర్తకు పంపవలసి వుంటుంది. వసూలైన మొత్తానికి స్వీకర్త తాను వాడుకున్న మొత్తాన్ని కలిపి బ్యాంకుకు చెల్లించి బిల్లులను ఆదరిస్తాడు. సర్దుబాటు బిల్లును బ్యాంకులో డిస్కాంటు చేసుకున్నప్పుడు ఆ డిస్కాంటును ఇరువురు పార్టీలు బిల్లు మొత్తాన్ని పంచుకొన్న నిష్పత్తిలో భరించవలెను.

వర్తకపు బిల్లులకు, సర్దుబాటు బిల్లులకు గల వ్యత్యాసాలు

వర్తకపు బిల్లులు	సర్దుబాటు బిల్లులు
1. వర్తకపు బిల్లులు వ్యాపార వ్యవహారాలవల్ల అమలులోకి వస్తాయి	1. ఆర్థిక వ్యవహారాలు తీర్చుకోవటానికి వ్యాపార సంబంధము లేని పార్టీలు సర్దుబాటు బిల్లులను వ్రాస్తారు.
2. వర్తకపు బిల్లులను డిస్కాంటు చేసుకోవచ్చు లేక చేసుకోకపోవచ్చు	2. సర్దుబాటు బిల్లులను బ్యాంకులో తప్పనిసరిగా డిస్కాంటు చేసుకుంటేనే ఉద్దేశ్యము పూర్తి అవుతుంది.
3. వర్తకపు బిల్లుల ప్రధాన ఉద్దేశ్యము వ్యాపార వ్యవహారాలను పరిష్కరించుకోవడము.	3. సర్దుబాటు బిల్లుల ప్రధాన ఉద్దేశ్యం ఆర్థిక అవసరాల నిమిత్తము డబ్బును పుట్టించటం.
4. వర్తకపు బిల్లులలో డిస్కాంటు చేసుకోగా వచ్చే నష్టాన్ని కర్త మాత్రమే భరిస్తాడు.	4. సర్దుబాటు బిల్లును డిస్కాంటు చేసుకోగా వచ్చే నష్టాన్ని పార్టీలు బిల్లు మొత్తాన్ని పంచుకున్న నిష్పత్తిలో భరిస్తారు.
5. వాణిజ్య వ్యాపారాల దృష్ట్యా వర్తకపు బిల్లులు లాంచనీయం.	5. వాణిజ్య వ్యాపారాల దృష్ట్యా సర్దుబాటు బిల్లులు వాంచనీయము కాదు. సమాజాన్ని తప్పుడు మార్గము వైపు మళ్ళిస్తుంది.

ఉదాహరణ : 14

1999 జూలై 1న ప్రతాప్ తన అవసర నిమిత్తము ప్రవీణ్ మీద రూ. 6,000లకు 3 నెలల బిల్లులను వ్రాసి అంగీకారం పొందాడు. అదే రోజున ఆ బిల్లులను బ్యాంకులో 5% డిస్కాంట్ చేసుకొన్నాడు. గడువు తేదీకి ముందు ప్రతాప్ ప్రవీణ్ కు బిల్లు మొత్తాన్ని పంపగా గడువు రోజున బిల్లు ఆదరించబడినది. ఇరువురి పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.

ప్రతాప్ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
1999 జూలై 1	వసూలు బిల్లుల ఖాతా. To ప్రవీణ్ ఖాతా (సర్దుబాటు నిమిత్తం బిల్లు వ్రాసి అంగీకారం పొందినందున)	Dr	6000	6000

అక్టోబర్ 4	బ్యాంకు ఖాతా	Dr	5,9,25	
	డిస్కాంట్ ఖాతా	Dr	75	
	To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (బిల్లును బ్యాంకులో 5% డిస్కాంట్ చేసుకొన్నందువల్ల)			6000
	ప్రవీణ్ ఖాతా	Dr	6000	
	To నగదు ఖాతా (బిల్లు ఆదరణ నిమిత్తం ప్రవీణ్ కు సొమ్ము పంపినందున) (6000×5/100×3/12)			6000

ప్రవీణ్ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
1999 జూలై 1	ప్రతాప్ ఖాతా	Dr	6000	
	To చెల్లింపు-బిల్లుల ఖాతా (సర్దుబాటుకోసం ప్రతాప్ వ్రాసిన బిల్లుకు స్వీకృతి తెలిపినందున)			6000
అక్టోబరు 4	నగదు ఖాతా	Dr	6000	
	To ప్రతాప్ ఖాతా (ప్రతాప్ నుండి సొమ్ము వచ్చినందున)			6000
	చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా	Dr	6000	
	To నగదు ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లు ఆదరించినందున)			6000

ఉదాహరణ : 15

1-6-99 న A రూ. 12,000 నాలుగు నెలల వ్యవధి గల ఒక సర్దుబాటు ముందీలో వ్రాసాడు. B ఆ ముందీకి అంగీకరించాడు. A ఆ ముందీకి రూ. 300 తక్కువకు డిస్కాంట్ చేసుకొన్నాడు. అందులో 1/3 వంతును B పంపినాడు. గడువు తేదీన A తన బాగాన్ని B కు పంపించాడు. B ఆ ముందీని ఆదరించాడు. అవసరమైన చిట్టా పద్దులు ఇరువురి పుస్తకాలలో వ్రాయండి.

A పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
1-6-99	వసూలు ముందీ ఖాతా	Dr	12,000	
	To B ఖాతా (సర్దుబాటు ముందీకి B అంగీకారం పొందినందున)			12,000
	బ్యాంకు ఖాతా	Dr	11,700	
	డిస్కాంట్ ఖాతా	Dr	300	
	To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (బిల్లును బ్యాంకులో డిస్కాంట్ చేసుకొన్నందున)			12,000

4-10-99	B ఖాతా To బ్యాంకు ఖాతా To డిస్కాంటు ఖాతా (హుండీలో 1/3 వంతుకు B కు పంపినందున)	Dr	4,000	3,900 100
	B ఖాతా To బ్యాంకు ఖాతా (A తాను హుండీ మొత్తంలో వాడుకున్న రూ. 8,000లను B కు పంపినందున)	Dr	8,000	8,000

B పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
1-6-99	A ఖాతా To చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా (సర్దుబాటు హుండీని అంగీకరించగా)	Dr	12,000	12,000
4-10-99	బ్యాంకు ఖాతా డిస్కాంటు ఖాతా To A ఖాతా (బిల్లు మొత్తంలో 1/3 వంతు A నుంచి వచ్చినందువల్ల)	Dr Dr	3,900 100	4,000
	బ్యాంకు ఖాతా To A ఖాతా (A నుండి బిల్లు తాలూకు 2/3 వంతు సొమ్ము వచ్చినందున)	Dr	8,000	8,000
	చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా To బ్యాంకు ఖాతా (గడువు తేదీన బిల్లు సొమ్ము చెల్లించగా)	Dr	12,000	12,000

ఉదాహరణ : 16

ఉష జూలై 1, 1998 న డబ్బు సర్దుబాటు నిమిత్తం ఒక బిల్లుకు 4 నెలలకు రూ.4,000 లకు సీతపై వ్రాసి అదే రోజున సంవత్సరం 9% తన బ్యాంకులో డిస్కాంటు చేసుకొన్నది. గడువు తేదీన ఉష బిల్లును ఆదరించే నిమిత్తం సీతకు వంపవలసిన సొమ్మును వంపలేక పోయెను. కాని సీత ఆ బిల్లును ఆదరించింది. ఉష తాను రూ.2,500 చెల్లిస్తానని, మిగిలిన మొత్తానికి 12% వడ్డీ కలుపుకొని 3 నెలలకు బిల్లు వ్రాయమని కోరగా సీత అంగీకరించింది. గడువు తేదీన బిల్లు ఆదరించబడింది. అవసరమైన చిట్టా పద్దులు ఇరువురి పుస్తకాలలో వ్రాయండి.

ఉష పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
1998 జూలై 1	వసూలు బిల్లుల ఖాతా To సీత ఖాతా (సర్దుబాటు బిల్లుకు సీత స్వీకృతి పొందగా)	Dr	4,000	4,000

	బ్యాంకు ఖాతా	Dr	3,880	
	డిస్కాంటు ఖాతా	Dr	120	
	To వసూలు బిల్లుల ఖాతా			4,000
	(బిల్లును 9% బ్యాంకులో డిస్కాంటు చేసుకొన్నందున) $4000 \times 9/100 \times 4/12$			
	($4000 \times 9/100 \times 4/12$)			
నవంబరు 4	వడ్డీ ఖాతా	Dr	45	
	To సేత ఖాతా			45
	(రూ.1500 పై 3 నెలలకు 12% చొప్పున వడ్డీ చెల్లించవలసినందువల్ల)			
	సేత ఖాతా	Dr	4,045	
	To బ్యాంకు ఖాతా			2,500
	To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా			1,545
	(సేతకు కొంత మొత్తం చెల్లించి మిగిలిన మొత్తానికి వడ్డీతో 3 నెలల గడువు హుండి అంగీకరించినందున) $(1500 \times 3/12 \times 12/100)$			
1999 ఏప్రిల్ 7	చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా	Dr	1,545	
	To బ్యాంకు ఖాతా			1,545
	(బిల్లుపై సొమ్ము చెల్లించినందున)			

సేత పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
1998 జూలై 1	ఉప ఖాతా	Dr	4,000	
	To చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా			4,000
	(సర్దుబాటు బిల్లు అంగీకరించినందున)			
నవంబరు 4	చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా	Dr	4,000	
	To బ్యాంకు ఖాతా			4,000
	(గడువు తేదీన బిల్లును ఆదరించినందువల్ల)			
	ఉప ఖాతా	Dr	45	
	To వడ్డీ ఖాతా			45
	(వడ్డీ రావలసినందున)			
	బ్యాంకు ఖాతా	Dr	2,500	
	వసూలు బిల్లుల ఖాతా	Dr	1,545	
	To ఉప ఖాతా			4,045
	(ఉప నుండి 2,500 నగదు మిగిలిన మొత్తానికి 3 నెలలు గడువు గల హుండి వచ్చినందున)			
1999 ఏప్రిల్ 7	బ్యాంకు ఖాతా	Dr	1,545	
	To వసూలు బిల్లుల ఖాతా			1,545
	(గడువు తేదీన బిల్లు పై సొమ్ము వచ్చినందున)			

ఉదాహరణ : 17

A 2/3 వంతు పంచుకునే ఒప్పందంతో పరస్పరం సర్దుబాటు కోసం A రూ. 6000ల బిల్లును వ్రాయగా దానిని B అంగీకరించినాడు. A దానిని రూ. 5,640లకు డిస్కాంటు చేసి దానిలో 1/3 వంతును B కి పంపినాడు. గడువు తేదీ ముందర B మరొక బిల్లును రూ. 8,400లకు మొదటి బిల్లు చెల్లింపునకై A పై వ్రాసాడు. B ఆ రెండవ బిల్లును రూ. 8,160 లకు డిస్కాంటు చేసి మొదటి బిల్లు చెల్లించి A కు రూ. 1,440 పంపినాడు. రెండవ బిల్లు గడువు తేదీ ముందు A దివాలా తీయగా, B అతని ఆస్తి నుండి రూపాయికి 50 పైసలు చొప్పున రాబట్టుకొన్నాడు. A, B పుస్తకాలలో అవసరమైన చిట్టా పద్దులను వ్రాయండి.

A పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
	వసూలు బిల్లుల ఖాతా Dr To B ఖాతా (సర్దుబాటు బిల్లు B నుండి వచ్చినందువల్ల)		6,000	6,000
	బ్యాంకు ఖాతా Dr డిస్కాంటు ఖాతా Dr To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (బిల్లును డిస్కాంటు చేసుకొన్నందున)		5,640 360	6,000
	B ఖాతా Dr To బ్యాంకు ఖాతా To డిస్కాంటు ఖాతా (బిల్లు మొత్తంలో 1/3 వంతును B కు పంపినందున)		2,000	1,880 120
	B ఖాతా Dr To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా (B వ్రాసిన సర్దుబాటు బిల్లును అంగీకరించినందున)		8,400	8,400
	బ్యాంకు ఖాతా Dr డిస్కాంటు ఖాతా Dr To B ఖాతా (బిల్లు మొత్తం రూ. 8400లో 2/3 వంతు రూ. 5,600లలో తాను)		1,440 160	16,00
	ఇవ్వవలసిన రూ. 4000 లను మినహాయించుకొని మిగతా మొత్తం B నుంచి రాగా			
	చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా Dr To B ఖాతా (బిల్లు అనాదరణ జరుగగా)		8,400	8,400
	B ఖాతా Dr To బ్యాంకు ఖాతా To లోటు ఖాతా (B చెల్లించవలసిన రూ. 5000లకు గాను రూపాయికి 50 పైసలు చెల్లించగా)		5,600	2,800 2,800

Dr

B ఖాతా

Cr

వివరాలు	రూ.	వివరాలు	రూ.
To బ్యాంకు ఖాతా	1,880	By వసూలు బిల్లుల ఖాతా	6000
To డిస్కాంటు ఖాతా	120	By బ్యాంకు ఖాతా	1440
To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా	8,400	By డిస్కాంటు ఖాతా	160
To బ్యాంకు ఖాతా	2,800	By చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా	8,400
To లోటు ఖాతా	2,800		
	16,000		16,000

B పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
	A ఖాతా Dr To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా (సర్దుబాటు బిల్లును అంగీకరించినందున)		6,000	6,000
	బ్యాంకు ఖాతా Dr డిస్కాంటు ఖాతా Dr To A ఖాతా (బిల్లు మొత్తంలో 1/3 వంతు A నుంచి వచ్చినందున)		1880 120	2000
	వసూలు బిల్లుల ఖాతా Dr To A ఖాతా (సర్దుబాటు బిల్లును A అంగీకరించినందున)		8,400	8,400
	బ్యాంకు ఖాతా Dr డిస్కాంటు ఖాతా Dr To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (బిల్లును డిస్కాంటు చేసుకొన్నందున)		8,160 240	8,400
	చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా Dr To బ్యాంకు ఖాతా (బిల్లు బిల్లును గడువు తేదీన ఆదరించినందున)		6,000	6,000
	A ఖాతా Dr To బ్యాంకు ఖాతా To డిస్కాంటు ఖాతా (బిల్లు మొత్తం రూ.8400-లో 2/3 వంతు రూ.-5000లలో మొదటి బిల్లు తాలూకు రూ.4000 మినహాయించుకొని మిగిలిన మొత్తాన్ని A కు వంపగా)		1600	1440 160
	A ఖాతా Dr To బ్యాంకు ఖాతా (A దివాలా తీసినందువల్ల అతని తరపున సొమ్ము చెల్లించినందున)		8,400	8,400
	బ్యాంకు ఖాతా Dr రాని బాకీల ఖాతా Dr To A ఖాతా (A దివాలా తీయడం వల్ల అతని నుండి రావలసిన రూ. 5000 గాను రూపాయి1కి 50 పైసలు వచ్చినందున)		2,800 2,800	5,600

Dr

A ఖాతా

Cr

వివరాలు	రూ.	వివరాలు	రూ.
To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా	6000	By బ్యాంకు ఖాతా	1880
To బ్యాంకు	1440	By డిస్కాంటు ఖాతా	120
To డిస్కాంటు	160	By వసూలు బిల్లులు	8,400
To బ్యాంకు	8,400	By బ్యాంకు	2,800
		By రాని బాకీలు	2,800
	16,000		5,600
			16,000

ఉదాహరణ : 18

పరస్పర సర్దుబాటు నిమిత్తం రఘు, చామంతిపై రూ.6000 లకు ఒక బిల్లు వ్రాసెను. రఘు ఆ బిల్లును రూ. 5,850 లకు డిస్కాంటు చేసుకొని చామంతికు రూ. 1950 పంపెను. గడువు తేదీన చామంతి బిల్లు మొత్తం చెల్లించుటకు వీలు కలుగునట్లు బాకీ మొత్తమును రఘు, చామంతికి చెల్లించలేకపోయెను. కాని రూ. 7,500 లకు ఒక బిల్లును రఘు అంగీకరించెను. చామంతి ఆ బిల్లును రూ. 7,250 లకు డిస్కాంటు చేసుకొనెను. తర్వాత చామంతి రఘునకు రూ.350 పంపెను. తదుపరి రఘు దివాలా తీయటం వల్ల అతని నుండి రావలసిన బాకీలు రూపాయికి 80 పైసలు చొప్పున అతని ఆస్తినుండి వసూలు అయినది. పై వ్యవహారాలకు ఇరువురి పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులను వ్రాయుము.

రఘు పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు.

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
	వసూలు బిల్లుల ఖాతా To చామంతి ఖాతా (పరస్పర సర్దుబాటు హుండీకి చామంతి అంగీకారం పొందినందువల్ల)	Dr	6,000	6,000
	బ్యాంకు ఖాతా డిస్కాంటు ఖాతా To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (హుండీని బ్యాంకులో డిస్కాంటు చేసుకొన్నందున)	Dr Dr	5,850 150	6,000
	చామంతి ఖాతా To బ్యాంకు ఖాతా To డిస్కాంటు ఖాతా (హుండీలో 1/3వ వంతు చామంతికి పంపగా)	Dr	2,000	1,950 50
	చామంతి ఖాతా To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా (హుండీని అంగీకరించినందువల్ల)	Dr	7,500	7,500

బ్యాంకు ఖాతా	Dr	350	
డిస్కాంటు ఖాతా	Dr	150	
To చామంతి ఖాతా (చామంతి నుండి నగదు వచ్చినందువల్ల)			500
చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా	Dr	7,500	
To చామంతి ఖాతా (హుండీని అనాదరణ చేసినందువల్ల)			7,500
చామంతి ఖాతా	Dr	4,500	
To బ్యాంకు ఖాతా			3,600
To లోటు ఖాతా			900
(బాకీ పరిష్కారం నిమిత్తం రూపాయి 1కి 80 పైసలు చెల్లించగా) (4500×80/100)			

Dr		చామంతి ఖాతా		Cr	
వివరాలు	రూ.	వివరాలు	రూ.		
To నగదు ఖాతా	1,950	By వసూలు బిల్లు ఖాతా	6,000		
To డిస్కాంటు ఖాతా	50	By బ్యాంకు ఖాతా	350		
To చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా	7,500	By డిస్కాంటు ఖాతా	150		
To బ్యాంకు ఖాతా	3,600	By చెల్లింపు బిల్లు ఖాతా	7,500		
To లోటు ఖాతా	900				
	4,500				
	14,000				14,000

చామంతి పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	LF	Dr రూ.	Cr రూ.
	రఘు ఖాతా	Dr	6,000	
	To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా (పరస్పర సర్దుబాటు నిమిత్తం హుండీ అంగీకరించటంవల్ల)			6,000
	బ్యాంకు ఖాతా	Dr	1,950	
	డిస్కాంటు ఖాతా	Dr	50	
	To రఘు ఖాతా (హుండీలో 1/3 వంతు రఘు నుంచి వచ్చినందువల్ల)			2,000
	వసూలు బిల్లుల ఖాతా	Dr	7,500	
	To రఘు ఖాతా (సర్దుబాటు బిల్లు రఘు అంగీకరించటం వల్ల)			7,500
	బ్యాంకు ఖాతా	Dr	7,250	
	డిస్కాంటు ఖాతా	Dr	250	
	To వసూలు బిల్లుల ఖాతా (హుండీని బ్యాంకులో డిస్కాంటు చేసుకోగా)			7,500

చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా To బ్యాంకు ఖాతా (సర్దుబాటు హుండీ మొత్తాన్ని చెల్లించగా)	Dr	6,000	6,000
రఘు ఖాతా To బ్యాంకు ఖాతా To డిస్కౌంటు ఖాతా (రఘు హుండీ మొత్తం చెల్లించిన తర్వాత మిగులు నుండి కొంత భాగము రఘుకు చెల్లించినందువల్ల)	Dr	500	350 150
రఘు ఖాతా To బ్యాంకు ఖాతా (హుండీ అనాదరణ జరుగుట వల్ల బ్యాంకు వారికి సొమ్ము చెల్లించగా)	Dr	7,500	7,500
బ్యాంకు ఖాతా రాని బాకీల ఖాతా To రఘు ఖాతా (బాకీ పరిష్కారమునకు రూపాయి 1కి 80 పైసలు రఘు నుంచి రాగా)	Dr Dr	3,600 900	4,500

Dr		రఘు ఖాతా		Cr	
వివరాలు	రూ.	వివరాలు	రూ.		
To చెల్లింపు బిల్లుల ఖాతా	6000	By బ్యాంకు ఖాతా	1950		
To బ్యాంకు ఖాతా	350	By డిస్కౌంటు ఖాతా	50		
To డిస్కౌంటు ఖాతా	150	By వసూలు బిల్లుల ఖాతా	7500		
To బ్యాంకు ఖాతా	7500	By బ్యాంకు 4500 3600	3600	4500	
		By రాని బాకీల ఖాతా	900		
	14000				14000

వర్కింగ్ నోట్స్:

రఘు నుండి వసూలు చేయవలసిన డిస్కౌంటు కనుగొనుట.
మొదటి హుండీలో రఘు డిస్కౌంటుతో సహా వుంచుకున్నది.
రెండవ హుండీలో రఘుకు వచ్చినది

4,000
350
4,350

చామంతికి పంపినది
రెండవ హుండీలో మొదటి హుండీ చెల్లించిన తర్వాత మిగులు
రూ. 1,250లో చామంతి వుంచుకున్నది (1250-350)

2,000
900
2,900

వీటి మధ్య నిష్పత్తి $4,350 : 2,900 = 3 : 2$

చామంతి రెండవ హుండీలో బ్యాంకు వారికి చెల్లించిన డిస్కౌంటు రూ. 250 ల నుండి
రఘునుండి వసూలు చేసుకోవలసినది రూ. $250 \times \frac{3}{5} =$ రూ. 150.

9.9. సారాంశం:

నేటి ఆధునిక వ్యాపార ప్రపంచంలో వర్తకపు బిల్లుల ప్రాముఖ్యత ఎంతో వుంది. కరెన్సీ నోట్ల కాకుండా వర్తకపు బిల్లులు కూడా మారకపు సాధనలుగా చెలామణి అవుతున్నాయి. స్వల్పకాల అవసరాలను తీర్చటానికి బిల్లు వ్యాపారస్తులకు ఎంతగానో తోడ్పడుతున్నాయి. వర్తకపు బిల్లులు, ప్రామిసరీ నోట్లు అన్యాయకాంత యోగ్యతా పత్రాలు కాబట్టి వాటిని ఎవరికైనా సులభంగా బదిలీ చేయవచ్చని ఈ అధ్యాయములో వివరించబడినది. అంతే కాకుండా ఈ అధ్యాయములో సర్దుబాటు బిల్లుల గురించి కూడా తెలుసుకున్నాము.

వ్యాపార వ్యవహారంలో సంబంధము లేకుండా తాత్కాలిక అవసరాల నిమిత్తము ఇరువురు వ్యక్తులు ఒకరి మీద ఒకరు వ్రాసుకొనే బిల్లులను సర్దుబాటు బిల్లులు అంటారు. ఈ బిల్లులను తప్పనిసరిగా బ్యాంకులో డిస్కాంటు చేసుకొనవలెను.

9.10 ప్రశ్నలు

(a) సంగ్రహ ప్రశ్నలు

1. వినమయ బిల్లులు అనగా నేమి? వాని లక్షణములు తెలపండి?
2. బిల్లలోని పార్టీలను వివరించి బిల్లు నమూనాను ఇమ్ము?
3. బిల్లు ప్రయోజనాలను వివరింపుము?
4. ప్రామిసరీ నోటు లక్షణాలను తెలిపి నమూనాను చూపండి?
5. వినమయ బిల్లుకు ప్రామిసరీ నోటుకు వ్యత్యాసాల గూర్చి వ్రాయండి?
6. బిల్లు నవీకరణ అనగా నేమి?
7. బిల్లు బదిలీని వివరించుము?
8. అనుగ్రహ దినాలు అనగా నేమి?
9. నవీకరణ ఖర్చులు అనగా నేమి?
10. బిల్లుకు బ్యాంకులో డిస్కాంటు చేసుకోవడం అనగా నేమి?
11. బిల్లు వ్యవహారాలను పుస్తకాలలో నమోదుచేసే విధానాన్ని తెలియజేయండి?
12. బిల్లును చెల్లింపునకు దాఖలుచేయడం అనగా నేమి?
13. సర్దుబాటు బిల్లులు అనగా నేమి?
14. సర్దుబాటు బిల్లులకు, వర్తకపు బిల్లులకు గల వ్యత్యాసాలు తెలుపుము?

9.11. అభ్యాసాలు

1. వెంకట్ రూ.50,000లకు నాలుగు నెలలకు ఒక రూ. 1000 వడ్డీని 1999 జనవరి 1న తాదీన వివేక్పై వ్రాసినాడు. గడువు తేదీన హుండిని ఆదరించాడు. ఇరువురి పుస్తకాలలో అవసరమైన చిట్టాపద్దులు వ్రాయుము.
2. మార్చి 1, 2002న అరుణ్ రూ.3000 లకు ఒక బిల్లును కిరణ్పై వ్రాయగా, కిరణ్ దాన్ని అంగీకరం అరుణ్కు పంపెను. అరుణ్ ఈ బిల్లులను 2850 లకు డిస్కాంట్ చేసుకొనెను. గడువు తేదీన కిరణ్ హుండిని ఆదరించాడు. ఇరువురి పుస్తకాలలో అవసరమైన పద్దులు వ్రాయుము.
3. మార్చి 31, 2001న చేతక మూడు నెలల బిల్లుకు రూ.10,000 లకు రతన్పై వ్రాసెను. దానికి రతక తన సమ్మతిని తెలియజేశాడు. చేతక ఈ బిల్లును తన బాంకరు వద్ద సంవత్సరానికి 10 శాతం ప్రకారం డిస్కాంట్ చేశాడు. గడువు తేదీన రతన్ హుండిని అనాదరణ చేశాడు. ఇరువురి పుస్తకాలలో అవసరమైన పద్దులు వ్రాయుము.
4. A, B పై రూ.4,500 లకు మూడు మాసాల కాలంలో ఒక బిల్లు వ్రాయగా, B దాన్ని అంగీకరించి A కు పంపాడు. A ఆ హుండిని తన ఋణదాత పీటీ లేఖనం చేశాడు. గడువు తేదీన B హుండిని ఆదరించినాడు. A, B, C పుస్తకాలలో అవసరమైన చిట్టా పద్దులు వ్రాయుము.

1. మార్కుల ప్రశ్నలు

5. 2002 జనవరి 22న ఉమ రూ. 500లు విలువ గల సరుకును రమ్మకు అమ్మి నాలుగు నెలల గడువు గల బిల్లును వ్రాయగా రమ్మ అంగీకరించి పంపినది. ఈ క్రింది సందర్భాలలో బిల్లు గడువు తేదీన ఆదరణ పొందినదని భావిస్తూ ఇరువురి పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.
 - i) బిల్లును గడువు తేదీ వరకు ఉమ తన వద్దనే వుంచుకుంటే
 - ii) బిల్లును బ్యాంకులో రూ.400 లకు డిస్కాంట్ చేసుకున్నప్పుడు
 - iii) బిల్లును స్వప్నకు ఎండార్స్ చేసినప్పుడు
 - iv) బిల్లును వనూలు నిమిత్తము బ్యాంకుకు పంపినప్పుడు
6. రాధ రూ.4,800 లు విలువ గల సరుకును గోపికి అమ్మి ఒక నెల గడువు గల బిల్లును ఆ మొత్తానికి వ్రాసి గోపి నుండి స్వీకృతి పొందినది. ఈ క్రింది సందర్భాలలో బిల్లు గడువు తేదీన ఆనాదరణ పొందినదని భావిస్తూ ఇరువురి పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దును వ్రాయండి.
 - i) బిల్లును రాధ గడువు తేదీ వరకు తన వద్దనే వుంచుకుంటే
 - ii) బిల్లును 10% కు బ్యాంకులో డిస్కాంట్ చేసుకుంటే
 - iii) బిల్లును శిల్పకు ఎండార్స్ చేసినప్పుడు
 - iv) బిల్లును వనూలు నిమిత్తము బ్యాంకుకు పంపినప్పుడు
7. 1997 మే 11న, A, 15,000 లు 3 నెలల గడువులో ఒక బిల్లును B పై వ్రాసి స్వీకృతి పొందెను. B దానిని C కు వీటి లేఖనము చేయగా C మరల దానిని D కు ఎండార్స్ చేసినాడు D ఆ బిల్లును రూ.14,700 లకు బ్యాంకులో డిస్కాంటు చేసుకొన్నాడు. గడువు తేదీన బిల్లు ఆనాదరణ పొందినది. A, B, C, D పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయుము.
8. 1999 మార్చి 1న శ్రావణి రూ. 5,000 సరుకు ప్రవంతి వద్ద కొంటే 5% డిస్కాంటు వదిలి ప్రవంతి మిగతా మొత్తానికి 3 నెలలు గడువుకు బిల్లు వ్రాసినది. ప్రవంతి రూ. 8,000ల సరుకు ఈశ్వరి దగ్గర కొని శ్రావణి స్వీకృతి ఇచ్చిన బిల్లును బదిలీ చేసి మిగిలినది నగదు రూపంలో ఇచ్చినది. గడువు రోజున బిల్లు ఆనాదరణ పొందినది. ముగ్గురు పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు ఏ విధంగా ఉండవలెనో వ్రాయండి.
9. 4 1999 ఆగష్టు 1న, కిరణ్ రూ. 5,000 ల సరుకు అరువు మీద ప్రమోద్ కు అమ్మి 3 నెలల బిల్లు వ్రాసినాడు. బిల్లు అంగీకారం పొందిన తరువాత కిరణ్ బ్యాంకు దగ్గర దానిని రూ. 4,950 లకు డిస్కాంటు చేసినాడు. గడువు తేదీన బిల్లు ఆనాదరణ పొందగా ధృవీకరణ ఖర్చులతో సహా కిరణ్ బ్యాంకుకు రూ. 5,020 చెల్లించాడు. కరణ్ బాకీ తీర్చటానికి ప్రమోద్ రూ. 5,050లు (వడ్డీతో సహా) ఒక కొత్త బిల్లును అంగీకరించినాడు. కొత్త బిల్లు ఆనాదరణ పొందింది. ఇరువురి పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.
10. వేణు రూ. 12,000లు కేవ్ కు బాకీ ఉన్నాడు. 2001 జనవరి 1న ఈ సొమ్ముకు 3 నెలలకు బిల్లు వ్రాసి కేవ్ కు ఇచ్చినాడు. దానికి కేవ్ తన బ్యాంకు దగ్గర రూ. 11,800లకు డిస్కాంటు చేసినాడు. గడువు రోజున ఆనాదరణ పొందగా బ్యాంకు రూ. 50 ధృవీకరణ ఖర్చులు పెట్టింది. వేణు రూ. 4,000 నగదు ఇచ్చి, మిగతా పైకానికి రూ. 200లు వడ్డీ కలిపి రెండు నెలల బిల్లు అంగీకరించి ఇచ్చినాడు. గడువు రోజున బిల్లు ఆనాదరణ పొందగా కేవ్ రూ. 50లు ధృవీకరణ ఖర్చులు పెట్టినాడు. కేవ్, వేణు పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.
11. విష్ణు మీద రూ.1,000కు సోము ఒక బిల్లును వ్రాసెను. విష్ణు అంగీకరించి సోముకు పంపెను. సోము దానిని సోహాన్ కు, సోహాన్ దానిని రవికి బదిలీ చేసినారు. ఆ బిల్లును రవి రూ.980లకు డిస్కాంటు చేసుకన్నాడు. బిల్లు గడువునాడు ఆనాదరణ పొందగా బ్యాంకువారు ధృవీకరణ ఖర్చులు రూ.20లు చెల్లించినారు. ఆ బిల్లును సోము తీసుకున్నాడని భావించి పై వ్యవహారాల నమోదుకు అందరి పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులను వ్రాయండి.

12. P, రూ.600లకు Q పై ఒక హుండి వ్రాసెను. Q దానిని అనుమతించెను. P దానిని R కు, R దానిని T కు బదలాయించుచేసిరి. T ఈ హుండిని రూ. 575లకు డిస్కాంట్లు చేసుకొనెను, గడువు తేదీన హుండి అనాదరించబడినది. అందరి పుస్తకాలలో చిట్టాపద్దులు వ్రాయండి.
13. రవి రూ.3,000లకు 4 నెలలకు ఒక హుండిని 1998 జనవరి 1వ తేదీన రఘు మీద వ్రాస్తాడు. గడువు తేదీన రఘు ఆ హుండిని ఆదరించాడు. రవి పుస్తకాలలో ఈ క్రింది సందర్భాలలో అవసరమగు చిట్టాపద్దులను వ్రాయండి.
- రవి గడువు తేదీ వరకు హుండిని ఉంచుకొన్నపుడు
 - రవి హుండిని ఫిబ్రవరి 15న రమేష్ కు ఎండా రుచ్చించేసినప్పుడు
 - తన సారథ బ్యాంకు వద్ద ఆ హుండిని 1998 జనవరి 1వ తేదీన సాలుసరి 8% చొప్పున డిస్కాంట్లు చేసినపుడు
14. రూ. 600ల హుండిని ఆదరణ చేయలేక, స్వీకర్త అయిన ఆనంద్, హుండిదారు వద్దకు గడువు తేదీకి ముందుగా వచ్చి
- రూ. 200లు నగదు చెల్లించి, రూ. 430లు ఒక హుండిని (వడ్డీని కలుపుకొని) అంగీకరించెను.
 - వడ్డీగా రూ.25లు చెల్లించి, మొత్తం సొమ్ముకు మరొక హుండి అంగీకరించెను.
 - వడ్డీ రూ.15 కలుపుకొని రూ. 115లు చెల్లించి, మిగిలిన రూ.500లకు హుండి అంగీకరించెను.
 - తనకు అంతకు ముందు వచ్చిన రూ.75ల హుండిని ఎండా రుచ్చి చేస్తూ, నగదు రూ.100లు చెల్లించి, మిగిలిన బాకీకి రూ.20లు వడ్డీ కలిపి కొత్త హుండిని అంగీకరించెను. హుండిదారు పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.
15. మోహన్ 15-4-98 నాడు తన ఖాతాదారు సురేష్ పై మూడు హుండిలు, మొత్తం రూ.2,400లకు వ్రాసినాడు.
- మొదటి హుండి రూ.700లు ఒక నెలకు.
రెండవ హుండి రూ.800లు రెండు నెలలకు
మూడవ హుండి రూ. 900లు నాలుగు నెలలకు
సురేష్ మూడు హుండిలను అంగీకరించినాడు.
- 20-4-98 నాడు మోహన్ మొదటి హుండిని తన ఋణదాత రమేష్ కు పీటీ లేఖనము చేసినాడు. (తన యివ్వవలసిన రూ.710లకు పూర్తి పరిష్కారమునకు)
- 22-4-98 నాడు రెండవ హుండిని బ్యాంకులో రూ. 792 లకు, డిస్కాంట్ చేసినాడు. మూడవ హుండిని గడువు తేదీ వరకు తన దగ్గరనే వుంచుకున్నాడు.
- గడువు తేదీన మొదటి హుండి ఆదరణ కాబడ్డది. కాని రెండవ హుండి అనాదరణ పొందినది. (నోటింగ్ ఖర్చులు రూ.10లు)
- మోహన్ నాల్గవ హుండిని రూ.825లకు రూ.15లు వడ్డీతో సహా, మూడు నెలలు హుండిని, వ్రాయగా దానిని సురేష్ అంగీకరించినాడు.
- గడువు తేదీనాడు మూడవ మరియు నాల్గవ హుండిలు ఆదరణ కాబడ్డాయి. మోహన్, సురేష్ మరియు రమేష్ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయము.
16. అజయ్ రూ.2,000 సరుకును భాస్కర్ కు అమ్మాడు. అక్టోబర్ 1, 1999 తేదీన 3 నెలల బిల్లును తీసుకొన్నాడు. అక్టోబరు 4, 1999న అజయ్ ఆ బిల్లును సంవత్సరానికి, 10 శాతానికి తన బ్యాంకర్లతో డిస్కాంట్లు చేశాడు. గడువు తేదీనాడు బ్యాంకు, ఆ బిల్లు అనాదరణ పొందగా వాపసుచేసినది. బ్యాంకు రూ.25 ఖర్చులు చెల్లించినది. భాస్కర్ ఖర్చులకు రూ.25, రూ.500 చెల్లించి అజయ్ కు మూడు నెలలకు రూ.1500లు సంవత్సరానికి 10% వడ్డీపై మరొక మూడు నెలలు బిల్లును ఇస్తాడు. రెండవ బిల్లు గడువు తేదీకి ముందు భాస్కర్ దివాలా తీయగా అతని ఋణ దాతలకు రూపాయిలో 50 సైసల చొప్పున చెల్లించడమైనది.
- పై వ్యవహారాలకు అజయ్ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.

17. ఈ క్రింది వ్యవహారాలను రంగారావు యొక్క సరి అయిన సహాయక చిట్టాలలో నమోదుచేసి అవసరమయిన ఆవర్ణా ఖాతాలను చూపుము.

1999 ఏప్రిల్ 15 తేదీన రంగారావు రూ.10,000 సరుకు శర్మారావుకు అరువుపై అమ్మి 3 నెలల గడువుకు అతని నుండి స్వీకృతిని పొందినాడు. 1999 మే 15 అరువుపై వెంకట్రావు వద్ద నుండి రూ.15,000 సరుకు కొని భాకీ పరిష్కారం కొరకు తనవద్ద వున్న శర్మారావు యొక్క స్వీకృతిని ఎండార్స్ చేసి మిగిలిన రూ.5,000 లకు తనమీద వెంకట్రావుచే వ్రాయబడిన 5 నెలల గడువు పుండిపై తన స్వీకృతిని తెలియజేశాడు. గడువు తేదీన శర్మారావు తన స్వీకృతిని ఆదరించినాడు. కాని శర్మారావు దివాలా తీయుటవల్ల అతని స్వీకృతి అనాదరణ చెంది అతని ఆస్తినుండి తుది పరిష్కారంగా రూపాయికి 80 పైసలు వసూలు అయింది.

18. A, బుణగ్రస్తుడైన C మీద 3 నెలల గడువు గల హుండీని రూ.6,000లకు వ్రాయుగా C దానిని 1 జనవరి, 1999 న అంగీకరించినాడు 'A' ఈ బిల్లును 4 జనవరిన సంవత్సరానికి 12% డిస్కాంటుకు తన బ్యాంకర్ల వద్ద డిస్కాంటు చేసినాడు. గడువు తేదీన 'C' ఈ బిల్లును అనాదరణ చేసినాడు. నోటింగ్ చార్జీలు, ఖర్చులు రూ. 40లు అయినవి. అప్పుడు C, A కు ప్రతిపాదన చేశాడు. దాని ప్రకారం C, A కు రూ. 2,000 నగదు చెల్లించి, రూ. 2,400కు ఒక నెల గడువుగల హుండీని, మిగిలిన సొమ్ముకు వడ్డీ కలుపుకొని మరొక మూడు నెలల గడువు గల హుండీని అంగీకరిస్తాడు. రెండవ హుండీలో కలిపే వడ్డీ రెండు హుండీల మొత్తంపై 10% శాతం అయివుండాలి. ఈ ఏర్పాటుకు A అంగీకరించినాడు. రూ.2,400 ల హుండీ గడువు తేదీన ఆదరణ చేయబడింది. కాని రెండవ హుండీ అనాదరణ చెందినది. A, C ల పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.

19. ఏప్రిల్ 1, 1995 న తేదీన బలరామ్ రూ. 4,800 లకు సరుకును రఘురామ్ నుండి కొనుగోలు చేసి ఒక హుండీని 2 నెలల తర్వాత చెల్లింపుకు అంగీకరించెను. మూడు రోజుల తర్వాత ఆ హుండీని రఘురామ్ తాను సీతారామ్ కు చెల్లించవలసిన బాకీకై ఎండార్స్ చేసెను. గడువు తేదీనాడు బలరామ్ హుండీని అనాదరించెను. నోటింగ్ పై సీతారామ్ రూ.30 చెల్లించెను. పది రోజుల తర్వాత రఘురామ్ నగదు చెల్లించి సీతారామ్ ఖాతాను సెటిల్ చేసెను. అనాదరణ జరిగిన 15 రోజుల తర్వాత బలరామ్ రఘురామ్ కు రూ.2,800 నగదు రూపంలో చెల్లించి మిగిలిన మొత్తమునకు రూ.50 వడ్డీ కలుపుకొని వేరొక బిల్లును 2 నెలల తర్వాత చెల్లించినట్లు వ్రాయమని కోరెను. ఆ ప్రతిపాదనకు రఘురామ్ అంగీకరించి వేరొక బిల్లును బలరామ్ పై వ్రాయుగా దానిని అతడు అంగీకరించెను. రెండవ బిల్లు గడువు తేదీకి ముందుగానే బలరామ్ దివాలా తీసెను. అతని నుండి రావలసిన మొత్తంలో రూపాయికి 50 పైసల చొప్పున మాత్రమే పూర్తి పరిష్కారముగా వసూలు అయ్యెను.

పై వ్యవహారాలను బలరామ్ మరియు సీతారామ్ చిట్టాలు పుస్తకాలలో వ్రాయుము.

20. 2001 జనవరి 4న తేదీన A, B కి రూ. 20,000 ల సరుకును అమ్మినాడు. A మూడు నెలలకు ఒక హుండీని వ్రాసినాడు. B దానికి అంగీకారము ఇచ్చినాడు. A హుండీని తన బ్యాంకరు వద్ద రూ. 400 లకు డిస్కాంటు చేసినాడు. బ్యాంకరు గడువు తేదీన చెల్లింపు కోసం చేసినాడు. కాని, B ఆ హుండీని ఆదరించలేకపోయినాడు. అందువలన A దృవీకరణ ఖర్చుల క్రింద రూ.100లను చెల్లించి, ఆ హుండీని తనే ఆదరణ చేసినాడు. B రూ. 20,500 వేరొక హుండీని, మొదటి హుండీ గడువు తేదీ నుండి ఒక నెల కాలపు గడువు అగునట్లు A కు ఇస్తాడు. రెండవ హుండీ గడువు తేదీన B చే ఆదరణ చేయబడుతుంది. A, B పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులను వ్రాయండి.

సర్దుబాటు బిల్లులు

21. రాము రూ.500 విలువ గల సరుకును కృష్ణకు అమ్మి మూడు నెలల గడువు గల బిల్లును కృష్ణ మీద వ్రాసెను. గడువు తేదీ కంటే ముందుగా కృష్ణ రామువద్దకు వచ్చి, పాత బిల్లును రద్దు చేసుకొని, కొత్త బిల్లును రూ.20వడ్డీతో మూడు నెలల గడువుతో వ్రాయమని అడుగగా, అందులకు రాము అంగీకరించెను. కొత్త బిల్లు గడువు తేదీన అనాదరణ పొందినది. ఇరువురి పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.

22. పరస్పరం డబ్బు సర్దుబాటు కోసం, ప్రదీప్, గోపి మీద రూ. 6,000లకు బిల్ వ్రాసినాడు. గోపి అంగీకరించినాడు. ప్రదీప్ 10% డిస్కాంట్ కు కోసి వచ్చిన సొమ్ములో 1/3 వంతు పైకం గోపికి వంపినాడు. గడువు తేదీ ముందు ప్రదీప్ తన వాటాను గోపికి చెక్కు రూపంలో వంపినాడు. గడువు తేదీ నాడు గోపి బిల్లును ఆదరించాడు. ఇరువురి పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.
23. పరస్పర సర్దుబాటు కోసం P రూ. 10,000 ల బిల్లును వ్రాసి పంపగా దానిని Q అంగీకరించెను. P ఆ బిల్లును తన బ్యాంకు వద్ద రూ. 9,500కు డిస్కాంట్ చేసి, అందులో సగ భాగాన్ని Q కు పంపెను. ఆ తదుపరి P దివాలా తీసాడు. గడువు తేదీన Q ఆ బిల్లును ఆదరించాడు. P ఆస్తి నుండి Q కు రూ. 1కి, 50 పైసలు చొప్పున డివిడెండ్ వసూలైంది. P, Q ల పుస్తకాలలో అవసరమైన చిట్టా పద్దులను వ్రాయుము. (సెప్టెంబరు, 1995, నాగార్జున)
24. రమ్య పరస్పర సర్దుబాటు నిమిత్తము సొమ్మపై రూ. 6,000 ఒక బిల్లు వ్రాసెను. రమ్య ఆ బిల్లును రూ. 5,850లకు డిస్కాంట్ చేసి సొమ్మకు రూ.1,950 పంపెను. గడువు తేదీన బిల్లు మొత్తము చెల్లించు వీలు కలుగుటకు రమ్య, సొమ్మకు బాకీ వున్న మొత్తము చెల్లించ లేకపోయెను. కాని రూ. 7,500లకు ఒక బిల్లును అంగీకరించెను. దానిని సొమ్మ రూ.7,050లకు డిస్కాంట్ చేసికొనెను. రమ్యకు సొమ్మ రూ.350 పంపెను. రమ్య దివాలా తీసెను. తదుపరి ఆమె ఆస్తి నుండి రూపాయికి 60 పైసలు చొప్పున సొమ్మకు వచ్చినది. పై వ్యవహారములకు రమ్య పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాసి సొమ్మ భాతా చూపుము.
25. పరస్పర డబ్బు సర్దుబాటుకోసం హరి, గిరి మీద రూ. 6,000 లకు బిల్లు వ్రాసినాడు. వచ్చిన పైకాన్ని 2/3, 1/3 నిష్పత్తిలో సంచుకొనుటకు హరి, గిరి అంగీకరించినారు. గిరి బిల్లును అంగీకరించిన పిమ్మట హరి దానిని రూ. 5,640 లకు డిస్కాంట్ చేసి 1/3 వంతు సగదును డిస్కాంట్ ను గిరికి వంపినాడు. మొదటి బిల్లు ఆదరణకు డబ్బు సర్దుబాటు నిమిత్తం, గడువు తేదీకి ముందుగా గిరి రూ. 8,400 లకు హరి మీద బిల్లు వ్రాయగా హరి అంగీకరించెను. ఈ రెండవ బిల్లును గిరి రూ. 7,980 లకు డిస్కాంట్ చేసి, దాని సహాయముతో మొదటి బిల్లును ఆదరించి, రూ.1,320 లను హరికి వంపినాడు. రెండవ బిల్లు గడువు తేదీకి పూర్వము హరి దివాలా తీసినాడు. హరి ఆస్తి నుండి రూపాయికి 60 పైసలు చొప్పున గిరి వసూలు చేయగలిగాడు. హరి, గిరిల పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.
26. పరస్పర సర్దుబాటు నిమిత్తము రహీమ్ రతన్ పై రూ. 3,000 లకు ఒక బిల్లును వ్రాసెను. రహీమ్ ఆ బిల్లును రూ. 2,925 లకు డిస్కాంట్ చేసికొని రతన్ కు రూ. 975 లు పంపెను. గడువు తేదీన రతన్ బిల్లు మొత్తము చెల్లించుటకు వీలుకలుగునట్లు బాకీ మొత్తమును రహీమ్, రతన్ కు చెల్లించలేక పోయెను. కాని రూ. 3,750లకు ఒక బిల్లును రహీమ్ అంగీకరించెను. రతన్ ఆ బిల్లును రూ. 3,625లకు డిస్కాంట్ చేసికొనెను. తరువాత రతన్, రహీమ్ నకు రూ. 175 పంపెను. తదుపరి రహీమ్ దివాలా తీయుటవలన అతని నుండి రావలసిన బాకీలో రూపాయికి 80 పైసలు చొప్పున అతని ఆస్తి నుండి వసూలైనది. పై వ్యవహారములకు ఇరువురి పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయుము.
27. 2002 ఫిబ్రవరి 1న అప్పారావుకు సహాయం చేసే ఉద్దేశ్యంతో అతనిచే వ్రాయబడిన రూ. 4,000ల విలువ గల 3 నెలల గడువు గల ఒక హుండీపై పాపారావు తన స్వీకృతిని తెలియజేసినాడు. అప్పారావు ఆ హుండీని 12% నికి బ్యాంకులో డిస్కాంట్ చేసుకున్నాడు. గడువు తేదీన పాపారావు తన స్వీకృతిని ఆదరించినాడు. పాపారావు 10% వడ్డీతో 3 నెలల గడువుకు ఒక హుండీని వ్రాసి అప్పారావు యొక్క స్వీకృతిని పొందినాడు. ఈ హుండీ గడువు తేదీన అప్పారావు తన అశక్తతను తెలియజేయగా రూ.150 వడ్డీగా కలుపుకొని ఇంకోక 4 నెలల గడువుకు హుండీని నవీకరించినాడు. ఈ హుండీ గడువు తేదీకి ఒక నెల ముందుగా అప్పారావు రూ. 50 ల డిస్కాంట్ తో హుండీని చెల్లింపు చేసినాడు. ఇరువురి పుస్తకాలలోను అవసరమైన చిట్టా పద్దులను నమోదుచేయము.

28. విశాలాక్షి, 6,000 రూపాయలకు ఒక బిల్లును కామాక్షి మీద వ్రాసెను. కామాక్షి ఈ బిల్లును స్వీకరించెను (అంగీకరించెను). విశాలాక్షి మరియు కామాక్షి $2/3$, $1/3$ వంతులు ఈ బిల్లు పైకములో పంచుకొని పరస్పరము సహాయము చేసుకొనుటకు అంగీకరించిరి. విశాలాక్షి ఈ బిల్లును రూ. 5,640లకు డిస్కాంట్ చేసి వచ్చిన పైకములో $1/3$ వ వంతు కామాక్షికి పంపెను. గడువు తేదీకి పూర్వము, కామాక్షి 8,400 రూపాయలకు విశాలాక్షి మీద మరొక బిల్లును, మొదలు బిల్లును చెల్లించుట కొరకు కావలసిన పైకము సమకూర్చు నిమిత్తము వ్రాసెను. రెండవ బిల్లు 8,160 రూపాయలకి డిస్కాంట్ చేసి, అట్లా వచ్చిన పైకము సహాయముతో మొదటి బిల్లును చెల్లించెను. 1,440 రూపాయలు విశాలాక్షికి పంపెను. రెండవ బిల్లు గడువు తేదీకి పూర్వము విశాలాక్షి దివాలా తీసెను. బాకీ పూర్తి పరిష్కారము క్రింద కామాక్షికి, రూపాయికి 50 పైసలు డివిడెండు చెల్లించబడినది. విశాలాక్షి, మరియు కామాక్షి పుస్తకములలో అవసరమైన చిట్టా పద్దులు వ్రాయుము. మరియు కామాక్షి పుస్తకములో విశాలాక్షి ఖాతా వ్రాయుము.
9. X ఒక బిల్లును రూ. 8,000లకు Y పై పరస్పర సర్దుబాటుకు వ్రాసినాడు. వారు ఆ మొత్తాలను $2/3 : 1/3$ నిష్పత్తిలో పంచుకొంటారు. X ఆ బిల్లును రూ. 2,820 కు డిస్కాంట్ చేసినాడు. మూడవ వంతు భాగమును Y కు పంపినాడు. గడువు తేదీ ముందు Y ఇంకొక బిల్లును రూ. 4,200 లకు X పై వ్రాసినాడు, ఈ సొమ్ముతో Y మొదటి బిల్లును చెల్లించినాడు. అతడు రెండవ బిల్లును రూ. 4,080కు డిస్కాంట్ చేసినాడు. అతడు X కు రూ.720 పంపినాడు. రెండవ బిల్లు గడువు తేదీకి ముందు X దివాలా తీసినాడు X ఆస్తి నుంచి Y కి రూపాయికి 50 పైసలు చొప్పున తుది డివిడెండు పూర్తి చెల్లింపుగా అందినది. X మరియు Y పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయుము.
10. పరస్పర డబ్బు సర్దుబాటుకోసం రాము, సోము మీద రూ.6,000 లకు బిల్లు వ్రాసినాడు. డిస్కాంట్ చేయగా వచ్చిన పైకాన్ని $2:1$ నిష్పత్తిలో పంచుకొనుటకు ఒప్పుకున్నారు. రాము బిల్లును రూ.5,820 లకు డిస్కాంట్ చేసి, మూడవ వంతు సోముకు పంపినాడు. బిల్లు చెల్లించడానికి సోము, రాముపై రూ. 9,000లకు బిల్లు వ్రాసి రూ.8,700లకు డిస్కాంట్ చేసి, రూ.1,800లను రాముకు పంపినాడు. రెండవ బిల్లు గడువులోగా రాము దివాలా తీయడంవల్ల బిల్లు అనాదరణ పొందినది. రాము ఆస్తి నుండి రాపాయికి 50 పైసలు చొప్పున మాత్రం సోము వసూలు చేయగలిగినాడు. రాము, సోముల పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాయండి.
31. ఉపేందర్ మరియు నరేందర్ పరస్పర డబ్బు అవసరముండి ఉపేందర్ 1-4-2001నాడు రూ.6000లకు నరేందర్ పై మూడు నెలలకు బిల్లు వ్రాసి స్వీకృతిని పొందినాడు. ఉపేందర్ ఆ బిల్లును 10 శాతానికి డిస్కాంట్ చేసి $1/3$ వంతు డబ్బును నరేందర్ కు పంపెను. గడువు తేదీనాడు ఉపేందర్ తన వంతు సొమ్మును పంపలేకపోయినాడు. అందుకుగాను నరేందర్ రెండు నెలల కాలానికి రూ.4050 లకు బిల్లు వ్రాసి ఉపేందర్ నుండి స్వీకృతి పొందినాడు. నరేందర్ ఈ బిల్లును డిస్కాంట్ చేయగా రూ.4000 వచ్చినాయి. గడువు తేదీకి ముందుగానే ఉపేందర్ దివాలా తీసినాడు. అతని ఆస్తి నుండి 50% రాబట్టుకోగలిగినారు. ఉపేందర్, నరేందర్ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాసి, వారి పుస్తకాలలో వ్యక్తిగత ఖాతాలను తయారు చేయుము.

రచయిత

చలువాది వెంకటేశ్వర్లు

ముగింపు లెక్కలు

(FINAL ACCOUNTS)

(వర్తకపుఖాతా - లాభనష్టాలఖాతా)

(TRADE ACCOUNT - PROFIT AND LOSS ACCOUNT)

ఉద్దేశ్యాలు (Objectives) : ఈ అధ్యాయం చదవడం వలన

1. ముగింపు లెక్కల తయారీ ఉద్దేశ్యాలేమిటి ?
 2. ముగింపు లెక్కల తయారీలో దశలు ఏవి?
 3. మూలధన, రాబడి అంశాలు ఏవిధంగా పరిగణిస్తారు ?
 4. వర్తకపు ఖాతాను ఏ విధంగా తయారు చేస్తారు?
 5. ఉత్పత్తి ఖాతాను ఏ విధంగా తయారు చేస్తారు ?
 6. లాభనష్టాల ఖాతాను ఏ విధంగా తయారు చేస్తారు ? ఆందులో వచ్చే అంశాలు ఏవి ?
- ఆనే విషయాల గురించి తెలుసుకోగలరు.

నిర్మాణము లేదా ముఖ్యాంశాలు (Structure) :

- 10.1 ఉపోద్ఘాతము
- 10.2 ఉద్దేశ్యాలు
- 10.3 ముగింపు లెక్కల తయారీలో దశలు
- 10.4 మూలధన, రాబడి అంశాలు
- 10.5 వర్తకపు ఖాతా
- 10.6 ఉత్పత్తి ఖాతా
- 10.7 లాభనష్టాల ఖాతా
- 10.8 సారాంశం
- 10.9 ప్రశ్నలు
- 10.10 అభ్యాసాలు
- 10.1 ఉపోద్ఘాతము

వ్యాపారము యొక్క ముఖ్య ఉద్దేశ్యము లాభాన్వయం. వ్యాపారస్తుడు ఒక ఆర్థిక సంవత్సరంలో వ్యాపార నిర్వహణలో లాభం/ నష్టం వచ్చినది తెలుసుకొంటే భవిష్యత్తులో తన వ్యాపారాన్ని ఏ విధంగా నిర్వహించాలి. వ్యాపారాన్ని విస్తృత పరచవలెగా

వ్యాపారంలో నష్టం వచ్చిన విభాగాలను మూసి వేయవలెనా అనే మొదలైన విషయాలపై నిర్ణయాలు తీసుకోగలుగుతాడు. సాధారణంగా వ్యాపారస్తుడు సంవత్సరాంతాన గాని, అర్థ సంవత్సరాంతానగాని తాను చేసిన వ్యాపారం వల్ల వచ్చిన లాభనష్టాలను, సంస్థ ఆస్తులు, అప్పులు తెలుసుకోవడానికి కొన్ని నివేదికలను తయారుచేస్తాడు. ఆ నివేదికలనే ముగింపు లెక్కలు అంటారు. ముగింపు లెక్కలను తయారు చేయడం అకౌంటింగ్ ప్రక్రియలోని చివరి దశ. చిట్టా పద్దులు, ఆవర్ణా ఖాతా నిల్వలు ఉన్నవి ఉన్నట్లుగా వ్యాపార పలితాన్ని, ఆర్థిక పరిస్థితికి తెలుసుకోవడానికి ఉపయోగపడవు. వీటి సహాయంతో ముగింపు ఖాతాలను తయారు చేయాలి.

10.2 ముగింపు లెక్కల ముఖ్య ఉద్దేశ్యాలు

- నిర్ణీత సమయానికి వ్యాపారంలో వచ్చిన లాభం తెలుసుకోవడానికి
- నిర్ణీత రోజున సంస్థ యొక్క ఆర్థిక స్థితికి తెలుసుకోవడానికి, అంటే సంస్థకు ఉన్న ఆస్తుల మొత్తం ఎంత ? సంస్థ చెల్లించవలసిన అప్పులు ఎంత ? సంస్థలో పెట్టిన మూలధనం ఎంత ? అనే విషయాలను తెలుసుకోవడానికి ముగింపు లెక్కలను తయారుచేసారు.

10.3 ముగింపు లెక్కల తయారీలో దశలు

ముగింపు లెక్కలను క్రింది పేర్కొన్న మూడు దశల ద్వారా తయారు చేస్తారు.

- వర్తకపు ఖాతా, ii) లాభనష్టాల ఖాతా, iii) ఆస్తి అప్పులపట్టీ

10.4 మూలధన, రాబడి అంశాలు

వ్యాపార వ్యవహారములను వాటి స్వభావమును బట్టి రెండు రకములుగా విభజించవచ్చును. 1) పెట్టుబడి వ్యవహారములు, 2) రాబడి వ్యవహారములు. పెట్టుబడి వ్యవహారములను పెట్టుబడి ఖర్చులు, పెట్టుబడి ఆదాయాలుగా మరియు రాబడి వ్యవహారములను రాబడి ఖర్చులు, రాబడి వ్యయాలుగా వర్గీకరించవచ్చును. ముగింపు లెక్కల తయారీకిముందు అంకణాలో చూపబడ్డ వివిధ అంశాలను పెట్టుబడి, రాబడి అంశాల క్రింది విభజించ వలసి యుండుంది. ఎందుకనగా రాబడి అంశాలను వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాలో మరియు పెట్టుబడి అంశాలను ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో చూపడం జరుగుతుంది.

10.4.1 పెట్టుబడి ఖర్చులు

వ్యాపారమునందు ఆదాయమును సొండుటకు కావలసిన స్థిరాస్తిని కొనుటకు వెచ్చించిన మొత్తము ఖర్చును "పెట్టుబడి ఖర్చు" అంటారు. ఆదాయ సముపార్జన శక్తిని పెంపొందించటానికి, ఉన్న స్థిరాస్తులలో కొన్ని మార్పులు చేయదురు. ఆ మార్పులను విస్తరణ, నిర్మాణపు మార్పులు అందురు. అట్టి అభివృద్ధికైన ఖర్చులను కూడా పెట్టుబడి ఖర్చులందురు.

ఉదా : స్లాంటు యంత్రాల కొనుగోలు వాటి రవాణా, స్థాపన ఖర్చులు మొ.

10.4.2 రాబడి ఖర్చులు

దైనందిన వ్యాపార కార్యకలాపాల నిమిత్తం వట్టి ఖర్చులను రాబడి ఖర్చులంటారు. వ్యాపారము సాఫీగా కొనసాగుటకును, ఉన్న ఆస్తులను అదే విధమైన సామర్థ్యముతో పని చేయుటకును వెచ్చించిన ఖర్చులకు రాబడి ఖర్చులంటారు.

ఉదా : కార్యాలయ ఖర్చులు, అమ్మకం, పంపిణీ ఖర్చులు మొ.

10.4.3 పెట్టుబడి ఆదాయాలు

వ్యాపార గమనంలో గాకుండా ఇతర విధాలుగా ఆర్జించిన లాభాలను పెట్టుబడి ఆదాయాలు లేదా మూలధన లాభాలు అని అంటారు.

ఉదా : స్థిరాస్తి అమ్మకం వచ్చిన మొత్తం వాటాలను ప్రీమియంకు జారీ చేస్తే వచ్చే ప్రీమియం, ఆస్తులకు అధిక విలువకు బీమా చేయడం వలన వచ్చిన లాభము.

10.4.4 రాబడి ఆదాయాలు

దైనందిన కార్యకలాపాల వల్ల వసూలైన మొత్తాలను రాబడి వసూళ్ళు లేక 'రాబడి ఆదాయాలు' అంటారు. ఇవి ప్రతిసంవత్సరం వస్తూనే వుంటాయి. అంటే పునరావృతమవుతాయన్నమాట.

ఉదా : సరుకు అమ్మకాలు, వచ్చిన కమీషన్, వడ్డీ, డివిడెండు మొ.

10.4.5 రాబడి ఖర్చులు మరియు మూలధన ఖర్చులకుగల తేడాలు :

రాబడి ఖర్చులు	మూలధన ఖర్చులు
1. పునరావృతం అయ్యే ఖర్చులను రాబడి ఖర్చులు అంటారు.	1. పునరావృతం కాని ఖర్చులను మూలధన ఖర్చులు అంటారు.
2. కొనుగోలు యొక్క ఉద్దేశ్యము తిరిగి అమ్మకమునకు అయినప్పుడు అది రాబడి ఖర్చుగా పరిగణించడం జరుగుతుంది.	2. కొనుగోలు యొక్క ఉద్దేశ్యము వ్యాపారములో వాడకమునకు అయితే దాన్ని పెట్టుబడి వ్యయంగా పరిగణించడం జరుగుతుంది.
3. ఒక ఆస్తిపై ప్రస్తుత సామర్థ్యమును కాపాడుకొనుటకై చెల్లించిన ఖర్చు రాబడి ఖర్చుగా పరిగణింపబడుతుంది.	3. ఆస్తి యొక్క సామర్థ్యమును పెంచుటకై చెల్లించిన ఖర్చు పెట్టుబడి ఖర్చుగా పరిగణింపబడుతుంది.
4. రాబడి ఖర్చు యొక్క ఉపయోగార్థం ఒక సంవత్సరమునకు మూత్రమే పరిమితమై ఉండును.	4. పెట్టుబడి ఖర్చు యొక్క ఉపయోగార్థం దీర్ఘకాలమైనది. అనగా అది ఒక సంవత్సరం కంటే ఎక్కువ కాలమునకు వచ్చును.

10.4.6 మూలధన వసూళ్ళు, రాబడి వసూళ్ళుకు మధ్యగల వ్యత్యాసాలు :

- i) **ఆస్తుల స్వభావము :** సాధారణంగా స్థిరాస్తి మీద వచ్చిన ఆదాయాన్ని మూలధన వసూళ్ళని మరియు చరాస్తి మీద వచ్చిన ఆదాయాన్ని రాబడి వసూళ్ళు అని అంటారు.
- ii) **వస్థపరిహారం :** మూలధన ఆస్తులు అగ్ని ప్రమాదానికి గురి అయిగాని, మరే ఇతర కారణాల వల్లగాని ద్వంసం కావడంవల్ల స్వీకరించిన నష్టపరిహారాన్ని మూలధన వసూళ్ళుగాను, వర్తకం ఆస్తులు ద్వంసం కావడంవల్ల స్వీకరించే నష్టపరిహారాన్ని రాబడి వసూళ్ళుగాను పరిగణిస్తారు.
- iii) **ఆదాయం బదులుగా అందుకున్న మొత్తం :** ఒప్పందం ప్రకారం ఒక వ్యక్తి తనకుగల హక్కులను వదులు కున్నందుకు వేరొక వ్యక్తి నుండి స్వీకరించే మొత్తాన్ని మూలధన వసూళ్ళు అంటారు. అయితే ఒప్పందం ఉల్లంఘన లేదా భగ్నం కావడం వలన ఒక వ్యక్తి నుండి వేరొక వ్యక్తి ఏదైనా సొమ్ము తీసుకుంటే అది రాబడి వసూళ్ళు అవుతుంది.
- iv) **వస్తువును అట్టి పెట్టుకోవడం వెనుక ఉన్న ఉద్దేశ్యం :** ఒక వ్యక్తి ఒక వస్తువును తిరిగి అమ్మే ఉద్దేశ్యంతోగాని తన దగ్గర ఉంచుకోవడానికై కొని, ఏదైనా కారణాలవల్ల దాన్ని అమ్మడం జరిగితే దాని వల్ల అతనికి వచ్చే ఆదాయాన్ని మూలధన వసూళ్ళు అంటారు. అలా కాక అతడు ఆ వస్తువును అమ్మి వేసే ఉద్దేశ్యంతో కనుక కొని ఉంటే, దాన్ని అమ్మగా వచ్చే ఆదాయాన్ని రాబడి ఆదాయం అంటారు.

10.4.7 మూలధన, రాబడి అంశాలను ముగింపు లెక్కల్లో పరిగణించే నిధానం

రాబడి ఖర్చులను వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపు మరియు రాబడి ఆదాయాలను క్రెడిట్ వైపు చూపడం జరుగుతుంది. మూలధన వసూళ్ళను ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో అప్పుల వైపు మరియు మూలధన ఖర్చులను ఆస్తులవైపు చూపడం జరుగుతుంది.

10.4.8 ముగింపు లెక్కలను తయారు చేయుటకు వ్యాపార సంస్థలను రెండు రకాలుగా విభజించవచ్చు.

1) వర్తక సంస్థలు, 2) ఉత్పత్తి సంస్థలు.

1. వర్తక సంస్థలు : తయారైన సరుకులను మార్కెట్లో కొని కొంత లాభం తీసుకొని ఆమ్ల సంస్థలను వర్తక సంస్థలు అని అంటారు. ఇవి సరుకును ఉత్పత్తి చేయవు. ఈ సంస్థల ముగింపు లెక్కలలో a) వర్తకపు ఖాతా, b) లాభనష్టాల ఖాతా, c) ఆస్తి అప్పులపట్టీ ఉంటాయి.
2. ఉత్పత్తి సంస్థలు : ముడి పదార్థాలు కొని, ఉత్పత్తి చర్యలు కొనసాగించి అమ్మకానికి వీలయ్యే వస్తువులుగా తయారు చేసి వాటికి మార్కెట్లో ఆమ్ల సంస్థలను ఉత్పత్తి సంస్థలు అని అంటారు. ఈ సంస్థల ముగింపు లెక్కలలో a) ఉత్పత్తి ఖాతా b) వర్తకపు ఖాతా c) లాభనష్టాల ఖాతా d) ఆస్తి అప్పుల పట్టీ ఉంటాయి.

10.5 వర్తకపు ఖాతా

వ్యాపారంలో సరుకులు కొని అమ్మడంవల్ల వచ్చిన స్థూలలాభం/ స్థూల నష్టాన్ని తెలుసుకోవడానికి తయారు చేసే ఖాతాను వర్తకపు ఖాతా అని అంటారు. దీని ముఖ్య ఉద్దేశ్యము సరుకుల కొనుగోలు, అమ్మకాల వరకు పరిమితమైన సంస్థ లాభదాయకతను చూడడము. సరుకును సేకరించడానికయ్యే వ్యయం, సేకరించిన సరుకును అమ్మకపు స్థితికి తీసుకొని రావడానికి అయ్యే ఖర్చులు వర్తకపు ఖాతాలో డెబిట్ వైపు వ్రాస్తారు. అమ్మకాలు, ముగింపు సరుకు వర్తకపు ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపు వ్రాస్తారు. వర్తకపు ఖాతా క్రెడిట్ నిల్వ చూపిస్తే స్థూల లాభం అని, డెబిట్ నిల్వ చూపిస్తే స్థూల నష్టం అని అంటారు. వర్తకపు ఖాతా నమూనా క్రింది విధంగా ఉంటుంది.

Dr.	xxx లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు ఖాతా		Cr.
వివరములు	మొత్తము	వివరములు	మొత్తము
To ప్రారంభపు సరుకు	రూ.		రూ.
To కొనుగోళ్ళు	xxx	By అమ్మకాలు	xxx
తీ॥ కొనుగోలు వాపసులు	xxx	తీ॥ అమ్మకాల వాపసులు	xxx
To వేతనాలు	xxx	By ముగింపు సరుకు	xxx
To కొనుగోళ్ళ రవాణా	xxx		
To ఇంధనం	xxx		
To దిగుమతి సుంకాలు	xxx		
To రేవు ఖర్చులు	xxx		
To సముద్ర బీమా	xxx		
To డ్యూటీ మరియు క్లియరింగ్ ఛార్జీలు	xxx		
To వినియోగించిన స్టోర్లు	xxx		
To ఆక్రాయి	xxx		
To రాయల్టీ	xxx		
To తెల్పిన స్థూల లాభం (లాభనష్టాల ఖాతాకు బదిలీ)	xxx		
	xxxx		xxxx

10.5.1 వర్తకపు ఖాతాకు డెబిట్ వైపు చూపే వివిధ అంశాలు

వర్తకపు ఖాతాలోని డెబిట్ వైపు వచ్చే అంశాల గురించి తెలుసుకుందాం.

1. ప్రారంభ సరుకు : ఇది వ్యాపార సంవత్సరానికి ప్రారంభపు రోజు బహు సరుకు, ఉత్పాదక సంస్థలకు ప్రారంభపు సరుకు ప్రారంభపు సరుకు మూడు రూపాల్లో ఉంటుంది. ముడిపదార్థాలు, తయారులో ఉన్న సరుకు, తయారైన సరుకు.

2. కొనుగోళ్ళు: వ్యాపార సంవత్సరంలో చేసిన మొత్తం కొనుగోళ్ళు నుండి కొనుగోలు వాపసులు తీసివేసి నికర కొనుగోళ్ళను చూపాలి.
3. ప్రత్యక్ష ఖర్చులు: సరుకు కొనుగోలు చేయడంలోను, అమ్మకానికి అనువుగా తయారుచేయడంలోను అయిన ఖర్చులను ప్రత్యక్ష ఖర్చులు అంటారు. ప్రత్యక్ష ఖర్చులను క్రింది విధంగా విభజించవచ్చు.
 - a) వరుకు కొనుగోలుకై చేసిన ఖర్చులు : కొనుగోలు రవాణా, బండి కూలీ, ఫ్రైట్, రవాణా సుంకం, ఆక్రాయి, స్థానిక పన్నులు, దిగుమతి సుంకాలు, క్లియరింగ్ ఛార్జీలు, దింపుడు ఛార్జీలు, డాక్ ఛార్జీలు, రైల్వే ఛార్జీలు మొ॥నవి.
 - b) వరుకు ఉత్పత్తికై చేసిన ఖర్చులు : గాస్, నీరు, ఇంధనం, పవర్, ప్యాక్టరీ లైటింగ్, స్టోర్స్, రాయల్టీ, కార్యగారపు భీమా, కర్మాగారపు నిర్వహణ ఖర్చులు, ప్యాక్టరీ అద్దె, ఉత్పత్తి ఖర్చులు మొ॥నవి.
 - c) వేతనాలు : ఉత్పత్తిలో పాల్గొన్న కార్మికులకు చెల్లించే ప్రతిఫలాన్ని స్థూలంగా వేతనాలు అంటారు. 'వేతనాలు జేతాలు' అనే క్రమంలో ఇస్తే వర్తకపు ఖాతాలోను, 'జేతాలు వేతనాలు' అనే క్రమంలో ఇస్తే లాభనష్టాల ఖాతాలోను చూపించాలి.

10.5.2. వర్తకపు ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపు చూపబడే అంశాలు

- 1) అమ్మకాలు : దీనిలో ఆ సంవత్సరంలో అమ్మిన అరువు, నగదు అమ్మకాలు కలిసి ఉంటాయి. వర్తకపు ఖాతాలో అమ్మకాలనుండి అమ్మకాల వాపసులు తీసివేసి నికర అమ్మకాలను క్రెడిట్ వైపు చూపాలి.
- 2) ముగింపు సరుకు : ఈ అంశం సాధారణంగా అంకణాలో కాకుండా సర్దుబాట్లలో ఇవ్వడం జరుగుతుంది. ఇది వ్యాపార సంవత్సరాంతాన మిగిలి ఉన్న సరుకు. ముగింపు సరుకుకు విలువ కట్టటప్పుడు దాని అసలు ధర లేదా దాని మార్కెట్ ధరలో ఏది తక్కువైతే దానిని పరిగణలోకి తీసుకోవాలి.
- 3) పాడైపోయిన, చెడిపోయిన లేక నష్టపోయిన సరుకు : అన్ని ప్రమాదంవల్ల గాని, మరి ఏ ఇతర కారణంవల్లగాని కొంత సరుకు నష్టపోవచ్చు. ఆ అంశాన్ని వర్తకపు ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపు చూపాలి.

10.5.3. వర్తకపు ఖాతా తయారుచేసేటప్పుడు చూపించవలసిన ముగింపు పద్దులు

వర్తకపు ఖాతాను తయారు చేయడానికి దిగువ చిట్టాపద్దులు రాయవలసి ఉంటుంది. ఈ చిట్టాపద్దుల ద్వారా వర్తకపు ఖాతాకు మళ్ళించిన వివిధ ఖాతాలు ముగుస్తాయి.

1) వర్తకపు ఖాతా	Dr.	xxx	
To ప్రారంభపు సరుకు ఖాతా			xxx
To కొనుగోళ్ళు ఖాతా			xxx
To ప్రత్యక్ష ఖర్చుల ఖాతా			xxx
(వర్తకపు ఖాతాకు సై ఖాతాలను మళ్ళించినందున)			
2) అమ్మకాల ఖాతా	Dr.	xxx	
ముగింపు సరుకు ఖాతా	Dr.	xxx	
To వర్తకపు ఖాతా			xxx
(సై ఖాతాలను వర్తకపు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)			
3) కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా	Dr.	xxx	
To కొనుగోళ్ళు ఖాతా			xxx
(కొనుగోలు వాపసులను కొనుగోళ్ళు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)			

4) అమ్మకాల ఖాతా To అమ్మకాల వాపసుల ఖాతా (అమ్మకాల వాపసులను అమ్మకాల ఖాతాకు మళ్ళించినందున)	Dr.	xxx	xxx
5) వర్తకపు ఖాతా To లాభనష్టాల ఖాతా (స్థూల లాభాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించినందున)	Dr.	xxx	xxx
6) లాభనష్టాల ఖాతా To వర్తకపు ఖాతా (స్థూల నష్టాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించినందున)	Dr.	xxx	xxx

10.5.4 వర్తకపు ఖాతా వల్ల ప్రయోజనాలు

1. సంస్థ స్థూల లాభం లేక స్థూల నష్టాన్ని కనుగొనవచ్చును.
2. ప్రత్యక్ష ఖర్చులలో మార్పులను గమనించవచ్చును.
3. వర్తకపు ఖాతా తయారుచేయడం ద్వారా మనం అమ్మిన పనులకు వ్యయాన్ని గణన చేయవచ్చును.
4. సరుకు ప్రారంభ, ముగింపు నిల్వలను పోల్చిచూడడం ద్వారా కొనుగోళ్ళు సరైన పద్ధతిలో జరిగిందీ, లేనిదీ తెలుసుకోవచ్చు.
5. ప్రస్తుత సంవత్సరపు అమ్మకాలలో, ప్రామాణిక అమ్మకాలను, గత సంవత్సరపు అమ్మకాలను పోల్చి చూసుకొని సంస్థ ప్రగతికి నిర్ధారించవచ్చు.

ఉదాహరణ : 1

క్రింద ఇచ్చిన సమాచారం నుండి 31.12.1999లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు ఖాతాకు తయారుచేయండి.

సరుకు (1.1.99) రూ. 6,000 ; కొనుగోళ్ళు రూ. 30,000; కొనుగోలు వాపసులు రూ. 2,000; అమ్మకాలు రూ. 51,000; అమ్మకాలు వాపసులు రూ. 3,000; కొనుగోలు రవాణా రూ. 1,000 ; ఫ్రైట్ రూ. 500; కార్డేజీ రూ. 500 ; డ్యూటీ మరియు క్లియరింగ్ ఛార్జీలు రూ. 400 ; సరుకు (31.12.99) రూ. 7,000.

Dr.		31.12.1999లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు ఖాతా		Cr.	
వివరాలు	మొత్తము	వివరాలు	మొత్తము	మొత్తము	మొత్తము
	రూ.		రూ.		రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు	6,000	By అమ్మకాలు	51,000		
To కొనుగోళ్ళు	30,000	తీ. అమ్మకాల వాపసులు	3,000		48,000
తీ. కొనుగోలు వాపసులు	2,000	By ముగింపు సరుకు			7,000
To కొనుగోలు రవాణా	1,000				
To ఫ్రైట్	500				
To కార్డేజీ	500				
To డ్యూటీ మరియు క్లియరింగ్ ఛార్జీలు	400				
To తేల్చిన స్థూల లాభం	18,600				
	55,000				55,000

ఉదాహరణ : 2

క్రింది వివరాలతో 31.12.2002లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు ఖాతాను తయారు చేయండి.

ప్రారంభంలో సరుకు (1.1.2002) : ముడిపదార్థాలు రూ. 4,000 ; కొనసాగుతున్న పని రూ. 10,000 ; తయారైన సరుకు రూ. 7,000; కొనుగోళ్ళు రూ. 18,000 ; రవాణా మరియు కార్టేజి రూ. 2,000 ; వేతనాలు రూ. 1,000; క్లియరింగ్ ఛార్జీలు రూ. 1,000, సముద్ర బీమా రూ. 1,000; బోగ్గు మరియు కోకు రూ. 500 ; పవర్ రూ. 250; ఇంధనం రూ. 250; కర్మాగారపు అద్దె రూ. 1,000 ; కర్మాగారపు వెలుతురు రూ. 500; అమ్మకాలు రూ. 40,000; అమ్మకాల వాపసులు రూ. 1,000; ముగింపులో సరుకు ముడిపదార్థాలు రూ. 4,100; కొనసాగుతున్న పని రూ. 4,900; తయారైన సరుకు రూ. 9,000.

Dr. 31.12.2002లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు ఖాతా Cr.

వివరాలు	మొత్తము	వివరాలు	మొత్తము
	రూ.		రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు		By అమ్మకాలు	40,000
ముడిపదార్థాలు	4,000	శీ. అమ్మకాల వాపసులు	1,000
కొనసాగుతున్న పని	10,000	By ముగింపు సరుకు	
తయారైన సరుకు	<u>7,000</u>	ముడి పదార్థాలు	4,100
To కొనుగోళ్ళు	18,000	కొనసాగుతున్నపని	4,900
To వేతనాలు	1,000	తయారైన సరుకు	<u>9,000</u>
To రవాణా, కార్టేజి	2,000		18,000
To క్లియరింగ్ ఛార్జీలు	1,000		
To సముద్ర బీమా	1,000		
To బోగ్గు మరియు కోకు	500		
To పవర్	250		
To ఇంధనం	250		
To కర్మాగారపు అద్దె	1,000		
To కర్మాగారపు వెలుతురు	500		
To తేల్చిన స్థూల లాభం	10,500		
	<u>57,000</u>		<u>57,000</u>

ఉదాహరణ : 3

శరణ్ పుస్తకాలనుండి 31.12.95 వాడు పేకరించిన వివిధ అంశాలనుంచి అతని వర్తకపు ఖాతాను తయారుచేసే ముగింపు చిట్టావర్ణనను వ్రాయండి.

ప్రారంభపు సరుకు రూ. 45,000; కొనుగోలు రవాణా రూ. 8,000; దిగుమతి స్థంకాలు రూ. 10,000 ; కొనుగోళ్ళు రూ. 1,89,000; అమ్మకాలు రూ. 3,42,000; కొనుగోలు వాపసులు రూ. 9,000; వేతనాలు రూ. 27,000; అమ్మకాల వాపసులు రూ. 18,000; ముగింపు సరుకు రూ. 36,000.

Dr. 31.12.1995లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు ఖాతా

వివరాలు		మొత్తము	వివరాలు		మొత్తము
		రూ.			రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు		45,000	By అమ్మకాలు	3,42,000	
To కొనుగోళ్ళు	1,89,000		తీ॥ అమ్మకాల వాపసులు	18,000	3,24,000
తీ॥ వాపసులు	9,000	1,80,000	By ముగింపు సరుకు		36,000
To వేతనాలు		27,000			
To కొనుగోలు రవాణా		8,000			
To దిగుమతి సుంకాలు		10,000			
To తేల్చిన స్థూల లాభం					
(లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళింపు)		90,000			
		<u>3,60,000</u>			<u>3,60,000</u>

ముగింపు చిట్టా పట్టెలు :

- 1) కొనుగోలు వాపసుల ఖాతా Dr. 9,000
 To కొనుగోళ్ళు ఖాతా 9,000
 (కొనుగోలు వాపసులను కొనుగోళ్ళ ఖాతాకు మళ్ళించినందున)
- 2) అమ్మకాల ఖాతా Dr. 18,000
 To అమ్మకాల వాపసుల ఖాతా 18,000
 (అమ్మకాల వాపసులను అమ్మకాల ఖాతాకు మళ్ళించినందున)
- 3) వర్తకపు ఖాతా Dr. 2,79,000
 To ప్రారంభ సరుకు ఖాతా 45,000
 To కొనుగోళ్ళ ఖాతా 1,89,000
 To వేతనాల ఖాతా 27,000
 To కొనుగోలు రవాణా ఖాతా 8,000
 To దిగుమతి సుంకాల ఖాతా 10,000
 (వివిధ ఖర్చులను వర్తకపు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)
- 4) అమ్మకాల ఖాతా Dr. 3,42,000
 To వర్తకపు ఖాతా 3,42,000
 (అమ్మకాలను వర్తకపు ఖాతాకు మళ్ళించినందున)
- 5) ముగింపు సరుకు ఖాతా Dr. 36,000
 To వర్తకపు ఖాతా 36,000
 (ముగింపు సరుకును లెక్కలోనికి తీసుకొన్నందున)
- 6) వర్తకపు ఖాతా Dr. 90,000
 To లాభనష్టాల ఖాతా 90,000
 (స్థూల లాభాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించినందున)

10.6 ఉత్పత్తి ఖాతా

ఉత్పత్తి సంస్థలు ఉత్పత్తి ఖాతాను తయారుచేసి ఉత్పత్తి వ్యయం కనుగొంటాయి. ఈ సంస్థలు వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాతోపాటుగా ఉత్పత్తి ఖాతాను తయారు చేస్తాయి. ఉత్పత్తి ఖాతా నుండి ఉత్పత్తి వ్యయం కనుగొని వర్తకపు ఖాతాకు మళ్ళించి వర్తకపు ఖాతానుండి స్థూలలాభం/నష్టంను కనుగొంటాయి.

ఉత్పత్తి ఖాతా నమూనా దిగువ ఇవ్వడం జరిగింది.

Dr.	 సంవత్సరానికి ఉత్పత్తి ఖాతా		Cr.	
వివరాలు	మొత్తము	వివరాలు	మొత్తము		
	రూ.		రూ.		
To ప్రారంభపు సరుకు	xxx	By ముగింపు సరుకు			
ముడిపదార్థాలు	xxx	ముడిపదార్థాలు	xxx		
తయారీలో ఉన్న సరుకు	xxx	తయారీలో ఉన్న సరుకు	xxx	xxx	
To ముడిపదార్థాల కొనుగోలు	xxx	By ఉత్పత్తి వ్యయం			
శీ వాపసులు	xxx	(వర్తకపు ఖాతాకు బదిలీ)		xxx	
To కొనుగోలు రవాణా	xxx				
To ఉత్పాదక వేతనాలు	xxx				
To స్టోర్సు	xxx				
To పవర్	xxx				
To వేడి, వెలుతురు	xxx				
To కర్మాగారపు అద్దె	xxx				
To కర్మాగారపు భీమా	xxx				
To బొగ్గు మరియు కోకు	xxx				
To స్టాంటు మరమ్మత్తులు	xxx				
To స్వీకరించిన మరమ్మత్తులు	xxx				
To యంత్రాలపై తరుగుదల	xxx				
	xxxx				xxxx

Dr.	 లో అంతస్తుయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు ఖాతా		Cr.	
వివరాలు	మొత్తము	వివరాలు	మొత్తము		
	రూ.		రూ.		
To తయారైన సరుకు		By అమ్మకాలు (తయారైన సరుకు)	xxx		
ప్రారంభపు నిల్వ	xxx	శీ వాపసులు	xxx	xxx	
To తయారైన సరుకు కొనుగోలు	xxx	By తయారైన సరుకు (ముగింపు నిల్వ)		xxx	
To ఉత్పత్తి వ్యయం	xxx				
(ఉత్పత్తి ఖాతా నుండి బదిలీ)					
To స్థూల లాభం	xxx				
	xxxx				xxxx

ఉదాహరణ : 4

ఈ దిగువ వివరాలనుండి 31.12.99లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి M/s సాగర్ అండ్ కో. పుస్తకాలలో ఉత్పత్తి ఖాతా మరియు వర్తకపు ఖాతాను తయారు చేయండి.

ముడిపదార్థాలు	రూ.	కొనుగోళ్ళు	
1.1.99న	6,579	కొనుగోలు రవాణా	547
31.12.99న	5,870	ఉత్పాదక వేతనాలు	21,975
వినియోగించిన స్టాక్స్	1,672	స్వాక్సరీ లైటింగ్	348
మోటివ్ షవర్	3,200	తరుగుదల	
తయారీలో ఉన్న సరుకు 1:1.99న	8,146	కర్మాగారపు భవనాలపై	1,570
31.12.99న	10,238	స్లాంటు, యంత్రాలపై	52,400
కర్మాగారపు అద్దె, రేట్లు	1,650	తయారైన సరుకు :	
స్వాక్సరీ బీమా	537	1.1.99 నాటి	6,341
ఇతర ప్రత్యక్ష ఖర్చులు	1,258	31.12.99 నాటి	5,902
అమ్మకాలు	81,320	కర్మాగారపు భవనాలు మరమ్మత్తులు	436
అమ్మకాల వాపసులు	2,160	స్లాంటు మరమ్మత్తులు	857
		వాపసు చేసిన ముడి పదార్థాలు	112

జవాబు :

Dr. 31.12.99లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి M/s. సాగర్ అండ్ కో. ఉత్పత్తి ఖాతా Cr.

వివరాలు	మొత్తము	వివరాలు	మొత్తము
	రూ.		రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు		By ముగింపు సరుకు	
ముడిపదార్థాలు	6,579	ముడిపదార్థాలు	5,870
తయారీలో ఉన్న సరుకు	8,146	తయారీలో ఉన్న సరుకు	10,238
To ముడిపదార్థాల కొనుగోలు	23,115	By ఉత్పత్తి వ్యయం	
భీ. వాపసులు	112	(వర్తకపు ఖాతాకు బదిలీ)	58,070
To కొనుగోలు రవాణా	547		
To ఉత్పాదక వేతనాలు	21,975		
To వినియోగించిన స్టాక్స్	1,672		
To స్వాక్సరీ లైటింగ్			
To కర్మాగారపు అద్దె, రేట్లు			
To మోటివ్ షవర్	3,200		
To స్వాక్సరీ బీమా	537		
To ఇతర ప్రత్యక్ష ఖర్చులు	1,258		
To కర్మాగారపు భవనాల మరమ్మత్తులు	436		
To స్లాంటు మరమ్మత్తులు	857		
To తరుగుదల			
కర్మాగారపు భవనాలపై	1,570		
యంత్రాలపై	2,400		
	3,970		
	74,178		74,178

Dr.		31.12.99 తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి M/s. పాగర్ అండ్ కో. వర్తకపు ఖాతా		Cr.	
వివరాలు	మొత్తము	వివరాలు	మొత్తము		
	రూ.		రూ.		
To తయారైన సరుకు		By అమ్మకాలు (తయారైన సరుకు)	81,320		
ప్రారంభపు నిల్వ	6,341	తీ. వాసనులు	2,160		79,160
To ఉత్పత్తి వ్యయం	58,070	By తయారైన సరుకు (ముగింపు నిల్వ)			5,902
(ఉత్పత్తి ఖాతా నుండి బదిలీ)					
To తేల్చిన స్థూల లాభం	20,651				
	85,062				85,062

10.7 లాభనష్టాల ఖాతా

ఒక వ్యాపార కాలానికి ఒక వ్యాపారస్తుడు ఎంత నికర లాభం ఆర్జించినదీ లేక ఎంత నికర నష్టానికి గురిఅయ్యిందీ తెలుసుకోవడానికి లాభనష్టాల ఖాతాను తయారుచేస్తారు. స్థూల లాభం నుండి వివిధ నిర్వహణా వ్యయాలను తీసేస్తే నికర లాభం వస్తుంది. ఈ ఖాతాను వేరుగా చూపకుండా వర్తకపు ఖాతాకు అవిచ్ఛిన్నంగా చూపుతారు అంటే లాభనష్టాల ఖాతా వర్తకపు ఖాతా యొక్క విస్తరణ మాత్రమే. వర్తకపు ఖాతా వచ్చిన స్థూల లాభం లేక నష్టంతో ప్రారంభమై ఈ ఖాతా నికర లాభం లేదా నికర నష్టంతో ముగుస్తుంది. అన్ని రకాల వరోక్ష ఖర్చులు అంటే వర్తకపు ఖాతాలో చూపిన అంశాలు మినహాయించి అంకణాలో మిగిలిన అన్ని వ్యయాలు, నష్టాలు లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ వైపున; మరియు ఆదాయాలను లాభాలను క్రెడిట్ వైపున వ్రాయాలి. లాభనష్టాల ఖాతా నమూనా క్రింది విధంగా ఉంటుంది.

జవాబు :

Dr.	 తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి లాభనష్టాల ఖాతా		Cr.	
వివరాలు	మొత్తము	వివరాలు	మొత్తము		
	రూ.		రూ.		
To స్థూల నష్టం	xxx	By స్థూలలాభం	xxx		
To నిర్వహణ ఖర్చులు		By వచ్చిన డిస్కౌంట్	xxx		
జీతాలు, వేతనాలు	xxx	By వచ్చిన కమీషన్	xxx		
అద్దె, రేట్లు	xxx	By పెట్టుబడులపై వడ్డీ			
లైటింగ్	xxx	By డివిడెండ్లు	xxx		
భీమా	xxx	By సొంతవాడకాలపై వడ్డీ	xxx		
ముద్రణ, స్టేషనరీ	xxx	By వచ్చిన కమీషన్	xxx		
తంటి, తపాలా	xxx	By ఆస్తుల అమ్మకంపై లాభం	xxx		
టెలిఫోన్	xxx	By రానిబాకీల వసూలు	xxx		
న్యాయపరమైన ఖర్చులు	xxx	By బాంకు డిపాజిట్పై వడ్డీ	xxx		
ఆడిట్ ఫీజు	xxx	By అప్రెంటిస్ ఫ్రీమియమ్	xxx		
సాధారణ ఖర్చులు	xxx	By ఋణదాతలపై డిస్కౌంట్ నిది	xxx		
To అమ్మకం, పంపిణీ ఖర్చులు :		By నికర నష్టం	xxx		
గిడ్డింగ్ ఖర్చులు	xxx	(మూలధన ఖాతాకు బదిలీ)			
పాకింగ్ ఖర్చులు	xxx				

ప్రకటనలు	XXX		
అమ్మకం కమీషన్	XXX		
రానిబాకీలు	XXX		
ఇచ్చిన డిస్కాంట్	XXX		
డెలివరీ వ్యాను ఖర్చులు	XXX		
ప్రయాణ ఖర్చులు	XXX		
అమ్మకాల రవాణా	XXX		
ఉత్పత్తి నమూనాలు	XXX	XXX	
To ఆర్థిక పరమైన ఖర్చులు :			
మూలదనంపై వడ్డీ	XXX		
ఋణాలపై వడ్డీ	XXX	XXX	
To తరుగుదల, ఇతర ఏర్పాట్లు :			
ఆస్తులపై తరుగుదల	XXX		
ఆస్తులపై మరమ్మత్తులు	XXX		
రానిబాకీలనిధి	XXX	XXX	
To నికర లాభం (మూలదం ఖాతాకు బదిలీ)		XXX	
	XXXX		XXXX

10.7.1 లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపు చూపే వివిధ అంశాలు :

లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపు చూపే అంశాలను అయిదు రకాలుగా విభజించవచ్చు. అవి :

1) పరిపాలనా-నిర్వహణ ఖర్చులు :

- a) కార్యాలయం జీతాలు, వేతనాలు : పరిపాలనా సిబ్బంది, గుమాస్తాలకిచ్చే పారితోషికాన్ని జీతాలు లేదా వేతనాలు అంటారు. వీరికి ఉత్పత్తిలో ప్రత్యక్ష సంబంధం ఉండదు.
- b) అద్దె, పన్నులు : కార్యాలయం అద్దె, పురపాలక సంస్థకు చెల్లించే పన్నులు ఈ కోవకు చెందుతాయి.
- c) ముద్రణ, స్టేషనరీ : బిల్లు పుస్తకాలు, ఖాతా పుస్తకాలు అందుకు సంబంధించిన వివిధ వస్తువులు కొనడానికి అయిన ఖర్చులు.
- d) భీమా : వివిధ ఆస్తులను ప్రమాదాల నుండి రక్షించుకోవడానికి చెల్లించే భీమా ప్రీమియం ఖర్చు.
- d) తంటి తపాలా : వ్యాపారానికి సంబంధించిన ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు, టెలిఫోన్, టెలిగ్రాం ఖర్చులు, తంటి తపాలా ఖర్చులు కిందకు వస్తాయి.
- f) మరమ్మత్తులు : యంత్రాలు, ఫర్నిచర్ మొదలైన వాటికి చేసే మరమ్మత్తు ఖర్చులు.
- g) వ్యాయామసార ఖర్చులు : కోర్టు స్టాంపులు, లాయరుకు చెల్లించే ఫీజు మొదలైనవి వ్యాయామసార ఖర్చుల కిందకు వస్తాయి.
- h) ఆడిట్ ఫీజ్ : ఖాతాలను తనిఖీ చేసేందుకు ఆడిటరుకు చెల్లించే ఫీజును ఆడిట్ ఫీజు అంటారు.

2) అమ్మకం, పంపిణీ ఖర్చులు :

- a) అమ్మకం ఖర్చులు : సేల్స్ మన్ కు ఇచ్చే జీతాలు, వేతనాలు, ప్రయాణాణు ఖర్చులు, ప్రకటన ఖర్చులు, అమ్మకందార్ల కిచ్చే కమీషన్, డిస్కాంట్లు, అలవెన్సులు, బ్రోకరేజీ మొదలైన ఖర్చులు అమ్మకం ఖర్చుల క్రిందకు వస్తాయి.
- b) రానిబాకీలు : వినియోగదారులకు అరువుపై సరుకును అమ్మకం కూడ జరుగుతుంది. వారు తిరిగి చెల్లించకపోతే రానిబాకీలు ఏర్పడతాయి. ఇవి అమ్మకాలకు సంబంధించిన ఖర్చులుగా భావించి లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేయాలి.
- c) పంపిణీ ఖర్చులు : అమ్మిన సరుకును వినియోగదార్లకు చేర్చేటందుకు అయిన ఖర్చులను పంపిణీ ఖర్చులు అంటారు. ఉదా : అమ్మకం రవాణా, శాంపుల్స్ ఉచితంగా పంపిణీ, ప్యాకింగ్ ఖర్చులు మొదలైనవి.

d) గోడాను అడ్డ బీమా : సరుకును నిలువ చేయటానికి గోడానుకు చెల్లించే అడ్డ, ఆ సరుకును బీమా చేస్తే చెల్లించే బీమా ప్రీమియం ఈ ఖర్చుల కిందకు వస్తాయి.

3) ఆర్థిక పరమైన ఖర్చులు :

బాంకు చార్జీలు, కమీషన్, బాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్టుపై వడ్డీ, అప్పులపై వడ్డీ, మూలధనంపై వడ్డీ, ఆర్థికపరమైన ఖర్చుల కిందకు వస్తాయి.

4) నిర్వహణ ఖర్చులు :

యంత్రాలు, ఫర్నిచర్ మొదలైన ఆస్తులను నిరంతరం వాడటంవల్ల కొంత తరుగుదల ఏర్పడుతుంది. మధ్య మధ్య వాటికి మరమ్మత్తులు చేయవలసి ఉంటుంది. అంతే కాకుండా వాటి విలువ ప్రతి సంవత్సరం తగ్గిపోతూ ఉంటుంది. అందువల్ల ప్రతి సంవత్సరం వాటి విలువలో కొంత భాగాన్ని తరుగుదలగా రద్దు చేయవలసి ఉంటుంది.

వివిధ ఆస్తులపై వచ్చే తరుగుదలలు, మరమ్మత్తు ఖర్చులు మొదలైనవి నిర్వహణ ఖర్చుల కిందకు వస్తాయి.

5) ఏర్పాట్లు, విధులు :

ప్రతి సంవత్సరం రాబోయే కాలంలో ఆదుకోనేందుకు లాభాల నుంచి కొంత మొత్తాన్ని వివిధ నిధులకు మళ్ళిస్తూ ఉంటారు. వీటినే ఏర్పాట్లు లేదా నిధులు అంటారు.

ఉదా : సంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాట్లు
ఋణగ్రస్తుల డిస్కాంటు నిధి.

19.7.2 లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపు వచ్చే అంశాలు

వ్యాపార సంవత్సరానికి సంబంధించిన వివిధ ఆదాయాలు, లాభాలను లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపు చూపాలి. వాటిలో కొన్ని ముఖ్యమైన ఆదాయాలు దిగువ ఇవ్వడమైనది.

- 1) వచ్చిన డిస్కాంటు, కమీషన్ : ఇతరుల నుండి డిస్కాంటు గాని, కమీషన్ గాని వచ్చినట్లయితే అవి ఆదాయం అవుతాయి. వాటిని లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున చూపాలి.
- 2) వచ్చిన అడ్డె : ఋణగ్రస్తుని నుంచి లేదా బాంకు డిపాజిట్లపై వడ్డీ రావచ్చు. ఇది ఆదాయం కనుక లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపు కనబడుతుంది.
- 3) పెట్టుబడులపై ఆదాయం : వాటాలు, డిబెంఛర్లు, ప్రభుత్వ బాండ్లు, సెక్యూరిటీలు మొదలైన వాటిని కలిపి పెట్టుబడులు అంటారు. వీటిపై వడ్డీ లేదా డివిడెండ్ ప్రతి సంవత్సరం రావచ్చు. ఇది ఆదాయం కాబట్టి లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపు కనబడుతుంది.
- 4) రానిబాకీలు వసూలు : రానిబాకీలను లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేస్తాం. ఒక్కోసారి అనుకోకుండా రద్దు చేసిన బాకీలు వసూలు కావచ్చు. వాటిని ఆదాయంగా భావించి లాభనష్టాల ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయాలి.

10.7.3 లాభనష్టాల ఖాతాలో చూపకూడని అంశాలు

వ్యాపారస్తుని సొంతవాడకాలు, ఆదాయపు పన్ను, జీవిత బీమా ప్రీమియం మొదలైన ఖర్చులు అతని వ్యక్తిగత ఖర్చులు. వాటికి వ్యాపారంలో సంబంధం ఉండదు. అందువల్ల ఇవి లాభాన్ని తగ్గించవు. మూలధనాన్ని తగ్గిస్తాయి. కనుక వీటిని ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో అప్పుల వైపు మూలధనం నుంచి తగ్గించి చూపాలి.

10.7.4 లాభనష్టాల ఖాతాకు ఖర్చులను మళ్ళించినపుడు వ్రాయవలసిన ముగింపు చిట్టాపద్యము :

పరోక్ష ఖర్చులను, నష్టాలను, ఆదాయాలను లాభాలను, లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించాలి. అందుకుగాను ఈ క్రింది ముగింపు చిట్టాపద్యము రాయాలి.

- 1) అన్ని రకాల పరోక్ష ఖర్చులు, నష్టాలను లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించడానికి
లాభనష్టాల ఖాతా

Dr.

To పరిపాలన, నిర్వహణ ఖర్చులు

To అమ్మకం, పంపిణీ ఖర్చులు

To ఆర్థిక ఖర్చులు

To నిర్వహణ ఖర్చులు

To ఏర్పాట్లు, నిధులు

(వివిధ పరోక్ష ఖర్చులను, నిధులను లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించినందుకు)

- 2) వివిధ ఆదాయాలను లాభాలను లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించడానికి

వచ్చిన డిస్కాంట్లు ఖాతా

Dr.

వచ్చిన వడ్డీ ఖాతా

Dr.

వచ్చిన కమీషన్ ఖాతా

Dr.

వచ్చిన డివిడెండ్లు ఖాతా

Dr.

అప్రోప్రియేట్ మియం ఖాతా

Dr.

To లాభనష్టాల ఖాతా

(వివిధ ఆదాయాలను లాభా నష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించడానికి)

- 3) నికర లాభాన్ని మూలధనం ఖాతాకు మళ్ళించడానికి

లాభనష్టాల ఖాతాఖాతా

Dr.

To మూలధనం ఖాతా

(నికర లాభాన్ని మూలధనం ఖాతాకు మళ్ళించినందుకు)

- 4) నికర నష్టాన్ని మూలధనం ఖాతాకు మళ్ళించడానికి

మూలధనం ఖాతా

Dr.

To లాభనష్టాల ఖాతా

(నికర నష్టాన్ని మూలధనం ఖాతాకు మళ్ళించినందువల్ల)

10.7.5 వర్తకపు ఖాతా మరియు లాభనష్టాల ఖాతాకు మధ్యగల తేడాలు :

వర్తకపు ఖాతా	లాభనష్టాల ఖాతా
1. స్థూలలాభం (లేదా) స్థూల నష్టం కనుగొనుటకు దీనిని తయారు చేస్తారు.	1. నికర లాభం (లేదా) నికర నష్టం కనుగొనుటకు దీనిని తయారు చేస్తారు.
2. ఇందులో రికార్డు చేయబడేవి ప్రత్యక్ష వ్యయ అంశాలు.	2. ఇందులో రికార్డు చేయబడేవి పరోక్ష వ్యయ అంశాలు.
3. ఈ ఖాతాలో నిల్వల స్థూల లాభం/నష్టంను సూచిస్తుంది. ఈ నిల్వను లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళిస్తారు.	3. ఈ ఖాతాలో నిల్వ నికర లాభం/నష్టంను సూచిస్తుంది. ఈ నిల్వను మూలధనం ఖాతాకు మళ్ళిస్తారు.
4. అమ్మిన సరుకు వ్యయాన్ని కనుగొనుటకు అవసరమైన అంశాలను డెబిట్ వైపున, అమ్మకాలు మరియు ముగింపు సరుకు విలువను క్రెడిట్ వైపున రికార్డు చేస్తారు.	4. పరోక్ష వ్యయాలను డెబిట్ వైపున, స్థూల లాభం మరియు వివిధ ఆదాయాలు క్రెడిట్ వైపున రికార్డు చేస్తారు.

ఉదాహరణ : 5

క్రింది ఇచ్చిన వివరాల నుండి 31.12.99 తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి లాభనష్టాల ఖాతా తయారుచేయుము.

జీతాలు రూ. 3,000 ; అమ్మకాల రవాణా రూ. 1,000 ; ముద్రణ మరియు స్టేషనరీ రూ. 1,500 ; అనుమతించిన డిస్కౌంట్లు రూ. 750; పోస్టేజి రూ.250, మరమ్మత్తులు రూ. 400; ఆడిట్ ఫీజు రూ. 600; రానిబాకీలు రూ. 400, వచ్చిన కమీషన్ రూ. 500; వచ్చిన అద్దె రూ. 500; కార్యాలయ అద్దె రేట్లు, భీమా రూ. 500, సాధారణ ఖర్చులు రూ.400. స్థూల లాభం రూ. 11,000.

Dr.		31.12.99 తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు ఖాతా		Cr.	
వివరాలు	మొత్తము	వివరాలు	మొత్తము		
	రూ.		రూ.		
To జీతాలు	3,000	By స్థూలలాభం	11,000		
To అమ్మకాల రవాణా	1,000	By వచ్చిన కమీషన్	500		
To ముద్రణ, స్టేషనరీ	1,500	By వచ్చిన అద్దె	500		
To అనుమతించిన డిస్కౌంట్లు	750				
To పోస్టేజి	250				
To మరమ్మత్తులు	400				
To ఆడిట్ ఫీజు	600				
To రానిబాకీలు	400				
To కార్యాలయ అద్దె రేట్లు, భీమా	500				
To సాధారణ ఖర్చులు	400				
To నికర లాభము (మూలధనం ఖాతాకు బదిలీ)	3,200				
	12,000				12,000

ఉదాహరణ 6)

దిగువ ఇచ్చిన వివరాలనుండి మార్చి 31, 1999 తో అంతమయ్యే సంవత్సరాంతానికి అజయ్ పుస్తకాలలోని వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా, తయారుచేయండి.

	రూ.		రూ.
1998 ఏప్రిల్ 1 : సరుకు	5,000	1999 మార్చి 31 కొనుగోళ్ళు	50,000
కొనుగోలు వాపసులు	5,000	అమ్మకాలు	1,00,000
అమ్మకాల వాపసులు	5,000	వ్రత్యక్ష వేతనాలు	2,000
పరోక్ష వేతనాలు	1,000	కొనుగోలు రవాణా	500
అమ్మకాల రవాణా	1,000	పంపిణీ ఖర్చులు	500
కార్యాలయ అద్దె	2,000	మరమ్మత్తులు	1,000
డ్యూటీ	500	బొగ్గు మరియు గ్యాసు	1,500
కార్యాలయ లైటింగ్	1,000	ముగింపు నిల్వ	15,000.

జవాబు :

మార్చి 31, 1999లో అంతముయ్యే సంవత్సరానికి అజయ్ యొక్క

Dr.		నర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా		Cr.	
వివరాలు	మొత్తము	వివరాలు		మొత్తము	
	రూ.			రూ.	
To ప్రారంభపు సరుకు	5,000	By అమ్మకాలు	1,00,000		
To కొనుగోళ్ళు	50,000	తీ॥ వాపసులు	5,000	95,000	
తీ॥ వాపసులు	5,000	By ముగింపు సరుకు		15,000	
To ప్రత్యక్ష వేతనాలు	2,000				
To కొనుగోలు రవాణా	500				
To డ్యూటీ	500				
To బోగ్గు మరియు గ్యాసు	1,500				
To స్థూల లాభము (లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళింపు)	55,500				
	1,10,000			1,10,000	
To సర్వోక్ష వేతనాలు	1,000	By స్థూలలాభం		55,500	
To అమ్మకాల రవాణా	1,000				
To పంపిణీ ఖర్చులు	500				
To కార్యాలయ అద్దె	2,000				
To మరమ్మత్తులు	1,000				
To కార్యాలయ లైటింగ్	1,000				
To నికర లాభము (మూలధనం ఖాతాకు బదిలీ)	49,000				
	55,500			55,500	

ఉదాహరణ 7 :

దిగువ ఇచ్చిన వివరాల మండి శ్రీ కుమార్ పుస్తకాలలో ఉత్పత్తిఖాతా, నర్తకపు ఖాతా మరియు లాభనష్టాల ఖాతాను తయారుచేయండి.

	రూ.		రూ.
ముడిపదార్థాలు		కర్మాగారపు లైట్, నీరు	975
1.1.99నాటి	650	శక్తి	3,500
31.12.99 నాటి	870	స్టాక్లలో భీమా	750
ముడి పదార్థాల కొనుగోళ్ళు	23,230	స్టాక్లలో అద్దె	810
సహాయకపు పని		కార్యాలయ భీమా	1,210
1.1.99న	990	కార్యాలయ జీతాలు	950
31.12.99న	750	అమ్మకాలు	42,000
మూలైన సరుకు		స్టాంబుపై తరుగుదల	700
1.1.99	810	ఫర్నిచర్ పై తరుగుదల	50
31.12.99	920	నర్తకపు ఖర్చులు	40
సగోలు రవాణా	210	స్టాంబు మరమ్మత్తులు	190
మ్మకాల రవాణా	795	కార్యాలయ లైటింగ్	150
ప్రతి వేతనాలు	5,975	ముణంపై వడ్డీ (Dr)	90
ఇవ్వబడిన సోర్స్	895		

జవాబు :

31.12.1999లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి శ్రీ కుమార్ యొక్క

Dr.		వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతా		Cr.	
వివరాలు	మొత్తము	వివరాలు	మొత్తము		
	రూ.		రూ.		
To ప్రారంభపు సరుకు	5,000	By అమ్మకాలు		1,00,000	
To ప్రారంభపు సరుకు		By ముగింపు సరుకు			
ముడిపదార్థాలు	650	ముడిపదార్థాలు	870		
కొనసాగుతున్న పని	990	కొనసాగుతున్న పని	750	1,620	
To ముడిపదార్థాల కొనుగోళ్ళు	23,230	By ఉత్పత్తి వ్యయం		37,255	
To ఉత్పత్తి వేతనాలు	5,975	(వర్తకపు ఖాతాకు బదిలీ)			
To కొనుగోలు రవాణా	210				
To వినియోగించిన స్టోర్సు	895				
To కార్యాగారపు లైట్, నీరు	975				
To శక్తి	3,500				
To ప్యాక్షరీ భీమా	750				
To ప్యాక్షరీ ఆర్డె	810				
To ప్లాంటుపై తరుగుదల	700				
To ప్లాంటు మరమ్మత్తులు	190				
	<u>38,875</u>			<u>38,875</u>	
To తయారైన సరుకు ప్రారంభనిల్వ	810	By అమ్మకాలు		42,000	
To ఉత్పత్తి వ్యయం	37,255	By తయారైన సరుకు			
(ఉత్పత్తి ఖాతా నుండి)		ముగింపు నిల్వ		920	
To తెల్చినస్థూల లాభము					
(లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళింపు)	4,855				
	<u>42,920</u>			<u>42,920</u>	
To అమ్మకాల రవాణా	795	By తెచ్చిన స్థూల లాభం		4,855	
To కార్యాలయ భీమా	1,210				
To కార్యాలయ బీతాలు	950				
To ఫర్నిచర్పై తరుగుదల	50				
To వర్తకపు ఖర్చులు	40				
To కార్యాలయ లైటింగ్	150				
To ఋణంపై వడ్డీ	90				
To నికర లాభము (మూలధనం ఖాతాకు బదిలీ)	1,570				
	<u>4,855</u>			<u>4,855</u>	

Note :

- i) ఇచ్చిన లెక్కలో వర్తకపు ఖర్చులు అని మాత్రమే వుంటే, వర్తకపు ఖర్చులను లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపు చూపాలి.
- ii) ఇచ్చిన లెక్కలో వర్తకపు ఖర్చులు, సాధారణ ఖర్చులు అని వుంటే వర్తకపు ఖర్చులను వర్తకపు ఖాతాలో డెబిట్ వైపు సాధారణ ఖర్చులను లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపు చూపించాలి.

19.7.6 లాభనష్టాల ఖాతా తయారీ వల్ల ప్రయోజనాలు :

1. సంస్థకు ఒక నిర్ణీత సంవత్సరంలో వచ్చిన నికర ఫలితాన్ని లాభనష్టాల ఖాతా తయారు చేయడం ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు.
2. ఈ ఖాతాను తయారుచేయడం ద్వారా సంస్థ పెట్టిన ఖర్చులు అమ్మకాలలో ఎంత శాతం ఉన్నదీ తెలుసుకోవచ్చును. ఈ శాతాలను ప్రామాణిక శాతాలు మరియు గత సంవత్సరపు శాతాలతో పోల్చి చూసి సంస్థ ఖర్చులపై గల నియంత్రణను విశ్లేషించవచ్చు.
3. సంస్థ వాస్తవంగా చేసిన ఖర్చులను ప్రామాణిక ఖర్చులతో పోల్చడంతోపాటు సంస్థ వాస్తవిక నిష్పాదనతో పోల్చి సంస్థ సామర్థ్యంగా పని చేస్తుందీ, లేనిదీ తెలుసుకోవచ్చు.
4. నికర లాభం తెలుసుకోవడం ద్వారా భవిష్యత్తులో సంస్థ పెరుగుదల ఎలా ఉందాలి అనే అంశాన్ని నిర్ణయించవచ్చు.
5. భవిష్యత్తులో సంస్థకు ఎదురయ్యే ఆగంతుక ఋణబాధ్యతలను ఎదుర్కోవటానికి ప్రతి సంవత్సరం సంస్థ లాబాలనుండి కొంత మొత్తాన్ని నిదులకు, రిజర్వులకు మళ్ళిస్తుంది. నికర లాభం కనుగొనడం వీటికి ఎంత మళ్ళించాలి అనేది నిర్ణయించడం కష్టం.

10.8 సారాంశం

ప్రతి వ్యాపారస్తుడు వ్యాపారం చేయడంవల్ల సంవత్సరాంతాన వచ్చిన ఫలితం లాభం లేదా నష్టం తెలుసుకోవడానికి ముగింపు లెక్కలు తయారు చేస్తారు. వర్తకపు ఖాతా, లాభనష్టాల ఖాతాలు సంస్థ లాభార్జన శక్తిని తెలియజేస్తాయి. లాభదాయక బాగుండే వ్యాపారం బాగా అభివృద్ధి చెందటానికి అవకాశం ఉందని చెప్పటానికి వీలు కలుగుతుంది.

10.9 ప్రశ్నలు

a) సంగ్రహ ప్రశ్నలు (Short Answer Questions)

1. ముగింపు లెక్కల ముఖ్య ఉద్దేశ్యాలును తెలపండి?
2. ముగింపు లెక్కల తయారీలో వివిధ దశలేవి ?
3. మూలధన - రాబడి అంశాల మధ్యగల తేడాలను గుర్తించవలసిన ఆవశ్యకత ఏమి ?
4. పెట్టుబడి, రాబడి అంశాలను వివరించండి.
5. రాబడి ఖర్చులు మరియు మూలధన ఖర్చులకు గల వ్యత్యాసాలు తెలుపుము.
6. మూలధన వసూళ్ళు మరియు రాబడి వసూళ్ళకుగల తేడాలేవి ?
7. వర్తకపు ఖాతా అనగానేమి? దానిని ఎందుకు తయారు చేస్తారు.
8. వర్తకపు ఖాతా ప్రయోజనాలను తెలపండి.
9. వర్తకపు ఖాతాలోని వివిధ అంశాలను తెలియజేయండి.
10. వర్తకపు ఖాతా నమూనాలను తయారు చేయండి.
11. వర్తకపు ఖాతాలో చూపబడే వివిధ అంశాలకు ముగింపు పద్ధతులు రాయండి.
12. ఉత్పత్తి ఖాతా అనగానేమి? ఉత్పత్తి సంస్థలు తయారుచేసే ఉత్పత్తి ఖాతా, వర్తకపు ఖాతా నమూనాను చూపండి.
13. లాభనష్టాల ఖాతా అనగానేమి? దానిని ఎందుకు తయారు చేస్తారు ?
14. లాభనష్టాల ఖాతా ఆవశ్యకతను వివరించండి
15. లాభనష్టాల ఖాతాలో చూపబడు వివిధ అంశాలను వివరించుము.
16. లాభనష్టాల ఖాతా నమూనాను తయారుచేసి వానిలో చూపబడే వివిధ అంశాలకు ముగింపు పద్ధతులను వ్రాయండి.

b) వ్యాస రూప ప్రశ్నలు (Essay Questions)

1. మూలధన వ్యయం అనగానేమి? మూలధన వ్యయం, రాబడి వ్యయం మధ్యగల తేడాలను వ్రాయుము.
2. వర్తకపు ఖాతా అనగానేమి? ఉపాజనిత అంకెలతో ఒక వ్యాపార సంస్థ వర్తకపు ఖాతాను తయారుచేయండి.
3. లాభనష్టాల ఖాతాను ఏ ఉద్దేశ్యంతో తయారు చేస్తారు. దాని ప్రాముఖ్యతను వివరింపుము.
4. ఉత్పత్తి సంస్థలో ఉత్పత్తి ఖాతాను ఎందుకు తయారు చేస్తారు. ఉత్పత్తి ఖాతా నమూనాను వ్రాయుము.

10.10 అభ్యాసాలు

1. ఈ క్రింది వివరాల ఆధారంతో 31.3.1999లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు ఖాతాను తయారుచేయండి.

	రూ.		రూ.
ప్రారంభ సరుకు (1.1.1999)	10,000	నికర కొనుగోళ్ళు	52,400
ఉత్పత్తి వేతనాలు	8,000	క్లియరింగ్ ఛార్జీలు	648
దిగుమతి సుంకాలు	3,000	ఫ్రైట్	210
నికర అమ్మకాలు	74,900	కర్మాగారపు అద్దె, పన్నులు	1,640
కర్మాగారపు బీమా	640	కొనుగోలు రవాణా	167
ఆక్రాయి డాక్ ఖర్చులు	164	ముగింపు సరుకు (31.12.1999)	13,000

(జవాబు : స్థూల లాభం రూ. 11,031)

2. క్రింది వివరాలనుండి వర్తకపు ఖాతా తయారు చేసి స్థూలలాభమును లెక్కగట్టుము.

	రూ.		రూ.
ప్రారంభ సరుకు	5,570	అమ్మకాల వాపసులు	524
కొనుగోళ్ళు	13,816	కొనుగోలు రవాణా	1,400
అమ్మకాలు	15,284	దిగుమతి ఛార్జీలు	252
కొనుగోలు వాపసులు	390	ముగింపు సరుకు	8,880

(జవాబు : స్థూల లాభం రూ. 2,992)

3. క్రింది వివరాల సహాయంతో 31.12.1999లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు ఖాతాను తయారుచేయుము.

	రూ.		రూ.
కొనుగోళ్ళు	85,000	వేతనాలు	10,000
ఉత్పత్తి వ్యయాలు	3,900	ప్రారంభ సరుకు	20,000
కొనుగోలు రవాణా	200	అమ్మకాల వాపసులు	100
అమ్మకాలు	1,35,000	కొనుగోలు వాపసులు	400
ఫ్రైట్ మరియు డ్యూటీ	10,000	వినియోగించిన స్టోర్సు	400
వనర్	600	ముగింపు సరుకు	24,000

(జవాబు : స్థూల లాభం రూ. 29,200)

4. ఈ దిగువ వివరాలనుండి వర్తకపు ఖాతాను తయారుచేసి అందుకు అవసరమైన చిట్టాపట్టెలు వ్రాయండి.

	రూ.		రూ.
కొనుగోళ్ళు	6,500	వెలుతురు	50
అమ్మకాలు	11,850	స్టోర్సు ఖర్చు	150
కొనుగోలు వాపసులు	100	1.4.1998 నాటి సరుకు	500
క్లియరింగ్ చార్జీలు	50	31.3.1999 నాటి సరుకు	1,250
బండి కూలీ	50	వేతనాలు	800
ఇంధనం, శక్తి	250	అమ్మకాల వాపసులు	100
		ఇచ్చిన డిస్కాంట్	100

(జవాబు : స్థూల లాభం రూ. 4,750)

5. ఈ దిగువ వివరాలనుండి నరసింహారావు ఉత్పత్తి ఖాతాను 31.12.2000 సంవత్సరాంతానికి తయారుచేయండి.

	రూ.		రూ.
ప్రారంభ సరుకు :			
ముడిపదార్థాలు	6,000	ముడిపదార్థాల కొనుగోలు	80,000
కొనసాగుతున్న పని	8,000	కార్మికుల వేతనాలు	40,000
తయారైన సరుకు	16,000	వెలుతురు, గ్యాస్ (ప్యాక్లీ)	4,000
ముగింపు సరుకు :		లోనికి రవాణా	2,000
ముడి పదార్థాలు	2,000	ప్రత్యేక ప్లాంటు అడ్డె	4,000
కొనసాగుతున్న పని	10,000	కర్మాగారం అడ్డె	8,000
తయారైన సరుకు	8,000	ప్లాంటు రిపేర్లు	4,000
పర్యవేక్షకుని జీతం	16,000	కర్మాగార రిపేర్లు	2,000
వేతనాలు	2,000	పనిచేసే సిబ్బంది జీతాలు	6,000
వర్క్స్ మేనేజర్ జీతం	12,000	ఉత్పత్తిపై రాయల్టీలు	4,000

(జవాబు : ఉత్పత్తి వ్యయం రూ. 1,80,000)

6. ఈ దిగువ వివరాలనుండి ఉత్పత్తి వర్తకపు ఖాతాను 31.12.2000 సంవత్సరాంతానికి తయారుచేయండి.

సరుకు (1.1.2000) : ముడిపదార్థాలు రూ. 10,000; కొనసాగుతున్న పని రూ. 5,000 ; తయారైన సరుకు రూ. 70,000; సరుకు (31.12.2000) : ముడిపదార్థాలు రూ. 5,000; కొనసాగుతున్న పని రూ. 15,000; తయారైన సరుకు రూ. 30,000; ముడిపదార్థాల కొనుగోళ్ళు రూ. 50,000; ప్రత్యక్ష వేతనాలు రూ. 10,000; ముడిపదార్థాల కొనుగోలు రవాణా రూ. 5,000; కర్మాగార శక్తి రూ. 5,000; కర్మాగార యంత్రాలపై తరుగుదల రూ. 30,000; పూర్తి అయిన సరుకు కొనుగోలు రూ. 30,000; తయారైన సరుకు కొనుగోలుపై బండి కూలీ రూ. 2,000; అమ్మకాలు రూ. 2,50,000.

(జవాబు : ఉత్పత్తి వ్యయము రూ. 95,000 ; స్థూల లాభము రూ. 83,000)

7. క్రింది వివరాల సహాయంతో 31.12.2002లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాను తయారు చేయండి.

	రూ.		రూ.
జీతాలు	3,000	ముద్రణ, స్టేషనరీ	1,500
అమ్మకాల రవాణా	1,000	వచ్చిన కమీషన్	1,000
అనుమతించిన డిస్కౌంట్	500	వచ్చిన అద్దెలు	1,000
చెల్లించిన కమీషన్	1,500	చెల్లించిన బీమా ప్రీమియం	1,000
రానిబాకీలు	1,000	ఆఫీసు విద్యుచ్ఛక్తి చార్జీలు	500
మరమ్మత్తులు	1,000	స్థూల లాభము	24,000
ప్రకటనలు	1,000	ఆడిట్ ఫీజు	500
సాదాభణ ఖర్చులు	1,000	పోస్టేజి	1,000

(జవాబు : నికర లాభము రూ. 11,500)

8. క్రింది ఆవర్ణాల నిర్వల మండి 31.12.2002లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి గోపాలన్ లాబనష్టాల ఖాతాను తయారు చేయండి.

	రూ.		రూ.
చెల్లించిన అద్దె	6,000	ముద్రణ, స్టేషనరీ	1,500
జీతాలు	8,000	ఆఫీసు బీమా	1,000
చెల్లించిన కమీషన్	2,000	పోస్టేజి	500
చెల్లించిన డిస్కౌంట్	2,000	మరమ్మత్తులు	500
ప్రకటనలు	2,000	వచ్చిన వడ్డీలు	3,500
టెలిఫోన్ చార్జీలు	1,000		
అప్పులపై వడ్డీ	3,000		
రానిబాకీలు	1,000		

స్థూలలాభము అమ్మకాలపై 40%; అమ్మకాలు రూ. 2,00,000.

(జవాబు : నికర లాభము రూ. 55,6)

9. ఈ క్రింద ఇచ్చిన వివరాల మండి 31.12.1. అంతమయ్యే సంవత్సరానికి ఉత్పత్తి, వర్తకపు మరియు లాభనష్టాల ఖాతాను తయారు చేయండి.

1.1.99న సరుకు నిల్వ :		తరుగుదల :	
తయారైన సరుకు	33,000	యంత్రాలు	25,000
ముడిపదార్థాలు	16,000	ఆఫీసు పరికరాలు	8,100
కొనసాగుతున్న పని	11,000	చిల్లర ఖర్చులు :	
ముడిపదార్థాల కొనుగోళ్ళు	1,50,300	ప్యాక్షరీ	5,300
కొనుగోళ్ళపై రవాణా	4,200	ఆఫీసు	27,800
వేతనాలు	65,000	అమ్మకాలు	2,60,000
కర్మాగారపు జీతాలు	26,000	31.12.99న సరుకు నిల్వ	
కార్యాలయ జీతాలు	18,000	తయారైన సరుకు	27,500
మరమ్మత్తులు మరియు నిర్వహణ :		ముడిపదార్థాలు	18,300
యంత్రాలు	8,300	కొనసాగుతున్న పని	9,400
ఆఫీసు పరికరాలు	1,700		

(జవాబు : ఉత్పత్తి వలయం రూ. 2,83,400; స్థూల నష్టం రూ. 28,900; నికర నష్టం రూ. 84,500)

10. శర్మ అండ్ కో. ఉత్పాదక సంస్థలనుండి ఈ క్రింది ఖాతా నిల్వలు తీసుకోబడ్డాయి. వానినుండి ఎ) వర్తకపు ఖాతా బి) ఉత్పత్తి ఖాతా, వర్తకపు ఖాతాలను విడివిడిగా తయారుచేయండి.

ప్రారంభ సరుకు (1.4.98) :		ఉత్పత్తి వేతనాలు	18,800
ముడి సరుకు	4,000	ఇందనం, శక్తి	2,000
తయారీలో వున్న సరుకు	16,000	చమురు, గ్యాస్	500
తయారైన సరుకు	5,000	వేడి, వెలుతురు	400
కొనుగోళ్ళు :		కర్మాగారం అద్దె	400
ముడి సరుకు	42,000	కర్మాగారం భీమా	200
తయారైన సరుకు	10,000	తయారైన వస్తువులపై రవాణా	300
ముడి సరుకు కొనుగోలు వాపసులు	2,000	ఆక్రాయి :	
అమ్మకాలు	1,26,000	ముడి సరుకు	100
అమ్మకాల వాపసులు	1,000	తయారైన వస్తువులు	100
కొనుగోలు రవాణా	2,000	ముగింపు సరుకు (31.3.1998)	
ఫ్రెట్	3,500	ముడి వదార్దాలు	2,000
దిగుమతి సుంకాలు	4,500	తయారీలోవున్న సరుకు	12,000
డాక్ ఛార్జీలు	1,200	తయారైన సరుకు	6,000

(జవాబు : ఉత్పత్తి వ్యయం రూ. 79,600; స్థూల లాభం రూ. 36,000; నికర లాభము రూ. 36,000)

రవయిత
చలువూరి వెంకటేశ్వర్లు

ముగింపు లెక్కలు

(FINAL ACCOUNTS)

ఆస్తి అప్పుల పట్టి

(BALANCE SHEET)

ఉద్దేశ్యాలు (Objectives): ఈ అధ్యాయం చదవడం వలన మీకు

1. ఆస్తి అప్పుల పట్టి ప్రాముఖ్యత
2. ఆస్తి అప్పుల పట్టి ద్వేయం
3. ఆస్తి అప్పుల పట్టి తయారు క్రమము తెలుస్తుంది.

నిర్మాణము (Structure) (లేదా) ముఖ్యాంశాలు

- 11.1 ఉపోద్ఘాతము
- 11.2 నిర్వచనము
- 11.3 ఆస్తి అప్పుల పట్టి - ఉద్దేశ్యాలు
- 11.4 ఆస్తి అప్పుల శోధనానుక్రమణ
- 11.5 అంకణా, ఆస్తి అప్పుల పట్టి మధ్యగల తేడాలు
- 11.6 ఆస్తి అప్పుల పట్టి, లాభనష్టాల ఖాతాకు మధ్యగల వ్యత్యాసాలు
- 11.7 సారాంశం
- 11.8 ప్రశ్నలు
- 11.9 అభ్యాసాలు
- 11.1 ఉపోద్ఘాతము

వ్యాపార సంస్థ ఆర్థిక పరిస్థితిని తెలుసుకోవడానికి ప్రతి వ్యాపార సంస్థ లేదా వ్యాపారస్తుడు ఆస్తులు, అప్పులను చూపిస్తూ నిర్ణీత తేదీన ఒక పట్టిని తయారుచేస్తాడు. దీనిని ఆస్తి అప్పుల పట్టి అని అంటారు. ఈ ఆస్తి అప్పుల పట్టి ఆస్తులను, అప్పులను ప్రతిబింబింపజేస్తుంది. ముగింపు తేదీనాడు వ్యాపార సంస్థ యదార్థ యదాన్యాయ ఆర్థిక స్థితిని కొలమానం చెయ్యడానికి ఆస్తి అప్పుల పట్టి తయారు చేయబడుతుంది.

11.2 ఆస్తి అప్పుల పట్టి - నిర్వచనము

ఒక నిర్ణీతమైన తేదీనాటికి ఆస్తులు, అప్పుల వివరాలతో వ్యాపార సంస్థ తన ఆర్థిక పరిస్థితిని ప్రతిబింబింపజేయడానికి తయారు చేసే పట్టినే ఆస్తి అప్పుల పట్టి అంటారు.

11.3 ఆస్తి అప్పుల పట్టి - ఉద్దేశ్యాలు

- 1) వ్యాపార సంస్థకున్న అన్ని రకముల ఆస్తులు - వాటి స్వభావం విలువ తెలుసుకొనుట.
- 2) వ్యాపార సంస్థ చెల్లించవలసిన అప్పులు - వాటి స్వభావం, విలువ తెలుసుకొనుట.
- 3) మూలధనం ఎంత ఉన్నది తెలుసుకొనుట.

ప్రతి సంవత్సరాంతాన సంస్థ యొక్క నిజమైన ఆర్థిక పరిస్థితి ఏ విధంగా ఉందో తెలుసుకోవడానికి వ్యాపారస్తుడు ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారుచేస్తాడు.

11.4 ఆస్తి అప్పుల పట్టి శోధనానుక్రమణ

ఆస్తి అప్పుల పట్టిని ఒక క్రమబద్ధమైనటువంటి, ప్రామాణికతమైనటువంటి రూపంలో తయారుచెయ్యాలి. అలా తయారుచేసినప్పుడే అది వ్యాపారానికి సంబంధించిన అనేక విషయాలను వివరించగలుగుతుంది. ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తులను, అప్పులను ఒక క్రమమైన వరుసలో చూపాలి. ఆస్తి అప్పుల పట్టిని రెండు పద్ధతులలో తయారు చేయవచ్చును.

- 1) ద్రవ్యత్వ లేక లిక్విడిటీ క్రమం, 2) స్థిరతా క్రమము.

1. ద్రవ్యత్వ లేక లిక్విడిటీ క్రమము

ద్రవ్యం అంటే తేలిక డబ్బు లేక నగదు. తేలికగా మార్చగలగటాన్ని ద్రవ్యత్వం అంటారు. అన్నింటి కంటే ద్రవ్యత్వం కల ఆస్తి నగదే. అందువల్ల ఈ పద్ధతిలో నగదు, నగదులోకి త్వరగా మార్చేగలిగే ఆస్తులను ముందు చూపి, ఆ తర్వాత నగదులోకి మార్చడానికి కష్టతరమైన ఆస్తులను చూపడం జరుగుతుంది. ఈ పద్ధతిలో ముందు తీర్చవలసిన అప్పులను ముందు చూపి ఆ తర్వాత దీర్చకాలిక అప్పులను, మూలధనాన్ని చూపడం జరుగుతుంది.

ద్రవ్యత్వ క్రమం ఆస్తి అప్పుల పట్టి నమూనా
..... వాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టి

ఆస్తులు	మొత్తము	ఆస్తులు	మొత్తము
ద్రవ్యత అప్పులు :	రూ.	చరాస్తులు :	రూ.
చెల్లించవలసిన వ్యయాలు	XXX	చేతిలో నగదు	XXX
ముందుగా వచ్చిన ఆదాయాలు	XXX	బ్యాంకులో నగదు	XXX
చెల్లింపు హుండీలు	XXX	వసూలు హుండీలు	XXX
బ్యాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్టు	XXX	పెట్టుబడులు	XXX
ఋణదాతలు	XXX	ఋణగ్రాస్తులు	XXX
ఋణాలు :		రావలసిన ఆదాయాలు	XXX
దీర్చకాలిక ఋణాలు	XXX	ముందుగా చెల్లించిన వ్యయాలు	XXX
స్వల్పకాలిక ఋణాలు	XXX	ముగింపు సరుకు	XXX
రిజర్వులు, మిగుళ్ళు :		విడి పనిముట్లు	XXX
సాధారణ రిజర్వులు	XXX	స్థిరాస్తులు :	
ప్రత్యేక రిజర్వులు	XXX	ఉపకరణాలు, బిగింపులు	XXX
మూలధనం :		వాహనాలు	XXX
మూలధనం	XXX	స్లాంటు, యంత్రాలు	XXX
కూ॥ నికర లాభం	XXX	ఫర్నిచర్, ఫిట్టింగ్స్	XXX
కూ॥ మూలధనంపై వడ్డీ	XXX	భూములు, భవనాలు	XXX
	XXX	స్వేచ్ఛాయుత ఆస్తి	XXX
తీ॥ సాంతవాడకాలు	XX	కొలుదారీ ఆస్తి	XXX
తీ॥ సాంతవాడకాలపై వడ్డీ	XX	కనిపించని ఆస్తులు :	
	XXX	పేటెంట్లు	XXX
		ట్రేడ్ మార్కులు	XXX
		కాపీరైట్లు	XXX
		గుడ్విల్	XXX
	XXXX		XXXX

2) స్థిరతా క్రమము :

- ఈ పద్ధతిలో నగదులోకి మార్చడానికి కష్టమయ్యే ఆస్తులను ముందు చూపి, ఆ తర్వాత నగదులోకి తేలికగా మార్చడానికి వీలయ్యే ఆస్తులను చూపడం జరుగుతుంది. ఈ పద్ధతి పైన వివరించిన లిక్విడిటీ క్రమమునకు పూర్తిగా వ్యతిరేకమైనది. అలాగే ఆస్తుల నైపు కూడా ముందు మూలధనమును చూపి, ఆ తర్వాత రిజర్వులు, మిగుళ్ళు, ఋణాలు, ప్రస్తుత అప్పులను చూపడం జరుగుతుంది.

..... నాటి ఆస్తి అప్పులవట్టి

ఆస్తులు	మొత్తము	ఆస్తులు	మొత్తము
	రూ.		రూ.
మూలధనము	xxx	కనిపించని ఆస్తులు :	
కూ॥ నికర లాభము	xxx	గుడ్ విల్	xxx
మూలధనంపై వడ్డీ	xxx	కాపీరైట్లు	xxx
	xxx	ట్రేడ్ మార్కులు	xxx
తీ॥ సొంతవాడకాలు	xxx	పేటెంట్లు	xxx
తీ॥ సొంతవాడకాలపై వడ్డీ	xxx xxx	స్థిరాస్తులు :	
రిజర్వు, మిగుళ్ళు :		కౌలుదారీ ఆస్తి	xxx
సాధారణ రిజర్వులు	xxx	స్వేచ్ఛాయుత ఆస్తి	xxx
ప్రత్యేక రిజర్వులు	xxx	భూములు, భవనాలు	xxx
ఋణాలు :		ఫర్నిచర్, ఫిట్టింగ్స్	xxx
దీర్ఘకాలిక ఋణాలు	xxx	స్లాంట్లు, యంత్రాలు	xxx
స్వల్పకాలిక ఋణాలు	xxx	వాహనాలు	xxx
ప్రస్తుత అప్పులు :		ఉపకరణాలు, బిగింపులు	xxx
ఋణదాతలు	xxx	చరాస్తులు :	xxx
బాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్టు	xxx	విడిపనిముట్లు	xxx
చెల్లింపు హుండీలు	xxx	ముగింపు సరుకు	xxx
ముందుగా వచ్చిన ఆదాయాలు	xxx	ముందుగా చెల్లించిన వ్యయాలు	xxx
చెల్లించవలసిన వ్యయాలు	xxx	రావలసిన ఆదాయాలు	xxx
		ఋణాగ్రస్తులు	xxx
		పెట్టుబడులు	xxx
		వసూలు హుండీలు	xxx
		బాంకులో నగదు	xxx
		చేతిలో నగదు	xxx
	xxxx		xxxx

11.5 అంకణాకు, ఆస్తి అప్పులపట్టికీ మధ్యగల తేడాలు :

అంకణా	ఆస్తి అప్పులపట్టికీ
1. ఆవర్తా ఖాతాల అంకగణితపు ఖచ్చితాన్ని తెలుసుకొనుటకు అంకణాను తయారు చేస్తారు.	1. సంస్థ యొక్క ఆర్థిక పరిస్థితిని తెలుసుకొనుటకు ఆస్తి అప్పుల పట్టికని తయారు చేస్తారు.
2. ఇందులో అన్ని రకాల ఖాతా నిల్వలు అనగా వాస్తవిక, వ్యక్తిగత మరియు నామమాత్రపు ఖాతా నిల్వలు ఉంటాయి.	2. ఇందులో వ్యక్తిగత ఖాతా, వాస్తవిక ఖాతా నిల్వలు మాత్రమే ఉంటాయి.
3. అంకణా లాభనష్టాలను వెల్లడించదు.	3. ఆస్తి అప్పులపట్టికీ లాభనష్టాలను వెల్లడి చేస్తుంది.
4. ఇందులో ప్రారంభ సరుకు విలువ ఉంటుంది.	4. ఇందులో ముగింపు సరుకు విలువ ఉంటుంది.
5. అంకణాలో అప్పుల వైపు ఆస్తులవైపు అంటూ ఏమీ విభజన జరగదు.	5. ఆస్తి అప్పులపట్టికీలో ఎడమ వైపు భాగాన్ని అప్పుల భాగం అని, కుడి వైపు భాగాన్ని ఆస్తుల భాగం అని అంటారు.
6. వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాను తయారు చేయటానికి ముందు అంకణాను తయారు చేస్తారు.	6. వర్తకపు ఖాతా, లాభనష్టాల ఖాతాను తయారు చేసిన తరువాత ఆస్తి అప్పులపట్టికని తయారు చేస్తారు.
7. ముందుగా చెల్లించిన వ్యయాలు, ముందుగా వచ్చిన ఆదాయాలు మొదలగు అంకణాలు ఇందులో చూపడం జరుగదు.	7. ఇందులో ఇటువంటి సర్దుబాట్లు చేయటం జరుగుతుంది.

11.6 లాభనష్టాల ఖాతాకు, ఆస్తి అప్పులపట్టికీ మధ్యగల తేడాలు :

ఆస్తి అప్పులపట్టికీ	లాభనష్టాల ఖాతా
1. ఆస్తి అప్పులపట్టికీ ఒక నివేదిక, వివరణ పట్టిక	1. ఇది ఒక ఖాతా
2. వ్యాపార సంస్థ యొక్క ఆర్థిక పరిస్థితిని తెలుపుట ఆస్తి అప్పులపట్టికీ ఉద్దేశము	2. వ్యాపార సంస్థ యొక్క నికర లాభం (లేక) నికర నష్టం తెలుపుట లాభనష్టాల ఖాతా ఉద్దేశము.
3. ఇందులో వ్యక్తిగత మరియు వాస్తవిక ఖాతా నిల్వలుంటాయి.	3. ఇందులో కేవలం నామమాత్రపు ఖాతాల నిల్వలుంటాయి.
4. ఆస్తి అప్పులపట్టికీ వ్యాపార సంస్థ యొక్క అప్పు తీర్చే శక్తిని, ద్రవ్యత్వమును తెలియజేస్తుంది.	4. లాభనష్టాల ఖాతా లాభాల సకలిని, మూలధనం మీద రాబడిని తెలియజేస్తుంది.
5. ఇది రెండు భాగాలుగా విభజించబడి ఎడమ భాగమును అప్పులు అని కుడి భాగాన్ని ఆస్తులు అని అంటారు.	5. ఇది కూడా రెండు భాగాలుగా విభజించబడుతుంది. ఎడమ భాగాన్ని డెబిట్ వైపు అని, కుడి భాగాన్ని క్రెడిట్ వైపు అని అంటారు.
6. దీనిని ఒక నిర్ణీత తేదీన తయారు చేస్తారు.	6. దీనిని ఒక నిర్ణీత కాలానికి తయారు చేస్తారు.

ఉదాహరణ 1.

డిసెంబరు 31, 1999లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి శ్రీదేవి ఇండస్ట్రీస్ వారు ఆర్జించిన నికర లాభము రూ. 26,938. ఆ వర్షాలోని ఇతర విలువలు క్రింద ఇవ్వబడినవి, ఆ తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయండి.

	రూ.		రూ.
చేతిలో నగదు	7,200	ఋణదాతలు	9,472
బాంకులో నగదు	18,654	సాంతవాడకాలు	4,800
స్టాంట్లు యంత్రాలు	17,000	మూలధనం	30,000
ఋణగ్రస్తులు	11,356	31.12.95 నాటి సరుకు	13,000
		చెల్లింపు బిల్లులు	5,600

31.12.99నాటి శ్రీదేవి ఇండస్ట్రీస్ వారి ఆస్తి అప్పులపట్టి

అప్పులు	మొత్తము	ఆస్తులు	మొత్తము
	రూ.		రూ.
ఋణదాతలు	9,472	చేతిలో నగదు	7,200
చెల్లింపు బిల్లులు	5,600	బాంకులో నగదు	18,654
మూలధనం	30,000	ఋణగ్రస్తులు	11,356
కూ నికరలాభం	26,938	ముగింపు సరుకు	13,000
	56,938	స్టాంట్లు, యంత్రాలు	17,000
కూ సాంతవాడకాలు	4,800		
	52,138		
	67,210		67,210

ఉదాహరణ 2.

దిగ్భవ వివరాల నుండి 31.12.1999 ఆస్తి అప్పుల పట్టిని ద్రవ్యతాక్రమము మరియు స్థిరతా క్రమములో తయారుచేయండి.

మూలధనం రూ. 10,000; సాంతవాడకాలు రూ. 3,000; ప్రస్తుత సంవత్సరానికి నికర లాభము రూ. 15,000; ముగింపు సరుకు రూ. 6,000; తనఖాపై అప్పు రూ. 7,500; చెల్లింపు హుండీలు రూ. 2,500; వసూలు హుండీలు రూ. 4,000; గుడ్విల్ రూ. 6,000; పుస్తక బాకీలు (ఋణగ్రస్తులు) రూ. 9,000; ఋణదాతలు రూ. 3,000; స్టాంట్లు, యంత్రాలు రూ. 20,000; పెట్టుబడులు రూ. 9,000; చేతిలోనగదు రూ. 1,000; బాంకులో నగదు రూ. 3,000; భూమి, భవనాలు రూ. 17,000.

ద్రవ్యతాక్రమము

31.12.1999 నాటి ఆస్తి అప్పులపట్టి

అప్పులు	మొత్తము	ఆస్తులు	మొత్తము
	రూ.		రూ.
చెల్లింపు హుండీలు	2,500	చేతిలో నగదు	1,000
ఋణదాతలు	3,000	బాంకులో నగదు	3,000
తనఖాపై అప్పు	7,500	వసూలు హుండీలు	4,000
మూలధనం	50,000	పెట్టుబడులు	9,000
కూ నికర లాభం	15,000	పుస్తక బాకీలు	9,000
	65,000	ముగింపు సరుకు	6,000
ఠీ సాంతవాడకాలు	3,000	స్టాంట్లు, యంత్రాలు	20,000
	62,000	భూమి, భవనాలు	17,000
		గుడ్విల్	6,000
	75,000		75,000

స్థిరతా క్రమము
31.12.1999 వాటి ఆస్తి అప్పులవట్టి

అప్పులు	మొత్తము	ఆస్తులు	మొత్తము
	రూ.		రూ.
మూలధనం	50,000	గుడ్విల్	6,000
కూ॥ నికర లాభం	15,000	భూమి, భవనాలు	17,000
	65,000	స్లాంటు, యంత్రాలు	20,000
తీ॥ సొంతవాడకాలు	3,000	ముగింపు సరుకు	6,000
తనఖాపై అప్పు		పుస్తక బాకీలు	9,000
ఋణదాతలు		పెట్టుబడులు	9,000
చెల్లింపు హుండీలు		వసూలు హుండీలు	4,000
		బాంకులో నగదు	3,000
		చేతిలో నగదు	1,000
	75,000		75,000

ఉదాహరణ 3.

31.12.1999 వాటి శ్రీ దేవేంద్ర కుమార్ యొక్క అంకణాదిగన ఇవ్వబడినది.

వివరాలు	డిబిట్	క్రెడిట్
	రూ.	రూ.
భూమి, భవనాలు	2,750	
స్లాంటు, యంత్రాలు	1,332	
ప్రారంభపు సరుకు	4,173	
అమ్మకాలు		20,783
కొనుగోళ్ళు	12,733	
రవాణా	478	
రానిబాకీలు	225	
వేతనాలు	1,227	
ఋణగ్రస్తులు	5,445	
ఋణదాతలు		2,429
డిస్కాంట్లు	824	763
ఫర్నీచర్	192	
మూలధనం		10,659
సాధారణ ఖర్చులు	1,338	
బాంకు	1,874	
పన్నులు	188	
సొంతవాడకాలు	1,855	
	34,634	34,634

31.12.99 వాటి సరుకు రూ. 4,420 ముగింపు లెక్కలను తయారు చేయండి.

జనాబు :

31.12.1999లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి శ్రీదేవేంద్ర కుమార్

Dr.	వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతా		Cr.
వివరములు	మొత్తము	వివరములు	మొత్తము
	రూ.		రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు	4,173	By అమ్మకాలు	20,783
To కొనుగోళ్ళు	12,733	By ముగింపు సరుకు	4,420
To రవాణా	478		
To వేతనాలు	1,227		
To తెచ్చిన స్థూల లాభం (లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళింపు)	6,592		
	<u>25,203</u>		<u>25,203</u>
To సాధారణ ఖర్చులు	1,338	By తెచ్చిన స్థూల లాభం	6,592
To వస్తులు	188	By వచ్చిన డిస్కాంటు	763
To ఇచ్చిన డిస్కాంటు	824		
To రానిబాకీలు	225		
To నికర లాభం (మూలధనం ఖాతాకు మళ్ళింపు)	4,780		
	<u>7,355</u>		<u>7,355</u>

31.12.1999నాటి శ్రీదేవేంద్ర కుమార్ ఆస్తి అప్పులపట్టి

అప్పులు	మొత్తము	ఆస్తులు	మొత్తము
	రూ.		రూ.
ఋణదాతలు	2,429	బాంకు	1,874
మూలధనం	10,659	ఋణాగ్రస్తులు	5,445
కూ॥ నికర లాభం	<u>4,780</u>	ముగింపు సరుకు	4,420
	15,439	ఫర్నిచర్	192
శీ॥ సొంతవాడకాలు	<u>1,855</u>	స్టాంటు, యంత్రాలు	1,332
	13,584	భూమి, భవనాలు	2,750
	<u>16,013</u>		<u>16,013</u>

వివరణ 4.

దిగిన ఇచ్చిన అంకణా సుండి వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా మరియు ఆస్తి అప్పులపట్టి తయారుచేయండి.

వివరాలు	రూ.	
	డెబిట్	క్రెడిట్
భూమి, భవనాలు	2,750	
దుర్గదాపు యొక్క మూలధనం, సొంతవాడకాలు	5,000	40,000
కొలుదారి భూమి	25,000	
స్వేచ్ఛాయుత ఆవరణలు	20,000	

గుడ్ విల్	7,000	
ట్రేడ్ మార్కులు	13,000	
ప్లాంట్లు, యంత్రాలు	15,000	
ఫిక్చర్లు, పిట్టింగులు	2,000	
ప్రారంభంలో సరుకు నిల్వ	18,000	
వసూలు బిల్లులు, చెల్లింపు బిల్లులు	4,000	6,000
ఋణగ్రస్తులు, ఋణదాతలు	16,000	24,000
కొనుగోళ్ళు, అమ్మకాలు	80,000	1,50,000
వాపసులు	1,000	2,000
లోనికి రవాణా	1,500	
బయటకు రవాణా	500	
ఫ్రెట్, డ్యూటీ	1,200	
ఉత్పాదక వేతనాలు	22,000	
బొగ్గు, గ్యాసు, నీరు	800	
కర్మాగారపు ఖర్చులు	4,500	
జీతాలు	18,000	
అద్దె, పన్నులు, బీమా	6,000	
కమీషన్	2,500	
పక్షి		3,000
డిస్కాంట్లు	4,000	6,000
శ్రేణివారీ	500	
వర్తకపు ఖర్చులు	1,800	
చేతిలో నగదు	700	
బాంకు O. D.		39,000
	2,70,000	2,70,000

జవాబు :

Dr.		వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతా		Cr.	
వివరములు	మొత్తము	వివరములు	మొత్తము		
To ప్రారంభపు సరుకు	రూ. 18,000	By అమ్మకాలు	1,50,000		రూ.
To కొనుగోళ్ళు	80,000	తీ వాపసులు	1,000	1,49,000	
తీ వాపసులు	<u>2,000</u>				
To కొనుగోలు రవాణా	1,500				
To ఫ్రెట్, డ్యూటీ	1,200				
To ఉత్పాదక వేతనాలు	22,000				
To బొగ్గు, గ్యాసు, నీరు	800				
To కర్మాగారపు ఖర్చులు	4,500				
To తేల్చిన స్థూల లాభం (లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళింపు)	23,000				
	1,49,000			1,49,000	

To బయటకు రవాణా	500	By తెచ్చిన స్థూల లాభం	23,000
To జీతాలు	18,000	By వడ్డీ	3,000
To పన్నులు, ఆర్డె, భీమా	6,000	By డిస్కాంట్లు	6,000
To కమీషన్	2,500	By నికర నష్టం (మూలదనం ఖాతాకు బదిలీ)	1,300
To డిస్కాంట్లు	4,000		
To స్టేషనరీ	500		
To వర్తకపు ఖర్చులు	1,800		
	33,300		33,300

..... నాటి శ్రీ దుర్గారావు ఆస్తి అప్పులపట్టి

అప్పులు	మొత్తము	ఆస్తులు	మొత్తము
	రూ.		రూ.
చెల్లింపు హుండీలు	6,000	నగదు	700
ఋణదాతలు	24,000	ఋణాగ్రస్తులు	16,000
బాంకు O.D.	39,000	వసూలు హుండీలు	4,000
మూలదనం	40,000	పిక్కర్లు పిట్టింగ్లు	2,000
కూ॥ నికర నష్టం	1,300	స్లాంటు, యంత్రాలు	15,000
	38,700	ట్రేడ్ మార్కులు	13,000
తీ॥ సొంత వాడకాలు	5,000	కౌలుదారి భూమి	25,000
	33,700	స్వేచ్ఛాయుత ఆవరణలు	20,000
		గుడ్విల్	7,000
	1,02,700		1,02,700

ఉదాహరణ 5.

ఈ దిగువ ఇచ్చిన ఆస్తి అప్పులపట్టి అనుభవరాహిత్యంగల గణకుడు తయారు చేసాడు. ఇచ్చితమైన ఆస్తి అప్పులపట్టిని తయారుచేయండి.

అప్పులు	రూ.	రూ.	ఆస్తులు	రూ.	రూ.
స్లాంటు, యంత్రాలు (1.1.95)		24,000	మూలదనం	30,000	
ఋణాగ్రస్తులు	49,200		కూ॥ వడ్డీ	1,500	1,500
తీ॥ రిజర్వు (31.12.95)	2,460	46,740	ఋణదాతలు		58,800
సొంత వాడకాలు		3,600	స్లాంటుపై తరుగుదల		1,200
యంత్రాలకు మరమ్మతులు		280	రానిబాకీల విధి (1.1.95)		2,100
1.1.95 నాటి సరుకు	6,800		లాభం		21,600
31.12.95 నాటి సరుకు	24,000	30,800	చెల్లింపు బిల్లులు		600
నగదు		2,520	నిల్వ		4,980
భవనాలు		12,840			
		1,20,780			1,20,780

..... నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు	రూ.	రూ.	ఆస్తులు	రూ.	రూ.
చెల్లింపు హుండీలు		600	నగదు	2,520	
ఋణదాతలు		58,800	ఋణగ్రస్తులు	49,200	
మూలధనం	30,000		తీ. రానిబాకీల నిధి(31.12.95)	<u>2,460</u>	16,740
కూ. వడ్డీ	<u>1,500</u>		ముగింపు సరుకు		24,000
	31,500		ప్లాంటు, యంత్రాలు	24,000	
కూ. నికర లాభం	<u>21,600</u>		తీ. తరుగుదల	<u>1,200</u>	22,800
	53,100		భవనాలు		12,840
తీ. సొంతవాడకాలు	<u>3,600</u>	47,500			
		<u>1,08,900</u>			<u>1,08,900</u>

11.7 సారాంశం :

ఆస్తి అప్పుల పట్టి, సంస్థ యదా న్యాయ ఆర్థిక స్థితిగతులను తెలియజేస్తుంది. మంచి ఆస్తులు వుంటే అతని ఆర్థిక స్థైర్యత బాగుందని చెప్పటానికి వీలు కలుగుతుంది.

11.8 ప్రశ్నలు

a) సంగ్రహ ప్రశ్నలు (Short Answer Questions)

1. ఆస్తి అప్పుల పట్టి అనగానేమి? వాని తయారీలో గల లక్ష్యాలను వివరించండి.
2. ఆస్తి అప్పుల పట్టిలను రాసే శోధనా క్రమాలను పాటిస్తూ ఏదైనా ఒక సంస్థ ఆస్తి అప్పులను తీసుకొని ఆస్తి అప్పుల పట్టి నమూనాను తయారుచేయుము.
3. అంకణాకు, ఆస్తి అప్పుల పట్టికు గల వ్యత్యాసాలను తెల్పండి.
4. లాభనష్టాల ఖాతాకు, వర్తకపు ఖాతాకు భేదాలేమి ?

b) వ్యాస రూప ప్రశ్నలు (Essay Questions)

1. ఆస్తి అప్పుల పట్టి అనగానేమి? దాని తయారీ ముఖ్య ఉద్దేశ్యాల్లోమిటి?
2. ఊహాజనిత అంకెలతో లిక్విడిటీ క్రమంలో ఒక ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయుము.
3. ఆస్తి అప్పుల పట్టికి, లాభనష్టాల ఖాతాకు మధ్యగల తేడాలను వ్రాయుము.

11.9 అభ్యాసాలు

1. ఆనంద్ అంకణానుండి ఇచ్చిన నిల్వల నుండి డిసెంబరు 31, 1998లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి ముగింపు లెక్కలను తయారు చేయండి.

త్రెడిట్ నిల్వలు :

మూలధనం రూ. 36,000; ఋణదాతలు రూ. 8,720 ; చెల్లింపు బిల్లులు రూ. 2,527; అమ్మకాలు రూ. 78,982; ఋణము రూ. 12,000.

డెబిట్ నిల్వలు :

ఋణగ్రస్తులు రూ. 3,885; జీతాలు రూ. 4,000; డిస్కాంట్ రూ. 1,000; పోస్టిజి రూ. 273; రాని బాకీలు రూ. 287; వడ్డీ రూ. 1,295; భీమా రూ. 417; యంత్రాలు రూ. 10,000; ప్రారంభపు సరుకు రూ. 9,945; కొనుగోళ్ళు రూ. 62,092; వేతనాలు రూ. 4,300; భవనాలు రూ. 23,780; బిగింపులు; ఉపకరణాలు రూ. 16,955.

(జవాబు : స్థూలలాభం రూ. 2,645; నికర వడ్డీ రూ. 4,627; ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తం రూ. 54,620)

2. దిగువ ఇచ్చిన అంకణా నిల్వల నుండి 31.12.95 నాటి జగత్ పా వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతా మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టిక తయారు చేయండి.

మూలధనం (Cr.) రూ. 3,600; యంత్రాలు రూ. 700; అమ్మకాలు రూ. 18,200; కొనుగోళ్ళు రూ. 4,000; అమ్మకాల వాపసులు రూ. 100; సరుకు నిల్వ రూ. 11,000; సొంతవాడకాలు రూ. 400; జీతాలు రూ. 600; వేతనాలు రూ. 1,000; లోనికి రవాణా రూ. 50; సాధారణ ఖర్చులు రూ. 200; అద్దె రూ. 500; కొనుగోలు వాపసులు రూ. 50; ఋణగ్రస్తులు రూ. 3,000; నగదు రూ. 400; రవాణా బయటకు రూ. 200; ప్రకటనలు రూ. 200; ఋణదాతలు రూ. 500; ముగింపు సరుకు రూ. 2,000లుగా విలువ కట్టడమైనది.

(జవాబు : స్థూలలాభం రూ. 4,100; నికరలాభం రూ. 2,400; ఆస్తి అప్పులపట్టి మొత్తం రూ. 6,100)

3. 31.12.1998 నాటి గమిని వారి అంకణా క్రింది విధంగా ఉంది. దాని నుండి ఆనాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయండి.

వివరాలు	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
చేతిలో నగదు	2,500	
బాంకు O.D.		3,000
మూలధనం		32,500
భూమి, భవనాలు	10,000	
ముగింపు సరుకు	6,000	
పబ్లిచర్	1,250	
గ్యుడ్విల్	4,750	
వసూలు బిల్లులు	3,500	
చెల్లింపు బిల్లులు		4,000
కారు	4,000	
ముందుగా చెల్లించిన ప్రకటన ఖర్చులు	500	
ఋణగ్రస్తులు	15,000	
ఋణదాతలు		7,000
లాభనష్టాల ఖాతా		500
గిరిధర్ నుండి అప్పు		3,000
సొంతవాడకాలు	2,500	
	50,000	50,000

(జవాబు : ఆస్తి అప్పులపట్టి మొత్తం రూ.47,500)

(Hints :

- ముగింపు సరుకు అని అంకణాలో దిగువన ఇస్తే, అది సర్దుబాటుగా భావించి ముందుగా వర్తకపు ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపు చూచి ఆర్థిక ఆస్తి అప్పులపట్టిలో ఆస్తులవైపు చూపాలి.
- ముగింపు సరుకు అని అంకణాలో ఇస్తే, సర్దుబాటు జరిగిందని భావించి దానిని నేరుగా ఆస్తి అప్పులపట్టిలో ఆస్తులవైపు చూపాలి.)

4. 30.8.1998 నాటి విశాఖ లిమిటెడ్ కంపెనీ అంకణా క్రింది విధంగా ఉన్నది.

వివరాలు	రూ. డెబిట్	రూ. క్రెడిట్
చేతిలో నగదు	2,500	
మూలధనం ఖాతా		22,500
1.1.1998 నాటి సరుకు		
తయారైన సరుకు	3,500	
తయారీలో ఉన్న సరుకు	7,000	
ముడి సరుకు	3,000	
ముడి సరుకు కొనుగోళ్ళు	70,500	
యంత్రాలు	22,500	
అమ్మకాలు		1,26,225
కొనుగోలు రవాణా	750	
అమ్మకాల రవాణా	450	
అద్దె	1,350	1,350
డిస్కాంటు	105	
కార్యాలయపు అగ్ని భీమా	210	
చిల్లర ఋణాగ్రస్తులు	18,900	
చిల్లర ఋణదాతలు		5,100
రానిబాకీల నిధి		60
ముద్రణ, ప్లేషనరీ	280	
ఇతర ఖర్చులు	840	
ప్రకటనలు	4,500	
మేనేజర్ సొంత వాడకాలు	1,800	
ఆఫీసు జీతాలు	5,400	
ఉపకరణాలు, బిగింపులు	6,000	
ప్యాక్షరీ, శక్తి, ఇంధనం	2,250	
ఉత్పత్తి వేతనాలు	200	
చేతిలో నగదు	600	
బాంకులో నగదు	3,750	
	1,53,885	1,53,885

11.12.1998 నాటి సరుకు నిల్వ :

తయారైన సరుకు రూ. 5,000; ముడిసరుకు రూ. 1,000; తయారీలో ఉన్న సరుకు రూ. 5,500.

(జవాబు : స్థూలలాభం రూ. 50,525; నికర లాభం రూ. 37,450; ఆస్తి అప్పులపట్టి మొత్తం రూ. 63,250)

5. అడుజ్ కుమార్ యొక్క అంకణానుండి 31.12.1995లో అంతస్తుయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాను మరియు ఆ చేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయండి.

వివరాలు	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
చేతిలో నగదు	2,500	
స్టాంట్లు, యంత్రాలు	19,720	
ప్రత్యక్ష వేతనాలు	34,965	
జీతాలు	15,965	
ఉపకరణాలు	9,480	
రవాణా	1,980	
అమ్మకాల రవాణా	2,150	
స్వేచ్ఛాయుత, ఆవరణలు	25,000	
ఉత్పత్తి ఖర్చులు	9,455	
భీమా, పన్నులు	4,175	
గుడ్విల్	30,000	
సాధారణ ఖర్చులు	8,142	
ఇందనము, శక్తి	1,276	
ఋణాగ్రస్తులు	78,140	
కర్మాగారపు వెలుతురు	986	
పంపిణీ ఖర్చులు	2,473	
సరుకు (.1.1.95)	34,170	
గుర్రాలు, గుర్రపు బండి	5,165	
కొనుగోళ్ళు	97,165	
అమ్మకాల వాపసులు	3,770	
డిస్కాంట్లు	928	
రానిబాకీలు	1,485	
వడ్డీ, బాంకు ఛార్జీలు	495	
చేతిలో నగదు	6,930	
బాంకులో నగదు	145	

మూలధనం	80,000
ఋణదాతలు	54,160
ఋణము	10,000
కొనుగోతు వాపసులు	3,140
అమ్మకాలు	2,46,850
	<u>3,94,150</u>
	3,94,150

(జనాబు : స్థూలలాభం రూ. 66,223; నికర లాభం రూ. 30,410; ఆస్తి అప్పులపట్టి మొత్తం రూ. 1,74,570

రచయిత

చలువూరి వెంకటేశ్వర్లు

ముగింపు లెక్కలు (FINAL ACCOUNTS)

ఉద్దేశ్యాలు (Objectives) : ఈ అధ్యాయం చదవటం వలన మీరు

- a) ముగింపు లెక్కలు తయారుచేయడంలో సర్దుబాట్లను ఏ విధంగా చేస్తారు ?
- b) సర్దుబాట్లు ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఏ విధంగా కనపడుతాయి ? అనే విషయాలను తెలుసుకోగలరు.

నిర్మాణం లేదా ముఖ్యాంశాలు (Structure)

- 12.1 ఉపోద్ఘాతం
- 12.2 ఉద్దేశ్యం
- 12.3 సర్దుబాట్లు ఆవశ్యకత
- 12.4 వివిధ రకాల సర్దుబాట్లు
- 12.5 సర్దుబాట్లతో కూడిన ఉదాహరణలు
- 12.6 ప్రశ్నలు
- 12.7 అభ్యాసాలు

12.1 ఉపోద్ఘాతం:

ప్రతి వ్యాపారస్తుడు ఒక నిర్ణీత కాలానికి తాను తయారుచేసిన అంకణా ఆధారంగా ముగింపు లెక్కలు తయారుచేస్తాడు. వ్యాపార సంవత్సరంలోని ఆదాయ వ్యయాల నన్నింటినీ లెక్కలోకి తీసుకుంటే, ముగింపు లెక్కలు సరియైన మరియు ఖచ్చితమైన ఫలితాన్నిస్తాయి. వ్యయాలకు, ఆదాయాలకు నగదు రూపంలో చెల్లించినప్పుడు లేదా వసూలు చేసుకొన్నప్పుడు మాత్రమే పుస్తకాలలో వ్రాయడం జరుగుతుంది. కొన్నిరకాల వ్యయాలు వ్యాపార సంవత్సరాంతానికి చెల్లించకపోవచ్చు, అలాగే కొన్ని ఆదాయాలు వ్యాపార సంవత్సరమునకు సంబంధించినప్పటికీ వసూలు కాకపోవచ్చు. ఇటువంటి వ్యయాలు, ఆదాయాలు అంకణాలో కనిపించవు. ఇవియే కాకుండా ఈ వ్యాపార సంవత్సరంలో చెల్లించిన ఖర్చులు రాబోయే సంవత్సరానికి చెంది వుండవచ్చు. అలాగే వసూలైన ఆదాయం మొత్తం కూడా ఆ సంవత్సరానికి సంబంధించినది కాక పై సంవత్సరమునకు సంబంధించి కావచ్చు. ఇటువంటి అంశాలయొక్క ప్రభావము ప్రస్తుత లాభంపై పడకుండా సంబంధిత ఖాతాలనుండి తీసివేయవలసి వస్తుంది. ఈ విధంగా ఆదాయాలకు, వ్యయాలకు కొన్ని సర్దుబాట్లు చేయాలి. సంవత్సరపు లెక్కలలోకి రాకుండా సంవత్సరాంతంలో ముగింపు లెక్కల తయారు సందర్భంలో సరిదిద్దే వాటిని "సర్దుబాట్లు" అంటారు.

12.2 ఉద్దేశ్యం :

క్రితం అధ్యాయంలో సర్దుబాట్లు లేకుండా ముగింపు లెక్కలను తయారుచేసే విధానం తెలుసుకున్నారు. ఈ అధ్యాయంలో సర్దుబాట్లు అనగా నేమి? వాటి ఆవశ్యకతను, వాటి అకౌంటింగ్ విధానమును తెలుసుకొంటారు.

12.3 సర్దుబాట్లు ఆవశ్యకత :

ముగింపు లెక్కల తయారీ ప్రధాన ఉద్దేశ్యం ఒక నిర్ణీత కాలంలో ఆర్జించిన నికరలాభాన్ని లేదా నికర నష్టమును కనుగొనుట. వ్యాపార సంవత్సరానికి సంబంధించి అన్ని వ్యయాలను, ఆదాయాలను, నష్టాలను, లాభాలను లెక్కలోనికి తీసుకొన్నప్పుడు వ్యాపార సంస్థ లాభదాయకత, ఆర్థిక పరిస్థితులు తెలుస్తుంది. అప్పుడే **అప్పుడే** చేసిన ముగింపు ఖాతాలు సరిఅయిన ఫలితాలు ఇస్తాయి. అంకణాను తయారుచేయటానికి ముందు వీటినన్నింటినీ ఊహించటం కష్టం కనుక అంకణాను తయారుచేసిన తరువాత కొన్ని సర్దుబాట్లు చేయాలి. ఈ క్రింది సందర్భాలలో సర్దుబాట్లను చేయవలసి వుంటుంది.

- a) నమోదు కాని నష్టాలను, వ్యయాలను, లాభాలను, ఆదాయాలను నమోదుచేయటానికి
- b) భవిష్యత్తులో రాబోయే నష్టాలు, వ్యయాలకోసం నిధులను, రిజర్వులను ఏర్పాటుచేయటానికి.
- c) చెల్లిండాల్సిన లేదా ముందుగా చెల్లించిన ఖర్చులను, సంపాదించి రావలసిన, ముందుగా వచ్చిన ఆదాయాలకు సర్దుబాట్లు చేయడానికి. అన్ని రకాల వ్యయాలకు, ఆదాయాలకు, ఆస్తులకు, అప్పులకు, నష్టాలకు, లాభాలకు అవసరమైన సర్దుబాట్లు చేస్తే ఖచ్చితమైన ఫలితాలు తెలుస్తాయి.

12.4 వివిధ రకాల సర్దుబాట్లు :

సర్దుబాట్లను లెక్కలోకి తీసుకొని రావాలంటే అందుకు తగు సర్దుబాటు పద్ధతులు వ్రాసి ముగింపు లెక్కలలో చూపించాలి. సాధారణంగా ప్రతి వ్యాపారస్తుడు ఈ క్రింది సర్దుబాట్లను చేస్తుంటాడు.

- 12.4.1 ముగింపు సరుకు
- 12.4.2 చెల్లించవలసిన వ్యయాలు
- 12.4.3 ముందుగా చెల్లించిన వ్యయాలు
- 12.4.4 రావలసిన ఆదాయాలు
- 12.4.5 ముందుగా వచ్చిన ఆదాయం
- 12.4.6 ఆస్తులపై తరుగుదల
- 12.4.7 ఆస్తులపై పెరుగుదల
- 12.4.8 మూలధనంపై వడ్డీ
- 12.4.9 సొంత వాడకాలపై వడ్డీ
- 12.4.10. ఋణాలపై చెల్లించవలసిన వడ్డీ
- 12.4.11 రాని బాకీలు
- 12.4.12. రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీల
- 12.4.13. ఋణాగ్రస్తులపై డిస్కాంటు నిధి
- 12.4.14. ఋణదాతలపై డిస్కాంటు నిధి
- 12.4.15. ప్రమాదంలో నష్టపోయిన సరుకు
- 12.4.16. వ్యాపారంలో సరుకులను వాడడం
- 12.4.17. సొంతానికి సరుకు వాడకం
- 12.4.18. రిజర్వు నిధి ఏర్పాటు
- 12.4.19. లాభాల ప్రాతిపదికగా మేనేజర్ కమీషన్
- 12.4.20. అకౌంటింగ్ దోషాలు

- (i) కొనుగోలు చేసిన సరుకులను వ్యాపారంలోకి తీసుకొని ముగింపు సరుకులో కలిపినా, ఖాతా పుస్తకాలలో కొనుగోళ్ళను రికార్డు చేయకపోవడం.
- (ii) ఆస్తుల అమ్మకమును సరకు అమ్మకాలుగా పరిగణించడం
- (iii) ఆస్తుల స్థానకై చెల్లించిన ఖర్చులను, వేతనాల ఖాతాకు ఖర్చు వ్రాయడం.
- (iv) అమ్మకం లేదా వాపసు పద్ధతిన సరుకులను పంపి అప్పుగా అమ్మకాలుగా రికార్డు చేయడం.
- (v) సరుకులను అమ్మి, డెలివరీ చేసి అమ్మకాల పుస్తకంలో వ్రాయకపోవడం.

సరుకులకు ఏ విధమైన సర్దుబాటు పద్ధతులు వ్రాసి, ఖాతాలో నమోదు చేయగూడకపోవడం.

12.4.1. ముగింపు సరుకు (Closing stock) :

సాధారణంగా ముగింపు సరుకును సర్దుబాట్లలో ఇవ్వడం జరుగుతుంది. ముగింపు సరుకుకు క్రింది విధంగా సర్దుబాటు పద్ధతి వ్రాయాలి.

ముగింపు సరుకు ఖాతా	Dr
To వర్తకపు ఖాతా	
(ముగింపు సరుకు విలువను లెక్కలోనికి తీసుకున్నందున)		

ఊహించి ట్రీట్ మెంట్ :

1. ముగింపు సరుకును సర్దుబాట్లలో ఇచ్చినట్లయితే ఒకవారు వర్తకపు ఖాతా క్రెడిట్ వైపు రెండవ వారు ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తులవైపు చూపవలెను.
2. ముగింపు సరుకును అంకణాలో ఇచ్చినట్లయితే, అంకణాలో ఇచ్చిన కొనుగోళ్ళు సర్దుబాటు చేసిన కొనుగోళ్ళుగా బావించి ముగింపు సరుకును ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తులవైపు మాత్రమే చూపాలి.

$$\text{సర్దుబాటు కొనుగోళ్ళు} = \text{ప్రారంభ సరుకు} + \text{కొనుగోళ్ళు} - \text{ముగింపు సరుకు.}$$

గమనిక : ముగింపు సరుకును కొన్నధర లేక మార్కెట్ ధరలో పది తక్కువగా ఉన్నట్లయితే ఆ విలువ ప్రకారం విలువకట్టవలెను.

12.4.2. చెల్లించవలసిన వ్యయాలు (Outstanding expenses) :

వ్యాపార కాలానికి సంబంధించిన ఒక అంశం మీద ఖర్చు పూర్తిగా చెల్లించక ఇంకా చెల్లించవలసి ఉంటే ఆ ఖర్చును చెల్లించవలసిన ఖర్చు అంటారు. చెల్లించవలసిన వ్యయాలకు క్రింది సర్దుబాటు పద్ధతి రాయవలసి ఉంటుంది.

వ్యయం ఖాతా	Dr
To చెల్లించవలసిన వ్యయం ఖాతా	
(చెల్లించవలసిన వ్యయాలను లెక్కలోనికి తీసుకున్నందున)		

ఊహించి ట్రీట్ మెంట్ :

1. చెల్లించవలసిన వ్యయాలను వర్తకపు, ఊబనష్టాల ఖాతా డెబిట్ వైపు సంబంధిత వ్యయాలకు కూడవలెను.
 2. ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో అప్పుల వైపు చెల్లించవలసిన వ్యయాలను చూపవలెను.
- ఉదా : అంకణాలో ఇచ్చిన జీతాలు రూ. 500
సర్దుబాటు : చెల్లించవలసిన జీతాలు రూ.50

ఃవాబు

సర్దుబాటు పద్ధతి :

జీతాల ఖాతా	Dr	50
To చెల్లించవలసిన జీతాల ఖాతా		50
(చెల్లించవలసిన జీతాలకు సర్దుబాటు పద్ధతి వ్రాయుగా)		

Dr		లాభ నష్టాల ఖాతా		Cr
		రూ.		
To జీతాలు	500			
కూ॥ చెల్లించవలసిన జీతాలు	<u>50</u>	550		

ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
చెల్లించవలసిన జీతాలు	50		

గమనిక : చెల్లించవలసిన జీతాలు అని అంకణాలో కనుక ఇచ్చినట్లయితే వాటికి సర్దుబాటు జరిగినదని భావించి నేరుగా వాటిని ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో అప్పుల వైపు చూపవలెను.

12.4.3 ముందుగా చెల్లించిన వ్యయాలు (Prepaid expenses) :

కాలం సమీపించకపోయినా కొన్ని సందర్భాలలో కొన్ని ఖర్చులను ముందుగా చెల్లించడం జరుగుతుంది. అటువంటి వ్యయాలను ముందుగా చెల్లించిన వ్యయాలు అంటారు.

ముందుగా చెల్లించిన వ్యయాలను రాబోయే సంవత్సరానికి మళ్ళించడానికి క్రింది సర్దుబాటు వద్దు వ్రాయవలసి ఉంటుంది.

ముందుగా చెల్లించిన వ్యయం ఖాతా	Dr	
To వ్యయం ఖాతా		
(ముందుగా చెల్లించిన వ్యయాలకు సర్దుబాటు చేసినందున)			

అకౌంటింగ్ ట్రీట్‌మెంట్ :

1. ముందుగా చెల్లించిన వ్యయాన్ని వర్తకపు లాభ నష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపు సంబంధిత వ్యయం నుండి తీసేవేయవలెను.
2. ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో ఆస్తుల వైపు ముందుగా చెల్లించవలసిన వ్యయాన్ని చూపవలెను.
ఉదా : అంకణాలో ఇచ్చిన చెల్లించిన భీమా రూ. 300
సర్దుబాటు: ముందుగా చెల్లించిన (లేక) అసమాప్త భీమా రూ. 120

జవాబు

సర్దుబాటు పద్దు :

ముందుగా చెల్లించిన భీమా ఖాతా	Dr	120	
To భీమా ఖాతా			120
(ముందుగా చెల్లించిన భీమాను సర్దుబాటు చేయగా)			

Dr		లాభ నష్టాల ఖాతా		Cr
		రూ.		
To భీమా	300			
తీ॥ ముందుగా చెల్లించిన భీమా	<u>120</u>	180		

ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
		ముందుగా చెల్లించిన భీమా	120

గమనిక: ముందుగా చెల్లించిన ఖర్చులు అని అంకణాలోనే ఇచ్చినట్లయితే సర్దుబాటు జరిగినదని భావించి వాటిని నేరుగా ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తుల వైపు చూపాలి.

12.4.4. రావలసిన ఆదాయాలు :

సంపాదించిన ఆదాయం వసూలు కావలసిన సమయం సమీపించినప్పటికీ వసూలు కానట్లయితే వాటిని రావలసిన ఆదాయాలు అంటారు.

సర్దుబాటు పద్ధతి :

రావలసిన ఆదాయం ఖాతా	Dr
To ఆదాయం ఖాతా	
(రావలసిన ఆదాయాన్ని లెక్కలోనికి తీసుకొన్నందువల్ల) :		

అకౌంటింగ్ ట్రీట్‌మెంట్ :

1. రావలసిన ఆదాయాన్ని లాభనష్టాల ఖాతా క్రెడిట్ వైపు సంబంధిత ఆదాయానికి కూడవలెను.
 2. రావలసిన ఆదాయాన్ని ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తుల వైపు ఆస్తిగా చూపవలెను.
- ఉదా : అంకణాలో ఇచ్చిన వసూలైన కమీషన్ రూ. 1000
సర్దుబాటు: రావలసిన కమీషన్ రూ. 250

జనాబు

సర్దుబాటు పద్ధతి :

రావలసిన కమీషన్ ఖాతా	Dr	250
To కమీషన్ ఖాతా		250
(రావలసిన కమీషన్‌కు సర్దుబాటు పద్ధతి వ్రాయగా)		

Dr	లాభ నష్టాల ఖాతా	Cr
రూ.		రూ.
	By కమీషన్ 1,000	
	కు. రావలసిన కమీషన్ 250	1,250
		<hr style="width: 50%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/>

ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
రావలసిన కమీషన్		రావలసిన కమీషన్	250

గమనిక: రావలసిన ఆర్థిక ఆదాయాలు అని అంకణాలో ఇచ్చినట్లయితే వాటికి సర్దుబాటు జరిగినదని భావించి వాటిని నేరుగా ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తుల వైపు చూపవలెను.

12.4.5. ముందుకు వచ్చిన ఆదాయాలు (Incomes received in advance) :

ఒక్కొక్కప్పుడు రాబోయే సంవత్సరానికి సంబంధించిన ఆదాయం ప్రస్తుత వ్యాపార కాలంలోనే వసూలు కావచ్చు. అటువంటి ఆదాయాలను ముందుగా వచ్చిన ఆదాయాలని అంటారు.

సర్దుబాటు పద్దు :

ఆదాయం ఖాతా	Dr
To ముందుగా వచ్చిన ఆదాయ ఖాతా	
(ముందుగా వచ్చిన ఆదాయాన్ని లెక్కలోనికి తీసుకున్నందువల్ల)		

అకౌంటింగ్ ట్రీట్‌మెంట్ :

1. ముందుగా వచ్చిన ఆదాయాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపు సంబంధిత ఆదాయం నుండి తీసివేయవలెను.
2. ముందుగా వచ్చిన ఆదాయాన్ని ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో అప్పుల వైపు చూపవలెను.

ఉదా : అంకణాలో ఇచ్చిన వచ్చిన అద్దె రూ. 800

సర్దుబాటు: ముందుగా వసూలైన అద్దె రూ. 200

జవాబు:

సర్దుబాటు పద్దు :

వచ్చిన అద్దె ఖాతా	Dr	200
To ముందుగా వచ్చిన అద్దె ఖాతా		200
(ముందుగా వచ్చిన అద్దెకు సర్దుబాటు పద్దు వ్రాయగా)		

గమనిక: అంకణాలో ముందుగా వచ్చిన ఆదాయం అని ఇచ్చినట్లయితే దాన్ని నేరుగా ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో అప్పుల వైపు చూపాలి.

12.4.6. ఆస్తులపై తరుగుదల (Depreciation on Assets) :

ఆస్తులను నిరంతరంగా వినియోగించటం వల్ల అవి కాలగమనంలో విలువను శాశ్వతంగా కోల్పోతాయి. అలా కోల్పోయిన విలువను తరుగుదల అని అంటారు. ఇది సంస్థకు నష్టం.

సర్దుబాటు పద్దు :

తరుగుదల ఖాతా	Dr
To ఆస్తి ఖాతా	
(ఆస్తి పై తరుగుదలను ఏర్పాటు చేసినందున)		

అకౌంటింగ్ ట్రీట్‌మెంట్ :

1. తరుగుదల నష్టం అయినందు వల్ల దానిని లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపున చూపాలి.
2. ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తుల వైపు సంబంధిత స్థిరాస్తి నుండి తరుగుదలను తీసివేయవలెను.

ఉదా : అంకణాలో ఇచ్చిన ఫర్నిచర్ విలువ రూ. 10,000

సర్దుబాటు : ఫర్నిచర్ పై 10% తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయవలెను.

జనాబు

నర్మబాటు పద్దు :

తరుగుదల ఖాతా	Dr	1,000	
To పర్మిచర్ ఖాతా			1,000
(పర్మిచర్/తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయగా)			
(10,000×10/100)			

Dr	లాభ నష్టాల ఖాతా		Cr
	రూ.		
To పర్మిచర్ పై తరుగుదల	1,000		
ఆస్తి అప్పుల పట్టి :			
అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
		పర్మిచర్	10,000
		శీ తరుగుదల	1,000
			9,000

గమనిక: తరుగుదల అని అంకణాలోనే ఇచ్చినట్లయితే దానిని నేరుగా లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపున చూపవలెను.

12.4.7. ఆస్తులపై పెరుగుదల (Appreciation on Assets) :

కొన్ని కొన్ని సందర్భాలలో ధరలు విపరీతంగా పెరగడం మరియు ఇతర కారణాల వల్ల ఆస్తుల విలువలు పెరగడం జరుగుతుంది. పెరిగిన విలువ మరి తగ్గదు అని భావించినప్పుడే ఆ పెరుగుదలను పుస్తకాలలోకి తెస్తారు.

నర్మబాటు పద్దు :

ఆస్తి ఖాతా	Dr	
To పెరుగుదల ఖాతా		
(ఆస్తిపై పెరుగుదలను నమోదు చేయగా)			

అకౌంటింగ్ ట్రిట్ మెంట్ :

1. ఆస్తిపై పెరుగుదల లాభం కానుక లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున చూపాలి.
2. ఆస్తిపై పెరుగుదలను ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తుల వైపు సంబంధిత స్థిరాస్తికి కూడవలెను.

ఉదా : అంకణాలో ఇచ్చిన విడి పరికరాల విలువ రూ. 500

నర్మబాటు: విడి పరికరాల విలువ రూ.650 లుగా తీసుకొనవలెను.

జనాబు

నర్మబాటు పద్దు :

విడి పరికరాల ఖాతా	Dr	150	
To పెరుగుదల ఖాతా			150
(విడి పరికరాలపై తరుగుదలకు నర్మబాటు పద్దు (నాయగా)			
(650-500)			

Dr	లాభ నష్టాల ఖాతా	Cr
		రూ.
	By విడి పరికరాలపై పెరుగుదల (600-500)	150

ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

అప్పులు	రూ.	.ఆస్తులు	రూ.
		విడి పరికరాలు 500	
		కు పెరుగుదల 150	
			<u>650</u>

గమనిక: ఆస్తిపై పెరుగుదల అని అంకణాలోనే ఇచ్చినట్లయితే దానిని నేరుగా లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున చూపాలి.

12.4.8. మూలధనం పై వడ్డీ (Interest on capital) :

వ్యాపార సంస్థకు వ్యాపారస్తుడు సమకూర్చిన మూలధనం అప్పుగా భావించి దానిపై వడ్డీ చెల్లించవలసి ఉంటుంది.

సర్దుబాటు పద్దు :

మూలధనం పై వడ్డీ ఖాతా	Dr	
To మూలధనం ఖాతా	
(మూలధనంపై వడ్డీ లెక్క గట్టినందువల్ల)	

అకౌంటింగ్ ట్రీట్‌మెంట్ :

1. మూలధనంపై వడ్డీ వ్యాపారమునకు ఖర్చు కాబట్టి దానిని లాభనష్టాల ఖాతా డెబిట్ వైపున చూపవలెను.
2. మూలధనంపై వడ్డీ ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో అప్పులవైపు మూలధనానికి కూడవలెను.

ఉదా : అంకణాలో మూలధనం రూ. 50,000

సర్దుబాటు: మూలధనంపై చెల్లించవలసిన వడ్డీ 10%

జవాబు

సర్దుబాటు పద్దు :

మూల ధనంపై వడ్డీ ఖాతా ఖాతా	Dr	5,000
To మూలధనం ఖాతా		5,000
(మూలధనంపై వడ్డీ లెక్క గట్టగా)		
(50,000×10%)		

Dr	లాభ నష్టాల ఖాతా	Cr
		రూ.
	To మూలధనంపై వడ్డీ	5000
	ఆస్తి అప్పుల పట్టీ	
	అప్పులు	రూ.
	మూలధనం 50,000	
	కూ మూలధనంపై	
	వడ్డీ <u>5,000</u>	<u>55,000</u>

12.4.9. సొంతవాడకాల పై వడ్డీ (Interest on drawings):

వ్యాపారస్తుడు సాధారణంగా తనసొంత వాడకం నిమిత్తం కొంత సొమ్మును వ్యాపారం నుండి తీసుకోవడం జరుగుతుంది. వీటిని సొంతవాడకాలు అని అంటారు.

సర్దుబాటు పద్దు :

సొంతవాడకాల ఖాతా	Dr	
To సొంత వాడకాలపై వడ్డీ ఖాతా	
(సొంత వాడకాలపై వడ్డీని లెక్కగట్టగా)		

అకౌంటింగ్ ట్రీట్‌మెంట్ :

- వ్యాపారస్తుడు సొంతవాడకాలపై వడ్డీని సంస్థకు చెల్లించాలి. ఇది సంస్థకు ఆదాయము కావున లాభనష్టా ఖాతాలో క్రెడిట్‌వైపు చూపవలెను.
- ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో అప్పులవైపు సొంతవాడకాలకు సొంతవాడకాలపై వడ్డీని కలిపి మూలధనం నుండి తీసి చూపాలి.
ఉదా : అంకణాలో ఇచ్చిన మూలధనం రూ.7,5000; సొంత వాడకాలు రూ.10,000
సర్దుబాటు: మూలధనంపై వడ్డీ 10%, సొంతవాడకాలపై వడ్డీ రూ.250;

జవాబు :

సర్దుబాటు పద్దు :

సొంతవాడకాల ఖాతా	Dr	250
To సొంతవాడకాలపై వడ్డీ ఖాతా		250
(సొంతవాడకాల పై వడ్డీని లెక్కలోనికి తీసుకొస్తుండున)		

Dr	లాభ నష్టాల ఖాతా	Cr
	రూ.	
To మూలధనంపై వడ్డీ	7500	By సొంతవాడకాలపై వడ్డీ
		250
		ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
మూలధనం	75,000		
కూ మూలధనంపై వడ్డీ	7,500		
	<u>82,500</u>		
తీ. సొంతవాడకాలు	10,000		
కూ సొంతవాడకాలపై వడ్డీ	250		
	<u>10,250</u>		
	72,250		

12.4.10. ఋణాలపై చెల్లించవలసిన వడ్డీ (Interest to be paid on loans):

ఋణాలపై వడ్డీ చెల్లించవలసివచ్చుచు క్రింది సర్దుబాటు పద్దు వ్రాయాలి.

ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
		ఋణగ్రస్తులు	8000
		తీరాని బాకీల నిధి	400
			7:600

అంకణాలో రాని బాకీల నిధి వుండి, సర్దుబాట్లలో రాని బాకీల నిధి ఏర్పాటు చేయమని అడిగితే : ఈ రాని బాకీల నిధిని గురించి సులువుగా, గుర్తుంచుకోవాలంటే అంకణాలో ఇచ్చిన రాని బాకీల నిధిని 'పాత రాని బాకీల నిధి' అని సర్దుబాట్లలో ఇచ్చిన రాని బాకీల నిధిని 'కొత్త రాని బాకీల నిధి' అని పిలవాలి.

అంకణాలో ఇచ్చిన రాని బాకీల నిధి (పాత నిధి) కంటే సర్దుబాట్లలో ఇచ్చిన రాని బాకీల నిధి (కొత్త నిధి) ఎక్కువగా ఉంటే. ఎంత ఎక్కువగా వుందో సరిచూచి ఆ మొత్తాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపున రాని బాకీల నిధిగా చూపించి, ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తుల వైపు ఋణగ్రస్తుల నుండి సర్దుబాట్లలో ఇచ్చిన కొత్త రాని బాకీల నిధి తీసివేయాలి.

స్థూలంగా చెప్పాలంటే కొత్త రాని బాకీల నిధి, పాత రాని బాకీల నిధి కంటే ఎక్కువగా ఉంటే ఆ ఎక్కువ మొత్తం లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపున, చూపాలి. అలాగే పాత రాని బాకీల నిధి కొత్త రాని బాకీల నిధి కంటే ఎక్కువగా ఉంటే ఆ ఎక్కువ మొత్తం లాభనష్టాల ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున చూపాలి. ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తులవైపు ఋణగ్రస్తుల నుండి ఎప్పుడు కొత్త రాని బాకీల నిధి తీసివేయాలి.

a) కొత్త రాని బాకీల నిధి ఎక్కువ ఉంటే

ఉదా : అంకణాలోకి ఋణగ్రస్తుల విలువ రూ.20,000; రాని బాకీల నిధి రూ.800

సర్దుబాటు: ఋణగ్రస్తులపై రాని బాకీల నిధి 5% ఏర్పాటు చేయండి.

జవాబు : ఇక్కడ అంకణాలో యిచ్చిన పాత రాని బాకీల నిధి రూ.800; సర్దుబాట్లలో యిచ్చిన కొత్త రాని బాకీల నిధి (20,000x5%)

రూ.1,000. కొత్తనిధి రూ.200 ఎక్కువగా ఉంది (1000-800) కాబట్టి దానిని లాభ నష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపు చూపాలి.

సర్దుబాటు పద్దు :

లాభనష్టాల ఖాతా	Dr	200	
To రాని బాకీల నిధి ఖాతా			200
(రాని బాకీల నిధికి పెంచినందువల్ల)			

Dr	లాభ నష్టాల ఖాతా	Cr
	రూ.	
To రాని బాకీల నిధి ఖాతా	200	
(1000-800)		

ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
		ఋణగ్రస్తులు	20,000
		తీ.కొత్తరాని బాకీల నిధి	1,000
			19,000

(b) పాత రాని బాకీల నిధి ఎక్కువగా ఉంటే :

ఉదా : అంకణాలో ఋణగ్రస్తులు రూ.20,000; రాని బాకీల నిధి రూ.800

సర్దుబాటు: ఋణగ్రస్తులపై 3% రాని బాకీల నిధిని ఏర్పాటు చేయండి.

జవాబు : పాత రాని బాకీల నిధి 800; కొత్తరాని బాకీల నిధి 600 (20,000×3%). అంటే పాత రాని బాకీల నిధి రూ.200 ఎక్కువగా ఉన్నది అన్నమాట. అప్పుడు సర్దుబాటు పద్దు క్రింది విధంగా వ్రాయాలి.

రాని బాకీల నిధి ఖాతా Dr 200
To లాభనష్టాల ఖాతా 200
(రాని బాకీల నిధిని తగ్గించినందున)

Dr		లాభ నష్టాల ఖాతా	Cr
			రూ.
		By రాని బాకీల నిధి ఖాతా (800-600)	200
ఆస్తి అప్పుల పట్టీ			
అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
		ఋణాగ్రస్తులు	20,000
		తీ.రాని బాకీల నిధి	<u>600</u>
			19,400

12.4.13. ఋణాగ్రస్తులపై డిస్కాంటు నిధి:

వ్యాపారస్తుడు ఋణాగ్రస్తులకు నగదు చెల్లించడానికి కొంత గడువు ఇవ్వవచ్చు. ఈ గడువు కాలంలోగా నమ్మకంగా నగదు చెల్లిస్తే ఆతనికి కొంత డిస్కాంటుగా ఇవ్వడం జరుగుతుంది. దీనిని నగదు డిస్కాంటు అంటారు.

సంవత్సరాంతంలో ఋణాగ్రస్తుల నుంచి రావలసిన మొత్తాన్ని లెక్కించేటప్పుడు వారికి ఇవ్వవలసిన డిస్కాంటును కూడా అంచనా వేసి ఒక నిధిని ఏర్పాటు చేస్తారు. అలా ఏర్పాటు చేసిన నిధినే ఋణాగ్రస్తులపై డిస్కాంట్ నిధి అని అంటారు.

సర్దుబాటు పద్దు :

లాభనష్టాల ఖాతా Dr ...
To ఋణాగ్రస్తులపై డిస్కాంటు నిధి ఖాతా
(ఋణాగ్రస్తులపై డిస్కాంట్ నిధిని ఏర్పాటు చేయగా)

అకౌంటింగ్ ట్రిట్ మెంట్ :

1. ఋణాగ్రస్తులపై డిస్కాంటు నిధిని లెక్కకట్టి లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపు చూపించాలి.
2. ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో ఆస్తుల వైపు ఋణాగ్రస్తుల నుంచి ఋణాగ్రస్తులపై డిస్కాంట్ నిధిని తీసివేయాలి.

(a) ఋణాగ్రస్తులపై డిస్కాంటు నిధిని సర్దుబాట్లలో రాని బాకీలు, రాని బాకీల నిధిని లేవప్పుడు ఏర్పాటు చేయడం.

ఉదా : అంకణాలో ఋణాగ్రస్తులు రూ.5000

సర్దుబాటు: ఋణాగ్రస్తులపై డిస్కాంటు నిధిని 2% ఏర్పాటు చేయాలి.

జవాబు:

సర్దుబాటు పద్దు :

లాభనష్టాల ఖాతా Dr 100
To ఋణాగ్రస్తులపై డిస్కాంటు నిధి ఖాతా 100
(ఋణాగ్రస్తులపై డిస్కాంట్ నిధిని ఏర్పాటు చేయగా)

Dr	లాభ నష్టాల ఖాతా		Cr
	రూ.		
To బుణగ్రస్తులపై డిస్కాంటు నిధిఖాతా (5000×2/100)	100		
ఆస్తి అప్పుల పట్టీ			
అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
		బుణగ్రస్తులు 5000	
		తీ.బుణగ్రస్తులపై డిస్కాంటు నిధి 100	
			4900

(b). అంకణాలో రాని బాకీలు, ఉండి, సర్దుబాట్లలో బుణగ్రస్తులపై డిస్కాంటు నిధి ఉంటే

ఉదా : అంకణాలో బుణగ్రస్తులు రూ.4000; రాని బాకీలు రూ.100;

సర్దుబాటు: బుణగ్రస్తులపై 1% డిస్కాంటు నిధిని ఏర్పాటు చేయండి.

జవాబు:

Dr	లాభ నష్టాల ఖాతా		Cr
	రూ.		
To రాని బాకీలు	100		
To బుణగ్రస్తులపై డిస్కాంటునిధి	40		
ఆస్తి అప్పుల పట్టీ			
అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
		బుణగ్రస్తులు 4000	
		తీ.బుణగ్రస్తులపై డిస్కాంటు నిధి 40	
			3,960

(C). అంకణాలో, సర్దుబాట్లలో రాని బాకీలు, రాని బాకీల నిధి, బుణగ్రస్తుల డిస్కాంటు నిధి ఉన్నప్పుడు

ఉదా

అంకణా		
వివరములు	Dr రూ.	Cr రూ.
బుణగ్రస్తులు	20,000	
రాని బాకీలు	1,000	
రాని బాకీల నిధి		800
బుణగ్రస్తులపై డిస్కాంటునిధి		100

సగుబాట్లు:-

1. రాని బాకీలు 500
2. రాని బాకీల నిధి 5% ఏర్పాటు చేయండి
3. బుణగ్రస్తులపై డిస్కాంటు నిధి 1% ఏర్పాటు చేయండి

Dr		లాభ నష్టాల ఖాతా		Cr
వివరాలు.		రూ.		
To రాని బాకీలు	1000			
కూలనూలు కాని బాకీలు	<u>500</u>	1,500		
To రాని బాకీల నిధి (975-800)		175		
To ఋణగ్రస్తులపై డిస్కాంటు నిధి (185-100)		85		

గమనిక: కొత్త రాని బాకీల నిధిని, మొత్తం ఋణగ్రస్తుల నుండి సర్దుబాట్లలో ఇచ్చిన రాని బాకీలు తీసిన తరువాత వచ్చిన మొత్తం నుండి లెక్కించాలి.

$$\begin{aligned} \text{కొత్త రాని బాకీల నిధి} &= (\text{ఋణగ్రస్తులు} - \text{సర్దుబాట్లలో రాని బాకీలు}) \times \text{శాతం}/100 \\ &= (20,000 - 500) \times 5/100 \\ &= 975 \end{aligned}$$

1. లెక్కలో ఇచ్చిన పాత రాని బాకీల నిధి రూ.800. ఇక్కడ కొత్త రాని బాకీల నిధి రూ.175 (975-800) ఎక్కువగా ఉంది. అందువల్ల దీనిని లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపు చూపాలి.
2. కొత్త ఋణగ్రస్తులపై డిస్కాంటు నిధిని కనుక్కోవాలి అంటే ముందు ఋణగ్రస్తుల నుండి సర్దుబాట్లలో ఇచ్చిన రాని బాకీలు, కొత్త రాని బాకీల నిధిని తీసేసిన తర్వాత మిగిలిన మొత్తంపై లెక్కించాలి.

$$\begin{aligned} \text{ఋణగ్రస్తులపై డిస్కాంటు నిధి} &= \text{ఋణగ్రస్తులు} - (\text{సర్దుబాట్లలో రాని బాకీలు} + \text{కొత్త రాని బాకీల నిధి}) \times \text{శాతం}/100 \\ &= 20,000 - (500 + 975) \times 1/100 \\ &= 2000 - 1475 \times 1/100 \\ &= 18525 \times 1/100 = 185 \end{aligned}$$

ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు	ఆస్తులు	రూ.	రూ.
	ఋణగ్రస్తులు	20,000	
	తీరాని బాకీలు	<u>500</u>	
		19,500	
	తీరాని బాకీల నిధి(5%)	<u>975</u>	
		18,525	
	తీఋణగ్రస్తుల డిస్కాంటు నిధి(1%)	<u>185</u>	
			18,340

2.4.14. ఋణదాతల డిస్కాంటు నిధి :

ఋణగ్రస్తులకు డిస్కాంటు ఇచ్చినట్లే ఋణదాతల నుండి కూడా డిస్కాంటు వస్తుంది. ఋణదాతల నుండి వచ్చే డిస్కాంటు లాభం కనుక దీనికి నిధిని ఏర్పాటు చేయాలంటే ముందు ఆ డిస్కాంటును లాభనష్టాల ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయాలి. తరువాత ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో అప్పుల వైపు ఋణదాతల నుంచి తీసేయాలి.

సర్దుబాటు చిట్టా పద్దు :

ముణదాతల డిస్కాంటు నిధి ఖాతా Dr
 To లాభనష్టాల ఖాతా
 (ముణదాతలపై డిస్కాంటు నిధిని ఏర్పాటు చేసినందున)

ఉదా : సర్దుబాట్లలో డిస్కాంటు నిధిని ఏర్పాటు చేయమన్నప్పుడు

అంకణా

వివరాలు	Dr	Cr
ముణదాతలు	రూ. 24,000	రూ.

సర్దుబాటు: ముణదాతల డిస్కాంటు నిధిని 2% ఏర్పాటు చేయండి.

జనాబు:

సర్దుబాటు పద్దు :

ముణదాతల డిస్కాంటు నిధి ఖాతా Dr 480
 To లాభనష్టాల ఖాతా 480
 (ముణదాతలపై 2% డిస్కాంటు నిధిని ఏర్పాటు చేసినందుకు)

Dr లాభ నష్టాల ఖాతా Cr

అప్పులు	రూ.	రూ.
		By ముణదాతల డిస్కాంటు నిధి ఖాతా 480

ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
ముణదాతలు	24,000		
తీ.ముణదాతలు			
To డిస్కాంటు నిధి	480		
		23,520	

ఉదా: అంకణాలోను, సర్దుబాట్లలోను ముణదాతల డిస్కాంటు నిధి ఇచ్చినప్పుడు

అంకణా

	Dr	Cr
	రూ.	రూ.
ముణదాతలు		24,000
ముణదాతల డిస్కాంటు నిధి	300	

సర్దుబాటు :- ముణదాతల డిస్కాంటు నిధిని 2% ఏర్పాటు చేయండి.

Dr లాభ నష్టాల ఖాతా Cr

	వివరాలు రూ.
	By ఋణదాతల డిస్కాంటు నిధి (480-300)
	180

ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
ఋణదాతలు 24,000			
తీ.ఋణదాతలు To డిస్కాంటు నిధి 480	23,520		

15. ప్రమాదంలో నష్టపోయిన సరుకు :

అగ్నిప్రమాదం, మరి ఏ ఇతర ప్రమాదం వల్ల గాని సరుకు నష్టపోతే ఆ నష్టం మొదట వర్తకపు ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున చూపి ఆ తర్వాత లాభనష్టాల ఖాతాకు ఆ నష్టాన్ని డెబిట్ చేయాలి. ఒక వేళ సరుకును భీమా చేసినట్లయితే ఈ క్రింది విధంగా ఆ నష్టాన్ని చూపాలి.

a) భీమా కంపెనీ పూర్తి నష్టపరిహారాన్ని ఇవ్వటానికి ఒప్పుకొన్నప్పుడు

భీమా కంపెనీ ఖాతా	Dr
To వర్తకపు ఖాతా	
(నష్టపోయిన సరుకును పూర్తి పరిష్కారం భీమా కంపెనీ చెల్లించేందుకు ఒప్పుకొన్నందున)	

అకౌంటింగ్ ప్రిటీమెంట్ :

1. వర్తకపు ఖాతాకు అగ్నిప్రమాదం వల్ల నష్టపోయిన సరుకు విలువను క్రెడిట్ చేయాలి.
2. ఆస్తి అప్పుల పట్టీ లో ఆస్తుల వైపు భీమా కంపెనీ ఖాతా అవి-రావలసిన మొత్తాన్ని చూపాలి.

b) భీమా కంపెనీ కొంత మొత్తాన్ని మాత్రమే నష్టపరిహారంగా చెల్లించేందుకు ఒప్పుకొన్నప్పుడు

భీమా కంపెనీ ఖాతా	Dr
లాభనష్టాల ఖాతా	Dr
To వర్తకపు ఖాతా	
(నష్టపోయిన సరుకుకు భీమా కంపెనీ కొంత మొత్తం మాత్రమే క్లెయిమ్ చెల్లించేందుకు ఒప్పుకొన్నప్పుడు)	

అకౌంటింగ్ ప్రిటీమెంట్ :

1. వర్తకపు ఖాతాకు నష్టపోయిన సరుకు విలువను క్రెడిట్ చేయాలి.
2. లాభనష్టాల ఖాతాకు భీమా కంపెనీ చెల్లించడానికి అంగీకరించని మిగిలిన నష్టాన్ని డెబిట్ చేయాలి.
3. ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో ఆస్తుల వైపు భీమా కంపెనీ చెల్లించడానికి ఒప్పుకొన్న క్లెయిమ్ మొత్తాన్ని చూపాలి.

ఉదా : అగ్నిప్రమాదం సంభవించి రూ.8000 విలువ గల సరుకు నష్టం ఏర్పడితే భీమా కంపెనీ రూ.5000లను నష్ట పరిహారంగా చెల్లించడానికి అంగీకరించింది. ముగింపు లెక్కల తయారీలో దానిని ఏవిధంగా సర్దుబాటు చేస్తారు.

జవాబు :-

సర్దుబాటు పద్దు :

లాభనష్టాల ఖాతా	Dr	3000	
భీమా కంపెనీ ఖాతా	Dr	5000	
To వర్తకపు ఖాతా			8000

(నష్టపోయిన సరుకు; భీమా కంపెనీ చెల్లించే నష్టవరిహారం సర్దుబాటు చేసినందున)

Dr		వర్తకపు ఖాతా	
			రూ.
		By అగ్నిప్రమాదం వల్ల నష్టపోయిన సరుకు	8000
Dr		లాభ నష్టాల ఖాతా	
	రూ.		Cr
To అగ్నిప్రమాదం వల్ల ఏర్పడిన నష్టం (8000-5000)	3000		
ఆస్తి అప్పుల పట్టీ			
అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
		భీమా కంపెనీ ఖాతా	8,000

° C) భీమా చేయనట్లయితే : పూర్తి నష్టాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేయాలి.

సర్దుబాటు పద్దు :

లాభనష్టాల ఖాతా	Dr
To వర్తకపు ఖాతా	

/ అకౌంటింగ్ టీట్ మెంట్ :

1. వర్తకపు ఖాతాకు నష్టపోయిన సరుకు విలువను క్రెడిట్ చేయాలి.
2. నష్టపోయిన సరుకు విలువ మొత్తాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేయాలి.

12.4.16. వ్యాపారంలో సరుకులను వాడడం :

కొన్న సందర్భాలలో సంస్థలో అమ్మకాల నిమిత్తం కొన్న సరుకును ఉచిత నమూనాలుగా పంచడం జరుగుతుంది. ఉచిత నమూనాలుగా పంచిన సరుకు అమ్మకపు ఖర్చు కనుక లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేసి కొనుగోళ్ళు నుండి తీసివేయవలెను.

సర్దుబాటు పద్దు :

లాభనష్టాల ఖాతా	Dr
To కొనుగోళ్ళ ఖాతా	

(ఉచిత నమూనాలుగా కొన్న సరుకు నుండి వాడిన దానిని సర్దుబాటు చేసినందున)

అకౌంటింగ్ ట్రీట్‌మెంట్ :

1. వర్తకపు ఖాతా డెబిట్ వైపు కొనుగోళ్ళ నుండి తీసి వేయాలి.
2. లాభనష్టాల ఖాతా డెబిట్ వైపు ఉచిత నమూనాలుగా చూపించాలి.

12.4.17. సాంతానికి సరుకు వాడడం :

యజమాని వ్యాపారంలోని నగదును సాంతానికి వాడుకున్నట్లైతే వ్యాపారంలోని సరుకును సాంతానికి వాడుకొంటాడు. అలాంటప్పుడు ఖాతా పుస్తకాలలో క్రింది సర్దుబాటు పద్ధతి వ్రాసుకోవాలి.

సర్దుబాటు పద్ధతి :

సాంత వాడకాల ఖాతా

Dr

To కొనుగోళ్ళ ఖాతా

.....

(యజమాని సాంతానికి సరుకులను వాడుకోగా)

అకౌంటింగ్ ట్రీట్‌మెంట్ :

1. యజమాని సాంతానికి వాడుకొన్న సరుకుల విలువను వర్తకపు ఖాతాలో డెబిట్ వైపు కొనుగోళ్ళ నుండి తీసివేయాలి.
2. యజమాని సాంతానికి వాడుకొన్న సరుకుల విలువను సాంత వాడకాలుగా, ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో అప్పుల వైపు మూలధనమునకు నికర లాభము కలిపి అందులో నుండి సాంతానికి వాడుకొన్న సరుకు విలువ తీసివెయ్యాలి.

12.4.18. రిజర్వునిధి ఏర్పాటు :

భవిష్యత్తులో ఉత్పన్నమయ్యే ఆర్థిక ఒడిదుడుకులు, నష్టాల నుండి రక్షణ ఏర్పాటు చేసుకొనే ఉద్దేశ్యంతో వ్యాపార సంస్థలు, లాభాలు ఆర్జించినప్పుడు మాత్రము అందులో నుండి కొంత మొత్తాన్ని రిజర్వునిధికి మళ్ళించుతుంది. అప్పుడు క్రింది పద్ధతి వ్రాసుకొంటుంది.

సర్దుబాటు పద్ధతి :

లాభనష్టాల ఖాతా

Dr

To రిజర్వునిధి ఖాతా

.....

(లాభంలో కొంత మొత్తాన్ని రిజర్వు నిధి ఖాతాకు మళ్ళించగా)

అకౌంటింగ్ ట్రీట్‌మెంట్ :

1. లాభనష్టాల ఖాతా డెబిట్ వైపు రిజర్వునిధికి మళ్ళించిన మొత్తాన్ని చూపాలి.
2. ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో అప్పులవైపు రిజర్వునిధిగా చూపాలి.

12.4.19. లాభాల ప్రాతిపదికగా మేనేజర్ కమీషన్ :

సాధారణంగా సంస్థలో పని చేసే సిబ్బంది, మేనేజరుకు ప్రతినెల జీతం చెల్లిస్తారు. అయితే కేవలం జీతం చెల్లింపు వల్ల ప్రజ్ఞా పాటవాలు గల సిబ్బందిని ఉత్సాహ పరచలేము. వారికి జీతంలో పాటు, సంస్థ ఆర్జించిన లాభాలలో కొంత శాతాన్ని ఇచ్చినట్లయితే వారు ఆత్యంత ఉత్సాహంతో పని చేసి, సంస్థను లాభదాయకంగా రూపు దిద్దుతారు. అంటే మేనేజర్ మొదలగు వారికి రెగ్యులర్ గా చెల్లించే జీతంతో పాటు లాభాలలో కొంత మొత్తం చెల్లించడం జరుగుతుందన్న మాట. లాభాలపై మాత్రమే మేనేజరుకు కమీషన్ చెల్లించడం జరుగుతుంది. మేనేజర్ కు చెల్లించే కమీషన్ రెండు విధాలుగా ఉంటుంది.

1. కమీషన్ చార్జి చేయకముందు వున్న నికర లాభంపై మేనేజరుకు నిర్ణీత శాతం కమీషన్ చెల్లించడం
2. కమీషన్ చార్జి చేసిన తర్వాత వున్న నికర లాభంపై మేనేజరుకు నిర్ణీత శాతం కమీషన్ చెల్లించడం.

సర్దుబాటు పద్దు :

మేనేజర్ కమీషన్ ఖాతా Dr
 To చెల్లించవలసిన మేనేజర్ కమీషన్ ఖాతా
 (మేనేజరుకు చెల్లించవలసిన కమీషన్ను లెక్కలోనికి తీసుకొన్నందున)

ఆకౌంటింగ్ ట్రీట్మెంట్ :

1. మేనేజర్ కమీషన్ వ్యయం, కాబట్టి దానిని లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపు చూపాలి.
2. ఇంకా మేనేజర్ శాతం చెల్లించవలసినందు వల్ల దానిని ఆస్తి అప్పుల వట్టిలో అప్పులవైపు చెల్లించవలసిన వ్యయంగా చూపాలి.
 ఉదా : సుమంత్ పుస్తకాలు ఈ క్రింది నిల్వలు చూపుతున్నాయి.

	రూ.
స్థూల లాభం	24000
ఆఫీసు ఖర్చులు	8000
అమ్మకపు ఖర్చులు	6000
వివిధ ఆదాయాలు	100
పెట్టుబడులపై వడ్డీ	900

సర్దుబాటు పద్దు : మేనేజర్ కు నికరలాభంపై 10% కమీషన్

1. కమీషన్ ఏర్పాటు చేయక ముందు ఉన్నలాభం నుండి.
2. కమీషన్ ఏర్పాటు చేసిన తరువాత వచ్చిన లాభం నుంచి.
 పై రెండు పద్ధతులలో కమీషన్ను కనుక్కోండి.

జవాబు:

a) కమీషన్, ఏర్పాటు చేయక ముందున్న లాభం నుంచి మేనేజర్ కు కమీషన్ చెల్లించడం :

ఈ పద్ధతిలో మేనేజర్ కమీషన్ను క్రింది విధంగా లెక్కగట్టాలి.

$$\text{మేనేజర్ కమీషన్} = \frac{\text{లాభం} \times \text{కమీషన్ శాతం}}{100}$$

Dr	లాభ నష్టాల ఖాతా	Cr	
	రూ.	రూ.	
To ఆఫీసు ఖర్చులు	8000	By తెచ్చిన స్థూల లాభం	24000
To అమ్మకపు ఖర్చులు	6000	By వివిధ ఆదాయాలు	100
To తెచ్చిన నిల్వ	<u>11000</u>	By పెట్టుబడులపై వడ్డీ	<u>900</u>
	<u>25000</u>		<u>25000</u>
To మేనేజర్ కమీషన్ (11000 × 10/100)	1100	By తెచ్చిన నిల్వ	11000
To తెచ్చిన నికర లాభం	<u>9900</u>		<u>11000</u>
	<u>11000</u>		

ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
చెల్లించవలసిన మేనేజర్ కమీషన్	1100		

(b) కమీషన్, ఏర్పాటు చేసిన తర్వాత లాభాల నుండి ఈ పద్ధతిలో కమీషన్‌ను ఈ క్రింది సూత్రం ద్వారా కనుక్కోవచ్చు.

$$\text{కమీషన్} = \frac{\text{లాభం} \times \text{కమీషన్ శాతం}}{100 + \text{కమీషన్ శాతం}}$$

Dr		లాభ వచ్చిన ఖాతా	Cr	
	రూ.			రూ.
To ఆఫీసు ఖర్చులు	8000	By తెచ్చిన స్థూల లాభం		24000
To అమ్మకపు ఖర్చులు	6000	By వివిధ ఆదాయాలు		100
To తేల్చిన నిల్వ	11000	By పెట్టుబడులపై వడ్డీ		900
	<u>25000</u>			<u>25000</u>
To మేనేజర్ కమీషన్ (11000 × 10/110)	1000	By తెచ్చిన నిల్వ		11000
To తేల్చిన నికర లాభం	<u>10,000</u>			
	<u>11000</u>			<u>11000</u>

ఆస్తి అప్పుల పట్టీ

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
చెల్లించవలసిన మేనేజర్ కమీషన్	1100		

20. అకౌంటింగ్ దోషాలు :

అంకణా తయారు చేసిన తర్వాతనే ముగింపు లెక్కలు తయారు చేస్తారని ఇంతకు ముందు మనం చదివాము. అంకణా రెండు నైపులా సమానంగా ఉన్నా అప్పుడప్పుడు కొన్ని తప్పులు అందులో చోటు చేసుకొని వుంటాయి. అయితే ఆ తప్పులు అంకణా సమానతను భంగపరచవు. అయితే ముగింపు లెక్కలను తయారు చేయడానికి ఉపక్రమించే ముందు అలాంటి తప్పులను కూడా వెదికి వాటిని సరిదిద్దాలి. అలా చేయకపోతే ముగింపు లెక్కలు సంస్థ ఆర్థిక పరిస్థితిని యధావిధిగా ప్రతిబింబింప చేయవు.

(a). కొనుగోలు చేసిన సరుకులను వ్యాపారంలోకి తీసుకొని ముగింపు సరుకులో కలిపినా ఖాతా పుస్తకాలలో కొనుగోళ్ళను రికార్డు చేయకపోవడం :

కొనుగోలు చేసిన సరుకు వ్యాపారంలోకి వచ్చి ముగింపు సరుకులో కలిపినప్పటికే, వాటికి సంబంధించిన కొనుగోలు పద్దు పుస్తకాలలో రికార్డు కాకపోవచ్చు. అప్పుడు వాటిని రికార్డు చేయటానికి క్రింది సవరణ పద్దు వ్రాయాలి.

కొనుగోళ్ళ ఖాతా Dr

To ఋణదాతల ఖాతా

(ఖాతా పుస్తకాలలో రికార్డుకాని కొనుగోళ్ళకు పద్దు రాయగా)

అకౌటింగ్ ట్రీట్‌మెంట్ :

1. వర్తకపు ఖాతాలో కొనుగోళ్ళకు, రికార్డు చేయని కొనుగోళ్ళు విలువను కలిపి చూపాల.
2. రికార్డు చేయని కొనుగోళ్ళకు సంబంధించిన మొత్తం చెల్లించవలసి యుంటుంది. కాబట్టి దాన్ని అప్పుగా పరిగణించి ఆస్తి అప్పులపట్టిలో అప్పుల వైపు ఋణదాతలుగా చూపాలి.

(b). ఆస్తుల అమ్మకమును సరుకుల అమ్మకాలుగా పరిగణించడం :

వ్యాపార సంస్థ అప్పుడప్పుడు ఆస్తులను అమ్ముతుంటుంది. అలా అమ్మినప్పుడు పారపాటుగా వాటిని సరుకు అమ్మినట్లుగా భావించి అమ్మకాల ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయడం జరుగుతుంది. ఈ దోషమును ఈ క్రింది సవరణపద్దు ద్వారా సవరించాలి.

అమ్మకాల ఖాతా Dr
 To ఆస్తి ఖాతా
 (అమ్మకాలలో కలిసి ఉన్న ఆస్తి అమ్మకము మొత్తాన్ని తగ్గించగా)

అకౌటింగ్ ట్రీట్‌మెంట్ :

1. వర్తకపు ఖాతాల క్రెడిట్‌వైపు అమ్మకాల నుండి తీసి వేయాలి.
2. ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తులవైపు సంబంధిత ఆస్తి నుండి తీసివేయాలి.

(c). యంత్ర స్థాపనకై చెల్లించిన వేతనాలను, వేతనాల ఖాతాకు ఖర్చుగా వ్రాయడం :

ఆస్తులను కొనుగోలు చేసిన సమయం నుంచి వాటి స్థాపన వరకు చెల్లించిన ఖర్చులను ఆస్తుల ఖాతాకు డెబిట్ చేయవలెను. అయితే కొన్ని సందర్భాలలో ఆయా ఖర్చులను ఆస్తి ఖాతాకు బదులుగా ఖర్చుల ఖాతాకు తప్పుగా డెబిట్ చేయడం జరుగుతుంది. ఈ దోషాన్ని క్రింది సవరణ చిట్టా పద్దు ద్వారా సవరించడం జరుగుతుంది.

యంత్రాల ఖాతా Dr
 To వేతనాల ఖాతా

అకౌటింగ్ ట్రీట్‌మెంట్ :

1. వర్తకపు ఖాతా డెబిట్‌వైపు వేతనాల నుండి తీసివేయవలెను.
2. ఆస్తి అప్పులపట్టిలో ఆస్తులవైపు యంత్రాలకు కలవవలెను.

(D). అమ్మకం లేదా వాపసు పద్దతిన పంపిన సరుకులను అమ్మకాలుగా తప్పుగా రికార్డు చేయడం :

వ్యాపారస్థులు అప్పుడప్పుడు సరుకులను అమ్మకం లేదా వాపసు పద్దతిన ఖాతాదారులకు పంపుతుంటారు. ఇలా పంపిన వాటిని అమ్మకాలుగా పరిగణించుతారు. ఖాతా దారులు ఆ సరుకులను వుంచుకొన్నట్లు తెలియచేస్తే వాటిని అమ్మకాలుగా భావించాలి. తెలియచేయనంతవరకు వాటిని అమ్మకాలుగా భావించరాదు. ఒక వేళ పారపాటున అమ్మకాలుగా భావించి ఖాతా పుస్తకాలలో పద్దు వ్రాసుకుంటే దాన్ని సవరించడానికి క్రింది సవరణ పద్దు వ్రాసుకోవాలి.

అమ్మకాల ఖాతా Dr
 To ఖాతాదారుల ఖాతా
 (అమ్మకం లేదా వాపసు పద్దతిన పంపిన సరుకు పారపాటున అమ్మకంగా రికార్డు అయిన దానిని సవరించగా)

అకౌటింగ్ ట్రీట్‌మెంట్ :

1. వర్తకపు ఖాతాలో క్రెడిట్‌ వైపు అమ్మకాల నుండి తీసి వేయాలి.
2. ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తుల వైపు ఋణగ్రస్తుల నుండి తీసివేయాలి.

పై సవరణ పద్ధతి కాకుండా క్రింది విషయాలను కూడా గమనించాలి. అమ్మకం లేదా వాపసు పద్ధతిన ఖాతాదారులకు పంపిన సరుకు ముగింపు ఖాతాలు తయారు చేసే వరకు వారి వద్దనే ఉంటే వాటికి అసలు ఖరీదు లేదా మార్కెట్ ధరలలో ఏది తక్కువ అయితే దాని ప్రకారం విలువ కట్టుతాము. అప్పుడు పై సవరణపద్ధతిలో పాటు క్రింది పద్ధతి కూడా వ్రాసుకోవాలి.

ఖాతాదారులవద్ద నున్న సరుకు ఖాతా

Dr

To వర్తకపు ఖాతా

.....

(ఖాతాదారుల వద్ద నున్న సరుకుకు పద్ధతి వ్రాయగా)

అకౌటింగ్ ట్రీట్మెంట్ :

1. వర్తకపు ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపు ముగింపు సరుకుకు కలపాలి.
2. ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తులవైపు ముగింపు సరుకుకు కలపాలి.

(E). సరుకులను అమ్మి, డెలివరీ చేసి, అమ్మకాల పుస్తకంలో రికార్డు చేయకపోవడం :

ఖాతాలు ముగించే చివరి రోజున అమ్మకాలు జరిపి, సరుకులను డెలివరీ చేసి, వ్యవహారాన్ని ఖాతా పుస్తకాలలో రికార్డు చేయడం మరచిపోవడం జరగవచ్చు. అలా జరిగినప్పుడు దానిని క్రింది సవరణ పద్ధతి వ్రాయాలి.

ఖాతాదారుల ఖాతా

Dr

To అమ్మకాల ఖాతా

.....

(అమ్మకాలు జరిపి, సరుకులను డెలివరీ చేసి, ఖాతా పుస్తకాలలో వ్రాయని సరుకులకు ఇప్పుడు పద్ధతి వ్రాయగా)

అకౌటింగ్ ట్రీట్మెంట్ :

1. వర్తకపు ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపు అమ్మకాలకు కలిపి చూపాలి.
2. ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తుల వైపు ఋణగ్రస్తులకు కలిపి చూపాలి.

ఉదాహరణ 1 :

దిగువ ఇచ్చిన మిత్రా & కో వారి అంకణా నుండి డిసెంబరు 31, 1997 తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా మరియు ఆ తేది వాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయండి.

డెబిట్ నిల్వలు :

స్టాండు మరియు యంత్రాలు 4000; ఋణగ్రస్తులు 2,400; సాంతవాడకాలు 1000; కొనుగోళ్ళు 10,500; వేతనాలు 5,000; బ్యాంకు 1000; మరమ్మతులు 50; సరుకు (1-1-97) 2000; అద్దె 400; ఉత్పత్తి ఖర్చులు 800; వర్తకపు ఖర్చులు 700; రాసి బాకీలు 200; బయటకు రవాణా 150; లోనికి వాపసులు రూ.400. చెతిలో నగదు రూ.3,600

క్రెడిట్ నిల్వలు :

మూలధనం 10,000; ఋణదాతలు 1,200; బయటకు వాపసులు 500; అమ్మకాలు 20,000; చెల్లింపు బిల్లులు రూ. 500.

సర్దుబాట్లు :

ముగింపు సరుకును 1,450లుగా విలువ కట్టడమైనది. స్టాండు యంత్రాలపై 400 తరుగుదల ఏర్పాటు చేయండి. మూలధనంపై వడ్డీ5%; చెల్లించవలసిన మరమ్మతులు 40.

31.12.1997 తో ఆంతమయ్యే సంతృప్తానికి మిత్రా & కో వారి, వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా

వివరాలు	రూ.	రూ.	వివరాలు	రూ.	రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు		2000	By అమ్మకాలు	20,000	
To కొనుగోళ్ళు	10,500		తి. వాపసులు	<u>400</u>	19,000
తి.వాపసులు	<u>500</u>	10,000	By ముగింపు సరుకు		1,450
To వేతనాలు		5,000			
To ఉత్పత్తి ఖర్చులు		800			
To తేల్చిన స్థూల లాభం		3,250			
		<u>21,050</u>			<u>21,050</u>
మరమ్మత్తులు	50		By తెచ్చిన స్థూల లాభం		3,250
కూ.చెల్లించవలసినవి	<u>40</u>	90			
To అద్దె		400			2,790
To వర్తకపు ఖర్చులు		700			
To రాని బాకీలు		200			
To బయటకు రవాణా		150			
To ప్లాంటుపై తరుగుదల		400			
To మూలధనంపై వడ్డీ (10,000×5%)		500			
To తేల్చిన నికర లాభం -(మూల ధనం ఖాతాకు మళ్ళింపు)		810			
		3,250			3,250

31.12.1997 నాటి మిత్రా & కో వారి ఆస్తి అప్పుల నట్టి

అప్పులు	రూ.	రూ.	ఆస్తులు	రూ.	రూ.
చెల్లించవలసిన			చేతిలో నగదు		3,600
మరమ్మత్తులు		40	బ్యాంకు		1,000
చెల్లింపు బిల్లులు		500	ఋణాగ్రంథాలు		2,400
ఋణదాతలు		1200	ముగింపు సరుకు		1,450
మూలధనం	10,000		ప్లాంటు యంత్రాలు	4000	
తీ.సొంతవాడకాలు	<u>1,000</u>		తీ.తరుగుదల	<u>400</u>	3,600
	9,000				
కూ.మూలధనంపై వడ్డీ	<u>500</u>				
	9,500				
కూ.నికర లాభం	<u>810</u>	1,0310			
		12,050			12,050

ఉదాహరణ 2 :

31.12.2000 న శివాజి అంకణా ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నది. దిగువ ఇచ్చిన సర్దుబాట్లు చేస్తూ అతని ముగింపు లెక్కలను తయారు చేయండి.

31.12.2000 న శివాజి అంకణా

డెబిట్ నిల్వలు	రూ.	క్రెడిట్ నిల్వలు	రూ.
సొంతవాడకాలు	7000	మూలధనం	85,000
భవనాలు	23,000	కొనుగోలు వాపసులు	3,800
సరుకు(1.1.2000)	29,000	అమ్మకాలు	2,38,000
కొనుగోళ్ళు	2,07,000	అప్రెంటిస్ ప్రీమియం	1,000
అమ్మకాల వాపసులు	5,000	కమీషన్	600
సాధారణ ఖర్చులు	8,000	బ్యాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్టు	2,800
అద్దె వస్తులు	6,400	ఋణదాతలు	20,000
రాని బాకీలు	3,400	చెల్లింపు ముందీలు	2,000
ఋణగ్రస్తులు	64,000		
ఓ.డి. పై వడ్డీ	400		
	<u>3,53,200</u>		<u>3,53,200</u>

సర్దుబాట్లు

- 31.12.2000నాటి సరుకు : కొన్నధర రూ.30,000; మార్కెట్ ధర రూ.29,000.
- చెల్లించవలసిన అద్దె రూ.500; ముందుగా చెల్లించిన వస్తులు రూ.350.
- అప్రెంటిస్ ప్రీమియం అయిదు సంవత్సరాలకు సర్దాలి.
- భవనాలపై తరుగుదల 10% ఏర్పాటు చేయాలి.
- మూలధనంపై వడ్డీ 5% లెక్క గట్టాలి.
- సొంతవాడకాలపై వడ్డీ 3% లెక్క గట్టాలి.
- ముందుగా వసూలైన కమీషన్ రూ.500.

31.12.2000 తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి శివాజి యొక్క వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా

వివరాలు	రూ.	రూ.	వివరాలు	రూ.	రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు		29,000	By అమ్మకాలు	2,38,000	
To కొనుగోళ్ళు	2,07,000		టీ. వాపసులు	<u>5,000</u>	2,33,000
టీ.వాపసులు	<u>3,800</u>	2,03,200	By ముగింపు సరుకు		29,000
To తేల్చిన స్థూల లాభం (లాభనష్టా ఖాతాకు! (మళ్ళింపు)		29,800			
(మళ్ళింపు)		<u>2,62,000</u>			<u>2,62,000</u>

To సాధారణ ఖర్చులు		8,000	By తెచ్చిన స్థూల లాభం		29,800
To అద్దె, పన్నులు	6,400		By అప్రంటీస్ ప్రమీమియమ్	1,000	
తీ.ముందుగా చెల్లించు			తీ. ముందుగా వసూలైనది	<u>800</u>	200
పన్నులు	<u>350</u>				
	6,050				
కూ చెల్లించవలసిన అద్దె	<u>500</u>	6,550	By కమీషన్	600	
To రాని బాకీలు		3,400	తీ. ముందుగా వసూలైనది	<u>500</u>	100
To ఓ.డి.పై వడ్డీ		400	By సొంత వాడకాలపై		
To భవనాలపై తరుగుదల (23,000×10%)		2,300	వడ్డీ (7000×3%)		210
To మూలధనంపై వడ్డీ (85000×5%)		4,250			
To నికర లాభం (మూలధన					
To ఖాతాకు బదిలీ)		5,410			
		<u>30,310</u>			<u>30,310</u>

31.12.2000 నాటి శివాజి యొక్క అన్ని అప్పుల పట్టి

అప్పులు	రూ.	రూ.	అస్తులు	రూ.	రూ.
చెల్లించవలసిన అద్దె		500	ఋణగ్రస్తులు		64,000
ముందుగా వసూలైన కమీషన్		500	ముగింపు సరుకు		29,000
			భవనాలు	23,000	
ముందుగా వసూలైన		800	తీ.తరుగుదల	<u>2,300</u>	20,700
అప్రంటీస్ ప్రీమియం			ముందుగా చెల్లించిన		
చెల్లింపు హుండీలు		2,000	పన్నులు		350
బ్యాంకు ఓ.డి.		2,800			
ఋణదాతలు		20,000			
మూలధనం	85,000				
తీ.సొంతవాడకాలు	<u>7,000</u>				
	78,000				
కూ నికరలాభం	<u>5,410</u>				
తీ.సొంతవాడకాల	83,410				
పై వడ్డీ	<u>210</u>				
	83,200				
కూ.మూలధనంపై					
వడ్డీ	<u>4,250</u>	87,450			
		<u>1,14,050</u>			<u>1,14,050</u>

గమనిక: ముగింపు సరుకును విలువ కట్టబప్పుడు మార్కెట్ ధర (లేక) కొన్న ధర, ఈ రెండింటిలో ఏది తక్కువగా ఉంటే అది తీసుకొనవలెను. ఈ లెక్కలో మార్కెట్ ధర తక్కువగా ఉన్నందు వల్ల ఆ విలువ రూ.29,000ను తీసుకోవటం జరిగినది. అప్రెంటిస్ ప్రీమియం క్రింద అయిదు సంవత్సరాలకు వచ్చినది రూ.1,000 సంవత్సరానికి అప్రెంటిస్ ప్రీమియం : రూ.200 (1000÷5) లాభనష్టాల ఖాతాకు 2000 సంవత్సరానికి క్రెడిట్ చేయవలసినది రూ. 200. 4సం॥లకు ముందుగా వచ్చినది (200x4); రూ.800 ముందుగా వచ్చిన అప్రెంటిస్ ప్రీమియం రూ.800లను ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో అప్పుల వైపు చూపాలి.

ఉదాహరణ 3 :

క్రింది అంకణా 1996 డిసెంబరు 31న అమిటాబ్ ఖాతా పుస్తకాల నుండి తీసి ఇచ్చినది. ఈ క్రింది సర్దుబాట్లు గణనలోకి తీసుకొని 31.12.96లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతా మరియు ఆ తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టి తయారు చేయండి.

1. 1996 డిసెంబరు 31న సరుకు విలువ రూ.10,520
2. 1996 నవంబరులో రూ.1,000 విలువ గల సరుకు అగ్నిప్రమాదంలో నాశనమైనది. భీమా సంస్థపై చేసిన క్లెయిమ్ రూ.700 లకు ఆమోదించబడినది కాని ఆ మొత్తం ఇంకా వసూలు కాలేదు.
3. అనాదరణ అయిన వసూలు హుండి రూ.650 ఆ ఖాతాలో ఉంది. దానికి అవసరమైన చిట్టా పద్దు ఇంకా రాయలేదు.
4. పేటెంట్లపై 25% చొప్పున సంవత్సరానికి తరుగుదల ఏర్పాటు చేయవలెను.
5. ఋణాగ్రస్తుల నుండి రూ.850 రాని బాకీగా రద్దు పరచిన తర్వాత 5% చొప్పున సంశయాత్మక బాకీల నిధిని ఏర్పాటు చెయ్యాలి.
6. అరువు కొనుగోలు చేసిన రూ.5000 విలువ గల సరుకు, సరుకులో చేర్చినా పుస్తకాలలో నమోదు కాలేదు.

1996 డిసెంబరు 31న అంకణా

డెబిట్ నిల్వలు	రూ.	క్రెడిట్ నిల్వలు	రూ.
కొనుగోళ్ళు	1,65,625	అమ్మకాలు	2,56,650
అమ్మకాల వాపసులు	4,250	కొనుగోలు వాపసులు	3,120
వివిధ ఋణాగ్రస్తులు	40,200	రాని బాకీల నిధి	5,200
సరుకు (1.1.96)	26,725	వివిధ ఋణదాతలు	25,526
వేతనాలు	20,137	చెల్లింపు హుండీలు	8,950
జీతాలు	8,575	పెట్టుబడులపై వడ్డీ	825
వర్షిచర్	6,575	మూలధనం	28,000
పేటెంట్లు	4,500	చెల్లించవలసిన వేతనాలు	2,019
తపాలా, స్టేషనరీ, భీమా	3,226	చెల్లించవలసిన అద్దె	750
లైటింగ్	350		
వర్తకపు ఖర్చులు	2,314		
అద్దె, పన్నులు	3,517		

రాని బాకీలు	525	
5% ప్రకాష్ అప్పు (1.1.96న ఇచ్చినది)	3000	
పెట్టుబడులు	11,500	
ముందుగా చెల్లించిన భీమా	524	
చేతిలో నగదు	5,752	
వసూలు పొందేటటు	17,070	
సొంత వాడకాలు	6,000	
ఫర్నిచర్ పై తరుగుదల	675	
	<u>3,31,040</u>	<u>3,31,040</u>

డిసెంబరు 31, 1996లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి అమిటాబ్ వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతా

వివరాలు	రూ.	రూ.	వివరాలు	రూ.	రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు		26,725	By అమ్మకాలు	2,56,650	
To కొనుగోళ్ళు	1,65,625		తీ॥ వాపసులు	<u>4,250</u>	2,52,400
కూ॥నమోదు కానివి	<u>5000</u>		By ముగింపు సరుకు		10,520
	1,70,625				
తీ॥వాపసులు	<u>3,120</u>	1,67,505	By అగ్నిప్రమాదం వల్ల నష్టపోయిన సరుకు		1000
To వేతనాలు		20,137			
To తెచ్చిన స్థూలలాభం		<u>49,553</u>			<u>2,63,920</u>
		2,63,920			
To జీతాలు		8,575	By తెచ్చిన స్థూల లాభం		49,553
To తపాలాస్టేషన్లవారి, భీమా		3,226	By ప్రకాష్ అప్పుపై రావలసిన వడ్డీ		
To లైటింగ్		350	(3000x5/100x4/12)		50
To వర్తకపు ఖర్చులు		2,314	By రాని బాకల నిధి		3,200
To అద్దె, పన్నులు		3,517	(5,200-2000)		
To రాని బాకీలు	525		By పెట్టుబడులపై వడ్డీ		825
కూ॥అదనంగా	<u>850</u>	1375			
To ఫర్నిచర్ పై తరుగుదల		675			
To అగ్ని ప్రమాదం వల్ల నష్టం(1000-700)		300			
To పేటెంట్లపై తరుగుదల (4,500x25/100)		1125			
To నికర లాభం (మూలధన ఖాతాకు బదిలీ)		<u>32,171</u>			
		53,628			<u>53,628</u>

డిసెంబరు 31, 1996 నాటి ఆమిటాబ్ ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు	రూ.	రూ.	ఆస్తులు	రూ.	రూ.
చెల్లింపు హుండీలు		8,950	చేతిలో నగదు		5,752
ఋణదాతలు	25,256		పెట్టుబడులు		11,500
కూనమోదు కానివి	5,000	30,526	ఋణగ్రస్తులు	40,200	
చెల్లింపువలసిన వేతనాలు		2,019	కూనానాదరణ పొందిన హుండీలు	650	
చెల్లించవలసిన ఆదై		750		40,850	
మూలధనం	28,000			850	
తీసాంతవాడకాలు	6,000			40,000	
			తీరానిబాకీల నిధి	2,000	38,000
	22,000		వసూలు హుండీలు	17,070	
కూనికరలాభం	32,171	54,171	తీనానాదరణ పొందినవి	650	16,420
			ముగింపు సరుకు		10,520
			ముందుగా చెల్లించిన భీమా		524
			5% ప్రకాష్ అప్పు	3000	
			కూనావలసిన వడ్డీ	50	3,050
			పర్మిషన్		6,575
			భీమా కంపెనీ నుండి రావలసినది		700
			పేటెంట్లు	4,500	
			తీ తరుగుదల	1,125	3,375
		96,416			96,416

Working Notes :

- చెల్లించవలసిన ఆదై, చెల్లించవలసిన వేతనాలు అంకణాలో ఇచ్చినందువల్ల వాటిని నేరుగా ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో అప్పులవైపు చూపడమైనది.
- ముందుగా చెల్లించిన భీమా అంకణాలో ఇచ్చినందువల్ల దానిని నేరుగా ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తుల వైపు చూపవలెను.
- పర్మిషన్ తరుగుదల అంకణాలో ఇచ్చినందువల్ల లాభనష్టాల ఖాతా డెబిట్ వైపు మాత్రమే చూపబడింది.

ఉదాహరణ 4 :

అవివాక్ పుస్తకాలలోని ఈ క్రింది నిల్వల నుండి జూన్ 30, 1998లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి లాభనష్టాల ఖాతా మరియు ఆదే తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయుము

	రూ.		రూ.
సరుకు(17.97)	96,000	సాంతవాడకాలు	6,500
వేతనాలు	28,000	మూలధనము	50,000
జీతాలు	4,000	చెల్లింపు హుండీలు	5,000

రవాణా	5,000	బ్యాంకు అప్పు	14,000
కొనుగోళ్ళు	1,20,000	అమ్మకాలు	2,50,000
ఓవర్ డ్రాఫ్టు మీద వడ్డీ	200	రాని బాకీలు	5,000
వసూలు హుండీలు	6,000	కొనుగోళ్ళ మీద డిస్కాంటు	4,000
అద్దె	2,000	ఋణదాతలు	23,300
ఫ్లాంటు-యంత్రాలు	20,000	కొనుగోలు వాపసులు	1,500
ప్రయాణపు ఖర్చులు	5,000	బ్యాంకు లో నగదు	1,800
యంత్రం, మరమ్మత్తులు	1,600	భవనాలు	5,000
చేతిలో నగదు	5,600	అమ్మకాల వాపసులు	1,000
కార్యాలయపు ఖర్చులు	5,000	ఋణగ్రస్తులు	35,000
ఆదాయపు పన్ను	500		

క్రింది సర్దుబాట్లను లెక్కలోకి తీసుకోవాలి.

- 30.6.98న సరుకు రూ.35,000
- రాని బాకీలు రూ.3,000
- ఏర్పాటు చేయవలసిన రాని బాకీల నిధి 5%
- ఇంట్లో వాడకానికి రూ.3000ల సరుకు తీసుకుపోవడమైనది.
- రూ.1000లు విలువ గల వస్తువులను వ్యాపార ప్రకటనల అంశాలుగా ఉచితంగా ఇవ్వడమైనది.
- యంత్రాన్ని స్థాపించడానికి చెల్లించిన రూ.1000లు ఖర్చులను వేతనాల ఖాతాకు డెబిట్ చేయడమైనది.
- ఫ్లాంటు యంత్రాల మీద తరుగుదల 10%
- మూలధనం మీద వడ్డీ 5%
- చెల్లించవలసిన వేతనాలు రూ.1500లు; జీతాలు రూ.450లు; అద్దె రూ.400లు

30.6.1998 లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి ఆవినాష్ యొక్క వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా

వివరాలు	రూ.	రూ.	వివరాలు	రూ.	రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు		96,000	By అమ్మకాలు	2,50,000	
To కొనుగోళ్ళు	1,20,000		తీ అమ్మకాల వాపసులు	1,000	2,49,000
తీ కొనుగోళ్ళ వాపసులు	1,500		By ముగింపు సరుకు		35,000
	1,18,500				
తీ సరుకువాడకాలు	3,000				
తీ వ్యాపార ప్రకటనలకు	1,15,500				
బదిలీ	1,000	1,14,500			
To వేతనాలు	28,000				
కూ చెల్లించాల్సినవి	1,500				
	29,500				
తీ యంత్రం స్థాపనకై అయినవి	1000	28,500			

To రవాణా		5,000		
To తేల్చిన స్థూల లాభం		40,000		
		<u>2,84,000</u>		<u>2,84,000</u>
To జీతం	4,000		By తెచ్చిన స్థూల లాభం	40,000
కూ చెల్లించాల్సినది	450	4,450	By కొనుగోళ్ళ మీద	
To ఓ.డి.మీద వడ్డీ		200	డిస్కాంటు	4,000
To అద్దె	2,000			
కూ చెల్లించాల్సినవి	400	2,400		
To స్టాంటు యంత్రాలపై				
To తరుగుదల (21000×10%)		2,100		
To ప్రయాణ ఖర్చులు		5,000		
To యంత్ర మరమ్మత్తులు		1,600		
To కార్యాలయపు ఖర్చులు		5,000		
To రాని బాకీలు	5,000			
కూ అదనంగా ఏర్పడినవి	3,000	8,000		
To వ్యాపార ప్రకటనలు		1,000		
To మూలధనంమీద వడ్డీ(50,000×5/100)		2,500		
To రాని బాకీల నిధి		1,600		
To నికర లాభం (మూల ధన ఖాతాకు బదిలీ)		10,150		
		<u>44,000</u>		<u>44,000</u>

30.6.1998 నాటి అవినాష్ అస్త్రీ అప్పుల వట్టీ

అప్పులు	రూ.	రూ.	అస్తులు	రూ.	రూ.
చెల్లించుచుండిలు		5,000	చేతిలో నగదు		5,600
ఋణదాతలు		23,300	బ్యాంకులో నగదు		1,800
చెల్లించవలసిన వ్యయాలు			ఋణగ్రస్తులు	35,000	
వేతనాలు	1500		తీ రాని బాకీలు	<u>3,000</u>	
జీతాలు	450			32,000	
అద్దె	400	2,350	తీ రాని బాకీల నిధి	<u>1,600</u>	30,400
బ్యాంకు అప్పు		14,000	ముగింపు సరుకు		35,000
మూలధనము	50,000		వసూలు చుండిలు		600
తీ సాంఘికవాడకాలు(నగదు)	<u>6,500</u>		స్టాంటు, యంత్రాలు	20,000	

43,500		కూ వేతనాలలో కలిసిన	
తీ సరుకుసాంతవాడకాలు	3,000	వున్నవి	1,000
40,500			21,000
తీ ఆదాయపు పన్ను	500	తీ తరుగుదల	2,100
40,000		భవనాలు	18,900
కూ మూలధనంపై వడ్డీ	2,500		5,000
42,500			
కూ నికర లాభం	10,150		
	52,650		
	97,300		97,300

గమనిక : ఆదాయపు పన్ను వ్యాపార వ్యక్తిగతమైన ఖర్చు అయినందువల్ల సాంత వాడకాలుగా భావించి మూలధనం నుండి తీసి వేయడమైనది.

ఉదాహరణ 5 :

మార్చి 31, 1990 న ఉన్న శ్రీ గోవింద్ అంకణానుండి మార్చి 31, 1990వ తేదీతో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి లాభనష్టాల భాతాను, అదే తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టిని సర్దుబాటు సహాయంతో తయారు చేయుము.

వివరాలు	Dr. రూ.	Cr. రూ.
మూలధనం		40,000
సాంతవాడకాలు	6,000	
స్లాంటు, యంత్రాలు	15,000	
ఫర్నిచర్, ఫిక్చర్లు	2,000	
పేటెంట్ హక్కులు		
(1.4.89 నుంచి 10 సంవత్సరాలు)	10,000	
1.4.89న సరుకు	10,000	
కొనుగోళ్ళు	42,500	
జీతాలు	3,700	
వేతనాలు	7,500	
వివిధ ఋణగ్రస్తులు	10,200	
శ్యామ్ నుండి అప్పు (0% వడ్డీ		
సం నికి 1.10.89 నుంచి)		5,000
తంటి, తపాలా	250	
విడి పరికరాలు	500	
అద్దె, పన్నులు, రేట్లు	1,800	

రద్దు అయిన రాని బాకీలు	200	
వివిధ ఋణదాతలు		6000
డిస్కాంటు		300
వర్తకపు ఖర్చులు	100	
శ్యామ్ ఋణం మీద వడ్డీ	75	
భీమా	400	
ప్రయాణపు ఖర్చులు	250	
న్యాయానుసార ఖర్చులు	150	
చేతిలో నగదు	1,525	
బ్యాంకులో నగదు	5,150	
అమ్మకాలు		66,000
	<u>1,17,300</u>	<u>1,17,300</u>

సర్దుబాట్లు:

- 31.3.90న సరుకు నిల్వ విలువ రూ.13,600లు మరియు విడి పరికరాల విలువ రూ.350లు
- ఒక కొత్త యంత్రాన్ని జనవరి 1,1990న రూ.1500లకు స్థాపించినారు. ఈ విషయమై పుస్తకాలలో వద్దు ఏమీ వ్రాయలేదు. యంత్రాన్ని స్థాపించడానికి చెల్లించిన రూ.500లు ఖర్చులను వేతనాల ఖాతాకు డెబిట్ చేయడమైనది.
- స్లాంటు యంత్రాలపై 20%, ఫర్నిచర్పై 10% తరుగుదల సంఘానికి ఏర్పాటు చేయవలెను.
- వివిధ ఋణగ్రస్తులలో రూ.200లు రాని బాకీలు, వాటిని రద్దు చేయవలెను. సంశయాత్మక బాకీల కోసం ఋణగ్రస్తుల మీద 5% రిజర్వును, ఋణగ్రస్తుల మీద డిస్కాంటు 2% రిజర్వును ఏర్పాటు చేయవలెను.
- మేనేజర్కు 5% లాభం మీద కమీషన్, ఆ కమీషన్ ఏర్పాటు చేయకముందు వచ్చిన నికర లాభం మీద లెక్క గట్టాలి.
- 25.3.90న గిడ్డంగిలో అగ్ని ప్రమాదం సంభవించి రూ.2,500లు ల విలువ గల సరుకు నాశనమైనది. ఈ సరుకు భీమా చేయబడినందువల్ల పూర్తి మొత్తాన్ని చెల్లించుటకు భీమా కంపెనీ అంగీకరించినది.
- అసమాప్త భీమా రూ.200లు

మార్చి 31,1990తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి శ్రీగోవింద్ వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా

వివరాలు	రూ.	రూ.	వివరాలు	రూ.	రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు		10,000	By అమ్మకాలు		66,000
To కొనుగోళ్ళు		42,500	By ముగింపు సరుకు		13,600
To వేతనాలు	7,500		By అగ్ని ప్రమాదం వల్ల		
తీ.యంత్రాల స్థాపన ఖర్చులు	500	7000	By నష్టపోయిన సరుకు		2,500
To తేల్చిన స్థూల లాభము		22,600			
		82,100			82,100
To జీతాలు		3,700	By తెచ్చిన స్థూలలాభం		22,600

6)

To తండ్రి తపాలా		250	By డిస్కాంటు	300
To అద్దె, పన్నులు, రేట్లు		1,800		
To రాని బాకీలు	200			
కూ॥ అదనంగా రద్దు	<u>200</u>	400		
To వర్తకపు ఖర్చులు		100		
To శ్యామ్ ఋణం మీద వడ్డీ	75			
కూ॥ చెల్లించాల్సిన వడ్డీ	<u>75</u>	150		
To భీమా	400			
కూ॥ అసమాప్త భీమా	<u>200</u>	200		
To ప్రయాణ ఖర్చులు		250		
To న్యాయానుసార ఖర్చులు		150		
To తరుగుదల				
విడిపరికరాలపై(500-350)	150			
పర్మిచర్ పై	200			
ఫ్లాంటుపై	3100			
పేటెంట్లపై	<u>1,000</u>	4,450		
To రాని బాకీల నిధి		500		
To ఋణగ్రస్తులపై డిస్కాంట్ నిధి		190		
To మేనేజర్ కమీషన్ $(\frac{10,760 \times 5}{100})$		538		
To నికర లాభము (మూలధనం ఖాతాకు బదిలీ)		10,222		
		<u>22,900</u>		<u>22,900</u>

మార్చి 31, 1990 నాటి శ్రీ గోవింద్ యొక్క ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు	రూ.	రూ.	ఆస్తులు	రూ.	రూ.
మూలధనం	40,000		ఫ్లాంటు యంత్రాలు	15,000	
తీ॥ సొంతవాడకాలు	<u>6,000</u>		కూ॥ పద్దు రాయనివి	<u>1,500</u>	
	34,000			16,500	
కూ॥ నికర లాభం	<u>10,272</u>	44,222	కూ॥ వేతనాలలో కలిసినవి	<u>500</u>	
				17,000	
మేనేజర్ కమీషన్		538	తీ॥ తరుగుదల	<u>3,100</u>	13,900
యంత్రాలకు చెల్లించవలసిన బాకీ		1,500	పర్మిచర్, ఫిక్చర్లు	<u>2,000</u>	
			తీ॥ తరుగుదల	<u>200</u>	1,800

శ్యామ్ నుండి ఆస్తు	5000		పేటెంట్లు	10,000	
కూచెల్లింపాల్సిన వడ్డీ	75	5075	తీతరుగుదల	1,000	9000
వివిధ ఋణదాతలు		6,000	భీమా కంపెనీ నుండి రావలసినది		2,500
			అసమాప్త భీమా		200
			ముగింపు సరుకు		13,600
			విడి పరికరాలు	500	
			తీతరుగుదల	150	350
			ఋణగ్రస్తులు	10,200	
			తీరాని బాకీలు	200	
				10,000	
			తీరాని బాకీల నిధి	500	
				9,500	
			తీ ఋణగ్రస్తులపై డిస్కాంటు నిధి	190	9,310
			బ్యాంకులో నగదు		5,150
			చేతిలో నగదు		1,525
		57,335			57,335

ఉదాహరణ 6 :

31.12.2001 నాటి ఈ దిగువ అంకణా రవితేజకు సంబంధించినది.

డెబిట్ నిల్వలు	రూ.	క్రెడిట్ నిల్వలు	రూ.
సాంతవాదకాలు	3,000	మూలధనం	28,000
ఋణగ్రస్తులు	20,100	ఋణదాతలు	10,401
అప్పులపై వడ్డీ	300	తనఖాపై అప్పు	9,500
చేతిలో నగదు	2,050	రాని బాకీల నిధి	710
సరుకు(1.1.2001)	6,839	అమ్మకాలు	1,10,243
మోటారు వాహనాలు	10,000	కొనుగోళ్ళ వాపసులు	1,346
బ్యాంకులో నగదు	3,555	డిస్కాంటు	540
భూమి, భవనాలు	12,000	చెల్లింపు హుండీలు	2,614
రాని బాకీలు	525	వచ్చిన అద్దె	250
కొనుగోళ్ళు	66,458		
అమ్మకాల వాపసులు	7,821		
బయటకు రవాణా	2,404		
లోనికి రవాణా	2,929		
జీతాలు	9,097		
అద్దె, రేట్లు, భీమా	2,891		
వ్యాపార ప్రకటనలు	3,264		
సాధారణ ఖర్చులు	3,489		
ప్రస్తుతులు హుండీలు	6,882		

31.12.2001 సంవత్సరాంతానికి వర్తక, లాభనష్టాల ఖాతా, ఆ తేదీ నాటి అస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయండి.

- భూమి, భవనాల పై తరుగుదల $2\frac{1}{2}$ % మోటారు వాహనాలపై 20% తరుగుదల లెక్కించండి.
- అప్పుపై వడ్డీ 6% సంవత్సరానికి, 6 నెలలు చెల్లించలేదు.
- రూ.500లు ఖరీదు గల సరుకు అమ్మకం లేదా వాపసు పద్ధతిపైన తన ఖాతాదారునకు రూ.600లకు 31.12.2001న పంపించి తన పుస్తకాలలో అమ్మకాలుగా నమోదు చేశారు.
- చెల్లించవలసిన జీతాలు రూ.750లు, చెల్లించవలసిన రేట్లు రూ.350లు
- ముందుగా చెల్లించిన భీమా రూ.150లు
- ఋణాగ్రస్తుల మీద రాని సంశయాత్మక బాకీల నిధికై 5% ఏర్పాటు చేయండి.
- మేనేజర్ కమీషన్ 10% అట్టి కమీషన్ లెక్కించిన తర్వాత ఉండే నికర లాభంపై
- 31.12.2001 నాటి సరుకు విలువ రూ.6,250లు.

31.12.2001 తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి రవితేజ యొక్క వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతా

వివరాలు	రూ.	రూ.	వివరాలు	రూ.	రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు		6,839	By అమ్మకాలు	1,10,243	
To కొనుగోళ్ళు	66,458		తీవాపసులు	7,821	
తీవాపసులు	1,346	65,112		1,02,422	
To లోనికి రవాణా		2,929	తీవాపసులకు లేదా వాపసు		
To తెచ్చిన స్థూలలాభం		33,692	సరుకు	600	1,01,822
			By ముగింపు సరుకు		
			(6,250 + 500)		6,750
		1,08,572			1,08,572
To జీతాలు	9097		By తెచ్చిన స్థూలలాభం		33,692
కూచెల్లించాల్సినవి	750	9,847	By డిస్కాంట్లు		540
To అప్పుపై వడ్డీ		585	By అడ్డె		250
To బయటికి రవాణా		2,404			
To అడ్డె-రేట్లు, భీమా	2,891				
కూచెల్లించవలసిన					
రేట్లు	350				
	3,241				
తీముందుగా చెల్లించిన					
భీమా	150	3,091			
To వ్యాపార ప్రకటనలు		3,264			
To సాధారణ ఖరీదులు		5,489			
To డ్రాఫ్ట్ ఖరీదులు		525			

To రాని బాకీల నిధి (975-710)	265		
To తరుగుదల భవనాలపై	300		
మోటారు వాహనాలపై	2000		
To తేల్చిన నిల్వ	8,712		
	34,482		34,482
To మేనేజర్ కమీషన్ (8712×10/100)	792	By తెచ్చిన నిల్వ	8,712
To తెల్చిన నికర లాభం	7920		
	8,712		8,712

31.12.2001 నాటి రవితేజ ఆస్తి అవ్వల వట్టి

అప్పులు	రూ.	రూ.	ఆస్తులు	రూ.	రూ.
తనఖాపై అప్పు		9,500	చేతిలో నగదు		2,050
చెల్లింపు హుండీలు		2,614	బ్యాంకులో నగదు		3,555
ఋణదాతలు		10,401	వసూలు హుండీలు		6,882
చెల్లించవలసిన ఖర్చులు		1,385	ఋణగ్రస్తులు	20,100	
జీతాలు	750		శీ అమ్మకం లేదా వాపసు		
ఇలు	350		సరుకు	600	
అప్పుపై వడ్డీ	285			19,500	
చెల్లించవలసిన మేనేజరు కమీషన్		792	శీ.రాని బాకీలనిధి	975	18,525
			ముగింపు సరుకు		6,750
మూలధనం	28,000		ముందుగా చెల్లించిన బీమా		150
క్యా.నికర లాభం	7,920				
	35,920		భూమి, భవనాలు	12,000	
శీ.సొంతవాడకాలు	3,000	32,920	శీ తరుగుదల	300	11,700
			మోటారు వాహనాలు	10,000	
			శీ తరుగుదల	2,000	8,000
		57,612			57,612

గమనిక :

- 1) అమ్మకం లేదా వాపసు సరుకు అమ్మకాలలో కలిసి ఉంది. అంటే తరువు అమ్మకాలుగా భావించినట్లు అంటే అమ్మకాల నుంచి, ఋణగ్రస్తుల నుంచి అమ్మకం ధర రూ.600లును తీసేస్తాం. ముగింపు సరుకుకు రూ.500లు కలుపుతాం.
- 2) అప్పుపై వడ్డీ = $(9,500 \times 6 / 100 \times 6 / 12) = 285$

ఉదాహరణ 8 :

31.12.2002 నాటి రామకృష్ణ అంకణా ఇలా వుంది. క్రింది ఇచ్చిన సర్దుబాట్లు చేస్తూ 31.12.2002తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి ముగింపు లెక్కలు తయారు చేయండి.

వివరాలు	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
మూలధనం, సొంతవాడకాలు	14,200	85,000
యంత్రాలు	23,000	
సరుకు(1.1.2002)	29,200	
కొనుగోళ్ళు, కొనుగోలు వాపసులు	2,00,000	3800
అమ్మకాలు, అమ్మకాల వాపసులు	4,200	2,38,000
సాధారణ ఖర్చులు	8,800	
అద్దె, ఇంటి పన్నులు	6,400	
పని నేర్పుకొనే వాని నుంచి ప్రీమియమ్		1,600
బ్యాంకు ఓ.డి.		2,800
రాని బాకీలు	3,400	
ఋణగ్రస్తులు, ఋణదాతలు	64,000	20,000
రాని బాకీల నిధి		2000
	3,53,200	3,53,200

1. యంత్రాల మీద 10% తరుగుదల కట్టండి.
2. రాని బాకీల నిధి 5% వరకు హెచ్చు చేయండి.
3. ఋణగ్రస్తుల డిస్కాంట్ నిధి 2% ఏర్పాటు చేయండి.
4. కొన్న సరుకు నుంచి సొంతవాడకానికి రూ.800లు యజమాని తీసుకొన్నాడు.
5. యంత్రం కొన్న తాలూకు రూ.2000లు పారపాటున కొనుగోలుగా వ్రాసినారు.
6. 31.12.2002న మిగిలి ఉన్న రూ.600లు స్టేషనరీ ముగింపు సరుకులో చేర్చినారు.
7. పని నేర్పుకొనే వాని ప్రీమియమ్ నాలుగు సంవత్సరాల మీద సర్దాలి.
8. స్టేషనరీ రూ.800లకు కొని సాధారణ ఖర్చులలో చేర్చినారు.
9. యంత్రం తేవడానికి ఇచ్చిన రవాణా ఖర్చు రూ.200లు సాధారణ ఖర్చులలో చేర్చినారు.
10. సరుకు (31.12.2002) రూ.34,000లు.

31.12.2002లో ఆంతమయ్య సంవత్సరానికి రామకృష్ణ యొక్క వర్తకపు/లాభనష్టాల ఖాతా

వివరాలు	రూ.	రూ.	వివరాలు	రూ.	రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు		29,200	By అమ్మకాలు	2,38,000	
To కొనుగోళ్ళు	2,00,000		తీ॥ వాపసులు	4,200	2,33,800
తీ॥యంత్రాలకొనుగోలు	2,000		By ముగింపు సరుకు	34,000	
	1,98,000		తీ॥ కలిసి ఉన్న స్టేషనరీ		
తీ॥వాపసులు	3,800		నిల్వ	600	33,400
	1,94,200				
తీ॥సొంతానికి సరుకు	800	1,93,400			
To తేల్చిన స్థూలలాభం		44,600			
		2,67,200			2,67,200
To సాధారణ ఖర్చులు	8,800				
తీ॥ స్టేషనరీ కొనుగోలు	800		By తెచ్చిన స్థూల లాభం		44,600
	8,000		By పని నేర్చుకొనే		
తీ॥యంత్రం రవాణా	200	7,800	వారి ప్రీమియం	1,600	
To స్టేషనరీ	800		తీ॥ముందుగా వచ్చినది		
తీ॥ముగింపు నిల్వ	600	200	(1600×3/4)	1200	400
To అద్దె, వస్తులు		6,400			
To రాని బాకీలు		3,400			
To రాని బాకీల నిధి (3,200-2000)		1,200			
To ఋణగ్రస్తుల డిస్కాంట్ నిధి(60,800×2/100)		1,216			
To యంత్రంపై తరుగుదల		2,520			
To తేల్చిన నికర లాభం		22,264			
		45000			45000

31.12.2002 నాటి రామకృష్ణ ఆస్తి అప్పుల వట్టి

అప్పులు	రూ.	రూ.	ఆస్తులు	రూ.	రూ.
మూలధనం	85,000		ఋణగ్రస్తులు	64,000	
కూ॥నికరలాభం	22,264		తీ॥రాని బాకీల నిధి	3,200	
	1,07,264			60,800	
తీ॥సొంతవాడకాలు			తీ॥డిస్కాంటు నిధి	1,216	59,584
నగదు	14200		ముగింపు సరుకు	34,000	

సరుకు800	15000	92,264	శ్రీశ్రీశ్రీపనరీ నిల్వ	680	33,400
ఋణదాతలు		20,000	యంత్రాలు	23,000	
బ్యాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్టు		2,800	కూకొత్తగా కొన్నది	2,000	
ముందుగా వచ్చిన ప్రోమీషియం		1,200	రవాణా ఖర్చులు	200	
				25,200	
			శ్రీతరుగుదల	2,520	22,680
			శ్రీపనరీ నిల్వ		600
		1,16,264			1,16,264

ఉదాహరణ - 8

మహేష్ పుస్తకాల నుంచి తయారు చేసిన 31.12.1998 న ఉన్న అంకణా సహాయంతో ముగింపు లెక్కలు తయారు చేయండి.

వివరాలు	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
మూలధనం		66,500
సాంతవాడకాలు	5000	
ఋణగ్రస్తులు, ఋణదాతలు	40,000	20,000
తనఖా, మీద అప్పు		8000
తనఖా మీద వడ్డీ	600	
చేతిలో నగదు	200	
రాని బాకీల నిధి		1,400
సరుకు(1.1.98)	8000	
యంత్రాలు	16,000	
బ్యాంకులోనగదు	5000	
భవనాలు	24,000	
తరుగుదల	500	
రాని బాకీలు	1,000	
కొనుగోళ్ళు	1,40,600	
కొనుగోలు వాససులు		10,600
అమ్మకాల వాససులు	14,800	
అమ్మకాలు		2,20,800
వేతనాలు	20,000	
జీతాలు	12,000	

రవాణా	2000	
కర్మాగారపు ఖర్చులు	12,000	
భీమా	1,200	
ప్రచార ఖర్చులు	1,300	
డిస్కౌంట్లు	800	1200
అద్దె	3,000	
నీరు, విద్యుచ్ఛక్తి	5,000	
పెట్టుబడులు	10,000	
సాధారణ ఖర్చులు	6,000	
డివిడెండ్లు		500
	<u>3,29,000</u>	<u>3,29,000</u>

- 4/5 వంతు నీరు, విద్యుచ్ఛక్తి ఖర్చులను వర్తకపు ఖాతాకు వ్రాయాలి.
- 3/4 వంతు అద్దె కర్మాగారానికి సంబంధించింది.
- యంత్రాల మీద 10% తరుగుదల కట్టాలి.
- ముగింపు సరుకు రూ.10,800లు
- 31.12.98 న పెట్టుబడుల మార్కెట్ ధర రూ.10,500లు ఉంది.
- రాని బాకీల నిధి 5% ఏర్పాటు చేయాలి.
- కర్మాగారపు మేనేజర్ కు స్థూల లాభం వీరిద 1% కమీషన్ ఇవ్వాలి.
- జనరల్ మేనేజర్కు 5% కమీషన్, అట్లాంటి కమీషన్ కట్టిన తర్వాత వచ్చిన నికర లాభం మీద ఇవ్వాలి.
- నికర లాభంలో నాల్గవ వంతు సాధారణ నిధికి మళ్ళించాలి.
- రావలసిన డివిడెండు రూ.200లు

31.12.1998 తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి మాహిష్ యొక్క వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతా

వివరాలు	రూ.	రూ.	వివరాలు	రూ.	రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు		8,000	By అమ్మకాలు	2,20,800	
To కొనుగోళ్ళు	1,40,600		తి. వాపసులు	14,800	2,06,000
తి. వాపసులు	<u>10,600</u>	1,30,000	By ముగింపు సరుకు		10,800
To వేతనాలు		20,000			
To రవాణా		2,000			
To కర్మాగారపు ఖర్చులు		12,000			

To అద్దె (3000×3/4)	2,250		
To నీరు, విద్యుచ్ఛక్తి (5000×4/5)	4,000		
To తేల్చిన స్థూల లాభం	38,550		
	<u>2,16,800</u>		<u>2,16,800</u>
To జీతాలు	12,000	By తెచ్చిన స్థూలం లాభం	38,550
To తనఖా మీద వడ్డీ	600	By డివిడెండ్లు	500
To తరుగుదల	500	కూ రావలసినవి	<u>200</u> 700
To రానిబాకీలు	1,000	By డిస్కాంట్	1,200
To రానిబాకీల నిధి (2000-1400)	600		
To భీమా	1,200		
To ప్రచార ఖర్చులు	1,300		
To డిస్కాంట్	800		
To అద్దె (3000×1/4)	750		
To నీరు, విద్యుచ్ఛక్తి (5000×1/5)	1,000		
To సాధారణ ఖర్చులు	6,000		
To యంత్రాలపై తరుగుదల	1,600		
To కర్మాగారపు మేనేజర్ కమీషన్(38,550×1%)	386		
To తెల్చిన నిల్వ	12,714		
	<u>40,450</u>		<u>40,450</u>
To జనరల్ మేనేజర్ కమీషన్(12,714×5/105)	605	By తెచ్చిన నిల్వ	12,714
To తెల్చిన నిల్వ	12,109		
	<u>12,714</u>		<u>12,714</u>
To సాధారణ నిధి (12,109×1/4)	3,027	By తెచ్చిన నిల్వ	12,109
To తెల్చిన నికర లాభం	9082		
	<u>12,109</u>		<u>12,109</u>

31.12.98 వాటి మహేష్ అస్తి అప్పుల వట్టి

అప్పులు	రూ.	రూ.	ఆస్తులు	రూ.	రూ.
మూలధనం	66,500		ఋణగ్రస్తులు	40,000	
కూనికరలాభం	9,082		శ్రీ.రాని బాకీల నిధి	2,000	38,000
	75,582		చేతిలో నగదు		200
			ముగింపు సరుకు		10,800
			యంత్రాలు	16,000	
శ్రీ.సాంతవాడకాలు	5000	70,582	శ్రీ. తరుగుదల	1,600	14,400
ఋణదాతలు		20,000	బ్యాంకులో నగదు		5000
తనఖా మీద అప్పు		8,000	భవనాలు		24,000
చెల్లించవలసిన కమీషన్ :			పెట్టుబడులు(మార్కెట్		
కర్మాగారపు మేనేజర్		386	ధర రూ.10,500)		10,000
జనరల్ మేనేజర్		605	రావలసిన డివిడెండు		200
సాధారణ రిజర్వు		3,027			
		1,02,600			1,02,600

గమనిక : పెట్టుబడుల మార్కెట్ ధరను పుస్తకాలలో చూపరాదు. ఖరీదు మాత్రమే చూపాలి. అందుచేత పెట్టు బడుల విలువలో పెరుగుదలను లాభంగా చూపలేదు.

ఉదాహరణ 10 :

డిసెంబరు 31, 1999న రామోజీ పుస్తకాల నుండి గ్రహించిన అంకణా క్రింది విధంగా ఉంది.

డెబిట్ నిల్వలు	రూ.	క్రెడిట్ నిల్వలు	రూ.
చేతిలో నగదు	600	మూలధనం	50,000
బ్యాంకులో నగదు	4,100	ఋణదాతలు	30,000
కొనుగోళ్ళు	2,12,300	చెల్లింపు హుండీలు	4,200
అమ్మకాల వాపసులు	4,500	అమ్మకాలు	3,57,300
రవాణా	18,700	కొనుగోలు వాపసులు	1,080
వేతనాలు	60,200		
జీతాలు	17,800		
ముద్రణ, ప్రింట్స్	4,500		
అద్దె, రేట్లు, పన్నులు	12,880		
కర్మాగారపు అద్దె	8,500		

ఇంధనం, గ్యాస్	6,100
అమ్మకాల రవాణా	800
కమీషన్	1,500
స్టేబుల్ ఖర్చులు	6,200
వసూలు హుండీలు	2,150
ఋణాగ్రస్తులు	5,000
ఫర్నీచర్	4,300
విడి పరికరాలు	1,400
గుర్రాలు, బండ్లు	2,500
పోస్టేజి, టెలిఫోన్	3,800
కర్మాగారపు మేనేజర్ జీతం	18,750
ప్రారంభ సరుకు	46,000
	<u>4,42,580</u>

4,42,580

సర్దుబాట్లు

- 31.12.1999న సరుకు విలువ రూ.50,000
- సంవత్సరాంతాన రూ.4,500 విలువ గల సరుకు తరుగు ఏర్పడినట్లు కనుగొనబడినది. ఈ తరుగులో 10% సాధారణ తరుగుగా భావించడానికి, మిగిలిన మొత్తాన్ని గోడౌను కీపరు నుండి వసూలు చెయ్యాలని తీర్మానించబడినది.
- ఫర్నీచర్ పై 10% తరుగుదల వ్రాయాలి.
- గుర్రాలు, బండ్లు పై 10 శాతం తరుగుదల వ్రాయాలి.
- మూడు మాసాలు రూ.1000 ల హుండీని 10% డిస్కాంట్కు బ్యాంకులో డిస్కాంట్ చేసుకోగా అది 29.12.99న అనాధరణ జరిగినది. హుండీ అనాధరణ జరిగినట్లు బ్యాంకు వారు 2.1.2000న తెలియ పరిచినారు.
- చెల్లించవలసిన జీతాలు రూ.250
- విడి పరికరాల విలువ రూ.1,200 గా నిర్ణయించబడింది.
- రూ.800 విలువ గల వస్తువులను ఉచిత శాంపిల్స్ గా పంపిణీ చేయడమైనది.
- 25.12.1999న "Sale or apporval basics" రూ.700 విలువ గల వస్తువులను రూ.800 లుగా విలువ కట్టి పంపగా, డిసెంబరు మాసాంతానికి apporval అయినట్లు రాలేదు.
- 2.1.1999న కొన్న రూ.1000 విలువ గల ఫర్నీచర్ కొనుగోలు చిట్టాలో వ్రాయబడినది.
- 20.12.1999న కొన్న రూ.2000 విలువ గల సరుకుకు కొనుగోలు చిట్టాలో రికార్డు కాలేదు.
- రూ.2000 విలువగల మూడు మాసాల హుండీని ఋణదాతలకు పిటీ లేఖనం చెయ్యగా అది అనాధరణ జరిగి రాగా, అందుకు సంబంధించిన పద్దు పుస్తకాలలో వ్రాయలేదు.
- 26.12.1999న అమ్మిన రూ.1,800 విలువ గల సరుకును 4.1.2000న పంపడమైనది.

31.12.1979 లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి రామోజీ యొక్క వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతా

వివరాలు	రూ.	రూ.	వివరాలు	రూ.	రూ.
To ప్రారంభపు సరుకు		46,000	By అమ్మకాలు	3,57,300	
To కొనుగోళ్ళు	2,12,300		కూ తరుగు	4,500	
కూ రికార్డు చేయని కొనుగోళ్ళు	2,000			3,61,800	
	2,14,300		తీ అమ్మకాల వాససులు	4,500	3,57,300
తీ వాససులు	1,080				
	2,13,220		ముగింపు సరుకు	50,000	
తీ ఉచిత శాంపుల్స్	800		కూ Sale or		
	212,420		Approval basics		
తీ పారపాటున కలిపిన			మీద	700	
పర్మిచర్	1,000	2,11,420		50,700	
			తీ అమ్మకం జరిగి పంపని		
To వేతనాలు		60,200	సరుకు	1,800	48,900
To కర్మాగారపు అద్దె		8,500			
To ఇంధనం, గ్యాసు		6,100			
To రవాణా		18,700			
To కర్మాగారపు మేనేజర్					
To కమీషన్		18,750			
To తేల్చిన స్థూలలాభం		36,530			
		4,06,200	By తెచ్చిన స్థూలలాభం		36,530
To వ్యాపార ప్రకటనలు			By తేల్చిన నికర నష్టం		
(ఉచిత శాంపిల్)		800	(మూలధన ఖాతాకు		
To సాధారణ తరుగు (4500x10%)		450	మళ్ళింపు)		13,430
To జీతాలు	17,800				
To చెల్లించాల్సినవి	250	18,050			
To ముద్రణ, స్టేషనరీ		4,500			
To అద్దె, పన్నులు, రేట్లు		12,880			
To అమ్మకాల రావాణా		800			
To కమీషన్		1,500			
To స్టేబుల్ ఖర్చులు		6,200			
To పోస్టేజి, టెలిఫోన్		3,800			
To తరుగుదల					
పర్మిచర్	530				
గుర్రాలు, బండ్లు	250				
విడి పరికరాలు	200	980			
		49,960			49,960

31.12.99 నాటి రామోజీ ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు	రూ.	రూ.	ఆస్తులు	రూ.	రూ.
మూలధనం	50,000		ఫర్నిచర్	4,300	
తీ.నికరనష్టం	13,430	36,570	కూ.అదనం	1,000	
				5,300	
ఋణదాతలు	30,000		తీ.తరుగుదల	530	4,770
కూ.వీటీ లేఖనం జరిగిన			విడిపరికరాలు	1,400	
తరువాత అనాదరణ			తీ.తరుగుదల	200	1,200
పొందిన హుండ్	2000	32,000	గుర్రాలు, బండ్లు	2,500	
చెల్లింపు హుండ్లు		4,200	తీ.తరుగుదల	250	2,250
చెల్లించవలసిన వ్యయాలు:			ముగింపు సరుకు	50,000	
కొనుగోళ్ళు	2000		కూ.వాపసు సరుకు	700	
జీతాలు	250	2,250		50,700	
			తీ.అమ్మకం జరిగి	1,800	
			పంపిని సరుకు	1,800	48,900
			ఋణగ్రస్తులు	5,000	
			కూ.అనాదరణ జరిగిన		
			ఎండాట్ చేసిన హుండ్	2000	
				7000	
			కూ.అనాదరణ పొందిన		
			డిస్కాంటు చేసిన హుండ్	1000	8000
			వసూలు హుండ్లు		2,150
			గోడౌను కీవర్ నుండి		
			రావలసిన మొత్తం (4500x90/100)		4050
			చేతిలో నగదు		600
			బ్యాంకులో నగదు	4,100	
			తీ. డిస్కాంటు చేసుకొన్న		
			తర్వాత అనాదరణ		3100
			పొందిన హుండ్ చెల్లింపు	1000	
		75020			75020

Working Notes

1. కొనుగోళ్ళులో కలిపి ఉన్న ఫర్నిచర్ విలువను వర్తకపు ఖాతాలో డెబిట్ వైపు కొనుగోళ్ళు నుండి తీసి వేసి, ఆ మొత్తాన్ని ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తులవైపు ఫర్నిచర్ విలువకు కలిపి చూపాలి.
2. సరుకు అమ్మి వాటిని ముగింపు లెక్కల తయారీ చేసే నాటికి కొనుగోలు దారులకు పంపక పోతే, ఆ అమ్మకపు మొత్తాన్ని ముగింపు సరుకు విలువ నుండి తగ్గించాలి.

ఉదాహరణ 11 :

సమణ మూర్తి అంకణా 1994 డిసెంబరు 31న క్రింది విధంగా ఉంది.

డెబిట్ నిల్వలు	రూ.	క్రెడిట్ నిల్వలు	రూ.
చేతిలో నగదు	2,800	మూలధనం	90,000
బ్యాంకులో నగదు	3000	ఋణదాతలు	20,000
ప్రారంభ సరుకు	30,000	చెల్లింపు హుండీలు	15,000
అమ్మకాల వాపసులు	5,000	రాని బాకీల నిధి	4,000
కొనుగోళ్ళు	1,50,000	అమ్మకాలు	2,50,000
అమ్మకపు రవాణా	4,200	కొనుగోలు వాపసులు	3,000
కొనుగోలు రవాణా	6,800	12% బ్యాంకుఋణం	
వేతనాలు, జీతాలు	20,000	(1-4-1994)	10,000
ఎస్టాబ్లిష్ మెంట్	12,000	సంపత్ నుండి ఆస్తు	
భూములు, భవనాలు	40,000	(1-7-1994)	8,000
స్టాంపు-యంత్రాలు	80,000	అనాయత్ ఖాతా	800
ఋణగ్రస్తులు	14,000		
రాని బాకీలు	1,000		
వసూలు హుండీలు	6,000		
వసూలు హుండీలు వసూలు			
కొరకు బ్యాంకు పంపిన హుండీలు	4,000		
సొంతవాడకాలు	12,000		
స్టేషనరీ అండ్ ప్రింటింగ్	1,200		
యజమాని జీవిత భీమాపై			
చెల్లించిన ప్రీమియమ్	2,400		
బ్యాంకు ఋణం పై వడ్డీ	600		
రేట్లు అండ్ పన్నులు	800		
ఫర్నిచర్	5,000		
	<u>4,00,800</u>		<u>4,00,800</u>

ఈ దిగువ సర్దుబాట్లను లెక్కలోని తీసుకొని ముగింపు లెక్కలు తయారు చేయుము.

- గోడౌన్లోని ముగింపు సరుకు రూ.40,000 లకు విలువ కట్టబడినది.
- చెల్లించవలసిన వేతనాలు రూ.3,000, జీతాలు రూ.1,000
- ముందు చెల్లించిన రేట్లు, పన్నులు రూ.200
- డిశంబర్ 31వ తేదీన రూ.5,000ల సరుకు కొనుగోలు చెయ్యబడి అదే తేదీన చెక్కు, జారీ చేయబడినది. కాని పుస్తకాలలో నమోదు చేయబడలేదు. అయినప్పటికీ ఆ సరుకు ముగింపు సరుకులో కలిపి యున్నది.
- డిసెంబరు 31 వ తేదీన రూ.4,000 విలువ గల సరుకు అమ్మకం చేయబడింది. మరియు పుస్తకాలలో పద్దు నమోదు చేయబడినది. కాని ఖాతాదారుడు ఆ సరుకును డెలివరీ తీసుకొనక పోవుట వల్ల అవి ఆ సంవత్సరం ముగింపు సరుకులో కలిపి వున్నది.
- మరొక రూ.500 రాని బాకీలను రద్దు చేసి, ఋణగ్రస్తులపై 5 శాతం రాని బాకీల నిధి ఉంచండి.

g) భవనాలపై 5 శాతం యంత్రాలపై 10 శాతం మరియు ఫర్నిచర్పై 20 శాతం తరుగుదల రద్దు చెయ్యండి.

h) ఋణదాలతలపై 2 శాతం డిస్కాంట్ నిధిని ఉంచండి.

Dr 31.12.1994 తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి రమణమూర్తి యొక్క వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా

Cr

వివరాలు	రూ.	రూ.	వివరాలు	రూ.	రూ.
To ప్రారంభ సరుకు		30,000	By అప్పుకాలు	2,50,000	
To కొనుగోళ్ళు	1,50,000		తీ.వాపసులు	5,000	2,45,000
కూ.అదనంగా కొన్నది	5,000		By ముగింపు సరుకు	40,000	
	1,55,000				
తీ.వాపసులు	3,000	1,52,000	తీ.అమ్మకం అయి ఖాతా		
To వేతనాలు, జీతాలు	20,000		దారుడు డెలివరీ తీసుకొన్నది	4,000	36,000
కూ.చెల్లించవలసినవి	4,000	24,000			
(3000+1000)					
To కొనుగోలు రవాణా		6,800			
To తేల్చిన స్టా లాభం		68,200			
		2,81,000			2,81,000
To రేట్లు అండ్ పన్నులు	800		By తెచ్చిన స్టాల్ లాభం		68,200
తీ.ముందుగా చెల్లించినది	200	600	By రాని బాకీల నిధి(400-675)		3,325
To రాని బాకీలు	1000		By ఋణదాలతలపై డిస్కాంట్ నిధి		400
కూ.అదనంగా	500	1,500	(20,000×2/100)		
To ఎస్టాబ్లిష్ మెంట్		12,000			
To తరుగుదల					
భవనాలపై	2,000				
యంత్రాలు	8,000				
ఫర్నిచర్	1,000	11,000			
To ఋణంపై వడ్డీ	600				
కూ.చెల్లించవలసినది	600	1200			
To సంపత్ ఋణంపై వడ్డీ		320			
(8000×6/12×8/100)					
To అమ్మకపు రవాణా		4,200			
To స్టేషనరీ అండ్ ప్రింటింగ్		1,200			
To నికర లాభం (మూలధనం		39,905			
ఖాతాకు మళ్ళింపు)					
		71,925			71,925

31.12.94 నాటి రమణమూర్తి ఆస్తి అప్పుల వట్టి

అప్పులు	రూ.	రూ.	ఆస్తులు	రూ.	రూ.
మూలధనం	90,000		భూమి, భవనాలు	40,000	
కూ.నికర లాభం	39,905		తీ.తరుగుదల	2,000	38,000
	1,29,905				
తీ.సొంతవాడకాలు+			యంత్రాలు	80,000	
సొంత పాలసీలపై భీమా	14,400	1,15,505	తీ.తరుగుదల	8,000	72,000
(12,000+2,400)			ఫర్నిచర్	5000	
ఋణదాతలు	20,000		తీ.తరుగుదల	1000	4,000
తీ.డిస్కాంట్ నిధి	400	19,600	ఋణగ్రస్తులు	14,000	
చెల్లింపు హుండీలు		15,000	తీ.రాని బాకీలు	500	
12% బ్యాంకు ఋణం	10,000		తీ.రాని బాకీల నిధి	675	12,825
కూ.చెల్లించవలసిన వడ్డీ	600	10,600	వనూలు కోసం బ్యాంకుకు		
సంపత్ నుండి అప్పు			పంపిన హుండీలు		4,000
(8 శాతం)	8000		వనూలు హుండీలు		6,000
కూ.చెల్లించవలసిన వడ్డీ	320	8,320	ముగింపు సరుకు	40,000	
చెల్లించవలసిన వేతనాలు,			తీ.ఖాతాదారుడు డెలివరీ		
జీతాలు(3000+1000)		4,000	తీసుకొని సరుకు	4,000	36,000
బ్యాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్టు		2,000	ముందుగా చెల్లించిన రేట్లు పన్నులు	200	200
(See working Notes)			చేతిలో నగదు		2,800
అనామత్ ఖాతా	800				
		1,75,825			1,75,825

Working Notes :

బ్యాంకు ఓవర్ డ్రాఫ్టు మొత్తాన్ని తేల్చిన సదృశి:-

కొనుగోలు చేసిన సరుకునకు చెక్కు ద్వారా చెల్లించి పద్దు వ్రాయలేదు. దాన్ని సవరించడానికి క్రింది పద్దు వ్రాయవలెను.

కొనుగోలు ఖాతా Dr 5,000
To బ్యాంకు ఖాతా 5,000

(చెక్కు ద్వారా కొనుగోలు మొత్తాన్ని చెల్లించగా)

బ్యాంకులో వున్న మొత్తం రూ.3,000 చెక్కు ద్వారా చెల్లించినది రూ.5,000 అందువల్ల మిగతా రూ.2,000 (5,000-3,000) ఓవర్ డ్రాఫ్టుగా చూపించబడినది.

ముగింపు సరుకు విలువ కనుగొనుట:-

ఖాతాదారుడు కొనుగోలు చేసిన సరుకు రూ.4,000 డెలివరీ తీసుకొనందువల్ల ముగింపు సరుకు నుంచి తీసివేసి, ముగింపు సరుకు విలువ రూ.36,000గా (40,000-4,000) చూపబడినది.

ఋణంపై వడ్డీ:-

7 చెల్లించవలసిన వడ్డీ (సంపత్ ఋణంపై) $8000 \times 8/100 \times 6/12 =$ రూ.320.

12. ప్రశ్నలు

(a) సంగ్రహ ప్రశ్నలు

1. సర్దుబాటు అంటే ఏమిటి? ముగింపు లెక్కలను తయారు చేసినప్పుడు సర్దుబాట్లను చేయవలసిన అవసరం గురించి తెలపండి?
2. వ్యయాలకు సంబంధించిన వివిధ సర్దుబాట్లు గురించి వివరించండి?
3. ఆదాయాలకు సంబంధించిన వివిధ సర్దుబాట్లు గురించి వివరించండి?
4. ఆస్తులకు సంబంధించిన వివిధ సర్దుబాట్లు వివరించండి?
5. అప్పులకు సంబంధించిన వివిధ సర్దుబాట్లు వివరించండి?
6. చెల్లించవలసిన వ్యయాలను ముగింపు ఖాతాల తయారీలో ఎలా చూపిస్తారు?

(b) వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. సర్దుబాటు అనగా నేమి? ముగింపు లెక్కల తయారీలో సర్దుబాట్ల అవసరాన్ని వివరించండి?
2. సర్దుబాట్ల ఆవశ్యకతను వివరించుము?

12. అభ్యాసాలు :

1. క్రింది వివరాల నుండి హెచ్.ఆర్. విశ్వనాథ్ యొక్క ముగింపు లెక్కలను 1995 మార్చి 31తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి తయారు చేయుము.

	రూ.
మూలధనం	1,00,000
చేతిలో నగదు	1,200
కొనుగోళ్ళు	1,20,000
చెల్లింపు బిల్లులు	22,000
సరుకు (1-4-94)	35,000
ఋణగ్రంథాలు	50,000
ఋణదాతలు	24,000
ప్లాంటు, యంత్రాలు	60,000
ఫర్నిచర్	15,000
అమ్మకాలు	2,00,200
వసూలు బిల్లులు	20,000
అద్దె, పన్నులు	10,000
వేతనాలు	16,000
రాని బాకీల నిధి	1,000
జీతాలు	20,000

అదనపు వివరాలు

- a) 31.3.1995 న సరుకు రూ.40,000
 b) చెల్లించాల్సిన అద్దె రూ.2,000; వేతనాలు రూ.3,000; జీతాలు రూ.4,000.
 c) ప్లాంటు యంత్రాలపై 5%; ఫర్నిచర్ పై 10% చొప్పున తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయండి.
 d) రాని బాకీల నిధిని ఋణగ్రస్తులపై 2 1/2 % కు పెంచుము?

(జవాబు : స్థూల లాభం రూ.66,200; నికర లాభం రూ.24,450; ఆస్తి అప్పుల పట్టీ రూ.1,80,450)

2. మిస్టర్ సుబ్రమణ్యం 31.3.1993న ఈ దిగువ ఇచ్చిన అంకణాను తయారు చేసెను.

	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
కొనుగోళ్ళు	3,10,000	
ప్రారంభపు సరుకు	50,000	
చేతిలో నగదు	2,100	
బ్యాంకులో నగదు	12,000	
సాంతవాడకాలు	4,000	
అద్దెలు, పన్నులు	5,000	
జీతాలు	32,000	
ప్లాస్టిక్, టెలిగ్రాములు	11,500	
సేల్స్ మెన్ల కమీషన్	35,000	
భీమా	9,000	
ప్రకటన	17,000	
ఫర్నిచరు, పిట్టింగులు	22,000	
ముద్రణ, స్టేషనరీ	3,000	
మోటారు కారు	48,000	
రాని బాకీలు	2,000	
నగదు డిస్కాంట్	4,000	
సాధారణ ఖర్చులు	15,000	
లోని రవాణా	10,000	
బయట రవాణా	22,000	
వివిధ ఋణగ్రస్తులు	1,00,000	
అమ్మకాలు		4,15,000
మూలధనము		2,88,600
వివిధ ఋణదాతలు		1,000

క్రింది అదనపు సమాచారము సహాయముతో 31-3-93తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతా మరియు ఆ తేదీన ఉన్న ఆస్తి అప్పుల పట్టి తయారు చేయుము.

- 31-3-93న ఉన్న ముగింపు సరుకు రూ.1,45,000
- మిస్టర్ సుబ్రమణ్యం రూ.5,000 సరుకు సంవత్సరములో సాంతానికి వాడుకున్నాడు.
- ఋణగ్రస్తులలో రూ.5,000 రాని బాకీలు
- ఋణగ్రస్తులపై 5% రాని బాకీల ప్రావిజన్ ఏర్పాటు చేయుము.
- పర్చీవరు, ఫిటింగులపై 10% మరియు మోటారు కారుపై 20% తరుగుదల రదు చేయుము.

(జవాబు: స్థూలలాభం రూ.1,95,000; నికర లాభం రూ. 17,950; ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తము రూ. 3,07,550)

- దిగువ నీయబడిన కార్తెయన్ ఆవర్తా నిల్వల నుండి 31 మార్చి 1999తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాను మరియు ఆ తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టిని ఈ సర్దుబాట్లను తెక్కలోకి తీసుకుంటూ తయారు చేయండి.

	రూ.
కార్తెయన్ మూలధనం	80,000
కార్తెయన్ సాంతవాడకాలు	6,000
స్లాంట్లు, యంత్రాలు	25,000
సరుకు(1-4-1998)	15,000
కొనుగోళ్ళు	82,000
వచ్చిన వాపసులు	2,000
పర్చీవర్ మరియు ఫిక్చర్స్	5,000
చిల్లర ఋణగ్రస్తులు	20,600
అమ్మకాల రవాణా	500
ప్రైట్, డ్యూటీ	2,000
ముద్రణ, ప్రింట్స్	1,200
అద్దె, రేట్లు, పన్నులు	4,600
చిల్లర ఋణదాతలు	10,000
అమ్మకాలు	1,20,000
పంపిన వాపసులు	1,000
తంటి, తపాలా	800
రాని బాకీల నిధి	800
వచ్చిన కమీషన్	1,600
బీతాలు వేతనాలు	22,000
చేతిలో నగదు	26,700

వర్కబాట్లు

- 31-3-99నాటి వరకు రూ.14,000లు గా విలువ కట్టబడింది.
- రాని బాకీలపై రూ.600ను రద్దు చేయండి.
- ఋణగ్రస్తులపై 5% రాని బాకీల నిధిని ఏర్పరుచుము.
- ప్లాంటు, యంత్రాలపై 10% తరుగుదలను ఏర్పరుచుము.

(జవాబుస్థూల లాభం రూ.34,000; నికర లాభం రూ.3200; ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తము రూ.87,200)

- ఒక వర్తకునికి సంబంధించిన దిగువ యిచ్చిన అంకణా నుండి డిసెంబరు 31,1995కేరీ అంతముగు సంవత్సరానికి ముగింపు లెక్కలు తయారు చేయుము:

వివరాలు	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
ప్లాంటు, యంత్రాలు	80,000	
కొనుగోళ్ళు	1,25,000	
అమ్మకాలు		2,30,000
ఋణదాతలు		40,000
ప్రారంభపు వరకు	25,000	
జీతాలు	16,000	
ఋణగ్రస్తులు	50,000	
రాని బాకీల రిజర్వు		750
మూలధనం ఖాతా		50,000
వసూలు బిల్లులు	20,000	
అద్దె పన్నులు	5,500	
పర్శీవరు	2,500	
బ్యాంకు ఋణం		20,000
ఋణం మీద వడ్డీ	600	
డిస్కాంటు	650	1,200
చెల్లింపు వసండ్లలు		9,250
వేతనాలు	14,850	
చేతిలో నగదు	11,100	
	3,51,200	3,51,200

దిగువ వనూచారము ఇవ్వబడినది:

- ముగింపు వరకు రూ.45,000లు
- చెల్లించవలసిన బాధ్యతలు - అద్దె రూ.500; వడ్డీ రూ.1,400; వేతనాలు. రూ.150;
- ప్లాంటు, యంత్రాలపై 5శాతము, పర్శీవరుపై 10 శాతము తరుగుదల లెక్కకట్టవలెను.
- ఋణగ్రస్తులపై రాని బాకీల నిధిని 2 1/2 శాతము వరకు పెంచవలెను.
- ఋణదాతలపై 1 శాతము డిస్కాంటు నిధిని ఏర్పాటు చేయవలెను.

(జవాబు: స్థూల లాభం రూ.1,10,000; నికర లాభం రూ.82,200; ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తము రూ. 2,03,100)

5. ఈ క్రింది ఇచ్చిన అమీర్ అంకణా, సర్దుబాట్లు నుండి 1999, మార్చి 31, అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాను ఆనాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయండి.

1999 మార్చి 31 నాటి అంకణా

వివరాలు	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
వసూలు హుండీలు	4,000	
ఋణాగ్రస్తులు, ఋణదాతలు	60,000	13,000
స్లాంట్లు, యంత్రాలు	70,000	
కొనుగోళ్ళు	80,000	
స్వేచ్ఛాయుత ఆవరణాలు	48,000	
మూలధనం		1,00,000
జీతాలు	10,000	
వేతనాలు	12,500	
పోస్టేజి, స్టేషనరీ	800	
కొనుగోలు, రవాణా	650	
అమ్మకాలు రవాణా	750	
రాని బాకీలు	1,000	
రాని బాకీల నిధి		450
ఆపీసు సాధారణ ఖర్చులు	1,500	
బ్యాంకులో నగదు	6,000	
చేతిలో నగదు	500	
చెల్లింపు హుండీలు		3,250
భీమా	1,000	
అమ్మకాలు		2,00,000
ప్రారంభపు సరుకు	20,000	
	3,16,700	3,16,700

సర్దుబాట్లు:-

- మూలధనంపై 5% వడ్డీని లెక్కగట్టవలె.
- రాని బాకీలపై నిధి ఋణాగ్రస్తులపై 2% ఉండునట్లు సరిచూడవలె.
- ముగింపు సరుకును రూ.30,000గా విలువ కట్టినారు.
- యంత్రముల మీద 5% తరుగుదలను లెక్కించండి.
- ముందుగా చెల్లించిన భీమా రూ.400
- చెల్లించవలసిన వేతనాలు రూ.1,000

(జవాబు: స్థూల లాభం రూ.1,16,850; నికర లాభం రూ. 91,950; ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తము రూ. 2,14,200)

6. మిస్టర్ సుందరం యొక్క క్రింది వివరాల నుండి 31.12.98లో అంతమయ్యే సంవత్సరాంతపు ముగింపు లెక్కలు తయారు చేయుము.

	రూ.		రూ.
మూలధనం	20,000	యంత్రాలు	2,500
సాంతవాడకాలు	3,500	ఫర్నీచరు	600
భవనాలు	10,000	ప్రారంభ సరుకు	12,500
కొనుగోళ్ళు	75,000	అమ్మకాలు	1,25,000
ఋణగ్రస్తుల డిస్కాంటు నిధి	200	9% అప్పు	5,000
జీతాలు	4,400	వేతనాలు	8,100
చెల్లించవలసిన వేతనాలు	600	చెల్లించిన ఆదై	2,750
వర్తకపు ఖర్చులు	1,250	కొనుగోలు రవాణ్య	2,500
అమ్మకాల రవాణ్య	750	అమ్మకాలవాపసులు	5,000
కొనుగోళ్ళు సుంకాలు	15,000	ఋణగ్రస్తులు	10,000
ఋణదాతలు	7,500	రాని బాకీల నిధి	700
చెల్లించిన వడ్డీ	375	వివిధ ఖర్చులు	1,115
రావసిన ఆదాయం	400	రాని బాకీలు	300
నగదు, బ్యాంకు	3,000	యంత్రాలపై తరుగుదల	350
		చెల్లింపు బిల్లులు	390

సర్దుబాట్లు:

ముగింపు సరుకు రూ.14,000 ఋణగ్రస్తులపై రాని బాకీల నిధిని 5% ఏర్పాటు చేయండి. ఋణగ్రస్తులపై డిస్కాంటు నిధిని 2 1/2% ఏర్పరచండి. భవనాలపై తరుగుదల 2 1/2% ఏర్పరచుము.

(జవాబు: స్థూల లాభం రూ.20,900; నికర లాభం రూ. 9447; ఆస్తి అమ్మకాల వడ్డీ మొత్తము రూ. 39,512)

7. శ్రీ కిరణ్ యొక్క అంకణా నుండి వర్తకపు లాభనష్టాల ఖాతాను ఆస్తి బాంబుల పట్టిను తయారు చేయుము.

31-12-2000 నాటి అంకణా

వివరములు	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
మూలధనం		40,000
స్వేచ్ఛాయుత ఆస్తి	10,800	
తరుగుదల	1,200	
1.1.2000న ముందుగా చెల్లించిన భీమా	300	
1.1.2000న సరుకు నిల్వ	14,360	
ఫర్నీచరు	1,500	
భీమా	3,900	

అమ్మకాలు		80,410
వచ్చిన వాపసులు	1,590	
కొనుగోళ్ళు	67,350	
వంపిన వాపసులు		2,520
ఆఫీసు ఖర్చులు	5,100	
రాని బాకీలు	1,310	
అమ్మకాల రవాణా	1,590	
కొనుగోలు రవాణా	1,450	
జీతాలు	4,950	
చెల్లించవలసిన ఖర్చులు		400
వచ్చిన డిస్కాంటు		150
ఋణగ్రస్తులు	11,070	
ఋణదాతలు		4,700
మ్యాంకులో నగదు	2,610	
	1,28,180	1,28,180

సర్దుబాటు:-

- 31-12-2000 న సరుకు నిల్వ రూ.10,700 (స్టేషనరీ నిల్వ రూ.200తో సహా)
- ముందుగా చెల్లించిన బీమా రూ.330
- ఆఫీసు ఖర్చులలో రూ.800 స్టేషనరీ కొనుగోలు కలిసి ఉంది.
- కొనుగోలు రవాణాలో ఫర్నిచర్ కొనుగోలుపై చెల్లించిన రవాణా రూ.50 కలిసి ఉంది.
- ఆఫీసు ఖర్చులో రూ.1,000 స్వేచ్ఛాయుత ఆస్తి సేకరణకు సంబంధించినది కలిసి యున్నది.
- ఋణగ్రస్తులలో క్రింది మొత్తాలు కలిసి ఉన్నాయి.
 - రాణి నుండి రావలసిన రూ.400 ఖచ్చితంగా రాని బాకీగా పరిగణించబడినవి.
 - రాధ నుండి రావలసిన రూ.1,000 వూర్తిగా వసూలయ్యేవిగా పరిగణించబడినది.
 - సీత నుండి రావలసిన రూ.600 సంకయాత్మకంగా పరిగణించబడినవి.
- సంకయాత్మక బాకీలకై 5% నిధిని ఏర్పరుచుము.

(జవాబు: స్థూల లాభం రూ.8,730; నికర నష్టం రూ. 8,494; ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తము రూ. 36,606)

8. 31.3.2001 సంవత్సరమున క్రింది ఇవ్వబడిన అంకణా ఆధారముగా K.K. యొక్క వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతా మరియు అంకణా అప్పుల పట్టిని క్రింది సర్దుబాట్లను పరిగణలోకి తీసుకొని తయారు చేయండి

అంకణా

డెబిట్ నిల్వలు	రూ.	క్రెడిట్ నిల్వలు	రూ.
K.K.సొంతవాడకాలు	12,000	K.K.మూలధనము	60,000
పర్మిచర్ మరియు		పంపిన వాపసులు	2,000
ఉపకరణములు	4,000	అమ్మకాలు	1,30,000
స్లాంటు మరియు యంత్రం	30,000	ఋణదాతలు	12,000
ప్రారంభపు సరుకు	20,000	1.1.2000సం.న	
కొనుగోళ్ళు	80,000	M.M. దగ్గర నుండి	
జీతాలు, వేతనాలు	22,400	6% అప్పు	10,000
ఋణగ్రస్తులు	20,400	డిస్కాంటు	600
వచ్చిన వాపసులు	5,000		
తపాలా, టెలిగ్రాం	1,500		
అద్దె, రేట్లు మరియు			
పన్నులు	3,600		
రద్దు చేయబడిన రాని బాకీలు	400		
వర్తకపు ఖర్చులు	200		
M.M. నుండి వచ్చిన			
ఋణములపై వడ్డీ	150		
భీమా	800		
ప్రయాణపు ఖర్చులు	500		
వివిధ ఖర్చులు	300		
చేతిలో నగదు	3,050		
బ్యాంకులో నగదు	10,300		
	<u>2,14,600</u>		<u>2,14,600</u>

సర్దుబాట్లు:-

- ముగింపు సరుకు విలువ రూ.21,000 గా లెక్క కట్టబడినది.
- ఋణగ్రస్తులను రూ.400లను రాని బాకీల క్రింద రద్దు చేయవలెను. ఋణగ్రస్తుల మీద 5% న్ని రాని బాకీ నిధిని 2 1/2% తో ఋణగ్రస్తుల డిస్కాంట్ నిధిని ఏర్పాటు చేయవలెను.
- మార్చి 2001కు సంబంధించి రూ.800లు జీతాలు బకాయి ఉన్నాయి.
- మూలధనముపై వడ్డీని 6% చొప్పున, సొంతవాడకాల మీద రూ.330 వడ్డీ లెక్కించవలెను.

e) ముందుగా చెల్లించిన భీమా రూ.100

f) ఫర్నిచర్ మరియు ఉపకరణములపై 5% ప్లాంట్ మరియు యంత్రంపై 10% తరుగుదల ఏర్పాటు చేయాలి.

(జవాబు: స్థూల లాభం రూ. 48,000; నికర లాభం రూ. 9,555; ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తము రూ. 83,775)

9. దీనదయాల్ కు చెందిన 31.12.1998 నాటి అంకణా నుండి వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాను, మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయండి.

వివరములు	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
మూలధనం		80,000
సొంతవాడకాలు	6,000	
ప్లాంట్లు, యంత్రాలు		
1.1.1998. నిల్వ	20,000	
1.7.1998. చేర్పులు	5,000	
సరుకు నిల్వ(1.1.1998)	15,000	
కొనుగోళ్ళు	82,000	
వచ్చిన వాపసులు	2,000	
వివిధ ఋణగ్రస్తులు	20,600	
ఫర్నిచరు-ఫిట్టింగులు	5,000	
ఫ్రైట్-డ్యూటీ	2,000	
పంపిన రవాణా	500	
అద్దె, వస్తులు	4,600	
ఫ్రంటింగ్, స్టేషనరీ	800	
వ్యాపార ఖర్చులు	400	
వివిధ ఋణదాతలు		10,000
అమ్మకాలు		1,20,000
పంపిన వాపసులు		1,000
పోస్టిజీ-టెలిగ్రామ్లు	800	
సంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటు		400
డిస్కాంట్లు		800
భవనాలపై అద్దె (30-6-1999 వరకు)		1,200
ఇన్సూరెన్స్ చార్జీలు	700	
జీతాలు-వేతనాలు	21,300	
చేతిలో నగదు	6,200	
బ్యాంకులో నగదు	20,500	
	2,13,400	2,13,400

క్రింది సర్దుబాట్లను పరిగణలోకి తీసుకోండి:

- 31.12.1998న వున్న సరుకు నిల్వ 14,600
 - రూ.600రాని బాకీలుగా రద్దు చేయండి మరియు బాగ్రస్తుల మీద 5% మేరకు సంశయాత్మక బాకీలకు ఏర్పాటు చేయవలె.
 - ఋణాగ్రస్తులు, ఋణదాతల మీద 2% డిస్కాంట్లకు రిజర్వు ఏర్పాటు చేయండి.
 - ఫర్మీచరు, ఫెట్టింగులపై 5%, ప్లాంటు-యంత్రాల మీద 20% తరుగుదలను ఏర్పరచండి.
 - ముందుగా చెల్లించిన ఇన్సూరెన్స్ రూ.100
 - 25, డిసెంబరు, 1998న సంభవించిన అగ్ని ప్రమాదము వలన రూ.5000 విలువ గల సరుకు నష్టం అయినది. అయితే దీనికి పూర్తి విలువకు ఇన్సూరెన్స్ పాలీసీ వున్నది. ఇన్సూరెన్స్ కంపెనీ పూర్తి మొత్తానికి క్లెయిమ్ను ఒప్పుకుంది. (జవాబు: స్టూల లాభం రూ. 39,100; నికర లాభం రూ. 5270; ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తము రూ. 89,670)
10. క్రింది నిల్వలు మన్మోహన్ పుస్తకాల నుండి తీసుకొనబడినవి. 31 మార్చి, 1995తో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు లాభనష్టా భాతాను అదే తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టిని సర్దుబాట్లు చేసిన తరువాత చేయండి.

డెబిట్ నిల్వలు	రూ.	క్రెడిట్ నిల్వలు	రూ.
మన్మోహన్ మూలధనం	2,58,000	చెల్లింపు బిల్లులు	5,000
మన్మోహన్ సొంతవాడకాలు	42,000	సరుకు(1.4.94)	49,175
కొనుగోళ్ళు	1,96,000	వేతనాలు	62,000
స్వాధీన ఆస్తి	60,000	వివిధఋణదాతలు	40,000
ప్లాంటు, యంత్రాలు	1,00,000	పోస్టేజి, టెలిగ్రాం	1,400
కొనుగోలు వాసములు	7,000	భీమా ఖర్చులు	3,200
జీతాలు	42,000	గ్యాస్	2,700
ఆఫీసు ఖర్చులు	12,500	రాని బాకీలు	600
ఆఫీసు ఫర్నిచర్ బిగింపులు	25,000	ఆఫీసు అద్దె	12,600
డిస్కాంట్ ఖాతా (Dr)	1,200	ప్రైట్, డ్యూటీ	9,000
వివిధ ఋణాగ్రస్తులు	26,600	విడి పరికరాలు	7,000
రావుకు అప్పు (15% సం.వడ్డీ 1.4.94 నిల్వ)	40,000	ఫాక్టరీ వెలుతురు	1,600
బ్యాంకులో నగదు	26,000	సంశయాత్మక బాకీలకై ఏర్పాటు	800
చేతిలో నగదు	3,625	రావుకు ఇచ్చిన ఋణంపై వడ్డీ	3,000

సర్దుబాట్లు :

- 31 మార్చి, 1995 నాటికి సరుకు విలువ రూ.66,000
- వేతనాలు రూ.4,600, జీతాలు రూ.3,600 చెల్లించాలి.
- ముందుగా చెల్లించిన భీమా రూ.800
- ఒక కొత్త యంత్రాన్ని రూ.14,000కు 31 డిసెంబరు 1994న కొన్నారు. కాని దానిని పుస్తకాలలో వ్రాయలేదు. చెల్లించలేదు. యంత్ర స్థాపన ఖర్చులు రూ.1,100 ను వేతనాల ఖాతాకు డెబిట్ చేశారు.

5. 31 మార్చి, 1995 నాటికి విడి పరికరాల విలువ రూ.5,000
6. ప్లాంటు యంత్రంపై 10%, ఫర్నిచర్, దిగింపులపై 7 1/2%, స్వాధీన ఆస్తుపై 2% తరుగుదల ఏర్పాటు చేయుము.
7. వివిధ ఋణగ్రస్తులలో రూ.600 రాని బాకీలుగా రద్దు చేశారు.
8. సంకయాత్మక బాకీల నిధిపై వివిధ ఋణగ్రస్తులపై 5%, 2% ఋణగ్రస్తుల డిస్కాంట్ నిధిని, 2% ఋణదాతల డిస్కాంట్ నిధిని ఏర్పాటు చేయుము.
9. మేనేజర్ కు 5% కమీషన్ ఆ కమీషన్ లెక్క కట్టక ముందు ఉన్న లాభాలపై లెక్కించండి.

(జవాబు: స్థూల లాభం రూ. 1,59,325; నికర లాభం రూ. 70,268; ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తం రూ. 3,56,181;

Hint అమ్మకాలు రూ.4,10,400)

Working Notes : పూర్తి అంకణా ఇవ్వకుండా ఖాతా నిల్వలను మాత్రమే ఇచ్చినపుడు ముందుగా అంకణాను తయారు చేసి కచ్చించని సమాచారం తెలుసుకోవాలి. పై ఖాతాను పరిశీలిస్తే అమ్మకాల మొత్తాన్ని ఇవ్వలేదని తెలుసుకోవచ్చు. అంకణా తయారు చేయడం ద్వారా వచ్చిన వ్యత్యాసాన్ని అమ్మకాల మొత్తంగా తీసుకోవాలి.

11. 31 మార్చి, 2000 నాటి క్రింది ఇచ్చిన 'రామ రావు' తాలూకు అంకణా నుండి వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాను, మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయండి.

వివరములు	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
మూలధనం		70,000
ఋణదాతలు		41,800
1.4.99 సరుకు	25,000	
కొనుగోళ్ళు	80,000	
సాధారణ రిజర్వు		20,000
రాని బాకీల నిధి		1,000
రవాణా	1,500	
డిస్కాంటు	1,200	
అమ్మకాలు		1,33,500
వాపసులు	3,000	4000
ఫర్నిచరు	10,000	
భవనాలు	60,000	
ఋణగ్రస్తులు	52,000	
ప్రయాణపు ఖర్చులు	900	
జీతాలు	24,000	
ఇంకనూ చెల్లించని జీతాలు		2,000
చిల్లర ఖర్చులు	5,500	
రిపేర్లు	1,300	
వచ్చిన రాని బాకీలు		200
బ్యాంకులో నగదు	8,000	
చిల్లర నగదు	100	
	2,72,500	2,72,500

సర్దుబాట్లు:-

- 31.3.2000న వున్న సరుకు నిల్వ 30,000
- పన్నీవరుపై 10%, భవనాలపై 5% తరుగుదల లెక్కకట్టండి.
- రాని బాకీల నిది 800 గా నిర్ణయించండి.
- మూలధనంపై వడ్డీ 5% ఏర్పాటు చేయండి.
- 25-3-2000న అగ్ని ప్రమాదం జరిగి రూ.5,000ల సరుకు నష్టమైంది. (భీమాలేదు)
- 5% లాభాన్ని సాధారణ రిజర్వుకు మళ్ళించండి.

(జవాబు: స్థూల లాభం రూ. 63,000; నికర లాభం రూ. 17,100; ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తం రూ. 1,55,300)

12. క్రింది నిల్వలు మన్మోహన్ పుస్తకాల నుండి తీసుకొనబడినవి. 31 మర్చి, 1995లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వరక, లాభనష్టా భాతాను అదే తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టిని సర్దుబాట్లు చేసిన తరువాత చేయండి.

	రూ.
రవి మూలధనం	1,19,400
రవి సొంతవాడకాలు	10,550
ఋణదాతలు	59,630
6% ఋణము	20,000
చేతిలో నగదు	3,030
బ్యాంకులో నగదు	18,970
ఋణగ్రస్తులు (రూ.1000	
బిల్లు అనాదరణ చేసిన హారిరామ్	
యివ్వవలసిన దానితో సహా)	62,000
వనూలు బిల్లులు	9,500
సంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటు	2,500
అమర్చులు, బిగింపులు	8,970
ప్లాంటు, యంత్రాలు	28,800
ప్రారంభపు సరుకు	89,680
కొనుగోళ్ళు	2,56,590
ఉత్పత్తి వేతనాలు	40,970
అమ్మకాలు	3,56,430
వచ్చిన వాపసులు	2,780
జీతాలు	11,000
అద్దె పన్నులు	5,620
ఇచ్చిన డిస్కాంటు	5,870

ప్రయాణ ఖర్చులు	1,880
మరమ్మత్తులు	3,370
భీమా (30-9-1995 వరకు చెల్లించిన సంవత్సరపు ప్రీమియం రూ.300తో కలిపి)	400
రాని బాకీలు	3,620
వచ్చిన కమీషను	5,640

సర్దుబాట్లు:-

1. ముగింపు సరుకు రూ.1,28,960
2. హరిరామ్ చేత ఆనాధరణ పొందిన బిల్లు మొత్తంలో సగం రాని బాకీగా తీసివేయవలెను.
3. ఋణగ్రస్తులపై 5% సంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటు ఉండవలెను.
4. మూలధనం మీద 5% వడ్డీ లెక్కకట్టవలెను.
5. గత సంవత్సరములో కొన్న యంత్రం స్థాపించుటకైన ఖర్చు రూ.1,200 ఉత్పత్తి వేతనాలలో కలిసి ఉన్నది.
6. యంత్రాలపై 5% అమర్చులు, బిగింపులపై 10% తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయండి.
(జీవాఋ: స్థూల లాభం రూ. 96,570; నికర లాభం రూ. 60,108; ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తం రూ. 2,55,758)
13. ఈ క్రింది అంకణా మరియు ఇచ్చిన సర్దుబాట్ల సహాయంతో 1998 మార్చి నాటికి వర్తకపు, లాభనష్టా ఖాతాను మరియు ఆ తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టి తయారు చేయండి

అంకణా (31.3.1998 నాటికి)

డెబిట్ నిల్వలు	రూ.	క్రెడిట్ నిల్వలు	రూ.
సొంతవాడకాలు	3,250	మూలధనం	15,000
సరుకు (1-4-97)	17,445	కొనుగోలు వాపసు	840
వచ్చిన వాపసులు	554	అప్పులపై వడ్డీ	25
కొనుగోలు రవాణా	1,240	చెల్లించవలసిన అద్దె	130
అరుణ్ వద్ద డిపాజిట్	1,375	ఋణదాతలు	3,000
అమ్మకాల రవాణా	725	అనుమానాస్పద బాకీల నిధి	1,200
దినకర్ కు 5% చొప్పున		అమ్మకాలు	27,914
1.4.97న ఇచ్చిన అప్పు	1,000		
అద్దె	820		
కొనుగోళ్ళు	12,970		
ఋణగ్రస్తులు	4,000		
గుడ్ విల్	1,730		
ప్రకటనల ఖర్చు	954		

రాని బాకీలు	400	
పేటెంట్ హక్కులు	500	
నగదు	62	
ఇచ్చిన డిస్కాంట్	330	
వేతనాలు	754	
	48,109	48,109

సర్దుబాట్లు:

- మేనేజర్ కు అతని కమీషను పోను మిగిలిన నికర లాభముపై 10% కమీషను ఇవ్వవలెను.
- రూ.600 అదనపు రాని బాకీలుగా రద్దు పరుచుము. అనుమానాస్పద రాని బాకీల నిధిని 10% మరియు డిస్కాంట్ నిధిని 5% ఋణాగ్రస్తులపై ఏర్పరచవలెను.
- 25-12-1997న 1,500 రూపాయల విలువగల సరుకు అగ్ని ప్రమాదము వలన నష్టము జరిగినది. కాని ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ రూ.950 మాత్రమే క్లెయిమ్ అంగీకరించినది.
- ప్రకటన ఖర్చులలో రూ.200 తదుపరి సంవత్సరానికి మళ్ళించవలెను.
- 31-3-1998న ముగింపు సరుకు విలువ 4,000

నికర నష్టం వచ్చినందువల్ల మేనేజర్ కు నికర లాభంపై కమీషన్ చెల్లించడం జరుగుతుంది.

(జవాబు: స్థూల లాభం రూ.1,291; నికర నష్టం రూ. 209; ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తం రూ. 12,789)

- దిగువ నిచ్చిన శ్రీకళ్యాణ్ యొక్క అంకణా నుండి అవసరమైన సర్దుబాట్లు చేస్తూ 31; డిసెంబర్ 1996లో అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు, లాభనష్టాల ఖాతాను, మరియు అదే తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టిని తయారు చేయండి.

వివరాలు	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
యంత్రాలు	46,000	
ప్రారంభపు సరుకు	58,400	
కొనుగోళ్ళు, అమ్మకాలు	4,00,000	4,76,000
వాపసులు	8,400	7,600
సాధారణ ఖర్చులు	20,000	
స్వేచనరీ	2,000	
నగదు	12,650	
అప్పుపై వడ్డీ (30-9-96 వరకు)	150	
ఆప్రెంటీస్ ప్రీమియం		3,200
6% అప్పు		10,000
రాని బాకీలు	6,800	

ఋణగ్రస్తులు, ఋణదాతలు	1,28,000	40,000
సంశయాత్మక బాకీల నిధి		4,000
కళ్యాణ్ మూలధనం (సొంత వాడకాలు రూ.28,400 తీయగా)		1,41,600
	6,82,400	6,82,400

సర్దుబాట్లు:-

- కొనుగోళ్ళలో జనవరిలో కొన్న యంత్రాల ఖరీదు రూ.4,000లు కలసి ఉన్నది
- యంత్ర స్థాపన ఖర్చు రూ.2,000 సాధారణ ఖర్చులలో కలసి ఉన్నది.
- మూలధనం మీద 5% వడ్డీ లెక్కకట్టండి.
- యంత్రాలపై 10% తరుగుదల ఏర్పాటు చేయండి.
- సంశయాత్మక బాకీల నిధి, ఋణగ్రస్తులపై 5% ఉంచండి.
- అప్రెంటిస్ ప్రీమియం 4 సరివత్సరములకు పంచండి.
- ముగింపు సరుకు విలువ, రూ.34,000/-లు

(జవాబు: స్థూల లాభం రూ. 54,800; నికర లాభం రూ. 12,500; ఆస్తి అప్పుల వట్టి మొత్తం రూ. 2,15,050)

- మార్చి 31,2001న తయారు చేసిన శ్రీరావు అంకణా నుంచి మార్చి 31,2001 తేదీ అంతమయ్యే సంవత్సరానికి వర్తకపు, లాభనష్టా ఖాతాను మరియు ఆ తేదీ నాటి ఆస్తి అప్పుల వట్టిని అంకణా కింద ఇచ్చిన సర్దుబాట్ల సహాయంతో తయారు చేయండి.

వివరములు	రూ.	రూ.
శ్రీరావు మూలధనం ఖాతా		80,000
శ్రీరావు సొంతవాడకాల ఖాతా	10,000	
1-4-2000న సరుకు నిల్వ	25,000	
కొనుగోళ్ళు	35,000	
జీతాలు	3,000	
వేతనాలు	5,000	
పవర్	2,000	
సేల్స్ మన్ కమిషన్	1,500	
అమ్మకాలు		70,000
వివిధ ఋణగ్రస్తులు	5,000	
వివిధ ఋణదాతలు		8,000
బ్యాంకులో నగదు	10,000	
చేతిలో నగదు	12,000	
రాని బాకీలు	2,000	
ఫర్నిచర్ & ఫిక్చర్స్	10,000	

కమీషన్	2,000	1,500
ప్లాంటు, యంత్రాలు	20,000	
భవనాలు	17,000	
	1,59,500	1,59,500

సర్దుబాట్లు:

- a) 31-3-2001న సరుకు విలువ రూ.15,000
b) 2000-2001 సంవత్సరానికి కార్మికులకు ఇవ్వవలసిన బోనస్ రూ.1,000
c) ఋణగ్రస్తులు మొత్తంలో 5% రద్దు చేసి, సంశయాత్మక బాకీలపై 1% రిజర్వు చేయవలెను.
d) ప్లాంటు, యంత్రాలను 15% చొప్పున ఫర్నిచర్, ఫిక్చర్లను 10% చొప్పున, భవనాలను 5% చొప్పున సంవత్సరానికి తరుగుదల కట్టవలెను.
(జవాబు: స్థూల లాభం రూ. 18,000; నికర లాభం రూ. 4,852; ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తం రూ. 83,852)

16. 2002 డిసెంబరు 31 నాటి ఆత్మారామ్ యొక్క అంకణా ఈ దిగువ నేయబడినది.

డెబిట్ నిల్వలు	రూ.	క్రెడిట్ నిల్వలు	రూ.
ఆత్మారామ్ సొంతవాడకాలు	6,000	ఆత్మారామ్ యొక్క మూలధనం	80,000
వివిధ ఋణగ్రస్తులు	19,000	వివిధ ఋణదాతలు	10,000
రాని బాకీలు	1,000	రాని బాకాల నిధి	3,100
వసూలు హుండీలు	12,000	చెల్లింపు హుండీలు	11,000
ఫర్నిచర్	5,000	బ్యాంకు ఋణం 6%	8,000
ప్లాంటు & యంత్రాలు	46,000	అమ్మకాలు	1,75,000
భూములు & భవనాలు	40,000		
చేతిలో నగదు	1,960		
ముగింపు సరుకు (31-12-2002)	12,000		
అమ్మకాల అసలు ధర	1,20,000		
అమ్మకాల రవాణా	1,200		
జీతాలు	13,800		
రేట్లు, పన్నులు	1,300		
స్టేషనరీ, ప్రింటింగ్	1,800		
ఇన్సూరెన్సు	1,600		
బ్యాంకు వడ్డీ	240		
ప్రయాణపు ఖర్చులు	3,000		
కమీషన్	1,200		
	<u>2,87,100</u>		<u>2,87,100</u>

- చెల్లించవలసిన జీతాలు రూ.1,200
- రద్దు చేయవలసిన రాని బాకీలు రూ.1,000
- అనాదరించబడిన వసూలు హుండీలు రూ.2,000
- రాని మరియు సంశయాత్మక బాకీల నిధికి ఋణగ్రస్తులపై 5% ఏర్పాటు చేసిన పీదప, ఋణగ్రస్తులపైన, ఋణదాతలపై 2% డిస్కాంట్ నిధిని ఏర్పాటు చేయవలెను.
- స్థూల లాభంపై 2% మేనేజరుకు ప్రతిఫలంగా చెల్లించటానికి ఏర్పాటు చేయవలెను.
- ప్లాంటు మరియు యంత్రాలపై 10% భూములు, భవనాలపై 5% తరుగుదల రద్దు చేయవలెను.

(ఐబిఐ: స్థూల లాభం రూ. 55,000; నికర లాభం రూ. 21,640; ఆస్తి అప్పుల పట్టి మొత్తం రూ. 1,26,980)

Working Notes :

- ముగింపు సరుకు అంకణాలో ఇస్తే దానిని నేరుగా ఆస్తి అప్పులు పట్టిలో ఆస్తులవైపు చూపాలి.
- అమ్మిన వస్తువుల ఫరీదు కొనుగోళ్ళుగా భావించాలి.
- బ్యాంకు వడ్డీ 8% చొప్పున రూ.480 అవుతుంది. అందులో చెల్లించినది రూ.240 అప్పుడు చెల్లించవలసిన బ్యాంకు వడ్డీ రూ.240 (480-240)
- అనాదరణ పొందిన వసూలు హుండీని ఒకసారి వసూలు హుండీల నుండి తీసివేసి, ఋణగ్రస్తులకు కలపాలి. ఋణగ్రస్తుల మీద రాని సంశయాత్మక బాకీలు లెక్కించాల్సినప్పుడు ముగింపు ఋణగ్రస్తుల నిల్వ మీద లెక్కించాలి. రాని సంశయాత్మక బాకీల నిధి 5% ఋణగ్రస్తులు అంకణాలో ఇచ్చినది రూ.19,000; అనాదరణ హుండీల వలన పెరిగినది రూ.2,000; మొత్తం ముగింపు ఋణగ్రస్తులు 21,000; దీనిలో నుంచి సర్దుబాట్లలో ఇచ్చిన రాని బాకీలు తీసివేయాలి. మిగిలిన ఋణగ్రస్తులు రూ.20,000. రాని సంశయాత్మక బాకీల నిధి $20,000 \times 5/100 = 1,000$; ఋణగ్రస్తుల డిస్కాంట్ = $20,000 - 1,000 = 19,000 \times 2/10$ రూ.380
- స్థూల లాభం మీద మేనేజర్ కమీషన్ లెక్కించి లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపు నమోదు చేయాలి.

రచయిత

చలువాది వెంకటేశ్వర్లు

కన్సైన్మెంట్ ఖాతాలు

(CONSIGNMENT ACCOUNTS)

ఉద్దేశాలు (Objectives): ఈ అధ్యాయం చదవడం వలన మీరు

1. కన్సైన్మెంట్ అంటే ఏమిటి ?
2. కన్సైన్మెంట్ వ్యాపారం యొక్క ఖాతా పుస్తకాల నిర్వహణ
3. కన్సైన్మెంట్ వ్యాపారంలో ముగింపు సరుకును లెక్కించుట
4. కన్సైన్మెంట్ వ్యాపారంలో సాధారణ, అసాధారణ నష్టాలను గూర్చి తెలుసుకోవడం
5. ఇన్వాయిస్ ధరపై సరుకు పంపినపుడు ఖాతాల నిర్వహణ అనే విషయాల గురించి తెలుసుకోగలరు.

నిర్మాణము (లేదా) ముఖ్యాంశాలు (Structure)

- 13.1 కన్సైన్మెంట్ - అర్థం
- 13.2 కన్సైన్మెంట్ కు, అమ్మకానికి మధ్యగల వ్యత్యాసాలు
- 13.3 ప్రాఫార్మా ఇన్వాయిస్
- 13.4 అకౌంట్ సెల్స్
- 13.5 కన్సైన్మెంట్ కమీషన్
- 13.6 అకౌంట్ సెల్స్ కు, ఇన్వాయిస్ కు గల తేడాలు
- 13.7 కన్సైన్మెంట్ పుస్తకాలు
- 13.8 కన్సైన్మెంట్ పుస్తకాలు
- 13.9 ముగింపు సరుకుకు విలువ కట్టడం
- 13.10 సరుకు నష్టాలు
- 13.11 సాధారణ నష్టం
- 13.12 అసాధారణ నష్టం
- 13.13 కొనుగోలు ధర-కంటే ఎక్కువ ధరకు సరుకు పంపటం
- 13.14 సారాంశం
- 13.15 ప్రశ్నలు
- 13.16 అభ్యాసాలు

13.1 కన్సైన్మెంట్ - అర్థం

వ్యాపార ప్రపంచంలో మూలధనాన్ని ఆధారంగా తీసుకొని సంస్థలను వర్గీకరించినట్లయితే రెండు రకాలు ఉంటాయి.

1. పెద్ద తరహా వ్యాపార సంస్థలు
2. చిన్న తరహా వ్యాపార సంస్థలు

పెద్ద తరహా వ్యాపార సంస్థలలో మూలధనం చాల ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఆ సంస్థలు తయారు చేసే వస్తువులను వివిధ ప్రాంతాలలో షోరూమ్లను ఏర్పాటు చేసి అమ్మటం జరుగుతుంది. షోరూమ్లను ఏర్పాటు చేయాలంటే ఎక్కువ ఖర్చుతో కూడుకున్న పని. ఇది పెద్ద తరహా వ్యాపార సంస్థలకు మాత్రమే సాధ్యమవుతుంది.

చిన్న తరహా వ్యాపార సంస్థలు తాము తయారుచేసిన వస్తువులను షోరూమ్లను ఏర్పాటు చేసి అమ్మలేవు. ఎందువలనంటే ఈ సంస్థల మూలధనం చాల తక్కువగా ఉంటుంది కాబట్టి. అందువలన ఈ సంస్థలు తాము తయారుచేసిన వస్తువులను వివిధ ప్రాంతాలలో అమ్మటానికి ఏజంట్లను నియమిస్తాయి. ఇట్లా ఏజంట్ల ద్వారా ఆ సంస్థలు తయారు చేసే వస్తువుల అమ్మకాన్ని 'కన్సైన్మెంట్ వ్యాపారం' అంటారు. స్థూలంగా చెప్పాలంటే ఉత్పత్తిదారు ఏజంట్ల ద్వారా తాను తయారుచేసిన వస్తువులను వివిధ ప్రాంతాలలో అమ్మిస్తున్నట్లయితే దానిని కన్సైన్మెంట్ వ్యాపారం అంటారు.

కన్సైన్మెంట్ వ్యాపారంలో పార్టీలు

కన్సైన్మెంట్ వ్యాపారంలో ఇద్దరు వ్యక్తులు ఉంటారు. 1) సరుకు ఉత్పత్తిదారుడు లేదా సరుకు యజమాని 2) సరుకు యజమానిచే, సరుకు అమ్మకానికి నియమించబడిన ఏజంటు.

- a) కన్సైనర్ : కన్సైన్మెంట్ వ్యాపారంలో సరుకు యజమాని లేదా ఉత్పత్తిదారుని కన్సైనర్ గా వ్యవహరిస్తారు.
- b) కన్సైనీ : సరుకు అమ్మకానికి యజమాని నియమించే ఏజంటును కన్సైనీ అంటారు. యజమాని తరపున సరుకు అమ్మిపెట్టిన ఏజంటుకు కొంత కమీషన్ ను యజమాని చెల్లిస్తాడు. ఈ కమీషన్ సాధారణంగా అమ్మకాలపై చెల్లిస్తారు. లేదా కన్సైనర్, కన్సైనీల మధ్య కుదిరిన ఒప్పందపు షరతుల ప్రకారం చెల్లిస్తారు.

కన్సైన్మెంట్ లక్షణాలు :

- a) కన్సైనర్ పంపిన సరుకును కన్సైనీ అమ్ముతాడు.
- b) సరుకు యజమాని కన్సైనర్ అవుతాడు.
- c) కన్సైనర్ తరుపున కన్సైనీ సరుకును అమ్ముతాడు.
- d) సరుకు నష్టాలతో (సాధారణ, అసాధారణ) కన్సైనీకి సంబంధం ఉండదు.
- e) సరుకు నాణ్యత వలన వచ్చే నష్టాలను కన్సైనర్ భరించాలి.
- f) కన్సైనీ, అమ్మకాల నుంచి తనకు రావలసిన కమీషను, తమ వ్యాపార నిమిత్తం పెట్టిన ఖర్చులను, అడ్వాన్సు పంపినట్లయితే అడ్వాన్సును మినహాయించుకొని మిగిలిన మొత్తాన్నే కన్సైనారుకు పంపుతాడు.
- g) కన్సైనీ, కన్సైనర్ల మధ్య యజమాని, ప్రతినిధుల సంబంధం ఉంటుంది.
- h) కన్సైనీ అమ్మలేని సరుకును కన్సైనర్ ముగింపు సరుకుగా భావించాలి.
- i) కన్సైన్మెంట్ పై వచ్చిన లాభనష్టాలతో కన్సైనీకి ఎటువంటి సంబంధం వుండదు.
- j) కన్సైనీకి అమ్మకాలపై కమీషన్ మాత్రమే వస్తుంది.
- k) కన్సైనీ ఏ సందర్భంలోకూడా బాధ్యతారాహిత్యంగా ప్రవర్తించకూడదు.

13.2 కన్సైన్మెంటుకు, అమ్మకానికి మధ్యగల వ్యత్యాసాలు

సరుకును కన్సైనార్, కన్సైనీకి పంపినంత మాత్రాన అమ్మకం జరిగినట్లు అనుకోరాదు. కన్సైనీ సరుకును ఎప్పుడు అమ్ముతాడో అప్పుడే దానిని అమ్మకంగా పరిగణిస్తాం. కన్సైన్మెంటుకు, సరుకు అమ్మకానికి మధ్య క్రింది తేడాలు వున్నాయి.

కన్సైన్మెంట్	అమ్మకం
1. కన్సైన్మెంటులో కన్సైనార్, కన్సైనీ అనే ఇద్దరు పార్టీలు ఉంటారు.	1. అమ్మకంలో అమ్మకందారుడు, కొనుగోలుదారుడు అనే ఇద్దరు పార్టీలు ఉంటారు.
2. కన్సైన్మెంటులో కన్సైనార్కు సరుకుపై యాజమాన్య హక్కు ఉంటుంది. కన్సైనీకి బదిలీకాదు.	2. అమ్మకంలో యాజమాన్యపు హక్కు అమ్మకదారు నుంచి కొనుగోలుదారుకు బదిలీ అవుతుంది.
3. కన్సైన్మెంటులో కన్సైనార్, కన్సైనీల మధ్య సంబంధం యజమాని, ప్రతినిధుల సంబంధం ఉంటుంది.	3. అమ్మకంలో అమ్మకందారుడు, కొనుగోలుదారు మధ్య ఉన్న సంబంధం ఋణదాత, ఋణగ్రస్తుల సంబంధం ఉంటుంది.
4. కన్సైన్మెంటులో మిగిలివున్న సరుకును కన్సైనీ, కన్సైనార్కు వాపసు చేయవచ్చు.	4. సాధారణంగా ఒకసారి అమ్మిన తర్వాత తిరిగి వాపసు తీసుకోవడం జరగదు (ప్రత్యేక నిబంధన వుంటే తప్ప)
5. కన్సైన్మెంటులో అమ్మకానికి సంబంధించిన అన్ని నష్టాలను కన్సైనార్ భరిస్తాడు.	5. సరుకు బదిలీతోపాటు, సరుకుకు చెందిన కష్ట నష్టాలు కూడా కొనుగోలు దారుకు బదిలీ అవుతాయి.
6. కన్సైన్మెంటులో కన్సైనీ పెట్టిన ఖర్చులన్నింటిని కన్సైనార్ భరిస్తాడు.	6. అమ్మకం తర్వాత ఖర్చులన్నింటిని కొనుగోలు దారుడే భరించాలి.
7. కన్సైన్మెంటులో కన్సైనీ సరుకు అమ్మిన తర్వాత తనకు సంబంధించిన వివరాలతో కన్సైనార్కు అకౌంట్ సెల్స్ పంపుతాడు.	7. కొనుగోలుదారుడు అమ్మకందారునకు అకౌంట్ సెల్స్ పంపడు.
8. అమ్మకాలపై కన్సైనీ, కన్సైనార్ నుంచి కమీషన్ పొందుతాడు.	8. కొనుగోలుదారుడు తాను చేసిన కొనుగోళ్లపై డిస్కాంటు పొందుతాడు.
9. కన్సైనార్, ప్రాఫారా, ఇన్వాయిస్ సహాయంతో కన్సైనీకి సరుకు పంపుతాడు.	9. అమ్మకందారుడు సాధారణ ఇన్వాయిస్ సహాయంతో కొనుగోలుదారుకు సరుకు పంపుతాడు.

13.3 ప్రాఫారా ఇన్వాయిస్

కన్సైనార్ సరుకును కన్సైనీకి పంపేటప్పుడు సరుకు వివరాలనన్నింటిని గూర్చి ఒక నివేదికను తయారు చేస్తాడు. ఇట్లా తయారుచేసిన నివేదికను ప్రాఫారా ఇన్వాయిస్ (Proforma Invoice) అంటారు. దీనిలో సరుకు వివరాలు, ధరలు, నాణ్యత, ప్యాకింగ్ వివరాలు, కొలతలు, రవాణా ఖర్చులు మొదలైన వాటిని గూర్చి పేర్కొనడం జరుగుతుంది. అంతేగాక కన్సైనీ సరుకును ఏ అమ్మకపు ధరకు అమ్మాలో కూడా తెలుపుతుంది. ఈ ప్రాఫారా ఇన్వాయిస్ అమ్మకపు ధర కన్నా తక్కువ ధరకు కన్సైనీ సరుకును అమ్మాలంటే కన్సైనార్ అనుమతిని ముందుగా తీసుకోవాలి.

13.4 అకౌంట్ సెల్స్

సరుకు అమ్మిన తర్వాత కన్సైనీ తన దగ్గరవున్న సమాచారంతో ఒక నివేదికను తయారుచేసి కన్సైనార్కు పంపుతాడు. దీనినే "అకౌంట్ సెల్స్" (Account Sales) గా వ్యవహరిస్తారు. దీనినే అమ్మకాల లెక్కల పట్టి అనికూడా అంటారు. ఈ అకౌంట్ సెల్స్ లో సరుకు అమ్మకపు వివరాలు, వసూలైన సొమ్ము, ఏజెంట్ పెట్టిన ఖర్చులు, ఏజెంటుకు రావలసిన కమీషన్, సరుకు తీసుకునేటప్పుడు ఏజెంట్ పంపిన అడ్వాన్సు, ఇంకా కన్సైనార్కు ఇవ్వవలసిన సొమ్ము మొదలగు వివరాలు పొందుపరచబడి ఉంటాయి

13.4.1 ఆకౌంట్ సేల్స్ సమూహా

సాయి శ్రీనాథ్ అండ్ కంపెనీ గుంటూరు నుంచి వచ్చిన 100 యంత్రాలు వాటి బాధ్యతన దీపు అండ్ కంపెనీ, విజయవాడ వారు చేసిన అమ్మకపు వివరాలు

వస్తువుల సంఖ్య	వివరాలు	రూ.	మొత్తం (రూ.)
30	యంత్రాలు, యంత్రం 1 కి రూ. 150	4,500	
20	యంత్రాలు, యంత్రం 1కి రూ. 100	2,000	
20	యంత్రాలు, యంత్రం 1 కి రూ. 200	4,000	
30	యంత్రాలు, యంత్రం 1 కి రూ. 250	<u>7,500</u>	
తీ॥	స్థూల అమ్మకాలు ఖర్చులు, కమీషన్ : రవాణా బండికూలీ భీమా సాధారణ కమీషన్ : 10% డెల్ క్రెడెరి కమీషన్ : 2%	200 350 1,800 <u>360</u>	18,000 2,710
తీ॥	బయానా సొమ్ము కన్సైనార్ కు పంపించవలసిన మొత్తం		15,290 5,000 <u>10,290</u>

రోటుపాట్లు మినహా (E & OE)
విజయవాడ
తేదీ : 1.6.2003.

దీపు అండ్ కంపెనీ సంతకం

13.5 కన్సైనీ కమీషన్లు

కన్సైనీ సరుకును కన్సైనార్ తరపున అమ్మినందుకుగాను కొంత ప్రతిఫలం సాధిస్తున్నాడు. దీనినే కమీషన్ అంటారు. ఈ కమీషన్ ను సాధారణంగా అమ్మకాలపై చెల్లిస్తారు. కన్సైనీకి దిగువ తెలిపిన వివిధ రకాల కమీషన్లు చెల్లించవచ్చు.

13.5.1 సాధారణ కమీషన్ (Ordinary Commission)

కన్సైన్ మెంట్ పంపిన సరుకును కన్సైనీ అమ్మినందుకుగాను ఒప్పందపు షరతుల ప్రకారం కన్సైనార్ చెల్లించే కమీషన్ ను సాధారణ కమీషన్ అంటారు. సాధారణంగా ఈ కమీషన్ రేటును కన్సైనీ చేసిన అమ్మకాల మొత్తంపై లెక్కిస్తారు.

13.5.2 డెల్ క్రెడెరి కమీషన్ (Delcredere Commission)

కొన్ని సందర్భాలలో కన్సైనీ చేసే అమ్మకాలు అరువుపై ఉండవచ్చు. ఇట్లా అరువు అమ్మకాలు చేస్తే రానిబాకీలు ఏర్పడే అవకాశం ఉంది. అమ్మకాల వలన ఏర్పడే నష్టాన్ని కన్సైనార్ భరించాలి. కాబట్టి రానిబాకీల నష్టాన్ని కూడా కన్సైనార్ భరిస్తాడు. కన్సైనార్ ఈ రిస్కును తగ్గించుకోవటం కోసం కన్సైనీకి కొంత అదనపు కమీషన్ చెల్లిస్తాడు. దీనినే డెల్ క్రెడెరి కమీషన్ అంటారు. ఈ డెల్ క్రెడెరి కమీషన్ ను కన్సైనీ తీసుకున్నప్పుడు, రానిబాకీలు ఏమైనా ఉన్నట్లయితే ఆ రానిబాకీల నష్టాన్ని కన్సైనీనే భరించాలి. ఈ డెల్ క్రెడెరి కమీషన్ ను మొత్తం అమ్మకాలపై లెక్కిస్తారు. ఎట్లా లెక్కించాలి అనేది కన్సైనీ, కన్సైనార్ల మధ్య ఖదిరిన ఒప్పందం మీద ఆధారపడుతుంది.

13.5.3 అదనపు కమీషన్ (Additional Commission)

ఈ అదనపు కమీషన్ నూతన వస్తువును కన్సైనార్ మార్కెట్లో ప్రవేశ పెట్టటపుడు కన్సైనీకి చెల్లిస్తాడు. ఎందువలనంటే నూతన వస్తువును గూర్చి వినియోగదారునికి తెలియాలి. కొంత శ్రద్ధ చూపి కన్సైనీ ఆ వస్తువును అమ్మవలసి వుంటుంది. అతను ఈ నూతన వస్తువు మార్కెటింగ్లో కొంత సమయం వృధా చేసుకోవల్సి వస్తుంది. ఇట్లా ప్రత్యేక శ్రద్ధ చూపించి మార్కెటింగ్ చేసినందుకుగాను సాధారణ కమీషన్తోపాటు కన్సైనీకి ఈ అదనపు కమీషన్ కూడా ఇవ్వడం జరుగుతుంది. దీనిని కూడా అమ్మకాలపైననే లెక్కిస్తారు.

13.6 అకౌంట్స్ లోకు, ఇన్వాయిస్ కు గల తేడాలు

అకౌంట్స్ లో	ఇన్వాయిస్
1. అకౌంట్స్ లో కన్సైనీ తయారుచేస్తాడు.	1. ఇన్వాయిస్ ను అమ్మకందారు తయారుచేస్తాడు.
2. దీనిలో కమీషన్, ఖర్చులను, అమ్మకపు ధరనుండి తీసివేస్తారు.	2. అమ్మకపు ధరకు, కమీషన్ ఖర్చులను కూడతారు.
3. కన్సైనీ చేసిన ఖర్చులన్నింటినీ కన్సైనార్ భరిస్తాడు.	3. అమ్మకం తర్వాత ఖర్చులన్నింటినీ కొనుగోలుదారుడు భరిస్తాడు.

13.7 కన్సైనార్ పుస్తకాలు

కన్సైనార్ పుస్తకాలలో కన్సైన్మెంట్ వ్యాపార వ్యవహారాలను క్రింది ఖాతాలలో నమోదు చేస్తారు. అవి

- 1) కన్సైన్మెంట్ ఖాతా 2) కన్సైనీ ఖాతా 3) కన్సైన్మెంట్ పై పంపిన సరుకు ఖాతా.

13.7.1 కన్సైన్మెంట్ ఖాతా

ఈ ఖాతాను తయారు చేయటం వలన ఇచ్చిన లెక్కలోనుంచి కావలసిన సమాచారం తీసుకోవాలి.

- a) కన్సైన్మెంట్ పై ఎంత విలువగల సరుకు పంపటం జరిగింది.
- b) కన్సైనార్ ఖర్చుల మొత్తం
- c) కన్సైనీ ఖర్చులు
- d) కన్సైనీ అమ్మకాలు
- e) కన్సైనీ కమీషన్

ఈ ఖాతా తయారు చేయటం వలన కన్సైన్మెంట్ వ్యాపారంపై ఎంత లాభం వచ్చింది, ఎంత నష్టం వచ్చింది అనే సమాచారం తెలుస్తుంది. ఇది నామమాత్రపు ఖాతాను పోలివుంటుంది. పెట్టుబడి ఖర్చులను డెబిట్ వైపు, ఆదాయాలను క్రెడిట్ వైపు నమోదు చేస్తారు. అన్ని వ్యవహారాలను నమోదు చేసిన తర్వాత ఖాతాను నిల్వ తేల్చినట్లు ఈ ఖాతాని కూడా నిల్వ తేలుస్తాం. పెట్టుబడి, ఖర్చులు ఎక్కువవుండి, ఆదాయం తక్కువ వుంటే వ్యత్యాసాన్ని నష్టంగా బావించాలి. ఆదాయం మొత్తం ఎక్కువవుండి, పెట్టుబడి, ఖర్చులు తక్కువవుంటే వ్యత్యాసాన్ని లాభంగా పరిగణించాలి. వచ్చిన లాభాన్నిగాని, నష్టాన్నిగాని లాభనష్టాల ఖాతాకు బదిలీ చేయాలి. కన్సైనీ ఊరిపేరు లెక్కలో లభ్యమైనపుడు కన్సైన్మెంట్ ఖాతాకి ముందు కన్సైనీ ఊరిపేరుకూడా వ్రాయవచ్చు.

కన్సైన్మెంట్ ఖాతా నమూనా దిగువ నీయటం జరిగింది.

Dr.		కన్సైన్మెంటు ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	a) కన్సైన్మెంట్స్ పంపిన సరుకు విలువ : To కన్సైన్మెంట్స్ పంపిన సరుకు ఖాతా	xxx		d) కన్సైన్ అమ్మకాలు : By కన్సైన్ ఖాతా	xxx
	b) కన్సైనర్ ఖర్చులు : To నగదు/బాంకు ఖాతా	xxx			
	c) కన్సైన్ ఖర్చులు : To కన్సైన్ ఖాతా	xxx			
	e) కన్సైన్ కమీషన్ : To కన్సైన్ ఖాతా	xxx			
	To లాభనష్టాల ఖాతా (లాభం)	xxx			
		xxxx			xxxx

Note : నష్టం వస్తే లాభనష్టాల ఖాతా క్రెడిట్ వైపు వస్తుంది.

13.7.2 కన్సైన్ ఖాతా :

ఈ ఖాతాను తయారుచేసేటప్పుడు లెక్కలోనుంచి తీసుకోవలసిన సమాచారం a) ఏజంటునుంచి వచ్చిన అద్యాస్సు, b) మిగతా సమాచారం మొత్తంపైన తయారుచేసిన కన్సైన్మెంట్ ఖాతాలో నుంచే తీసుకోవచ్చు. కన్సైన్మెంట్ ఖాతాలో కన్సైన్ ఖాతా అనే సమాచారం మూడు చోట్ల వుంటుంది. ఆ మూడు పద్ధతులకు జంటపద్దు విధానం పూర్తి చేస్తే సరిపోతుంది. అంటే కన్సైన్మెంట్ ఖాతాలో కన్సైన్ కి సంబంధించిన సమాచారం డెబిట్ వైపు ఉంటే కన్సైన్ ఖాతాలో అదే సమాచారాన్ని క్రెడిట్ వైపు నమోదు చెయ్యాలి. క్రెడిట్ వైపు నమోదు చేసేటప్పుడు "By కన్సైన్మెంట్ ఖాతా" అని నమోదు చెయ్యాలి. అంటే కన్సైన్ ఖర్చులు, కన్సైన్ కమీషన్ ఈ రెండింటినీ కన్సైన్ ఖాతాలో నమోదు చేసేటప్పుడు క్రెడిట్ వైపు నమోదు చెయ్యాలి.

కన్సైన్మెంట్ ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపున కన్సైన్ చేసిన అమ్మకాలు వుంటాయి. ఆ సమాచారాన్ని కన్సైన్ ఖాతాలో నమోదు చేసేటప్పుడు డెబిట్ వైపున "To కన్సైన్మెంట్ ఖాతా" అని నమోదు చెయ్యాలి. స్థూలంగా చెప్పాలంటే కన్సైన్ ఖాతాలో క్రెడిట్ వైపు ఏజెంట్ వంపిన అద్యాస్సు, కన్సైన్ ఖర్చులు, కన్సైన్ కమీషన్ వ్యవహారాలు వస్తాయి. డెబిట్ వైపు అమ్మకాలను కనిపిస్తాయి. ఈ ఖాతా నిల్వ తెలిస్తే కన్సైనర్ కు, ఇంకా కన్సైన్ దగ్గర నుండి ఎంత మొత్తం రావాలి లేదా కన్సైన్ కి తాను ఎంత మొత్తం చెల్లించాల్సి వుంటుందో తెలుస్తుంది.

కన్సైన్ ఖాతా నమూనా దిగువ నీయటం జరిగింది.

Dr.		కన్సైన్ ఖాతా			Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	
	అమ్మకాలు : To కన్సైన్మెంట్ ఖాతా	xxx		అద్యాప్తు : By నగదు/బాంకు/వసూలు హుండీ ఖాతా	xxx	
				కన్సైన్ ఖర్చులు : By కన్సైన్మెంట్ ఖాతా	xxx	
				కన్సైన్ కమిషన్ : By కన్సైన్మెంట్ ఖాతా	xxx	
				By నగదు/బాంకు/వసూలు హుండీ ఖాతా	xxx	
		xxxx			xxxx	

3.7.3 కన్సైన్మెంట్ పంపిన సరుకు ఖాతా

ఈ ఖాతాను కూడా కన్సైన్మెంట్ ఖాతాలో వున్న సమాచారాన్ని తీసుకొనే తయారు చెయ్యాలి. కన్సైన్మెంట్ పై ఎంత విలువగల సరుకు పంపామో ఆ సమాచారం కన్సైన్మెంట్ ఖాతాలో డెబిట్ వైపు వుంటుంది. ఇప్పుడు ఈ ఖాతాలో దానిని క్రెడిట్ వైపున By కన్సైన్మెంట్ ఖాతా అని నమోదు వ్రాయాలి. ఈ ఖాతాలో వున్న నిల్వను వర్తకపు ఖాతాకు లేదా కొనుగోళ్ళ ఖాతాకు బదిలీ చెయ్యాలి. ఎక్కువ భాగం వర్తకపు ఖాతాకే బదిలీ చేస్తాం. కన్సైన్మెంట్ పై పంపిన సరుకు ఖాతా నమూనా దిగువ నీయటం జరిగింది.

Dr.		కన్సైన్మెంట్ పై పంపిన సరుకు ఖాతా			Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	
	To వర్తకపు ఖాతా	xxx		By కన్సైన్మెంట్ ఖాతా	xxx	
		xxxx			xxxx	

13.7.1 కన్సైనర్ పుస్తకాలలో చిట్టాపట్టాలు :

కన్సైనర్ పుస్తకాలలో చిట్టాపట్టాలు

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్తా పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
	కన్సైన్మెంట్ ఖాతా To కన్సైన్మెంట్ పై పంపిన సరుకు ఖాతా (కన్సైన్మెంట్ వ్యాపార నిమిత్తం సరుకు పంపినపుడు)	Dr.	xxx	xxx

కన్సైన్మెంట్ ఖాతా To నగదు/బాంకు ఖాతా (ఖర్చులు చెల్లించినందున)	Dr.	xxx	xxx
నగదు/బాంకు/వనూలుహుండీల ఖాతా To కన్సైన్మెంట్ ఖాతా (అడ్వాన్సు వచ్చినందున)	Dr.	xxx	xxx
నగదు/బాంకు ఖాతా డిస్కాంటు ఖాతా To వనూలుహుండీల ఖాతా (హుండీని డిస్కాంటు చేసినందుకు)	Dr. Dr.	xxx xxx	xxx
కన్సైన్మెంట్ ఖాతా To కన్సైన్మెంట్ ఖాతా (సరుకు అమ్మినందున)	Dr.	xxx	xxx
కన్సైన్మెంట్ ఖాతా To కన్సైన్మెంట్ ఖాతా (కన్సైన్మెంట్ ఖర్చులు చెల్లించినందున)	Dr.	xxx	xxx
కన్సైన్మెంట్ ఖాతా To కన్సైన్మెంట్ ఖాతా (కమీషన్ చెల్లించవలసినందున)	Dr.	xxx	xxx
కన్సైన్మెంట్ ఖాతా To లాభనష్టాల ఖాతా (కన్సైన్మెంట్పై లాభాన్ని లాభనష్టాలఖాతాకు బదిలీ చేసినందున)	Dr.	xxx	xxx
నోట్ : నష్టం వస్తే ఈ వద్దును తిప్పి వ్రాయాలి.			
నగదు/బాంకు/వనూలుహుండీల ఖాతా To కన్సైన్మెంట్ ఖాతా (తుది పరిష్కారంగా కన్సైన్మెంట్ నగదు వచ్చినందున)	Dr.	xxx	xxx
కన్సైన్మెంట్పై పంపిన సరుకు ఖాతా To వర్తకపు ఖాతా (కన్సైన్మెంట్పై పంపిన సరుకుకు వర్తకపుఖాతాకు బదిలీచేయగా)	Dr.	xxx	xxx

13.8 కన్సైన్మెంట్ పుస్తకాలు

కన్సైన్మెంట్ కుడా తనకు సంబంధించినంత వరకు కన్సైన్మెంట్ అడ్వాన్సు క్రింద పంపిన నగదు/బాంకు/హుండీ, కన్సైన్మెంట్పై తాను చెల్లించిన ఖర్చులు, జరిపిన అమ్మకాలు, అమ్మకాలపై తనకు రావలసిన కమీషన్ తుదిపరిష్కారం క్రింద కన్సైన్మెంట్కు సంపాదించినది. యేమి వాటికి తన పుస్తకాలలో వద్దులు వ్రాసుకోవాలి.

కస్టోమర్ ఖాతా నమూనా దిగువ నీయటం జరిగింది.

Dr.		కస్టోమర్ ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To నగదు/బాంకు/చెల్లింపు హుండీల ఖాతా	xxx		By నగదు ఖాతా (నగదు అమ్మకాలు)	xxx
	To నగదు ఖాతా (కస్టోమర్ ఖర్చులు)	xxx		By ఋణగ్రస్తుల ఖాతా (అరువు అమ్మకాలు)	xxx
	To కమీషన్ ఖాతా (కస్టోమర్ కమీషన్)	xxx			
	To నగదు/బాంకు/చెల్లింపు హుండీల తుది పరిష్కారం	xxx			
		xxxx			xxxx

13.8.3 కస్టోమర్ పుస్తకాలలో నమూనా చిట్టాపద్దులు

కస్టోమర్ పుస్తకాలలో చిట్టాపద్దులు

తేదీ	వివరాలు	ఆనర్స్ పుటనంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
	కస్టోమర్ ఖాతా To నగదు/బాంకు/చెల్లింపు హుండీ ఖాతా (బయోనా మొత్తం వంపినందున)	Dr.	xxx	xxx
	కస్టోమర్ ఖాతా To నగదు/బాంకు ఖాతా (కస్టోమర్ ఖర్చులు చెల్లించినందున)	Dr.	xxx	xxx
	నగదు/బాంకు ఖాతా To కస్టోమర్ ఖాతా (నగదు అమ్మకాలు చేసినందున)	Dr.	xxx	xxx
	ఋణగ్రస్తుల ఖాతా To కస్టోమర్ ఖాతా (అరువు అమ్మకాలు చేసినందున)	Dr.	xxx	xxx
	కస్టోమర్ ఖాతా To కమీషన్ ఖాతా (కమీషన్ రావలసినందున)	Dr.	xxx	xxx
	కస్టోమర్ ఖాతా To నగదు/బాంకు/చెల్లింపు హుండీల ఖాతా (తుది పరిష్కారం చేసినందున)	Dr.	xxx	xxx

ఉదాహరణ : 1

వెంకయ్య రూ. 1,00,000 విలువగలిగిన సరుకును కన్సైన్మెంటు వ్యాపార నిమిత్తం లక్షమయ్యకు పంపినాడు. సరుకు పంపటానికి రూ. 10,000 వెంకయ్య రవాణా తదితర ఖర్చుల క్రింద ఖర్చులను చెల్లించాడు. లక్షమయ్య సరుకును డెలివరీ తీసుకొని రూ. 50,000 అడ్వాన్సుగా పంపటం జరిగింది. లక్షమయ్య ఆ సరుకు మొత్తాన్ని మూడు నెలలలో రూ. 1,50,000లకు అమ్మటం జరిగింది. లక్షమయ్యకు సాధారణ కమీషన్ కింద 10% డెల్ క్రెడీట్ కమీషన్ కింద 2% ఇస్తారు. కన్సైనర్, కన్సైనీ పుస్తకాలలో చిట్టాపద్దులను, ఆనర్ణా ఖాతాలను తయారు చేయండి.

జవాబు :

వెంకయ్య పుస్తకాలలో చిట్టాపద్దులు

తేదీ	వివరాలు	ఆనర్ణా పుటనంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
	కన్సైన్మెంట్ ఖాతా Dr. To కన్సైన్మెంట్ పై పంపిన సరుకు ఖాతా (కన్సైన్మెంట్-వ్యాపార నిమిత్తం సరుకు పంపినపుడు)		1,00,000	1,00,000
	కన్సైన్మెంట్ ఖాతా Dr. To నగదు ఖాతా (ఖర్చులు చెల్లించినందున)		10,000	10,000
	నగదు ఖాతా Dr. To లక్షమయ్య ఖాతా (అడ్వాన్సు వచ్చినందున)		50,000	50,000
	లక్షమయ్య ఖాతా Dr. To కన్సైన్మెంట్ ఖాతా (సరుకు ఏజెంట్ అమ్మినందున)		1,50,000	1,50,000
	కన్సైన్మెంట్ ఖాతా Dr. To లక్షమయ్య ఖాతా (కన్సైనీకి చెల్లించినందున కమీషన్)		18,000	18,000
	కన్సైన్మెంట్ ఖాతా Dr. To లాభనష్టాల ఖాతా (కన్సైన్మెంటుపై లాభాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాకు బదిలీ చేసినందున)		22,000	22,000
	నగదు ఖాతా Dr. To లక్షమయ్య ఖాతా (తుది పరిష్కారంగా కన్సైనీనుంచి నగదు వచ్చినందున)		82,000	82,000
	కన్సైన్మెంట్ పై పంపిన సరుకు ఖాతా Dr. To వర్తకపు ఖాతా (కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఖాతాలోని నిల్వను వర్తకపు ఖాతాకు బదిలీ)		1,00,000	1,00,000

వెంకయ్య ఆనర్లు :

Dr.		కన్సైన్మెంటు ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఖాతా	1,00,000		By లక్షమయ్య ఖాతా (అమ్మకాలు)	1,50,000
	To నగదు ఖాతా (ఇచ్చులు)	10,000			
	To లక్షమయ్య ఖాతా (కమీషన్)	18,000			
	To లాభనష్టాల ఖాతా (లాభం)	22,000			
		1,50,000			1,50,000

Dr.		లక్షమయ్య ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంటుపై పంపిన			By లక్షమయ్య ఖాతా (అమ్మకాలు)	1,50,000
	To కన్సైన్మెంటు ఖాతా (అమ్మకాలు)	1,50,000		By నగదు ఖాతా (అడ్వాన్సు)	50,000
				By కన్సైన్మెంట్ ఖాతా(కమీషన్)	18,000
				By నగదు ఖాతా	82,000
		1,50,000			1,50,000

Note : తుది పరిష్కారం గురించి లెక్కలో చెప్పకపోతే తేల్చిన నిల్వ అని కూడా వ్రాయవచ్చు.

Dr.		కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To వర్తకపు ఖాతా	1,00,000		By కన్సైన్మెంట్ ఖాతా	1,00,000
		1,00,000			1,00,000

లక్షమయ్య పుస్తకాలలో చిట్టాపద్దులు

తేదీ	వివరాలు	ఆనర్లు పుటనంభ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
	వెంకయ్య ఖాతా Dr.		50,000	
	To నగదు ఖాతా (అడ్వాన్సు పంపినందున)			50,000
	నగదు ఖాతా Dr.		1,50,000	
	To వెంకయ్య ఖాతా (కన్సైన్మెంటు అమ్మకాలు)			1,50,000

వెంకయ్య ఖాతా To కమీషన్ ఖాతా (కమీషను రావలసినందున)	Dr.	18,000	18,000
వెంకయ్య ఖాతా To నగదు ఖాతా (తుది పరిష్కారం పంపినందున)	Dr.	82,000	82,000

అక్షమయ్య ఆవర్ణా :

Dr.		వెంకయ్య ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To నగదు ఖాతా	50,000		By నగదు ఖాతా	1,50,000
	To కమీషన్ ఖాతా	18,000			
	To నగదు ఖాతా	82,000			
		<u>1,50,000</u>			<u>1,50,000</u>

Working Notes :

కమీషన్ లెక్కగట్టుట :	రూ.
సాధారణ కమీషన్ (1,50,000 × 10/100)	15,000
డెల్ క్రెడెట్ కమీషన్ (1,50,000 × 2/100)	3,000
	<u>18,000</u>

ఉదాహరణ : 2

రామయ్య గుంటూరులో వ్యాపారం చేస్తున్నాడు. ఇతను నల్గొండలోని సాహును ఏజెంటుగా నియమించి రూ. 2,00,000 సరుకులు అమ్మే నిమిత్తం పంపించాడు. అతనికి సాధారణ కమీషన్ కింద 5%, డెల్ క్రెడెట్ కమీషన్ కింద 2 1/2% ఇస్తారు. సరుకు పంపటపుడు రూ.15,000 ఖర్చుల కింద రామయ్య చెల్లించాడు. అడ్వాన్సు కింద సాహు రూ. 1,00,000 హుండీకి స్వీకృతి తెలిపాడు. ఆ హుండీ కాలపరిమితి 3 నెలలు. దానిని రామయ్య 2% డిస్కాంటు చేసాడు. సరుకు మొత్తాన్ని సాహు రూ. 4,00,000 లకు అమ్మాడు. అమ్మకాలలో నగదు అమ్మకాలు రూ. 3,00,000, అరువు అమ్మకాలు రూ. 1,00,000. అరువు అమ్మకాలలో రూ. 5,000 రానిబాకీల కింద చేర్చటం జరిగింది. సాహు రూ. 6,000 కన్ సైన్ మెంట్ వ్యాపార నిమిత్తం ఖర్చు చేయటం జరిగింది. ఇరువురి వుస్తకాలలో అవసరమైన ఆవర్ణా ఖాతాలను, చిట్టాపద్దులను రాయండి.

- i) డెల్ క్రెడెట్ కమీషన్ ఇచ్చినపుడు
- ii) డెల్ క్రెడెట్ కమీషన్ ఇవ్వనపుడు

జవాబు :

i) డెల్ క్రెడెట్ కమీషన్ ఇచ్చినపుడు :

రామయ్య వుస్తకాలలో చిట్టాపద్దులు

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్ణా పుటనంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
	కన్ సైన్ మెంట్ ఖాతా To కన్ సైన్ మెంట్ పంపిన సరుకు ఖాతా (కన్ సైన్ మెంట్ వ్యాపార నిమిత్తం సరుకు పంపినపుడు)	Dr.	2,00,000	2,00,000

కనీస్సెన్మెంట్ ఖాతా To నగదు ఖాతా (ఖర్చులు చెల్లించినందున)	Dr.	15,000	15,000
వసూలు చుండి ఖాతా To సాచు ఖాతా (అడ్వాన్సు నిమిత్తం వచ్చిన చుండి)	Dr.	1,00,000	1,00,000
బాంకు ఖాతా డిస్కాంటు ఖాతా (1,00,000 × 9/12 × 2/100) To వసూలు చుండి ఖాతా (చుండిని డిస్కాంటు చేసినందున)	Dr. Dr.	99,500 500	1,00,000
కనీస్సెన్మెంట్ ఖాతా To సాచు ఖాతా (ఏజెంట్లు ఖర్చులు చెల్లించినందున)	Dr.	6,000	6,000
సాచు ఖాతా To కనీస్సెన్మెంట్ ఖాతా (కనీస్సెన్మెంట్పై అమ్మకాలు)	Dr.	4,00,000	4,00,000
కనీస్సెన్మెంట్ ఖాతా To సాచు ఖాతా (చెల్లించవలసిన కమీషన్)	Dr.	30,000	30,000
కనీస్సెన్మెంట్ ఖాతా To లాభనష్టాల ఖాతా (కనీస్సెన్మెంట్పై వచ్చిన లాభాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాకు బదిలీ చేసినందున)	Dr.	1,49,000	1,49,000
నగదు ఖాతా To సాచు ఖాతా (తుది పరిష్కారంగా నగదు వచ్చినందున)	Dr.	2,64,000	2,64,000
కనీస్సెన్మెంట్పై పంపిన సరుకు ఖాతా To వర్తకపు ఖాతా (కనీస్సెన్మెంట్పై పంపినవిల్వ వర్తకపు ఖాతాకు బదిలీ)	Dr.	2,00,000	2,00,000

రామయ్య ఆనర్స్ :

Dr.		కనీస్సెన్మెంట్ ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కనీస్సెన్మెంట్పై పంపిన సరుకు ఖాతా	2,00,000		By సాచు ఖాతా (అమ్మకాలు)	4,00,000
	To నగదు ఖాతా (ఖర్చులు)	15,000			
	To సాచు ఖాతా (ఖర్చులు)	6,000			
	To సాచు ఖాతా (కమీషన్)	30,000			
	To లాభనష్టాల ఖాతా (నల్లసంఖ్య)	1,49,000			
		4,00,000			4,00,000

Dr.

సాచు భాతా

Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంటు భాతా (అమ్మకాలు)	4,00,000		By వసూలుహుండిభాతా	1,00,000
				By కన్సైన్మెంటుభాతా (ఖర్చులు)	6,000
				By కన్సైన్మెంటుభాతా (ఖర్చులు)	30,000
				By నగదు భాతా (నిల్వ)	2,64,000
		4,00,000			4,00,000

Dr.

కన్సైన్మెంటుపై సంపిన సరుకు భాతా

Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To వరకపు భాతా	2,00,000		By నల్గొండ కన్సైన్మెంటుభాతా	2,00,000
		2,00,000			2,00,000

Dr.

వసూలు హుండిల భాతా

Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To సాచు భాతా	1,00,000		By భాంకు భాతా	99,500
				By డిస్కాంటు భాతా	500
		1,00,000			1,00,000

సాచు పుస్తకాలలో చిట్టాపద్దులు

తేదీ	వివరాలు	అవర్షా పుటనంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
	రామయ్య భాతా To చెల్లింపుహుండి భాతా (అడ్వాన్సుకు స్వీకృతి తెలిపినందున)	Dr.	1,00,000	1,00,000
	రామయ్య భాతా To నగదు భాతా (ఖర్చులు చెల్లించినందున)	Dr.	6,000	6,000
	నగదు భాతా ఋణాగ్రస్తుల భాతా To రామయ్య భాతా (కన్సైన్మెంటుపై నగదు, అరువుఅమ్మకాలు)	Dr. Dr.	3,00,000 1,00,000	4,00,000
	రామయ్య భాతా To కమీషన్ భాతా (కమీషన్ రావలసినందున)	Dr.	30,000	30,000

రామయ్య ఖాతా To నగదు ఖాతా (తుదిపరిష్కారం చెల్లించినందున)	Dr.	2,64,000	2,64,000
నగదు ఖాతా	Dr.	95,000	
రానిబాకీల ఖాతా To ఋణగ్రస్తుల ఖాతా (ఋణగ్రస్తులనుంచి వచ్చిన నగదు మరియు రానిబాకీలు)	Dr.	5,000	1,00,000

సాధు ఆవర్తన :

Dr.		రామయ్య ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To చెల్లింపుమండీ ఖాతా	1,00,000		By నగదు ఖాతా	3,00,000
	To నగదు ఖాతా	6,000		By ఋణగ్రస్తుల ఖాతా	1,00,000
	To కమీషన్ ఖాతా	30,000			
	To నగదు ఖాతా	2,64,000			
		4,00,000			4,00,000

i) డెల్ క్రెడిట్ కమీషన్ ఇవ్వనపుడు : కన్సైన్మెంట్ డెల్ క్రెడిట్ కమీషన్ ఇవ్వనపుడు రానిబాకీల నష్టాన్ని కన్సైన్మెంట్ భరించాలి.

రామయ్య పుస్తకాలలో చిట్టాపట్టాలు

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్తన పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
	కన్సైన్మెంట్ ఖాతా To కన్సైన్మెంట్ పై పంపిన సరుకు ఖాతా (కన్సైన్మెంట్ వ్యాపార నిమిత్తం సరుకు పంపినపుడు)		2,00,000	2,00,000
	కన్సైన్మెంట్ ఖాతా To నగదు ఖాతా (ఖర్చులు చెల్లించినందున)		15,000	15,000
	వసూలు మండీ ఖాతా To సాధు ఖాతా (అడ్వాన్సు వచ్చినందున)		1,00,000	1,00,000
	బాంకు ఖాతా డిస్కాంట్ ఖాతా To వసూలు మండీ ఖాతా (మండీని బాంకులో డిస్కాంట్లు చేయగా)		99,500 500	1,00,000

కన్సైన్మెంట్ ఖాతా To సాహు ఖాతా (కన్సైనీ ఖర్చులు చెల్లించినందున)	Dr.	6,000	6,000
సాహు ఖాతా To కన్సైన్మెంట్ ఖాతా (కన్సైన్మెంట్ అమ్మకాలు)	Dr.	4,00,000	4,00,000
కన్సైన్మెంట్ ఖాతా To సాహు ఖాతా (రొవిబాకీలు నష్టం)	Dr.	5,000	5,000
కన్సైన్మెంటు ఖాతా To సాహు ఖాతా (కమీషన్ చెల్లించవలసినందున)	Dr.	20,000	20,000
కన్సైన్మెంట్ ఖాతా To లాభనష్టాల ఖాతా (లాభం లాభనష్టాల ఖాతాకు బదిలీ)	Dr.	1,54,000	1,54,000
నగదు ఖాతా To సాహు ఖాతా (తుది పరిష్కారంగా నగదు వచ్చినందున)	Dr.	2,69,000	2,69,000
కన్సైన్మెంట్ పై పంపిన సరుకు ఖాతా To వర్తకపు ఖాతా (కన్సైన్మెంటుపై పంపినవిల్వ వర్తకపు ఖాతాకు బదిలీ)	Dr.	2,00,000	2,00,000

రామయ్య ఆచార్య :

Dr.		కన్సైన్మెంట్ ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఖాతా	2,00,000		By సాహు ఖాతా (అమ్మకాలు)	4,00,000
	To నగదు ఖాతా (ఖర్చులు)	15,000			
	To సాహు ఖాతా (ఖర్చులు)	6,000			
	To సాహు ఖాతా (రొవిబాకీలు)	5,000			
	To సాహు ఖాతా (కమీషన్)	20,000			
	To లాభనష్టాల ఖాతా (లాభం)	1,54,000			
		4,00,000			4,00,000

Dr.		సామాన్య ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంటు ఖాతా (అమ్మకాలు)	4,00,000		By వసూలుహుండీ ఖాతా	1,00,000
				By కన్సైన్మెంటు ఖాతా (ఖర్చులు)	6,000
				By కన్సైన్మెంటు ఖాతా (రానిబాకీలు)	5,000
				By కన్సైన్మెంటు ఖాతా (కమీషన్)	20,000
				By నగదు ఖాతా (నిల్వ)	2,69,000
		4,00,000			4,00,000

Dr.		కన్సైన్మెంటుపై సంపన్న నగదు ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To వర్తకపు ఖాతా	2,00,000		By కన్సైన్మెంటు ఖాతా	2,00,000
		2,00,000			2,00,000

Dr.		వసూలు హుండీ ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To సామాన్య ఖాతా	1,00,000		By బాంకు ఖాతా	99,500
		1,00,000		By డిస్కాంట్ ఖాతా	500
					1,00,000

సామాన్య ఖాతాలో చిట్టాపట్టాలు

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్ణా పుటనంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
	రామయ్య ఖాతా Dr. To చెల్లింపుహుండీ ఖాతా (అడ్వాన్సుకు స్వీకృతి తెలిపినందున)		1,00,000	1,00,000
	రామయ్య ఖాతా Dr. To నగదు ఖాతా (ఖర్చులు చెల్లించినందున)		6,000	6,000
	నగదు ఖాతా Dr. ఋణగ్రస్తుల ఖాతా Dr. To రామయ్య ఖాతా (కన్సైన్మెంటుపై అమ్మకాలు)		3,00,000 1,00,000	4,00,000
	రామయ్య ఖాతా Dr. To రానిబాకీలు ఖాతా (రానిబాకీలను కన్సైన్మెంట్ కు బదిలీ)		5,000	5,000

రామయ్య ఖాతా To కమీషన్ ఖాతా (కమీషన్ రావలసినందున)	Dr.	20,000	20,000
రామయ్య ఖాతా To నగదు ఖాతా (తుదిపరిష్కారం చెల్లించినందున)	Dr.	2,69,000	2,69,000
నగదు ఖాతా రానిబాకీల ఖాతా To ఋణగ్రస్తుల ఖాతా (నగదు వచ్చినందున మరియు రానిబాకీలు బదిలీ)	Dr. Dr.	95,000 5,000	1,00,000

సాను ఆవర్తన :

Dr.		రామయ్య ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To చెల్లింపుహుండీల ఖాతా	1,00,000		By నగదు ఖాతా	3,00,000
	To నగదు ఖాతా	6,000		By ఋణగ్రస్తుల ఖాతా	1,00,000
	To రానిబాకీల ఖాతా	5,000			
	To కమీషన్ ఖాతా	20,000			
	To నగదు ఖాతా	2,69,000			
		4,00,000			4,00,000

Dr.		ఋణగ్రస్తుల ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To రామయ్య ఖాతా	1,00,000		By నగదు ఖాతా	95,000
				By రానిబాకీల ఖాతా	5,000
		1,00,000			1,00,000

13.9 ముగింపు సరుకు విలువ కట్టడం

ఖాతాలను ముగించే సమయానికి కన్సైని సరుకును పూర్తిగా అమ్మకపోతే, దానిని ముగింపు సరుకుగా భావించి విలువను లెక్కించాలి. ముగింపు సరుకు విలువను లెక్కించేటప్పుడు దిగువ పద్ధతిని అనుసరిస్తారు.

ముగింపు సరుకు విలువ = ముగింపు సరుకు యూనిట్లు × కొన్ని ధర/ ఇన్వాయిస్ ధర	రూ.	xxx
కూ ; కనీస్సెన్ ఖర్చులలో భాగం = కనీస్సెన్ ఖర్చుల మొత్తం × $\frac{\text{స్టాకుగా మిగిలిన కేసులు}}{\text{మొత్తం పంపిన కేసులు}}$		xxx
కనీస్సెన్ ప్రత్యక్ష ఖర్చులలో భాగం = కనీస్సెన్ ప్రత్యక్ష ఖర్చుల మొత్తం × $\frac{\text{స్టాకుగా మిగిలిన కేసులు}}{\text{మొత్తం పంపిన కేసులు}}$		xxx
స్టాకు విలువ		xxx

కనీస్సెన్ ధరలను స్టాకు విలువ లెక్కించేటప్పుడు రెండు రకాలుగా వర్గీకరిస్తారు. అవి ప్రత్యక్ష ఖర్చులు, పరోక్ష ఖర్చులు. ప్రత్యక్ష ఖర్చులను పునరావృతం కాని ఖర్చులుగా వ్యవహరిస్తారు. పరోక్ష ఖర్చులను పునరావృతం అయ్యే ఖర్చులుగా వ్యవహరిస్తారు. ప్రత్యక్ష ఖర్చులు : సరుకు కనీస్సెన్ గిడ్డంగి చేరక ముందు కనీస్సెన్ పెట్టె ఖర్చులనన్నింటిని ప్రత్యక్ష ఖర్చులంటారు.

ఉదా : దింపుడు కూలీ, రవాణా ఖర్చులు, దిగుమతి సుంకం మొ॥ పరోక్ష ఖర్చులు : సరుకు కనీస్సెన్ గిడ్డంగికి చేరిన తరువాత కనీస్సెన్ పెట్టె ఖర్చులన్నింటిని పరోక్ష ఖర్చులంటారు.

ఉదా : గిడ్డంగి అద్దె వ్యాపార ప్రకటనలు, అమ్మకం ఖర్చులు, భీమా మొ॥నవి. కనీస్సెన్ ఖర్చుల వివరాలు ఇచ్చినప్పుడు మాత్రమే ప్రత్యక్ష ఖర్చులను విడగొట్టాలి. కనీస్సెన్ ఖర్చుల వివరాలు ఇవ్వనప్పుడు మొత్తం ఖర్చులను పరోక్ష ఖర్చులుగా తీసుకోవాలి. స్టాకును లెక్కించేటప్పుడు ఈ ఖర్చులను లెక్కలోకి తీసుకోకూడదు.

ఉదాహరణ : 3

కోల్కతాలోని రఘునాథన్ 200 పెట్టెలను పెట్టె ఒక్కొటికి రూ. 300ల చొ॥న గుంటూరులోని రామ్ నాథ్ కు కనీస్సెన్ మెంటుపై సరుకు పంపెను. సరుకు పంపేటప్పుడు అతనికి రూ.5,000 ఖర్చుల కింద చెల్లించెను. రామ్ నాథ్ అద్వాన్సు కింద రూ. 25,000 ద్రాస్తుపంపెను. సరుకును డెలివరీ తీసుకొని 180 పెట్టెలను పెట్టె ఒక్కొటికి రూ.400 చొ॥న అమ్మటం జరిగింది. దానిలో ఒక పెట్టె సరుకు నాణ్యత లేకపోవటం వలన దాని డబ్బు కొనుగోలుదారు ఇవ్వలేదు. కనీస్సెన్ రవాణా ఖర్చుల కింద రూ.500, వ్యాపార ప్రకటనలకింద రూ.100, గిడ్డంగి అద్దె కింద రూ. 200 చెల్లించడం జరిగింది. కనీస్సెన్ కమీషన్ 10%, డెలివరీ కమీషన్ 2%. కనీస్సెన్ పుస్తకాలలో అవసరమైన ఖాతాలను తయారుచేయండి.

జవాబు :

రఘునాథ్ ఆచరణ :

Dr.		కనీస్సెన్ మెంటు ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కనీస్సెన్ మెంటుపై పంపిన సరుకు ఖాతా (200 × 300)	60,000		By రామ్ నాథ్ (అమ్మకాలు) (180 × 400)	72,000
	To నగదు ఖాతా (ఖర్చులు)	5,000		By కనీస్సెన్ మెంటు స్టాకు ఖాతా	6,550
	To రామ్ నాథ్ ఖాతా (పురుకు నాణ్యతా నష్టం)	400			
	To రామ్ నాథ్ ఖాతా (ఖర్చులు)	800			
	To రామ్ నాథ్ ఖాతా (కమీషన్)	8,640			
	To లాభనష్టాల ఖాతా (లాభం)	3,710			
		78,550			78,550

కన్సైన్మెంటు స్టాకు విలువ లెక్కింపు :

మొత్తం పంపిన కేసులు	200	
తీ. అమ్మిన కేసులు	180	
స్టాకుగా మిగిలిన కేసులు	<u>20</u>	రూ.
స్టాకు విలువ (20 × 300)		6,000
కూ. కన్సైనార్ ఖర్చుల భాగం (5,000 × 20/200)		500
కన్సైనీ ప్రత్యక్ష ఖర్చుల భాగం (500 × 20/200)		50
స్టాకు విలువ మొత్తం		<u>6,550</u>

Dr.		రామనాథ్ ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంటు ఖాతా (అమ్మకాలు)	72,000		By బాంకు ఖాతా	25,000
				By కన్సైన్మెంటు ఖాతా (సరుకు నష్టం)	400
				By కన్సైన్మెంటు ఖాతా (ఖర్చులు)	800
				By కన్సైన్మెంటు ఖాతా (కమీషన్)	8,640
				By నగదు ఖాతా (నిల్వ)	37,16
		<u>72,000</u>			<u>72,000</u>

Dr.		కన్సైన్మెంటుపై వంపిన సరుకు ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To వరకపు ఖాతా	60,000		By కన్సైన్మెంటు ఖాతా	60,000
		<u>60,000</u>			<u>60,000</u>

Dr.		కన్సైన్మెంటు స్టాకు ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంటు ఖాతా	6,550		By తేల్చిన నిల్వ	6,550
		<u>6,550</u>			<u>6,550</u>
	To తేల్చిన నిల్వ	6,550			

Note: సరుకు నష్టం వలన ఒక పెట్టె అమ్మకం తొలగాకు మొత్తం కన్సైనీకి వసూలు కాలేదు. ఆ నష్టం రూ. 400 అను కన్సైనార్ భరించాలి.

13.10 సరుకు నష్టాలు

కన్సైన్మెంటు వ్యాపారంలో సరుకు నష్టాలు రెండు విధాలుగా ఉంటాయి. ఎ) సాధారణ నష్టం, బి) అసాధారణ నష్టం.

13.10.1 సాధారణ నష్టం (Normal Loss)

సరుకును రవాణా చేసేటప్పుడు విన్ని జాగ్రత్తలు తీసుకొన్నా ఈ నష్టం జరగకుండా ఆపలేము. దీనినే సామాన్య నష్టం అని వ్యవహరిస్తారు. ఉదా : కిరోసిన్, స్పిరిట్, పెట్రోల్ వంటి ద్రవ పదార్థాలు ఒక ప్రదేశం నుండి ఇంకొక ప్రదేశానికి వెళ్ళేలోపల ఆవిరి అయి పోతాయి. ఈ నష్టం సామాన్య నష్టమవుతుంది. అట్లాగే బొగ్గు, సిమెంటు రవాణా చేసేటప్పుడు లోడింగ్ అన్లోడింగ్ లో కొంత బరువు నష్టపోతుంది. అది కూడా సామాన్య నష్టం కిందకే వస్తుంది. దీని లెక్కింపు ఏ విధంగా ఉంటుందని తెలుసుకుందాం. ఈ నష్టం వలన సరుకు ఉత్పత్తి వ్యయం పెరుగుతుంది. అంటే ఉదాహరణకు 100 బస్తాల ఉత్పత్తి వ్యయం రూ.10,000 అనుకుందాం. సామాన్య నష్టం వలన 2 బస్తాలు పోయినవి. అంటే ఇప్పుడు 98 బస్తాల ఉత్పత్తి (100 - 2) వ్యయం రూ. 10,000 అవుతుంది. అంటే ఈ నష్టానికి ప్రత్యేక ఖాతా ఉండదు. ముగింపు సరుకు లెక్కించేటప్పుడు సామాన్య నష్టం యూనిట్లను తీసివేసి లెక్కిస్తాం. అంటే ముగింపు సరుకు విలువతోనే సామాన్య నష్టం కూడా కలసి ఉంటుంది. అంటే సామాన్య నష్టానికి ప్రత్యేక విలువ అంటూ ఏమీ ఉండదన్నమాట.

ఉత్పత్తి వ్యయాన్ని లెక్కించాలంటే వస్తువు కొన్న ఖరీదు, కన్సైనార్ ఖర్చుల మొత్తం, కన్సైనీ ప్రత్యక్ష ఖర్చులు కలపాలి. దిగువ ఉదాహరణను పరిశీలించండి.

ఉదాహరణ : 4

చందు 500 బస్తాల సిమెంటును బస్తా ఒక్కొటికీ రూ. 100 చొ॥న రవిట్రేడర్స్ కు కన్సైన్మెంటుపై పంపటం జరిగింది. సరుకు పంపేటప్పుడు అతను రూ. 2,000 ఖర్చు చేశాడు. రవిట్రేడర్స్ వారు అద్వాన్సు కింద రూ. 25,000 ల వనూలు చాండికి స్వీకృతి తెలిపారు. కమీషన్ 10% మరియు డెల్క్రెడర్ 2 1/2% ఇస్తారు. దానిలో 2 బస్తాలు సామాన్య నష్టం క్రింద తరుగు ఏర్పడింది. రవిట్రేడర్స్ రూ. 500 ఖర్చు చేయటం జరిగింది. 400 బస్తాలను బస్తా రూ. 160 చొ॥న అమ్మడం జరిగింది. దానిబాకీలు రూ. 500. కన్సైనార్, కన్సైనీ పుస్తకాలలో అవసరమైన ఆవర్ణా ఖాతాలను తయారుచేయండి. తుది పరిస్థితినికే నగదు పంపడం జరిగింది.

జవాబు :

చందు ఆవర్ణా :

Dr.		కన్సైన్మెంటు ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఖాతా (500 x 100)	50,000		By రవిట్రేడర్స్ ఖాతా (అమ్మకాలు) (40 x 160)	64,000
	To నగదు ఖాతా (ఖర్చులు)	2,000		By కన్సైన్మెంటుస్థాకు ఖాతా	10,233
	To రవిట్రేడర్స్ (ఖర్చులు)	500			
	To రవిట్రేడర్స్ (కమీషన్)	8,000			
	To లాభనష్టాల ఖాతా (లాభం)	13,733			
		74,233			74,233

కన్సైన్మెంటు స్థాకు లెక్కింపు :

	బస్తాలు
మొత్తం పంపిన సరుకు	500
తీ. సామాన్య నష్టం	2
	498
498 బస్తాల విలువ (50,000 + 2,000) రూ. 52,000	
స్థాకు 98 బస్తాల విలువ	?
	$= 52,000 \times 98/498 = \text{రూ. } 10,233$

కమీషన్ లెక్కగట్టుట :

అమ్మకాలు రూ. 64,000

అమ్మకాలపై కమీషన్ (సాధారణ కమీషన్ 10% + డెల్వరీ కమీషన్ $2\frac{1}{2}\%$) = $12\frac{1}{2}\%$

కమీషన్ = $64,000 \times 25/2 \times 100 = \text{రూ. } 8,000$

Dr.		రవిట్రేడర్స్ ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంటు ఖాతా (అమ్మకాలు)	64,000		By వసూలుచూడీల ఖాతా	25,000
				By కన్సైన్మెంటు ఖాతా (ఖర్చులు)	500
				By కన్సైన్మెంటు ఖాతా (కమీషన్)	8,000
				By నగదు ఖాతా (నిల్వ)	30,500
		64,000			64,000

Dr.		కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To వర్తకపు ఖాతా	50,000		By కన్సైన్మెంటు ఖాతా	50,000
		50,000			50,000

Dr.		కన్సైన్మెంటు స్థాకు ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంటు ఖాతా	10,233		By తేల్చిన నిల్వ	10,233
		10,233			10,233
	To తెచ్చిన నిల్వ	10,233			

పాను ఆవర్తన :

Dr.		చందు ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To చెల్లింపుపొందేల ఖాతా	25,000		By నగదు ఖాతా (అమ్మకాలు)	64,000
	To నగదు ఖాతా	500			
	To కమీషన్ ఖాతా	8,000			
	To నగదు ఖాతా	30,500			
		64,000			64,000

13.12 అసాధారణ నష్టం (Abnormal Loss)

ముందుగా ఊహించని విధంగా సరుకు వ్యవస్థాపనలో దానిని అసాధారణ నష్టం అంటారు. రవాణా ప్రమాదాల వలనగాని, అగ్ని ప్రమాదాల వలనగాని, దొంగిలించ బడటం ఫలనగాని జరిగే నష్టాలను అసాధారణ నష్టం అంటారు. ఖచ్చితమైన లాభాన్ని కనుగొనడానికి అసాధారణ నష్టం విలువ కూడా లెక్కించి కన్సైన్మెంట్లు ఖాతాలో నమోదు చేస్తారు. స్థాకును ఏ విధంగా లెక్కిస్తారో అదేవిధంగా అసాధారణ నష్టాన్ని కూడా లెక్కిస్తారు. ప్రమాదం ఎక్కడ జరిగిందో కూడా చూసుకోవాలి. ప్రమాదం మార్గమధ్యంలో జరిగితే కేవలం కన్సైనర్ ఖర్చులలో భాగాన్ని మాత్రమే తీసుకోవాలి. ప్రమాదం కన్సైనీ గోడౌన్ కు సరుకు చేరిన తరువాత జరిగితే కన్సైనర్ ఖర్చులలో భాగాన్ని, కన్సైనీ ప్రత్యక్ష ఖర్చులలో భాగాన్ని కూడా తీసుకోవాలి. అసాధారణ నష్టాన్ని లెక్కించేటప్పుడు ఎప్పుడూ కొన్ని ఖరీదు ప్రకారం లెక్కిస్తారు. ఇన్వాయిస్ ధర లెక్కలో ఇచ్చినా అసలు ధర ప్రకారం అసాధారణ నష్టాన్ని లెక్కించవలసినదే.

అసాధారణ నష్టం లెక్కింపు విధానం :

a) ప్రమాదం మార్గమధ్యంలో జరిగినట్లయితే :

అసాధారణ నష్టం సరుకు అసలు ఖరీదు		xxx
కూ కన్సైనర్ ఖర్చులలో భాగం = కన్సైనర్ ఖర్చుల మొత్తం ×	అసాధారణ నష్టం సరుకు	xxx
	మొత్తం పంపిన సరుకు	xxx
		xxx

b) ప్రమాదం కన్సైనీ గిడ్డంగికి సరుకు చేరిన తరువాత జరిగితే :

అసాధారణ నష్టం సరుకు అసలు ఖరీదు		xxx
కూ కన్సైనర్ ఖర్చులలో భాగం = కన్సైనర్ ఖర్చుల మొత్తం ×	అసాధారణ నష్టం కేసులు	xxx
	మొత్తం పంపిన కేసులు	xxx
		xxx
కన్సైనీ ప్రత్యక్ష ఖర్చులలో భాగం = కన్సైనీ ప్రత్యక్ష ఖర్చుల మొత్తం ×	అసాధారణ నష్టం కేసులు	xxx
స్థాకు విలువ	మొత్తం పంపిన కేసులు	xxx
		xxx

అసాధారణ నష్టానికి చిట్టాపట్టాలు :

- i) అసాధారణ నష్టం ఖాతా Dr.
 To కన్సైన్మెంటు ఖాతా
 (అసాధారణ నష్టానికి పద్దువ్రాయు)
- ii) బాంకు ఖాతా Dr.
 లాభనష్టాల ఖాతా Dr.
 To అసాధారణ నష్టం ఖాతా
 (అసాధారణ నష్టం ఖాతాను రద్దుపరచగా)
 పై రెండు పద్దులకు మారుగా క్రింది పద్దు కూడా వ్రాయవలెను.
 బాంకు ఖాతా Dr.
 లాభనష్టాల ఖాతా Dr.
 To కన్సైన్మెంటు ఖాతా
 (అసాధారణ నష్టాన్ని కన్సైన్మెంటు ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయగా)

దాహరణ : 5

1. జనవరి 2002న గుంటూరులోని పంజాబ్ క్రోకరీస్ వారు 10 పెట్టెల పింగాణి పాత్రలను పాలకొల్లులోని పరమేశ్వరి కంపెనీ వారికి కన్సైన్మెంటుపై పంపిరి. ప్రతి పెట్టె ఖరీదు రూ. 2,000. సరుకు పంపుటకు చెల్లించిన రవాణా ఖర్చు రూ. 250. సరుకు రవాణా చేయునప్పుడు ప్రమాదం వలన ఒక పెట్టెలో సరుకు పూర్తిగా ధ్వంసమై కంపెనీ రూ. 1,500 చెల్లించుటకు అంగీకరించిరి. 30 జూన్ పరమేశ్వరి అండ్ కంపెనీ వారు అకౌంట్స్ సెల్స్ వంటి 6 పెట్టెల అమ్మకాలు ఒక్కొక్క పెట్టె రూ. 3,100, గిడ్డంగి అద్దె రూ. 1,800 మరియు ఇతర ఖర్చులు రూ. 100, కమీషన్ ఖర్చులు కమీషన్ మినహాయించుకొని బాకీ మొత్తానికి డ్రాఫ్టుపంపెను. కన్సైన్మెంట్ పుస్తకాలలో కన్సైన్మెంటు ఖాతాను, కన్సైన్మెంట్ ఖాతాను ఇతర అవసరమైన ఖాతాలను తయారుచేయండి.

జబ్బు :

జాబ్ క్రోకరీస్ ఆవర్తన :

కన్సైన్మెంటు ఖాతా

వివరాలు	మొత్తం రూ.	చేదీ	వివరాలు
To కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఖాతా (10 × 2,000)	20,000		By పరమేశ్వరి అండ్ కం. (అమ్మకాలు) (6 × 3,100)
To నగదు ఖాతా (ఖర్చులు)	650		By అసాధారణ నష్టం ఖాతా
To పరమేశ్వరి అండ్ కం. (ఖర్చులు)	1,900		By కన్సైన్మెంటుస్థాకు ఖాతా
To పరమేశ్వరి అండ్ కం. (కమీషన్) (18,600 × 10/100)	1,860		
To లాభనష్టాల ఖాతా (లాభం)	2,450		
	26,860		26,860

అసాధారణ నష్టం లెక్కింపు :

1 పెట్టె అసాధారణ నష్టం ఖరీదు (1 × 2000)	2,000
కూ॥ కనస్సెనార్ ఖర్చులలో భాగం (650 × 1/10)	65
అసాధారణ నష్టం మొత్తం	2,065

స్థాకు లెక్కింపు :

మొత్తం పంపిన పెట్టెలు	10
తీ॥ అసాధారణ నష్టం పెట్టె	1
	9
తీ॥ అమ్మిన పెట్టెలు	6
స్థాకుగా మిగిలిన పెట్టెలు	3

స్థాకు విలువ లెక్కింపు :

3 పెట్టెల ఖరీదు (3 × 2000)	6,000
కూ॥ అనుగుణ ఖర్చులు :	
a) కనస్సెనార్ ఖర్చులు (650 × 3/10)	195
b) కనస్సెనీ ప్రత్యక్ష ఖర్చులు	--
స్థాకు విలువ	6,195

Dr.	అసాధారణ నష్టం ఖాతా	Cr.
-----	---------------------------	-----

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కనస్సెన్ మెంటు ఖాతా	2,065		By బాంకు ఖాతా (భీమా కంపెనీ నుండి వచ్చినది)	1,500
				By లాభనష్టాల ఖాతా	565
		2,065			2,065

Dr.	పరమేశ్వరీ అండ్ కంపెనీ ఖాతా	Cr.
-----	-----------------------------------	-----

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కనస్సెన్ మెంటు ఖాతా (అమ్మకాలు)	18,600		By కనస్సెన్ మెంటు ఖాతా (ఖర్చులు)	1,900
				By కనస్సెన్ మెంటు ఖాతా (కమీషన్)	1,860
				By బాంకు ఖాతా	14,840
		18,600			18,600

Dr. కనీస్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఖాతా Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To వర్తకపు ఖాతా	20,000		By పాలకొల్లు కనీస్సైన్మెంటు ఖాతా	20,000
		20,000			20,000

Dr. కనీస్సైన్మెంటు స్టాకు ఖాతా Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కనీస్సైన్మెంటు ఖాతా	6,195		By తేల్చిన నిల్వ	6,195
		6,195			6,195
	To తెచ్చిన నిల్వ	6,195			

ఉదాహరణ : 6

కోల్ కతాలోని బెనర్లీ 500 కేసుల సరుకును ఒక్కొక్క కేసు రూ. 20 చొప్పున ముంబాయిలోని రేడ్చల్ కు కనీస్సైన్మెంటుపై పంపటం జరిగింది. బెనర్లీ దిగువ ఖర్చులను కనీస్సైన్మెంటుపై చెల్లించటం జరిగింది. రవాణా రూ. 250; ఫ్రైట్ రూ. 1,900; లోడింగ్ ఛార్జీల కింద రూ. 350 చెల్లించారు.

రేడ్చల్ 200 కేసులను కేసు రూ. 35లకు అమ్మి దిగువ ఖర్చులను చెల్లించటం. లాండింగ్ ఛార్జీలు రూ. 300; గిడ్డంగి మరియు స్టోరేజీ రూ. 500; పాకింగ్ మరియు అమ్మకం ఖర్చులు రూ. 400. 20 కేసులు రవాణాలో చెడిపోయినాయి. మరియు 30 కేసులు రవాణాలో ఉన్నాయి. రేడ్చల్ కు స్టూల అమ్మకాల మీద కమీషన్ 10%. అవసరమైన ఆవర్తన ఖాతాలను బెనర్లీ పుస్తకాలలో తయారు చేయండి.

జవాబు :

బెనర్లీ ఆవర్తన :

Dr. ముంబాయి కనీస్సైన్మెంటు ఖాతా Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కనీస్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఖాతా (500 x 20)	10,000		By రేడ్చల్ ఖాతా (అమ్మకాలు) (300 x 35)	10,500
	To నగదు ఖాతా (ఖర్చులు)	2,500		By అసాధారణ నష్టం ఖాతా	500
	To రేడ్చల్ ఖాతా (ఖర్చులు)	1,200		By రవాణాలో ఉన్న సరుకు ఖాతా	750
	To రేడ్చల్ ఖాతా (కమీషన్) (10,500 x 10/100)	1,050		By కనీస్సైన్మెంటు స్టాకు ఖాతా	3,850
	To లాభనష్టాల ఖాతా (లాభం)	850			
		15,600			15,600

అసాధారణ నష్టం లెక్కింపు :

రవాణాలో చెడిపోయిన 20 కేసులు ఆసలు ఖరీదు (20 × 20)	400
కూ॥ కన్సైన్మెంట్ ఖర్చుల భాగం (2,500 × 20/500)	100
అసాధారణ నష్టం మొత్తం విలువ	500

రవాణాలో ఉన్న సరుకు విలువ లెక్కింపు :

30 కేసుల ఆసలు ఖరీదు (30 × 20)	600
కూ॥ కన్సైన్మెంట్ ఖర్చుల భాగం (2,500 × 30/500)	150
రవాణాలో ఉన్న సరుకు విలువ	750

ముగింపు సరుకు విలువ లెక్కింపు :

	కేసులు
కన్సైన్మెంట్ మొత్తం పంపిన కేసులు	500
తీ॥ రవాణాలో చెడిపోయినవి	20
	480
తీ॥ రవాణాలో ఉన్న సరుకు	30
	450
తీ॥ అమ్మిన కేసులు	300
స్థాకుగా మిగిలిన కేసులు	150

స్థాకు విలువ లెక్కింపు :

స్థాకు ఆసలు ఖరీదు (150 × 20)	3,000
కూ॥ కన్సైన్మెంట్ ఖర్చులలో భాగం (2,500 × 150/500)	750
కన్సైన్మెంట్ ప్రత్యక్ష ఖర్చులు (300 × 150/450)	100
స్థాకు విలువ	3,850

నోట్ : లాండ్రింగ్ ఖర్చులు ఈ రూ.400 మాత్రమే కన్సైన్మెంట్ ప్రత్యక్ష ఖర్చుల క్రిందకు వస్తాయి.

Dr. అసాధారణ నష్టం ఖాతా Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంట్ ఖాతా	500		By లాభనష్టాల ఖాతా	500
		500			500

Dr. రవాణాలో ఉన్న సరుకు ఖాతా Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంట్ ఖాతా	750		By తేల్చిన నిల్వ	750
		750			750
	To తేల్చిన నిల్వ	750			

Dr.		కన్సైన్మెంటు స్టాకు ఖాతా			Cr.
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంటు ఖాతా	3,850		By తెల్పిన నిల్వ	3,850
		3,850			
	To తెల్పిన నిల్వ	3,850			3,850

Dr.		రెడీచల్ ఖాతా			Cr.
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంటు ఖాతా (అమ్మకాలు)	10,500		By కన్సైన్మెంటు ఖాతా (ఖర్చులు)	1,200
				By కన్సైన్మెంటు ఖాతా	1,050
				By నగదు ఖాతా	8,250
		10,500			10,500

Note : రవాణాలో ఉన్న సరుకును, అసాధారణ నష్టం సరుకు విలువ లెక్కించేటట్లు లెక్కిస్తారు.

సాధారణ నష్టం, అసాధారణ నష్టం మధ్యగల తేడాలు

సాధారణ నష్టం	అసాధారణ నష్టం
1. దీనికి విలువను లెక్కించటం ఉండదు.	1. దీనికి విలువ లెక్కించవచ్చు.
2. దీనికి బీమా క్లెయిమ్ వుండదు	2. దీనికి బీమా కంపెనీ క్లెయిమ్ వుండదు.
3. దీనికి ఏ ధర ప్రకారమైనా లెక్కించవచ్చు.	3. దీనిని అసలు ధర ప్రకారమే లెక్కిస్తాం.
4. దీని వలన ఉత్పత్తి వ్యయం పెరుగుతుంది.	4. అసాధారణ బీమా క్లెయిమ్ మినహాయించి మిగిలిన మొత్తాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళిస్తారు.

13.13 కొనుగోలు ధర కంటే ఎక్కువ ధరకు సరుకు పంపటం

కొన్ని సమయాలలో కన్సైనార్, కన్సైనీకి సరుకు పంపినపుడు, కొన్ని ధరకు కాకుండా అమ్మకందరకుగానీ, లేదా కొన్నధరపై కొంత అధిక మొత్తాన్ని కలిగి ఇన్వాయిస్ చేస్తాడు. ఈ ధరను అమ్మకందర అనీ లేదా ఇన్వాయిస్ ధర అనీ అంటారు. ఇట్లా అధిక ధరకు పంపటం వలన కన్సైన్మెంటుపై కన్సైనార్ కు ఎంత లాభం చేకూరింది అనే విషయం కన్సైనీకి తెలియదు. అంతేకాకుండా ఇన్వాయిస్ ధర కంటే కన్సైనీ తక్కువ ధరకు అమ్మటానికి వీలులేదు. ఇటువంటి సందర్భాలలో కన్సైనార్ పుస్తకాలలో పద్దులు ఇన్వాయిస్ ధరలో వ్రాయాలి. కన్సైన్మెంటుపై లాభనష్టాలను కనుక్కోనేటప్పుడు సరుకు ఖరీదు ధర ప్రకారం లెక్కించాలి. అందువలన పద్దులు ఇన్వాయిస్ ధరలో వ్రాసినప్పటికీ, లాభనష్టాలను కనుక్కోనే ముందు ఇన్వాయిస్ ధరలోని అధిక మొత్తాన్ని సరిచేయటానికి కొన్ని సర్దుబాటు పద్దులు అవసరం.

సర్దుబాటు పద్ధతులు :

కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు యొక్క ఇన్వాయిస్ ధరలోని అధిక మొత్తం సర్దుబాటు చేయటానికి

కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఖాతా Dr.

To కన్సైన్మెంటు ఖాతా

పై పద్దు సరుకు కన్సైన్మెంటుపై సరుకు పంపిన పద్దుకు వ్యతిరేకంగా ఉంటుంది. ఈ పద్దును అధిక మొత్తానికి వేస్తాం. అంటే ఇన్వాయిస్ ధర, అసలు ధర మధ్య ఉండే వ్యత్యాసము.

కన్సైన్మెంటు సరుకు నిల్వలో కూడా అధిక మొత్తం ఉంటుంది.

దానిలో ఉన్న అధిక మొత్తానికి రద్దుకు పద్దు :

కన్సైన్మెంటు ఖాతా Dr.

To కన్సైన్మెంటు సరుకు రిజర్వు ఖాతా

(లేదా)

To స్టాక్ రిజర్వు ఖాతా

కన్సైన్మెంట్ పద్దు ఉన్న స్టాక్ను ఇన్వాయిస్ ధర ప్రకారం లెక్కిస్తారు. దానిని అసలు ధరకు తీసుకురావటానికి పై పద్దును నమోదు చేస్తే స్టాక్ను అసలు ధర ప్రకారం లెక్కించినట్లు అవుతుంది. స్టాక్ రిజర్వు ఖాతాలో క్రెడిట్ నిల్వ ఉంటుంది. దీనిని ఆస్తి అప్పులపట్టిలో కన్సైన్మెంటు సరుకు నిల్వ ఖాతా నుండి తగ్గించి ఆస్తుల వైపు చూపాలి.

తదుపరి సంవత్సరం ప్రారంభంలో కన్సైన్మెంటు సరుకు నిల్వ ఖాతాను కన్సైన్మెంటు ఖాతాకు డెబిట్ వ్రాసి, కన్సైన్మెంటు సరుకు నిల్వ రిజర్వు ఖాతాను కన్సైన్మెంటు ఖాతాకు క్రెడిట్ వ్రాయవలెను.

కన్సైన్మెంట్ పుస్తకాలలో వ్రాసే పద్దులలో మార్చేమీ ఉండదు.

లెక్కలలో ఇన్వాయిస్ ధరను వివిధ రకాలుగా ఇవ్వవచ్చు.

కొంతమంది కొన్న ధరకు లాభం కలిపి ఇన్వాయిస్ ధరను నిర్ణయిస్తారు. మరికొంత మంది అమ్మకం ధరకు లాభం కలిపి ఇన్వాయిస్ ధరను నిర్ణయిస్తారు. ఇంకొంత మంది ఇన్వాయిస్ ధరకు లాభం కలిపి ఇన్వాయిస్ ధరను నిర్ణయిస్తారు.

అమ్మకం ధరపై, ఇన్వాయిస్ ధరపై లాభం వేస్తే ఒకే విధంగా అమరు చేస్తారు.

దాహరణ : 7

రాముడు రూ. 50,000 ఖరీదుగల సరుకును కన్సైన్మెంటుపై పంపాడు. సరుకును పంపేటప్పుడు కొన్న ధర మీద 10% లాభం వేసి పంపటం జరిగింది. దాని ఇన్వాయిస్ ధర ఎంత ? కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకులో అధికంగా నమోదు చేసిన మొత్తం ఎంత ?

జవాబు :

10% లాభాన్ని కొన్న ధర మీద వేస్తున్నాడు
 కొన్న ధర 100 అయితే ఇన్వాయిస్ ధర = కొన్న ధర + లాభం = 100 + 10 = 110
 కొన్న ధర రూ: 100ఇన్వాయిస్ ధర రూ. 110
 కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు
 కొన్న ధర 50,000 అయితే ఇన్వాయిస్ ధర - ?

$$= \frac{50,000}{100} \times 110 = 55,000$$

∴ పంపిన సరుకు ఇన్వాయిస్ ధర = రూ. 55,000

కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకుపై నమోదు చేసిన అధిక మొత్తం =

సరుకు ఇన్వాయిస్ ధర - సరుకుకొన్న ఖరీదు = 55,000 - 50,000 = 5,000

∴ కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకుపై నమోదు చేసిన అధిక మొత్తం = రూ. 5,000

ఉదాహరణ : 8

కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఇన్వాయిస్ ధర రూ. 60,000; ఇన్వాయిస్ ధరను నిర్ణయించేటప్పుడు కొన్న ధర మీద 10% లాభం వేసారు. కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఖరీదును, అధిక మొత్తాన్ని లెక్కించండి.

జవాబు :

10% లాభాన్ని కొన్నధర మీద వేస్తున్నాడు కాబట్టి కొన్న ధర 100 అనుకొనుము.

ఇన్వాయిస్ ధర = కొన్న ధర + లాభం = 100 + 10 = 110

కొన్న ధర 100 ఇన్వాయిస్ ధర 110

? 60,000 కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఇన్వాయిస్ ధర అయితే

$$= \frac{60,000}{110} \times 100 = 54,545$$

∴ కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు కొన్న ధర = రూ. 54,545

మిగులు మొత్తం = ఇన్వాయిస్ ధర - అసలు ధర

$$= 60,000 - 54,545 = రూ. 5,455$$

ఉదాహరణ : 9

కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఖరీదు రూ. 70,000. ఇన్వాయిస్ ధరను నిర్ణయించేటప్పుడు అమ్మకంధరపై 20% లాభాన్ని వేస్తారు. దాని ఇన్వాయిస్ ధర్మ, అధిక మొత్తాన్ని లెక్కించండి.

జవాబు :

20% లాభం అమ్మకం ధర మీద వేస్తున్నారు.

అమ్మకం ధర = రూ. 100 అయితే

కొన్న ధర = అమ్మకం ధర - లాభం = 100 - 20 = 80

కొన్న ధర = రూ. 80

80 కొన్న ధర అయితే అమ్మకం ధర రూ. 100

కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు

కొన్నధర 70,000 అయితే అమ్మకపు ధర ?

$$= \frac{70,000}{80} \times 100 = రూ. 87,500$$

∴ ఇన్వాయిస్ ధర = రూ. 87,500

Note.: ఇన్వాయిస్ ధర అన్నా అమ్మకం ధర అన్నా ఒకటే.

అధిక మొత్తం = ఇన్వాయిస్ ధర - అసలు ధర
 = 87,500 - 70,000
 = రూ. 17,500

ఉదాహరణ : 10

కన్సైన్మెంట్పై పంపిన సరుకు ఇన్వాయిస్ ధర రూ. 50,000 ఇన్వాయిస్ ధరను నిర్ణయించేటప్పుడు అమ్మకంధరపై 25% లాభం వ్రాయటం జరిగింది. కొన్న ధర ఎంత ? అధిక మొత్తం ఎంత ?

జవాబు :

25% లాభం అమ్మకం ధర మీద వేస్తున్నారు.

కాబట్టి అమ్మకం ధర = రూ. 100 అయితే

సరుకు అమ్మకం ధర రూ. 100 అయితే కొన్నధర రూ. 75

సరుకు అమ్మకం ధర రూ. 50,000 అయితే కొన్నధర ?

$$\frac{50,000}{100} \times 75 = \text{రూ. } 37,500$$

∴ కన్సైన్మెంట్పై పంపిన సరుకు కొన్నధర = రూ. 37,500

అధిక మొత్తం = ఇన్వాయిస్ ధర - కొన్న ధర
 = 50,000 - 37,500
 = రూ. 12,500

ఉదాహరణ : 11

రామ్ అండ్ కో హైదరాబాదు వారు రూ. 5,000ల కొన్న ధరగల సరుకును కొన్నధరపై 20% కలిపి ఇన్వాయిస్ ధరతో విశాఖ పట్టణంలో ఉండే శంకరుకు కన్సైన్మెంట్పై పంపారు. వారు రవాణాకు, బండి ఖర్చుకు రూ. 200లు, భీమాకు రూ. 20లు చెల్లించారు. రామ్ అండ్ కో వారు శంకరుపై అద్యాస్సు కింద రూ. 3,000లకు బిల్లు వ్రాసి రూ. 2,900లకు డిస్కాంట్ చేసారు.

శంకర్ నుంచి వచ్చిన అకౌంట్ సెల్లు ప్రకారం అతను 3/4 వంతు సరుకు రూ. 6,400లకు అమ్మినాడని, అతని ఖర్చులు రూ. 250లు. అతని కమీషను 5% అని తెలుస్తుంది. శంకర్ తాను ఇవ్వవలసిన మొత్తానికి ద్రాస్టు పంపినాడు. ఇరుపార్టీలు పుస్తకాలలో చిట్టాపద్దులను ఆవర్ణా ఖాతాను చూపండి.

జవాబు :

రామ్ అండ్ కో. పుస్తకాలలో చిట్టాపద్దులు

తేదీ	వివరాలు	ఆవర్ణా పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
	విశాఖపట్టణం కన్సైన్మెంట్ ఖాతా Dr. To కన్సైన్మెంట్పై పంపిన సరుకు ఖాతా (కన్సైన్మెంట్ వ్యాపార నిమిత్తం సరుకు పంపినపుడు). (See working note)		6,000	6,000

Dr. శంకర్ ఖాతా Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంటు ఖాతా (అమ్మకాలు)	6,400		By వసూలు హుండ్లీ ఖాతా	3,000
				By కన్సైన్మెంటు ఖాతా (ఖర్చులు)	250
				By కన్సైన్మెంటు ఖాతా (కమీషన్)	320
				By బాంకు ఖాతా	2,830
		6,400			6,400

Dr. కన్సైన్మెంటుపై వసవివ సరుకు ఖాతా Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంటు ఖాతా	1,000		By కన్సైన్మెంటు ఖాతా	6,000
	To వర్తకపు ఖాతా	5,000			
		6,000			6,000

Dr. కన్సైన్మెంటు స్టాకు ఖాతా Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంటు ఖాతా	1,555		By తేల్చిన నిల్వ	1,555
		1,555			
	To తేల్చిన నిల్వ	1,555			1,555

Dr. కన్సైన్మెంటు స్టాకు రిజర్వు ఖాతా Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To తేల్చిన నిల్వ	250		By కన్సైన్మెంటు ఖాతా	250
		250			
				By తేల్చిన నిల్వ	250

శంకర్ పుస్తకాలలో చిట్టాపద్దులు

తేదీ	వివరాలు	అవర్షా పుటసంఖ్య	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
	రామ్ అండ్ కో. ఖాతా To చెల్లింపు హుండ్లీ ఖాతా (అడ్వాన్సుకు స్వీకృతి తెలిపినందున)	Dr.	3,000	3,000

నగదు ఖాతా To రామ్ అండ్ కో. ఖాతా (సరుకు అమ్మకాలు)	Dr.	6,400	6,400
రామ్ అండ్ కో. ఖాతా To నగదు ఖాతా (ఖర్చుల చెల్లింపు)	Dr.	250	250
రామ్ అండ్ కో. ఖాతా To కమీషన్ ఖాతా (కమీషన్ రావలసినందున)	Dr.	320	320
రామ్ అండ్ కో. ఖాతా To బాంకు ఖాతా (ఋదిపరిష్కారం చెల్లించినందున)	Dr.	2,830	2,830

శంకర్ ఆనర్స్ :

Dr.		రామ్ అండ్ కో. ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To చెల్లింపువారు ఖాతా	3,000		By నగదు ఖాతా	6,400
	To నగదు ఖాతా (ఖర్చులు)	250			
	To కమీషన్ ఖాతా	320			
	To బాంకు ఖాతా	2,830			
		6,400			6,400

ఉదాహరణ : 12

2002 అక్టోబరు 15 తేదీన నేషనల్ రేడియో కంపెనీ, ఢిల్లీవారు ముంబాయిలో ఉన్న తమ ఏజెంటు ప్రదీప్ అండ్ కో. వారికి 200 ట్రాన్సిస్టర్లను కన్సైన్మెంటుపై పంపినారు. ట్రాన్సిస్టర్లు ఇన్వాయిస్ ధర రూ.150లు. ఇన్వాయిస్ ధరపై 25% ఎక్కువగా ఉండేటట్లు నిర్ణయించడమైనది. నేషనల్ రేడియో కంపెనీ వారు పాకింగ్ ఖర్చులు రూ. 400లు, భీమా రూ. 200లు, రవాణా రూ. 200 చెల్లించారు.

2002 డిసెంబరు 31 వరకు నేషనల్ రేడియో కంపెనీ వారు తమ ఖాతా పుస్తకాలను ముగించే సమయానికి, ప్రదీప్ అండ్ కో. వారు 180 ట్రాన్సిస్టర్లను రూ. 34,600లకు అమ్మినట్లుగాను వారి ఖర్చులు రూ. 1,140లు గాను తెల్సినారు. ప్రదీప్ అండ్ కో వారి కమీషన్ అమ్మకాలపై 5% డెల్ క్రెడీట్ కమీషన్ 2 1/2% ప్రదీప్ అండ్ కో. వారు రూ. 25,000లకు డ్రాఫ్టు పంపినారు.

కన్సైన్మెంట్ పుస్తకాలలో ఆనర్స్ ఖాతాలను చూపి పై వ్యవహారాలను ఆస్తి అప్పులవట్టిలో ఏ విధంగా కనిపిస్తాయో చూపండి.

జవాబు :

వేషనల్ రేడియో కంపెనీ ఆనర్లు :

Dr.		కన్సైన్మెంటుఖాతా			Cr.
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
2002 ఆక్టో. 1	To కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఖాతా	30,000	2002 డి. 31	By ప్రదీప్ అండ్ కో. ఖాతా (అమ్మకాలు)	34,600
	To నగదు ఖాతా (ఖర్చులు)	800		By కన్సైన్మెంటుస్థాకు ఖాతా	3,080
	To ప్రదీప్ అండ్ కో. ఖాతా (ఖర్చులు)	1,140		By కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఖాతా	7,500
	To ప్రదీప్ అండ్ కో. ఖాతా (కమీషన్) (34,600 × 15/100)	2,595			
	To కన్సైన్మెంటుస్థాకురిజర్చు ఖాతా (7500 × 20/200)	750			
	To లాభనష్టాల ఖాతా (లాభం)	9,895			
		45,180			45,180

Dr.		ప్రదీప్ అండ్ కో. ఖాతా			Cr.
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
2002 ఆక్టో. 31	To వర్తకపు ఖాతా	xxx	2002 డి. 31	By కన్సైన్మెంట్ ఖాతా	xxx
	To కన్సైన్మెంటు ఖాతా (అమ్మకాలు)	34,600		By కన్సైన్మెంటు ఖాతా (ఖర్చులు)	1,140
				By కన్సైన్మెంటు ఖాతా (కమీషన్)	2,595
				By బాంకు ఖాతా	25,000
				By నగదు ఖాతా	5,865
		34,600			34,600

Dr.		కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఖాతా			Cr.
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కన్సైన్మెంటు ఖాతా	7,500		By కన్సైన్మెంటు ఖాతా	30,000
	To వర్తకపు ఖాతా	22,500			
		30,000			30,000

Dr. కనీస్మెంటు స్టాకు ఖాతా Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To కనీస్మెంటు ఖాతా	3,080		By తేల్చిన నిల్వ	3,080
		3,080			3,080
	To తేల్చిన నిల్వ	3,080			

Dr. కనీస్మెంటు స్టాకు రిజర్వు ఖాతా Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
	To తేల్చిన నిల్వ	750		By కనీస్మెంటు ఖాతా	750
		750			750
			జ. 1	2002 By తేల్చిన నిల్వ	750

31.12.2002 నాటి ఆస్తి అప్పులవట్టి

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
		కనీస్మెంటు స్టాకు ఖాతా	3,080
		తీ. స్టాకు రిజర్వు	750
		ప్రదీప్ అండ్ కో.	5,865
			2,330

Note: 25% లాభాన్ని ఇన్వాయిస్ ధర మీద వేస్తారు. ఇన్వాయిస్ ధర అమ్మకం ధర ఒక్కటే. ఇన్వాయిస్ ధర 100 అవుతుంది. ఇన్వాయిస్ ధరలో లాభం కలిపి ఉంటుంది. కాబట్టి తీసివేయాలి.

కొన్నధర = ఇన్వాయిస్ ధర - లాభం =
= 100 - 25 = 75

ఇన్వాయిస్ ధర 100 అయితే కొన్న ధర రూ. 75

ఇన్వాయిస్ ధర రూ. 30,000 అయితే కొన్నధర ?

= $\frac{30,000}{100} \times 75 =$ రూ. 22,500

∴ కనీస్మెంటుపై పంపిన సరుకు కొన్నధర = రూ. 22,500

స్టాకు లెక్కంపు :

	రూ.
200 ట్రాన్సిజ్టర్స్ ఇన్వాయిస్ ధర	30,000
తీ. 200 ట్రాన్సిజ్టర్ల అసలు ధర	22,500
తేదా	7,500

200 ట్రాన్సిస్టర్లపై తేడా రూ. 7,500 అయితే
అమ్మకం గాకుండా మిగిలిన 20 ట్రాన్సిస్టర్లపై తేడా ?

$7500/200 \times 20 =$ రూ. 750

పంపిన ట్రాన్సిస్టర్లు	200
టీ॥ అమ్మిన ట్రాన్సిస్టర్స్	180
అమ్మకంగాకుండా మిగిలినవి	20
మిగిలిన ఇన్వాయిస్ ధర (20 x 150)	3,000

కూ॥ అనుగుణ ఖర్చులు :

ఎ) కన్సైన్మెంట్ ఖర్చులలో దామాషా	
(800 x 20/200)	80
స్టాకు విలువ మొత్తం	3,080

ఉదాహరణ : 13

2003 జనవరి 1వ తేదీన కాకినాడకు చెందిన విజయ్, హైదరాబాదులో ఉన్న అరుణ్ కు ఇన్వాయిస్ ధరలో కొంత సరుకు కన్సైన్మెంట్ పంపినాడు. ఇన్వాయిస్ ధర మీద 3%, అదనపు ధర మీద 20% కమిషన్ అరుణ్ కు ఇవ్వాలి. రూ. 12,000 విలువగల సరుకును రూ. 14,400ల ఇన్వాయిస్ ధరగా కన్సైన్మెంట్ పై హైదరాబాదుకు పంపటమైనది. కన్సైన్మెంట్ పై ఖర్చులు రూ. 1,000. కన్సైన్మెంట్ మీద పంపిన సరుకులో 3/4 వంతు రూ. 13,000లకు అమ్మినట్లు చూపుతూ 2003 మార్చి 31వ అరుణ్ నుండి ఆకౌంట్ సేల్స్ వచ్చింది. అరుణ్ చెల్లించిన ఖర్చులు రూ. 600. విజయ్ వ్రాసిన రూ. 5,000ల బిల్లుకు అరుణ్ తన స్వీకృతి తెలిపి, మిగతా మొత్తానికి బాంకు డ్రాఫ్టును పంపినాడు. 2002 మార్చి 31వ తేదీన విజయ్ పుస్తకాలలో ఆవర్ణాలను చూపండి.

జవాబు : విజయ్ ఆవర్ణా :

Dr.		కన్సైన్మెంట్ ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
2003	To కన్సైన్మెంట్ పై పంపిన సరుకు ఖాతా	14,400	2003	By అరుణ్ ఖాతా (అమ్మకాలు)	13,000
జ. 1	To నగదు ఖాతా (ఖర్చులు)	1,000	మా.31	By కన్సైన్మెంట్ స్టాకు ఖాతా	3,850
మా.31	To అరుణ్ ఖాతా(ఖర్చులు)	600		By కన్సైన్మెంట్ పై పంపిన సరుకు ఖాతా	2,400
	To అరుణ్ ఖాతా(కమిషన్)	764			
	To కన్సైన్మెంట్ స్టాకు రిజర్వు ఖాతా	600			
	To లాభనష్టాల ఖాతా (లాభం)	1,886			
		19,250			19,250

కస్టోమర్స్ ఖాతా స్టాకు విలువ లెక్కంపు :

	రూ.
కస్టోమర్స్ ఖాతా ఇన్వాయిస్ ధర (14,400 × 1/4)	3,600
కూ॥ కస్టోమర్స్ ఖర్చులలో భాగం (1,000 × 1/4)	.250
స్టాకు విలువ	3,850

కమీషన్ లెక్కంపు :

	రూ.
అమ్మిన సరుకు ఇన్వాయిస్ ధర (14,400 × 3/4) = 10,800 దీనిపై 3% కమీషన్	324
మిగులు మొత్తం = 13,000 - 10,800 = 2,200 × 20/100	440
కమీషన్ మొత్తం	764

Dr.		అరుణ్ ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
2003 డి. 31	To కస్టోమర్స్ ఖాతా (అమ్మకాలు)	2003 13,000	మా. 31	By వసూలుపొంది ఖాతా By కస్టోమర్స్ ఖాతా (ఖర్చులు) By కస్టోమర్స్ ఖాతా (కమీషన్) By నగదు ఖాతా	5,000 600 764 6,636 13,000
		13,000			13,000

Dr.		కస్టోమర్స్ ఖాతాపై పంపిన సరుకు ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
2003 మా. 31	To కస్టోమర్స్ ఖాతా To వరకపు ఖాతా	2,400 12,000 14,400	2003 జ. 1	By కస్టోమర్స్ ఖాతా	14,400 14,400

Dr.		కస్టోమర్స్ ఖాతా స్టాకు ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
2003 మా. 31	To కస్టోమర్స్ ఖాతా	3,850	2003 మా. 31	By తేల్చిన నిల్వ	3,850
		3,850			3,850
2003 ఏ. 1	To తేల్చిన నిల్వ	3,850			

Dr.		కన్సైన్మెంటు షాకు రిజర్వ్ ఖాతా			Cr.
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
2003 మా.31	To తేల్చిన నిల్వ	600	2003	By కన్సైన్మెంటు ఖాతా	600
		600			600
			వీ.1	By తెచ్చిన నిల్వ	600

ఉదాహరణ : 14

దుర్గా నెయ్యి పరిశ్రమ విజయవాడవారు 10,000 కిలోల నేతిని 1, ఆగస్టు 2003 కన్సైన్మెంటుపై గుంటూరులో విజయ కృష్ణా సూపర్ మార్కెట్ వారికి పంపారు. నెయ్యి ఖరీదు కిలో రూ. 70, ప్రైట్ బీమా కింద రూ. 5,000 దుర్గా నెయ్యి పరిశ్రమవారు చెల్లించారు. రవాణాలో 250 కిలోల నెయ్యి ప్రమాదవశాత్తు చెడిపోయింది. అందుకుగాను, క్లెమ్ పూర్తి పరిష్కారానికి బీమా కంపెనీ వారు నేరుగా కన్సైన్మెంట్ కి రూ. 10,000 చెల్లించారు.

ఆగస్టు 10వ తేదీన కన్సైన్మెంట్ నరుకును డెలివరీ తీసుకొన్నారు. వెంటనే దుర్గా నెయ్యి పరిశ్రమవారు 3 నెలల గడువులో రాసిన రూ. 5,00,000ల చుండీకి స్వీకృతి తెలిపాడు. డిశంబరు 31, 2003న 7,500 కిలోలు ఒక్కొక్క కిలో రూ. 100 అమ్మినట్లు కన్సైన్మెంట్ తెలియజేశాడు. అతని ఖర్చులు : గిడ్డంగి అద్దె రూ. 2,000; వ్యాపార ప్రకటనలు రూ. 2,000; అమ్మకం సబ్బంది/జీతాలు రూ.4,000; కన్సైన్మెంట్ కమీషన్ 5%, డెలివరీ కమీషన్ 2 1/2% చెల్లించారు.

కారిపోవటం వలన 100 కిలోల నెయ్యి పోయినట్లు కన్సైన్మెంట్ తెలియజేశాడు. తాను ఇవ్వవలసిన మొత్తానికి భాంకు డ్రాపు పంపాడని భావించి, ఇరువురి పుస్తకాలలో ఆవర్తా ఖాతాలను తయారుచేయండి. ఖాతాలు 31 డిశంబరుకు ముగిస్తారు.

జవాబు :

దుర్గా నెయ్యి పరిశ్రమ ఆవర్తా :

Dr.		కన్సైన్మెంటు ఖాతా			Cr.
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
2003 జ. 1	To కన్సైన్మెంటుపై పంపిన సరుకు ఖాతా (10,000 × 70)	7,00,000	2003 డి.31	By అసాధారణ నష్టం ఖాతా	17,625
	To నగదు ఖాతా (ఖర్చులు)	5,000		By విజయకృష్ణా సూపర్ మార్కెట్ ఖాతా (అమ్మకాలు)	7,50,000
2.31	To విజయకృష్ణా సూపర్ మార్కెట్ ఖాతా (ఖర్చులు)	8,000		By కన్సైన్మెంటు షాకు ఖాతా	1,53,146
	To విజయకృష్ణా సూపర్ మార్కెట్ ఖాతా (కమీషన్) (7,50,000 × 15/2 × 100)	56,250			
	To లాభనష్టాల ఖాతా (లాభం)	1,51,521			
		9,20,771			9,20,771

అసాధారణ నష్టం ఖాతా

Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
2003 డి. 31	To కనీస్సైన్మెంట్ ఖాతా (అమ్మకాలు)	17,625	2003 డి. 31	By విజయకృష్ణాసూపర్ మార్కెట్ ఖాతా	10,000
				By లాభనష్టాల ఖాతా	7,625
		17,625			17,625

Dr.

విజయకృష్ణా సూపర్ మార్కెట్ ఖాతా

Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
2003 డి. 31	To అసాధారణనష్టం ఖాతా	10,000	2003 డి. 31	By వసూలుచుండి ఖాతా	5,00,000
	By గుంటూరుకనీస్సైన్మెంట్ ఖాతా	7,50,000		By గుంటూరుకనీస్సైన్మెంట్ ఖాతా (ఇచ్చులు)	8,000
				By గుంటూరుకనీస్సైన్మెంట్ ఖాతా (కమీషన్)	56,250
				By బాంకు ఖాతా (నిల్వ)	1,95,750
		7,60,000			7,60,000

Dr.

కనీస్సైన్మెంట్పై వసూలైన వరుకు ఖాతా

Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
2003 డి. 31	To వర్తకపు ఖాతా	7,00,000	2003 జ. 1	By కనీస్సైన్మెంట్ ఖాతా	7,00,000
		7,00,000			7,00,000

Dr.

కనీస్సైన్మెంట్లు స్టాకు ఖాతా

Cr.

తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
2003 డి. 31	To కనీస్సైన్మెంట్ ఖాతా	1,53,146	2003 డి. 31	By తేల్చిన నిల్వ	1,53,146
		1,53,146			1,53,146
2004 జ. 1	To తేల్చిన నిల్వ	1,53,146			

అసాధారణ నష్టం లెక్కలు :

	రూ.
అసాధారణ నష్టం 250 కేజీలు	
అసాధారణ నష్టం కేజీల విలువ (250కి. x రూ. 70)	17,500
కూడా కన్సైనర్ ఖర్చులు (5,000 x 250/10,000)	125
అసాధారణ నష్టం మొత్తం	17,625

స్టాక్ విలువ లెక్కలు:

కన్సైన్మెంట్లపై పంపిన సరుకు ఖరీదు = 7,05,000 (7,00,000 + 5,000)	కిలోలు	విలువ రూ.
కన్సైన్మెంట్లపై పంపిన సరుకు	10,000	7,05,000
తీ. సాధారణ నష్టం	100	--
	9,900	7,05,000
తీ. అసాధారణ నష్టం	250	17,625
	9,650	6,87,375
ముగింపు స్టాక్ (9,650 - 7,500)	2,150	?

= 6,87,375 x 2,150/9,650 = 1,53,146

స్టాక్ విలువ = రూ. 1,53,146

జయకృష్ణ సూపర్ మార్కెట్ ఆవర్ణా :

Dr.	దుర్గానెయ్యి పరిశ్రమ ఖాతా				Cr.
తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తం రూ.
2003	To చెల్లింపునుండి ఖాతా	5,00,000	2003	By బాంకు ఖాతా (క్లెయిమ్)	10,000
ఆ.10	To బాంకు ఖాతా (ఖర్చులు)	8,000	ఆ. 1		
	To కమీషన్ ఖాతా	56,250	డి. 31	By బాంకు ఖాతా	7,50,000
	To బాంకు ఖాతా	1,95,750			
		7,60,000			7,60,000

13.14 సారాంశం

వ్యాపారస్తుడు తన వస్తువులను కమీషన్ మీద అమ్మకం జరిపించే నిమిత్తం ఇతర దేశాలు లేదా స్వదేశంలో ఇతర ప్రదేశాలలోని తన ప్రతి నిరులకు సరుకు పంపడాన్ని 'కన్సైన్మెంట్ పై సరుకు పంపడమని' అంటారు. సరుకులను అమ్మకం నిమిత్తం పంపే వ్యక్తిని కన్సైనర్ అని అంటారు. సరుకులను కమీషన్ చెల్లించబడుతుంది.

కన్సైనర్ చెల్లించే కమీషన్ రెండు రకాలు 1) సాధారణ కమీషన్, 2) డెల్ క్రెడెట్ కమీషన్.

కన్సైనర్ వద్ద అమ్మకంగాకుండా మిగిలివున్న సరుకుకు కన్సైనర్ విలువ కట్టి తన పుస్తకాలలో వ్రాసుకొంటాడు. దానిని కన్సైన్మెంట్ స్టాక్ అని అంటారు. కన్సైనర్ సరుకులకు అసలు ధర కంటే ఎక్కువ ధరకు ఇన్వాయిస్ చేస్తే, వాటికి సంబంధించిన సర్దుబాటు పద్ధతులను తన పుస్తకాలలో వ్రాసుకొంటాడు.

13.15 ప్రశ్నలు

a) సంగ్రహ ప్రశ్నలు (Short Answer Questions)

1. కన్సైన్మెంట్ అనగానేమి? దాని లక్షణాలను వివరింపుము
2. కన్సైనార్, కన్సైనీలను గూర్చి వివరింపుము.
3. కన్సైన్మెంటుకు అమ్మకానికి మధ్య గల మూడు వ్యత్యాసాలను తెలపండి.
4. సాధారణ నష్టం, అసాధారణ నష్టాలను గూర్చి వ్రాయండి.
5. ముగింపు సరుకు విలువను కన్సైన్మెంటు వ్యాపారంలో ఎట్లు లెక్కిస్తారు.
6. అకౌంట్ సేల్సు అంటే ఏమిటి ? ఊహజనిత అంకెలతో ఒక అకౌంట్ సేల్స్ను తయారుచేయండి.
7. సాధారణ నష్టం, అసాధారణ నష్టం మధ్యగల తేడాలను వ్రాయండి.
8. ప్రాపార్టా ఇన్వాయిస్ అనగానేమి?

b) వ్యాస రూప ప్రశ్నలు (Essay Questions)

1. కన్సైన్మెంటు వ్యాపారమనగానేమి? కన్సైనార్, కన్సైనీ పుస్తకాలలో ఏవి చిట్టాపద్దులను నమోదు చేస్తారు?
2. ప్రాపార్టా ఇన్వాయిస్ అంటే ఏమిటి ? దానిని ఏ విధంగా తయారు చేస్తారు ?
3. కన్సైన్మెంటు అనగానేమి? కన్సైన్మెంట్, అమ్మకానికి మధ్యగల తేడాలను వ్రాయుము.
4. కన్సైన్మెంట్ స్థాకు విలువను ఏ విధంగా లెక్కిస్తారు ?
5. కన్సైన్మెంట్ ఖాతాలలో అసాధారణ నష్టాన్ని ఏ విధంగా లెక్కిస్తారు ?

13.15 అభ్యాసాలు

1. హైదరాబాదులో వ్యాపారం చేసే రామారావు, విజయవాడలోని తన ఏజంటు గోపాలరావుకు 2002 ఏప్రిల్ 10వ తేదీన రూ. 3,500లు విలువగల సరుకును కన్సైన్మెంటుపై పంపుతూ, రూ. 300లు రవాణా ఖర్చులు, రూ. 120లు భీమా చెల్లించినాడు. గోపాలరావు సరుకు విడిపించుకోవడానికి రూ. 80లు చెల్లించి, రామారావుకు బయ్యానా కింద రూ. 2,000ల డ్రాఫ్టు పంపించినాడు. గోపాలరావు మే ఆఖరు వరకు సశుకు మొత్తాన్ని రూ. 5,400లకు అమ్మినాడు. అతని కమీషన్ 3%. గోపాలరావు ఇవ్వవలసిన మొత్తానికి అతని నుంచి డ్రాఫ్టు వచ్చినది.

పై వ్యవహారాలు ఇరువురి పుస్తకాలలో వ్రాయండి.

(జవాబు : లాభము రూ. 1,238; గోపాలరావు నుంచి వచ్చిన డ్రాఫ్టు రూ. 3,158)

2. వైజాగోలో ఉండే శ్రావణ్ అండ్ కో వారు, కేసు 1 కి రూ. 200 ల ఖరీదు చేసే 100 కేసుల సరుకును సికింద్రాబాద్లో ఉండే సవన్ బ్రదర్స్ వారికి కన్సైన్మెంట్ పై పంపినారు. శ్రావణ్ అండ్ కో వారు భీమా రూ. 400లు, రవాణా రూ. 600లు చెల్లించినారు. రూ. 40,000లకు మొత్తం సరుకు అమ్మకం అయినట్లు, ఖర్చులు రూ. 400లు అయినట్లు సవన్ బ్రదర్స్ నుంచి అకౌంట్ సేల్సు వచ్చింది. కన్సైనీకి అమ్మకంపై 4% కమీషన్ ఇవ్వవలెను. కన్సైనీ ఇవ్వవలసిన మొత్తానికి చెక్కు జత చేసే ఖర్చుపాడు.

పై వ్యవహారాలకు చిట్టాపద్దులు, ఆవర్ణ ఖాతాలు ఇరు పార్టీల పుస్తకాలలో చూపండి.

(జవాబు : లాభము రూ. 17,000లు; కన్సైనీ నుంచి వచ్చిన చెక్కు రూ. 38,000లు)

11. కోలకతాకు చెందిన సేన్ బ్రదర్స్ వారు ముంబాయిలో నున్న తమ ఏజంట్లు చందనా బ్రదర్స్ వారికి, పెట్టె 1 కి రూ. 100ల ఖరీదుగల 1,000 ఆయుర్వేద మందులను కన్సైన్మెంట్లపై పంపారు. కన్సైన్మెంట్లపై చెల్లించిన ఖర్చులు రూ. 3,000. చందనా బ్రదర్స్ వారు డెల్వరీ ఖర్చులు వ్యవహరిస్తున్నారు. వారి మామూలు కమీషన్ 5%, డెల్వరీ ఖర్చుల కమీషన్ 7 1/2%. చందనా బ్రదర్స్ వారు కన్సైన్మెంట్లు రాగానే రూ. 50,000ల చెక్కు బయ్యనాగా సేన్ బ్రదర్స్ వారికి పంపారు.

ఆరు నెలల తర్వాత చందనా బ్రదర్స్ నుంచి కింది వివరాలతో సేన్ బ్రదర్స్ వారికి అకౌంటుసేల్స్ అందింది.

- a) 750 పెట్టెల అమ్మకం రూ. 1,50,000
- b) కన్సైన్మెంట్ల వద్ద నున్న సరుకు, 250 పెట్టెలు.
- c) అంగీకరించిన ప్రకారం ఛార్జీ చేసిన కమీషన్ 5%, 7 1/2 %.
- d) కన్సైన్మెంట్ల ఖర్చులు రూ. 1,200.

అకౌంటుసేల్స్ తోపాటు రూ. 50,000లకు చందనా బ్రదర్స్ నుంచి బాంకు డ్రాఫ్టు వచ్చింది.

సేన్ బ్రదర్స్ వారి పుస్తకాలలో అవసరమైన చిట్టాపద్దులు వ్రాసి, చందనా బ్రదర్స్ వారి ఖాతా చూపండి.

(జవాబు : లాభం రూ. 52,800, చందనా బ్రదర్స్ ఖాతా నిల్వ (Dr.) రూ. 30,050)

12. అవంతి రూ. 5,000ల విలువగల సరుకును భారతికి కన్సైన్మెంట్లపై పంపి, ఆమెపై రూ. 2,000లకు బయ్యనాగా ఒక బిల్లు వ్రాసినది. అవంతి రూ. 475లు రవాణా ఖర్చుల కింద చెల్లించినది. భారతి రూ. 250, డ్యూటీ, డాక్ ఛార్జీలు చెల్లించి సరుకు విడిపించుకున్నది.

భారతి సగం సరుకును అరువుపై రూ. 4,200లకు, మిగిలిన సరుకులో సగాన్ని రూ. 2,000ల నగదుకు అమ్మినది. భారతికి చెందవలసిన కమీషన్ స్థూల అమ్మకాలపై 2 1/2 %.

భారతి అకౌంటుసేల్స్ పంపుతూ, దానిలో చూపిన ప్రకారం ఇవ్వవలసిన మొత్తానికి డ్రాఫ్టు పంపించినది.

అవంతి, భారతిల పుస్తకాలలో అవసరమైన ఖాతాలు చూపండి.

(జవాబు : లాభం రూ. 1,751.25; పై: భారతి నుంచి వచ్చిన డ్రాఫ్టు మొత్తం రూ. 3,795).

13. విజయనగరంలోని రాహుల్ అండ్ కో వారు వరంగల్ లోని అమర్ అండ్ సన్స్ వారికి రూ. 5,000ల ఖరీదుగల సరుకును, ఖరీదుపై 20% కలిపిన ఇన్వాయిస్ ధరతో కన్సైన్మెంట్లపై పంపించారు. వారు కన్సైన్మెంట్లపై రవాణా ఖర్చులు రూ. 120, భీమా రూ. 80 చెల్లించారు. అమర్ అండ్ సన్స్ పై రూ. 2,000లకు ఒక హుండ్లీ డ్రాఫ్ట్ వెంటనే దానిని రూ. 1,950లకు డిస్కాంట్ చేశారు.

అమర్ అండ్ సన్స్ నుంచి వచ్చిన అకౌంటుసేల్స్ ప్రకారం, వారు 3/4 వ వంతు సరుకు రూ. 5,200లకు అమ్మినట్లు, వారి ఖర్చులు రూ. 175, వారి కమీషన్ రూ. 300గాను తెలుస్తున్నది. అమ్మకంకాక మిగిలిన సరుకును అసలు ఖరీదుకు రూ. 321 కట్టడమైనది. కన్సైన్మెంట్ల నుంచి రావలసిన రెండు నెలల హుండ్లీ వచ్చింది.

పై వ్యవహారాలను ఇరువురి పుస్తకాలలో వ్రాయండి.

(జవాబు : లాభం రూ. 154; కన్సైన్మెంట్ల నుంచి వచ్చిన హుండ్లీ మొత్తం రూ. 2,725)

14. ప్రభు అండ్ కో వారు ముంబాయిలోని తమ ఏజంట్లు సుధీర్ కు రూ. 10,000ల ఖరీదు చేసే సరుకును కన్సైన్మెంట్లపై పంపారు. ఖరీదుపై 20% కలిపిన ఇన్వాయిస్ ధరతో సరుకు పంపడమైనది. సుధీర్ వెంటనే రూ. 6,000లు బయ్యనా చెల్లించాడు. సుధీర్ కు ఇవ్వవలసిన కమీషన్ ఇన్వాయిస్ ధరపై 5%, ఇన్వాయిస్ ధరకంటే ఎక్కువగా చేసిన అమ్మకాలపై 25%.

సుధీర్ రూ. 600 రవాణాకు, రూ. 400లు గిడ్డంగి అద్దె, భీమాకు చెల్లించి 3/4 వ వంతు సరుకును రూ. 10,800లకు అమ్మాడు.

ప్రభు అండ్ కో పుస్తకాలలో చిట్టాపద్దులు వ్రాసి, ఆవర్ణా ఖాతాలు చూపండి.

(జవాబు : లాభం రూ. 1,550).

15. 2001, జూలై 1వ తేదీన విజయవాడ రేడియో కంపెనీవారు, విశాఖ పట్టణంలోని వారి ఏజంట్లు శ్రీనివాస్ కు 100 రేడియోలను కన్సైన్మెంట్లుపై పంపారు. రేడియో 1 కి ఇన్వాయిస్ ధర రూ. 500లు, ఇన్వాయిస్ ధర ఖరీదుపై 25% కలిపి చూపడమైనది. విజయవాడ రేడియో కంపెనీవారు రూ. 3,000లు రవాణా, భీమా ఖర్చులకై చెల్లించినారు. జూలై 10వ తేదీన శ్రీనివాస్ రూ. 30,000లకు మూడు నెలల హుండ్లీ అంగీకరించి పంపాడు.

శ్రీనివాస్ 2001, డిసెంబరు 31 వరకు (విజయవాడ రేడియో కంపెనీవారు పుస్తకాలను మూసవేసే సమయానికి) 80 రేడియోలను ఖర్చు చేసి రూ. 550ల చొప్పున అమ్మినాడు. అతడు చెల్లించిన ఖర్చులు, అడ్డె రూ. 1,200 ప్రకటన ఖర్చులు రూ. 600. శ్రీనివాస్ కు అమ్మకంపై 5% కమీషన్ ఇవ్వవలెను. గడువు తేదీన శ్రీనివాస్ బిల్లు చెల్లించినాడు.

విజయవాడ రేడియో కంపెనీ పుస్తకాలలో ఆవర్ణా ఖాతాలు చూపండి.

(జవాబు : లాభం రూ. 5,600; రంగనాథన్ ఖాతా నిల్వ (Dr.) రూ. 10,000)

16. మోటిన్ లిమిటెడ్ వారు, ఇన్నోవేషన్స్ లిమిటెడ్ వారికి 200 బస్తాల పంచదారను కన్సైన్మెంట్లుపై పంపారు. పంచదార బస్తా ఖరీదు రూ.240. కాని ఇన్వాయిస్ ధర బస్తా 1 కి రూ. 300. వారు రవాణా ఖర్చులు రూ. 1,800, భీమా రూ. 400 చెల్లించారు.

ఇచ్చితంగా నెల రోజుల తర్వాత ఇన్నోవేషన్స్ లిమిటెడ్ నుంచి వచ్చిన పై కన్సైన్మెంట్లకు సంబంధించిన ఆకౌంట్ సేల్స్ ప్రకారం: 160 బస్తాల అమ్మకం, బస్తా 1 కి రూ. 350ల చొప్పున వారి ఖర్చులు రూ. 1,250.

ఇన్నోవేషన్స్ లిమిటెడ్ నుండి వారి కమీషన్ 10% పోను మిగిలిన మొత్తానికి బాంకు డ్రాఫ్టు వచ్చింది.

మోటిన్ లిమిటెడ్ పుస్తకాలలో కన్సైన్మెంట్లు ఖాతా, ఇన్నోవేషన్స్ లిమిటెడ్ ఖాతా చూపండి.

(జవాబు : లాభం రూ. 8,990; కన్సైన్మెంట్ల నుంచి వచ్చిన డ్రాఫ్టు రూ. 49,150)

17. జనవరి 1, 2002న పద్మ ఇంజనీరింగ్ కంపెనీ, పంజాబ్ వారు హర్యానాలోని సుష్మ ట్రేడర్స్ వారికి 250 పంకాలను, పంకా 1 కి ఇన్వాయిస్ ధర రూ. 275లతో కన్సైన్ చేసినారు. కొన్ని ధరపై 25% కలిపి ఇన్వాయిస్ ధర నిర్ణయించడమైనది. పద్మ ఇంజనీరింగ్ కంపెనీవారు పాకింగ్ ఖర్చులు రూ. 100, రవాణా రూ. 300 చెల్లించినారు.

మార్చి 1 వరకు సుష్మ ట్రేడర్స్ వారు 225 పంకాలు, పంకా 1 కి రూ. 290ల చొప్పున అమ్మగా వాటికి ఖర్చులు రూ. 530లు వారి కమీషన్ అమ్మకంపై 5%, 2 1/2% డెల్ క్రెడెట్ కమీషన్. వారు రూ.15,000లు ఖాతాపై పంపారు.

ఇరువురి పుస్తకాలలో పై వ్యవహారాలను వ్రాయండి.

(జవాబు : లాభం రూ. 9,960.25; కన్సైన్మెంట్ల నుంచి రావలసిన మొత్తము రూ. 44,826.25)

18. హీరో సైకిల్స్ లిమిటెడ్ వారు గుంటూరులో ఉన్న మాధవన్ కు తమ అమ్మకం ఏజంట్లుగా ఈ క్రింది షరతులపై నియమించారు.

- a) ఇన్వాయిస్ ధరకు గాని అంతకంటే ఎక్కువకుగాని సరుకు అమ్మవలెను.
- b) మాధవన్ కు చెందే కమీషన్ ఇన్వాయిస్ ధరపై 7%, ఇన్వాయిస్ ధరకంటే ఎక్కువ ధరకు అమ్మినట్లుంటే ఆ మిగులు ధరపై 20%.
- c) ఇన్వాయిస్ ధరలో 20% మేరకు మాధవన్ పై 30 రోజుల హుండ్లీ వ్రాయడమవుతుంది.

2002, ఆగస్టు 5, మాధవన్ కు 1,000 సైకిళ్ళను కన్సైన్మెంట్లుపై పంపడమైనది. సైకిలు ఖరీదు రవాణా ఖర్చులతో సహా, రూ. 320. ఇన్వాయిస్ ధర రూ. 400లు. 2002 డిసెంబరు 31 లోపల, మాధవన్ గడువు తేదీన హుండ్లీ చెల్లించి, 820 సైకిళ్ళను సగటు ధర రూ. 465లకు అమ్మినాడు. అతని అమ్మకం ఖర్చులు 6,250లు ఇవ్వవలసిన మొత్తాన్ని బాంకు డ్రాఫ్టు పంపాడు.

కన్సైన్మెంట్ల పుస్తకాలలో ఆవర్ణా ఖాతాలు చూపండి.

(జవాబు : లాభం రూ. 79,030; కన్సైన్మెంట్ల నుండి డ్రాఫ్టు రూ. 2,61,430)

1)

19. ముంబాయికి చెందిన చౌదరీ బ్రదర్స్ వారు, చెన్నైలోని తమ ఏజంటు అగర్ వాల్ కు 400 కిలోల నెయ్యి, కిలో 1 కి రూ. 16ల చొప్పున కన్ సైన్ మెంట్ పై వంపారు. వారు రవాణా, భీమా ఖర్చులు రూ. 500లు చెల్లించారు. దారిలో 20 కిలోల నెయ్యి కారిపోగా అగర్ వాల్ కు 380 కిలోల నెయ్యి మాత్రమే అందింది. అగర్ వాల్ చెల్లించిన ఖర్చులు, ఆక్టాయి, బండి ఖర్చులు రూ. 187, అమ్మకం ఖర్చులు రూ. 200, అతను 300 కిలోల నెయ్యి, కిలో 1 కి నగటు రేటు రూ. 25ల చొప్పున అమ్మకం చేసినాడు. అతని కమీషన్ 10%. కన్ సైన్ మెంట్ పై లాభాన్ని కనుక్కోండి.

(జవాబు : లాభం రూ. 955; పరుకు నిల్వ విలువ రూ. 1,492)

20. భార్గవరామ్ అండ్ కో వారు 500 ఆట వస్తువులను ఈశ్వర్ కు కన్ సైన్ మెంట్ పై వంపారు. ఆట వస్తువు ఇన్ వ్యాయిస్ ధర రూ. 60. అనలు ధర రూ. 35/లు. కన్ సైన్ మెంట్ రవాణా రూ. 600, భీమా రూ. 150 చెల్లించారు. దారి 50 ఆట వస్తువులు దెబ్బతిని పూర్తిగా పాడయిపోగా, భీమా కంపెనీ వారి ఫరీదులో 90% భార్గవరామ్ అండ్ కో వారికి పూర్తి పరిష్కారం కింద చెల్లించారు. ఈశ్వర్ కు మిగిలిన ఆట వస్తువులను ఇన్ వ్యాయిస్ ధరకు అమ్మాడు. అతని ఖర్చులు రూ. 300. అతని కమీషన్ అమ్మకాలపై 2% ఈశ్వర్ ఇవ్వవలసిన మొత్తానికి బాంకు డ్రాఫ్టు వంపాడు.

భార్గవరామ్ అండ్ కో పుస్తకాలలో కన్ సైన్ మెంట్ పై ఖాతా, ఈశ్వర్ ఖాతా తయారుచేయండి.

(జవాబు : లాభం రూ. 915; అసాధారణ నష్టం రూ. 182.50 పై; ఈశ్వర్ నుండి వచ్చిన డ్రాఫ్టు మొత్తం రూ. 17,340).

రచయిత

డా॥ కె. ఎ. యన్. బి. కుమార్

ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాలు (JOINT VENTURE ACCOUNTS)

ఉద్దేశ్యాలు (Objectives): ఈ అధ్యాయం చదవడం వలన

1. ఉమ్మడి వ్యాపారం అనగా నేమి ?
2. ఉమ్మడి వ్యాపార లక్షణాలు
3. ఉమ్మడి వ్యాపారం, భాగస్వామ్య వ్యాపారానికి మధ్య గల తేడాలు
4. ఉమ్మడి వ్యాపారం, కన్సెన్సెంట్ పద్ధతి మధ్య గల తేడాలు
5. ఉమ్మడి వ్యాపార వ్యవహారాలను నమోదు చేసే పద్ధతులు మొ॥ మీరు తెలుసుకుంటారు.

నిర్మాణము లేదా ముఖ్యాంశాలు (Structure) :

- 14.1. ఉమ్మడి వ్యాపార నిర్వచనం
- 14.2. ఉమ్మడి వ్యాపార లక్షణాలు
- 14.3. ఉమ్మడి వ్యాపారము, భాగస్వామ్య వ్యాపారానికి మధ్య గల తేడాలు
- 14.4. ఉమ్మడి వ్యాపారానికి, కన్సెన్సెంట్ వ్యాపారానికి మధ్య గల తేడాలు
- 14.5. ఉమ్మడి వ్యాపార వ్యవహారాలను నమోదు చేసే పద్ధతులు
 - 14.5.1. ఒక భాగస్వామి మాత్రమే ఉమ్మడి వ్యాపార నిర్వహణను చేపట్టి అతనే ఖాతా పుస్తకాలను నిర్వహించడం
 - 14.5.2. భాగస్వామిలందరూ తమ పుస్తకాలలో ఉమ్మడి వ్యాపార లావాదేవీలను నమోదు చేయడం
 - 14.5.3. ఉమ్మడి వ్యాపార వ్యవహారాలకై ప్రత్యేక ఖాతా పుస్తకాలను నిర్వహించడం
 - 14.5.4. మొమ్మరాండం పద్ధతి ద్వారా ఉమ్మడి వ్యాపార లావాదేవీలను నిర్వహించడం.
- 14.6. సారాంశము
- 14.7. ప్రశ్నలు
- 14.8. అభ్యాసాలు

వ్యాపార ప్రపంచంలో సొంత వ్యాపార సంస్థ మొట్టమొదటిది. దానిలో ఉన్న లోపాలను అధిగమించడానికి భాగస్వామ్య సం. ఆవిర్భవించింది. భాగస్వామ్య సంస్థను శాశ్వతంగా లేదా పరిమిత వ్యాపార కార్యకలాపాలకు ఏర్పాటు చేయవచ్చు.

14.1. ఉమ్మడి వ్యాపార నిర్వచనం:

"ఇద్దరు లేక అంతకంటే ఎక్కువ మంది వ్యక్తులు లేదా వ్యక్తుల వనూహాలు లేదా సంస్థలు ఉమ్మడిగా నిర్దిష్టమైన ప్రణాళికతో పరిమితమైన ఒక వ్యాపారాన్ని చేపట్టి, అంగీకరించిన మొత్తాలలో మూలధనాన్ని సమకూర్చుకుని, ఒప్పందానికి కట్టుబడి లాభనష్టాలను సంచుకోవటానికి ఏర్పడిన తాత్కాలిక భాగస్వామ్యమే ఉమ్మడి వ్యాపారము.

14.2. ఉమ్మడి వ్యాపార లక్షణాలు :

పై నిర్వచనాన్ని పరిశీలించితే ఉమ్మడి వ్యాపారానికి క్రింది లక్షణాలు వున్నట్లు తెలుస్తుంది.

1. ఉమ్మడి వ్యాపార సంస్థకు పేరు ఉండదు.
2. ఈ వ్యాపారం నిర్మాణ కార్యకలాపాలు, వాటాల జారీ, డిబెంచర్ల జారీ మొదలగు వ్యాపార కార్యకలాపాలను చేపడుతుంది

3. వ్యాపార లాభనష్టాలను భాగస్థులు ఒప్పందం ప్రకారం లేదా సమానంగా పంచుకుంటారు.
4. వ్యాపారం పూర్తికాగానే భాగస్థుల మధ్య ఒప్పందం రద్దవుతుంది.

14.3. ఉమ్మడి వ్యాపారానికి, భాగస్వామ్య వ్యాపారానికి మధ్య గల తేడాలు.

ఉమ్మడి వ్యాపారానికి, భాగస్వామ్య వ్యాపారానికి మధ్య క్రింది తేడాలు కలవు.

భాగస్వామ్య వ్యాపారం	ఉమ్మడి వ్యాపారం
1) భాగస్వామ్య వ్యాపార సంస్థ పేరుతో కొనసాగుతుంది.	1) ఉమ్మడి వ్యాపార సంస్థకు పేరు ఉండదు.
2) భాగస్వామ్య వ్యాపారం కాలపరిమితి లేకుండా కొనసాగుతుంది.	2) ఉమ్మడి వ్యాపారం తాత్కాలికమైనది. ఒక పని పూర్తయిన తర్వాత ఇది కొనసాగదు.
3) భాగస్వామ్య సంస్థ ప్రతి సంవత్సరాంతాన ముగింపు లెక్కలను తయారు చేస్తుంది.	3) ఉమ్మడి వ్యాపారం పూర్తయిన తర్వాత ఖాతాలను తయారుచేస్తారు.
4) సంబంధ భావన ఆధారంగా భాగస్వామ్య ఖాతాలను తయారు చేస్తారు.	4) వనూలు భావన ఆధారంగా ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాలను తయారు చేస్తారు.
5) భాగస్వామ్య వ్యాపారంలో భాగస్థుల ఋణ బాధ్యత అపరిమితము మరియు ఉమ్మడిగా ఉంటుంది.	5) ఉమ్మడి వ్యాపారంలో భాగస్థుల ఋణ బాధ్యత వారి మధ్య గల ఒప్పందాన్ని బట్టి ఉంటుంది.

14.4. ఉమ్మడి వ్యాపారానికి, కన్సైన్మెంట్ వ్యాపారానికి మధ్య గల తేడాలు

ఉమ్మడి వ్యాపారానికి, కన్సైన్మెంట్ వ్యాపారానికి మధ్య క్రింది తేడాలు కలవు.

కన్సైన్మెంట్ వ్యాపారం	ఉమ్మడి వ్యాపారం
1) ఈ వ్యాపారంలో ఇద్దరు పార్టీలు ఉంటారు. ఒకరిని కన్సైనార్ అని మరొకరిని కన్సైనీ అని అంటారు.	1) ఉమ్మడి వ్యాపారం చేసే వారందరినీ భాగస్థులు అని అంటారు.
2) కన్సైనార్, కన్సైనీల మధ్య గల సంబంధం యజమాని, ఏజెంట్ మధ్య గల సంబంధంగా వుంటుంది.	2) ఉమ్మడి వ్యాపారంలో ఉమ్మడి భాగస్థుల మధ్యగల సంబంధం యజమానుల మధ్య గల సంబంధంగా వుంటుంది.
3) కన్సైన్మెంట్ వ్యవహారాలకు ఏజెన్సీ చట్టము వర్తిస్తుంది.	3) ఉమ్మడి వ్యాపారానికి భాగస్వామ్య చట్టంలోని నిబంధనలు వర్తిస్తాయి.
4) కన్సైన్మెంట్ వ్యాపారం ముగియగానే కన్సైనార్, కన్సైనీ మధ్య గల సంబంధం రద్దు కాదు.	4) ఉమ్మడి వ్యాపారంలో ఒక పనిపూర్తికాగానే భాగస్థులందరి మధ్య వ్యాపార సంబంధం రద్దవుతుంది.
5) సరుకు యాజమాన్యహక్కు కన్సైనార్ మాత్రమే కలిగి వుంటాడు.	5) సరుకు పై యాజమాన్యపు హక్కు సహ భాగస్థులందరూ కలిగి వుంటారు.
6) కన్సైన్మెంట్ వ్యవహారాలలో లాభనష్టాలను కన్సైనార్ మాత్రమే అనుభవిస్తాడు. కన్సైనీకి ముట్టడి కమీషన్ మాత్రమే.	6) ఉమ్మడి వ్యాపారంలో లాభనష్టాలను సహ భాగస్థులందరూ లాభ నష్టాల నిష్పత్తి ప్రకారం పంచుకుంటారు.

14.5 ఉమ్మడి వ్యాపార వ్యవహారాలను నమోదు చేసే పద్ధతులు

ఉమ్మడి వ్యాపారంలో ఖాతా పుస్తకాలను ఈ దిగువ పద్ధతులలో నిర్వహిస్తారు.

1. ఒక భాగస్తుడు మాత్రమే ఉమ్మడి వ్యాపార నిర్వహణను చేపట్టి, అతనే ఖాతా పుస్తకాలను నిర్వహించడం.
2. భాగస్తులంతా తమ తమ ఖాతా పుస్తకాలలో ఉమ్మడి వ్యాపార లావాదేవీలను నమోదుచేయడం.
3. ఉమ్మడి వ్యాపార వ్యవహారాలకై ప్రత్యేక ఖాతాపుస్తకాలను (Separate set of books) నిర్వహించడం.
4. మొమ్మొందం పద్ధతి ద్వారా ఉమ్మడి వ్యాపార లావాదేవీలను నిర్వహించడం.

14.5.1. ఒక భాగస్తుడు మాత్రమే ఉమ్మడి వ్యాపార నిర్వహణను చేపట్టి, అతనే ఖాతా పుస్తకాలను నిర్వహించడం

ఉమ్మడి వ్యాపార నిర్వహణను ఒక భాగస్తునికే అప్పగించినపుడు, ఆ భాగస్తుడు మాత్రమే ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాలను ఖాతా పుస్తకాలలో వ్రాస్తాడు. మిగతా భాగస్తులు మూలధనాన్ని మాత్రమే సమకూరుస్తారు. నిర్వహణలో పాల్గొనరు. నిర్వహణా భాగస్తునికి లాభాలలో కొంత అదనపు భాగాన్ని లేదా కమీషన్‌ను చెల్లిస్తారు. వ్యాపార వ్యవహారాల నమోదుకు అతను ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాను, సహభాగస్తుల వ్యక్తిగత ఖాతాలను తయారు చేస్తాడు.

ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా నామమాత్రపు ఖాతా. కొనుగోలు చేసిన సరుకును, వ్యాపారానికి సంబంధించిన ఇతర ఖర్చులను ఈ ఖాతాకు డెబిట్ చేస్తాడు. అమ్మకాలను, ముగింపు సరుకును ఈ ఖాతాకు క్రెడిట్ చేస్తాడు. ఈ ఖాతా డెబిట్ నిల్వ చూపిస్తే నష్టం వచ్చినట్లు క్రెడిట్ నిల్వ చూపిస్తే లాభం వచ్చినట్లుగా పరిగణిస్తారు. వచ్చిన లాభనష్టాలను వారు అంగీకరించిన నిష్పత్తి ప్రకారం పంచుకుంటారు.

సహభాగస్తుల ఖాతాలలో ఉమ్మడి వ్యాపారం కోసం భాగస్తులు సమకూర్చిన నగదును నమోదు చేస్తారు. ఇవి కాకుండా ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాలో సహభాగస్తులకు సంబంధించిన సమాచారాన్ని కూడా నమోదు చేస్తారు.

చిట్టా పద్ధతులు

తేదీ	వివరాలు	Dr రూ.	Cr రూ.
	ఇతర భాగస్తుల నుండి మూలధనం వచ్చినపుడు : నగదు ఖాతా Dr. XXX To సహభాగస్తుల ఖాతాలు XXX (సహ భాగస్తులు నగదు రూపంలో మూల ధనాన్ని సమకూర్చగా)		
	సరుకు కొనుగోలు చేసినపుడు : నగదుకు కొంటే : ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. XXX To నగదు ఖాతా XXX (సరుకుకు నగదు కొనగా)		
	అరువుకు కొంటే : ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. XXX To ఋణదాతల ఖాతా XXX (సరుకులను అరువునై కొనగా)		
	సరుకు తన సొంత స్థాకు నుంచి సప్లయ్ చేసినపుడు : ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. XXX To సరుకు ఖాతా / కొనుగోళ్ళ ఖాతా XXX (సరుకును తన స్థాకు నుంచి సప్లయ్ చేయగా)		

సరుకు ఇతర సహ భాగస్తులు నష్టయ్ చేసినపుడు : ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా To సహభాగస్తుల ఖాతా (ఉమ్మడి వ్యాపారానికి సహ భాగస్తులు సరుకు నష్టయ్ చేయుగా)	Dr.	XXX	XXX
ఉమ్మడి వ్యాపారంపై తాను పెట్టిన ఖర్చులకు : ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా To నగదుఖాతా (ఖర్చులను చెల్లించగా)	Dr.	XXX	XXX
ఉమ్మడి వ్యాపారం పై ఇతర భాగస్తులు ఖర్చు పెట్టినపుడు : ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా To ఇతర భాగస్తుల ఖాతాలు (ఉమ్మడి వ్యాపారంపై ఇతర భాగస్తులు ఖర్చులు పెట్టగా)	Dr.	XXX	XXX
సరుకు అమ్మినపుడు : నగదుకు అమ్మితే : నగదు ఖాతా To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (సరుకును నగదుకు అమ్మగా)	Dr.	XXX	XXX
అరువుకు అమ్మితే: ఋణగ్రస్తుల ఖాతా To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (సరుకును అరువుకు అమ్మగా)	Dr.	XXX	XXX
మిగిలిన సరుకు తాను తీసుకొన్నపుడు : సరుకు ఖాతా To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (మిగిలిన సరుకును సొంతానికి తీసుకోగా)	Dr.	XXX	XXX
మిగిలిన సరుకు ఇతర భాగస్తులు తీసుకొన్నపుడు : ఇతర భాగస్తుల ఖాతాలు To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (మిగిలిన సరుకును సహ భాగస్తులు తీసుకోగా)	Dr.	XXX	XXX
ఉమ్మడి వ్యాపారం పై లాభం వచ్చినపుడు : ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా To ఇతర భాగస్తుల ఖాతాలు (వచ్చిన లాభాన్ని భాగస్తుల మూలధనాల ఖాతాలకు క్రెడిట్ చేయగా)	Dr.	XXX	XXX
Note : ఉమ్మడి వ్యాపారం పై నష్టం వస్తే పద్దు తిప్పి వ్రాయాలి			
సహభాగస్తులకు నగదు పంపినపుడు : ఇతర భాగస్తుల ఖాతా To నగదు ఖాతా / బ్యాంకు ఖాతా (సహ భాగస్తులకు నగదు పంపగా)	Dr.	XXX	XXX

ఉదాహరణ-1

A మరియు B లు 3:2 నిష్పత్తిలో లాభాలను పంచుకొనే ఉమ్మడి వ్యాపార భాగస్థులు. A రూ.12,000 సరుకును సరఫరా చేసి, రూ.200 ఖర్చులు పెట్టెను. B రూ.5,000ల సరుకు సరఫరా చేసి రూ.600 ఖర్చులు పెట్టెను. ఉమ్మడి వ్యాపారం తరువైన B సరుకునంతటినీ రూ.25,000లకు అమ్మివేసెను. B కి అమ్మకాలపై 5% కమీషన్ ఇవ్వవలెను. B, A కు బ్యాంకు ద్రావ్టు వంపి ఖాతా పరిష్కారం చేసెను. A పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు రాసి, B ఖాతాను చూపుము.

జవాబు :

A పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	Dr రూ.	Cr రూ.
	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. To ఉమ్మడి వ్యాపారం పై వంపిన సరుకు ఖాతా (ఉమ్మడి వ్యాపారంపై సరుకు వంపినందున)	12,000	12,000
	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. To బ్యాంకు ఖాతా (ఉమ్మడి వ్యాపారంపై ఖర్చులు చెల్లించినందున)	200	200
	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. To B ఖాతా (ఉమ్మడి వ్యాపారంపై అమ్మకాలు చేసినందున)	5,000	5,000
	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. To B ఖాతా (ఉమ్మడి వ్యాపారం అమ్మకాలపై B కి కమీషన్ చెల్లించవలసినందువల్ల)	600	600
	B ఖాతా Dr. To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (ఉమ్మడి వ్యాపారంపై B కి కమీషన్ కు చెల్లించవలసినందున)	25,000	25,000
	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. To B ఖాతా (ఉమ్మడి వ్యాపారంపై ఖర్చులు చెల్లించినందున)	1,250	1,250
	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. To లాభస్థాల ఖాతా To B ఖాతా (ఉమ్మడి వ్యాపారంపై లాభాన్ని 3:2 నిష్పత్తిలో వంపిణీ చేసినందున)	5,950	3,570 2,380
	బ్యాంకు ఖాతా Dr. To B ఖాతా (తుది పరిష్కారం క్రింద B నుంచి నగదు వచ్చినందువల్ల)	15,770	15,770

Dr.			Cr.		
ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా					
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.
	To ఉమ్మడి వ్యాపారంపై వసిన సరుకుఖాతా	12,000		By B ఖాతా (అమ్మకాలు)	25,000
	To బ్యాంకు ఖాతా (ఖర్చులు)	200			
	To B ఖాతా (సరుకు)	5,000			
	To B ఖాతా (ఖర్చులు)	600			
	To B ఖాతా (కమీషన్)	1,250			
	To లాభనష్టాల ఖాతా	3,570			
	To B ఖాతా	<u>2,380</u>			
		5,950			
		25,000			25,000

Dr.			Cr.		
B ఖాతా					
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.
	To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా	25,000		By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (సరుకు)	5,000
				By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (ఖర్చులు)	600
				By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (కమీషన్)	1,250
				By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (లాభం)	2,380
				By బ్యాంకు ఖాతా	15,770
		25,000			25,000

14.5. 2. భాగస్థులంతా తమ ఖాతా పుస్తకాలలో ఉమ్మడి వ్యాపార లావాదేవీలను నమోదు చేయడం:

ఈ పద్ధతిలో ఉమ్మడి వ్యాపార లావాదేవీలను నమోదు చేయడం కోసం ప్రత్యేక పుస్తకాలను తెరవకుండా, భాగస్థులంతా వాటిని తమ తమ వ్యాపార పుస్తకాలలోనే నమోదు చేస్తారు.

వ్యాపార వ్యవహారాలను గురించి అందరు భాగస్థులు తెలుసుకున్నప్పుడే ఈ పద్ధతి ఆచరణీయం. ప్రతి భాగస్థుడు తన ఖాతా పుస్తకాలను తయారు చేసేటప్పుడు కింద తెలిపిన ఖాతాలను తయారు చేస్తాడు.

ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా:

ఇది నామ మాత్రపు ఖాతా. ఉమ్మడి వ్యాపార నిమిత్తం సహభాగస్థులు చేసిన సరుకు కొనుగోళ్ళు, ఖర్చులను ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాకు డిబెట్ చెయ్యాలి. అమ్మకాలను, ముగింపు సరుకును ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాకు క్రెడిట్ చెయ్యాలి. వచ్చిన లాభ, నష్టాలను అందరు భాగస్థులు ఒప్పందపు నిష్పత్తి ప్రకారం పంచుకుంటారు.

సహభాగస్థుల వ్యక్తి గత ఖాతాలు :

ఏ భాగస్థుని పుస్తకాలలో ఖాతాలను నమోదు చేస్తున్నామో అతని వ్యక్తిగత ఖాతా కాకుండా మిగిలిన సహభాగస్థుల యొక్క వ్యక్తిగత ఖాతాలను కూడా ఏర్పాటు చేస్తారు. భాగస్థులు వసిన నగదును, ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాలో సహభాగస్థుల సమాచారం ఏమి ఉందో ఆ సమాచారం మొత్తాన్ని సంబంధిత సహభాగస్థుల ఖాతాలో నమోదు చెయ్యాలి.

మొదటి-పద్ధతిలో నిర్వహణా వ్యక్తి మాత్రమే ఖాతా పుస్తకాలను నిర్వహిస్తాడు. ఈ పద్ధతిలో అందరు భాగస్థులు ఖాతా పుస్తకాలను నిర్వహిస్తారు. ఖాతా నిర్వహణా పద్ధతి రెండు పద్ధతులలో ఒకే విధంగా వుంటుంది.

ఉదాహరణ. 2 :

రామ్, రహీమ్లు కలిసి లాభనష్టాలను 3:2 నిష్పత్తిలో పంచుకునే ఒప్పందం పై ఉమ్మడి వ్యాపారం ప్రారంభించారు. ఇద్దరూ కూడా తమ తమ పుస్తకాలలో ఉమ్మడి వ్యాపారానికి సంబంధించిన వ్యవహారాలను నమోదు చేసుకొంటారు. రామ్ రూ.15,000 విలువ గల సరుకును స్టాక్ చేస్తూ రూ.600 ఖర్చులకుగాను చెల్లించాడు. రహీమ్ కూడా రూ.12,000ల విలువ గల సరుకును పంపుతూ రూ.900ల ఖర్చును భరిస్తాడు. రామ్ ఈ సరుకును 40,000లు అమ్మి మిగిలిన రూ.2000 విలువ గల సరుకును తానే తీసుకుంటాడు. రామ్ అమ్మకం చేసినందుకు గాను అమ్మకాలపై 5% కమీషన్ పొందుటకు అర్హుడు. తుది పరిష్కారం బ్యాంకు ద్రాఫ్టు ద్వారా జరిగింది.

పై వ్యవహారాలకు రామ్, రహీమ్ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు వ్రాసి, ఆపర్తా ఖాతాలను చూపండి.

జవాబు:

రామ్ చిట్టా పద్దులు.

తేదీ	వివరాలు	L.F.	Dr రూ.	Cr రూ.
	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. To ఉమ్మడి వ్యాపారంపై పంపిన సరుకు ఖాతా (సరుకు ఉమ్మడి వ్యాపారం నిమిత్తం పంపినందున)		15,000	15,000
	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. To బ్యాంకు ఖాతా (ఖర్చులు చెల్లించినందున)		600	600
	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. To రహీమ్ ఖాతా (సహభాగస్థుడు రహీమ్ సరుకు పంపినందున)		12,000	12,000
	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. To రహీమ్ ఖాతా (సహభాగస్థుడు రహీమ్ చెల్లించిన ఖర్చులు)		900	900
	బ్యాంకు ఖాతా Dr. To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (సరుకు అమ్మకం వచ్చిన మొత్తం)		40,000	40,000
	కొనుగోళ్ళ ఖాతా Dr. To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (మిగిలిన సరుకు కొనుగోలుచేసినందున)		2,000	2,000
	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. To కమీషన్ ఖాతా (ఉమ్మడి వ్యాపారం అమ్మకాలపై 5% కమీషన్ పొందగా)		2,000	2,000
	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. To లాభనష్టాల ఖాతా To రహీమ్ ఖాతా (ఉమ్మడి వ్యాపారాన్ని లాభమును 3:2 నిష్పత్తిలో పంచుకోగా)		11,500	6,900 4,600

రహీమ్ ఖాతా	Dr.	17,500	
To బ్యాంకు ఖాతా			17,500
(తుది పరిష్కారానికి రహీమ్ కు (ద్రాప్టు పంపినందున)			

ఆవర్తన

Dr.		ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.
	To ఉమ్మడి వ్యాపారంపై పంపిన సరుకు ఖాతా	15,000		By బ్యాంకు ఖాతా (అమ్మకాలు)	40,000
	To బ్యాంకు ఖాతా (ఖర్చులు)	600		By కొనుగోళ్ళ ఖాతా	2,000
	To రహీమ్ ఖాతా (సరుకు)	12,000			
	To రహీమ్ ఖాతా (ఖర్చులు)	900			
	To కమీషన్ ఖాతా	2,000			
	To లా.న.ఖాతా 6900				
	To రామ్ ఖాతా 4600	11,500			
		42,000			42,000

Dr.		రహీమ్ ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.
	To బ్యాంకు ఖాతా	17,500		By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (సరుకు)	12,000
				By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (ఖర్చులు)	900
				By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (లాభం)	4,600
		17,500			17,500

రహీమ్ పుస్తకాలలో చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	L.F.	Dr రూ.	Cr రూ.
	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా	Dr.	15,000	
	To రామ్ ఖాతా			15,000
	(ఉమ్మడి వ్యాపారం పై సరుకు పంపినందున)			
	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా	Dr.	600	
	To రామ్ ఖాతా			600
	(ఖర్చులు సహా భాగస్తుడు చెల్లించినందున)			

ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా To ఉమ్మడి వ్యాపారం పై పంపిన సరుకు ఖాతా (ఉమ్మడి వ్యాపారం పై సరుకు పంపినందున)	Dr.	12,000	12,000
ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా To నగదు ఖాతా (ఖర్చు చెల్లించగా)	Dr.	900	900
ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా To రామ్ ఖాతా (కమీషన్ రావాల్సినందున)	Dr.	2,000	2,000
రామ్ ఖాతా To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (సరుకు అమ్మకాలు చేయగా)	Dr.	40,000	40,000
రామ్ ఖాతా To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (మిగిలిన సరుకు తీసుకొన్నందున)	Dr.	2,000	2,000
ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా To లాభ నష్టాల ఖాతా To రామ్ ఖాతా (లాభాలను 3:2 నిష్పత్తిలో పంపిణీ చేసుకోగా)	Dr.	11,500	4,600 6,900
బ్యాంకు ఖాతా To రామ్ ఖాతా (తుది పరిష్కారం క్రింద రామ్ నుంచి నగదు రాగా)	Dr.	17,500	17,500

Dr.		ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.
	To రామ్ ఖాతా	15,000		By రామ్ ఖాతా	40,000
	To రామ్ ఖాతా	600		By రామ్ ఖాతా	2,000
	To ఉమ్మడి వ్యాపారంపై పంపిన సరుకు ఖాతా	12,000			
	To బ్యాంకు ఖాతా	900			
	To రామ్ ఖాతా	2,000			
	To లాభ నష్టాల ఖాతా (2/5)	4,600			
	To రామ్ ఖాతా (3/5)	6,900			
		42,000			42,000

Dr.		రామ్ ఖాతా		Cr	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.
	To ఉమ్మడి వ్యాపారం ఖాతా(అమ్మకాలు)	40,000		By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (సరుకు)	15,000
	To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా(సరుకు కొనుగోళ్లు)	2,000		By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (ఖర్చులు)	600
				By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (కమీషన్)	2,000
				By ఉమ్మడి వ్యాపారం ఖాతా (లాభం)	6,900
				By బ్యాంకు ఖాతా	17,500
		42,000			42,000

14.5.3. ఉమ్మడి వ్యాపార వ్యవహారాలపై ప్రత్యేక ఖాతా పుస్తకాలను నిర్వహించడం :

ఈ పద్ధతి కింద ప్రతి భాగస్థుడు వ్యవహారాల నమోదుకు పుస్తకాలను నిర్వహించవలసిన అవసరం లేదు. ఈ వ్యవహారాల నమోదుకు ప్రత్యేక పుస్తకాలను నిర్వహిస్తారు. ఉమ్మడి వ్యాపారం పరిమాణ పరంగా పెద్దదైనపుడు ఈ పద్ధతిని అనుసరించటం జరుగుతుంది. ఈ పద్ధతిలో తయారుచేసే ఖాతాలు:

- (1) ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (2) సహభాగస్థుల ఖాతాలు (3) ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా

(1) ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా : ఇది నామమాత్రపు ఖాతా, సరుకు కొనుగోలు ఖర్చులను ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాకు డెబిట్ చేస్తూ ఆదాయాలను ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాకు క్రెడిట్ చేస్తాం. సంస్థలోకి వచ్చిన ప్రతి పైసాను బ్యాంకులో డిపాజిట్ చేస్తారు. సంస్థ నుంచి చెల్లించిన ఏ చెల్లింపైనా ఉమ్మడి బ్యాంకు నుండి చెల్లిస్తారు.

(2) సహ భాగస్థుల ఖాతాలు : సహభాగస్థుల ఖాతాలలో ఒక్కొక్క ఖాతాలో భాగస్థుడు తెచ్చిన మూలధనాన్ని వ్యాపార నిమిత్తం తెచ్చిన సరుకును, వ్యాపారం సంబంధిత ఖర్చులు భాగస్థుడు చెల్లిస్తే ఆ ఖర్చులను, వ్యాపార లాభాన్ని క్రెడిట్ వైపు నమోదు చేస్తారు. వ్యాపారం నుంచి సరుకు తీసు కొన్నా, మిగిలిన ఆస్తులను తీసుకొన్నా సహభాగస్థుల ఖాతాలలో డెబిట్ వైపు నమోదు చేస్తారు. ఆ ఖాతాలలో నిల్వలను ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతాకు మళ్ళిస్తారు.

(3) ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా: పై రెండు ఖాతాలలో ఉమ్మడి బ్యాంకు సమాచారం Dr. వైపు ఉంటే ఈ ఖాతాలో అదే సమాచారాన్ని Cr. వైపు నమోదు చేస్తాం. Cr. వైపు ఉంటే Dr. వైపున నమోదు చేస్తాం.

సమూహ చిట్టా పద్ధతులు

తేదీ	వివరాలు	L.F.	Dr రూ.	Cr రూ.
	భాగస్థులు మూలధనం తెచ్చినపుడు : ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా Dr. To భాగస్థుల వ్యక్తిగత ఖాతాలు (మూలధనం క్రింద నగదు తెచ్చినందున)		XXX	XXX
	సరుకు కొన్నపుడు : ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr To ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా (సరుకు కొనుగోలు చేసినందున)		XXX	XXX

<p>సరుకు అరువుపై కొన్నపుడు :</p> <p>ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. XXX</p> <p>To: ఋణదాతల ఖాతా XXX</p> <p>(అరువు పై సరుకు కొనుగోలు చేయగా)</p>		
<p>ఉమ్మడి వ్యాపారం ఖర్చులు చెల్లించినపుడు:</p> <p>ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. XXX</p> <p>To: ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా XXX</p> <p>(ఖర్చులు చెల్లించినందువల్ల)</p>		
<p>ఖర్చులను భాగస్తులు చెల్లించినపుడు:</p> <p>ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. XXX</p> <p>To: భాగస్తుల వ్యక్తిగత ఖాతాలు XXX</p> <p>(ఖర్చులు భాగస్తులు చెల్లించినందున)</p>		
<p>నగదుకు సరుకు అమ్మినపుడు :</p> <p>ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా Dr. XXX</p> <p>To: ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా XXX</p> <p>(నగదుకు సరుకు అమ్మకం చేయగా)</p>		
<p>అరువుకు జరిగినపుడు :</p> <p>ఋణగ్రస్తుల ఖాతా Dr. XXX</p> <p>To: ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా XXX</p> <p>(అరువు పై సరుకు అమ్మకం చేయగా)</p>		
<p>మిగిలిన సరుకు భాగస్తులు తీసుకున్నపుడు :</p> <p>భాగస్తుని వ్యక్తిగత ఖాతా Dr. XXX</p> <p>To: ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా XXX</p> <p>(మిగిలిన సరుకు భాగస్తులు తీసుకొన్నందున)</p>		
<p>లాభాన్ని పంపిణీ చేసినపుడు:</p> <p>ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. XXX</p> <p>To: సహభాగస్తుల వ్యక్తిగా ఖాతా XXX</p> <p>(లాభం పంపిణీ చేసినందున)</p>		
<p>Note : నష్టానికి పై పద్దు తిప్పిస్తాం.</p>		
<p>భాగస్తుల ఖాతాల నిల్వలను సరిష్కరించినపుడు:</p> <p>భాగస్తుల వ్యక్తిగత ఖాతా Dr. XXX</p> <p>To: ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా XXX</p> <p>(భాగస్తులకు చెల్లించవలసిన మొత్తాన్ని చెల్లించగా)</p>		

ఉదాహరణ 3:

అనీల్, సునీల్, కమల్ కలిసి లాభనష్టాలను సమానంగా వంచుకునే ఒప్పందం పై ఉమ్మడి వ్యాపారంలో చేరారు. వారు విశాల్ నుంచి రూ.80,000 విలువ గల సరుకును కొన్నారు. అనీల్ రూ.30,000ల విలువ గల సరుకు సప్లయ్ చేశాడు. ఉమ్మడి వ్యాపారం కోసం అనీల్ రూ.40,000లు, సునీల్ రూ.60,000, కమల్ రూ.80,000లను సమకూర్చి ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతాలో వేశారు. విశాల్ కు బాకీ ఉన్న మొత్తాన్ని చెక్కు ద్వారా చెల్లించి, రవాణా తదితర ఖర్చుల కోసం రూ.5000 చెల్లించారు. రూ.65,000 విలువ గల సరుకును నగదుకు, రూ.1,00,000 విలువ గల సరుకును అంబానీకి అరవు మీధ అమ్మారు. అంబానీ నుంచి వచ్చిన వసూలు హుండీని బ్యాంకులో డిస్కాంట్ చేసి 98,000 నగదును స్వీకరించారు. అవసరమైన చిట్టా పద్దులు వ్రాసి ఖాతాలను తయారుచేయండి.

జవాబు:

చిట్టా పద్దులు

తేదీ	వివరాలు	L.F.	Dr రూ.	Cr రూ.
	ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా Dr. To అనీల్ ఖాతా To సునీల్ ఖాతా To కమల్ ఖాతా (ఉమ్మడి వ్యాపార నిమిత్తం తెచ్చిన నగదును బాంకులో డిపాజిట్ చేయగా)		1,80,000	40,000 60,000 80,000
	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. To విశాల్ ఖాతా (ఉమ్మడి వ్యాపార నిమిత్తం అరవు పై విశాల వద్ద సరుకు కొన్నందున)		80,000	80,000
	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. To అనీల్ ఖాతా (ఉమ్మడి వ్యాపార నిమిత్తం భాగస్తుడు అనీల్ సరుకు వంపినందున)		30,000	30,000
	విశాల్ ఖాతా Dr. To ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా (విశాల ఖాతా పరిష్కరించడానికి చెక్కును జారీ చేయగా)		80,000	80,000
	ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా Dr. To ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా (ఖర్చులు చెల్లించినందున)		5,000	5,000
	ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా Dr. అంబానీ ఖాతా Dr. To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (నగదు, అరవు పై సరుకు అమ్మకాలు చేయగా)		65,000 1,00,000	1,65,000
	వసూలు హుండీ ఖాతా Dr. To అంబానీ ఖాతా (అంబానీ నుంచి హుండీ వచ్చినందున)		1,00,000	1,00,000

ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా	Dr.	98,000	
ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (డిస్కాంట్)	Dr.	2,000	
To వసూలు హుండ్ ఖాతా (హుండ్ని డిస్కాంట్ చేసినందున)			1,00,000
ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా	Dr.	48,000	
To అనీల్ ఖాతా			16,000
To సునీల్ ఖాతా			16,000
To కమల్ ఖాతా			16,000
(ఉమ్మడి వ్యాపార లాభాన్ని సమానంగా పంపిణీ చేయగా)			
అనీల్ ఖాతా	Dr.	86,000	
సునీల్ ఖాతా	Dr.	76,000	
కమల్ ఖాతా	Dr.	96,000	
To ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా (అనీల్, సునీల్, కమల్ ఖాతాలను పరిష్కరించగా)			2,58,000

ఆవర్త

Dr.		ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా		Cr.	
శ్రేణి	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.
	To విశాల్ ఖాతా(సరుకు కొనుగోలు)	80,000		By ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా	65,000
	To అనీల్ ఖాతా(సరుకు)	30,000		By అంబానీ ఖాతా	1,00,000
	To ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా(ఖర్చులు)	5,000			
	To వసూలు హుండ్ ఖాతా(డిస్కాంట్)	2,000			
	To అనీల్ ఖాతా (లాభం) 16,000				
	To సునీల్ ఖాతా (లాభం) 16,000				
	To కమల్ ఖాతా (లాభం) 16,000	48,000			
		1,65,000			1,65,000

Dr.		అనీల్ ఖాతా			Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	
	To ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా	86,000		By ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా	40,000	
				By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా	30,000	
				By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా	16,000	
		86,000			86,000	

Dr.		సునీల్ ఖాతా			Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	
	To ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా	76,000		By ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా	60,000	
				By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా	16,000	
		76,000			76,000	

Dr.		కమల్ ఖాతా			Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	
	To ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా	96,000		By ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా	80,000	
				By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా	16,000	
		96,000			96,000	

Dr.		విశాల్ ఖాతా			Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	
	To ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా	80,000		By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా	80,000	
		80,000			80,000	

Dr.		అంబావీ ఖాతా			Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	
	To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా	1,00,000		By వసూలు ముందీ ఖాతా	1,00,000	
		1,00,000			1,00,000	

Dr.		ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.
	To అసీల్ ఖాతా	40,000		By విశాల్ ఖాతా	80,000
	To సునీల్ ఖాతా	60,000		By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా	5,000
	To కమల్ ఖాతా	80,000		By అసీల్ ఖాతా	86,000
	To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా	65,000		By సునీల్ ఖాతా	76,000
	To వసూలు హుండి ఖాతా	98,000		By కమల్ ఖాతా	96,000
		3,43,000			3,43,000

ఉదాహరణ 4 :

A, B లు విడివిడిగా బిల్డింగ్ కాంట్రాక్టర్లుగా వ్యాపారం చేస్తున్నారు. కొత్తగా ప్రారంభించిన కంపెనీ కోసం భవన నిర్మాణాన్ని ఉమ్మడిగా చేపట్టారు. కాంట్రాక్టు ధర రూ.1,00,000, ఈ మొత్తంలో రూ.80,000లను నగదు రూపంలో వాయిదాలలో చెల్లిస్తారు. రూ.20,000 మేరకు కొత్త కంపెనీలో పూర్తిగా చెల్లించిన వాటాలను కేటాయిస్తారు. వారు ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతాను ప్రారంభించారు. A రూ.25,000, B రూ.15,000 బ్యాంకులో డిపాజిట్ చేశారు. వారు లాభనష్టాలను 2:1 నిష్పత్తిలో పంచుకుంటారు. వారి వ్యవహారాలు ఇట్లా ఉన్నాయి:

చెల్లించిన వేతనాలు రూ. 30,000, మెటీరియల్ కొనుగోలు రూ. 70,000 A నష్టం చేసిన మెటీరియల్ రూ.5,000, B నష్టం చేసిన మెటీరియల్ రూ.4,000, A చెల్లించిన ఆర్కిటెక్ట్ ఫీజు రూ.2,000.

కాంట్రాక్టు పూర్తి అయినది. ధర చెల్లించారు. ఉమ్మడి వ్యాపారం ముగిసినది. కంపెనీ వాటాలన్నింటినీ అంగీకృత మూల్యాంకనం ప్రకారం A రూ.16,000 తీసుకున్నారు. B మిగిలిన మెటీరియల్స్ ను రూ.3,000 తీసుకున్నాడు. అవసరమై ఖాతాలు చూపండి.

జవాబు:

Dr.		ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.
	To ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా			By ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా	80,000
	వేతనాలు 30,000			By వాటాల ఖాతా	20,000
	మెటీరియల్స్ 70,000	1,00,000		By B ఖాతా (మెటీరియల్స్)	3,000
	To A ఖాతా (మెటీరియల్స్)	5,000		By A ఖాతా (నష్టం) 8,000	
	To B ఖాతా (మెటీరియల్స్)	4,000		By B ఖాతా (నష్టం) 4,000	12,000
	To A ఖాతా (ఆర్కిటెక్ట్ ఫీజు)	2,000			
	To వాటాల ఖాతా (నష్టం)	4,000			
		1,15,000			1,15,000

)

Dr.		వాటాల ఖాతా			Cr.
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.
	To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా	20,000		By A ఖాతా	16,000
				By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (నష్టం)	4,000
		20,000			20,000

Dr.		A ఖాతా			Cr.
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.
	To వాటాల ఖాతా	16,000		By ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా	25,000
	To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (నష్టం)	8,000		By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (మెటీరియల్స్)	5,000
	To ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా	8,000		By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (ఆర్కివిక్స్ ఏజెంట్)	2,000
		32,000			32,000

Dr.		B ఖాతా			Cr.
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.
	To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (మెటీరియల్స్)	3,000		By ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా	15,000
	To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (నష్టం)	4,000		By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా (మెటీరియల్స్)	4,000
	To ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా	12,000			
		19,000			19,000

Dr.		ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా			Cr.
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.
	To A ఖాతా	25,000		By ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా	
	To B ఖాతా	15,000		చేతనాలు 30,000	
	To ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా	80,000		మెటీరియల్స్ 70,000	100,000
				By A ఖాతా	8,000
				By B ఖాతా	12,000
		1,20,000			1,20,000

14.5.4. ఉమ్మడి వ్యాపార నివేదికా పద్ధతి (మెమోరాండం పద్ధతి) :

వ్యక్తిగతంగా భాగస్వామి ఉమ్మడి వ్యాపారం వ్యవహారాలను వ్రాసుకునే పద్ధతికి ఇది ప్రత్యామ్నాయ పద్ధతి. ఇది లాభం లేదా నష్టాన్ని క్రమక్రమంగా గాని ఖాతాలలో భాగంకాదు. ఉమ్మడి వ్యాపారం మీద సరుకులు పంపినది లేదా అయిన ఖర్చులు, ఇతర పార్టీల ఖాతాకు డెబిట్ చేస్తారు. ఆ ఖాతాను ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా అనవచ్చు. ఉమ్మడి వ్యాపారంలో ఇతర పార్టీ సప్లయ్ చేసిన సరుకులు గురించి, పెట్టిన ఖర్చులను గురించి ప్రసక్తి ఉండదు. మెమోరాండం ఉమ్మడి వ్యాపారంలో వచ్చిన లాభాంలో ఇతర పార్టీల వాటాను డెబిట్ చేస్తూ, లాభనష్టాల ఖాతాను క్రెడిట్ చేస్తారు. నష్టం వస్తే ఇతర పార్టీల ఖాతాకు క్రెడిట్ చేస్తారు.

ఉదాహరణ 5:

అభిరామ్, సాయినాథ్ లు భాగస్వామ్యంలో కలిసి పనిచేయటానికి నిర్ణయించుకున్నారు. వారు లాభనష్టాలను 3:1 నిష్పత్తిలో పంచుకుంటారు.

రాసుల్ లిమిటెడ్ లో 10,00,000 సమమూల్యపు వాటాల చందాకు వారు గ్యారంటీ ఇచ్చారు. ఒక్కొక్క వాటా విలువ రూ.1. వాటా కేటాయింపు వరకు అయ్యే ఖర్చులన్నిటినీ వారే భరించాలి, ఇందుకు వారికి అభించే ప్రతి ఫలం రాసుల్ లిమిటెడ్ వారికి పూర్తిగా చెల్లించిన వాటాలు 50,000 ఇవ్వటం జరుగుతుంది.

క్రింది ఖర్చులు భరించటానికి అభిరామ్ నగదు తెచ్చాడు. రిజిస్ట్రేషన్ ఫీజు, స్టాంపు డ్యూటీ రూ.4000, వ్యాపార ప్రకటన ఖర్చులు రూ.3000, సంస్థాపనా వ్యయం, కంపెనీ నియమావళి, పరిచయ వ్యయం ముద్రణ ఖర్చులు రూ. 3000

క్రింది ఖర్చులను భరించటానికి సాయినాథ్ వ్యాపారంలోకి నగదు తెచ్చాడు.

అద్దె రూ. 2,000, లాయరు ఖర్చులు రూ. 3,000

10,00,000 వాటాలలో 30,000 వాటాలకు దరఖాస్తులు తక్కువ అయినాయి. ఆ వాటాలకు గాను సాయినాథ్ అదనపు మూలధనాన్ని తెచ్చినాడు. మిగిలిన 30,000 వాటా చందాలకు ఈ మొత్తాన్ని వినియోగించారు. ఆ మొత్తాన్ని కంపెనీకి చెల్లించారు. గ్యారంటీ పూర్తి కావడంతో రాసుల్ లిమిటెడ్ వారు అభిరామ్, సాయినాథ్ లకు 50,000ల వాటాలను ఇచ్చారు.

అన్ని వాటాలను భాగస్వామ్యం వారు అమ్మారు, 20,000 వాటాల అమ్మకం సొమ్ము రూ.18,000లను అభిరామ్ పుచ్చుకున్నాడు. మిగతా 30,000 వాటాల అమ్మకం సొమ్ము రూ.50,000లను సాయినాథ్ స్వీకరించాడు.

ఇరువురు పుస్తకాలలో అవసరమైన ఖాతాలను వేయండి.

జవాబు :

Dr.		మెమోరాండం ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా		Cr.	
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.
	To అభిరామ్ :			By అభిరామ్	18,000
	స్టాంపులు	4,000		By సాయినాథ్	50,000
	వ్యాపార ప్రకటనలు	3,000			
	ముద్రణ	<u>3,000</u>	10,000		
	To సాయినాథ్ :				
	అద్దె	2,000			
	లాయరు ఖర్చులు	<u>3,000</u>	5,000		
	To సాయినాథ్ :		30,000		
	To లాభం :				
	అభిరామ్	17,250			
	సాయినాథ్	<u>5,750</u>	23,000		
			<u>68,000</u>		<u>68,000</u>

పై ఖాతాకు ఇద్దరూ ఒకే విధంగా నమోదు చేస్తారు.

అధిరామ్ పుస్తకాలలో సాయివాద్ ఖాతా

Dr.			ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాలో సాయివాద్			Cr.		
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.			
	To బ్యాంకు :			By బ్యాంకు	50,000			
	స్టాంపు చార్జీలు 4,000							
	వ్యాపార ప్రకటనలు 3,000							
	ముద్రణ 3,000	10,000						
	To లాభ నష్టాల ఖాతా లాభం	17,250						
	To బ్యాంకు	22,750						
		50,000			50,000			

సాయివాద్ పుస్తకాలలో అధిరామ్ ఖాతా :

Dr.			ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాలో అధిరామ్			Cr.		
తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.	తేదీ	వివరాలు	మొత్తము రూ.			
	To బ్యాంకు :			By బ్యాంకు	18,000			
	అద్దె 2,000			By బ్యాంకు	22,750			
	లాయరు చార్జీలు 3,000	5,000						
	To బ్యాంకు(వాలంటరీ కౌనుగోలుకు సొమ్ము)	30,000						
	To లాభ నష్టాల ఖాతా	5,750						
		40,750			40,750			

14.6. సారాంశం

ఇద్దరు లేక అంతకంటే ఎక్కువ మంది వ్యక్తులు లేదా సంస్థలు ఉమ్మడిగా ఒక నిర్దిష్టమైన వ్యాపార కార్యకలాపాలకు పరిమితమై, కావాల్సిన మూలధనాన్ని సమకూర్చుకొని, లాభనష్టాలను అంగీకరించిన నిష్పత్తి ప్రకారం పంచుకుంటూ చేసే వ్యాపారాన్ని ఉమ్మడి వ్యాపారమంటారు. ఆ నిర్దిష్ట వని పూర్తి కాగానే వ్యాపారం ముగుస్తుంది. సాధారణంగా ఈ వ్యాపార సంస్థకు పేరుండదు.

ఈ సంస్థ ఖాతాలను వసూలు భావన ఆధారంగా తయారు చేస్తారు. ఈ వ్యాపారంలో లాభాన్ని భాగస్థులు అందరూ వారి అంగీకృత నిష్పత్తి ప్రకారం పంచుకుంటారు.

ఉమ్మడి వ్యాపార వ్యవహారాలను నాలుగు పద్ధతులతో నమోదు చేయవచ్చు.

- ఒక భాగస్థుడు మాత్రమే ఉమ్మడి వ్యాపార నిర్వహణను చేపట్టి అతనే ఖాతా పుస్తకాలను నిర్వహించడం.
- సహ భాగస్థులంతా ఉమ్మడి వ్యాపార వ్యవహారాలను తమ తమ ఖాతా పుస్తకాలలో నమోదు చేయడం.
- ఉమ్మడి వ్యాపార వ్యవహారాల నమోదు కోసం ప్రత్యేక ఖాతా పుస్తకాలను నిర్వహించడం.
- మొహరాండం పద్ధతి ద్వారా ఉమ్మడి వ్యాపార లావాదేవీలను నిర్వహించడం.

14.7. ప్రశ్నలు

a) సంగ్రహ ప్రశ్నలు

1. ఉమ్మడి వ్యాపారమునగా నేమి ?
2. ఉమ్మడి వ్యాపార లక్షణాలను వివరింపుము ?
3. ఉమ్మడి వ్యాపారానికి, కన్సైన్మెంట్ వ్యాపారానికి మధ్య గల ముఖ్యమైన తేడా ఏమి ?

b) వ్యాసరూప ప్రశ్నలు

1. ఉమ్మడి వ్యాపారమును నిర్వచించి, ఉమ్మడి వ్యాపారానికి భాగస్వామ్య వ్యాపారానికి మధ్య గల తేడాలను వ్రాయుము ?
2. ఉమ్మడి వ్యాపారానికి, కన్సైన్మెంట్ వ్యాపారానికి మధ్య గల తేడాలను వ్రాయుము ?
3. ఉమ్మడి వ్యాపార వ్యవహారాలను నమోదు చేసే పద్ధతులను గూర్చి వ్రాయుము ?

14.8. అభ్యాసాలు:

1. విమల్, కమల్ ఒక ఉమ్మడి వ్యాపారంలో ప్రవేశించి, లాభాలను సమానంగా పంచుకోవడానికి ఒప్పుకొన్నారు. వారిరువురు మధ్య క్రింది వ్యవహారాలు జరిగాయి.

వివరాలు	రూ.
విమల్ కొన్న సరుకులు	16,000
కమల్ కూలీ, ఫ్రైట్ చెల్లించినాడు	1,000
కమల్ సరుకులను అమ్మినాడు	12,000
కమల్ అమ్మకం మీద కమీషన్ చెల్లించినాడు	200
విమల్ గిడ్డంగి రుసుం చెల్లించినాడు	400
విమల్ మిగతా సరుకులను అమ్మినాడు	10,000
విమల్ కమీషనూ, కూలీ చెల్లించినాడు	1,000

పై వ్యవహారాలను విమల్, కమల్ పుస్తకాలలో వ్రాసి, ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతానూ చూపండి.

(జవాబు: ఉమ్మడి వ్యాపార లాభం రూ.3,400, కమల్ ఖాతా డెబిట్ నిల్వ రూ.9,100)

2. శాంసన్, మోహన్లు ఉమ్మడి వ్యాపారం చేయ నిశ్చయించినారు.

శాంసన్ రూ. 15,000 విలువ గల సరుకును కొని మోహన్కు ఉమ్మడి బాధ్యతన అమ్మడానికి పంపినాడు. లాభ నష్టాలను 3/5 వంతు 2/5 వంతు పంచుకొంటారు. శాంసన్ రూ. 500 ఖర్చులు చెల్లించి, రూ. 10,000లకు ఒక హుండ్లీ స్వీకృతి పొందినాడు. మోహన్ రూ. 500 గిడ్డంగి అద్దె, రవాణా ఛార్జీలు మొదలగు వాటి క్రింద చెల్లించాడు. సరుకు మొత్తాన్ని మోహన్ రూ. 20,000 లకు అమ్మినారు. ఇవ్వదేలిన మొత్తానికి మోహన్ అమ్మకాల మీద 5 శాతం కమీషన్ను మినహాయించి, శాంసన్కు డ్రాఫ్టు పంపినాడు. పై వ్యవహారాలను ఇరువురి పుస్తకాలలో అవసరమైన పద్దులు వ్రాసి ముఖ్యమైన ఖాతాలను తయారుచేయండి.

(జవాబు: లాభం రూ. 3,000)

3. రూ.23,000ల ఫ్యాన్సీ వస్తువులను రామ్లాల్ కొనుగోలు చేసి హీరాలాల్కు లాభాలను సమానంగా పంచుకొనుటలకు ఉమ్మడిగా అమ్మకముపై వస్తువులను కన్సైన్మెంట్గా పంపెను. రామ్లాల్ వస్తువులపై బీమా మరియు రవాణాగా రూ.400లు ఖర్చు చేసెను. అతడు హీరాలాల్ పై రూ.10,000లకు మూడు నెలలకు హుండ్లీని జారీ చేసి రూ. 9,880లకు డిస్కాంట్లు చేసెను. వస్తువులను స్వీకరించి, రూ.200లు ఫ్రైట్ మరియు రూ.50లు స్టోరేజీ ఖర్చులను హీరాలాల్ చెల్లించెను. అతడు మొత్తము సరుకును రూ.30,000లకు అమ్మివేసెను. అందులో అతని అమ్మకం ఖర్చులు రూ.150లు. అన్ని వస్తువులు పూర్తిగా అమ్మిన తర్వాత రామ్లాల్కు చెల్లించవలసిన మొత్తమునకు తక్షణ చెల్లింపు డ్రాఫ్టును కలిపి ఎకౌంట్ సేల్సు పంపెను. ఇద్దరి పుస్తకాలలో ఖాతాలను తయారు చేయుము.

(జవాబు : ఉమ్మడి వ్యాపార లాభం రూ.6,080; హీరాలాల్ ఖాతా డెబిట్ నిల్వ రూ.16,150)

4. X Y & Z లు లాభనష్టాలను సమానంగా పంచుకోవటానికి ఒక ఉమ్మడి వ్యాపార ఒప్పందమును కుదుర్చుకొన్నారు. X & Y లను తమ పెట్టుబడి తేదీ నుండి ఉమ్మడి వ్యాపారం ముగిసే వరకు 12%(సం॥నికీ) వడ్డీ పొందే హక్కు గలదు. 2002 జనవరి 1న 'X' రూ. 20,000ల సరుకును 'Z' కి పంపి, రవాణా వగైరా ఖర్చుల కింద రూ.4,000లను చెల్లించినాడు.

2002 ఫిబ్రవరి 1న 'Y' రూ. 30,000ల సరుకును 'Z'కి పంపి, రవాణా వగైరా ఖర్చుల కింద రూ.3000 చెల్లించినాడు.

2002 జూన్ 30న 'Z' అమ్మకాలను ఈ క్రింది విధంగా తెలియజేశాడు.

'X' పంపిన సరుకులో 9/10 వంతును రూ.35,000లకు, 'Y' పంపిన సరుకులో 8/10 వంతును రూ.45,000లకు అమ్మినాడు.

మిగిలిన సరుకును రూ.7,000లకు విలువకట్టి 'Z' తీసుకున్నాడు. 'Z' అమ్మకపు ఖర్చులు రూ.6,000 చెల్లించినాడు. జూన్ 30న తుది చెల్లింపులు జరిగినవి. 'Z' పుస్తకాలలో అవసరమైన చిట్టా పద్దులను నమోదు చేసి, ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాను మరియు 'X' 'Y' ల ఖాతాలను చూపుము.

(జవాబు : ఉమ్మడి వ్యాపార లాభం రూ.20,910, 'X' ఖాతా Cr. నిల్వ రూ.32,410, 'Y' ఖాతా Cr. నిల్వ రూ.41,620)

5. ఒక భవన నిర్మాణపు కాంట్రాక్టు చేయటానికి గాను మంగ & గంగ ఒక ఉమ్మడి వ్యాపారపు ఒప్పందాన్ని కుదుర్చుకున్నారు. లాభనష్టాలను 3 : 2 నిష్పత్తిలో పంచుకోవటానికి మరియు నెలకు రూ.1,000ల చొప్పున మంగకు జీతం ఇవ్వటానికి నిర్ణయంపబడినది. గంగ ఒక ట్రక్కును రూ.30,000లకు కొన్నది. మంగ రూ.1,20,000ల మెటీరియల్ను అరువు మీద కొనుగోలు చేసి, ఇంజనీరుకు రూ.10,000 మరియు వేతనాలకు రూ.30,000 చెల్లించినాడు. కాంట్రాక్టు మొత్తం 3 వాయిదాలలో చెల్లించబడినది. మొదటి వాయిదా మొత్తం రూ.1,00,000లను మంగ తీసుకొని బుణదాతలకు చెల్లించెను. రెండవ వాయిదా మొత్తం రూ.1,00,000లను వారిద్దరూ సమంగా తీసుకున్నారు. మూడవ వాయిదా మొత్తం రూ.50,000లను మంగ తీసుకొని బుణాలను చెల్లించెను. కాంట్రాక్టు పని ఆరు నెలలపాటు కొనసాగింది. ఆఖరులో ట్రక్కును గంగ రూ.5,000లకు మరియు మిగిలిన మెటీరియల్ను రూ.3,000లకు మంగ తీసుకున్నారు. ఉమ్మడి వ్యాపార ఒప్పందం ముగిసి తుది చెల్లింపులు చేయబడినవి. మంగ పుస్తకాలలో అవసరమైన చిట్టా పద్దులు నమోదు చేసి, ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాను మరియు గంగ ఖాతాను చూపండి.

(జవాబు : ఉమ్మడి వ్యాపార లాభం రూ.62,000, గంగ ఖాతా డెబిట్ నిల్వ రూ.200)

6. J, K ఒక భవనాన్ని రూ.32,00,000లకు నిర్మించుటకు ఉమ్మడి వ్యాపారం మొదలిడినారు. ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతాను తెరచినారు. అందులో J రూ.1,00,000లు, K రూ.50,000లు చెల్లించినారు. లాభనష్టాలను వరుసగా 2 : 1 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటారు.

నిర్మాణ వివరాలు కింది విధంగా ఉన్నాయి: వేతనాలు రూ.80,000, కొత్త మెటీరియల్స్ రూ.1,60,000

J ప్రవేశపెట్టిన మెటీరియల్స్ రూ.10,000, K ప్రవేశపెట్టిన మెటీరియల్స్ రూ. 8,000,

J చెల్లించిన నిపుణుని ఫీజు రూ.4,000. భవననిర్మాణం పూర్తి అయినది. కాంట్రాక్టు మొత్తం అందుకున్నారు. ముగింపు సరుకును K రూ. 10,000 విలువకు తీసుకున్నాడు.

a) ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా, b) ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా, c) J మూలధనం ఖాతా మరియు d) K మూల ధనం ఖాతా తయారు చేయండి.

(జవాబు : ఉమ్మడి వ్యాపార లాభం రూ.48,000, J ఖాతా Cr. నిల్వ రూ.1,46,000, K ఖాతా Cr. నిల్వ రూ.64,000)

7. జూలై 2002లో గోపాల్, సమీర్ అను వారు ఒక పారిశ్రామిక సంస్థలో రోడ్డు నిర్మించుటకు రూ.3,00,000ల కాంట్రాక్టు తీసుకొనిరి. మూలధనముగా గోపాల్ రూ.40,000లు, సమీర్ రూ.30,000లు తెచ్చిరి. ఈ మొత్తాలను పైన చెప్పిన కాంట్రాక్టుకు వినియోగించే నిమిత్తం జాయింట్ బ్యాంకు ఖాతాలో డిపాజిట్ చేశారు. మూలధనము మీద 8% చొప్పున వడ్డీ కేటాయించిన తర్వాత తేలిన లాభనష్టాలను సమానముగా పంచుకొనుటకు ఒప్పందం చేసుకొనిరి. జూన్ 30, 2002 నాటికి రోడ్డు నిర్మాణము పూర్తి చేసిరి. ఈ కింద పేర్కొన్న ఖర్చులను బ్యాంకు ఖాతా నుంచి చెల్లించిరి :

మెటీరియల్స్ రూ.1,00,000

వేతనాలు రూ.50,000

యంత్రాలు మరియు స్టోర్సు రూ.30,000

పారిశ్రామిక సంస్థ వరుసగా చెల్లించిన సొమ్మును జాయింట్ బ్యాంకు ఖాతాలో వేయుచూ వచ్చిరి, కానీ పనిలో కొన్ని లోపాల వల్ల కాంట్రాక్టు మొత్తములో 1% సొమ్ము చెల్లించబడలేదు. జూన్ 30, 2002న అంతమయ్యే సంవత్సరానికి యంత్రాలు మరియు స్టోర్సు మీద 10% చొప్పున తరుగుదలకుగాను లెక్కించుటకు అంగీకరించిరి. పుస్తకపు విలువ ప్రకారం యంత్రాలు మరియు స్టోర్సులో సగం సమీర్ కొనెను. మిగతా సగాన్ని పుస్తకపు విలువపై 10% లాభానికి ఇతరులకు అమ్మిరి.

ఉమ్మడి వ్యాపారపు ఆవర్తంలో అవసరమైన ఖాతాలను తయారు చేయండి.

(జవాబు : ఉమ్మడి వ్యాపారం లాభం రూ.1,39,750, గోపాల్ ఖాతా Cr. నిల్వ రూ.1,13,075, సమీర్ ఖాతా Cr. నిల్వ రూ.88,775.)

8. ఒక జాయింట్ స్టాక్ కంపెనీ జారీ చేసిన 10 రూ.ల 1,00,000 వాటాల అమ్మకమునకు హామీ (guarantee) ఇచ్చుటకు అపర్ణ మరియు జలజ ఉమ్మడి వ్యాపారంలో ప్రవేశించిరి 2:3 నిష్పత్తిలో వారిద్దరూ లాభనష్టాలను పంచుకొనుటకు అంగీకరించిరి. కంపెనీ వారు, వీరికి 4 1/2 శాతము నగదు రూపములో కమీషను చెల్లించుటకు మరియు రూ.6,000 లు పూర్తిగా చెల్లించిన వాటాలను జారీ చేయుటకు అంగీకరించిరి.

88,000 వాటాలు పబ్లిక్ (ప్రజలు) తీసుకొనిరి. హామీ ఇచ్చిన మిగతా వాటాలన్నింటిని అపర్ణ మరియు జలజ తీసుకొనిరి. దీనికి అవసరమైన నగదును అపర్ణ మరియు జలజ సరిసమానముగా చెల్లించిరి. నగదు రూపములో చెల్లించిన కమీషను భాగస్వాములిద్దరూ 4 : 5 నిష్పత్తిలో తీసుకొనిరి

ఉమ్మడి వ్యాపారమునకు వచ్చిన వాటాలు అన్నియు బ్రోకర్ల ద్వారా అమ్మబడెను. 25శాతము వాటాలు వాటా ఒక్కంటికి 9 రూ. చొప్పున, 50శాతము వాటాలు వాటా ఒక్కంటికి 8.75 రూ.ల చొప్పున, 15శాతం వాటాలు వాటా ఒక్కంటికి 8.50 రూ.ల చొప్పున, మిగతా 10శాతము వాటాలను అపర్ణ మరియు జలజ సరిసమానముగా వాటా ఒక్కంటికి 8 రూ.ల చొప్పున తీసుకొనిరి.

ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతా, అపర్ణ మరియు జలజల ప్రత్యేక, వ్యక్తిగత ఖాతాలు తయారు చేసి ఉమ్మడి వ్యాపారములో మిగిలిన పైకమును ఏ విధంగా పంచుకొని, తుది సర్దుబాటు చేసుకొన్నారో తెలుపుము.

(జవాబు : ఉమ్మడి వ్యాపార లాభం రూ. 34,620, అపర్ణ ఖాతా Cr. నిల్వ రూ.48,808, జలజ ఖాతా Cr. నిల్వ రూ.50,732)

9. రామ్, రాబర్ట్, రహీమ్ లు లాభమును సమానముగా పంచుకొంటూ ఉమ్మడి వ్యాపారం ప్రారంభించినారు. వారు రామ్ & కో వద్ద రూ.25,000లకు సరుకు కొన్నారు. రామ్ రూ. 5,000ల విలువ గల సరుకును సమకూర్చాడు. రామ్, రాబర్ట్, రహీమ్ లు వరుసగా రూ.6,000, రూ.8,000, రూ.18,000 నగదును సమకూర్చి, మొత్తం సొమ్మును ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతాలో డిపాజిట్ చేసినారు. రామ్ & కో వారి బాకీని చెక్కు ద్వారా చెల్లించి, రవాణా, ఇతర ఖర్చుల నిమిత్తం రూ.1,600 చెల్లించినారు. వారు సరుకును నగదుకు రూ.13,000, బాబు బ్రదర్స్ కు అరువుకు రూ.28,000లకు అమ్మినారు. బాబు బ్రదర్స్ వారు హుండిని అంగీకరించి ఇచ్చారు. దానిని రూ.27,400లకు డిస్కాంట్ చేశారు. పై వ్యవహారములు నిర్వహించినందుకు రామ్ కు అమ్మకాల పై 5% కమీషన్ ఇవ్వడం జరిగినది.

చెక్కుల ద్వారా వారి మద్య పరిష్కారం జరిగిందని భావిస్తూ, పై వ్యవహారాలకు చిట్టా పద్దులు వ్రాసి, అవసరమైన ఖాతాలు తయారుచేయుము.

(జవాబు : ఉమ్మడి వ్యాపార లాభం రూ.6,750, రామ్ ఖాతా Cr. నిల్వ రూ. 15,300, రాబర్ట్ ఖాతా Cr. నిల్వ రూ. 10,250, రహీమ్ ఖాతా Cr. నిల్వ రూ. 20,250)

10. జూలై 1, 1999 నుంచి A, B లు భూమి కొనుగోలు, అమ్మకపు వ్యవహారాలలో ఉమ్మడి వ్యాపారం కొనసాగిస్తున్నారు. అదే రోజున A రూ. 90,000 ఇచ్చినాడు. 9,000 చదరపు గజాల భూమిని కొన్నారు. ఆ భూమిని చిన్న చిన్న ప్లాట్లుగా చేసి అమ్మడానికి నిశ్చయించుకొన్నారు. ఒక ప్లాన్ తయారు చేసినారు. అందుకు అయిన రూ.1,000 ఖర్చును B భరించినాడు. ఆ ప్లాన్ లో మొత్తం భూమిలో 1/3 వంతు రహదార్లకు వదిలివేసినారు. మిగిలిన భూమిని ఆరు సమాన ప్లాట్లుగా చేసినారు. అక్టోబరు 1, 1999న అందులో రెండు ప్లాట్లను చ.గ. ఒక్కంటికి రూ.30 చొప్పున అమ్మినారు. స్థాంపు, రిజిస్ట్రేషన్ ఖర్చులను అమ్మకందారు భరించవలెనని ఒప్పుదల కావటం వల్ల, కొనుగోలు దారు ఆ ఖర్చుల కింద రూ.1,000లను ఒక్కొక్క ప్లాటుకు మినహాయించుకొన్నాడు. డిసెంబరు 1, 1999న మిగతా ప్లాట్లను చ.గ. ఒక్కంటికి రూ.25 చొప్పున నికర ధర మీద అమ్మినారు. ప్లాట్ల తాలూకు అమ్మకపు సొమ్ము నంతటినీ A పుచ్చుకొన్నాడు. A పెట్టిన పెట్టుబడుల మీద సంవత్సరానికి 6 శాతం వడ్డీ విధించిన తర్వాత (అతడు పుచ్చుకొన్న సొమ్ముకాక) B కి అమ్మకపు సొమ్ములో 1శాతం కమీషన్ గా ఇచ్చిన తరువాత ఉమ్మడి వ్యాపారపు నికరలాభాన్ని A- 3/4, B -1/4 నిష్పత్తిలో పంచుకోవలెను. ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాను, A, B ల వ్యక్తిగత ఖాతాలను తయారు చేయండి. ఒకరికొకరు ఎంత ఇచ్చుకోవలెనో తెల్పండి. 31 డిసెంబరు, 1999న ఖాతాల పరిష్కారం జరిగింది.

(జవాబు : ఉమ్మడి వ్యాపార లాభము రూ.64,070)

11. ఆల్పా, బీటాలు బర్మా నుండి కలపను దిగుమతి చేసుకొని అమ్మడానికి ఉమ్మడి వ్యాపారం ప్రారంభించారు. ఆల్పా రూ.25,000లను, బీటా రూ.30,000లను సమకూర్చి ఆ మొత్తంతో ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతాను తెరిచారు. లాభనష్టాలు 5 : 6 నిష్పత్తిలో పంచుకొంటారు. ఉమ్మడి వ్యాపారానికై బర్మా నుంచి రూ.60,000ల కలప కొని రవాణా, బీమా తదితర ఖర్చులకై రూ.6,000లు చెల్లించారు. కలపను అమ్మగా రూ.1,20,000లు వచ్చినది. అమ్మగా మిగిలిన రూ.12,000ల విలువగల కలపను ఆల్పా తీసికొన్నాడు. చెక్కు ద్వారా బాకీ పరిష్కారమైనట్లు భావించి, పై వ్యవహారాలకు చిట్టా పద్దులు వ్రాసి, ఆవర్ణా ఖాతాలను చూపండి.

(జనాబు : ఉమ్మడి వ్యాపార లాభం రూ.1,10,000, ఆల్పాకు రావలసింది రూ.43,000, బీటాకు రావలసింది రూ. 66,000)

12. రామారావు, సుబ్బారావు కలిసి ఉమ్మడిగా విశాఖ స్టీల్ ప్లాంట్ అనే కొత్తగా ఏర్పరచబోయే కంపెనీకి భవన నిర్మాణానికై ఒప్పందం కుదుర్చుకున్నారు. కాంట్రాక్టు మొత్తం ధర రూ.2,00,000లను కంపెనీ నగదుగా వాయిదాలపై రూ.1,50,000లు, వాటాల రూపంలో రూ.50,000లు ఇస్తుంది. ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతాను తెరిచి రామారావు రూ.80,000లను, సుబ్బారావు రూ.40,000లను సమకూర్చారు. వీరిద్దరు లాభనష్టాలను 2 : 1 నిష్పత్తిలో పంచుకుంటారు. వాళ్ళ కాంట్రాక్టు వ్యవహారాలు క్రింది విధంగా ఉన్నాయి.

చెల్లించిన వేతనాలు	రూ.50,000
వస్తు సామాగ్రి కొనుగోలు	రూ.60,000
రామారావు సరఫరా చేసిన సామాగ్రి	రూ.12,000

సుబ్బారావు సరఫరా చేసిన సామాగ్రి రూ. 8,000, వాస్తు శిల్పికి రామారావు చెల్లించిన ఫీజు రూ. 5,000

కాంట్రాక్టు పూర్తి కాగానే ప్రతి పలం స్వీకరించి వాటాలన్నింటినీ రామారావు రూ.40,000లకు, మిగిలిన వస్తు సామాగ్రిని సుబ్బారావు రూ.8,000లకు తీసుకొన్నారు. పూర్తి పంపిణీ పరిష్కారాల తదుపరి ఉమ్మడి వ్యాపార ఖాతాను, ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతాను మరయు ఇద్దరు భాగస్థుల ఖాతాలను చూపండి.

(జనాబు: ఉమ్మడి వ్యాపార లాభం - రూ.63,000, రామారావుకు రావలసింది రూ.99,000, సుబ్బారావుకు రావలసింది రూ.61,000)

13. మహేష్, మనోజ్ కలిసి తెలుగు చిత్ర లిమిటెడ్ కు సినీమా ధియేటర్ నిర్మించి ఇవ్వడానికి ఉమ్మడి వ్యాపారంలో చేరారు. కాంట్రాక్టు ధర రూ.5,00,000లు. ఇందులో రూ.4,00,000లను నగదుగాను, మిగతా రూ.1,00,000లను డిబెంచరు ఒక్కొంటికి రూ.100ల విలువ గల 1,000 పూర్తిగా చెల్లించిన డిబెంచర్ల రూపంలోను ఇస్తారు. ఉమ్మడి వ్యాపారానికై మహేష్ రూ.1,25,000లను మనోజ్ రూ.న75,000లను సమకూర్చి ఆ మొత్తంతో ఉమ్మడి బ్యాంకు ఖాతా తెరిచారు. ధియేటర్ నిర్మాణానికి ఈ కింది ఖర్చులను చెల్లించడం జరిగింది.

	రూ.
ఉమ్మడి బ్యాంకు ద్వారా సామాగ్రి కొనుగోలు	2,50,000
మహేష్ వస్తు సామాగ్రి సప్లయ్	30,000
బ్యాంకు ద్వారా వేతనాలు	2,40,000
మనోజ్ వాస్తు శిల్పి ఫీజు చెల్లింపు	30,000
బ్యాంకు ద్వారా సాధారణ ఖర్చులు	1,05,000

తెలుగు చిత్ర లిమిటెడ్ వారు రూ.4,00,000లను ఆప్పుడప్పుడు వాయిదాలుగా చెల్లించి, కాంట్రాక్టు పూర్తి కాగానే డిబెంచర్లను కేటాయించారు.

మనోజ్ డిబెంచర్లను రూ.85,000లకు, మహేష్ మిగిలిన సరుకును రూ.22,000లకు తీసికొన్నారు.

పై వ్యవహారాలకు అవసరమైన ఖాతాలు చూపండి.

(జనాబు: ఉమ్మడి వ్యాపార నష్టం - రూ.1,48,000, మహేష్ కు రావలసింది రూ.59,000, మనోజ్ కు చెల్లించినది రూ.54,000)

రచయిత
డా॥ కె.వి.యస్.బి. కుమార్

తరుగుదల

(DEPRECIATION)

ఉద్దేశాలు (Objectives) : ఈ అధ్యాయం చదవడం వలన మీరు

1. తరుగుదల
2. తరుగుదల - నిర్వచనము
3. తరుగుదలకు కారణాలు
4. తరుగుదల ఏర్పాటు ఆవశ్యకత
5. తరుగుదల లెక్కింపు విధానం
6. తరుగుదల లెక్కింపుకు ఉపయోగించే వివిధ పద్ధతులు
7. రిజర్వ్ ఏర్పాటు
8. ఖాతాల నిర్వహణ

అనే విషయాల గురించి తెలుసుకోగలరు.

నిర్మాణము లేదా ముఖ్యాంశాలు (Structure) :

- 15.1 ఉపోద్ఘాతము
- 15.2 తరుగుదల - నిర్వచనము
- 15.3 తరుగుదల, మార్పుదలకు గల తేడాలు
- 15.4 తరుగుదల - కారణాలు
- 15.5 తరుగుదల ఏర్పాటుకు ఆవశ్యకత
- 15.6 తరుగుదల లెక్కకట్టడం
- 15.7 తరుగుదల ఏర్పాటు చేసే పద్ధతులు
 - 15.7.1 స్థిర వాయిదాల పద్ధతి
 - 15.7.2 తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతి
 - 15.7.3 వార్షిక పద్ధతి
 - 15.7.4 తరుగుదల నిధి లేదా నిక్షేపనిధి పద్ధతి
 - 15.7.5 సంవత్సరాల అంకెల మొత్తము పద్ధతి
 - 15.7.6 బీమా పాలిసి పద్ధతి
 - 15.7.7 పునర్మూల్యాంకన పద్ధతి

15.7.8 తగ్గింపు పద్ధతి

15.7.9 గంటకు యంత్రం ఖర్చు పద్ధతి

15.7.10 కిలోమీటర్ల పద్ధతి

15.8 సారాంశం

15.9 ప్రశ్నలు

15.10 అభ్యాసాలు

15.1 ఉపోద్ఘాతము

వ్యాపార సంస్థలలో వివిధ రకాలైన ఆస్తులను ఉపయోగిస్తుంటారు. వాటిని స్థిరాస్తులు, చరాస్తులు అని చెప్పవచ్చు. ఈ ఆస్తులను నిరవధికంగా ఉపయోగించినప్పుడు వాటి విలువ తగ్గిపోవడం సహజం. అట్లా ఆస్తి విలువ తగ్గిపోవడాన్నే స్థూలంగా తరుగుదల అంటారు. తరుగుదలను ఆస్తి విలువ క్రమేణా తగ్గిపోవడమని చెప్పవచ్చును. తరుగుదల అనే పదాన్ని స్థిరాస్తులలోనే ఉపయోగించవలెను. స్థిరాస్తులను రెండు రకాలుగా విభజించవచ్చు. 1) ఉత్పత్తి కోసం ఉపయోగించే ఆస్తులు - ప్లాంటు, యంత్రాలు, 2) ఉత్పత్తి కోసం ఉపయోగించని ఆస్తులు - భూములు, భవనాలు మొదలైనవి. ఈ ఆస్తులను వ్యాపార సంస్థలలో ఉపయోగం కోసం ఉంచుకొంటారు. వాటిని తిరిగి ఆమ్ల ఉద్దేశ్యం సంస్థకు ఉండదు. ఈ ఆస్తులను నిరవధికంగా ఉపయోగించినపుడు వాటి విలువ క్రమేణా తగ్గిపోయి, చివరకు అవి నిరుపయోగమవుతాయి. అంటే ఆ ఆస్తులలో పెట్టిన పెట్టుబడి, వాటి జీవిత కాలం పరిసమాప్తి చెందే సమయానికి సంస్థ ఖర్చు పెట్టడమవుతుంది. ప్రతి సంవత్సరాంతానికి ఈ స్థిరాస్తుల విలువ కొంత తగ్గిపోతుంది. కాబట్టి తగ్గినటువంటి విలువను లాభార్జన ఖర్చుగా భావించి, సంస్థ లాభవస్థిః ఖాతాకు డెబిట్ చేయవలెను.

15.2 తరుగుదల - నిర్వచనము

గణక శాస్త్రజ్ఞులు తరుగుదలను వివిధ రకాలుగా నిర్వచించినారు. ముఖ్యమైన నిర్వచనాలను క్రింద ఇవ్వబడ్డాయి.

“ఏ కారణంచేతనయి, ఒక ఆస్తి విలువ క్రమేణా తగ్గిపోవడమే తరుగుదల”. - కార్ల

“అవిచ్ఛిన్నంగా ఉపయోగించినప్పుడుగాని, కాలానుగుణ్యంగా గాని, లేదా మార్కెట్ విలువ శాశ్వతంగా పడిపోవడంవల్లగాని ఆస్తియొక్క ఆర్థిక విలువ తగ్గడమే తరుగుదల”. - క్రావ

“గతించిన లేదీన వున్న విలువతో సోల్పినపుడు ఏదైనా ఒక నిర్ణీతమైన లేదీని ఆస్తివిలువ తరిగి పోవడమే తరుగుదల”. - బట్లె

“ఆస్తి యొక్క వాణ్యత, పరిమాణము లేదా విలువ స్థిరంగాను, అవిచ్ఛిన్నంగాను తగ్గిపోవడమే తరుగుదల”. - విలియమ్ సికి

పైన చెప్పిన నిర్వచనాలను బట్టి, తరుగుదలను విస్తృతపరిధిలో ఏదైనా కారణంవల్ల ఆస్తి విలువ తగ్గిపోవడమని చెప్పవచ్చు. తరుగుదల అంటే ఉపయోగించినపుడుగాని, వయస్సు మీరటంవల్లగాని, నవీకరణవల్లగాని స్థిరాస్తుల విలువ తగ్గిపోవడమని చెప్పవచ్చు. గణక శాస్త్ర సూత్రాల ప్రకారం తరుగుదలను ఆస్తియొక్క ఉపయోగకరమైన జీవితకాలంలో సమానంగా పంచవలెను.

15.3 తరుగుదల మార్పులదలకు తేడాలు

తరుగుదలకూ, మార్పుదలకూ (Fluctuation) తేడా వుంది. మార్పుదల అంటే ధరలలో మార్పు అని చెప్పవచ్చు. మార్కెట్లో ఆస్తుల ధరలు పెరుగుతూ, తరుగుతూ ఉంటాయి. చరాస్తులలో ఈ మార్పులను లెక్కలోకి తీసుకోవాలిగాని స్థిరాస్తులలోగాదు. చరాస్తులు సంస్థలో చిరకాలము ఉండవు. వాటిని సాధ్యమైనంత తొందరలో అమ్మివేయడానికి సంస్థ ప్రయత్నిస్తూ ఉంటుంది. మార్కెట్ ధరను లెక్కలోకి తీసుకొని వాటి విలువ కట్టడం జరుగుతుంది. కాని స్థిరాస్తులలో మార్కెట్ ధరలోని మార్పుతగ్గులను లెక్కలోకి తీసుకోవడం జరగదు. తరుగుదల, మార్పుదలకు క్రింది తేడాలు గలవు.

తరుగుదల	మార్పుదల
1. అంతర్గత కారణాలవల్ల తరుగుదల ఏర్పడుతుంది. 2. ఆస్తులను ఉపయోగించేటప్పుడు వాటి విలువ క్రమేణా తగ్గి లాభార్జన శక్తి తగ్గిపోతుంది. 3. ఆస్తి విలువ క్రమేణా తగ్గటాన్ని తరుగుదల అంటారు. 4. తరుగుదల స్థిరాస్తులలో ఉంటుంది.	1. బహిర్గత కారణాలవల్ల మార్పుదల ఏర్పడుతుంది. 2. బహిర్గత కారణాలవల్ల ఏర్పడి లాభార్జనతో సంబంధం లేకపోవడమని చెప్పవచ్చు. అంటే ఒక స్థిరాస్తి యొక్క మార్కెట్ విలువ తగ్గినప్పుడు దానివల్ల ఆస్తి యొక్క లాభార్జన శక్తిపై ఎటువంటి ప్రభావం కనిపించదు. 3. విలువ హెచ్చు తగ్గులను మార్పుదల అంటారు. 4. మార్పుదల చరాస్తులలో లెక్కిస్తారు.

15.4 తరుగుదల - కారణాలు

తరుగుదలకు ఉన్న అనేక కారణాలలో క్రింది వాటిని ముఖ్య కారణాలుగా పేర్కొనవచ్చు.

- a) **అరుగు తరుగులు (Wear and Tear) :** ఏదైనా స్థిరాస్తిని నిరవధికంగా ఉపయోగించినప్పుడు దాని విలువ తగ్గిపోతుంది. ఉదా : ప్లాంటు, యంత్రాలు, వీటిని నిత్యం ఉపయోగించడంవల్ల వాటి విలువ తగ్గిపోతుంది. కొంత కాలం తర్వాత ప్లాంటు, యంత్రాలు నిరుపయోగమవుతాయి. యంత్రాన్ని కొన్నప్పటి విలువకూ, కొంత కాలం ఉపయోగించిన తరువాత ఉన్న విలువకూ మధ్యగల తేడానే తరుగుదల. ఆస్తిని ఎక్కువగా ఉపయోగించినట్లయితే, తరుగుదల ఎక్కువ ఉంటుంది. అట్లాగే ఆస్తిని అజాగ్రత్తగా ఉపయోగించినట్లయితే కూడా తరుగుదల ఎక్కువగా ఏర్పడుతుంది. కాని ఆస్తిని ఉపయోగించకపోతే తరుగుదల ఉండదని చెప్పడానికి వీలులేదు. కొంత తరుగుదల ఏర్పడుతుంది.
- b) **కాలగమనము (Effluxion of time) :** కాలగమనంవల్ల కొన్ని ఆస్తుల విలువ తగ్గిపోతుంది. ఉదా : కేలుధారీ ఆస్తులు, పేటెంట్లు వగైరాలలో కాల పరిమితి పూర్తి కాగానే వాటికి విలువ లేకుండా పోతుంది.
- c) **లుప్తత (obsolescence) :** కొత్త ఆస్తులను మార్కెట్లో ప్రవేశపెట్టినప్పుడు, పాత ఆస్తులు వాటి విలువను కోల్పోతాయి. పాత ఆస్తుల స్థానే కొత్త ఆస్తులు మార్కెట్లోకి వచ్చినప్పుడు, వాటి సహాయంతో, వస్తువులను చౌకగాను, ఎక్కువ పరిమాణంలోనూ ఉత్పత్తి చేయడానికి అవకాశము గలిగినప్పుడు, పాత ఆస్తులయొక్క విలువ పడిపోయి నష్టమేర్పడుతుంది. కాబట్టి లుప్తత అనేది సాంకేతిక అభివృద్ధి వల్ల ఏర్పడినది. వ్యాపారస్తుడు కొత్తగా మార్కెట్లోకి వచ్చిన ఆస్తిని కొని, పాత ఆస్తిని నిరుపయోగం చేయటంవల్ల అతనికి కలిగే నష్టాన్ని తరుగుదలగా చెప్పవచ్చు.
- d) **ఉద్ఘాట (Extraction) :** కొన్ని ఆస్తులను ఉపయోగించినప్పుడు అవి ఉద్ఘాటం చెందుతాయి. ఉదా : గనులు, క్వారీలు మొదలైనవి. వీటినుంచి సంపదను వెలికి తీసినప్పుడు కొంత కాలానికి అవి సంపదను కోల్పోయి నిరుపయోగమవుతాయి. దీనిని కూడ తరుగుదలని చెప్పవచ్చు. పై కారణాలు కాక, కొన్ని ఆస్తులు భౌతిక శక్తుల ప్రభావంవల్ల వాటి విలువను కోల్పోతాయి. అటువంటి ఆస్తులలో ఎక్కువ తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయవలెను.

15.5 తరుగుదల ఏర్పాటుకు ఆవశ్యకత

ఆస్తి విలువ ఏ కారణం చేతనైనా తగ్గినప్పుడు ఆ తరుగుదలను ఆస్తి విలువ నుంచి తగ్గించి చూపవలెను. తరుగుదలను లాభార్జన ఖర్చుగా పాటించి, లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేయవలెను. ఇందుకు క్రింది కారణాలను చెప్పవచ్చు.

- a) తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయడంలో ఉద్దేశము సరియైన ఉత్పత్తి ఖర్చును కనుక్కోవడం. లాభార్జన ఉద్దేశంతో ఒక ఆస్తిని కొని దానిని ఉపయోగించినప్పుడు, ఆ ఆస్తి విలువ క్రమేణా తగ్గుతుంది. అట్లా ఆస్తి విలువలో కలిగిన నష్టాన్ని, ఇతర ఖర్చుల వలనే భావించి, లాభాలను కనుక్కోనేముందు లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేయవలెను. ఈ ప్రకారం ఆస్తి జీవిత కాలం మొత్తంలో ప్రతి సంవత్సరము తరుగుదలను ఏర్పాటుచేయవలెను. ఇట్లా చేయడంవల్ల సరియైన లాభనష్టాలను అంచనా వేయడానికి వీలుకలుగుతుంది. అట్లా కాక, కొన్ని సంవత్సరాల తర్వాత ఆస్తి పూర్తిగా పాడయినప్పుడు, నిరుపయోగమయినప్పుడు ఆస్తి మొత్తాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాకు ఖర్చు వ్రాయకూడదు.

ప్రతి సంవత్సరము ఏర్పాటు చేసే తరుగుదల స్థిరమైన మొత్తంగా ఉంటుంది. కాబట్టి దీనిని స్థిరవాయిదాల పద్ధతి అని, వార్షిక తరుగుదలను చూపుతూ గ్రాఫ్ గీసినట్లయితే, వక్రరేఖనుగాకుండా, సరళరేఖను చూపుతుంది. కాబట్టి సరళరేఖ పద్ధతి (Straight Line Method) అని అంటారు. ఈ పద్ధతి క్రింద ఏర్పాటుచేసిన తరుగుదల, ఆస్తి జీవిత కాలంలో ప్రతి సంవత్సరము సమానంగా పంచబడుతుంది. కొలుదారీలు, ఫర్నిచరు, పేటెంట్లు మొదలైన ఆస్తులపై తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయడానికి ఈ పద్ధతి వీలుగా ఉంటుంది.

తరుగుదలను ఒక స్థిరమొత్తంగాగాని, లేక కొన్ని ఖరీదుపై కొంత శాతంగాగాని చెప్పవచ్చు. ఆస్తియొక్క జీవితకాలం 10 సం॥లయినట్లయితే (తుక్కు విలువలేదని భావించినపుడు) ఆస్తి కొన్ని ఖరీదుపై తరుగుదలను 10%గా చెప్పవచ్చు. కాని ఆస్తిపై కొంత తుక్కు విలువను అంచనా కట్టినట్లయితే తరుగుదల రేటును ఇట్లా కనుక్కోవలెను.

తరుగుదల రేటును కనుక్కోవడం

ఆస్తి కొన్ని ఖరీదు, తుక్కు విలువ, ఆస్తి ఉపయోగకర జీవిత కాలమును తెలుసుకొని మొదట సైన చెప్పిన సూత్రం ప్రకారం వార్షిక తరుగుదలను కనుక్కోవలెను. తదుపరి ఈ క్రింది సూత్రాన్ని తరుగుదల రేటును కనుక్కోవడానికి ఉపయోగించవలెను.

$$\text{తరుగుదల రేటు} = \frac{\text{వార్షిక తరుగుదల}}{\text{ఆస్తి కొన్ని ఖరీదు}} \times 100$$

ఉదా: ఒక ఆస్తి కొన్ని ఖరీదు రూ. 25,000లు, దాని అవశేషపు విలువ రూ. 5,000లు, ఆస్తి జీవిత కాలము 10 సం॥లు అయినట్లయితే

$$\begin{aligned} \text{వార్షిక తరుగుదల} &= \frac{\text{ఆస్తి కొన్ని ఖరీదు} - \text{అవశేషపు విలువ}}{\text{ఆస్తి జీవిత కాలము (సం॥లో)}} \\ &= \frac{25,000 - 5,000}{10 \text{ సం॥లు}} \\ &= \text{రూ. 2,000} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{తరుగుదల రేటు} &= \frac{\text{వార్షిక తరుగుదల}}{\text{ఆస్తి కొన్ని ఖరీదు}} \times 100 \\ &= \frac{2,000}{25,000} \times 100 \\ &= 8\% \end{aligned}$$

కొన్ని సమయాలలో ఆస్తిని, సంవత్సరంలోపూర్తి కాలము ఉపయోగించక పోవచ్చు. మొదటి సం॥లో ఆస్తిని 9 నెలలు మాత్రమే ఉపయోగించినట్లయితే, తరుగుదలను అనుగుణంగా 9 నెలలకు ఏర్పాటుచేయవలెను.

లాభాలు :

1. ఈ పద్ధతి చాల సులభమైనది.
2. ఆస్తి విలువ అవశేషపు విలువకుగాని లేదా పూర్తిగాగాని, దాని జీవిత కాలంతానికి తగ్గిపోతుంది.
3. ఏర్పాటు చేసిన తరుగుదల ప్రతి సంవత్సరము ఒకే మొత్తంలో ఉంటుంది.
4. సాధారణ ఆవసరాలకు ఈ పద్ధతి కంటే ఉత్తమమైనది వేరొకటి లేదు.

పై కారణాలవల్ల ఈ పద్ధతి భవనాల ప్రాచుర్యం పొందినది. కాని ఈ పద్ధతిలో కూడా కొన్ని వద్దాలు లేకపోలేదు.

వస్థలు :

1. ఏర్పాటు చేసిన తరుగుదల ప్రతి సంవత్సరము ఒకే మొత్తంగా ఉన్నప్పటికీ, కాలం గడిచే కొద్దీ, ఆస్తి పాతబడి మరమ్మత్తుల ఖర్చు పెరుగుతూ ఉంటుంది. తరుగుదలనూ, మరమ్మత్తుల ఖర్చునూ, లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేసినపుడు, ఈ రెండు మొత్తాల సముదాయము మొదట కొద్ది సంవత్సరాలలో తక్కువగాను, తదుపరి సంవత్సరాలలో ఎక్కువగాను ఉంటుంది. ఆస్తి కొత్తగా ఉన్నపుడు లాభనష్టాల ఖాతాకు తక్కువ మొత్తాన్ని, ఆస్తి పాతబడి నాణ్యత తగ్గే కొద్దీ ఎక్కువ మొత్తాన్ని లాభనష్టాల ఖాతా భరించవలసి ఉంటుంది.
2. సంవత్సర మధ్యకాలంలో ఆస్తులకు చేర్చులు చేసినపుడు వాటిపై తరుగుదలను ప్రత్యేకంగా లెక్కకట్టవలసి ఉంటుంది.

పద్ధతులు :

a) తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయడానికి

తరుగుదల ఖాతా

Dr.

To ఆస్తి ఖాతా

(తరుగుదలను ఏర్పాటుచేయగా)

b) తరుగుదలను లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించడానికి

లాభనష్టాల ఖాతా

Dr.

To తరుగుదల ఖాతా

(తరుగుదలను లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించగా)

c) ఆస్తిని జీవిత కాలాంతరం ఆమ్మినపుడు

బాంకు ఖాతా

Dr.

To ఆస్తి ఖాతా

(ఆస్తిని ఆమ్మినగా)

d) ఆస్తిని ఆమ్మినపుడు లాభం చేకూరినట్లయితే, ఆ లాభాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించినపుడు

ఆస్తి ఖాతా

Dr.

To లాభనష్టాల ఖాతా

(ఆస్తిఆమ్మినం పై లాభాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించగా)

ఆస్తి ఆమ్మినంపై నష్టం వచ్చినట్లయితే, పై పద్ధతులు తిప్పి వ్రాయవలె.

పై పద్ధతుల ద్వారా, ఆస్తి ఖాతాకు తరుగుదలను క్రెడిట్ చేయడమవుతుంది. అందుచేత ఆస్తి అప్పులపట్టిలో ఆస్తులను తరుగుదల పోను మిగిలిన నిల్వలతో చూపడమవుతుంది. అట్లా కాకుండా తరుగుదలను తరుగుదల రిజర్వు ఖాతాకు కూడా క్రెడిట్ చేయవచ్చు. అప్పుడు వ్రాయవలసిన పద్ధతులు

తరుగుదల ఖాతా

Dr.

To తరుగుదల రిజర్వు ఖాతా

(తరుగుదలను తరుగుదల రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళించగా)

ఈ పద్ధతులు వ్రాసినపుడు ఆస్తి ఖాతా కొన్ని ఖరీదును చూపిస్తూ ఉంటుంది. ఆ ఆస్తిపై ఏర్పాటు చేసిన తరుగుదల మొత్తం, తరుగుదల రిజర్వు ఖాతాలో కనిపిస్తూ ఉంటుంది. ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో తరుగుదల రిజర్వును, ఆస్తి కొన్ని ఖరీదు నుంచి తీసేసి చూపవలె. ఆస్తిని ఆమ్మినట్లయితే, తరుగుదల రిజర్వు ఖాతాలోని నిల్వను ఆస్తి ఖాతాకు మళ్ళించవలెను. తదుపరి ఆస్తి ఖాతాలోని నిల్వ లాభంగాని, నష్టంగాని అవుతుంది. కాబట్టి దానిని లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళించవలెను.

ఉదాహరణ : 1

ఒక వ్యాపార సంస్థ 1998, జనవరి 1న తేదీన రూ. 40,000 లకు ఒక యంత్రాన్ని కొన్నది సంవత్సరానికి 10% చొప్పున తరుగుదలను స్థిర వాయిదాల పద్ధతిపై ఏర్పాటు చేయడానికి నిర్ణయమైనది. మొదటి వాలుగు సం॥లకు యంత్రం ఖాతాను, తరుగుదల ఖాతాను సంస్థ పుస్తకాలలో చూపండి.

జవాబు :

Dr		యంత్రాల ఖాతా		Cr	
		రూ.		రూ.	
1.1.1998	To బ్యాంకు ఖాతా	40,000	31.12.1998 By తరుగుదల ఖాతా (రూ. 40,000 లపై 10%)	4,000	
			By తేల్చిన నిల్వ	36,000	
		40,000		40,000	
1.1.1999	To తేల్చిన నిల్వ	36,000	31-12-1999 By తరుగుదల ఖాతా (రూ. 40,000 లపై 10%)	4,000	
			By తేల్చిన నిల్వ	32,000	
		36,000		36,000	
1.1.2000	To తేల్చిన నిల్వ	32,000	31-12-2000 By తరుగుదల ఖాతా (రూ. 40,000 లపై 10%)	4,000	
			By తేల్చిన నిల్వ	28,000	
		32,000		32,000	
1.1.2001	To తేల్చిన నిల్వ	28,000	31-12-2001 By తరుగుదల ఖాతా (రూ. 40,000 లపై 10%)	4,000	
			By తేల్చిన నిల్వ	24,000	
		28,000		28,000	
Dr		తరుగుదల ఖాతా		Cr	
		రూ.		రూ.	
31.12.1998	To యంత్రం ఖాతా	4,000	31-12-1998 By లాభనష్టాల ఖాతా	4,000	
		4,000		4,000	
31.12.1999	To యంత్రం ఖాతా	4,000	31-12-1999 By లాభనష్టాల ఖాతా	4,000	
		4,000		4,000	

31.12.2000 To యంత్రం ఖాతా	4,000	31-12-2000 By లాభనష్టాల ఖాతా	4,000
	4,000		4,000
31.12.2001 To యంత్రం ఖాతా	4,000	31-12-2001 By లాభనష్టాల ఖాతా	4,000
	4,000		4,000

ఉదాహరణ : 2

ఒక కంపెనీ రూ. 30,000ల ఫరీదుగల యంత్రాన్ని 1998, జనవరి 1న తేదీన కొనుగోలు చేసినది యంత్రం ఫరీదుపై 10% చొన ప్రతి సంవత్సరము తరుగుదలను రద్దు సరచడానికి నిర్ణయించబడినది. 2000, జూలై 1న తేదీన, ఆ యంత్రాన్ని రూ. 18,000లకు అమ్మినారు. ప్రతి సంవత్సరము డిసెంబరు 31న పుస్తకాలను మూసివేస్తారని భావించి, యంత్రం ఖాతాను చూపండి.

జవాబు :

Dr	యంత్రాల ఖాతా		Cr
	రూ.		రూ.
1.1.1998 To బాంకు ఖాతా	30,000	31-12-98 By తరుగుదల ఖాతా (రూ. 30,000 లపై 10%)	3,000
		By తేల్చిన నిల్వ	27,000
	30,000		30,000
1.1.1999 To తెచ్చిన నిల్వ	27,000	31-12-99 By తరుగుదల ఖాతా (రూ. 30,000 లపై 10%)	3,000
		By తేల్చిన నిల్వ	24,000
	27,000		27,000
1.1.2000 To తెచ్చిన నిల్వ	24,000	జూలై 2000 By తరుగుదల ఖాతా (రూ. 30,000 లపై 10% చొన ఆరు నెలలకు)	1,500
		By బాంకు ఖాతా	18,000
		By లాభనష్టాల ఖాతా (నష్టం)	4,500
	24,000		24,000

ఆస్తులకు చేర్పులు :

ఆస్తులకు చేర్పులు చేయడం, ఉన్న ఆస్తులను అమ్మడం సాధారణంగా జరుగుతుంది. అటువంటి సమయాలలో, తరుగుదలరేటు ప్టిరంగా ఉంటుందని భావించినపుడు, ఖాతా సంవత్సరము ముగింపు సమయానికి, ఆస్తి ఖాతాలోని నిల్వలపై తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయవలెను. చేర్పులపై తరుగుదలను, చేర్పులు జరిగిన తేదీ నుంచి ఏర్పాటు చేయవలెను. చేర్పులు జరిగిన తేదీల వివరాలు లేనట్లయితే, తరుగుదలను ఆస్తి ఖాతాలోని ముగింపు నిల్వ పై ఏర్పాటు చేయవలెను.

ఉదాహరణ : 3

ఒక కంపెనీ 2000, ఏప్రిల్ 1న తేదీన రూ. 30,000ల ఫరీదుగల యంత్రాన్ని కొనుగోలు చేసింది. 2000, అక్టోబరు 1న రూ. 20,000లు ఫరీదుగల యంత్రాన్ని, 2001, జూలై 1న రూ.10,000 ఫరీదుగల మరొక యంత్రాన్ని అదనంగా కొనుగోలుచేసింది. 2002, జనవరి 1న 2000 ఏప్రిల్ 1న కొన్న యంత్రంలో మూడవ వంతును, రూ. 3,000లకు అమ్మివేయడమైనది. స్థిరనాయిదాల వద్దటి ప్రకారం సం॥కి 10% చొ॥న తరుగుదలను రద్దుచేయడానికి నిర్ణయమైనది. ప్రతి సంవత్సరము డిసెంబరు 31న ఖాతా సం॥ ముగిస్తుందని భావించి యంత్రం ఖాతాను తయారుచేయండి. 2003, జనవరి 1న యంత్రం ఖాతాలో ఎంత నిల్వ ఉంటుందో చూపండి.

జవాబు :

Dr	యంత్రాల ఖాతా		Cr
	రూ.		
1.4.2000 To బాంకు ఖాతా	30,000	31-12-2000 By తరుగుదల ఖాతా	
1.10.2000 To బాంకు ఖాతా	20,000	రూ. 30,000 లపై 10%	
		9 నెలలకు	2,250
		రూ.20,000 లపై 10%	
		3 నెలలకు	500
		By తేల్చిన నిల్వ	47,250
	50,000		50,000
1.1.2001 To తేల్చిన నిల్వ	47,250	31-12-2001	
1.1.2001 To బ్యాంకు ఖాతా	10,000	By తరుగుదల ఖాతా	
		రూ. 50,000 లపై 10%	5,000
		రూ.10,000లపై 10%	
		6 నెలలకు	500
		By తేల్చిన నిల్వ	51,750
	57,250		57,250
1.1.2002 To తేల్చిన నిల్వ	51,750	1.1.2002	
		By బాంకు ఖాతా	3,000
		By లాభనష్టాల ఖాతా (నష్టం)	5,250
		By తరుగుదల ఖాతా	5,000
		By తేల్చిన నిల్వ	38,500
	51,750		51,750
1.1.2003 To తేల్చిన నిల్వ	38,500		

అమ్మిన యంత్రంపై నష్టము

అమ్మిన యంత్రం యొక్క కొన్న ఫరీదు రూ. 30,000
 అమ్మిన యంత్రం యొక్క కొన్న ఫరీదు = 10,000
 3

దానిపై తీసివేసిన తరుగుదల

2000వ సం॥లో 9 నెలలకు	750	
2001వ సం॥లో 12 నెలలకు	<u>1,000</u>	1,750
2002, జనవరి 15 ఉన్న పుస్తకాల ప్రకారం విలువ		<u>8,250</u>
అదేరోజున అమ్ముగా వసూలైన మొత్తము		3,000
అమ్ముకొన్న నష్టం		<u>5,250</u>

సంస్థలో వున్న యంత్రాలు (అమ్మిన తర్వాత) = 30,000 + 20,000 + 10,000 - 10,000
 = 60,000 - 10,000 = రూ. 50,000

ఈ 50,000 యంత్రాలపై తరుగుదల $50,000 \times 10/100 =$ రూ. 5,000

15.7.2 తగ్గుతున్న విల్వల పద్ధతి (Diminishing Balance Method Or Written Down Value Method) :

ఈ పద్ధతి క్రింద ప్రతి సంవత్సరము కొంత నిర్ణీత శాతం ప్రకారం ఆస్తి ఖాతాలు ఉన్న నిల్వపై తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయడం జరుగుతుంది. తరుగుదల రేటును నిర్ణయించేటప్పుడు, ఆస్తి యొక్క జీవిత కాలాన్ని, అవశేషపు విలువను దృష్టిలో ఉంచుకొని, జీవిత కాలము పరిసమాప్తి చెందే కాలానికి, ఆస్తి విలువ అవశేషపు విలువకు తగ్గేటట్లు ఏర్పాటు చేయడమవుతుంది. ఈ పద్ధతి ప్రకారం ఏర్పాటుచేసిన తరుగుదల మొదటి సంవత్సరాలలో ఎక్కువగాను, తరుపరి సంవత్సరాలలో తక్కువగాను ఉంటుంది. ఉదా : ఆస్తి కొన్న ఖరీదు రూ. 1,000లు తరుగుదల రేటు 10% అనుకున్నట్లయితే, మొదటి సం॥లో తరుగుదల రూ.100లు, రెండవ సం॥లో రూ. 90లు (ఆస్తి యొక్క పుస్తకాల ప్రకారం విలువ రూ. 900లపై 10%), మూడవ సం॥లో (900 - 90) రూ. 81లుగా ఉంటుంది. మొదటి సం॥లో ఆస్తిని కొనుగోలు చేసిన తేదీనుంచి, ఖాతా సంవత్సరముముగింపు ఆయ్యే తేదీ వరకు తరుగుదలను లెక్కించవలెను.

తరుగుదల రేటును కనుక్కోవడం :

ఆస్తి ఖరీదు, అవశేషపు విలువ, ఆస్తి ఉపయోగకర జీవితకాలాన్ని తీసుకొని ఈ క్రింది సూత్రము ప్రకారం తరుగుదల రేటును కనుక్కోవలెను.

$$\text{తరుగుదల రేటు} = 1 - n \sqrt[n]{\frac{S}{C}}$$

S = తుక్కు విలువ, C = ఆస్తి ఖరీదు

n = అంచనా వేసిన ఆస్తి జీవిత కాలం

లేదా రూ. 3,600 విలువగల యంత్రాన్ని కొనుగోలు చేసారు. అంచనా అవశేషపు విలువ రూ. 600. అంచనా జీవిత కాలం 10 సంవత్సరాలు. తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతి ప్రకారం తరుగుదల రేటును లెక్కించండి.

$$\text{తరుగుదల రేటు} = 1 - n \sqrt[n]{\frac{S}{C}}$$

$$\text{తరుగుదల రేటు} = 1 - 10 \sqrt[10]{\frac{600}{3,600}}$$

$$\text{తరుగుదల రేటు} = 1 - 10 \sqrt[10]{\frac{1}{6}}$$

$$= 1 - 0.91$$

$$= 0.09$$

$$= 9\%$$

ఈ పద్ధతి యొక్క విశేషమేమంటే, ఆస్తిని కొనుగోలు చేసిన మొదటి కొద్ది సం॥లలో తరుగుదల ఎక్కువగా ఉండి మరమ్మత్తుల ఖర్చు తక్కువగా ఉంటుంది. ఆస్తి పాతబడిన కొద్దీ, తరుగుదల మొత్తం తగ్గి, మరమ్మత్తుల ఖర్చు పెరుగుతుంది. తరుగుదల మొత్తము, మరమ్మత్తుల ఖర్చు కలిపినట్లయితే ప్రతి సంవత్సరము దాదాపు ఒకే మొత్తము సంస్థ యొక్క లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేయడమవుతుంది. సంస్థ యొక్క లాబాలపై ఈ రెండు మొత్తాల ప్రభావం దాదాపు ఒకే మాదిరిగా ప్రతి సంవత్సరము ఉండటానికి అవకాశమేర్పడుతుంది. కాని ఈ పద్ధతిలోని బలహీనత ఏమిటంటే ఆస్తి ఖాతాను, దాని అవశేషపు విలువకు తగ్గించవలెనంటే చాల కాలము పడుతుంది. ఆస్తి జీవిత కాలాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకొని తరుగుదల రేటును అతి జాగ్రత్తగా లెక్కకట్టవలెను. తరుగుదల రేటు చాల ఎక్కువగా ఉండి, మొదటి కొద్ది సంవత్సరాలలో లాబాలపై భారం ఎక్కువగా ఉంటుంది.

ఆస్తి పాతబడే కొద్దీ మరమ్మత్తుల ఖర్చు ఎక్కువగా ఉండే అవకాశం గల ఆస్తులలో ఈ పద్ధతి సాధారణంగా అవలంబిస్తారు. ఉదా : యంత్రాలు. ఆదాయపు పన్ను అధికారులు కూడా ఈ పద్ధతి ప్రకారమే తరుగుదలను లెక్కిస్తారు.

ప్రయోజనాలు :

1. అర్థం చేసుకోవడం, అనుసరించడం తేలిక.
2. ఆదాయం పన్ను చట్టం 1961 ప్రకారం ఈ పద్ధతి ప్రకారం మాత్రమే వార్షిక తరుగుదల లెక్కించాలి.
3. సంవత్సరాలు గడిచే కొద్దీ తరుగుదల మొత్తం తగ్గుతూ, మరమ్మత్తుల కింద ఖర్చు చేసే మొత్తం పెరుగుతూ ఉంటుంది కాబట్టి నష్టాల ఖాతాకు చార్జి చేసే మొత్తం ఒకే విధంగాను సమానంగాను ఉంటుంది.

లోపాలు :

1. ఆస్తి విలువ సున్నాకు చేరదు
2. ఖచ్చితమైన తరుగుదల రేటును నిర్ణయించలేము.
3. ఆస్తి కొనుగోలుకు పెట్టిన పెట్టుబడిపై వడ్డీని లెక్కలోకి తీసుకోరు.
4. ఆస్తిని పునఃస్థాపించటానికి నిధులను ఏర్పాటు చేయటంలేదు.

ఉదాహరణ : 4

ఒక సంస్థ రూ. 4,000లకు ఫర్నిచరును కొనుగోలు చేసినది. తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతి ప్రకారం ప్రతి సంవత్సరము 10% తరుగుదలను నిర్ణయమైనది మొదటి వాలుగు సంవత్సరాలకు ఫర్నిచరు ఖాతాను చూపండి.

జనాబు :

Dr	ఫర్నిచరు ఖాతా		Cr
	రూ.		రూ.
1వ సం॥ము To నగదు ఖాతా	4,000	1వ సం॥ము By తరుగుదల ఖాతా (రూ. 4,000 లపై 10% By తెచ్చిన నిల్వ	400 3,600
	4,000		4,000
2వ సం॥ము To తెచ్చిన నిల్వ	3,600	2వ సం॥ము By తరుగుదల ఖాతా (రూ. 3,600 లపై 10% By తెచ్చిన నిల్వ	360 3,240
	3,600		3,600

3వ సం॥ము To తెచ్చిన ఫిట్ట	3,240	3వ సం॥ము By తరుగుదల ఖాతా (రూ. 3,240 లపై 10%)	324
		By తేల్చిన నిల్వ	2,916
	3,240		3,240
4వ సం॥ము To తెచ్చిన నిల్వ	2,916.00	3వ సం॥ము By తరుగుదల ఖాతా (రూ. 2,916 లపై 10%)	291.60
		By తేల్చిన నిల్వ	2,624.40
	2,916.00		2,916.00

ఉదాహరణ : 5

కాలండరు సంవత్సరాన్ని ఖాతా సంవత్సరంగా అనలంబించి ఒక కంపెనీ రూ. 2,00,000ల ఫరీదుగల యంత్రాలను 1998 జనవరి 1న కొనుగోలు చేసినది. వాటిలో రూ. 20,000ల ఫరీదుగల ఒక బాయిలరు కూడా ఉంది. యంత్రాల ఖాతాను, తగ్గుతున్న నిల్వల ఫర్జుతి ప్రకారం 10% చొన వాలుగు సంవత్సరాలు తరుగుదలతో క్రెడిట్ చేయబడినది. ఐదవ సంవత్సరంలో కొన్ని ముఖ్యమైన భాగాలు ఖరీదైనవల్ల బాయిలరు నిరుపయోగమైనది. దానిని రూ. 4,000లకు అమ్మినారు. యంత్రాల ఖాతాను ఐదవ సంవత్సరాలకు తయారుచేయండి.

జవాబు :

Dr	యంత్రాల ఖాతా		Cr
	రూ.		రూ.
1.1.1998 To బాంకు ఖాతా	2,00,000	31.12.1998 By తరుగుదల ఖాతా (రూ. 2,00,000 లపై 10%)	20,000
		By తేల్చిన నిల్వ	1,80,000
	2,00,000		2,00,000
1.1.1999 To తెచ్చిన నిల్వ	1,80,000	31.12.1999 By తరుగుదల ఖాతా (రూ. 1,80,000 లపై 10%)	18,000
		By తేల్చిన నిల్వ	1,62,000
	1,80,000		1,80,000
1.1.2000 To తెచ్చిన నిల్వ	1,62,000	31.12.2000 By తరుగుదల ఖాతా (రూ. 1,62,000 లపై 10%)	16,200
		By తేల్చిన నిల్వ	1,45,800
	1,62,000		1,62,000
1.1.2001 To తెచ్చిన నిల్వ	1,45,800	31.12.2001 By తరుగుదల ఖాతా (రూ. 1,45,800 లపై 10%)	14,580
		By తేల్చిన నిల్వ	1,31,220
	1,45,800		1,45,800

1.1.2002

To తెచ్చిన నిల్వ

1,31,220

31.12.2001

By బాంకు ఖాతా (బాయిలరు అమ్మకం) 4,000

By లాభనష్టాల ఖాతా 9,122

(See Working Notes)

By తరుగుదల ఖాతా 11,810

(See Working Notes)

By తెలిసిన నిల్వ 1,06,288

1,31,220

1,31,220

Working Notes:

1. బాయిలరు అమ్మకంపై వడ్డీము

		రూ.
బాయిలరు కొన్న ఖరీదు		20,000
నాలుగు సంవత్సరాలకు తరుగుదల		
1998 (20,000 లపై 10%)	2,000	
1999 (18,000 లపై 10%)	1,800	
2000 (16,200 లపై 10%)	1,620	
2001 (14,580 లపై 10%)	1,458	6,878
ఐదవ సంవత్సరంలో పుస్తకాల ప్రకారం విలువ		13,122
అమ్మకంపై వసూలైన మొత్తము		4,000
అమ్మకంపై వడ్డీ		9,122

2) 2002 వ సం॥ము (ఐదవ సం॥కి) తరుగుదల :

బాయిలరు పోను మిగిలిన యంత్రాల యొక్క పుస్తకాల ప్రకారం
 విలువ = 1,31,220 - 13,122 = 1,18,098
 రూ. 1,18,098 లపై 10% తరుగుదల = రూ. 11,810 (దగ్గర రూపాయికి,

ఉదాహరణ : 6

ఒక కంపెనీ 1995, జనవరి 1వ తేదీన ఒకపాత యంత్రాన్ని రూ. 74,000లకు కొని వెంటనే రూ. 4,000లు మరమ్మత్తులకు, రూ. 2,000లు స్థాపనకు ఖర్చు చేసినది. 1996, జూలై 1వ తేదీన కంపెనీ వేరొక యంత్రాన్ని రూ. 20,000లకు కొనుగోలు చేసినది. 1997, జూలై 1వ తేదీన మొదటి యంత్రాన్ని రూ. 56,000లకు అమ్మి, అదే రోజున రూ. 50,000లకు వేరొక యంత్రాన్ని కొనుగోలు చేసినది. 1998, జూలై 1వ రెండవ యంత్రాన్ని రూ. 4,000లకు అమ్మడమైనది.

ఈ యంత్రాలపై తరుగుదలను కొన్ని ఖరీదుపై 10% చొప్పున ప్రతి సంవత్సరము ఏర్పాటు చేయడమైనది. కాని 1996లో కంపెనీ తరుగుదల వద్దతిని మార్చి సం॥కి 15% చొప్పున తగ్గుతున్న నిల్వల వద్దతిపై తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయడమైనది. యంత్రాల ఖాతాను మొదటి యంత్రాన్ని కొన్న తేదీనుంచి 4 సంవత్సరాలకు వ్రాయండి. (తరుగుదలను దగ్గర రూపాయికి సవరించవచ్చు).

జవాబు :
Dr

యంత్రాల ఖాతా

Cr

Dr	రూ.	యంత్రాల ఖాతా	రూ.
1.1.1995		31.12.1995	
To బాంకు ఖాతా	74,000	By తరుగుదల ఖాతా	8,000
To బాంకు ఖాతా	6,000	(రూ. 80,000 లపై 10%)	
(మరమ్మత్తులు, స్థావర)		By తేల్చిన నిల్వ	72,000
	80,000		80,000
1.1.1996		31.12.1996	
To తేల్చిన నిల్వ	72,000	By తరుగుదల ఖాతా	
జూలై 1		(రూ. 72,000 లపై 15%)	10,800
To బాంకు ఖాతా	20,000	(రూ. 20,000 లపై 15%, నెలలకు)	1,500
(రెండవ యంత్రం కొనుగోలు)		By తేల్చిన నిల్వ	79,700
	92,000		92,000
1.1.1997		1.7.1997	
To తేల్చిన నిల్వ	79,700	By బాంకు ఖాతా (మొదటి యంత్రం	
జూలై 1		అమ్మకం)	56,000
To బాంకు ఖాతా	50,000	By లాభనష్టాల ఖాతా (మొదటి యంత్రం	
(మూడవ యంత్రం కొనుగోలు)		అమ్మకంపై నష్టం)	610
		31.12.1997	
		By తరుగుదల ఖాతా	
		18,500 లపై 15% సం కి	2,775
		50,000 లపై 15% 6 నెలలకు	3,750
		రూ. 61,200 లపై 15% 6 నెలలకు	4,590
		By తేల్చిన నిల్వ	11,115
	1,29,700		61,975
			1,29,700
1.1.1998		1.7.1998	
To తేల్చిన నిల్వ	61,975	By బాంకు ఖాతా (రెండవ యంత్రం	
		అమ్మకం)	4,000
		31.12.1998	
		By లాభనష్టాల ఖాతా (రెండవ యంత్రం	
		అమ్మకంపై నష్టం)	10,546
		By తరుగుదల ఖాతా	
		(46,250 లపై 15% సం కి	6,938
		(15,725 లపై 15% 6 నెలలకు	1,179
		By తేల్చిన నిల్వ	8,117
	61,975		39,312
			61,975

Working Notes :

1. మొదటి యంత్రం అమ్మకంపై నష్టము

	రూ.
1995, జనవరి 1 న కొన్న ధర	80,000
1995వ సం॥నికి 10% చొన తరుగుదల	8,000
1996, జనవరి 1న ఉన్న తగ్గిన నిల్వ	72,000
1996వ సం॥నికి 15% చొన తరుగుదల $(72,000 \times 15/100)$	10,800
1997, జనవరి 1న ఉన్న తగ్గిన నిల్వ	61,200
1997వ సం॥లో 6 నెలలకు 15% చొన తరుగుదల $(61,200 \times 6/12 \times 15/100)$	4,590
అమ్మిన తేదీన పుస్తకాల ప్రకారం విలువ	56,610
తీ॥ అమ్మకంపై వసూలైన మొత్తము	56,000
యంత్రం అమ్మకంపై నష్టం	610

2. రెండవ యంత్రం అమ్మకంపై నష్టము

	రూ.
1996, జూలై 1న కొన్న ఖరీదు	20,000
1996వ సం॥లో 15% చొన 6 నెలలకు తరుగుదల	1,500
1997, జనవరి 1న ఉన్న తగ్గిన నిల్వ	18,500
1997వ సం॥కి 15% చొన తరుగుదల $(18,500 \times 15/100)$	2,775
1998, జనవరి 1న ఉన్న తగ్గిన నిల్వ	15,725
1998వ సం॥లో 6 నెలలకు 15% చొన తరుగుదల $(15,725 \times 6/12 \times 15/100)$	1,179
అమ్మిన తేదీన పుస్తకాల ప్రకారం విలువ	14,546
తీ॥ అమ్మకంపై వసూలైన మొత్తము	4,000
యంత్రం అమ్మకంపై నష్టము	10,546

ఉదాహరణ : 7

నిమిత్ 2000 జనవరి 1వ రూ. 2,00,000 ఒక యంత్రాన్ని కొని, స్థాపన ఖర్చులు రూ. 5,000 చెల్లించాడు. 2001 జూలై 1వ రూ. 50,000కు అదనపు యంత్రాన్ని కొన్నాడు. 2001 డిసెంబరు 31 వరకు తరుగుదల స్థిరవాయిదాల పద్ధతి ప్రకారం 10 శాతం చొన విర్యాటుచేసి, తరువాత పద్ధతి మార్చి తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతి ప్రకారం 20% చొన విర్యాటుచేసారు. యంత్రం ఖాతా, 2002 వరకు తయారుచేయండి.

జవాబు :

Dr	యంత్రాల ఖాతా		Cr
	రూ.	రూ.	
1.1.2000		31.12.2000	
To బాంకు ఖాతా	2,00,000	By తరుగుదల ఖాతా	20,500
		$(2,05,000 \times 10/100)$	
To బాంకు ఖాతా	5,000	By తేల్చిన నిల్వ	1,84,500
	2,05,000		2,05,000

1.1.2001		31.12.2001		
To తెచ్చిన నిల్వ	1,84,500	By తరుగుదల ఖాతా		
జాలై 1		1వ యంత్రం	20,500	
To బాంకు ఖాతా	50,000	2వ యంత్రం	<u>2,500</u>	23,000
		By తెచ్చిన నిల్వ		2,11,500
	<u>2,34,500</u>			<u>2,34,500</u>
1.1.2002		31.12.2002		
To తెచ్చిన నిల్వ	2,11,500	By తరుగుదల ఖాతా		42,300
		(2,11,500 × 20/100)		
		By తెచ్చిన నిల్వ		1,69,200
	<u>2,11,500</u>			<u>2,11,500</u>

Note: ఏ తేదీనుండి తరుగుదల లెక్కింపు పద్ధతి మారినదో, ఆ తేదీనుండి తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతి ప్రకారం లెక్కిస్తారు.

ఉదాహరణ : 8

రామ్ బ్రదర్స్ లిమిటెడ్ వారు వారి యంత్రాన్ని 10% తగ్గుతున్న నిల్వలపద్ధతిపై తరుగుదలను లెక్కిస్తారు. 1 ఏప్రిల్ 2001: యంత్రం ఖాతాలో రూ. 9,72,000 ల డెబిట్ నిల్వ ఉన్నది. 2001-02 సంవత్సరంలో 1 ఏప్రిల్ 2000న కొన్న రూ. 80,000 యంత్రాన్ని రూ. 45,000 లకు అమ్మారు. 1 అక్టోబరు, 2001న మరొక కొత్త యంత్రాన్ని రూ. 1,50,000లకు కొనుగోలు చేసి, అదే రోజున రూ. 8,000లు స్థావర ఖర్చుల క్రింద చెల్లించి స్థాపించటం జరిగింది. 1 ఏప్రిల్, 2000 నుండి కంపెనీ తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతి నుండి సరళరేఖా పద్ధతి ప్రకారం మార్పు చేయాలని భావించింది. తరుగుదలలో వ్యత్యాసాన్ని 2001-02 సంవత్సరంలో పర్చబాటు చేయండి. తరుగుదల రేటులో మార్పు ఉండదు. 31 మార్చి 2002 వరకు యంత్రం ఖాతాను చూపండి.

జవాబు :

Dr	యంత్రాల ఖాతా		Cr
	రూ.		రూ.
1.4.2001		1.4.2001	
To తెచ్చిన నిల్వ	9,72,000	By లాభనష్టాల ఖాతా	12,000
1.10.2001		1.10.2001	
To బాంకు ఖాతా (1,50,000 + 8,000)	1,58,000	By బాంకు ఖాతా	45,000
		By తరుగుదల ఖాతా	
		(80,000 × 10/100 × 6/12)	4,000
		By లాభనష్టాల ఖాతా	15,000
		31.3.2002	
		By తరుగుదల ఖాతా	
		(11,20,000 × 10/100)	1,12,000
		(1,58,000 × 10/100 × 6/12)	<u>7,900</u>
		By తెచ్చిన నిల్వ	9,34,100
	<u>11,30,000</u>		<u>11,30,000</u>

Working Notes:

2000 - 2001 విలువ :

తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతిలో

90% విలువ రూ. 9,72,000

100% విలువ ?

$$= 9,72,000 \times 100/90 = \text{రూ. } 10,80,000$$

1999 - 2000 విలువ

90% విలువ రూ. 10,80,000

100% విలువ ?

$$= 10,80,000 \times 100/90 = \text{రూ. } 12,00,000$$

	స్థిరనాయిదాల పద్ధతి	తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతి
యంత్రం ఖరీదు	12,00,000	12,00,000
తీ॥ 1999-2000 ల తరుగుదల	1,20,000	1,20,000
	10,80,000	10,80,000
తీ॥ 2000-2001 తరుగుదల	1,20,000	1,08,000
	9,60,000	9,72,000

తరుగుదల పద్ధతులలో వ్యత్యాసము = 9,72,000 - 9,60,000 = రూ. 12,000

అమ్మకంపై నష్టం లెక్కింపు :

	రూ.
అమ్మిన యంత్రం కొన్న ఖరీదు	80,000
తీ॥ 1999-2000 తరుగుదల	8,000
	72,000
తీ॥ 2000-2001 తరుగుదల	8,000
	64,000
తీ॥ అమ్మకం చేసే వరకు తరుగుదల	4,000
పుస్తకం విలువ	60,000
తీ॥ అమ్మకపు ధర	45,000
నష్టం	15,000

15.7.3 వార్షిక పద్ధతి (Annuity Method)

ఈ పద్ధతిలో ఆస్తియొక్క పుస్తకాల ప్రకారం విలువకు, ప్రతి సంవత్సరము స్థిరమైన వడ్డీరేటు ప్రకారం వడ్డీని డెబిట్ చేసి, వడ్డీ ఖాతాకు క్రెడిట్ చేస్తారు. ఆస్తి విలువ (వడ్డీతో సహా) సున్నాకు తగ్గేటట్లు, ప్రతి సంవత్సరము ఒక స్థిర మొత్తాన్ని తరుగుదలగా రద్దు చేస్తారు. ఎంత మొత్తము తరుగుదలగా ఏర్పాటు చేయవలెననది వార్షిక పట్టిలనుంచి నిర్ణయిస్తారు. వార్షిక పట్టిలు (Annuity Tables) కొన్ని సంవత్సరాలలో, కొంత రేటు ప్రకారం వడ్డీని లెక్కలోకి తీసుకుంటూ, రూ. 1/-ని రద్దు చేయవలెనంటే, ప్రతి సంవత్సరము ఎంత మొత్తాన్ని తరుగుదలగా రద్దు చేయవలసినది తెలుపుతాయి.

ఈ పద్ధతిలో ఏర్పాటు చేసే తరుగుదల ఎక్కువగా ఉంటుంది. కాని వడ్డీ ఖాతాలోని క్రెడిట్ను కూడ లాభనష్టాల ఖాతాకు మళ్ళిస్తారు. కాబట్టి లాభనష్టాల ఖాతాపై ప్రభావం, ఆస్తి మొత్తం విలువకంటే ఎక్కువ ఉండదు. ఈ పద్ధతిలో గమనించ వలసిన ముఖ్య విషయమేమిటంటే, ప్రతి సంవత్సరము తరుగుదల మొత్తము సమానంగా ఉండి, వడ్డీ మాత్రము తగ్గుతూ ఉంటుంది. వడ్డీని ప్రతి సంవత్సరము ఆస్తి యొక్క పుస్తకాల ప్రకారం తగ్గిన విలువ మీద కట్టవలెను. ఈ పద్ధతిని సాధారణంగా ఎక్కువ విలువగల ఆస్తులలోనూ, కౌలుదారి ఆస్తులలోనూ అవలంబిస్తారు. కాని యంత్రాలు మొదలైన ఆస్తులలో ఎక్కువగా చేర్చులు జరుగుతూ ఉంటాయి. కాబట్టి ఈ పద్ధతిని అవలంబించరు.

ప్రయోజనాలు :

1. మూలదన పెట్టుబడులపై వడ్డీని కూడా లెక్కలోని తీసుకొవడం జరుగుతుంది.
2. ఇది శాస్త్రీయమైన పద్ధతి

రోపాలు :

1. ఆస్తికి ఎక్కువగా మార్పులు, చేర్పులు చేసినపుడు లెక్కింపులను మార్చటం కష్టమైన పని.
2. లెక్కించే వడ్డీ ఉజ్జాయింపు ప్రాతిపదిక మీద ఉంటుంది.
3. వడ్డీ ప్రతి సం॥ము తగ్గుతూ ఉంటుంది, తరుగుదల స్థిరంగా ఉంటుంది.

ఉదాహరణ : 9

రూ. 1,25,000 మొత్తం చెల్లించి కౌలును 5 సం॥లకు కొనుగోలు చేయటం జరిగింది. కౌలును వార్షిక పద్ధతి ప్రకారం తరుగుదలను లెక్కించాలని నిర్ణయించారు. వడ్డీ 10% లెక్కిస్తారు. వార్షిక పట్టీల ప్రకారం రూ.1 వార్షిక విలువ 5 సం॥లకు 10% వడ్డీతో 0.263797. కౌలు ఖాతాను పూర్తి కాలానికి చూపిండి.

జనాబు :

రూ. 1 వార్షిక విలువ 0.263797
 1,25,000 ?
 = 0.263797 × 1,25,000/1 = రూ. 32,974.63
 సాంవత్సరిక తరుగుదల = రూ. 32,974.63

Dr	కౌలు ఖాతా		Cr
	రూ.		రూ.
మొదటి సం॥ ప్రారంభం		మొదటి సం॥ అంతం	
To బాంకు ఖాతా	1,25,000.00	By తరుగుదల ఖాతా	32,974.63
మొదటి సంవత్సరాంతం		By తేల్చిన నిల్వ	1,04,525.37
To వడ్డీ ఖాతా (1,25,000 × 10/100)	12,500.00		
	1,37,500.00		1,37,500.00
రెండవ సం॥ ప్రారంభం		రెండవ సం॥ అంతం	
To తేల్చిన నిల్వ	1,04,525.37	By తరుగుదల ఖాతా	32,974.63
రెండవ సంవత్సరాంతం		By తేల్చిన నిల్వ	82,003.32
To వడ్డీ ఖాతా	10,452.58		
(1,04,525.37 × 10/100)			
	-1,14,977.95		1,14,977.95

మూడవ సం॥ ప్రారంభం To తెచ్చిన నిల్వ మూడవ సంవత్సరాంతం To వడ్డీ ఖాతా (82,003.32 × 10/100)	82,003.32 8,200.33 90,203.65	మూడవ సం॥ అంతం By తరుగుదల ఖాతా By తెచ్చిన నిల్వ	32,974.63 57,229.02 90,203.65
నాల్గవ సం॥ ప్రారంభం To తెచ్చిన నిల్వ నాల్గవ సంవత్సరాంతం To వడ్డీ ఖాతా (57,229.02 × 10/100)	57,229.02 5,722.90 62,951.92	నాల్గవ సం॥ అంతం By తరుగుదల ఖాతా By తెచ్చిన నిల్వ	32,974.63 29,977.29 62,951.92
అయిదవ సం॥ ప్రారంభం To తెచ్చిన నిల్వ అయిదవ సంవత్సరాంతం To వడ్డీ ఖాతా (29,977.29 × 10/100)	29,977.29 2,997.34 32,974.63	అయిదవ సం॥ అంతం By తరుగుదల ఖాతా	32,974.63 32,974.63

15.7.4 తరుగుదల నిధి లేదా నిక్షేపనిధి పద్ధతి. (Depreciation Fund Or Sinking Fund Method) :

పైన చెప్పిన పద్ధతులలో తరుగుదలగా ఏర్పాటు చేసిన మొత్తము సంస్థలోనే ఉంచి, సంస్థ యొక్క నిర్వహణ మూలధనం పెరగడానికి దోహదకారిగా ఉంటుంది. అట్లా సంస్థలోనే ఉంచిన సొమ్ము, ఏదో ఒక ఆస్తి రూపంలో ఉంటుంది. తరుగుదలను ఏర్పాటు చేసిన ఆస్తులు పాడయినప్పుడు, వేరొక ఆస్తిని సేకరించడానికి కావలసిన ధనము వెంటనే లభ్యంకాక సంస్థ ఇబ్బంది పడవచ్చు. అట్లాంటి ఇబ్బంది లేకుండా ఉండేటట్లు ఈ పద్ధతి కనిపెట్టబడినది. ఈ పద్ధతిలో కొంత స్థిరమైన మొత్తాన్ని తరుగుదలగా ఏర్పాటుచేసి, దానిని తరుగుదల నిధి ఖాతాకు క్రెడిట్ చేస్తారు. తరుగుదల మొత్తాన్ని సంస్థ నుంచి బయటకు తీసి, దానిని మంచి సెక్యూరిటీలలో పెట్టుబడి పెడతారు. సెక్యూరిటీలపై వచ్చే వడ్డీని కూడ మళ్లీ అదే విధంగా పెట్టుబడి పెడతారు. అట్లా ప్రతి సంవత్సరం పెట్టుబడి పెట్టిన మొత్తము, చక్రవర్తితోసహా, ఆస్తి జీవిత కాలము పరిసమాప్తి చెందే సమయానికి ఆస్తి కొన్న ఖరీదుకు సమానమవుతుంది. ఆస్తి నిరుపయోగమయినపుడు, ఆ సెక్యూరిటీలను అమ్మివేసి, వచ్చిన మొత్తము సహాయంతో కొత్త ఆస్తిని సేకరించుకుంటారు.

ప్రతి సంవత్సరము, ఎంత మొత్తాన్ని తరుగుదలగా ఏర్పాటు చేయవలెను అనే దానిని, నిక్షేప నిధి పట్టీలు ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు. కొన్నిసంఖ్యల తర్వాత కొంత శాతం వడ్డీతో, రూ. 1 కావలెనంటే, ఎంత మొత్తాన్ని ప్రతి సంవత్సరము పెట్టుబడి పెట్టవలెనన్న సమాచారము నిక్షేపనిధి పట్టీలు చూపుతాయి.

ఈ పద్ధతి సాధారణంగా ఎక్కువ విలువగల ఆస్తులలోనూ, బేర్లు చేయబడని ఆస్తులలోనూ అనలంబిస్తారు. తరుగుదల నిధిని ఏర్పాటు చేసిన సంవత్సరాలలో తరుగుదల నిధి ఖాతాను ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో అప్పులవైపు చూపవలెను. తరుగుదల నిధి పెట్టుబడులను ఆస్తుల వైపు చూపవలెను. ఆస్తి ఖాతాను దానిని కొన్న ఖరీదుతోనే చూపడమవుతుంది. ఈ పద్ధతిలో, పెట్టుబడులపై ఒక స్థిరమైన వడ్డీరేటు లభిస్తుందని భావించబడుతుంది. కాని అన్ని సమయాలలో ఇది సాధ్యం కాకపోవచ్చు. అదీగాక పెట్టుబడులను అనుగూ వచ్చే మొత్తం ఆస్తి కొన్న ఖరీదుకు సమానంగా లేకపోవచ్చు.

ప్రయోజనాలు :

1. నిర్వహణా మూలధన మార్పులుండవు. ఎందువలననగా ఆస్తి కొనుగోలుకు ప్రత్యేక ఏర్పాటు ఉంటుంది కాబట్టి
2. ప్రజాసేవోగసంస్థలకు ఈ పద్ధతి మంచిది.
3. తరుగుదలను సెక్యూరిటీలలో పెట్టుబడి పెడతారుకాబట్టి తరుగుదల మొత్తానికి తగిన భద్రత ఉంటుంది.

కోపాలు :

1. ప్రతి సంవత్సరం మరమ్మత్తులు పెరుగుతాయి. తరుగుదలతోపాటు మరమ్మత్తులను కూడా కలిపినపుడు లాభనష్టాలఖాతాలో ఎక్కువ మొత్తం నమోదు చేసినట్లు అవుతుంది.
2. పెట్టుబడుల అమ్మకంపై నష్టాలు వచ్చే అవకాశం ఉంది.
3. ఇది అంత సులభమైన పద్ధతీకాదు.

ఉదాహరణ : 10

1 ఏప్రిల్ 1998న ఒక యంత్రాన్ని రూ. 1,50,000లకు కొనుగోలు చేయటం జరిగింది. 5 సంవత్సరాల తరువాత యంత్రాన్ని తిరిగి ప్లాస్టింబాలని నిర్ణయంతో నిక్షేపనిధిని ఏర్పాటు చేయటం జరిగింది. సెక్యూరిటీలు 10% వడ్డీని ఆర్జిస్తాయి. నిక్షేపనిధి వడ్డీల ప్రకారం రూ. 1, 5 సంవత్సరాల తరువాత 10% వడ్డీతో వార్షిక విలువ 0.163797 అవుతుందని వార్షిక వడ్డీల సమాచారం.

ఖాతా పుస్తకాలను ప్రతి సం॥ 31 మార్చికి ముగింపు చేస్తారు.

5 సం॥ తరువాత సెక్యూరిటీల పుస్తక విలువ వస్తుంది. కొత్త యంత్రాన్ని 1 ఏప్రిల్ 2003న రూ. 1,80,000 కొనుగోలు చేస్తారు. అవసరమైన ఆవర్ణా ఖాతాలను తయారు చేయండి.

జవాబు :

ప్రతి సంవత్సరం తరుగుదల క్రింద వ్రాయవలసినది = $0.163797 \times 1,50,000 =$ రూ. 24,569.55

Dr	తరుగుదల నిధి ఖాతా		Cr
	రూ.		రూ.
మొదటి సం॥ ప్రారంభం		మొదటి సం॥ అంతం	
31.3.1999		31.3.1999	
To తేల్చిన నిల్వ	24,569.55	By తరుగుదల ఖాతా	24,569.55
	24,569.55		24,569.55
31.3.2000		1.4.1999	
To తేల్చిన నిల్వ	51,596.06	By తెచ్చిన నిల్వ	24,569.55
		31.3.2000	
		By వడ్డీ ఖాతా	2,456.95
		By తరుగుదల ఖాతా	24,569.55
	51,596.06		51,596.06
31.3.2001		1.4.2000	
To తేల్చిన నిల్వ	81,325.21	By తెచ్చిన నిల్వ	51,596.06
		31.3.2001	
		By వడ్డీ ఖాతా	5,159.60
		By తరుగుదల ఖాతా	24,560.55
	81,325.21		81,325.21

31.3.2002 To తెల్విన నిల్వ	1,14,027.28	1.4.2001 By తెల్విన నిల్వ	81,325.21
		31.3.2002 By వడ్డీ ఖాతా	8,132.52
		By తరుగుదల ఖాతా	24,569.55
	1,14,027.28		1,14,027.28
31.3.2003 To యంత్రం ఖాతా	1,50,000.00	1.4.2002 By తెల్విన నిల్వ	1,14,027.28
		31.3.2003 By వడ్డీ ఖాతా	11,402.73
		By తరుగుదల ఖాతా	24,569.99
	1,50,000.00		1,50,000.00

Dr		తరుగుదల నిధి పెట్టుబడుల ఖాతా		Cr	
		రూ.			రూ.
31.3.1999 To బాంకు ఖాతా	24,569.55	31.3.1999 By తెల్విన నిల్వ	24,569.55		
	24,569.55		24,569.55		
1.4.1999 To తెల్విన నిల్వ	24,569.55	31.3.2000 By తెల్విన నిల్వ	51,596.06		
31.3.2000 To బాంకు ఖాతా	27,026.51		51,596.06		
	51,596.06		51,596.06		
1.4.2000 To తెల్విన నిల్వ	51,596.06	31.3.2001 By తెల్విన నిల్వ	81,325.21		
31.3.2001 To బాంకు ఖాతా	29,729.15		81,325.21		
	81,325.21		81,325.21		
1.4.2001 To తెల్విన నిల్వ	81,325.21	31.3.2002 By తెల్విన నిల్వ	1,14,027.28		
31.3.2002 To బాంకు ఖాతా	32,702.07		1,14,027.28		
	1,14,027.28		1,14,027.28		
1.4.2002 To తెల్విన నిల్వ	1,14,027.28	31.3.2003 By బాంకు ఖాతా (అమ్మకాలు)	1,14,027.28		
	1,14,027.28		1,14,027.28		

Dr	యంత్రం ఖాతా		Cr
	రూ.		రూ.
1.4.1998		31.3.1999	
To బాంకు ఖాతా	1,50,000	By తేల్చిన నిల్వ	1,50,000
	1,50,000		1,50,000
1.4.1999		31.3.2000	
To తేల్చిన నిల్వ	1,50,000	By తేల్చిన నిల్వ	1,50,000
	1,50,000		1,50,000
1.4.2000		31.3.2001	
To తేల్చిన నిల్వ	1,50,000	By తేల్చిన నిల్వ	1,50,000
	1,50,000		1,50,000
1.4.2001		31.3.2002	
To తేల్చిన నిల్వ	1,50,000	By తేల్చిన నిల్వ	1,50,000
	1,50,000		1,50,000
1.4.2002		31.3.2003	
To తేల్చిన నిల్వ	1,50,000	By తరుగుదల నిధి ఖాతా	1,50,000
	1,50,000		1,50,000

Dr	తరుగుదల ఖాతా		Cr
	రూ.		రూ.
31.3.1999		31.3.1999	
To తరుగుదల నిధి ఖాతా	24,569.55	By లాభనష్టాల ఖాతా	24,569.55
	24,569.55		24,569.55
31.3.2000		31.3.2000	
To తరుగుదల నిధి ఖాతా	24,569.55	By లాభనష్టాల ఖాతా	24,569.55
	24,569.55		24,569.55
31.3.2001		31.3.2001	
To తరుగుదల నిధి ఖాతా	24,569.55	By లాభనష్టాల ఖాతా	24,569.55
	24,569.55		24,569.55
31.3.2002		31.3.2002	
To తరుగుదల నిధి ఖాతా	24,569.55	By లాభనష్టాల ఖాతా	24,569.55
	24,569.55		24,569.55
31.3.2003		31.3.2003	
To తరుగుదల నిధి ఖాతా	24,569.55	By లాభనష్టాల ఖాతా	24,569.55
	24,569.55		24,569.55

Dr		తరుగుదలనిధి పెట్టుబడుల వడ్డీ ఖాతా		Cr	
	రూ.		రూ.		రూ.
31.3.2000		31.3.2000			
To తరుగుదలనిధి ఖాతా	2,456.96	By బాంకు ఖాతా	2,456.96		
	2,456.96		2,456.96		
31.3.2001		31.3.2001			
To తరుగుదలనిధి ఖాతా	5,159.60	By బాంకు ఖాతా	5,159.60		
	5,159.60		5,159.60		
31.3.2002		31.3.2002			
To తరుగుదలనిధి ఖాతా	8,132.52	By బాంకు ఖాతా	8,132.52		
	8,132.52		8,132.52		
31.3.2003		31.3.2003			
To తరుగుదలనిధి ఖాతా	11,402.73	By బాంకు ఖాతా	11,402.73		
	11,402.73		11,402.73		
Dr		నూతన యంత్రం ఖాతా		Cr	
	రూ.		రూ.		రూ.
1.4.2003					
To బాంకు ఖాతా	1,80,000				

15.7.5 సంవత్సరాల అంకెల మొత్తము పద్ధతి (Sum of Years digits Method)

ఈ పద్ధతిని అమెరికాలో గణక శాస్త్రజ్ఞులు ఈ మధ్యనే కనుగొన్నారు. తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతిపై ఈ పద్ధతి మేలుగా ఉంటుందని (అభివృద్ధి చెందిందని) చెప్పవచ్చు. ఈ పద్ధతిలో కూడ ఏర్పాటు చేసిన తరుగుదల క్రమంగా తగ్గుతూ ఉంటుంది. సాధారణంగా ఈ పద్ధతిని, జీవిత కాలము ఎక్కువగా ఉన్న ఆస్తులలో అవలంబిస్తారు. తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతిలో తరుగుదల రేటు స్థిరంగా ఉంటుంది. కాని ఈ పద్ధతిలో అట్లా కాకుండా క్రమంగా తగ్గుతున్న రేటును ఆస్తిపై ఏర్పాటు చేయవలసిన మొత్తం తరుగుదలపై (ఆస్తి కొన్న ఖరీదు లేదా కొన్న ఖరీదు - అవశేషపు విలువ) తరుగుదలగా ఏర్పాటు చేయడమవుతుంది. కాబట్టి ఆస్తి కొన్న ఖరీదు చివరకు దాని అవశేషపు విలువకుగాని, లేదా అవశేషపు విలువ లేనట్లయితే సున్నాకుగాని తగ్గుతుంది. తరుగుదల రేటును కనుక్కోవడం చాలా తేలిక. ఆస్తి జీవిత కాలము యొక్క సంవత్సరాల అంకెల మొత్తం హారంగా (Denominator) తీసుకొని, ఆస్తి జీవిత కాలము యొక్క సంవత్సరాల తీరుగా క్రమంలో (Reverse Order) లవంగా (Numerator) గా తీసుకోవలెను.

ఉదాహరణకు ఆస్తి కొన్న ఖరీదు రూ. 32,000లు, అవశేషపు విలువ రూ. 2,000లు, జీవిత కాలము 4 సంవత్సరాల అనుకున్నట్లయితే,

హారం (Denominator) $1 + 2 + 3 + 4 = 10$ గా ఉంటుంది.

లవంగా నాలుగు సంవత్సరం నుంచి మొదటి సంవత్సరము వరకు వరుసగా 4, 3, 2, 1. ఈ రేటును తరుగుదలగా ఏర్పాటు చేయవలసిన మొత్తము (కొన్న ఖరీదు - అవశేషపు విలువ) రూ. 30,000లపై కట్టినట్లయితే తరుగుదల నాలుగు సంవత్సరాలకు ఈ విధంగా ఉంటుంది.

సం॥లు	ఆస్తు ప్రారంభపు విలువ రూ.	తరుగుదలగా ఏర్పాటు చేయవలసిన మొత్తం రూ.	రేటు	తరుగుదల రూ.	మొత్తం తరుగుదల రూ.	ఆస్తు తగ్గిన విలువ రూ.
1	32,000	30,000	4/10	12,000	12,000	20,000
2	20,000	30,000	3/10	9,000	21,000	11,000
3	11,000	30,000	2/10	6,000	27,000	5,000
4	5,000	30,000	1/10	3,000	30,000	2,000

సంవత్సరాల అంకెల మొత్తాన్ని ఈ క్రింది సూత్రం ద్వారా చాల తేలికగా కనుక్కోవచ్చు.

$$S = \frac{n(n+1)}{2}$$

S = సం॥ల అంకెల మొత్తము.

n = ఆస్తు జీవిత కాలము (సం॥లలో)

$$S = \frac{n(n+1)}{2} = \frac{20}{2} = 10$$

15.7.6 బీమా పాలసీ పద్ధతి (Insurance Policy Method)

తరుగుదల నిధి పద్ధతిలో వలె ఈ పద్ధతిలో కూడ, తరుగుదల మొత్తాన్ని సంస్థనుంచి బయటకు తీయడమవుతుంది. ఆ మొత్తమును బీమా కంపెనీకి ప్రీమియంగా చెల్లిస్తారు. ఈ పద్ధతిలో వ్యాపారస్తుడు, ఆస్తుపై దాని జీవిత కాలాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకొని, బీమా కంపెనీ నుంచి ఒక ఎండోమెంటు పాలసీని తీసుకుంటాడు. గడువు కాలం తీరే వరకు బీమా కంపెనీకి ప్రతి సంవత్సరము ప్రీమియం చెల్లించవలెను. ఈ మొత్తాన్ని తరుగుదలగా భావించి లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేయడమవుతుంది. గడువు కాలం తీరిన తర్వాత బీమా కంపెనీ పాలసీ మొత్తాన్ని చెల్లిస్తుంది. ఆ మొత్తము సహాయంతో కొత్త ఆస్తుని కొనుగోలు చేయడానికి వీలు కలుగుతుంది.

ప్రయోజనాలు :

1. తరుగుదల నిధి పద్ధతిలోని లోపాలు నివారించటం జరిగింది.
2. బీమా ద్వారా సంస్థలకు పూర్తి రక్షణ కల్పించటం జరిగింది.
3. ఆస్తులకు నష్టం వాటిల్లితే ఆస్తుల పునఃస్థాపనకు బీమా కంపెనీ సహాయం ఉంటుంది.

లోపాలు :

1. ఈ పద్ధతి విలువైన, భారీ ఆస్తులకు మాత్రమే వర్తిస్తుంది.
2. లాభనష్టాల ఖాతాకు ఎక్కువ మొత్తములో డెబిట్ చేయటం జరుగుతుంది.

15.7.7 పునర్మూల్యాంకన పద్ధతి (Revaluation Method) :

ఈ పద్ధతి ప్రకారం ఆస్తులకు ప్రతి సంవత్సరము విలువ కడతారు. సాధారణంగా ఈ పద్ధతిని ఎక్కువ ఖరీదులేని వివిధ ఆస్తులపై తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయడానికి అవలంబిస్తారు. ఉదా : విడిపనిముట్లు, పేటెంట్లు, కాపీరైట్లు మొదలైన ఆస్తులపై ఈ పద్ధతి ప్రకారం తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయడమవుతుంది. ఏ ఆస్తులయితే ఎక్కువగా మార్పులు, చేర్పులు చెందుతూ ఉంటాయో, ఏ ఆస్తులలోనయితే, వాటి జీవిత కాలము నిశ్చయంగా చెప్పడానికి వీలులేదో, ఆ ఆస్తులలో ఈ పద్ధతిని సాధారణంగా అవలంబిస్తారు. ప్రతి సంవత్సరాంతానికి, ఈ ఆస్తులు వాటి ఖరీదును దృష్టిలో ఉంచుకొని విలువ కట్టడమవుతుంది. మార్కెట్టు ధరలను లెక్కలోనికి తీసుకోరు. ఆస్తు యొక్క ప్రారంభపు విలువకు, చేర్పులు (ఉంటే) విలువను కలిపి, దాని నుండి ఆస్తు యొక్క ముగింపు విలువను తీసివేయగా వచ్చే మొత్తాన్ని తరుగుదల ఖర్చుగా భావిస్తారు.

b)

ఉదా : విడిపనిముట్లు ప్రారంభపు విలువ రూ.5,000లు, ఆ సంవత్సరంలో రూ. 4,000ల పనిముట్లను కొని ఆ సంవత్సరాంతానికి పనిముట్ల విలువను రూ. 6,000లుగా నిర్ణయించినట్లయితే, తరుగుదల $(3,000 + 4,000 - 6,000) = 3,000$.

ఈ పద్ధతి చాల తేలిక. తరుగుదలను సులభంగా కనుక్కోవచ్చు. కాని ప్రతి సంవత్సరాంతానికి, పునర్మూల్యాంకన జరుగవలె కాబట్టి కొన్ని ఇబ్బందులుంటాయి. తరుగుదల మొత్తము ప్రతి సంవత్సరము సమానంగా ఉండదు.

ప్రయోజనాలు :

1. అర్థంచేసుకోవటానికి, ఆచరించటానికి సులువైన పద్ధతి
2. విడిపనిముట్లు, సీసాలు, గోతాలు మొదలైన వాటిపై తరుగుదల ఈ పద్ధతి కింద లెక్కిస్తారు.

లోపాలు :

1. పునర్మూల్యాంకనను నిపుణులు చేయాల్సిందే.
2. పునర్మూల్యాంకనను ప్రతి సం॥ము చేస్తారు కాబట్టి ఆస్తుల పెరుగుదల మొత్తంలో ప్రతి సంవత్సరం తేడా ఉంటుంది.
3. తరుగుదల మూల సూత్రాలకు ఇది విరుద్ధం.

15.7.8 తగ్గింపు పద్ధతి (Depletion Method)

తరుగుతున్న ఆస్తులు, గనులు, క్వారీలు, నూనెబావులు మొదలైన వాటిలో తరుగుదలను ఈ పద్ధతి ప్రకారం తగ్గిన యూనిట్లు ఆధారంగా నిర్ణయిస్తారు. ఈ ఆస్తులలోని సంపదను యూనిట్లలో (టన్నులు, లీటర్లు మొ॥) అంచనా కట్టి మొత్తము ఆస్తి ఖరీదును, అంచనా కట్టిన యూనిట్లతో భాగించి, యూనిట్ రేటును నిర్ణయిస్తారు. ప్రతి సంవత్సరము తరుగుదలను, ఆ సం॥లో వెలికి తీసిన యూనిట్లను, ఆ రేటుతో గుణించి అంచనా కట్టడం జరుగుతుంది. ఉదా: ఒక గని ఖరీదు రూ. 1,00,000లు అనుకుందాము. ఆ గనిలోని సంపద 10,000 టన్నులు అనుకున్నట్లయితే,

$$\text{టన్నురేటు} = \frac{1,00,000}{10,000} = \text{రూ. } 10$$

ఒక సంవత్సరంలో 1,200 టన్నుల సంపదను వెలికి తీస్తే ఆ సంవత్సరానికి తరుగుదల
 $= 1,200 \times 10 = \text{రూ. } 12,000$

15.7.9 గంటకు యంత్రపు ఖర్చు పద్ధతి (Machine Hour Method) :

ఈ పద్ధతిలో యంత్రము యొక్క ఉపయోగకర జీవిత కాలాన్ని సంవత్సరాలతో కాకుండా, గంటలలో అంచనా కట్టి, యంత్రం యొక్క ఖరీదును అంచనా కట్టిన గంటలతో భాగించి, తరుగుదల రేటు గంటకు ఎంతో కనుక్కుంటారు. ప్రతి సంవత్సరము ఏర్పాటు చేయవలసిన తరుగుదలను, ఆ సంవత్సరంలో యంత్రము పని చేసిన గంటల ప్రకారం లెక్క కడతారు. ఉదా : ఒక యంత్రము ఖరీదు రూ. 2,00,000 దాని అంచనా కట్టిన జీవిత కాలము 20,000 గంటలు అనుకున్నట్లయితే, గంటకు యంత్రంపై తరుగుదల

$$\text{తరుగుదల} = \frac{2,00,000}{20,000} = \text{రూ. } 10$$

ఒక సంవత్సరంలో యంత్రం 1,500 గంటలు పనిచేస్తే ఆ సంవత్సరానికి యంత్రంపై తరుగుదల
 $= 1,500 \times 10 = \text{రూ. } 15,000$

ప్రయోజనాలు :

1. యంత్రాల మీద ఆధారపడే సంస్థలకు ఇది మంచిది.
2. సులువైన పద్ధతి, శాస్త్రీయమైనది.

లోపాలు :

1. యంత్రం జీవితకాలం అంచనా వేయటం కష్టం.
2. లాభనష్టాల ఖాతాకు మరమ్మత్తులు, తరుగుదల సమానంగా డెబిట్ చేస్తారు.

15.7.10 కిలోమీటర్ల పద్ధతి (Kilometers Method)

ఈ పద్ధతిని, మోటారు వాహనాలపై (బస్సులు, కార్లు, ట్రక్కులు మొదలైనవి) తరుగుదల ఏర్పాటుకు ఉపయోగిస్తారు. ఆ వాహనాల యొక్క జీవిత కాలము కిలోమీటర్లలో అంచనా కట్టి, వాటి ఖరీదును అంచనా కట్టిన జీవిత కాలంతో భాగించి కిలోమీటరుకు ఇంత తరుగుదలను అని అంచనా కట్టడమవుతుంది. ఉదా : ఒక కారు ఖరీదు రూ. 50,000 అంచనా కట్టిన జీవిత కాలము 1,00,000 కిలోమీటర్లు అయితే, తరుగుదల ప్రతి కిలోమీటరుకు

$$= \frac{50,000}{1,00,000} = \text{రూ. } 0.50$$

ఆ కారు ఒక సంవత్సరంలో 10,000 కిలోమీటర్లు నడిస్తే దానిపై ఆ సంవత్సరానికి తరుగుదల

$$= 10,000 \times 0.50 \text{ పై.} = \text{రూ. } 5,000$$

15.8 సారాంశం

ఒక వస్తువు యొక్క నాణ్యత లేదా విలువ ఏ కారణం వల్లనైనా శాశ్వతంగా తగ్గిపోవడాన్ని 'తరుగుదల' అని అంటారు. భౌతిక శక్తుల ప్రభావం, లుప్తత (Obsolescence), కాల గమనం (Effluence of time), ఉద్ఘాటన (Extraction) మొదలగు కారణాలవల్ల తరుగుదల ఉత్పన్నమవుతుంది. తరుగుదలను లాభార్జన ఖర్చుగా భావించి, లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేయవలెను. ప్రతి సంవత్సరం వ్యాపార సంస్థ సమంజసమైన తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయవలెను.

తరుగుదలను క్రింది పద్ధతుల ద్వారా ఏర్పాటు చేస్తారు.

1. స్థిర వాయిదాల పద్ధతి
2. తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతి
3. వార్షిక పద్ధతి
4. తరుగుదలనిది లేదా నిక్షేపనిది పద్ధతి
5. సంవత్సరాల అంకెల మొత్తం పద్ధతి
6. భీమా పాలసీ పద్ధతి
7. పునర్మూల్యాంకన పద్ధతి
8. తగ్గింపు పద్ధతి
9. గంటకు యంత్రం ఖర్చు పద్ధతి
10. కిలో మీటరు పద్ధతి

సాధారణంగా తరుగుదలను క్రింది విధంగా లెక్కగట్టతారు.

$$\text{తరుగుదల} = \frac{\text{ఆస్తి కొన్న ఖరీదు} - \text{ఆస్తి తుక్కు విలువ}}{\text{ఆస్తి యొక్క జీవిత కాలం}}$$

15.9 ప్రశ్నలు

a) సంగ్రహ ప్రశ్నలు (Short Answer Questions)

1. తరుగుదల అనగానేమి? తరుగుదలను నిర్వచించి, తరుగుదలకు కారణాలను చర్చించండి.
2. తరుగుదల ఎందుకు అవసరం? క్లుప్తంగా వ్రాయండి.
3. తరుగుదల ఏర్పాటు చేయడంలో ఉద్దేశమేమి?

4. స్థిర వాయిదాల పద్ధతిని గూర్చి తెలిపి, ఈ పద్ధతి క్రింద తరుగుదలరేటును ఎట్లా కనుక్కుంటారో తెలియజేయండి.
5. స్థిరవాయిదాల పద్ధతి, తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతికి గల తేడాలను వివరించండి.
6. తరుగుదల, మార్పుదలకు గల తేడాలను వ్రాయుము.
7. భీమా పాలసీ పద్ధతి, పునర్మూల్యాంకన పద్ధతులను గూర్చి వ్రాయుము.

b) వ్యాస రూప ప్రశ్నలు (Essay Questions)

1. 'మౌలిక వ్యయంలో విభజనే తరుగుదల' చర్చించుము. తరుగుదల మొత్తాన్ని లెక్కించడంలో ఎదురయ్యే సమస్యలను పేర్కొనుము.
2. తరుగుదల పద్ధతులను తెలియజేయండి. వాటిలో ఏవైనా మూడింటి యొక్క లాభనష్టాలను చర్చించండి.
3. తరుగుదల అనగానేమి? తరుగుదల ఎందుకు ఏర్పాటుచేస్తారు. తరుగుదలలోని వివిధ పద్ధతులను గూర్చి తెలపండి.
4. తరుగుదల ఏర్పాటు ఆవశ్యకతను వివరింపుము.
5. తరుగుదల ఏర్పడడానికి గల కారణాలను వివరించుము.

15.10 అభ్యాసాలు

1. సుబ్రహ్మణ్యం బ్రదర్స్ వారు, 1998, జనవరి 1వ తేదీన రూ. 31,000లకు ఒక యంత్రాన్ని కొనుగోలు చేసినారు. ఆ యంత్రము యొక్క అంచనా కట్టిన జీవిత కాలము 10 సంవత్సరాలు. అవశేషపు విలువ రూ. 1,000. స్థిర వాయిదాల పద్ధతి ప్రకారం ఎంత తరుగుదల ఏర్పాటు చేయవలెనో నిర్ణయించి, యంత్రాల ఖాతాను మొదటి నాలుగు సంవత్సరాలకు చూపండి.
(జవాబు : యంత్రాల ఖాతాలోని నిల్వ రూ. 19,000)
2. ఒక స్థిరాస్థిని రూ. 50,000లకు కొనుగోలు చేయడమైనది. ప్రతి సంవత్సరము తరుగుదలను స్థిరవాయిదాల పద్ధతిపై ఏర్పాటు చేయడానికి నిర్ణయించడమైనది. ఆస్తి జీవిత కాలము 10 సంవత్సరాలు. అవశేషపు విలువ రూ. 10,000లు తరుగుదలను ఏ రేటు ప్రకారం ఏర్పాటు చేయవలెనో కనుక్కోని, ఆస్తి ఖాతాను మొదటి నాలుగు సంవత్సరాలకు చూపండి.
(జవాబు : తరుగుదల రేటు 8%, నాలుగు సం॥ల తదుపరి ఆస్తి ఖాతాలో నిల్వ రూ. 34,000)
3. ఒక కంపెనీ రూ. 40,000లకు ఒక ప్లాంటును 2,000, జనవరి 1వ కొనుగోలు చేసినది. స్థాపన ఖర్చుల క్రింద రూ. 1,000లు చెల్లించడమైనది. 2000, ఏప్రిల్ 1 నుంచి ప్లాంటును ఉపయోగించడమైనది. తరుగుదల స్థిరవాయిదాల పద్ధతిపై సం॥కి 10% భావించి, i) ప్లాంటు ఖాతాను, ii) తరుగుదల ఖాతాను మొదటి మూడు సంవత్సరాలకు కంపెనీ పుస్తకాలలో చూపండి.
(జవాబు : ప్లాంటు ఖాతాలోని నిల్వ రూ. 29,725)
4. 1998, జనవరి 1వ తేదీన ఒక యంత్రాన్ని రూ. 10,000లకు కొనుగోలు చేసి, 2001 జూన్ 30 వ తేదీన ఆ యంత్రాన్ని రూ. 6,000లకు అమ్మడమైనది. స్థిరవాయిదాల పద్ధతిపై 10% చొ॥న తరుగుదలను ప్రతి సం॥ము ఏర్పాటు చేయడమైనదని భావించి, ఆ యంత్రం అమ్మకంపై లాభనష్టాలను కనుక్కోనండి.
(జవాబు : అమ్మకంపై నష్టం రూ. 500)
5. ఫర్నిచరు కొన్న ఖరీదు రూ. 8,000. ప్రతి సంవత్సరము 10% చొ॥న స్థిర వాయిదాల పద్ధతిపై తరుగుదలను ఏర్పాటు చేయడానికి నిర్ణయమైనది. మొదటి నాలుగు సం॥లకు ఫర్నిచరు ఖాతాను చూపండి. తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతిపై 10% చొ॥న తరుగుదలను ఏర్పాటు చేస్తే ఆ ఖాతా ఏ విధంగా ఉంటుందో చూపండి.
(జవాబు : యంత్రం ఖాతాలో నిల్వ :
స్థిర వాయిదాల పద్ధతి ప్రకారం రూ. 4,800
తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతి ప్రకారం రూ. 5,249)

6. శ్రీకర్ అండ్ కో వారు 2000 జనవరి 1వ తేదీన రూ. 1,00,000లకు ఒక యంత్రాన్ని కొనుగోలు చేసినారు. ఆ యంత్రం యొక్క జీవిత కాలము 10సం॥లు. తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతి ప్రకారం, సం॥ని 12 1/2% చొ॥న తరుగుదలను రద్దు చేయవలెనని నిర్ణయించినారు. మొదటి మూడు సం॥లకు యంత్రం ఖాతాను చూపండి.
(జవాబు : యంత్రం ఖాతాలోని నిల్వ రూ. 66,992.19)
7. 1998, జనవరి 1వ తేదీన ఒక సంస్థ రూ. 60,000ల ఖరీదుగల యంత్రాన్ని కొనుగోలు చేసినది. 2000, జూలై 1వ అదనంగా మరొక యంత్రాన్ని రూ.15,000లకు కాని, రూ.1,000 లకు స్థాపన ఖర్చుల కింద చెల్లించినది. ఆ సంస్థ తన ఖాతా పుస్తకాలను ముగింపు చేసే తేదీ ప్రతి సంవత్సరము డిసెంబరు 31న, సంవత్సరానికి తరుగుదల 10%గా ఊహించి, యంత్రాల ఖాతాను మొదటి 5 సం॥లకు i) స్థిర వాయిదాల పద్ధతి ప్రకారం, ii) తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతి ప్రకారం చూపండి.
(జవాబు : i) స్థిర వాయిదాల పద్ధతి ప్రకారం రూ. 42,000;
ii) తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతి ప్రకారం రూ. 47,741.40)
8. 1999, జనవరి 1వ తేదీన ఒక లిమిటెడ్ కంపెనీ రూ. 24,000ల ఖరీదుగల యంత్రాలను, 2000, జూన్ 30వ తేదీన రూ. 4,000 ఖరీదుగల మరొక యంత్రాన్ని కొన్నది. 2001, మార్చి 31వ మొదట్లో కొన్న యంత్రాలలో రూ. 1,000ల ఖరీదుగల ఒక యంత్రము చెడిపోయినందున, తుక్కు క్రింద రూ. 100లకు అమ్మివేయడమైనది. అదే రోజు మరొక కొత్త యంత్రాన్ని రూ. 1,600లకు కొనడమైనది. తరుగుదలను సంవత్సరానికి 15% చొ॥న తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతిపై ఏర్పాటు చేయవలెను. మొదటి మూడు సంవత్సరాలకు ఆవర్ణా ఖాతాలను చూపండి.
(జవాబు : యంత్రం ఖాతాలోని నిల్వ రూ. 18,690; అమ్మకంపై నష్టం రూ. 595)
9. రత్న్ అండ్ కో వారు రూ. 28,000లకు ఒక యంత్రాన్ని కొని, రవాణాకు రూ. 5,000, బ్రోకరేజీ రూ.1,000, స్థాపన ఖర్చులు రూ. 4,000 ఖర్చు చేసినారు. ఆ యంత్రంపై ప్రతి సంవత్సరము 10% చొ॥న తరుగుదలను తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతిపై ఏర్పాటు చేసినారు.
మూడు సంవత్సరాల తర్వాత ఆ యంత్రాన్ని రూ. 31,500లకు అమ్మి, రూ. 500లను బ్రోకరుకు కమీషను క్రింద చెల్లించినారు. యంత్రం ఖాతాను మూడు సం॥లకు చూపి, అమ్మకంపై లాభనష్టాలను కనుక్కోవండి.
(జవాబు : అమ్మకంపై లాభం రూ. 3,298)
10. కాలండరు సంవత్సరాన్ని, ఖాతా సంవత్సరంగా అవలంబించే ఒక కంపెనీ, 2001, ఏప్రిల్ 1న రూ. 60,000లకు ఒక యంత్రాన్ని కొనుగోలు చేయడమైనది. అదే సంవత్సరము అక్టోబరు 1వ తేదీన రూ. 40,000లకు అదనంగా మరొక యంత్రాన్ని, 2002 జూలై 1వ మరో యంత్రాన్ని రూ. 20,000లకు కొనుగోలు చేసినది.
2003 జనవరి 1న, 2001 ఏప్రిల్ 1న కొన్న యంత్రంలో మూడవ వంతు పనికి రాకుండా పోయినందున, దానిని రూ. 6,000లకు అమ్మివేయడమైనది.
తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతిపై తరుగుదలను సం॥కి 10% చొ॥న ఏర్పాటుచేయడమైనది. కంపెనీ పుస్తకాలలో యంత్రం ఖాతా 2003 వరకు ఏ విధంగా కనిపిస్తుందో చూపండి.
(జవాబు : 2003, డిసెంబరు 31 న నిల్వ రూ. 78,660)
11. ఒక కంపెనీ 1998, జనవరి 1వ తేదీన రూ. 38,800లకు ఒక యంత్రాన్ని కొనుగోలు చేసి, వెంటనే దాని స్థాపనకు రూ. 1,200లను ఖర్చు చేసినది. అదే సంవత్సరము జూలై 1వ తేదీన రూ.20,000లకు అదనపు యంత్రాలను కొనుగోలు చేయడమైనది. 2000, జూలై 1వ రూ. 30,000లకు మరొక యంత్రాన్ని కొనుగోలు చేసినది. తరుగుదలను ప్రతి సంవత్సరము డిసెంబరు 31న కొన్న ఖరీదుపై 10% ప్రకారం ఏర్పాటు చేయడమైనది. కాని, 2001 జనవరి 1 నుంచి పద్ధతిని మార్చి, తగ్గుతున్న నిల్వల పద్ధతి ప్రకారం 15% చొ॥న ఏర్పాటు చేయవలెనని నిర్ణయించడమైనది.
యంత్రాల ఖాతాను 1998 నుంచి 2002 వరకు కంపెనీ పుస్తకాలలో తయారు చేయండి. లెక్కింపులను దగ్గరి రూపాయికి సవరించండి.
(జవాబు : యంత్రం ఖాతాలోని నిల్వ రూ. 51,659)

12. కౌలును రూ. 1,50,000 చెల్లించి 5 సం॥లకు కొనుగోలు చేసారు. తరుగుదలను వార్షిక సంవత్సరం వద్దతి ప్రకారం లెక్కించుదామని నిర్ణయించారు. వడ్డీరేటును 10%గా తీసుకోండి. వార్షిక వడ్డీల ప్రకారం ప్రతి సం॥ తరుగుదల క్రింద రద్దు ఫరచవలసినది రూ. 39,569.55. కౌలుఖాతాను 5 సం॥లకు తయారుచేయండి.
(జవాబు : వడ్డీ : 1వ సం॥ రూ.15,000; 2వ సం॥ రూ.12,543.05; 3వ సం॥ 9,840.40; 4వ సం॥ రూ. 6,867.48; 5వ సం॥రూ. 3,596.82)
13. 1 ఏప్రిల్, 1998న రామవ లిమిటెడ్ ఒక యంత్రాన్ని రూ. 1,00,000లకు కొనుగోలు చేసారు. యంత్రం జీవిత కాలం తరువాత నూతన యంత్రం స్థాపనకు తరుగుదల నిక్షేప నిధిని ఏర్పాటు చేయాలని సంస్థ నిర్ణయించింది. పెట్టుబడులపై 12% వడ్డీ వస్తుందని ఆశిస్తుంది. ఆస్తి అంచనా జీవిత కాలం 10 సం॥లు నిక్షేపనిధి వడ్డీల ప్రకారం రూ. 1, 10 సం॥లకు 12% వడ్డీ వార్షిక విలువ 0.056984 అవుతుంది.
ఇదవ సంవత్సరాంతాన యంత్రం తుక్కు అయి అమ్మిట్ల జరిగింది. తుక్కు అమ్మగా రూ. 28,000 వచ్చింది. పెట్టుబడులు అమ్మగా పుస్తకపు విలువ కన్నా 5% తక్కువగా వస్తాయి. యంత్రం కొన్న ఖరీదు రూ. 1,40,000. అవసరమైన ఆవర్ణా ఖాతాలను ఇదు సం॥లకు చూపండి.
(జవాబు : వడ్డీ ఖాతా : రూ. 683.81; రూ. 1,449.67 ; రూ. 2,307.44; రూ. 3,268.14;
పెట్టుబడుల అమ్మకం మొత్తం రూ. 25,872.79)
14. జనవరి 1, 2000న ఒక ఆస్తిని రూ. 10,000లకు 3 సం॥లకు కొలుకు తీసుకోవటం జరిగింది. వార్షిక వద్దతి ప్రకారం 5% వడ్డీని చూపుతూ తరుగుదలను రాయాలని నిర్ణయించటం జరిగింది. మూడు సం॥ లకు కౌలు ఖాతాను, లాభనష్టాల ఖాతాను తయారుచేయండి.
(జవాబు : వడ్డీ రూ. 500; రూ. 341.39; రూ. 174.88)
15. రూ. 2,000 విలువగల విడిపనిముట్లను సంవత్సర ప్రారంభంలో కొనుగోలు చేసారు. సం॥లో రూ. 400ల చేర్పులు చేయటం జరిగింది. మొదటి సంవత్సరాంతంలో విడిపనిముట్లను రూ. 2,200లుగా, రెండవ సంవత్సరాంతంలో రూ. 1,900లుగా లెక్కించటం జరిగింది. రెండు సంవత్సరాలకు విడిపనిముట్ల ఖాతాను తయారుచేయండి.
(జవాబు : మొదటి సంవత్సరం తరుగుదల-రూ. 200; రెండవ సంవత్సరం తరుగుదల రూ. 300)
16. ఒక సంస్థలో ప్రతి సంవత్సరము రూ. 90,000లు రిపేర్ల నిధికి బదిలీ చేస్తారు. వాస్తవంగా అయిన రిపేర్లు మొదటి సం॥ రూ. 9,000, రెండవ సం॥ రూ. 21,000; మూడవ సం॥ రూ. 33,000. రిపేర్ల నవీకరణ రిజర్వు ఖాతాను మూడు సంవత్సరాలకు చూపండి.
(జవాబు : మూడవ సంవత్సరాంతాన ఖాతా నిల్వ రూ. 2,07,000)

రచయిత

డా॥ కె. వి. యస్. బి. కుమార్

వీర్యాట్లు - రిజర్వులు

(PROVISIONS AND RESERVES)

ఉద్దేశాలు (Objectives):

ఈ అధ్యాయం చదవడం వలన మీకు వీర్యాట్లను (Provisions) గురించి రిజర్వులు (Reserves) లను గురించి ఒక అవగాహన ఏర్పడుతుంది. రిజర్వులలో రకాలు, ఏర్పాటు, వాటి ఖాతానిర్వహణల మీద కూడా అవగాహన కలుగుతుంది.

నిర్మాణము లేదా ముఖ్యాంశాలు (Structure):

- 16.1 రిజర్వు
- 16.2 ఏర్పాటు
- 16.3 రిజర్వు, ఏర్పాట్ల మధ్య తేడాలు
- 16.4 వివిధ రకాల రిజర్వులు
 - 16.4.1 సాధారణ రిజర్వు
 - 16.4.2 ప్రత్యేక రిజర్వు
 - 16.4.3 వెట్టుబడి రిజర్వు
 - 16.4.4 మూలధన రిజర్వు
 - 16.4.5 రహస్య రిజర్వు
 - 16.4.6 రిజర్వు నిధి
 - 16.4.7 శాసనాత్మక రిజర్వు
- 16.5 సాధారణ రిజర్వు, నిర్దిష్ట రిజర్వుల మధ్య వ్యత్యాసాలు
- 16.6 ఊహించని బాధ్యతల నిమిత్తం ఏర్పాట్లు
 - 16.6.1 సంకయాత్మక బాకీలపై ఏర్పాట్లు
 - 16.6.2 ఋణగ్రస్తులపై డిస్కౌంటు ఏర్పాటు
 - 16.6.3 ఋణదాతలపై డిస్కౌంటు ఏర్పాటు
 - 16.6.4 మరమ్మత్తుల, నవీకరణకై ఏర్పాటు
 - 16.6.5 పన్ను ఏర్పాటు నిధి
- 16.7 నిర్దిష్ట రిజర్వులు
 - a) డివిడెండు సమానీకరణ నిధి
- 16.8 సారాంశం
- 16.9 ప్రశ్నలు
- 16.10 అభ్యాసాలు

16.1. రిజర్వు (Reserve)

మానవుడు తన నిత్య జీవితంలో అనేక రకాల బాధ్యతలతో సతమతమవుతుండడం మనం చూస్తున్నాం. అలాగే చట్టంచే సృష్టించబడిన కంపెనీకి కూడా ఆర్థిక సంవత్సరాంతానికి కొన్ని పూర్తిగా తెలిసిన బాధ్యతలు, మరికొన్ని తెలియని బాధ్యతలు వుంటాయి. ఒక్కొక్కప్పుడు బాధ్యతలు తెలిసినప్పటికీ మొత్తం ఎంత నిర్దుష్టంగా తెలియకపోవచ్చు. అదే విధంగా భవిష్యత్లో ఎప్పుడు ఎలాంటి అనంతర పరిస్థితులు తలవెత్తి సంస్థ ఆర్థికంగా దెబ్బ తింటుందో ముందుగా చెప్పలేము. వ్యాపార సంస్థలు కొన్ని సంవత్సరాలలో అధిక లాభాలనార్జించవచ్చు. మరికొన్ని సంవత్సరాలలో నష్టాలను చవిచూడవచ్చు. అందువల్ల అనంతర పరిస్థితులలో సంస్థ ఆర్థికంగా దెబ్బతినకుండా వుండడానికై, ప్రతి సంస్థ అధికలాభాలనార్జించినప్పుడు, లాభాలనన్నింటినీ వాటాదారులకు డివిడెండ్ల రూపంలో పంచకుండా, లాభాలలో కొంతభాగాన్ని అట్టి పెట్టుకొంటుంది. ఇలా లాభాలనుంచి ప్రత్యేకించిన మొత్తాన్ని 'రిజర్వు' అని అంటారు. ఆర్థిక గర్భ పరిస్థితులను అధిగమించడానికి ఈ రిజర్వులు సహాయపడుతాయి.

భవిష్యత్లో తెలిసి, తెలియక ఏర్పడే నష్టాలను ఎదుర్కొనటానికి ప్రత్యేకంగా ఏర్పాటు చేసిన మొత్తాన్ని రిజర్వు అని అంటారు. ఈ మొత్తాన్ని ప్రతి సంవత్సరం సంస్థకు వచ్చే లాభం నుంచి మళ్ళిస్తారు.

16.2 ఏర్పాటు

ఏర్పాటు అనేది రిజర్వు కాదు. "ఒక ఆస్తి పరిష్కారం లేదా అమ్మకం మూలంగా ఉత్పన్నమయ్యే నష్టాన్ని ఎదుర్కోవేందుకు లాభాలపై వార్షిక చేసిన మొత్తాన్ని 'ఏర్పాటు' అంటారు.

16.3 రిజర్వు, ఏర్పాటుకు మధ్య తేడాలు

రిజర్వు	ఏర్పాటు
1. ఈ మొత్తాన్ని లాభనష్టాల వినియోగిత ఖాతాకు డెబిట్ చేస్తారు.	1. ఈ మొత్తాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేసి సృష్టిస్తారు.
2. ఇది వ్యాపార విధానానికి సంబంధించింది.	2. ఇది వ్యాపార అవసరం.
3. దీని సృష్టి నిర్వాహకుల విచక్షణపై ఆధారపడుతుంది.	3. క్షేది తప్పనిసరికాబట్టి ఇక్కడ నిర్వాహకులకు విచక్షణ ఉండదు.
4. దీనిని వాటాదారులకు డివిడెండ్లుగా పంచవచ్చు.	4. దీనిని వాటాదారులకు డివిడెండ్లుగా పంచటానికి వీలులేదు.
5. అదనపు మూలధనాన్ని, వ్యాపార ఆర్థిక పరిస్థితిని పటిష్టం చేసుకోవడానికి సృష్టిస్తారు.	5. ఆస్తుల పరిష్కారం, ఆస్తుల వరంపరలోనూ రిజర్వు నష్టాలను ఎదుర్కొనటానికి సృష్టిస్తారు.

16.4 వివిధ రకాల రిజర్వులు

రిజర్వులను ఆరు రకాలుగా విభజించవచ్చు : 1) సాధారణ రిజర్వు, 2) ప్రత్యేక రిజర్వు, 3) పెట్టుబడి రిజర్వు, 4) మూలధన రిజర్వు, 5) రహస్య రిజర్వులు, 6) రిజర్వునిధి.

16.4.1 సాధారణ రిజర్వు

దీనినే స్వేచ్ఛా రిజర్వు అని కూడా పిలుస్తారు. ఈ రిజర్వును నిర్వహణా మూలధనం కొరకు, వ్యాపార ఆర్థిక పటిష్టతకు ఏర్పాటు చేస్తారు. దీనిని ఏ విపత్తు ఎదుర్కొనటానికైనా ఉపయోగిస్తారు. దీని ఏర్పాటులో ముఖ్య ఉద్దేశ్యాలు :

1. మార్కెట్లో వ్యాపార పరిస్థితులను పంచుకోవటం.

2. డివిడెండు రేట్ల సమానీకరణకు ఉపయోగించవచ్చు.
3. అత్యధిక లాభాలు వచ్చిన సం॥లో వాటిని కప్పిపుచ్చటం కోసం
4. సంస్థ ద్రవ్యతా వనరులను పెంచడం
5. సంస్థకు అప్పులు లభ్యంకానప్పుడు నిర్వహణా మూలదనాన్ని సమకూర్చుకోవటం కోసం
6. దీర్ఘ కాలిక ఋణాల చెల్లింపుకు వనరులను సమకూర్చటం కోవడం కోసం
7. తెలిసి, తెలియని అనాంతరాధిని విదుర్కోవడం కోసం

16.4.2 ప్రత్యేక రిజర్వులు

నిర్దిష్ట ప్రయోజనం కోసం ఏర్పాటు చేసే రిజర్వును ప్రత్యేక రిజర్వు అంటారు. దీనినే కొన్ని సందర్భాలలో ఏర్పాటు అని కూడా పిలుస్తారు. దీనిని ఏ ప్రయోజనం కోసం ఏర్పాటు చేయటం జరిగిందో దాని కోసమే వినియోగిస్తారు. దీనిని లాబాలపై చార్జీ చేస్తారు.

ఉద్దేశ్యాలు :

- 1) చెల్లించవలసిన ఖర్చులు తెల్లించటానికి
- 2) ఏర్పడే ఆగంతుక ఋణబాధ్యతలను చెల్లించటానికి
- 3) తెలిసిన నష్టాలు భరించటానికి (తరుగుదల, మరమ్మత్తులు మొ॥వి)

16.4.3 పెట్టుబడి రిజర్వు

పెట్టుబడి లాబాలనుండి మాత్రమే ఏర్పాటు చేసిన రిజర్వును పెట్టుబడి రిజర్వు అంటారు. దీనిని వాటాదార్లకు డివిడెండుగా పంచటానికి వినియోగించవచ్చులేదు. పెట్టుబడి నష్టాలు, అసాధారణ రాబడి నష్టాలను తట్టుకోవేందుకు పెట్టుబడి రిజర్వుకు వినియోగించాలి

పెట్టుబడి రిజర్వు ఏర్పాటుకు ఆవశ్యకాలు :

- 1) అసాధారణ పరిస్థితులలో లాబాలను సంపాదించినపుడు
- 2) వాటాలు, డిబెంచర్లు ప్రీమియంకు జారీ చేసినపుడు
- 3) డిస్కాంట్ లో డిబెంచర్ల విమోచనం చేసినపుడు
- 4) స్థిరాస్తులు అమ్మకాలపై లాభం వచ్చినపుడు
- 5) వాటాల జప్తుచేసి, వాటిని తిరిగి జారీ చేసినపుడు

16.4.4 మూలధన రిజర్వులు

మూలధన స్వభావం గల లాబాలనుంచి రిజర్వును సృష్టించితే ఆ రిజర్వును మూలధన రిజర్వు అని అంటారు. వ్యాపార గమనంలో గాకుండా అసాధారణ పరిస్థితులలో ఆర్జించిన లాబాలను మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయడంవల్ల మూలధన రిజర్వు సృష్టించబడుతుంది. సాధారణంగా క్రింది లాబాలను మూలధన రిజర్వు ఖాతాకు మళ్ళించడం జరుగుతుంది.

- 1) నమోదుకు ముందు లాబాలు
- 2) వాటాలు, డిబెంచర్ల జారీ మీద ప్రీమియం
- 3) డిబెంచర్లను తిరిగి చెల్లింపు మీద లాబాలు
- 4) విమోచనీయ ఆధిక్యపు వాటాల తిరిగి చెల్లింపు నిమిత్తం లాబాల ఘంటి వినియోగించిన సొమ్ము.
- 5) వాటాల జప్తు మీద లాభం
- 6) అనలు ఖరీదు మీద స్థిరాస్తుల అమ్మకం వలన లాబాలు
- 7) స్థిరాస్తులు, అప్పుల పునర్మూల్యాంకన మీద వచ్చే లాబాలు.

మూలదన లాభాలలో కొన్నింటిని కొన్ని పరిస్థితులకు లోబడి వాటాదారులమధ్య డివిడెండుగా పంపిణీ చేయవచ్చు. మిగతా మూలదన లాభాలను కంపెనీల చట్టం 1956 ప్రకారం వినియోగించవలసి ఉంటుంది. డివిడెండు లాభం అందుబాటులో ఉంటే, దానిని సాధారణ రిజర్వుకు బదిలీ చేయటం మంచిది.

1956 సెక్షన్ 78 ప్రకారం వాటాల మీద ప్రీమియాన్ని క్రింది వాటి కోసం ఉపయోగించుకోవచ్చునని చెప్పుచున్నది.

- a) కంపెనీ సభ్యులకు పూర్తిచెల్లింపు బోనస్ వాటాల జారీ.
- b) కంపెనీ యొక్క ప్రాథమిక ఖర్చుల రద్దు
- c) కంపెనీ యొక్క వాటాలు, డిబెంచర్ల జారీ మీద ఇచ్చిన డిస్కాంటును రద్దు చేయటానికి లేదా వాటాల, డిబెంచర్ల జారీకై వ్యయాన్ని భరించడానికి
- d) డిబెంచర్ల తిరిగి చెల్లింపుమీదకాని, తిరిగిచెల్లించవలసిన ఆదికృత్య వాటాల మీదకాని చెల్లించవలసిన ప్రీమియం ఏర్పాటు చేయటానికి.

వాటా ప్రీమియంను పైన చెప్పిన విధాలలోకాకుండా ఇంకొక రకంగా వినియోగించేటట్లయితే కోర్టు వారి అనుమతి అవసరం. కంపెనీ సభ్యులకు పూర్తి చెల్లింపు బోనస్ వాటాలను జారీ చేయటానికి మాత్రమే వినియోగించవచ్చునని కంపెనీల చట్టం 1956 సెక్షన్ 80 (5) తెలియజేస్తున్నది.

నమోదుకు ముందు లాభాల్లో, డిబెంచర్ల మీద ప్రీమియం, డిబెంచర్ల చెల్లింపు మీద వచ్చిన లాభాల వినియోగాన్ని గురించి న్యాయాత్మకమైన నియమాల్లోని లెవు. అందువలన ఈ లాభాలను డివిడెండు ప్రకటనకు ఉపయోగించవచ్చు. సాధారణంగా ఈ లాభాలను ప్రాథమిక ఖర్చులు, వాటాల డిబెంచర్ల జారీ మీద యిచ్చిన డిస్కాంటు మొదలగు కృత్రమ ఆస్తుల రద్దుకు వినియోగిస్తారు.

16.4.5 రహస్య రిజర్వులు

కంపెనీ సభ్యులకు తెలియని రిజర్వులను రహస్య రిజర్వులు అంటారు. రహస్య రిజర్వులు ఉన్నప్పుడు కంపెనీ ఆర్థిక పరిస్థితి ఆస్తి అప్పుల పట్టి ద్వారా కనిపించే దాని కంటే మెరుగుగా ఉంటుంది. నష్టం వచ్చినప్పటికీ రహస్య రిజర్వులు ఉండటం వలన లాభాలనుచూపెట్టే అవకాశమేర్పడుతుంది. వాస్తవంగా వచ్చిన లాభం కంటే చాల తక్కువ లాభాన్ని చూపెట్టడం ద్వారా రహస్య రిజర్వులను సృష్టించవచ్చు. అవి :

- 1) తరుగుదలను ఎక్కువగా రద్దు చేయటం
- 2) లాభనష్టాల ఖాతాకు పెట్టుబడి వ్యయాన్ని చార్జీ చేయటం.
- 3) ముగింపు నిల్వ తక్కువగా మూల్యాంకన చేయటం.
- 4) అమ్మకాల అణిచివేత
- 5) ఆగంతుక ఋణబాధ్యతను అసలు ఋణబాధ్యతగా చూపడం.
- 6) ఒక ఆస్తిని ఆగంతుక ఆస్తిగా చూపటం.
- 7) రెవిన్యూ వసూళ్ళను ఆస్తికి క్రెడిట్ చేయటం. ఉదా : వచ్చిన అద్దెను భవనం ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయటం.

కొన్ని సందర్భాలలో రహస్య రిజర్వులు వాటంతట అవే ఉత్పన్నమవుతాయి. ఉదా : ఆస్తుల విలువలలో శాశ్వతంగా పెరుగుదల ఏర్పడటం (లేదా) అప్పులలో శాశ్వతమైన తగ్గుదల ఏర్పడవచ్చు. ఇటువంటి మార్పులను సాధారణంగా ఖాతా పుస్తకాలలోకి తీసుకొనిరారు.

రహస్య రిజర్వులే కాకుండా గుప్త రిజర్వులు అని కూడా ఉంటాయి. గుప్త రిజర్వు అంటే లాభ అంశాన్ని అప్పుగా చెప్పటం. ఉదాహరణకు లాభనష్టాల ఖాతా క్రెడిట్ నిల్వను వివిధ క్రెడిట్ నిల్వలలో చేర్చటం.

రహస్య రిజర్వును ఏర్పాటు చేయడంలో ఉద్దేశ్యాలు

- భవిష్యత్తు సష్టాలను భరించటానికి
- రానున్న సంవత్సరాలలో డివిడెండ్ల సమానీకరణ చేయటానికి
- లాభాలను మరుగుపరచడం ద్వారా ఆవాంశనీయ పోటీని ప్రభుత్వ జోక్యాన్ని నివారించటానికి
- తక్కువ లాభాలను చూపించటం ద్వారా ఆదాపైను పన్ను తగ్గించుకోవటానికి
- విద్యవహణ మూలదనం పెంచటానికి
- సంస్థ ఆస్తుల వాస్తవ నికర విలువలను మరుగుపరచటం ద్వారా వ్యాపార ఆర్థిక పరిస్థితిని పటిష్టం చేసుకోవటానికి.

రహస్య రిజర్వు ప్రయోజనాలు

- వ్యాపార పోటీదారులను సమర్థవంతంగా నియంత్రించడానికి
- భవిష్యత్లో అసాధారణ సష్టాలు వస్తే వాటాదారులకు తెలియకుండా చేయవచ్చు.
- డివిడెండ్ల సమానీకరణకు వీలవుతుంది.
- ఆర్థికంగా సంస్థ పరిపుష్టి కావటానికి తోడ్పడతాయి.

రహస్య రిజర్వు-ప్రమాదాలు

- సంస్థ పేరు ప్రతిష్టలు బాగా దెబ్బతింటాయి.
- డైరెక్టర్లు, ఉన్నతాధికారులు రహస్య రిజర్వులను దుర్వినియోగం చేసే అవకాశముంది.
- వాటాదారులకు డివిడెండ్ తగ్గటానికి అవకాశముంది.
- కంపెనీ వాటాల మార్కెట్ విలువ పడిపోయే అవకాశముంది.

16.4.6 రిజర్వు నిధి

తక్షణమే నగదులోకి మార్చుకొనటానికి వీలున్న నిర్దిష్ట ప్రయోజనాలకు కేటాయించిన ఆస్తులచే ప్రత్యేకంగా ప్రాతినిధ్యం చూపించబడే రిజర్వుకు మాత్రమే వర్తిస్తుంది. సాధారణ రిజర్వుకు, రిజర్వునిధికి ఇతర విషయాలలో తేడాలు ఉండవు.

a) ఉద్దేశ్యాలు

- మిగులు లాభాలనుండి మాత్రమే వీటిని సృష్టిస్తారు.
- వీటి వలన ఆర్థిక పరిస్థితి పటిష్టమవుతుంది.
- నిర్దిష్ట ప్రయోజనాన్ని వెరవేర్చేటట్లు చేస్తుంది.
- దీర్ఘకాలిక అప్పులను విమోచన చేయవచ్చు.

రిజర్వు నిధిలోని రకాలు

- రిజర్వునిధి : దీనిని స్వేచ్ఛా నిధి లేదా సాధారణ రిజర్వు అని కూడా పిలుస్తారు. ఆర్థిక పరిస్థితిని పటిష్టంగా చేసుకునేందుకు ఈ రిజర్వును సృష్టిస్తారు.
- నిర్దిష్ట నిధి : ఈ నిధిని కొన్ని నిర్దిష్ట ప్రయోజనాల నిమిత్తం ఏర్పాటు చేస్తారు. ఈ నిధిని ఆ నిర్దిష్ట ప్రయోజనాలకే ఉపయోగించాలి.

c) నిక్షేప నిధి : తరుగుదలకు లోనైనా లేదా ఒక దీర్ఘకాలిక ఋణాన్ని తీర్చటానికి ఏర్పాటు చేసిన నిధిని నిక్షేపనిధి అంటారు. ఋణవిమోచనకు సరిపడే మొత్తం లేదా అస్తి కొనుగోలుకు సరిపడే మొత్తాన్ని సమకూర్చుకొనేందుకు సంపాదించిన వడ్డీని కూడా సెక్యూరిటీల కొనుగోలుకే ఉపయోగిస్తారు. చివరి సంవత్సరంలో పెట్టుబడిగా పెట్టిన సెక్యూరిటీలను అమ్మి అస్తి కొనుగోలు చేయటంగాని లేదా దీర్ఘకాలిక అప్పు తీర్చటం కాని జరుగుతుంది.

నిక్షేపనిధి ఏర్పాటుకు ఆవశ్యకాలు

- a) డిబెంజర్ల విమోచనకు
- b) తరుగుదలకు గురయ్యే అస్తిని భర్తీచేయుటకు
- c) ఋణబాధ్యత తగ్గింపుకు
- d) కొలు నవీకరణకు
- e) గనులు వంటి కోల్పోయే ఆస్తులను భర్తీచేయటానికి

ఉదాహరణ : 1

- i) అయిదు సంవత్సరాల అనంతరం రూ. 50,000 విలువగల కొలుదారీ అస్తిని పునఃస్థాపన చేయడానికి నిక్షేపనిధి.
- ii) అయిదు సంవత్సరాలు అనంతరం రూ. 50,000 ఋణాన్ని తిరిగి చెల్లించడానికి నిక్షేపనిధి.

జవాబు :

i) కొలుదారీ అస్తి పునఃస్థాపనకు నిక్షేపనిధి :

Dr	కొలు భారా		Cr
	రూ.		రూ.
5వ సం॥తాన		4వ సం॥తాన	
To తెచ్చిన నిల్వ	50,000	By నిక్షేపనిధిభారాకు బదిలీ	50,000
	50,000		50,000

Dr	నిక్షేపనిధి భారా		Cr
	రూ.		రూ.
5వ సం॥తాన		5వ సం॥తాన	
To కొలు భారా	50,000	By తెచ్చిన నిల్వ (లాభనష్టాల భారాకు డెబిట్ చేసిన వాయిదాలు)	50,000
	50,000		50,000

Dr	నిక్షేపనిధి పెట్టుబడుల భారా		Cr
	రూ.		రూ.
To కొలు భారా	50,000	By తెచ్చిన నిల్వ (లాభనష్టాల	
To తెచ్చిన నిల్వ	50,000	By బాంకు భారా	50,000
	50,000	(పెట్టుబడుల వసూలు)	50,000

Dr		బాంకు ఖాతా		Cr
	రూ.		రూ.	
5వ సం॥తాన		6వ సం॥ ప్రారంభం		
To నిక్షేపనిధి పెట్టుబడులఖాతా	50,000	By కౌలు ఖాతా (క్రొత్త)		?

Dr		క్రొత్త కౌలు ఖాతా		Cr
	రూ.		రూ.	
6వ సం॥ ప్రారంభం				
To బాంకు ఖాతా	?			

ii) ఋణాన్ని తిరిగి చెల్లించడానికి నిక్షేపనిధి :

Dr		ఋణం ఖాతా		Cr
	రూ.		రూ.	
5వ సం॥తాన		5వ సం॥ ప్రారంభం		
To బాంకు ఖాతా (తిరిగి చెల్లింపు)	50,000	By తెచ్చిన నిల్వ		50,000
	50,000			50,000

Dr		నిక్షేపనిధి ఖాతా		Cr
	రూ.		రూ.	
5వ సం॥తాన		5వ సం॥తాన		
To సాధారణ రిజర్వుకు బదిలీ	50,000	By తెచ్చిన నిల్వ (లాభనష్టాల వినియోగితఖాతాకు డెలిట్ చేసిన వాయిదాలు)		50,000
	50,000			50,000

Dr		నిక్షేపనిధి పెట్టుబడుల ఖాతా		Cr
	రూ.		రూ.	
5వ సం॥తాన		5వ సం॥తాన		
To తెచ్చిన నిల్వ	50,000	By బాంకు ఖాతా		50,000
	50,000			50,000

Dr		బాంకు ఖాతా		Cr
	రూ.		రూ.	
5వ సం॥తాన		5వ సం॥తాన		
To నిక్షేపనిధి పెట్టుబడులఖాతా	50,000	By ఋణం ఖాతా (తిరిగి చెల్లింపు)		50,000
	50,000			50,000

Dr		సాధారణ రిజర్వు ఖాతా		Cr
	రూ.		రూ.	
		5వ సం॥తాన		
		By నిక్షేపనిధి ఖాతా		50,000

16.4.7 శాసనాత్మక రిజర్వులు

శాసనానికి లోబడి కంపెనీ తప్పనిసరిగా సృష్టించాల్సిన రిజర్వును శాసనాత్మక రిజర్వు అంటారు. బాంకింగ్ రెగ్యులేషన్ చట్టం ప్రకారం తన లాభాల నుండి ప్రతిబాంకు తప్పనిసరిగా ప్రతి సంవత్సరం రిజర్వును సృష్టించాలి. అదే విధంగా విద్యుత్ సరఫరా చట్టం ప్రకారం ప్రతి కంపెనీ ప్లిర ఆస్తుల అమ్మకంపై వచ్చిన లాభాల నుండి ఆగంతుక రిజర్వును ఏర్పాటుచేయాలి.

16.5 సాధారణ రిజర్వుకు, నిర్దిష్ట రిజర్వుకు మధ్య గల వ్యత్యాసాలు

సాధారణ రిజర్వు	నిర్దిష్ట రిజర్వు
1. నిర్వహణ మూలధనం పెంచుకొనటానికి, వ్యాపార ఆర్థిక పరిస్థితిని పటిష్ఠం చేయటానికి దీనిని ఉపయోగిస్తారు.	1. నిర్దిష్ట ప్రయోజనం కోసం ఈ రిజర్వును ఏర్పాటుచేస్తారు.
2. దీనిని స్వేచ్ఛా రిజర్వు అంటారు.	2. దీనిని నిర్దిష్ట ప్రత్యేక రిజర్వు అంటారు.
3. దీనిని ఏ ఆవారతరాన్ని ఎదుర్కోవడానికైనా ఉపయోగిస్తారు.	3. దీనిని నిర్దిష్ట ప్రయోజనం కోసం ఏర్పాటుచేసి ఉపయోగిస్తారు.
4. సాధారణ రిజర్వును లాభాల నుండి సృష్టిస్తారు.	4. నిర్దిష్ట రిజర్వులేదా లాభాలపై చార్జిగా లెక్కగడుతారు.
5. సాధారణ రిజర్వు ఏర్పాటు చేయటం తప్పని సరికాదు.	5. ప్రత్యేక రిజర్వును ఏర్పాటు చేయటం సంస్థల గురుతర బాధ్యత
6. సంస్థకు లాభాలు వచ్చిన సందర్భంలో మాత్రమే ఏర్పాటు చేస్తారు.	6. లాభంవచ్చినా, నష్టం వచ్చినా ఈ రిజర్వును తప్పనిసరిగా ఏర్పాటు చేయాలి.

16.6 ఊహించని బాధ్యతల నిమిత్తం ఏర్పాట్లు

దిగువ తెలిపిన ఏర్పాట్లను "ఊహించని బాధ్యతల నిమిత్తం ఏర్పాట్లు" అని అంటారు

- a) సంశయాత్మక బాకీలకై ఏర్పాటు, b) ఋణగ్రస్తులపై డిస్కౌంటు ఏర్పాటు, c) ఋణదాతల డిస్కౌంటుకై ఏర్పాటు, d) మరమ్మత్తుల, నష్టకరణకై ఏర్పాటు, e) పన్ను ఏర్పాటు నిధి ఏర్పాట్లలో వీటిలో ప్రధాన ఏర్పాటుగా పేర్కొనవచ్చు.

16.6.1 సంశయాత్మక బాకీలకై ఏర్పాటు

ఒక ఋణగ్రస్తుని నుండి కొంత మొత్తము రానప్పుడు దానిని రానిబాకీలుగా భావించి దిగువ ఖాతా పరిష్కార పద్ధతి ప్రాస్తారు

రానిబాకీల ఖాతా

Dr.

To: ఋణగ్రస్తుని ఖాతా

సంవత్సరాంతాన ఉన్న ఋణగ్రస్తులలో ఎంత వరకు వసూలు చేయగలమో, ఎంత వరకు వసూలు చేయలేమో మనకు ఖచ్చితమైన అవగాహన ఉండదు. ఇటువంటి సంశయాత్మక బాకీలకోసం లాభాలలోనుంచి కొంత మొత్తాన్ని రాని సంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటు నిమిత్తం పక్కన పెట్టడం జరుగుతుంది. వాస్తవమైన రానిబాకీలు తరువాత సంవత్సరములోగాని పూర్తిగా తెలియవు. ప్రస్తుత సంవత్సరము ఖచ్చితమైన లాభం కనుక్కోవటానికి ఈ ఏర్పాటును ప్రస్తుత సంవత్సరపు లాభాలలో నుంచి మాత్రమే ఏర్పాటు చేస్తారు. ఋణగ్రస్తుల మీద ఒక ప్లిర శాతం ప్రకారం ఈ ఏర్పాటును నమోదు చేస్తారు. ఈ ప్లిర శాతాన్ని నిర్ణయించేటప్పుడు సంస్థ యొక్క గత రికార్డును కూడా పరిగణలోనికి తీసుకొంటారు.

రాని సంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటును ఒకసారి లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపు నమోదు చేసి, రెండవ సారి ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో ఉన్న ఋణగ్రస్తుల నుంచి తీసివేయాలి. దీనికి క్రింది సర్దుబాటు పద్ధతి వ్రాయాలి.

రానిబాకీల ఖాతా

Dr.

To: రానిసంశయాత్మక బాకీల ఖాతా

ఈ సంవత్సరము ఏర్పాటు చేసిన రిజర్వును తరువాత సంవత్సరానికి కూడా తీసుకువెళ్ళాలి. ఉదా. 2001లో రాని బాకీల ఏర్పాటు రూ. 3,000 లనుకొందాము. దానిని 2002 సం॥నికి కూడా బదిలీచేయవచ్చు. 2002 ఏప్రిల్ ఈ రిజర్వును పాత రిజర్వు అంటారు. ఈ రిజర్వు నుండి వాస్తవ రానిబాకీల మొత్తాన్ని తీసివేస్తాము. 2002 సంవత్సరాంతాన కూడా ఋణగ్రస్తులపై స్థిర శాతం ప్రకారం ఈ ఏర్పాటును లెక్కిస్తారు. దానిని కొత్త రిజర్వు అంటారు

పాత రిజర్వు అంకణాలో క్రెడిట్ వరుసలో ఉంటుంది. కొత్త రిజర్వు పర్చేజుల్లో ఇచ్చిన సమాచారంతో లెక్కించాలి. రానిబాకీలకు కొత్త రిజర్వును కలిపి ఆ వచ్చిన మొత్తంలో నుంచి పాత రిజర్వును తీసివేసినట్లయితే లాభనష్టాల ఖాతాకు నికరంగా డెబిట్ చేయవలసిన మొత్తం వస్తుంది. ప్రస్తుత సంవత్సరపు రిజర్వు (అంటే నూతన రిజర్వు)ను ఆస్తి అప్పులపట్టినుండి తీసివేయాలి. ఒక వేళ పాత రిజర్వు గనుక ఎక్కువ ఉన్నట్లయితే దానిని లాభనష్టాల ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయాలి.

ఉదాహరణ : 2

31. డిసెంబరు, 2002 వాటి అంకణా నుండి తీసిన సమాచారం :

వివరాలు	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
రానిబాకీలు	800	
1-1-2002 వాటి రానిబాకీల ఏర్పాటు		2,500
ఋణగ్రస్తులు	80,000	

వర్ణనాట్లు

- 1) రాని సంశయాత్మక బాకీల కోసం ఋణగ్రస్తులపై 5% ఏర్పాటు చేయండి. అవసరమైన చిట్టాపద్దులను అవర్షాఖాతాను, ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో సై సమాచారాన్ని ఎట్లా నమోదు చేస్తారు.

జవాబు :

చిట్టా

తేదీ	వివరాలు	L.F	Dr రూ.	Cr రూ.
2002	రానిసంశయాత్మకబాకీల ఏర్పాటు ఖాతా	Dr	800	
డిసెంబరు 31	To రానిబాకీల ఖాతా (రానిబాకీల మొత్తం బదిలీ)			800
2002	లాభనష్టాల ఖాతా	Dr	2,300	
డిసెంబరు 31	To రానిసంశయాత్మకబాకీల ఏర్పాటు ఖాతా (లాభనష్టాల ఖాతాకు చార్జి చేసిన నికర మొత్తం)			2,300

వోట్ : లాభనష్టాల ఖాతాకు చార్జి చేసిన నికర మొత్తం లెక్కింపు :

	రూ.
రానిబాకీలు	800
కూ॥ కొత్త రిజర్వు (80,000 × 5/100)	4,000
	<u>4,800</u>
తీ॥ పాత రిజర్వు	2,500
లాభనష్టాల ఖాతాకు నికరంగా డెబిట్ చేయవలసిన మొత్తం	<u>2,300</u>

Dr		రానిబాకీల ఖాతా		Cr
	రూ.			రూ.
31.12.2002		31.12.2002		
To తెచ్చిన నిల్వ	800	By రానిబాకీల ఏర్పాటుఖాతా		800
(అంకణాలో ఇచ్చిన మొత్తం)				
	800			800

Dr		రానిసంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటు ఖాతా		Cr
	రూ.			రూ.
31.12.2002		1.1.2002		
To రానిబాకీల ఖాతా	800	By తెచ్చిన నిల్వ		2,500
To తేల్చిన నిల్వ	4,000	(పాతనిధి మొత్తం)		
(కొత్తనిధి మొత్తం)		By లాభనష్టాల ఖాతా		2,300
		(Balancing figure)		
	4,800			4,800

Dr		31.12.2002వ సంవత్సరాంతానికి లాభనష్టాల ఖాతా		Cr
	రూ.			రూ.
To రానిబాకీల ఖాతా	800			
కూ : కొత్త రిజర్వు	4,000			
	4,800			
తీ: పాత రిజర్వు	2,500	2,300		

31.12.2002నాటి ఆస్తి అప్పుల వట్టి

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
		ఋణగ్రస్తులు	80,000
		తీ. రానిబాకీల ఏర్పాటు	4,000
		(కొత్తనిధి మొత్తం)	
			76,000

ఉదాహరణ : 3

శ్రీనాథ్ పుస్తకాలమండి దిగువ సమాచారం యివ్వటం జరిగింది.

	రూ.
1.1.2002 నాటి రానిసంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటు	6,000
ఈ సం.లో రద్దువరచిన రానిబాకీల వెుత్తం	1,200
31.12.2002 నాటి మొత్తం ఋణగ్రస్తులు	80,000
రానిసంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటు 5%	

అవసరమైన చిట్టవద్దులను, అవర్షా ఖాతాలను, ఆస్తి అప్పుల వట్టిని పై సమాచారానికి తయారుచేయండి.

జనాబు:

చిట్ట

వేది	వివరాలు	L.F	Dr రూ.	Cr రూ.
2002 డిసెంబరు 31	రానిసంశయాత్మకబాకీల ఏర్పాటు ఖాతా To రానిబాకీల ఖాతా (రానిబాకీల మొత్తం బదిలీ)	Dr	1,200	1,200
2002 డిసెంబరు 31	రానిసంశయాత్మకబాకీల ఖాతా To లాభనష్టాల ఖాతా (మృగులు మొత్తం లాభనష్టాల ఖాతాకు క్రెడిట్ చేసినందున)	Dr	800	800

నోట్ : లాభనష్టాల ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయవలసిన నికర మొత్తం తెక్కింపు :

రానిబాకీలు	రూ.	1,200
కూ॥ కొత్త రిజర్వు (80,000 x 5/100)		4,000
		<u>5,200</u>
ఠీ- పాత రిజర్వు		6,000
లాభనష్టాల ఖాతాకు నికరంగా క్రెడిట్ చేయవలసిన మొత్తం		<u>800</u>

Dr	రానిబాకీల ఖాతా	Cr
31.12.2002	31.12.2002	
To తెచ్చిన నిల్వ	By రానిసంశయాత్మకబాకీల ఏర్పాటు ఖాతా	
1,200	1,200	1,200
<u>1,200</u>		<u>1,200</u>

Dr	రానిసంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటు ఖాతా	Cr
31.12.2002	.1.1.2002	
To రానిబాకీల ఖాతా	By తెచ్చిన నిల్వ	
1,200	6,000	6,000
To లాభనష్టాల ఖాతా		
800		
To తెచ్చిన నిల్వ (కొత్తనిధి)		
4,000		
<u>6,000</u>		<u>6,000</u>

Dr	31.12.2002న సంవత్సరాంతానికి లాభనష్టాల ఖాతా	Cr
	రానిబాకీల ఏర్పాటు (పాతది)	రూ. 6,000
	కూ : రానిబాకీలు	1,200
		4,800
	ఠీ: కొత్త రిజర్వు	<u>4,000</u>
		800

31.12.2002 వాటి ఆస్తి అప్పుల పట్టి

అప్పులు	రూ.	ఆస్తులు	రూ.
		ముణగ్రస్తులు	80,000
		తీ. క్రొత్త రిజర్వు	4,000
			76,000

16.6.2 ముణగ్రస్తులపై డిస్కాంటు ఏర్పాటు

ముణగ్రస్తులలో చెల్లింపులను ప్రోత్సహించే ఉద్దేశ్యంతో వ్యాపారస్తులు ఖచ్చితమైన చెల్లింపులు చేసేటపుడు కొంత డిస్కాంటును ఇవ్వటం జరుగుతుంది. దీనిని లాభనష్టాలఖాతాలో డెబిట్ వైపున సమాధు చేస్తారు ఈ డిస్కాంటును ముణగ్రస్తులపై డిస్కాంటు ఏర్పాటు ద్వారా భర్తీ చేస్తారు. దీనికి అవసరమయ్యే చిట్టాపద్దు

లాభనష్టాల ఖాతా Dr

To ముణగ్రస్తులపై డిస్కాంటు ఏర్పాటు ఖాతా

ఈ మొత్తాన్ని లాభనష్టాల ఖాతాలో డెబిట్ వైపు ఒకసారి, రెండో సారి అప్పుల పట్టిలో ఆస్తులవైపు ముణగ్రస్తులనుంచి తీసేస్తారు

ముణగ్రస్తులపై దీనిని లెక్కించేటపుడు దిగువ పద్ధతిని అనుసరిస్తాము. అంశంలో ఇచ్చిన మొత్తం ముణగ్రస్తులనుండి సర్దుబాట్లలో యిచ్చిన రానిబాకీల మొత్తాన్ని తీసేస్తారు. ఆ వచ్చిన నిల్వ మీద రానిసంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటును లెక్కిస్తారు. రాని సంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటును కూడా తీసేసిన తర్వాత వచ్చే నిల్వపై ముణగ్రస్తులపై డిస్కాంటునిదిని ఏర్పాటు చేస్తారు.

ఉదాహరణ : 4

31.12.2002వ అంకణంలో యిచ్చిన పమాచారంలో కొంత భాగాన్ని దిగువ నీయటం జరిగినది.

వివరాలు	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
1.1.2002 వాటి రానిబాకీల ఏర్పాటు		15,000
1.1.2002 వాటి ముణగ్రస్తులపై డిస్కాంటు ఏర్పాటు		5,700
రానిబాకీల ఖాతా	8,200	
డిస్కాంటు ఖాతా	3,200	
వివిధ ముణగ్రస్తులు	2,04,600	

పర్చుబాట్లు :

ఇంకనూ రానిబాకీల క్రింద రూ. 4,600లను రద్దు పరచండి. రానిసంశయాత్మక బాకీలకు మరియు ముణగ్రస్తులపై డిస్కాంటునిదికి వరుసగా 5%, 2% ఏర్పాటుచేయండి. అవసరమైన ఆవర్తన ఖాతాను తయారుచేసి ఆస్తి అప్పులపట్టిని కూడా తయారుచేయండి.

జనాబు :

Dr	రానిబాకీల ఖాతా	Cr
	రూ.	రూ.
31.12.2002		31.12.2002
To తెచ్చిన నిల్వ	8,200	By రానిసంశయాత్మకబాకీల ఏర్పాటుఖాతా
To ముణగ్రస్తుల ఖాతా	4,600	12,800
	12,800	12,800

Dr		రానినంకయాత్మక బాకీల వీర్యాలు ఖాతా		Cr
	రూ.			రూ.
31.12.2002		1.1.2002		
To రానిబాకీల ఖాతా	12,800	By తెచ్చిన నిల్వ		15,000
To తేల్చిన నిల్వ	10,000	By లాభనష్టాల ఖాతా		7,800
(2,00,000 × 5/100)				
(2,04,200 - 4,200)				
	<u>22,800</u>			<u>22,800</u>

Dr		డిస్కౌంట్ల ఖాతా		Cr
	రూ.			రూ.
31.12.2002		31.12.2002		
To తెచ్చిన నిల్వ	3,200	By ఋణగ్రస్తులపై డిస్కౌంట్ల వీర్యాలు ఖాతా		3,200
	<u>3,200</u>			<u>3,200</u>

Dr		ఋణగ్రస్తులపై డిస్కౌంట్ల వీర్యాలు ఖాతా		Cr
	రూ.			రూ.
31.12.2002		1.1.2002		
To డిస్కౌంట్ల ఖాతా	3,200	By తెచ్చిన నిల్వ		5,700
To తేల్చిన నిల్వ	3,800	31.12.2002		
(1,90,000 × 2/100)		By లాభనష్టాల ఖాతా		1,300
(2,00,000 - 10,000)		(Balancing Figure)		
	<u>7,000</u>			<u>7,000</u>

Dr		ఋణగ్రస్తుల ఖాతా		Cr
	రూ.			రూ.
31.12.2002		31.12.2002		
To తెచ్చిన నిల్వ	2,04,600	By రానిబాకీల ఖాతా		4,600
	<u>2,04,600</u>	By తేల్చిన నిల్వ		2,00,000
				<u>2,04,600</u>

Dr		31.12.2002న సంవత్సరాంతానికి లాభనష్టాల ఖాతా		Cr
	రూ.			రూ.
31.12.2002		31.12.2002		
To రానిబాకీల ఖాతా	8,200			
కూ : అదనపు రానిబాకీలు	4,600			
	<u>12,800</u>			
కూ॥ కొత్త రిజర్వు	10,000			
	<u>22,800</u>			
ఠి: పాత రిజర్వు	15,000	7,800		
To డిస్కౌంట్ల	3,200			
కూ॥ కొత్త నిధి	3,800			
	<u>7,000</u>			
ఠి॥ పాత నిధి	5,700	1,300		

31.12.2001	To మరమ్మత్తుల ఖాతా	40,000	31.12.2001	By తెచ్చిన నిల్వ	25,000
	To తేల్చిన నిల్వ	35,000		By లాభనష్టాల ఖాతా	50,000
		75,000			75,000
31.12.2002	To మరమ్మత్తుల ఖాతా	60,000	31.12.2002	By తెచ్చిన నిల్వ	35,000
	To తేల్చిన నిల్వ	25,000		By లాభనష్టాల ఖాతా	50,000
		85,000			85,000
			1.1.2003	By తెచ్చిన నిల్వ	25,000

16.6.5 పన్ను ఏర్పాటు నిధి

1961 ఆదాయం పన్ను చట్టం ప్రకారం ప్రతి వ్యాపార సంస్థ తాను ఆర్జించే లాభాలపై పన్ను చెల్లించాలి. ఈ సంవత్సరము లాభాలపై పన్ను ఖచ్చితంగా ఎంత చెల్లించాలన్నది తరువాత సంవత్సరంలో కౌని తెలియదు. అందువలన లాభాలలో కొంత భాగాన్ని పన్ను చెల్లింపుకు పన్ను ఏర్పాటు ఖాతాను ఏర్పాటు చేస్తాం. దీనికి అవసరమయ్యే చిట్టాపద్ధతి :

లాభనష్టాల ఖాతా Dr
 To పన్ను ఏర్పాటు ఖాతా
 (రిజర్వు ఏర్పాటు చేసినపుడు)

పన్ను ఏర్పాటు ఖాతాలో ఉన్న క్రెడిట్ నిల్వను ఆప్టి ఆప్పుల వట్టీలో అప్పుల వైపు చూపాలి. వాస్తవ పన్ను మొత్తాన్ని చెల్లించినపుడు పన్ను ఏర్పాటు ఖాతాకు డెబిట్ చెయ్యాలి.

వాస్తవ మొత్తం పన్ను చెల్లించినపుడు చిట్టాపద్ధతి :

ఆదాయ పన్ను ఏర్పాటు ఖాతా Dr
 To బాంకు ఖాతా
 (గత సం॥ రానికి చెల్లించినపన్ను)

16.7 నిర్దిష్ట రిజర్వులు (Specific Reserves)

ii) డివిడెండు సమానీకరణనిధి. ఈ నిధి స్థిరంగా డివిడెండు చెల్లించడానికి డివిడెండు సమానీకరణ నిధిని ఏర్పాటు చేయాలి. లాభాలు బాగా వచ్చిన సం॥ లో డివిడెండు బదిలీ చేస్తారు. నష్టాలు వచ్చిన సం॥ లో కూడా ఖాతాధారులకు ఈ నిధినుండి ఉపసంహరించి డివిడెండు చెల్లించడం జరుగుతుంది.

దీని వలన వాటా విలువ మార్కెట్లో పడిపోకుండా ఉంటుంది.

నిధి సృష్టించినపుడు :

లాభనష్టాల వినియోగిత ఖాతా Dr
 To డివిడెండు సమానీకరణనిధి ఖాతా

నిధిలో కొంత భాగాన్ని ఉపయోగించినందుకు :

డివిడెండు సమానీకరణనిధి ఖాతా Dr
 To డివిడెండు ఖాతా

ఋణబాధ్యత తీర్చడానికి కాని, ఆస్తి ఏర్పాటుకు గానీ, తాబాలలో కొంత భాగాన్ని ప్రత్యేకించడాన్ని ఏర్పాటు అంటారు. వాటిని పూర్వనుభవం ఆధారంగా అంచనా వేస్తారు. రిజర్వులకు ఉదాహరణలు : తరుగుదల ఏర్పాటు, రానిసంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటు, పన్ను ఏర్పాటు మొదలగునవి.

రిజర్వులను లాభనష్టాల వినియోగిత ఖాతాలోనూ, ఏర్పాట్లను లాభనష్టాల ఖాతాలో చూపాలి/ఏర్పాట్లు డివిడెండు చెల్లించడానికి ఉపయోగించరు. రిజర్వులను మాత్రం డివిడెండు చెల్లింపులకు ఉపయోగిస్తారు. రిజర్వులను సాధారణ రిజర్వులు, ప్రత్యేకరిజర్వులు, శాసనాత్మక రిజర్వులు, నిర్దిష్ట రిజర్వులు, రహస్య రిజర్వులుగా విభజించవచ్చు.

16.9 ప్రశ్నలు

a) సంగ్రహ ప్రశ్నలు (Short Answer Questions)

1. రిజర్వు అనగా నేమి? దానిని ఎందుకు ఏర్పాటు చేస్తారు ?
2. ఏర్పాటు అనగానేమి? దానిని ఎందుకు ఏర్పాటు చేస్తారు?
3. ఏర్పాటు, రిజర్వుల మధ్య తేడాలను తెలపండి.
4. సాధారణ రిజర్వు, నిర్దిష్ట రిజర్వుకు మధ్యగల వ్యత్యాసాలను తెలపండి.
5. రహస్య రిజర్వు గూర్చి వ్రాయుము.
6. ఋణదాతలపై డిస్కాంటు ఏర్పాటు గూర్చి రాయండి.

b) వ్యాస రూప ప్రశ్నలు (Essay Questions)

1. రిజర్వు అనగా నేమి? రిజర్వులలో రకాలను చర్చించండి.
2. మూలధన రిజర్వు గూర్చి చర్చించండి.
3. రహస్య రిజర్వు అంటే ఏమిటి? దానిని ఎలా సృష్టిస్తారు? దాని సృష్టికి అభ్యంతరాలు ఉన్నాయా ?
4. ఊహించని బాధ్యతల ఏర్పాట్లను చర్చించండి.

16.10 అభ్యాసాలు

1. ప్రస్తుతమున్న ఫ్లాంటును 5 సంవత్సరాల తరువాత మార్చాలంటే రూ. 10,00,000 అదనపు నిధులు కావాలి. ప్రతి సం॥ చివరి ఫ్లాంటు నవీకరణ నిధికి రూ. 2,00,000లను ఏర్పాటు చేస్తున్నారు. 5 సం॥ాలు తరువాత కొత్త ఫ్లాంటును రూ. 10,00,000లకు కొనుగోలు చేస్తారు. అవసరమైన చిట్టాపద్ధులను, ఆవర్ణా ఖాతాలను ఏర్పాటు చేయండి.
2. 31.12.2002న రాము అంకణా నుండి దిగువ సమాచారం తీయబడినది. ఋణగ్రస్తులు రూ. 38,000; రానిబాకీలు రూ. 650; రాని సంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటు రూ. 1,500; రాని సంశయాత్మక బాకీలను 5% ఏర్పాటు చేయండి. చిట్టాపద్ధులను రాసి శానిబాకీల ఖాతాను, రాని సంశయాత్మక బాకీల ఖాతాను, లాభనష్టాల ఖాతాను తయారీ చేయండి. మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టిలో వ్యవహారాలను చూపండి.

(జవాబు : లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేసిన మొత్తం రూ. 950)

3. 31.12.2002నాటి అంకణానుండి తీసిన సమాచారం

రానిబాకీల ఖాతా	6,000	
రానిసంశయాత్మక బాకీల ఖాతా		4800
ఋణగ్రస్తుల ఖాతా	1,20,000	

సర్దుబాట్లు : ఋణగ్రస్తులపై రాని సంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటు 7 1/2%.

చిట్టాపద్దులను రాసి, అవసరమైన ఖాతాలను ఏర్పాటు చేసి, ఆస్తి అప్పుల పట్టీలలో వ్యవహారాలను నమోదు చేయండి.
(జవాబు : లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేయవలసిన నికర మొత్తం రూ. 10,200)

4. 1 జనవరి, 2002న రాసి సంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటు రూ. 8,000. 2002 సంవత్సరములో రద్దు పరచిన రాసిబాకీల మొత్తం రూ. 3,800. 31 డిసెంబరు, 2002 నాటి బుణాగ్రస్తుల మొత్తము రూ. 50,000. బుణాగ్రస్తుల మీద 6% కొత్త రిజర్వు అవసరమవుతుంది. అవసరమైన చిట్టాపద్దులను రాసి లాభనష్టాల ఖాతాను, రాసి సంశయాత్మక బాకీల ఖాతాను ఈ వ్యవహారాలను ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో ఎట్లా నమోదు చేస్తారో చూపండి.
(జవాబు : లాభనష్టాల ఖాతాకు క్రెడిట్ చేయవలసిన నికర మొత్తం రూ. 1,200)

5. 1 జనవరి, 2000న రాసిసంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటు నిల్వ రూ. 3,000. ఆ సంవత్సరంలో రాసిబాకీల మొత్తం రూ. 2,500. 31 డిసెంబరు, 2000న మొత్తం బుణాగ్రస్తులు రూ. 40,000. దాని మీద రాసిసంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటు 3%.

రాసిబాకీల మొత్తము 2001/సం॥లో రూ. 1,500. 31 డిసెంబరు, 2001న బుణాగ్రస్తుల మొత్తం రూ. 80,000. దాని మీద 2002వ సం॥లు రాసి సంశయాత్మక బాకీల ఏర్పాటు 5% రాసిబాకీలు రూ. 600. సంవత్సరాంతాన బుణాగ్రస్తుల రూ.1,00,000. దాని మీద 2 1/2% రాసిసంశయాత్మక బాకీలను ఏర్పాటు చేయండి.

పై వివరాలనుండి 3 సంవత్సరాలకు అవసరమైన అవర్ష ఖాతాలను తయారుచేసి లాభనష్టాల ఖాతా మరియు ఆస్తి అప్పుల పట్టీలలో వ్యవహారాలను ఎట్లా నమోదు చేస్తారో చూపండి.

(జవాబు : 2000 సంవత్సరంలో లాభనష్టాల ఖాతా డెబిట్ చేసిన మొత్తము రూ. 700;
2001 సంవత్సరంలో " " " " రూ. 4,300;
2002 సంవత్సరంలో " " " " రూ. 900)

6. 31 డిసెంబరు, 2002 నాటి అంకణా సమాచారము దిగువ ప్రియటుం జరిగింది.

వివరాలు	డెబిట్ రూ.	క్రెడిట్ రూ.
1.1.2002 నాటి రాసిబాకీల ఏర్పాటు		12,000
1.2.2002 నాటి బుణాగ్రస్తుల డిస్కౌంట్ల ఏర్పాటు		7,500
రాసిబాకీలు	8,800	
ఇచ్చిన డిస్కౌంట్లు	5,000	
వివిధ బుణాగ్రస్తులు	3,20,000	

పర్యవేక్షణ : రాసిసంశయాత్మక బాకీల కోసం బుణాగ్రస్తులకై 5% ఏర్పాటు చేయండి. బుణాగ్రస్తులపై డిస్కౌంట్లు ఏర్పాటు 3%.

(జవాబు : లాభనష్టాల ఖాతాకు డెబిట్ చేసిన మొత్తం రూ. 12,800 + 6,620; ఆస్తి అప్పుల పట్టీలో చూపవలసిన నికర బుణాగ్రస్తులు రూ. 2,94,880)

7. ఒక కంపెనీ కృత్రి సంవత్సరము రిపేర్లు, నవీకరణ, రిజర్వుకు రూ. 400 బదిలీ చేస్తుంది. మొదటి నాలుగు సంవత్సరాలలో రిపేర్లు, నవీకరణ, రిజర్వుకు రూ. 50; రూ. 90; రూ. 150 మరియు రూ. 170. మొదటి నాలుగు సంవత్సరాలకు రిపేర్లు, నవీకరణ రిజర్వు ఖాతాను ఏర్పాటు చేయండి.

(జవాబు : మొదటి సంవత్సరాంతపు నిల్వ రూ. 350
రెండవ సంవత్సరాంతపు నిల్వ రూ. 660
మూడవ సంవత్సరాంతపు నిల్వ రూ. 910
నాల్గవ సంవత్సరాంతపు నిల్వ/రూ. 1,140)

8. 2000 సంవత్సరములో A లిమిటెడ్ రూ. 5,00,000ల 6% డిబెంచర్లను జారీ చేసింది. వాటి విమోచనకు నిక్షేపనిధిని ఏర్పాటు చేయాలని తలచింది. నిక్షేపనిధికి ప్రతి సంవత్సరము రూ. 25,000లను ఏర్పాటు చేస్తున్నది. నాలుగు సం॥రాలకు నిక్షేపనిధి ఖాతాను తయారుచేయండి. ఈ నిధిపై 3% వడ్డీ వస్తుంది అని భావించండి.

(జవాబు : వడ్డీ : 2001 -- రూ. 750; 2002 -- రూ. 1,523; 2003 -- రూ. 2,318

నిల్వ : 2000 -- రూ. 25,000; 2001 -- రూ. 50,750; 2002 రూ. 77,273;
2003 -- రూ. 1,04,591)

రబ్బయిత
డా॥ కె. వి. యస్. బి. కుమార్